

Ἡ ΠΡΩΤΙΚῆ

Ἑστία

ΒΡΑΒΕΙΟΝ
ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΤΟΣ ΛΑ'

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

ΤΕΥΧΟΣ 351 - 352

ΙΟΥΛΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1981

ΔΡΥΤΑΙ 1952—21
 ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ—ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ
 1954—56
 ΜΙΧ. ΧΑΡ. ΜΑΝΟΣ
 1956—73
 ΜΙΧ. ΧΑΡ. ΜΑΝΟΣ
 ΑΗΜ. Γ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ
 ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ
 ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ — ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
 ΔΙΜΟΣΘ. Γ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ
 ΤΑΚΗΣ ΣΙΔΜΟΠΟΥΛΟΣ
 ΝΙΚΟΣ ΤΕΝΤΑΣ
 ΚΩΝ. ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

Σ Τ Χ Α Ρ Ο Μ Α Ι
 (ετήσια)

Έξοφτηζού	Λογ.	700
Νομ. Προσώπων & Όργανο- σμών, Τουρισμών	»	1000
Καινοτήτων & Σχολείων	»	800
Έξοφτηζού	Λογλ.	30
Τμή τεύχους	Λογ.	200

Αντιπρόεδροι μέλη της Επιτροπής
 Α. Γ. ΒΡΑΝΟΤΣΗΣ (Αθήνα)
 ΧΡΥΣ. ΖΙΤΣΑΙΑ (Θεσσαλονίκη)
 ΓΙΩΡΓ. Μ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ (Αθήνα)
 ΜΙΧ. ΠΕΡΑΝΘΗΣ (Αθήνα)
 ΑΝΑΡ. ΡΑΛΟΣ (Γάσσον Ρουμανίας)
 ΤΑΚΗΣ ΤΣΙΑΚΟΣ (Αθήνα)

Έμβάσματα: «ΗΠ. ΕΣΤΙΑΝ» Όδος Σμύρνης αριθ. 11, Ιωάννινα, Τηλέφ. 26 659

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Πάνου Δ. Τζιόβα	: Ήπειρωτικά σύμμεικτα (ιστορ. στοιχεία)	Σελ. 577
Δημ. Κ. Άγραφατή	: Ένας Άρτινός καλόγερος - «Θρησκευτικός» (ιστορ. στοιχεία)	» 587
Δημοσθ. Γραμματοπούλου	: Περί τών μεταβυζαντινών «έλληνο-στικῶν» πριγκηπάτων τής Μολδοβλαχίας (ιστορ. πραγματεία)	» 591
Κων. Άθ. Διαμάντη	: Σύνοτα έμμετρα λαϊκά κείμενα Ροδωτικής Τζουμέρκων (λαογρ. μελέτη)	» 600
Φωκίονα Καψάλη	: Ένα προικοσύμφωνο του 1521 (λαογρ. στοιχεία)	» 605
Άλεξ. Λαζάνη	: Λαογραφικά Κατσανοχωριών Ήπειρου (λαογρ. πραγμ.)	» 608
Σπύρου Μαρκόπουλου	: Λαογραφικά Λάκκας Σουλίου (λαογρ. συλλογή)	» 614
Χρήστου Σκανδάλη	: Άρχιτεκτονική του παλιού σπιτιού (λαογρ. πραγματ.)	» 625
Τάσου Βασιλείου	: Η «Βαρβαρίτσα» (λαογρ. στοιχεία)	» 631
Γ. Πατσούρου	: Η έλληνοτουρκική διένεξη από δημογραφική άποψη	» 633
Romul Munteanu (μετάφ. Γ. Δ. Χουρμουζιάδη)	: Οί μεταμορφώσεις τής σύγχρονης ευρωπαϊκής κριτικής (δοκίμιο)	» 641
Νίκου Μπαζιάνα	: Άγγελος Σικελιανός (δοκίμιο)	» 646
Κώστα Μ. Οικονόμου	: Τρία ποιήματα (ποιήματα)	» 654
Πάνου Δ. Τζιόβα	: Ωδή στο παρελθόν (ποίημα)	» 655
Μίλιας Ροζίδη	: Ο φαλακρός συνήγορος (διήγημα)	» 656
Τάσου Κανάση	: Ταινία μεγάλου μήκους (ποίημα)	» 659
Νίκου Καραβασίλη	: Στην έλπίδα (ποίημα)	» 659
Θαλή Ρητορίδη	: Άνθοσοφία (ποίημα)	» 660
Χρήστου Πέτρου	: Εκ βάθρων (ποίημα)	» 660
Δημοσθ. Κόκκινου	: Ο ισορροπιστής (διήγημα)	» 662
Ι. Παπαδημητρίου	: Όνειρο (ποίημα)	» 665
Γ. Παπαστάμου	: Σταυρωτές και σταυρωμένοι (ποίημα)	» 666
Μανώλη Πράτσικα	: Άνάμεσα στην ευρωπαϊκή και στην έλληνική πεζογραφία (δοκίμιο)	» 670
Ρουμανική ποίηση	: Corneliu Sturzu — Grigore Hagiu (μετ. Α. Ράδου) — Ν. Stanescu (μετ. Μ. Μ. Χύμου)	» 675
Ίσπανική ποίηση	: Q. Villegas — J. De Tasis — Calderon (μετ. Κύπρου Χρυσάνθη)	» 681
Ίταλική ποίηση	: M. Celi — M. Guidacci (μετ. Φ. Δέλφη)	» 682
Γαλλική ποίηση	: Charl. Baudelaire (μετ. Μιχ. Γάκη)	» 684
Τ.Ι.Α.	: Όταν ήμουνα στρατιώτης (διήγημα)	» 685
Μιχ. Κορδάση	: Στόν Άθωνα (οδοιπορικό)	» 691
Μαρία Ε. Δικήτα	: Έμπιστοσύνη (ποίημα)	» 696
Ion Carogiale (μετ. Μ. Μαρινέ- σκου - Χύμου)	: Κοριολάν Δραγανέσκου (διήγημα)	» 697
Δημ. Γαλάνη	: Η άγια Φωτεινή - Νωπό (ποιήματα)	» 699
Χρ. Β. Χειμώνα	: Δυό κείμενα του Τάκη Κ. Οικονομίδη (παρουσίαση)	» 700
Γ. Ι. Χριστογιάννη	: Στόν Γιώργο Κοτζιούλα (ποίημα)	» 703
Άλεξ. Πλακωτάρη	: Κυρά Φροσύνη (ποίημα)	» 704
Άντρη Λοταρίδου	: Άναλογισμός (ποίημα)	» 705

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ: Σ η μ ε ι ώ μ α τ α : Ψευδαίσθηση και παρακμή — Τό Δημοτικό Θέατρο Άγρινίου (Α. Γεροντικού) — Γεώργιος Χρ. Σούλης (Α. Μυρσίνη - Μάνθου) — Ούμανιστικές τάσεις στη ρουμανική λογοτεχνία (Μ. Μαρινέσκου - Χύμου). — Πνευματικά γεγονότα. — Ήπειρωτικά Πένθη. — Έπιστολές. — Κριτική του βιβλίου. — Τεχνοκριτικά. — Έκκληση. — Βιβλία και περιοδικά που λάβαμε. Έκθεση Διοικήτου τής ΕΤΡΑ

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΒΡΑΒΕΙΘΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΤΟΣ ΛΑ'

ΙΟΥΛΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1981

ΤΕΥΧΟΣ 351-352

ΠΑΝΟΥ ΔΗΜ. ΤΖΙΟΒΑ

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΣΥΜΕΙΚΤΑ

I

«ΕΝΑ ΑΝΕΚΔΟΤΟ ΙΕΡΟΝΟΜΙΚΟ ΕΓΓΡΑΦΟ ΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΤΟΥ ΑΛΗ - ΠΑΣΣΑ»

Τὸ ἱερονομικὸ ἔγγραφο, ποῦ θὰ ἀκολουθήσει ἔχει συνταχθεῖ στὰ 1811 καὶ ἀφορᾷ διακανονισμὸ ὁρίων μεταξὺ κτημάτων Σπαχήδων καὶ τῶν κατοίκων τῆς Λεσνίτσας. Τὴν ὅλη ὑπόθεση τὴν ἐξέτασε ὁ Γραμματέας τοῦ Δικαστηρίου τῆς πόλεως τῶν Ἰωαννίνων Ὁμεῖρ Ἐφένδης, μετὰ τὴν ἐπὶ τόπου μετάβασί του. κατοπιν ἐντολῆς τοῦ ἐνδοξοτάτου Βεζίρου καὶ Νομάρχου Ἰωαννίνων στρατάρχου Ἀλῆ - Πασσᾶ.

Τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἔγγραφου, ἀπὸ ἱστορικῆς πλευρᾶς, εἶναι μεγάλο, γιὰτὶ ἀπλούστατα μᾶς ὁδηγεῖ ἀσφαλῶς σὲ ἀκριβῆ συμπεράσματα, καὶ ὡς ἐκ τούτου φωτίζεται χωρὶς ὑποθέσεις μία πλευρὰ τῆς Ἠπειρωτικῆς ἱστορίας. Τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἔγγραφου εἶναι ἀκόμη πλεονεχὲς, ἀν ληφθεῖ ὑπόψη ὅτι ἡ ἐξεταζόμενη ὑπόθεση ἀφορᾷ κτηματικὴ διαφορά Σπαχήδων καὶ χριστιανῶν.

Ὁ θεσμὸς τῶν Σπαχήδων ἔλκει τὴν καταγωγή του ἀπὸ τὸ ἰσλαμικὸ δίκαιο τοῦ πολέμου καὶ μελετήθηκε ἀπὸ τὶς καλλίτερες πηγές (ἡμάμηδες) ἀπὸ τὸν Σείχ Ἰμπραήμ ἀπὸ τὸ Χαλέπι καὶ κωδικοποιήθηκε ἀπὸ τὸν Σουλτάνο Σουλεϊμᾶν παίρνοντας τὸ ὄνομα «Μουλτέκα»!

Ἡ ὅλη ὑπόθεση, ὅπως τὴν περιγράφει τὸ ἀνέκδοτο ἱερονομικὸ ἔγγραφο, εἶχε ἀπασχολήσει τὴν Τουρκικὴν δικαιοσύνην τὸ ἔτος 1214 = (1797), ὁπότε καὶ ἐκδόθη-καν Αὐτοκρατορικὰ διατάγματα (χάτι - Σερῖφ) τοῦ ἀμφισβητούμενου τόπου, ποῦ προκάλεσε καὶ τὴν ἐξέταση τοῦ 1811, καὶ χρησιμοποιήθηκε σὰν ἰσχυρὸ στοιχεῖο, γιὰ τὴν ὅλη ἐξέλιξι τῆς ὑποθέσεως.

Τελειώνοντας τὸν μικρὸ μου πρόλογο εὐχαριστῶ πολὺ τὸ δικηγόρο κ. Δημοσθένη Γκηλέτση γιὰ τὴν παραχώρησι τοῦ ἔγγραφου ἀπὸ τὸ ἀρχεῖο του, καὶ γιὰ τὴν παρουσίαν του ἀπὸ τὸ περιοδικὸ τῆς «Ἠπειρωτικῆς Ἑστίας».

1. Νικολάου Πατσέλη, Οἱ Τοῦρκοι Σπαχήδες, ἱστορικὸν τοῦ θεσμοῦ τῶν Σπαχήδων, περιοδικὸ Ἠπειρωτικῆς Ἑστίας, τόμος 1ος (ἔτος 1952) σ. 787. Σύμφωνα μετὰ τὸ ἰσλαμικὸ δίκαιο «πᾶσα χώρα τῶν ἀπίστων πολέμῳ ἀλωθεῖσα ἐπὶ τοῦ Ἠμάμη ἢ τοῦ Καίφου τῶν πιστῶν, διανέμεται εἰς τοὺς πιστοὺς κατοικήτας, μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ νομίμου πέμπτου ἢ ἀναγνωρίζεται ἢ ἐπ' αὐτῶν ἰδιοκτησία τῶν κατοίκων ἐπὶ πληρωμῇ κεφαλικοῦ φόρου διὰ τὰ άτομα καὶ ἔγγειον φόρον διὰ τὰς γαῖας αὐτῶν».

Τὸ ὅλο κείμενο τοῦ ἀνέκδοτου ἔγγραφου, κατὰ μετάφραση ἀπὸ τὸ Τουρκικὸ πρότυπο, ἀπὸ τὸν ἐριμηνέα τοῦ πρωτοδικείου εἶναι τὸ ἑξῆς:

— «Ἐκτελεσθήτω κατὰ τὸ ἱερονομικὸν τοῦτο ἔγγραφον
(Δυσανάγνωστος μονογραφὴ)

Μεχμέτ Ἐμὴν Καδὴ ζαδὲ ἱεροδίζης Ἰωαννίνων (τ.σ.) Μεχμέτ Ἐμὴν.

Ὁ Γραμματεὺς τοῦ Δικαστηρίου τῆς πόλεως Ἰωαννίνων Ὁμέρ Ἐφένδης, ὁ-
στις διωρίσθη² παρὰ τοῦ ἐνδοξοτάτου Βεζύρου καὶ Νομάρχου Ἰωαννίνων στρατά-
ρχου Ἀλῆ - Πασσᾶ³ μετ' ἐντολῆς ἵνα ἐξετασθῶσιν ἐπιτοπίως τὰ διαφλορικόμενα
ὄρια τῆς κάτωθι ἀναφερομένης ὑποθέσεως, προσδιορισθῶσι ταῦτα καὶ τεθῶσι δι-
κριτικὰ σημεῖα καὶ ὅστις ἐξουσιοδοτήθη πρὸς τοῦτο καὶ παρὰ τοῦ ἱεροδικείου με-
ταβάς εἰς τὸ ἐπίδικον μέρος παρόντων τοῦ ἐκ τῶν τιμαριούχων δημοσίων γαιῶν⁴
καὶ κατοίκων τοῦ χωρίου Λεονίτσα ὑπαγομένου εἰς τὸν δῆμο λάκκα τῆς διοικήσε-
ως Ἰωαννίνων Γάστη Τριανταφύλλου Χρήστου, Δημήτρη υἱοῦ Μιχαήλ, Στεργίου
υἱοῦ Δημητρίου, Δημητρίου υἱοῦ Ἀδάμου, Πανταζῆ υἱοῦ Πασσάλη, Ἰωάννου Ἀ-
νήλιου, Παλακόστα, Νίκου Παπᾶ Ἀποστόλου, Νίκου Καρπούζη, Χρήστου Ἐξάρ-
χου, Παπαδημητρίου, Καραζώστα, Γεῶργιο Γιάννη, Πάντου Γιάννη, Γεωργίου Κώ-
στα Σάμου, Ἰωάννου υἱοῦ Θέρου, Νίκου Ἀναγνώστη, Δημητρίου Ἀντωνίου, Θε-
οδώρου Νίκου, Μίχου Ἀδάμου, Στεργίου Κώστα καὶ λοιπῶν γνωστῶν ὑποτελῶν
συνεκρότησαν ἱερὰν συνεδρίασιν, καθ' ἣν παρόντων καὶ τῶν ἐν τῇ παρουσίᾳ ἀγωγῇ
ἀντιδίκων, τοῦ ἐκ Κονίτης Τζεμάλ ἀγά υἱοῦ Μουσταφᾶ ἀγά, πληρεξουσίου τοῦ
Σπαχῆ Κονίτης καὶ κατοίκου τῆς Εἰρημένης (διαγράφονται δύο λέξεις) αὐτῆς
Ἰσμαῆλ βέη υἱοῦ Ζεϊνέλ, τῶν ἐκ τῶν κατοίκων τῆς εἰρημένης πόλεως Ἰσλάμ βέη
υἱοῦ Μουσταφᾶ βέη, Ἀλῆ ἀγά υἱοῦ Ἀμπενδὶν ἀγά, Ἀβδούλ - λιατήρ υἱοῦ Τζεμαλῆ

2. Μετὰ τὴν Τουρκικὴ κατάκτηση τῆς Ἠπείρου, ἡ γῆρα διαρέθηκε σὲ διαμερίσματα. Ἔτσι κατὰ τὸ Τουρκικὸ δίκαιο κάθε διαμέρισμα εἶχε καὶ τὸν ἱεροδικαστὴ τοῦ ποῦ ὑ-
πάγονταν κατ' εὐθείαν στὸν ἱεροδικαστὴ τοῦ Νομοῦ. Πᾶσα πράξη ἱεροδίκου διαμερί-
ματος γιὰ νὰ εἶναι ἔγκρητη ἔπρεπε νὰ ἔχει καὶ τὴν ἐπικύρωση τοῦ ἱεροδικαστῆ τοῦ
Νομοῦ εἰς τὸν ὁποῖον ὑπάγονταν τὸ διαμέρισμα. (Βλ. Πάνον Δημ. Τζιόβα, Ἠπειρω-
τικὰ Ἀνάλεκτα, περιοδικὸ Ἠπειρωτικὴ Ἔστια, ἔτος 1989 σ. 417).
3. Ὁ Ἀλῆ πασσᾶς, Σατοράης ἡδὴ τῆς Θεσσαλίας (1786) ἐπέτυχε μὲ πολλὰς ραδιουργί-
ες νὰ διορισθεῖ καὶ τοπάρχης τῆς ἐπαρχίας τῶν Ἰωαννίνων, ποῦ εἶχε προσαρτηθεῖ στὴ
Θεσσαλία σὰν πρόσθετο τμήμα (ἀρπαλία) (1788). Βλ. Π. Ἀραβαντινοῦ, χρονογρα-
φία τῆς Ἠπείρου, Ἀθῆναι 1856, τόμος πρῶτος, σ. 277.
4. Ἡ διάκριση τῶν γαιῶν ἐπὶ Τουρκοκρατίας τῶν Σουλτάνων διακρίνονταν:
  - α) Εἰς γαίας τοῦ κράτους ἢ τοῦ Στέμματος (Ἐμιλίας Χονμαγιόν), αἱ ὁποῖα προή-
χοντο ἐκ τῆς κατακτήσεως, τῶν δημεύσεων ἢ τῶν ἀποθνησκόντων ἄνευ κληρονομῶν,
καὶ αἱ ὁποῖα ἐξεχωροῦντο κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τοὺς φεοδάρχους (σπαχῆδες), θε-
σιμὸς ἀνάλογος πρὸς τὸν τῆς βυζαντινῆς προσαίας.
  - β) Εἰς γαίας ποῦ ἀνήκον εἰς θρησκευτικὰ ἰδρύματα ἢ ἔργα κοινῆς ὠφελείας (βαζού-
για) ἢ τεμένη τῆς λατρείας καὶ φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα, καὶ τὰ ὁποῖα εἰς τὴν τότε
Τουρκίαν εἶχον μεγίστην ἔκτασιν.
  - γ) Ἰδιωτικὰς γαίας, αἱ ὁποῖα διεκρίνοντο:
    - α) Εἰς γαίας πλήρους κυριότητος (μοῦλκια) ἢ φθορὰ καὶ β) εἰς γαίας περιορισμέ-
νης ἰδιοκτησίας (ἐραζὶ μιρῆ) ἢ ἀφθάρτους τῶν ὁποίων οἱ ἐκμεταλλεύμενοι εἶχον τὴν
κατοχὴν καὶ τὴν νομὴν, ὅχι ὅμως καὶ τὴν κυριότητα. Τὰ ἀφορῶντα εἰς αὐτὰς ἐρο-
θμίσθησαν ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Σουλεϊμάν τοῦ Α' (1520—1566) καὶ Ἀχμέτ τοῦ Α'
(1603—1617). Βλ. Νικολάου Β. Πατσέλη, Τὸ τιμαριωτικὸν σύστημα εἰς Ἠπείρον
ἐπὶ Τουρκοκρατίας, περιοδικὸ Ἠπειρωτικὴ Ἔστια, τόμος 16 σ. 86.

καὶ Σάχου υἱοῦ Χουσεΐν ὡς καὶ τοῦ ἐπισκόπου Κονίτης ἱερέως Θεοδοσίου, ἠγέρθη ἀγωγή καὶ ἐδήλωσαν τὰ ἔξῃς: «Ἐνῶ κατὰ τὸν χρόνον τῆς δικαστικῆς ἔξουσας τοῦ κατὰ τὸ ἔτος 1214 (= 1797) ἀπὸ τῆς χρονολογίας τοῦ ἐγγράφου ἱεροδικίου Ἰωαννίνων Ἐσσεΐτ Ἐμπομπεζήρ ἐκ Βαγδατίου, κατὰ τὴν συνεδρίασιν ἦν συνεκρότησεν ὁ παρὰ τοῦ ἱεροδικείου ἀποσταλεῖς μετ' ἔξουσας ὅπως ἔξετάσῃ ἐπιτοπίως τὰ ἐπίδικα μέρη Ἰσζάκ ἐφρένδης⁵, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Σπαχῆ Τσεπελόβου καὶ τῶν ὑποτελῶν αὐτοῦ⁶ (ραγιά) συνεπεία ἰσχυρισμοῦ περὶ τοῦ ὅτι τὰ ὅρια τοῦ χωρίου Λεονίτσα ὑπολογιζομένην μετὰ τὸν προϊόντων τοῦ καλλιεργομένου τόπου (μεζοῶ) Κορσοβίτσα εἶναι ὁ ριάξ «Καρβούνη τὸ λάκκο» ἐκείθεν κατ' εὐθείαν εἰς τὸν ἀνήφορον «Νταβάλιστα», ἐκείθεν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους, εἰς τὴν λίμνην, ἐκείθεν φθάνουσιν εἰς τὸ λιθάρι τὸ καλούμενον Νάα (:), ἐκείθεν εἰς τὸ χαμηλό, Αὐτιά Κάρτερο, Κρεβάτι, Σαλατοῦρα, Ἀβάλο, Περάντζι, Κεζιντάβα, Βαλαρά, λιποχώρι καὶ Ἀνάποδο Βερό, ἐκείθεν φθάνουσιν εἰς τὸν μεγάλον ποταμὸν, ἐκείθεν παρακολουθοῦντα τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ συναντῶνται μὲ τὸν λάκκον τοῦ Καρβούνη, καὶ περὶ τοῦ ὅτι ὁ ἐντός τῶν ὁρίων τούτων καλλιεργοῦμενος τόπος (μεζοῶ) Κορσοβίτσα εἶναι ἐκ τῶν γαιῶν τοῦ τιμαρίου μας, καὶ ὅτι μετὰ τὴν νόμιμον ἐκδίκασιν ἔξεδόθη ἐν χοτζέτιον ἐμφαῖνον τὸν τρόπον τῆς διαδικασίας, ἔξουσας μας, καὶ ἐνῶ ἐδόθησαν εἰς τὰς χεῖρας μας δύο ἱψηλὰ διαταγὰ καὶ συνεδὰ πρὸς ταῦτα διάταγμα (χάτι Σερίφ) γεγραμμένον ἐπὶ λευκοῦ, ἐν τούτοις ἐπειδὴ πρὸ τριῶν ἐτῶν παρουσιασθέντες Σπαχῆς Κονίτης Ἰσλάμ καὶ οἱ εἰρημένοι κάτοικοι ἐπεμβαίνουσιν ὁλως ἀναίτιως, ἔξαιτούμεθα ὅπως παρωαγγελθῶσι παρὰ τοῦ ἱεροδικείου ἵνα παύσωσιν ἐπεμβαίνοντες συμφώνως πρὸς τὸ εἰς χεῖρας μας διάταγμα καὶ ἀπόσχουσιν ἐκ τῶν ὡς ἄνω ὀριζομένων ὁρίων «Καρβούνη Λάκκο» καὶ «Νταβάλιστα». Μεθ' ὃ ἐρωτηθέντες ἀπήντησαν ὅτι τὰ θεώμενα ταῦτα μέρη ἀπὸ τὸν «Λάκκο Καρβούνη» μέχοι τοῦ μεγάλου ἀγροῦ ὅστις εὐρίσκειται ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Σελούμα καὶ ἐκείθεν ἀπὸ λόφου εἰς λόφον τὰ ἐντεῖθεν μέρη κατὰ τὸν ὄρον τῶν ὑδάτων εἶναι ἐκ τοῦ ἐδάφους τοῦ δήμου Κονίτης. Κατόπιν τούτου ὁ εἰρημένος ἐνάγων τιμαριοῦχος Ἀχμέτ καὶ οἱ εἰρημένοι ὑποτελεῖς προσήγαγον τὸ παρ' αὐτοῖς εὐρισκόμενον διάταγμα (χάτι - Σερίφ), οὔτινος τὸ ἱψηλὸν περιεχόμενον ἔχει οὔτω:

«Ἐπειδὴ ὁ ἐν ἐνεργείᾳ διεφυνητῆς τῶν πιβλίων Μεχμέτ Ἐμὲ Φεροντεβοὶ καύχημα τῶν ὀμοτίμων καὶ εὐγενῶν, οὔτινος ἀῦξηθεῖν ἢ δόξα, ἐπέβαλεν εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν μου θρόνον, ὅτι συμφώνως πρὸς τὸ εὐρισκόμενον εἰς χεῖρας τῶν ἱερονομικῶν ἐγγράφων, τὸ ἡμερολόγιον, τὸ φυλαττόμενον ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ κτηματολογίῳ μου, τὸ συνοπτικὸν καὶ ἐκτεταμένον βιβλίον, ὁ πρότινος παρὰ τοῦ ἱεροδικείου πρὸς ἔξετάσιν ἐπιτοπίως τῶν διαφιλονομιζομένων μερῶν ἔξουσιοδοτηθεῖς (Με-

B. Βλέπομε πὸς τὸ αὐτοκρατορικὸν διάταγμα ῥητὰ ἀναφέρεται, πὸς ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ ἱεροδικίου, διορίζονταν ἀπὸ τὸν ἱεροδίκη καὶ ὄχι ἀπὸ τὸν τοπάρχην τῆς πόλεως κατὰ συνέπεια καὶ πέρα ἀπὸ κάθε ἀμφιβολία στὰ χρόνια τοῦ Ἀλῆ - Πασσᾶ, ὅπου καὶ ἀναφέρεται τὸ ἀνέκδοτο ἱερονομικὸ ἐγγράφο, ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ ἱεροδικίου ἔπαινε τὴν ἐντολὴ ἀπὸ τὸν ἔξοχωτάτου νομάρχην, στρατάρχην Ἀλῆ - Πασσᾶ.

6. Οἱ Τοῦρκοι, στὸ τιμαριωτικὸ τοὺς σύστημα, ἐφάρμοσαν τὴν πολιτικὴ τῶν Ἐνετιῶν, ποὺ ὅταν κατακοῦσαν μία γῆ, τὴν θεωροῦσαν ἰδιοκτησίᾳ τῆς Ἐνετικῆς πολιτείας καὶ τοὺς καλλιεργητές, κολλήγοις, ποὺ κατέβριον βασιὰ ἐνόκια. Τὰ ἐνόκια αὐτὰ δίνονταν στὰ παραγωγικὰ ἔργα. Μὲ τὴν κατάκτηση λοιπὸν τῆς χώρας ἀπὸ τοὺς Τοῦρκους οἱ Ἕλληνες, ὅσοι δὲν ἔφεσαν στὴν κατηγορίᾳ τῶν δουλοπαιρῶν ἀπὸ τοὺς νέους κυρίως τῆς γῆς, ἀποθίβησαν στὶς ἀγονώτερες περιοχές, ὅπου οὔτε οἱ συνθήκες ἀσφάλειας οὔτε οἱ συγκοινωνίες ἐπέτρεπαν τὴ γεωργικὴ ἐπιτέλλεση. Βλ. Νιζολάου Β. Πατσέλη, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 83.

βλιανὰ) Ἰσχάκ, οὐτινος αὐξηθεῖη ἡ παιδεία, μεταβίβς ἐπὶ τόπου συνεκρότησεν ἱερὰν συνεδρίασιν⁷, καθ' ἣν παραστάντων τῶν κάτοικοι ἀναφερομένων Μουσουλμάνων ἐπὶ τῷ (θέματι) ὅτι τὰ τέσσαρα ὄρια τοῦ χωρίου Λεονίτσα τοῦ ὑπολογιζομένου μετὰ τῶν προϊόντων τοῦ εἰρημένου καλλιεργομένου τόπου (μεζροῦ) Κορσοβίτης εἶναι ὁ ποταμὸς «Καρθοῖνη τὸ Λάκκο», Νταβάλιστα, λίμνη, Καμῖλα, Χασιλὸ, Αὐτιά, Καρτερό, Κρεβάτι, Σαλατοῦρα, Ἀβάλο, Πιελέντς, Κεζντάβα, Βαλάρο, Λιποχωῖρι, Ἀνάποδο Βερό, ὅτι τοῦ διὰ τῶν ὁρίων τούτων ὀριζομένου εἰρημένου καλλιεργομένου τόπου (μεζροῦ) Κορσοβίτσα ἢ δεκάτη⁸ καὶ τὸ τέλος⁹ ἐλαμβάνετο ἀνέκαθεν συμφώνως πρὸς τὸ αὐτοκρατορικὸν κτηματολόγιον παρὰ τοῦ τιμαρίου των, οἱ ἐκ τῶν δικαίων καὶ ἐλευθέρων Μουσουλμάνων κατοίκων τῆς γειτνιαζούσης πόλεως Κονίτσης, γέροντες καὶ ἡλικιωμένοι Μουεζίνης Ἰβραχίμ, Χουσεῖν, Ἀβδουλλάχ, Σουλεϊμάν καὶ οἱ ἐκ τῶν ὑποτελῶν, οἵτινες καὶ παρενεβήτησαν ἐν τῇ εἰρημένῃ συνεδριάσει, Παναγιώτης Πάνε, καὶ Νίζος Νάγου κάτοικοι τοῦ χωρίου Γοϊζμπιανη, ὁ ἐκ τοῦ χωρίου Παλαιοσελίου Νίζος, ὁ ἐκ τοῦ χωρίου «Σπάδες» Γιάννης Κράσο, Κώστας Ἀδάμος, ὁ ἐκ τοῦ χωρίου Βοαδέτου τοῦ Ζαγορίου Λίνος, ὁ ἐκ Σκαμνελίου Παπαδημήτριος ἐδήλωσαν ὡς μάρτυρες καὶ προσδιώρισαν ἕκαστος ἰδιαιτέρως ὅτι ὁ εἰρημένος καλλιεργοῦμενος τόπος, ὅστις ὀρίζεται μετὰ τὰ εἰρημένα θεώμενα ταῦτα ὄρια εἶναι ἀνέκαθεν ἐκ τῶν παρατηρημάτων τοῦ τιμαρίου Κοσίτσιανη, ἐλαμβάνετο δὲ ἡ δεκάτη¹⁰ καὶ ὁ φόρος¹¹ ὅτι ἀποδεκτῶν γενομένων τῶν μαρτύρων τούτων συμ-

7. Ἡ συγκρότηση τῆς ἱερᾶς συνεδρίασης ἀπὸ τὸ 1671 ἀκόμα πρόβλεπε τὴν ἐπιτόπου μετάβαση τοῦ ἱεροδίκου καθὼς καὶ τῶν διαδίκων. Ἐπίσης πρόβλεπε καὶ τὴν παρουσία τῶν μαρτύρων καθὼς καὶ τῶν περιούσιων χωρίων. (Βλ. Πάνου Δημ. Τζιόβα, Ἡπειρωτικά ἀνάλεκτα, περιοδικὸ Ἡπειρωτικὴ Ἑστία, ἔτος 1980, σ. 418.
8. Ὁ φόρος, ἦτοι τὸ δέκατο, ποὺ ἔπαιοναν οἱ σπαῆδες, ἀποτελοῦσε τὸν τριαννιζότερο φόρο γιὰ τοὺς Ἕλληνες, καὶ εἶχε τὸ ὄνομα «ζεσίμ» ἢ «κέσίμ». Βλ. Κώστα Λαζαρίδη, Οἱ Τοῦρκοι Σπαῆδες, περιοδικὸ Ἡπειρωτικὴ Ἑστία, τόμος 1ος, σ. 1.
9. Τὸ τέλος τοῦ φόρου καταβάλλονταν στὸν Σπαχὴ δι' ἀποδείξεως, ποὺ ἔφερε τὴν ὑπογραφή του. Ὁ τύπος τῆς ἀποδείξεως ἦταν ὁ παρακάτω «1814 δηνο τον τεσχερε μου τον ραγιαδο μου κοκλιτον δια το ζεσημη και βουτηρο και τερὶ στο μου ηγεν ατοιμηγει το χιλιοσ διακοσης ημοσι ενα και τα ελαβα απο τους ιδιοιους τους ραγιαδισμου και τος εδοσα τον τεσχερε μου να τον εχου» Ἱστορικὴ Τουρκικὰ γραμμένη σφραγίς». Βλ. Κώστα Λαζαρίδη, ἔνθ' ἄνωτ., σ. 137.
10. Ἡ φορολογία τῆς δεκάτης καταβάλλονταν σὲ εἶδος γιὰ τὰ προϊόντα τῶν ἀσκητῶν γαιῶν ὅπως δημητριακά, κελνός, βάμβαξ, ζουζούλια, ἔλαιον, σῖνα κλπ., ἐνῶ τὰ ἀμπέλια ὑποβάλλονταν στὸν στρεμματικὸ φόρο πρὸς δέκα παράδες τὸ στρέμμα. Κάθε γεωργὸς ἔδινε ἐπὶ πλέον στὸν σπαχὴ τὴ λεγόμενη «σαλαοιάν» ἦτοι τὸ μισὸ ζουβέλι τῶν κελπῶν ἂν εἶχε διζὸ τον ζευγάρι καὶ ἓνα τέταρτο ἂν ἦταν «παρασποριάρης» δηλαδή ἂν ἔσπευε μὲ ξένο ζευγάρι. Βλ. Π. Ἀραβαντινοῦ «Χρονογραφία τῆς Ἡπείρου» τόμος 1ος σ. 241, Ἀθήνα 1856.
11. Οἱ νεωτέροι φόροι ἐπὶ τὸ προβατονόμο, τὸ γεώμορο καὶ τὴ δεκάτη ἦταν ἀκόμη τὸ χαράτσι ποὺ ἐπεβλήθησε σὲ κάθε χώρα τῆς Ἡπείρου καὶ τῆς Ἀλβανίας κατὰ τὸ 1700, ἦτοι μετὰ τὴν ὑπογραφή τῆς συνθήκης τοῦ Κάρολιτς μεταξὺ τοῦ Σουλτάν Μουσταφᾶ καὶ τῆς Βενετικῆς Δημοκρατίας. Τὸ χαράτσι γνωστὸ μὲ τὸ ὄνομα «γιαβάτ χαράτς» ἢ Βοσξίνα» ἦταν φόρος ποὺ κατ' ἀρχὴ πλήρωνε κάθε χριστιανὸς μὸλις γεννιῶταν καὶ μέχρι τὰ δώδεκα χρόνια του. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ γιαβά - χαράτς ἦταν εἶδος προσωπικοῦ φόρου, καὶ οἱ Σπαῆδες λόγω τῆς ἀποδημίας τῶν Ἡπειρωτῶν δὲν μπορούσαν νὰ τὸν εἰσπράξουν τὸν ἐξεμίθωναν ὅπως καὶ τὸ χαράτς καὶ οἱ θισσωτές των συνέλεγαν ἀπὸ κάθε χριστιανὸ Ἡπειρωτὴ ὑποὺν τὸν εἴρισαν, ἂν δὲν εἶχε αὐτὸς τὴν

φώνως ἀποδείχθη καὶ ἐβεβαιώθη νομίμως, ἐξεδόθη αὐτοκρατορικὸν διάταγμα περὶ ἐκδόσεως ὑψηλῆς διαταγῆς ὅπως καταχωρισθῶσι τὰ ἀναφερομένα σύνορα, δοθῆ ἀπόδειξις εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν διάταγμα περὶ ἐκδόσεως ὑψηλῆς διαταγῆς ὅπως καταχωρισθῶσι τὰ ἀναφερομένα σύνορα, δοθῆ ἀπόδειξις εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν κτηματολόγιόν μου. Συμφώνως δὲ πρὸς τὸ αὐτοκρατορικὸν διάταγμα ἐγένετο σύστασις ἱερονομικῆ καὶ τὴν φορὰν ταύτην (σημειώσις: αἱ λέξεις «καὶ τὴν φορὰν ταύτην» εἰσι γεγραμμένα ἐκτὸς τοῦ στίχου) ὅπως κατέχονται συμφώνως πρὸς τὰ ἀνέκαθεν, λαμβάνωσι τὰ εἰσοδήματα καὶ τέλη καὶ μὴ ἐπεμβαίη τις ἐναντίον τοῦ ὑψηλοῦ διατάγματος (χάτι - Σερίφ) τοῦ αὐτοκρατορικοῦ κτηματολογίου, τοῦ ἱερονομικοῦ ἐγγράφου καὶ τοῦ ἀρχαίου καθεστώτος εἰς τὸ εἰρημένον χωρίον Λεσνίτσα, εἰς τὰ ἐντὸς τῶν ὁρισμένων συνόρων μέρη καὶ εἰς τὰς γαίας τοῦ εἰρημένου καλλιερουμένου τόπου (μεζρά) Κορσοβίτσα ὑπολογιζόμενον μετὰ τῶν προσόδων, καὶ ὄν τὰ ὅσα ἀναφέρονται, ἄνω, οἱ δὲ Σπαχίδες Κονίτσης καὶ κάτοικοι αὐτῆς ὅπως ἀπόσχωσι καὶ ὅπως κατέχωσιν ὁ τιμαριοῦχος Κοσίτσανης Ἀχμέτ καὶ οἱ ὑπόφοροι (ραγιά) τοῦ χωριοῦ Λεσνίτσα τὰς εἰρημένας ὁσοθετηθείσας γαίας. Μεθ' ὃ προσελθόντες ὁ εἰρημένος κύριος (Μεβλανά) μετὰ τῶν παρὰ τοῦ ἱεροδικεῖου ἀποσταλέτων Τσοκαδάο Μεχμέτ ἀγά καὶ κλητῆρος Σαλίχ Ἀλῆ ἀνέφερον τὰ λαβόντα χωρίαν, ἐπὶ τῇ βάσει δὲ ταύτην ἐγράφη τὸ παρὸν καὶ ἐδόθη εἰς τὰς χεῖρας τῶν - τῆ 3ῃ τοῦ μηνὸς Ζηλκηνδὲ τοῦ χιλιοστοῦ διακοσιοστοῦ εἰκοστοῦ ὀγδόου ἔτους (= 1811) Μάρτυρας: Ζουλφικάρ Ἀλῆ υἱὸς Μπερχοῖ. Μπουλμπουὺλ Μουσταφά (δυσανάγνωστον) Ἀρχικλητῆρ Ἀχμέτ Ἀγάς. Κλητῆρ Ἐβουβεκίρ. Κλητῆρ Σαλίχ καὶ λοιποί».

Ἄριθμὸς 5712

Βεβαιοῦται μετ' ἀντιπαροβολὴν ὅτι τὸ ἀνωτέρω εἶναι ἀκριβῆς μετάφρασις τοῦ προσκεκολλημένου Τουρκικοῦ ἐγγράφου, φερροντος σημειώσιν τοῦ ἀριθμοῦ καὶ χρονολογίας τῆς γενομένης μεταφράσεως σὺν τῇ σφραγίδι τοῦ γραφείου.

Ἐν Ἰωαννίνοις τῇ 19 Φεβρουαρίου 1916

Ὁ βοηθὸς ἐρμηνεύς. Ὑπογραφή δυσανάγνωστος

Ὁ,τι ἀκριβῆς ὡς ἄνω μετάφρασις τοῦ προσκεκολλημένου τουρκικοῦ ἐγγράφου. Ἐν Ἰωαννίνοις αὐθιμερόν. Ὁ Ἐρμηνεύς τοῦ Προτοδικεῖου. (Τ.Σ.) ὑπογραφή δυσανάγνωστος.

ἀπόδειξη τοῦ Σπαῖ γὰ τὴν πληρομήν του. Βλ. Νιζολάου Πατσέλη, ἐνθ' ἀνατ. σ. 161. Οἱ ἄλλες φορολογίαι ἦταν ὁ ἔγγειος φόρος καὶ τὸ ἴμορο. Τὸ ἴμορο ἦταν ὁ φόρος ποῦ ὄφειλε ὁ καλλιεργητῆς στὸν Σουλτάνο, καὶ ὁ ὅποιος τὸ δικαίωμα του αὐτὸ μοροῦσε νὰ τὸ ἀπαλλοτριώσῃ γιὰ ὁρισμένο χρόνο ἢ καὶ γιὰ πάντα ἢ καὶ νὰ τὸ μεταβιβάσῃ σ' ὅποιον ἤθελε. Κατὰ τὸν Πατσέλη «Ἡ καταβολὴ τοῦ ἴμορου περιέχει σαφῆ ὁμολογίαν περὶ τῶν χωρικῶν διὰ τὴν ιδιότητα αὐτῶν, ὡς ἀπλῶν καλλιεργητῶν, τὴν ὁποίαν δὲν τοὺς ἐπετρέπετο νὰ μεταβάλουν αὐτογνομόνως, κατὰ τὸ ἀξίωμα «nemō sine causam possessionis mutare potest, τὸ ὅποιον ἐκτίρωσε οἰκτιρῶς καὶ ἡ ὀθωμανικὴ νομοθεσία μὲ ἀπαγορευτικὴν διάταξιν εἰς τὸν περὶ γαιῶν νόμον, ὅπου ὁ νομοθέτης ὥρισεν ὅτι «ὅποιος κατέχει γαίας εἰς ξένον ὄνομα δὲν δύναται, ὕστερα ἀπὸ πολυχρόνιον δια κατοχὴν καὶ καλλιέργειαν, ν' ἀποκτήσῃ ἐπ' αὐτῶν δικαίωμα ἐγκαταστάσεως, ἐν ὁμολογίᾳ τὴν ιδιότητά του ὡς ἐνοικιαστοῦ». Βλ. Νιζολάου Πατσέλη, ἐνθ' ἀνατ. σ. 167.

II

**ΤΡΙΑ ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΤΑΚΡΙΡΙΑ
ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΣΦΦΡΟΝΙΟΥ
ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΡΟΥΜΑΝΙΚΗΣ ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑΣ**

Γιὰ τὴν Ρουμανικὴν προπαγάνδα καὶ γιὰ τὴν ἐξάπλωσὴν τῆς στὸ χῶρον τῆς Ἡπείρου πολλὰ ἔχουν γραφτεῖ κατὰ καιρούς, σχετικὰ μὲ τὴν ἀντίδραση τοῦ Ἡπειρωτικοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῶν ἀρχόντων του. Εἶναι γνωστὸ ὅτι στὰ 1886, οἱ Ρουμᾶνοι εἶχαν ἰδρῦσει καὶ Γυμνάσιον μέσα στὰ Γιάννινα, καὶ ἐκπαίδευαν βλαχοδιδασκάλους γιὰ τὴν ἀποστολὴν τους στὰ βλαχόφωνα χωριὰ τοῦ Ζαγορίου, τοῦ Μαλακασίου καὶ τῆς γειτονεύουσας ἐπαρχίας τῶν Γρεβενῶν, ἰδιαιτέρα ἀπὸ τὰ βλαχόφωνα χωριὰ τῆς ἐπαρχίας τῶν Γρεβενῶν, προερχόντων οἱ μαθηταὶ τοῦ ἐν Ἰωαννίνοις Γυμνασίου.

Τὰ τρία ἀνέκδοτα ἐγγράφα πρὸς τὰ ἀκόλουθῆσον ἀφοροῦν τὰ ἔτη 1890 καὶ 1900, καὶ τὸ κείμενό τῆς εἶναι διαφοριστικὸν σὲ πολλὰ σημεῖα, ἀφοῦ στὰ 1900 ὁ Μητροπολίτης Ἰωαννίνων Σοφρόνιος ζητεῖ τὴν κατάργησιν τοῦ Ρουμανικοῦ Γυμνασίου τῶν Ἰωαννίνων.

Στὸ πρῶτον τακρίσιον μὲ ἀριθμὸν πρωτοκόλλου 783 καὶ ἡμερομηνίαν 16 Νοεμβρίου 1899 (βλ. Ἀρχεῖα Μητροπόλεως βιβλίον τακριθίων σελ. 14) ζητεῖται ἀπὸ τὸ Νομάρχην Ἰωαννίνων ἡ ἀπομάκρυνσις τῶν Βλαχοδιδασκάλων ἀπὸ τὰ Βλαχόφωνα χωριὰ τοῦ Ζαγορίου: Τὸ ὅλον κείμενον τοῦ ἀνέκδοτου τακριθίου εἶναι τὸ παρακάτω:

«Ἀπὸ ἐτῶν δὲν γνωρίζω πῶς ἐξαπατήσασι τὴν ἐνταῦθα διοίκησιν ἡ Βλαχικὴ προπαγάνδα συνέστησεν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ λύκειον Ρουμανικόν, ἐν ᾧ ὡς εἶναι γνωστὸν τῇ Διοικήσει τοῦ Βιλαετίου οὐδεὶς ὑπάρχει ἐγγεγραμμένος κάτοικος πολίτης Βλάχος, οὔτε καὶ ἀποτελέσθη ποτὲ Κοινότης ἐπισήμως ἀναγνωρισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Βιλαετίου, ἀπόδειξις ὅτι ἐν τῷ Σχολεῖῳ τούτῳ οἰδεῖς Ἰωαννίτης μαθητὴς φοιτᾷ ἀλλὰ τῆς Βλαχικῆς προπαγάνδας παιδομαζεύματα ἐκ Γρεβενῶν καὶ ἄλλων μερῶν, τοὺς ὁποίους διὰ διαφόρων μύθων σαργανεύουσι. Ὡς εἰ δὲ μὴ ἦρακε τοῦτο ἀπὸ τινος θέλουσι ἐγκαταστήσωσι διδασκάλους καὶ εἰς τὰ χωριὰ τοῦ Ζαγορίου Λάϊσταν, Βωβοῦσα, Τσερονέσι ἐν τῷ Μαχαλᾷ Σέσιω Γρεβενήτι, Φλαμπουρασίω καὶ ἐν Συροάκω τοῦ Καζᾶ Μαλακασίου, τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι καὶ διεμαρτυρήθησαν ἐπανειλημμένως, ὡς Ρωμαῖοι πιστοὶ τῆς Α.Β. Μεγ. τοῦ Φιλολάου ἡμῶν Ἄνακτος κατὰ τῆς παρουσίας τῶν τοιούτων ξένων διδασκάλων, τῶν ὁποίων, ἡ ἀποστολὴ δὲν στηρίζεται εἰς οὐδεμίαν αἰτήσιν τῶν κατοίκων, οἵτινες καὶ πρὸς τοῦτο πᾶν ἄλλο ἐπάγγελμα μετέρχονται ἐν τοῖς εἰρημένοις χωρίοις παρὰ τοῦ διδασκάλου, ἐναντίον τῶν Νόμων τῆς Αὐτοκρ. ἡμῶν Κυβερνήσεως περὶ Σχολείων.

Ἐπειδὴ ἡ παρουσία τοιούτων διδασκάλων γίνεται πρῶξενος σκανδάλων μεταξὺ τῶν Ρωμαίων ὑπηκόων τῆς Α.Β. Μεγαλειότητος παρακαλῶ τὴν Ἰ.Μ. ἐξοχότητα τοὺς ἀνεῦ μαθητῶν διδασκάλους τοῦτους διατάξῃ νὰ μὴ ἐπιτραπῇ ἡ ἐγκατάστασις τῶν ἐν τοῖς εἰρημένοις χωρίοις καὶ ὁρισμῶς σας 16 Νοεμβρίου 1899. Ἰωάννινα».

Στὸ δευτέρον τακρίσιον μὲ ἡμερομηνίαν 29 Ἰανουαρίου 1900 ἀναφέρονται τὰ ἐννοικὰ ἀποτελέσματα πρὸς εἶχε ἡ πρώτη παράστασις τοῦ Μητροπολίτη τῶν Ἰωαννίνων, καὶ ἡ ἀντίδρασις τῶν κατοίκων τοῦ Ζαγορίου κατὰ τῶν Βλαχοδιδασκάλων. Στὸ αὐτὸ τακρίσιον γίνεται μνεία τῆς ἀπὸ 22 Ἰανουαρίου 1891 βελτουικῆς ἐγκυκλίου πρὸς τὴν ἐν τῷ προνομιακῷ ζητήματι στὴ δευτέραν φάσιν του (βλ. Πάνου Τριόβω, Ἡ λύσις τοῦ προνομιακοῦ ζητήματος τὸ 1891 περ. «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία») καὶ ἐπισημαίνεται ἡ ἐνέργεια τοῦ Βλαχοδιδασκάλου Λεοντίδου καὶ ἡ παράστασις τοῦ Μητροπολίτη γιὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν του ἀπὸ τὸ χωριὸν αὐτὸ τοῦ Ζαγορίου: (Ἀρ.72 — βιβλίον τακριθίων σ. 25).

«Διὰ τοῦ ἀπὸ 16 Νοεμβρίου τακτοῦριον μου πρὸς τὴν ὑμετέραν περιουσιότατην ἑξοχότητα ἀνεφέρων τὴν ἐξουθμον κατάστασιν τῶν χωρίων εἰς τὰ ὁποῖα ἡ Βλαχικὴ προπαγάνδα ἀνέλαβε νὰ ἀποστελέῃ διδασκάλους, ἄνευ τῆς ἐπισήμου ἀδείας τῆς Ὑμετέρας ἑξοχότητος καὶ τῆς Ἱερᾶς μου Μητροπόλεως, ἥτις κατὰ τὴν Σεβαστὴν ἐγκύκλιον τῆς Μεγάλης Βεζυρρείας ἀπὸ 23 Τζεμαλί - Οὐλ - Ἀχιγιέ 1308 ἢ 22 Ἰανουαρίου 1306 (1801) πρὸς τὰς Νομαρχίας εἶναι ἡ μόνη ὑπεύθυνος τῶν Ὁρθοδόξων Σχολῶν τῶν προγραμμάτων καὶ διδασκάλων αὐτῶν. Ἄλλ' ἐκτὸς τούτων καὶ οἱ κάτοικοι τῶν εἰρημένων χωρίων διαμαρτυρήθησαν καὶ ἐξακολουθοῦσι νὰ διαμαρτυρῶνται ὅτι δὲν ἔχουσιν ἀνάγκην Βλάχων διδασκάλων ἀνθρώπων ὑπόπτων καὶ ξένων ὡς ἐπανειλημμένως ἀνεφέρθησαν εἰς τὸν Μουδρίην Ζαγορίου. Καὶ ὅμως ἐν ᾧ κατὰ διαταγὴν τοῦ Μουδρίου ὁ διδάσκαλος Λεσινίτης τοῦ ναχιγιέ Ζαγορίου ἀνεχώρησεν, ἥδη ὁ εἰρημένος Βλαχοδιδάσκαλος ἐπανῆλθε καὶ πάλιν, ὡς ἀναφέρουσιν οἱ κάτοικοι εἰς τὴν Μητροπόλιν ἀπὸ 21 Ἰανουαρίου ἐνεσπότες ἔτους, ὅτι ὁ ξένος αὐτός διὰ τῆς βίας ἐπιμένει νὰ μείνῃ ἐν τῷ χωρίῳ των παρὰ τὰς διαμαρτυρίας ὅλης τῆς Κοινότητος. Ἐπειδὴ δὲ τὸ σκάνδαλον τοῦτο τῶν Βλαχοδιδασκάλων δύναιται νὰ ἐπιφέρῃ ταραχὴν τινα παρακαλῶ τὴν Ὑμετέραν ἑξοχότητα νὰ διατάξῃ τὴν ἀπομπὴν τοῦ ἀνθρώπου τούτου ἐκ τοῦ χωρίου Λεσινίτης.

Ἐν Ἰωαννίνοις τῇ 29ῃ Ἰανουαρίου 1900».

Στὸ τρίτον καὶ σπουδαιότερον τακτοῦριον ἡ παράστασις τοῦ Μητροπολίτη ἀφορᾷ τὴν κατάργησιν τῆς Ρουμανικῆς Σχολῆς Ἰωαννίνων (Λύκειον) καὶ κάνει μνηστὴ τῶν δύο παραπάνω τακτοῦριων. Παρὰ τοῦ ὅτι οἱ ἱστορικοὶ ἔχουν ἀσχοληθεῖ κατὰ καιροὺς μὲ τὴν Ρουμανικὴν προπαγάνδα ἐν τούτοις ποιθητὰ δὲν ἀναφέρεται ἡ παράστασις τοῦ ὑπεύθυνου Κυβερνήτη, βάση τῶν προνομίων, τῆς τότε χριστιανικῆς κοινότητος τῶν Ἰωαννίνων, γὰρ τὴν κατάργησιν τοῦ Ρουμανικοῦ Γυμνασίου τῶν Ἰωαννίνων. Καὶ ὅμως παρὰ τὴν παραπάνω ἔντονη παράστασις (βλ. Ἀρχεῖον Μητροπόλεως Ἰωαννίνων, βιβλίον τακτοῦριον σ. 61—62) τοῦ τότε Μητροπολίτη Ἰωαννίνων Σωφρονίου Χρηστίδη ἡ Ρουμανικὴ Σχολὴ τῶν Ἰωαννίνων, τὸ γνωστὸ πᾶν Ρουμανικὸν Γυμνάσιον, λειτούργησε μέχρι τὴν κατοχὴν, μετὰ τὸ πέρας τῆς ὁποίας καὶ ὀριστικὰ καταργήθηκε:

«Ἀριθ. 627 Περὶ τοῦ ἐνταῦθα λυκείου τῆς Ρουμανικῆς προπαγάνδας πρὸς τὸν Νομάρχην

Ἐξοχότατε,

Διὰ τοῦ ἀπὸ 16 Νοεμβρίου π. ἔτους καὶ ἀπὸ 29 Ἰανουαρίου ἐ. ἔτους τακτοῦριον μου ἔκαμον γνωστὴν τῇ ὑμετέρα ἑξοχότητι τὴν παρὰ τοὺς κειμένους νόμους καὶ τὰς διατάγας τῆς Σεβ. ἡμῶν Κυβερνήσεως λειτουργίαν τοῦ ἐνταῦθα λυκείου τῆς Ρουμανικῆς προπαγάνδας καὶ τὰ σκάνδαλα, τὰ ὁποῖα διεγείρουσιν οἱ εἰς τὰ διάφορα χωρία ἀποστελλόμενοι Βλαχοδιδάσκαλοι, ἐναντίον τῶν διαμαρτυριῶν καὶ αὐτῶν τῶν κατοίκων καὶ τῆς Μητροπόλεως μου, τῆς μόνης ὑπεύθυνης ἀπέναντι τῆς Κυβερνήσεως, δι' ὅλας τὰς ὀρθοδόξους σχολὰς. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἐφέτος τὸ εἰρημένον λύκειον θέλει νὰ λειτουργήσῃ ἐν τῇ πόλει ἡμῶν μὲ τρεῖς μόνον μαθητὰς ἐκ Βωβοῦσης τῆς Νομαρχίας ἡμῶν, πάντες δὲ οἱ λοιποὶ μαθηταὶ εἶναι γνωστὸν ὅτι εἶναι παιδομαζώματα ἐκ διαφόρων ἄλλων χωρίων τῆς Νομαρχίας Βιτωλίων καὶ Θεσσαλονίκης, οἷον ἐκ Σαμαρίνης, Ἀβδέλλας, Περιβολίου, Σιμῆς Κοσμάτι, ἐκ τῶν χωρίων Κορυτσᾶς καὶ Βερροίας, διὰ ταῦτα καὶ πάλι παρακαλῶ τὴν ὑμετέραν ἑξοχότητα ὅπως εὐαρεστηθῇ νὰ κλείσῃ τὸ εἰρημένον Γυμνάσιον πρὸς κατάπαυσιν καὶ τῶν σκανδάλων, τὰ ὁποῖα ἐν τῇ Νομαρχίᾳ ἡμῶν διασπείρουσι καὶ ἰκανοποιήσιν τῶν νόμων τῆς Αὐτοκρατορικῆς Κυβερνήσεως καὶ ὀρισμῶς Σας.

Ἐν Ἰωαννίνοις τῇ 19ῃ Ὀκτωβρίου 1900».

Ἀπὸ τὰ παραπάνω τρία ἀνέξοδα ταξοῖα τοῦ τότε Μητροπολίτη Ἰωαννίνων φαίνεται καθαρὰ ἡ ἀντίδραση τῶν Βλαχόφωνον πληθυσμῶν τῆς Ἐπαύιας Ἠπείρου πρὸς τὴν Ροιμανικὴ προπαγάνδα. Ἐξίτηο βέβαιον τοῦ μὲ σιγοροῖα κανεῖς μπορεῖ νὰ ὑποστηρίξει εἶναι ὅτι μόνο στὴ Βοβοῦσα καὶ στὰ χωριά τῆς ἐπαρχίας τῶν Γρεβενῶν, οἱ Ροιμᾶνοι, εἶχαν σχετικεῖς ἐπιτυχίες, ἐνῶ στὰ ἄλλα μέρη ἡ ἀποτυχία τους ἦταν παταγώδης.

III

«Ο ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΡΟΙΚΑΣ ΣΤΑ ΖΑΓΟΡΙΑ ΣΤΑ 1873»

Ἐρευνώντας τοὺς κώδικες τῆς ἐπαρχίας τῶν Ἰωαννίνων, στὸ πλείσιον ἀρχεῖο τῆς Μητροπόλεως Ἰωαννίνων, ἔπρεσ πάνω σὲ μία πολὺ ἐνδιαφέρουσα ἀπόφαση, ποὺ πρὸ κάτω θὰ ἀκολουθήσει. Ἡ ἀπόφαση ἀφορᾷ τὸν περιορισμὸ τῆς προίκας καὶ εἶναι γεγονός πὸς τὸ θέμα αὐτὸ εἶναι πολὺ ἐπίκαιρον καὶ πάντα ἐνδιαφέρει ἄμεσα κάθε τι σχετικὸ, μ' αὐτὸ.

Ἡ ἀξιοσημεῖωτη ἀπόφαση ἔχει ληφθεῖ στίς 20 τοῦ Μάου τοῦ 1873 καὶ ἀφορᾷ τὰ χωριά τοῦ Ζαγορίου Ἄνω καὶ Κάτω Σαρδεναῖ καὶ Τσοβοῖαι ποὺ ἀποφάσισαν μὲ κατοχυρωμένεσ κανονιστικεῖσ διατάξεισ νὰ περιορίσουν τὸ ὕψος τῆς προίκας¹. Τὰ ἀνωτέρω χωριά, γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ τῆς ἐξέλεξιν ἐξαμελῆ ἐπιτροπῆ² ποὺ στίς 14 Φλεβάρη τοῦ 1873 παρακάλεσ τὸν τότε Μητροπολίτη Ἰωαννίνων Σωφρόνιο Χρηστίδη³ νὰ ἐνεργήσῃ μαζί μ' αὐτοὺσ «συμφώνωσ ταῖσ ἀνάγκαισ τῶν ἐν λόγῳ Κοινοτήτων καὶ περιορισμῶν τῶν ἐπὶ τῶν γεννησομένων σινουζεσιῶν προικῶν, λαβουσιῶν ἐσχάτωσ φοβερώσ καὶ καταστρεπτικῶν Προόδων»⁴.

Μὲ βάση τὴν παραπάνω ἐπιστολὴ τῆς ἐξαμελῶσ ἐπιτροπῆσ συνέφερονται στίς 20 τοῦ Μάου τοῦ 1873, οἱ ἀντιπροσώποι ἐπὶ τὴν προεδρία τοῦ Μητροπολίτη καὶ μετὰ πολλὰσ καὶ ὀρίμωσ συσκέψεισ ἐπιδοκιμάσασιν τὰ ἀκόλουθα⁵:

α) Ἐν ἐκάστη τῶν ἀνωτέρω Κοινοτήτων θὰ ὑπάγῃ Κώδιξ⁶ ἐν τῇ ἐκκλησία διατηρούμενοσ, ἐν ᾧ ποὺ τῆσ στέφωσ θὰ καταχωρήθῃ τῶν προικοσύμφωνον, ἐπὶ τῶν ἱερῶν καὶ τεσσάρων ἔωσ πέντε τιμῶν χωριῶνδων ἐμμετριουόμενον.

β) Ἡ προίξ ὀρίζεται ὡσ ἐκ τῆσ τάξεωσ, εἰς ἣν θὰ ὑπάγῃται ἡ νύμφη, καὶ ἡ τάξισ προσδιορίζεται ἐκ τῶν βοηθημάτων ὅτερο γίνονται σήμερον πρὸς ἀποπλήρωσιν τοῦ ὀρισθέντωσ ἐν ἐκάστη τῶν τριῶν ἀνωτέρω Κοινοτήτων στρατιωτικοῦ φρό-

1. Βλ. Κώδικα ἐπαρχίας, ἀριθμὸσ βιβλίωσ 8, ἔτη 1873 - 1877 σ. 2, Ἄρθρ. πρωτικῶσ 333, Ἄρχεῖο Μητροπόλεωσ Ἰωαννίνων.
2. Τὴν ἐξαμελῆ ἐπιτροπῆ τὴν ἀποτελεσσαν οἱ εἰσ Ἰωάννησ Λαμπρόδης, Πέτροσ Βλαχσιδῆσ, Δημήτριωσ Σιάντασ, Κωνσταντὸσ Γαλιάνησ, Μιχαήλ Τσιώωσ καὶ Ἀλέξιοσ Ἐξάωχον. Βλ. Κώδικα ἐπαρχίας ἐνθ' ἄνωτ., σ. 2.
3. Βλ. Φωτίωσ Γ. Οἰζονόμου, Ἡ ἐν Ἰωαννίνοισ Ἐκκλησία, ἐπὶ τῆσ ἰδαύτωσ τῆσ μέρωσ τῶν καθ' ἡμᾶσ χρόνων, Ἀθήναι 1960, σ. 48 - 49.
4. Βλ. Κώδικα ἐπαρχίας, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 2.
5. Βλ. Κώδικα ἐπαρχίας, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 2.
6. Φαίνεται πὸς τὰ παραπάνω χωριά δὲν διέθεταν Κώδικα, ὅπωσ συνέβαινε στὰ ἄλλα χωριά τῆσ ἐπαρχίας. Προικοσύμφωνο τοῦ Σωφρόνωσ μὲ χρονολογία 15 Ἀυγούστωσ 1860 δηλαδή κατὰ 13 χρόνια προγενέστερο σὴντὸ ἀνωτέρω, καὶ νὰ καταχωρηθῶν εἰσ τὸν κώδικα τῆσ ἐκκλησίας κατὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆσ χώρασ μᾶσ. Βλ. Δημ. Χ. Γκαρτζονίκα, Μπουρτζοβλαχοί, οἱ ἐξ Ἀρχαιοπλῆκαστῶν τῆσ Πίνδωσ Νεοέλληνησ, Γιάννινα 1972, σ. 40.

ρου⁷. Ἐκάστη δὲ τῶν ρηθειῶν Κοινοτήτων εἰς τέσσαρας τάξεις διαίρεται· καὶ τῆς μὲν πρώτης τάξεως ἢ προῖξ δὲν θὰ ὑπερβαίῃ τὰς ἑκατὸν Ὀθωμανικὰς λίρας καὶ μετρητὰς καὶ τεσσαράκοντα διὰ φορέματα ἄνευ πολυτελείας γυγνόμενα καὶ τὸ κρεββατοστρώσι. Τῆς δὲ δευτέρας τάξεως ἢ προῖξ δὲν θὰ ὑπερβαίῃ τὰς ὀγδοήκοντα λίρας Ὀθωμανικὰς καὶ μετρητὰς καὶ τεσσαράκοντα διὰ φορέματα καὶ κρεββατοστρώσι. Τῆς δὲ τρίτης τάξεως ἢ προῖξ δὲν θὰ ὑπερβαίῃ τὰς ἐξήκοντα λίρας Ὀθωμανικὰς καὶ μετρητὰς καὶ τριάκοντα διὰ φορέματα καὶ κρεββατοστρώσι. Καὶ τῆς τετάρτης τάξεως δὲν θὰ ὑπερβαίῃ τὰς τριάκοντα λίρας Ὀθωμανικὰς καὶ μετρητὰς καὶ εἴκοσι διὰ φορέματα καὶ κρεββατοστρώσι. Εἰς τὰ μετρητὰ θὰ καταλογίζετα συμφώνως τῇ Βασιλικῇ ἐκτιμῆσιν καὶ πᾶν ὅτι εἰς ἀκίνητον ἤθελε δοθῆ.

γ) Καταργοῦνται τὰ συνήθη δῶρα γενικῶς τὰ ἀπὸ μέρους τῆς νέμφης πρὸς τοὺς συγγενεῖς τοῦ γαμβροῦ διδόμενα⁸.

δ) Πᾶν ἔγγραφο ἐκδηλωτικὸν ὑποχρεώσεως ἢ ἀξιώσεως προικείου μὴ ἀπορρέον ἐκ τοῦ λαβόντος χώραν προικοσυμφώνου⁹ μεταξὺ τῶν συναφάντων θεωρεῖται ἄκυρον καὶ οὐδεμιᾶς προστασίας τυγχάνον παρὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς¹⁰.

ε) Πᾶσα ἄδεια γάμου θέλει ἐκδίδεσθαι μετὰ προηγουμένην πιστοποίησιν παρὰ τοῦ ἱερέως τῶν ἐν λόγῳ κοινοτήτων, ὅτι οἱ μελλόνυμφοι συνεμορφώθησαν τῷ παρόντι κανονισμῷ.

στ) Ὁ παρὼν κανονισμὸς τὰ περὶ προικὸς κανονίζων, ὑπάγεται αὐτοδικαίως εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῆς Ἱερῶς Μητροπόλεως καὶ ἀφαιροῦται εἰς τὸ κῶρος αὐτῆς ἵνα, εἴπερ ἀνάγκη τὸ καλέσει, διὰ βαρυτάτων ἐπιτιμίων¹¹ καὶ τῶν τοιούτων ὑποστηρικθῆ καὶ διατηρηθῆ. Ἀρχεται δὲ ἰσχύον ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐπ' ἐκκλησίας ἀναγνωσθῆ παρὰ τοῦ ἱερέως ἐν ἐκάστη τῶν ἀνωτέρω κοινοτήτων.

ζ) Οἱ ὑποφαινόμενοι πληρεξούσιοι ὑποχρεοῦμεθα, ἵνα πρὸς παγίωσιν τοῦ παρόντος κανονισμοῦ εἴπερ ὁ Σεβαστὸς ἡμῶν Ἀρχιερεὺς ὑποδείξει τὴν ἀνάγκην ὁ-

7. Ὁ Στρατιωτικὸς φόρος εἶχε ἀπασχολήσει κατ' ἐπανάληψιν τὴν ἐφοροεπιτροπεία τῶν Ἰωαννίνων καὶ τὸ ὀφειλόμενο ὑφὸς τὸν κατὰ τὰ ἔτη 1873—1874 εἶχε φτάσει σὺς 88 χιλιάδες γρόσια «εἰς χαρτονόμισμα». Ἀκόμη ἢ καταβολὴ τοῦ Στρατιωτικοῦ φόρου θεωροῦνταν προσὸν οὐσιαστικὸν κάθε δικαιοῦχον πολίτη τόσο τῆς πόλης ὅσο καὶ τῆς ἐπαρχίας. Βλ. Ἀνέκδοτα πρακτικὰ ἐλεῶν, βιβλίον 2ον, ἀρχεῖο Μητροπόλεως Ἰωαννίνων, σ. 129.

8. Τὸ ἔθιμο αὐτὸ διατηροῦνταν πρὸ ἐτῶν σὲ ὅλα τὰ χωριά τῆς ἐπαρχίας, πρὸ τὸν καιρὸ τῆς Τουρκοκρατίας ὑπάγονταν εἰς τὸ τμήμα τῆς Τσαρκοβίστας. Στὸ χωριὸν Μελιγγῶν καὶ μέχρι σήμερα ἐπικρατεῖ τὸ ἔθιμο τῆς προσφορᾶς δώρων ἀπὸ τὴν νέμφη στοὺς συγγενεῖς τοῦ γαμβροῦ. Τὰ δῶρα αὐτὰ εἶναι κάλτσες χωριάτιζες, μαντύλια, σεντόνια κ.ἄ.

9. Τὸ προικοσύμφωνο, στὰ χεῖρα τῆς Τουρκοκρατίας, δὲν ἦταν τίποτε ἄλλο ἀπὸ μία προκαταρκτικὴ ἀλλὰ ἀπαραίτητη συμφωνία τῶν λεπτομερειῶν τοῦ μέλλοντος γάμου, πρὸ τὴν πιστοποιοῦσαν οἱ ἀνάλογοι μάρτυρες. Βλ. Πάνου Δημ. Τζιόβα, Δύο Ἐθνοῦκα προικοσύμφωνα τῆς Κοινοτήτος τῶν Ἰωαννίνων, περιοδικὸν Ἡπειρωτικὴ Ἑστία, ἔτος 1980 σ. 419, ὅπου καταχωροῦνται καὶ ἄλλες λεπτομερεῖες.

10. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἀρχὴ εἶναι ἡ Ἱερὰ Μητρόπολις πρὸ τότε ἐξέδιδε τὰ διαζευκτήρια, καὶ ἀξίωσε σὲ περίπτωση διαλύσεως τοῦ γάμου, τὴν ἐπιστροφή τῆς προικὸς. Βλ. Κόδικα ἐπαρχίας, ἐνθ' ἀνωτ. σ. 12.

11. Τὰ ἐπιτίμια διατηρήθησαν κανονικὰ ὡς τὴν ἀπελευθέρωσίν μας ἀπὸ τὸν Τουρκοκὸ ζυγὸ καὶ ἦταν ἀναγκαῖα ἐκκλησιαστικὰ μέτρα γιὰ τὴν συζωή τῶν ἀπειθῶντων. Τὰ γεγονότα τῆς Ραφίστης πρὸ ἔλαβαν χώρα τὸν Ὀκτώμβριον τοῦ 1911 εἶναι μάρτυρες ἀδιάφυστοι τῆς χρήσεως τοῦ ἀνωτέρω ἐκκλησιαστικοῦ μέτρου. Βλ. Πάνου Δημ. Τζιόβα, Ἡ Ἐνιαία Δημογεροντία Ἰωαννίνων, περιοδικὸν «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία», ἔτος 1980 σ. 26.

πως καὶ διὰ Γράμματος Πατριαρχικοῦ ἢ καὶ ἐπιτιμίων διατηρηθῆ ὁ παρὼν Κανονισμὸς ἐν τῇ πρώτῃ αἰτήσει τῆς Σεβασμιότητός του νὰ ἀναφερθῶμεν καὶ πρὸς τὴν Μεγάλην τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν.

η) Ἐπειδὴ καὶ τὰ ἐπὶ κεφαλῆς ἢ τὸ στήθος τῆς νύμφης καὶ τῶν ἄλλων ἐγγάμων ἢ μὴ κρεμάμενα φλωριά παρέχουσιν εἰς τὰς ἀνωτέρω Κοινότητας πολλὰς ζημίας καὶ ἀντίκεινται εἰς τὴν κοσμιότητα τοῦ γυναικείου φύλου, διὰ τοῦτο καταργοῦνται καὶ ταῦτα ἀπὸ σήμερον. Λύγανται δὲ αἱ θέλουσαι χάριν στολισμοῦ σταυρὸν ἐπὶ τοῦ στήθους νὰ φέρουσιν.

θ) Ὁ παρὼν κανονισμὸς θὰ καταχωρηθῆ ἐν τῷ κώδικι τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως καὶ θὰ σταλῶσι ταῦτ' αὐτῆς ἀντίγραφα αὐτοῦ εἰς τὰς ὀρθοῦσας κοινότητας¹².

Ἰωάννινα τῇ 20 Μαρτίου 1873 (τοῖα) Οἱ πληρεξούσιοι Τ. Υ.

12. Στις 28 τοῦ Μάρτη τοῦ 1873 ὁ Μητροπολίτης Ἰωαννίνων Σωφρόνιος Χρηστίδης, κοινοποίησε μὲ ἐγκύκλιό του τὰ ἀντίγραφα τῶν παραπάνω κανονισμῶν στις ἐνδιαφερόμενες κοινότητες καὶ ἀξίωσε τὴν πιστὴ ἐφαρμογὴ του. Βλ. Κώδικα ἐπαρχίας, ἐνθ' ἀνωτ. σ. 3 ἀριθ. ἐγκυκλίου 335/28.3.1873.

ΔΗΜ. Κ. ΑΓΡΑΦΙΩΤΗ

ΕΝΑΣ ΑΡΤΙΝΟΣ ΚΑΛΟΓΕΡΟΣ - „ΘΥΜΗΣΟΓΡΑΦΟΣ“ - ΔΑΣΚΑΛΟΣ ΣΤΟ ΜΕΤΑΞΟΧΩΡΙ ΤΗΣ ΛΑΡΙΣΑΣ ΣΤΑ 1735 - 1741

Τοῦτο τὸ μικρὸ χωριό, πού βρίσκεται μόνον ἑνάμισι χιλιόμετρο δυτικά τῆς Ἁγιάς, θά τὸ δεῖ ὁ ἐπισκέπτης ντυμένο στὰ καταπράσινα ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν — ὀπωροφόρων καὶ μὴ — δέντρων πού τὸ στολίζουν. Πάνω ἀπὸ τὶς κεραμιδιένιες στέγες τῶν παραδοσιακῶν τοῦ σπιτιῶν ξεπετάγονται τὰ ψιλά καμπαναριά καὶ ὁ τροχλὸς τοῦ Ἁγ. ἱκὸλα. Τὸ ὄνομά του, Μεταξοχώρι, (παλιά: Ρέτσιανη)¹ τὸν σημερινὸ ἐπισκέπτη τὸν ξεγελά. Ὅστε μετὰξια πιά, οὔτε ἐργαστήρια γιὰ τὸ «καματερό». Μόνο λιγαστὲς μουριές μαρτυροῦν ὅτι κάποτε ἐδῶ μιὰ κυψέλη συντομισμένη ἀποζοῦσε ἀπὸ τὸ κοπιαστικό, ἀλλὰ τόσο ἀποδοτικό, μετὰξι.

Στὶς μέρες μας ἄλλες καλλιέργειες, κυρίως ἡ δενδροκομία, δίνουν στοὺς κατοίκους τῆς δυνατότητα νὰ ζοῦν μιὰ ἀνετη ζωὴ σὲ σύγκριση, βέβαια, μὲ τὸ πῶς ζοῦσαν παλιότερα.

Μὲ τὸ ἴδιο χωριό ἀσχοληθήκαμε καὶ παλιότερα σὲ μιὰ μικρὴ μας μελέτη, πού εἶδε τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας ἀπὸ τὶς φιλόξενες στήλες τούτου τοῦ περιοδικοῦ². Τότε τὸ κύριο θέμα μας ἦταν ὁ χιονοαδίτης ζωγράφος Μιχαὴλ Ζήκος καὶ ἡ συντροφιά του, πού «ἰστόρησαν» δυὸ ἐκκλησιᾶς τοῦ χωριοῦ. Ταυτόχρονα ἀναφρεθήκαμε καὶ σὲ παλιότερους ἡπειρώτες πού ρίζωσαν στὴν ἐπαρχία τῆς Ἁγιάς. Εἰδικὰ ἀναφέραμε τὸν ἀρτινὸ ἱερομόναχο - ζωγράφο Ἀρσένιο, ὁ ὁποῖος στὰ 1715 «ἀνακαίνισε» ἀρκετὲς εἰκόνες στὴν περιοχή μας. Σήμερα οἱ περισσότερες ἀπὸ αὐτὲς δὲν ὑπάρχουν πλέον. Χτυπήθηκαν ἀπὸ τὴ καίκαπα τῶν καιρῶν μας³.

Ἀφορμὴ γιὰ τούτη τὴ μικρὴ ἐργασία στάθηκε μιὰ ἀρκετὰ ἐνδιαφέρουσα, ὅπως θά δεῖχται, ἐνθύμηση, πού ἔμμεσα ἔφτασε σὲ μᾶς⁴, γραμμένη ἀπὸ ἕναν ἄλλο ἡπειρώτη, ἱερομόναχο ἐπίσης, στὸ 1741. Σωζόταν, ἔταν πρὶν ἀπὸ τὸ 1928, τὴν ἀντέγραψε ἀπὸ τοῖχο τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου, συγκεκριμένα ἀπὸ τὸν ὄρειο τοῖχο τοῦ νάρθηκα⁵, ὁ λόγιος τῆς Ἐπαρχίας Θεόδωρος Χατζημιχάλης (1873—1931)⁶,

1. Σλάβικο τοπων., σημαίνει «ποταμοχώρι» καὶ πραγματικά τὸ χωριὸ χωρίζεται στὰ δυὸ ἀπὸ ἕναν ὀρηκτικὸ χεῖμαρο. Μετονομάστηκε σὲ «Μελίσσι» στὰ 1927 (Φ.Ε.Κ. Α 306/1927) καὶ στὸ τελικὸ «Μεταξοχώρι» στὰ 1929 (Τ.Ε.Κ. Α 431/1929). Βλ. Στοιχεῖο συστάσεως καὶ ἐξελίξεως τῶν Δήμων καὶ Κοινοτήτων, Νομὸς Λαρίσης, Ἀθῆνα 1961, σελ. 35.
2. Βλ. Δημ. Κ. Ἀγραφιῶτης, Ὁ Χιονοαδίτης ἀγιογράφος Μιχαὴλ Ζήκος καὶ ἡ συντροφιά του στὸ Μεταξοχώρι Ἁγιάς, περ. «Ἡπειρωτικὴ Ἔστια», τεῦχος 303—304, σελ. 507—521 καὶ σὲ ἀνάτυπο.
3. Τὸ Σεπτέμβριο τοῦ 1979 ἀγιογδύτες ἀπογύμνωσαν δυὸ ἀπὸ τὶς πιὸ σπουδαῖες ἐκκλησιᾶς τοῦ χωριοῦ: Τὴ Μονὴ τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου καὶ τὸ Ναὸ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Τροπαιοφόρου. Συναποκόμισαν καὶ ἀρκετὲς εἰκόνες, ἔργα τοῦ ἀρτινοῦ ἱερομόναχου Ἀρσένιου.
4. Τὴ διέσωσε ὁ λόγιος τῆς Ἁγιάς Θεόδωρος Χατζημιχάλης. Βλ. παρακάτω.
5. Συντηρημένος μὲ λίγα λείψανα τῆς πολιᾶς του «ἰστόρησης» σώζεται μέχρι σήμερα.
6. Βλ. Γιάννης Α. Σακελλίνου, Θεόδωρος Χατζημιχάλης ὁ λόγιος τῆς Ἁγιάς, Ἀθῆνα, 1972.

ὁ ὁποῖος τὴν ἐνσωμάτωσε σὲ ἓνα ἀνέκδοτο⁷ χειρόγραφό του μὲ τίτλο «Γεώργιος Χατζηδημητρίου ἢ Χατζημητήρος — Ἀγριωτικαὶ ἀναμνήσεις — 1928» καὶ συμπληρώνοντάς τη μὲ δικὰ του σχόλια καὶ ἄλλες ἐνδιαφέρουσες πληροφορίες τὴν παρέδωσε σὲ μᾶς τοὺς νεότερους.

Τὸ ὄνομα τοῦ ἱερομόναχου «Χριστόφορος» — ὅπως ἀνορθόγραφα τὸ γράφει — συνοδεύεται στὴν «ἐνθύμηση» ἀπὸ τὸ «τοῦ ἐξ ἐπαρχίας Ἄρτης»⁸ δηλωτικὸ τῆς περιοχῆς τῆς καταγωγῆς του. Συμπληρώνει ὅμως τὴν πληροφορία αὐτὴ καὶ μὲ τὴν ιδιότητά του τὴν κυρία: ἦταν καὶ δάσκαλος τοῦ χωριοῦ. Χρησιμότητα πληροφορία γιὰ μᾶς καὶ ταυτόχρονα ἡ παλιότερη γραπτὴ μαρτυρία γιὰ τὴν ὕπαρξη σχολείου στὸ Μεταξοχώρι στὰ 1740 καὶ ἀκόμη πιὸ πρὶν, ὅπως θὰ δεῖχται πιὸ κάτω.

Δὲν ἦταν ὅμως αὐτὴ ἡ κυρία πρόθεση τοῦ ταπεινοῦ ἱερομόναχου. Ὅτι σημειώσε εἶναι τραγικό: Μιὰ «πέινα» (λίμα - λιμός) «μεγαλωτάτη» — κατὰ τὴν δική του ἔκφραση, πὸ κράτησε σχεδὸν ἓνα χρόνον τοῦ δίνει τὸ θέμα. Αὐτὴ τὴν πείνα στὴν περιοχὴ, ἀλλὰ καὶ σὲ πιὸ μακρινὰ μέρη (Βουλγαρία καὶ Ἀλβανία) θὰ μᾶς ἐξιστορήσει παραστατικὰ μὲ τὴν ἀναφορά του στὶς τιμῆς κατὰ μονάδα τῶν πιὸ βασικῶν εἰδῶν διατροφῆς τῶν κατοίκων τῆς ἐποχῆς: σιτάρι, καλαμπόκι, κεχρί, κολοκύθη κλπ.

Τὸ φαινόμενο τῆς πείνας δὲν ἦταν καὶ τόσο ἀσυνήθιστο στὰ χρόνια τῆς τουρκοκρατίας. Ταπεινοὶ καλόγεροι πολὺ συχνὰ σημειώνουν σὲ ἐκκλησιαστικὰ βιβλία κακοκαιρίες, παράξενα μετεωρολογικὰ φαινόμενα, πλημμύρες, ξηρασίες, πολέμους, συγκεκριμένες δημητριακῶν ἀπὸ τοὺς τούρκους καὶ μεταφορὰ τους στὰ βόθρῳ τῆς Ἀνατολῆς. Ὅλα αὐτὰ συντελοῦν στὴν ἔλλειψη τῶν βασικῶν εἰδῶν διατροφῆς καὶ στὴν ἔλευση τῆς πείνας. Συγκεκριμένα, δύο χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴν πείνα πὸ μᾶς ἀναφέρει ὁ ἀρτινὸς ἱερομόναχος Χριστόφορος, ἄλλος καλόγερος στὴν Ἄγια σημειώνει:

«Θήμηση ἀγῶνις ἐρηξε το κακο το νερω κε λιρε το μηλω τοῦ αγιου γεωργιου και το σπητη του παπα ελη ετωσ χηλῆως πεντακοσῆως 138 (= 1738) εν μηνι δεκεμβριου»⁹.

Δυὸ χρόνια μετὰ τὸ 1740, στὰ 1742 τὸν Ἀπρίλη, κοκκίνησε τὸ χιόνι στὰ βουνὰ κατὰ τὴ σημείωση ἄλλου ἱερομένου:

α 1742 εν μηνι Απριλίου 9 ἐρηξε ο μεγαλοδύναμος Θεος σιάκη οσαν κοκη νόχομα και ἐγένονταν τὰ χιονηα στα βουνα κοκκινα ὄσαν αἷμα...»¹⁰.

7. Στὸ σύνολό του τὸ χειρόγραφο παραμένει ἀνέκδοτο. Χρησιμοποιήθηκαν ὅμως ἀρκετὰ στοιχεῖα του: 1) ἀπὸ τὸν Γιάννη Σακελλίωνα στὴ μελέτη του: Πρόσωπα καὶ Περιστατικὰ στὴν Ἐπιοχία Ἄγιας τὸν καιρὸ τοῦ Εἰκοσιένα, περ. «ΗΩΣ», 1966, ἀφιέρωμα Θεσσαλία, σελ. 44—48 καὶ 2) ἀπὸ τὸν ὑποφανόμενον στὶς μελέτες: α) Ἀνέκδοτα ἔγγραφα ἀπὸ τὴν Ἐπιοχία Ἄγιας, 1839—1877, ἀνάτ. ἀπὸ τὸ περ. «Θεσσαλικὴ Ἔστια», Λάρισα, 1977, σελ. 11, ὅπου δημοσιεύεται μιὰ ἀνέκδοτη ἐνθύμηση σχετιζή μὲ τὸν Κασταντῶνη καὶ β) Ποιζῖλα Ἱστορικὰ ἀπὸ τὴν Ἐπιοχία τῆς Ἄγιας, ἀνάτιπο ἀπὸ τὸ περ. «Θεσσαλικὸ Ἡμερολόγιο», τόμ. Β', Λάρισα, 1981, σελ. 7, ὅπου δημοσιεύεται τμημα τῆς ἐνθύμησις τοῦ ἱερομόναχου Χριστοφῶρου.

8. Λέ σημειώνεται ὁ μικρότοπος, τὸ «χωριόν», τῆς καταγωγῆς του.

9. Βλ. Γιάννη Κορδάτου, Ἱστορία τῆς Ἐπιοχίας Βόλων καὶ Ἄγιας, 1960, σελ. 546.

10. Ὁ. π. σελ. 548, ἀντιγραφή ἀπὸ τὸ περ. «Ἔστια» 1889, ὅπου τίς δημοσιεύει ὁ Θ. Φιλαδέλφους.

Ἡ ἐνθρόνισις τοῦ ἱερομονάχου Χριστόφορου εἶναι ἡ ἀκόλουθη:

« Ἐνέτι χιλιοσῶν ἐπιαυτοσῶν καὶ τεσσαυροσῶν, ἰνδικτιῶνος γ' βασιλείον-
 » τος τῶν ὀθωμανῶν ὁ σουλτῶν ἀχμέτης, καὶ πατριάρχης(ο)ντιος τοῦ κ'οῦ γεο-
 » ρήτου¹¹, ἐν τῇ κονσταντινούπολι καὶ ἀρχιερατεύοντιος τοῦ κερῶθ θεοκλήτου
 » δημοτηριάδος¹², καὶ οἰκονομεύοντιος τοῦ πατῆ κ'οῦ γεωργάκι, σννεγήμερευόντιος
 » ὁμοῦ καὶ ὁ πατῆ ἀλιθιζήης, καὶ ὁ πατῆ μιχαήλ οἱ ἀνιάδελφοι εἰς τὸν ἄγιον
 » ριζόλιαν: = ἔγινε λιμός, ἤγρον πείνα, μεγαλιώτη, ὥστε ὁποῦ ἐπονήθη, τὸ
 » σιτάρι τὸ κ(ο)ιλὸ¹³, ἄσπρα¹⁴ χιλιάδες 2, ἤγρον δύο, καὶ τὸ κριθάρι ἐπονήθη
 » τὸ λουτζέκι¹⁵ ἄσπρα 160, ἤγρον ἑκατὸν ἐθήγητα, τὸ καλαμπούκι, καὶ τὸ κερῶι,
 » καὶ ἡ βρίζα, ὅλα σνναζόλονθα ἐπονηῶνταν¹⁶, καὶ ἡ κούστα¹⁷ τὸ μισοβέδουρο¹⁸
 » ἐπονήθη 10 παράδες, ἤγρον δέκα παράδες, καὶ τὸ κολοκίθη, (καὶ) τὸ κροσὶ
 » παράδες 12, ἤγρον δώδεκα, εἰς δὲ τὰ μέρη τῆς βουλγαρί(ας), καὶ τῆς ἄλδα-
 » ρίας, ἤγρον τῆς ἀρβανιτεί(ας) ἐπονήθη τὸ κ(ο)ιλὸ τὸ σιτάρι γρόσια 40, ἤγρον
 » σαράντα καὶ ἐγ θάρωσαν ἀπὸ ταύτην τὴν λίμαν¹⁹, εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη πλήθος
 » ἀνθρώπων, καὶ ἔγινε ἡ πείνα ἀπὸ τὸν Σεπτέμβριον μῆνα, ἕως εἰς τὴς εἴκοσι
 » τοῦ ἰουρίου μηνός²⁰, τὸ ἐρχόμενο ἔτος ἔγινεν εἰς τοὺς 1741, ἐγίνη ἐθνονία²¹ καὶ
 » ἔγινα(ν) τὰ πάντα λιανοσιπάρωχα.

Ἐγράφησαν ταῦτα τὰ ἄξια διηγήσεως τῶν μεταγεγεσιέων εἰς χάρι²²,
 » παρὰ ἱερομονάχου τοῦ καὶ ἐλαγίστου Χρησιμογόου τοῦ ἐξ ἐλαρχίας Ἄουτης.
 » τοῦ αὐτοῦ κρατιόντιος καὶ τοῦ σχολείου τῆς αὐτῆς κόμης ρετζιανης».

Αὐτὸ εἶναι τὸ σύντομο, μὰ τόσο περιεκτικὸ, καὶ σὲ λίγα σημεῖα γὰ μᾶς κάνει

11. Πρόκειται γὰρ τὸ Νεόφυτο τὸν ΣΓ' ποῦ πατριάρχευσε ἀπὸ τὸ 1734—1740 καὶ ἀπὸ τὸ 1743—1744.
12. Καὶ τότε καὶ σήμερα ἡ Ἐλαρχία τῆς Ἁγίας ἀνήκε καὶ ἀνήκει στὴν ἐπισκοπὴ καὶ ἀρχοτέρα Μητροπόλη Δημητριάδος Βόλου.
13. Τὸ «κοιλὸ» Κωνσταντινουπόλεως, τὸ «Σταμπόλι» ἴσοῦται μὲ 20—3 ὀκάδες. Ἐδῶ ἐννοεῖται, βέβαια, τὸ λεγόμενον «καρακοιλὸ» στὴ Θεσσαλία, 150 περίπου ὀκάδες σιταριοῦ. Τὸ ποσὸ τῶν ἄσπρων 2.000 ἀφορᾷ στὸ ποσὸ τῶν 150 ὀκάδων.
14. Ἐνα γρόσι ὑποδιαφοῦνταν σὲ 10 παράδες καὶ 120 ἄσπρα ἢ λιανά.
15. Τὸ λουτζέκι ἦταν μικρότερο κατὰ 2—3 ὀκάδες ἀπὸ τὸ σταμπόλι, διπλάσιο ὅμως ἀπὸ τὴ «βεδοῦρα», (18 ὀκάδες περίπου).
16. Δηλαδή, καλαμπούκι, κερῶι καὶ βρίζα πονήθονταν στὴν τιμὴ τῶν 160 γεσσίων τὸ λουτζέκι.
17. Κούστα: «Ὅ,τι ἀπομένει ἀπὸ τὸ σουσάμι μετὰ τὴν ἀφαίρεση τοῦ σουσαμιόλαδου. Τὸ πῆνανε μὲ λίγο λάδι ἢ σουσαμιόλαδο καὶ τὸ τρώγανε σὲ καιροὺς δύσκολους ἢ νηστείας.
18. Μισοβέδουρο, τὸ μισὸ τῆς «βεδοῦρας», ἢ ὁποῖα εἶναι ἡ μικρότερη ὑποδιαίρεση τοῦ «καρακοιλοῦ» ἴση μὲ 9 ὀκάδες. Δύο βεδοῦρες δίνουν ἓνα λουτζέκι, 4 λουτζέκια ἓνα μόδι καὶ δύο μόδια ἓνα караκοιλὸ. Ἐδῶ τὸ μισοβέδουρο: 4,5 ὀκάδες. Βλ.: α) Δ. Κ. Τσοποτοῦ, Γῆ καὶ Γεωργοὶ τῆς Θεσσαλίας κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν, Β' πανομοιότυπη ἔκδοσις, Ἀθήνα 1974, σελ. 168, ὑποσημ. 4 καὶ β) Ἡ Θεσσαλία 1805—1810, ἀπὸ τὸ ἡμερολόγιον τοῦ Ἁγγλον περηνγητοῦ William Leake, Μετάφρασις αἰδ. Γεωργίου Δ. Στάθη, Ἐν Βόλῳ 1969, σελ. 95.
19. Λίμα, ἴσον «λιμός», πείνα.
20. Δηλ. ἀπὸ τὸ Σεπτέμβριον τοῦ 1740 ἕως τὸν Ἰούνιον τοῦ 1741, τὸν καιρὸ δηλαδή τῆς συγκομιδῆς τῶν δημητριακῶν.
21. Ἔλεσαν οἱ τιμές, φτήνεια.
22. Δεῖγμα τῆς ἱστορικῆς συνείδησις ποῦ ὑπῆρχε στοὺς θρηνησογράφους τοῦ καιροῦ ἐκεῖνου.

νά πιστεύουμε πώς γνώριζε το λεκτικό του Θουκυδίδη, κείμενο του ταπεινού καλόγερου²³. Μια φανερά ακρίβεια μάλιστα ολόκληρη τή θαλακτική. Οι καιρικές συνθήκες δὲν εὐνόησαν τὴν παραγωγή. Οι τιμές ἀνέβαιναν συνεχῶς. Ὁ φτωχὸς κοσμάκης δὲ μπορούσε ν' αγοράσει τὸ σιτάρι. Καὶ τὸ κριθάρι καὶ ἡ βρίζα καὶ τὸ καλαμπόκι ἦταν δυσπρόσιτα. Κι οἱ θάνατοι ἦταν τὸ φυσικὸ ἐπακόλουθο. Γιὰ τὰ παραπάνω θὰ βρεῖ κανεὶς ἀρκετὲς ἐνθυμήσεις, ἀλλὰ κι ἐπίσημοι ἐμπορικὸι πρόξενοι ἐκείνης τῆς ἐποχῆς τὸ βεβαιώνουν:

«Ἐδῶ σήμερον τὸ σιτάρι εἶναι πολὺ ἀγοιθό... εἰς τὸν Βόλον εἶναι ἀκόμη ἀγοιθότερον ἤτοι 7 καὶ 7 1/2 λιόσιρες...».

γράφει ὁ βανετσάνος πρόξενος στὴ Θεσσαλονίκη στὴς 6 Ἀπριλίου 1740 καὶ συμπληρώνει:

«...ὁ θεὸς νὰ μᾶς ἐλεήσει...»²⁴

Ὁ Θεόδ. Χατζημιχάλης μετὰ τὸ κείμενο τῆς ἐνθύμησης πρόσθεσε ὅτι αὐτὴ δὲ θρέθηκε γραμμὴν σὲ διδύμο, ὅπως συνήθως, «ἀλλ' ἐπὶ τοῦ τοίχου τοῦ νάρθηκος, ὅπως οἱ περιεργαζόμενοι τὴν καλλιτεχνικὴν αὐτοῦ διακόσμησιν²⁵... ἀναγιγνώσκουσι καὶ τὴν ἐν εἶδει ἐ π ι γ ρ α φ ῆ ς σημειώσιν ταύτην...». Μᾶς πληροφορεῖ ἀκόμη ὅτι παράπλευρα ὑπῆρχε κι ἄλλη μιὰ παρόμοια ἐπιγραφή, πὺ ἕμωξ «...ἀγροῖκι ἐπίτροποι καὶ κανδηλάπται... ἀσθεστώσαντες τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ τοίχου οὐ μόνον τὴν ἐπιγραφὴν ἐκάλυψαν, ἀλλὰ καὶ τὰς θαυμασίας τοιχογραφίας, καταστρέψαντες οὕτω καλλιτεχνικὸν θησαυρόν...»²⁶. Κατάφερε ἕμωξ καὶ διάβασε ἓνα στίχο, λίγες λέξεις:

«...† ἐνέτι 1735...»

καὶ πιστεύει πὺς καὶ τὴν ἐπιγραφὴν αὐτὴ τὴν ἔγραψε ὁ ἱερομόναχος Χριστόφορος. Ἄν ἔχει δίκιο, τότε ὁ ἴδιος θὰ «κρατοῦσε» καὶ τὸ σχολεῖο τοῦ Μεταξοχωριοῦ ἀπὸ τότε: 1735²⁷.

Ὁ ταπεινὸς ἀρτινὸς θυμησογράφος, ἱερομόναχος καὶ δάσκαλος, ἔγραψε τὰ κατὰ τὴν γνώμη του «ἄξια διηγῆσεως τῶν μεταγενεστέρων εἰς χάριν». Κι ἔμειψ τὰ ὅσα γράψαμε ἐδῶ τὰ προσφέρουμε στὴ μνήμη τοῦ ἴδιου ὡς ἐλάχιστο ἀντίδωρο.

23. Οἱ λέξεις ὅπως «λιμός» καὶ «διεφθάρησαν» συναντιοῦνται πολὺ συχνὰ στὸ ἔργο τοῦ Θουκυδίδη.

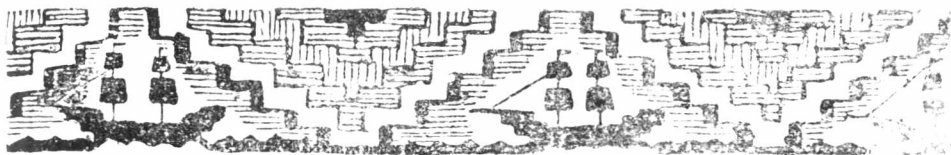
24. Βλ. τὸ παράθεμα στοῦ Γ. Κορδάτου, ὅ.π. σημειωσὴ μας 9, στὴ σελ. 547. Ὁλόκληρη ἡ σειρά τῶν σελ. 542—572 περιέχει συγκεντρωμένες τέτοιες ἐνθυμήσεις γιὰ σεισμούς, ξηρασίες, ἀσθένειες, ἐπιδρομὲς ληστῶν κλπ.

25. Στὸ βόρειο τοῖχο τοῦ νόθηκα τοῦ ἁγ. Νικολάου (τοῦ παλιοῦ κτιρίου) εἶναι ἰσορρημένη ἡ «Ρίζα τοῦ Ἰεσσαῖ» ἡμικατεστραμμένη σήμερα καὶ ἐλάχιστα συντηρημένη. Πιθανῶς τῶν μέσων τοῦ 17ου αἰ. καμωμένη ἀπὸ πραγματικὰ ἐξάετο τεχνίτη.

26. Πόσα τέτοια ἐγκλήματα ἔχουν γίνει ἀπὸ ἀγνή πρόθεση τῶν ἀπλοϊκῶν πιστῶν γιὰ χάρι τῆς καθαρῶτητας(!) τῶν ναῶν μὲ τὸν ἄκακο ἀσθέστη...

27. Στὴν παρουσίαση τῆς ἐνθύμησης διατηρήσαμε τὴν ὀρθογραφία πὺ μᾶς παραδίνει ὁ Θ. Χατζημιχάλης. Δυστυχῶς δὲν μᾶς τὴν παρέδωσε μὲ στιχομετρία, ἀλλὰ μὲ συνεχεῖς σειράς.

Δρος ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΠΟΥΛΟΥ

Βουκουρέστιον

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ «ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΩΝ» ΠΡΙΓΚΗΠΑΤΩΝ ΤΗΣ ΜΟΛΔΟΒΛΑΧΙΑΣ*

(Δοκίμιον)

Μετάγγιςις Ἑλληνικοῦ αἵματος καὶ πνεύματος
πρὸς τοὺς Ρουμάνους

Μετάγγιςις Ρουμανικοῦ πλοῦτου πρὸς τοὺς Ἑλληνας

3) ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΜΕΤΑΓΓΙΣΙΣ

- A) Μετάγγιςις τῆς ἑλληνικῆς σοφίας καὶ νοημοσύνης διὰ τῆς ἑλληνικῆς παιδείας καὶ
- B) Μετάγγιςις τῆς ἰδίας σοφίας, διὰ τῆς πνευματικωτέρας καὶ ἐλευθεροτέρας καὶ ἀνθρωπιστικωτέρας τῶν θρησκειῶν, τῆς Χριστιανικῆς Ὁρθοδοξίας, ἑλληνικῆς γλώσσας.

A) Ἡ ἑλληνικὴ σοφία καὶ νοημοσύνη ἢ ὅποια στάζει ἀπὸ κάθε παράγραφου καὶ σελίδα ἀρχαίων ἑλληνικῶν, λατινικῶν καὶ βυζαντινῶν συγγραμμάτων, γίνεται κοινὸν καλὸν καὶ διὰ τὸ ρουμανικὸν ἔθνος ἀπὸ πλειάδα «γραμματισμένων», διδασκάλων, κἀθηγητῶν καὶ συγγραφέων, μεταφραστῶν, σχολιαστῶν καὶ γραμματολόγων εἰς μίαν ἀξίαν ἀποστολήν, ἢ ὅποια δὲν ἀνταρσιῖθεται μὲ τίποτε ἄλλο παρὰ μόνον μὲ τὴν εὐγνωμοσύνην ἐκείνων τῶν ὁποίων ἀφηρέθη ὁ σκοταδιστικὸς πέπλος καὶ οὕτω τὸ ρουμανικὸν ἔθνος συμμετέχει ἀπὸ αἰῶνας καὶ πλέον εἰς τὴν κοινὴν προσπάθειαν διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς ζωῆς ἐπὶ εὐρωπαϊκῷ ἐπιπέδῳ.

Ἄλλ' ἐπειδὴ καὶ ἄλλοτε (Δρ. Δημ. Γραμματοπούλου, «Τὸ βραβεῖον τοῦ Δουάβεως μικρὸν Βυζάντιον» περ. «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία» Ἰωαννῶν 1980, τεύχος 336—337) ἔχω μνημονεύσει τοὺς ἑλληνας φωστῆρας τῶν ὁποίων τὰ φῶτα ἦσαν ἀνάκαθεν περιζήτητα, θὰ ἀναφέρω τώρα μόνον μερικοὺς ἀπὸ αὐτοὺς διότι ὁ πλήρης κατάλογος αὐτῶν ὑπερβαίνει κατὰ πολὺ τὰ περιθώρια αὐτῆς τῆς ἐργασίας μου.

Μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς, πνεύματα πολὺπλευρα, οἰκουμενικά καὶ κατέχοντα καὶ φιλοσοφίαν καὶ ἱστορίαν καὶ θεολογίαν, βαδίζοντες ἐπὶ τὰ ἴχνη τῶν παλαιῶν ἐλλήνων, προβληματιζόμενοι ἐπὶ μεταφυσικῶν ὄσων καὶ ἀνθρωπίνων ζητημάτων, ἀντιπροσωπεύουν καὶ σήμερον πνευματικὰς ἀξίας ὅχι εὐκαταφρονήτους, εἶναι δηλ. παρόντες εἰς τὰ σύγχρονα συγγράμματα ὡς καθοδηγηταί, ὡς ἄνθρωποι δεδοκιμασθέντες εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ ἀνθρωπίνου - πνευματικοῦ δυναμικοῦ.

Διὰ τὰ ἔργα τῶν μνημονευθέντων τώρα συγγραφέων, οἱ ἀναγνώσται ἄς συμβουλευθοῦν τὰς ἑλληνικὰς ἐγκυκλοπαιδείας, διὰ νὰ ἔχουν ἀλοκληρωμένην εἰκόνα τῆς προσωπικότητος καὶ τῆς ἀξίας των.

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 413.

Μεταξύ λοιπών των ἐγγραμμάτων τῆς μεγάλῃς καὶ πολυπληθοῦς στοᾶς τῶν διδασκάντων ἐν Μολδοβλαχίᾳ ἐλλήνων φωστήρων θὰ ἀναφέρω τοὺς πῦθ κάτω:

Ἐναφέρω ἴσως μόνον μερικούς, διότι ὁ πλήρης κατάλογος τούτων ἀπαιτεῖ χώρον πολλὸν καὶ διότι ἀνεγράφησαν ἤδη καὶ εἰς ἄλλας μονογραφίας ἐπὶ τοῦ θέματος. Τὸ ἀναγνωστικὸν κοινὸν τῆς «Π. Ἐστίας» θὰ σχηματίσῃ γνώμην περὶ τῆς ἐλληνικῆς συμμετοχῆς εἰς τὴν δομὴν τῆς ρουμανικῆς κουλτούρας, ἀπὸ αὐτὰς τὰς μονογραφίας, δοκίμια καὶ πλήρη συγγράμματα.

Μερικὴ ἱστορία τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων

1) Παΐσιον Πανταλέοντα Λιγγρίδην τὸν Χίον, (1610—1678). Σοφολογιώτατος (A. D. Xenopol) μετεκπαιδευθεὶς εἰς Ρώμην, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν γενέτειράν του, τὴν Κων. καὶ εἶτα διορίσθη καθηγητῆς εἰς Ἰάσιον. Μορφωμένος καὶ θεολόγος ἀπὸ τοῦς κορυφαίους, ἐγένετο ἀρχιεπίσκοπος Γάζης, ἐκεῖθεν ἀνεχώρησε διὰ Ρωσίαν ὅπου καὶ ἀπέθανεν (Κίεβον).

2) Νικόλαον Κεραμέα τὸν ἐξ Ἰωαννίνων (τέλη τοῦ 16ου αἰώνα), μαθητὴν καὶ καθηγητὴν τῆς πόλεως αὐτῆς. Μετεκπαιδεύθη εἰς Ἰταλίαν εἰς φιλοσοφίαν καὶ ἰατρικὴν, ἐταξίδεψεν εἰς Ἰάσιον ὅπου ἔζησεν καὶ ἔδρασεν ὡς καθηγητῆς καὶ ἀπεδήμησεν ἐν Κυρίῳ καὶ ἐτάφη εἰς τὴν μονὴν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων τὸ 1672.

3) Ἰωάννην Κορινθίων τὸν ἰατροφιλόσοφον, τὸν ἐπίσκοπον Ἱεροθίας, σπουδασαντα εἰς Ἰταλίαν, καὶ διατελέσαντα καθηγητὴν τῶν φυσικομαθηματικῶν ἐν Βουκουρεστίῳ (1680—1700) συνάμα δὲ καὶ ἰατρὸν τοῦ ἡγεμόνος C. Bassaraba. Μὴ ἱκανοποιημένος μὲ τὴν ἰατρικὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν φιλοσοφίαν ἐζήτησαν ἀνακούφῃσιν εἰς τὴν θεολογίαν καὶ τὸν μοναχικὸν βίον, δι' ὃ καὶ ἐκάρη μοναχός, γενόμενος μητροπολίτης Σιλιστρίας. Μετέφρασε εἰς τὴν δημοτικὴν πρὸς χρῆσιν τοῦ ἡγεμόνος Brâncoveanu συλλογὴν ἀποφθεγμάτων καὶ ἀφιερῶσεων εἰς τὸν στόλνικον Κωνστ. Καντακουζηνὸν ἕνα ἔργον ἀντιγραφῆς ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου (N. Iorga).

4) Θεόδωρον Τραπεζούντιον, εὐρισκόμενον εἰς Ἰάσιον κατὰ τὰ μέσα τοῦ 17ου αἰώνα ὅπου καὶ ἐτελεύτησεν τὸ 1625.

5) Μάρκον Πορφυρόπουλον τὸν κύπριον, τὸν διδάξαντα ἐν τῇ ἡγεμονικῇ Σχολῇ τοῦ Βουκουρεστίου ἧς ἐχρημάτισε καὶ διευθυντῆς κατὰ τὸν 17ον αἰώνα.

6) Ἀνδρέαν Λικίνιον τὸν κερκυραῖον, ἰατροφιλόσοφον καὶ ἀρχίατρον τοῦ ἡγεμόνος Dimitrie Kantemir, εὐρισκόμενον ἐν Ἰασίῳ κατὰ τὰ τέλη τοῦ 17ου αἰῶνος. Συνέγραψε μεταξὺ ἄλλων μερικὰ ἰατρικὰ συγγράμματα καὶ ἔσχεν οἰκτρὸν τέλος ἀπαγχονισθεὶς.

7) Γεώργιον Ὑπομέναν, ἰατροφιλόσοφον, τῆς σχολῆς Padova. Ἐδίδαξεν ἐν Βουκουρεστίῳ ὅπου ἐξήρχησε καὶ τὸ ἰατρικὸν ἐπάγγελμα, κατὰ τὸ δευτέρον ἥμισυ τοῦ 17ου αἰῶνος.

8) Γεώργιον Μαϊόταν, ἐκ Κρήτης, ἱεροκήρυκα καὶ διδάσκαλον τέκνων τῆς ἀριστοκρατίας καὶ πριγκιποπαίδων.

9) Μητροφάνην Γρηγορά, τὸν Δωδωναῖον, ἱεροκήρυκα καὶ ἔξαρχον ἐν Μακεδονίᾳ. Ἐγένετο καθηγητῆς ἐν τῇ ἡγεμονικῇ Ἀκαδημίᾳ Βουκουρεστίου καὶ ἐτελεύτησεν εἰς ἡλικίαν 105 ἐτῶν πάμπτωχος, ἀφοῦ διεύθυνεν τυπογραφεῖον εἰς τὴν ρουμανικὴν πρωτεύουσαν.

10) Μελέτιον Συρίτον, τὸν κρήτα (1586—1664) σπουδασαντα ἐν Ἰταλίᾳ καὶ λαθόντα μέρος εἰς τὴν σύνοδον τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἡγετῶν τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας εἰς τὸ Ἰάσιον καὶ χρηματίσαντα καθηγητὴν τῶν τέκνων τοῦ ἡγεμόνος Alex. Ilias (1631—1633).

11) Σεβαστόν Κυρινήτην, σχολάρχην τῆς Πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας Κωνσταντινουπόλεως. Ἐφθασεν εἰς Βουκουρέστιον τὸ 1690 καὶ διορίσθη καθηγητὴς εἰς τὸ ἑλληνικὸν Φροντιστήριον ὅπου ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Ἀλεξ. Μαυροκορδάτου καὶ ὅπου ἐδίδαξεν ἐπὶ 12 ἔτη ἀφοῦ ἐδίδαξε καὶ εἰς τὴν Τραπεζοῦντα καὶ Πατριαρχικὴν Σχολὴν Κων. πόλεως. Ὁ Σεβαστὸς Κυρινήτης ἐδίδαξε μεταξύ ἄλλων ἔργα τοῦ Σοφοκλέους, Εὐρυπίδου, Ἡσιόδου καθὼς καὶ τὴν νεοαριστοτελικὴν φιλοσοφίαν, ἣ ὅποια ὁδήγει ἀνεπαισθήτως εἰς τὴν ἐν γένει ὀλισθηρὴν ἀντίληψιν ἐπὶ τοῦ κόσμου. Ἐπίσης ἐδίδαξεν ἑλληνικὴν γλῶσσαν κατὰ Λάσκαρην, εἰς τὴν ἑλληνικὴν Ἀκαδημίαν Βουκουρεστίου ὅπου ἐδιδάσκοντο ἅλα τὰ ἀνθρωπιστικὰ ἀλλὰ καὶ τὰ θετικὰ μαθήματα τὰ ὅποια παρεδίδοντο εἰς ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ἦτο μαθητὴς τοῦ Ἰωάννου Καρυοφύλλου καὶ τοῦ Ἀλεξ. Μαυροκορδάτου.

12) Νικ. Ζερζούλην, τὸν Μετσοβίτην καὶ σπουδάζοντα εἰς τὴν Μπαλάνιον Σχολὴν Ἰωαννίνων. Ἐχρημάτισε διευθυντὴς τῆς ἐν Ἰασίῳ Ἀκαδημίας μέχρι θανάτου του (1773).

13) Νικηφόρον Θεοτόκην, τὸν κερκυραῖον (1736), σπουδάζοντα εἰς τὰ Ἱταλικά Πανεπιστήμια ἔχρημάτισε σχολάρχης τῆς Ἀκαδημίας Ἰασίου ἀπὸ ὅπου ἀνεχώρησε τὸ 1765.

14) Δημήτριον Γοδδέλαν, ἐξ Ραζανῆς Ὀλύμπου, μὲ σπουδὰς εἰς γερμανικά πανεπιστήμια. Ἐχρημάτισε διευθυντὴς τοῦ ἐν Ἰασίῳ δημοτικοῦ σχολείου (1820).

15) Κωνστ. Βαρδαλάχον, διδάσκαλον τοῦ Γένους, ἀπὸ τὸ Κάρρον (1775) μὲ σπουδὰς εἰς Ἀλεξάνδρειαν καὶ Padova (ιατροφιλόσοφος). Ἐχρημάτισε σχολάρχης τῆς Ἀκαδημίας Βουκουρεστίου, ὅπως ἔδρασεν ἐπίσης εἰς Νίον καὶ Ὀδησσὸν καὶ ἐδίδαξε τὰ τέκνα τοῦ ἡγεμόνος Ἰωάννου Καρατά.

16) Λάμπρον Φωτιάδην τὸν ἐξ Ἰωαννίνων (1750). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ ἑλληνικῆς Σχολῆς.

17) Ἰερεμίαν Κακαβέλαν τὸν Ρεθύμιον, τὸν ἱατρόν, τὸν ἡγεύμενον καὶ ἱεροκήρυκα, τὸν μεταβάλλοντα εἰς Σμύρνην, Λειψίαν καὶ Βιέννην. Ἐφθασεν εἰς Ἰάσιον ὡς καθηγητὴς τῆς ἡγεμονικῆς σχολῆς. Μεταξὺ τῶν μαθητῶν του ἐν Ἰασίῳ εἶχε καὶ τὸν Dimtrie Cantemir, τὸν ἡγεμόνα τὸν συγγράφοντα τὴν ἱστορίαν τῆς Ρουμανικῆς ἐθνογενέσεως καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, τὸν λαμπρὸν τοῦτον πνευματικὸν ἄνδρα καὶ ἑλληνομαθέστατον, ἀνθρωπιστήν, τὸν γινώσκον τῶσων γλωσσῶν.

18) Γρηγόριον Κωνσταντᾶν, τὸν ἱερομόναχον, ἀνθρωπιστήν, τὸν γινώσκον τῶσων μας καὶ σύγχρονον εὐρωπαϊκὴν φιλοσοφίαν εἰς Padova καὶ Halle τῆς Γερμανίας.

19) Βενιαμίν τὸν ἐκ Λέσβου (1781—1824), τὸν ἱερομόναχον, τὸν σπουδάζοντα ἀνώτερα μαθηματικά, φιλοσοφίαν, ἀστρονομίαν καὶ φυσικὴν εἰς Πίζαν καὶ Παρίσιους καὶ διδάξαντα εἰς Ἰάσιον καὶ Βουκουρέστιον, ὅπου ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος Καρατζᾶ.

20) Νεόφυτον Δούκαν, τὸν ἐπιφανῆ κληρικὸν καὶ διδάσκαλον, τὸν μεταφράσαντα καὶ σχολιάσαντα ἑλληνικὰς κλασσικοὺς καὶ χρηματίσαντα διευθυντὴν τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ Ἀκαδημίας μετὰ τὸν Λάμπρον Φωτιάδην. Χαρακτηριστικὸν φαινόμενον τῆς ἐποχῆς ἐκεῖνης ἦτο τὸ ὅτι πολλοὶ ἑλληνικὲς κληρικὸὶ ὄλων τῶν βαθμίδων καὶ ἱατροφιλόσοφοι ἐχρημάτιζον καθηγηταὶ ὄχι μόνον εἰς τὰ τῆς θεολογίας καὶ γραμματολογίας ἀλλὰ καὶ καθηγηταὶ θετικῶν ἐπιστημῶν. «Εἰς τὴν ἐπίδοσιν ταύτην ὁ ἑλληνορθόδοξος κληρὸς δὲν ὑστέρη τοῦ καθολικοῦ, ἀφοῦ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἐσπούδαζον καὶ μαθηματικά καὶ ἱατρικὴν καὶ ἀστρονομίαν ἐκτὸς τῆς θεολογίας.

21) Ἀναφέρω ἐπίσης τοὺς ἐκ Κοζάνης Κυριάκον Παπανικολάου, τὸν Γεώργιον Κοκκίνην, τὸν Ἀθανάσιον Βογορίδην, τὸν Ψωμοχόν, τὸν Εὐγένιον Γιαννούλην (1527—1682).

23) Θεόφιλον Κορυθαλέα, τὸν διδάξαντα διὰ πρώτην φοράν τὸν Ἀριστοτέλην ἔξω τοῦ ἐλληνικοῦ χώρου, εἰς Ἰάσιον, τὸν ὁποῖον θὰ ἠδυνάμεθα νὰ παραβάλλωμεν μὲ ὁποιοδήποτε ἐκ τῶν κορυφαίων φιλοσόφων τῆς Εὐρώπης. Γεννηθεὶς εἰς Ἀθήνας (1560) ἀφοῦ ἐσπούδασε φιλοσοφίαν καὶ ἰατρικὴν εἰς Padova, ἐδίδαξε διαδοχικῶς εἰς Βενετίαν, Ζάκυνθον, Ἀθήνας καὶ Κων) πόλιν ἀπὸ ὅπου ἔφθασεν εἰς Ἰάσιον διὰ νὰ διδάξῃ τὸν νεοαριστοτελισμὸν. Ὁ ἀριστοτελισμὸς παρεδίδετο εἰς τὰς ἐλληνικὰς σχολὰς τοῦ μεταβυζαντινοῦ, τῆς Χίου, τοῦ Ἄθου καὶ τῆς Πάτμου. Ἡ σταδιοδρομία τοῦ ἱερωμένου καὶ λογίου τούτου εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Φαναρίου καὶ κατόπιν εἰς Μολδαβίαν, ὡς ἐρμηνευτοῦ τῆς ἐλληνικῆς φιλοσοφίας καὶ εἰδικῶς τοῦ Ἀριστοτέλους, τὸν ἐπέβαλλον εἰς τὸν διανοούμενον κόσμον τῆς ἐποχῆς του ὡς τὸν ἀριτύτερον κατηγοριούμενον μεταξὺ τῶσων λογίων διαπρεφάντων κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα. Ἦτο ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ἔλληνας διανοουμένους μεγάλῃς ὀκλής, οἵτινες συνέβαλλον ὅπως τὸ Ἰάσιον ἀποθῇ ἔδρα ἐνὸς ἀξιολόγου πνευματικοῦ κέντρου καὶ ἀφορμῆ ὅπως ἡ πόλις ἀποκτήσῃ δικαιολογημένην αἴγλην. Ἐκεῖ μεταφράζεται μεταξὺ ἄλλων τὸ σπουδαῖον ἔργον «Ὁ θ ἦ σ α υ ρ ὅ ς τ ῆ ς ἑ λ λ η ν ι κ ῆ ς γ λ ὡ σ σ η ς» τοῦ Henrico Stepdano (1562) (ὅπως εἶναι γνωστὸν). Ἡ ἀξία του ἐφάνη καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ἀφῆκε πλειάδα μαθητῶν καὶ συνεχιστῶν τῆς διδασκαλίας του ὅπως τὸν Ἰωάννην Καρυοφύλλην, τὸν Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον τὸν ἐξ Ἀπορρήτων, τὸν Σεβαστὸν Κυμινίστην, τὸν Μελέτιον Συρίγον, τὸν πατριάρχην Ἱεροσολύμων Νεκτάριον, τὸν Γερμανὸν ἐκ Λοκρίδος, τὸν Ἰωάννην Κορέσσιον (σπουδάζαντα φιλοσοφίαν, ἰατρικὴν καὶ θεολογίαν) καὶ ἀκόμη καὶ τὴν περίφημον τοῦ ἐξ Ἀπορρήτων Ρωζάνην Σκαρλάτου, ἥτις ἐδάδιζε ἐπὶ τὰ ἴχνη τῶσων ἐπιφανῶν εἰς μωρφωσιν γυναικῶν τοῦ Βυζαντινοῦ. Ὅλοι αὐτοὶ καὶ ἄλλοι τόσοι καὶ περισσότεροι ἦσαν οἱ θεμελιωταὶ τῆς ἐπιστημονικῆς διανοήσεως τῶν ἀφυπνιζομένων ρουμάνων, οἱ ὁποῖοι ἀργότερον ἐμυθίσθησαν καὶ εἰς τὴν διανόησιν τῆς παλαιᾶς Ρώμης καὶ τῆς Εὐρώπης τῆς Δύσεως.

23) Θεόφιλον Καρυοφύλλην, τὸν ἀθηναῖον, τὸν λόγιον, φιλόσοφον καὶ ἰατρόν, καθηγητὴν ἐν Βενετίᾳ, Ζακύνθῳ καὶ Κύπρῳ (1629).

Ἐπῆρχε μιὰ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ἐκτὸς τῆς Κων) πόλεως, τῆς Κρήτης, τοῦ Ἄθου, τῆς Σιῦρνης, τῶν Ἰωαννίνων καὶ τῶν ἰταλικῶν πνευματικῶν κέντρων, αἱ ρουμανικαὶ ἡγεμονίαι καὶ εἰδικῶς τὸ Βουκουρέστιον καὶ τὸ Ἰάσιον ἀπέθγησαν «λέθητες» ἐντατικοῦ πνευματικοῦ ὀργασμοῦ, ἀκτινοβολοῦντες ἐκεῖθεν εἰς τὰ τέσσερα σημεῖα τῆς Νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης, οὕτως ὥστε τὸ ἐπιχείρημα τοῦ A. D. Xenopl ὅτι ἡ ρουμανικὴ κουλτούρα ἐκινδύνευσε νὰ πνιγῇ εἰς τὸν «ἀδηφάγον γραικισμὸν» στερεεῖται ἀντικειμενικότητος καὶ μαρτυρεῖ ζηλότυπον καὶ κακεντρεχῆ μυωπίαν (ἣν ἠσπάζθησαν καὶ ἄλλοι ρουμάνοι ἱστορικοὶ) ἐπὶ ἐνὸς ἀξιολόγου φαινομένου εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Μολδοβλαχίας.

Ἐπ α ν α λ α μ β ά ν ω κ α ἰ λ έ γ ω ὅτι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐπετέλεσαν εἰς τὴν Ἰταλίαν οἱ ἐκ Κων) πόλεως καὶ Κρήτης φυγάδες δύναται νὰ συγκριθῇ καθ' ὅλοκληρίαν μὲ τὴν συμβολὴν ἄλλων τῶσων ἡγχιτόρων εἰς τὴν δραστηριοποίησιν τοῦ πνευματικοῦ δυναμικοῦ, τοῦ παρὰ τὸν Δουναβίον χερμαίζοντος ρουμανικοῦ λαοῦ, στερουμένου τοῦ Προμηθεϊκοῦ σπινθήρος, ταξιδευόντος τῆδε κακεῖσε πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ προορισμοῦ του, τὴν διάλυσιν τοῦ σκότους, διότι ἐντόπιος κουλτούρα δὲν ὑπῆρχε. Ἡ ἀ λ η θ ι ν ῆ κ ο υ λ τ ο ὄ ρ α ε ἰ ς τ ῆ ν Μ ο λ δ ο β λ α χ ῖ α ν ἔ κ α μ ε τ ᾶ π ρ ὠ τ α τ ῆ ς ὀ γ ῆ μ α τ α μ ἔ « ἑ λ λ η ν ι κ ᾶ π ὀ δ ι α » κ α ἰ μ ἔ ἑ λ λ η ν ι κ ὸ ν ἔ γ κ έ φ α λ ο ν. Ἄλλωστε δὲν ἠδύνατο νὰ υπάρξῃ κουλτούρα πρὸ τῆς μαζικῆς ἐλευθέρσεως τοῦ ἐλληνικοῦ στοιχείου, ἀφοῦ ἡ ρουμανικὴ γλῶσσα ἔλαβε τὴν τελικὴν τῆς μορφῆν μόνον κατὰ τὸν XII αἰῶνα (σημ. Ovid Densusianu «Histoire de la Langue Romaine», Buc. 1279, page 328). Ὅπως ἐν Ἰταλίᾳ ἰδρύθησαν δύο ἀνώτερα ἐκπαιδευτικὰ κέντρα, τὸ Κολλέγιον τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου εἰς

Ρώμην καὶ τὴν Ἀκαδημίαν Aldine, οὕτω καὶ εἰς Βουκουρέστιον (1675) καὶ εἰς Ἰάσιον (1645) ἰδρύθησαν αἱ δύο ἡγεμονικαὶ Ἀκαδημίαι, αἱ ὁποῖαι κατὰ τὸν Μ. Γιάδην ἀπέδωκαν πραγματικὰ κέντρα τῆς γλώσσης καὶ τῆς ἐπιστήμης, νέα κέντρα ἑλληνικῆς ἐν τῇ ξένην ἀνάγκῃ. Ἡ ροιμανικὴ κοσμοπολίτικὴ ἐπιπέδον εἶχεν, ἀπὸ τῆς ἀρχαῆς τῆς ὁσμῆς καὶ χροιάς ἑλληνικοῦ ὕψους ἀντισημῶν.

Ἐκεῖ εἰς τὴν Ἰταλίαν, οἱ πατρίκοι καὶ καρδιναῖοι, ἀμιλλώμενοι πρὸς ἀλλήλους εἰς τὴν προώθησιν τῶν γραμμάτων καὶ τεχνῶν, ἀνεκάλυπτον εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ κάθε τι τοῦ ἑλληνικοῦ νέου ἔρεισμα διὰ τὴν προαγωγὴν τῆς στάθμης τοῦ πνευματικοῦ ἐπιπέδου τῆς Ἰταλίας.

Τὸ ἴδιον καὶ ἐν Μολδοβλαχίᾳ πεφωτισμένοι ἡγεμόνες, Ἕλληνες καὶ ἐξελληνισθέντες γηγενεῖς, Serban Cantacuzino καὶ Vasile Lupu προσεκάλουν διακεκριμένους Ἕλληνας ἐπιστήμονας διὰ τὴν ἐπάνδρωσιν τῶν σχολείων καὶ τῶν ἀκαδημιῶν, φορέων ταυτόχρονα τοῦ παλαιοῦ τε καὶ ἑλληνο-βυζαντινοῦ ἀνθρωπιστικοῦ πνεύματος καθὼς καὶ τοῦ νεωτέρου δυτικο-εὐρωπαϊκοῦ μεταρρυθμιστικοῦ ρεύματος καὶ ἐν ταῖς ἐπιστήμασι καὶ ἐν ταῖς τέχναις καὶ ἐν τοῖς γράμμασι. Αὐτοὶ ὅλοι ἦσαν οἱ ἀληθεῖς σκαπανεῖς οἱ διανοίξαντες τὸν δρόμον διὰ τὴν μελλοντικὴν ρουμανικὴν κουλτούραν καὶ ἃ μὴ τὸ ἀναγνωρίζουν μὲ ἐπιστημονικὴν παρηγίαν οἱ ρουμάνοι ἱστορικοὶ καὶ πολιτιστολόγοι.

Πολλὰ ἦσαν τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα εἰς τὴν Ἰταλίαν (Παλιέρμο, Μεσσήνη, Μοδένα, Φερράρα, Νεάπολιν, Βενετίαν, Γένοβαν) ὅπως καὶ πολλὰ ἦσαν καὶ ἐν Μολδοβλαχίᾳ (Targoviste, Braila καὶ τὰ τότε μοναστήρια καὶ τὰ ἡγεμονικὰ παλάτια). Ἐνα φαινόμενον ἀνάλογον ἄλλ' ἐν μικρότερα ἔκτασει ἔλαβε μέρος καὶ εἰς τὴν Ρωσίαν, ὅπου ἰδρύθη ἡ Ἑλληνο-λατινικὴ Ἀκαδημία (1633) ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῶν Σωφρονίου καὶ Παΐσιου Λυκούδη.

Ἡ γνώσις καὶ γρήσις τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ἦτο τότε γενικὸν φαινόμενον καὶ ἐπιτακτικόν, ἦτο ὄργανον ἀπαραίτητον καὶ διὰ τὴν κρατικὴν μηχανὴν καὶ διὰ τὴν παιδείαν καὶ τὴν ἐκκλησίαν. Τοιαύτη ἦτο ἡ ἀνάγκη τοῦ γιγνώσκειν τὴν ἑλληνικὴν ὥστε ὁ Vasile Lupu ὁ Ἐπιφανής, «ὁ μέγας αὐθέντης τῆς ἐκκλησίας, ὁ εὐσεβὴς καὶ ἐνδοξος», ἔλαβε μέτρα ὅπως εἰς τὰ μοναστήρια προσληφθοῦν Ἕλληνες μοναχοί, οἱ ὁποῖοι νὰ διδάξουν εἰς τὰ παιδιά τῶν εὐγενῶν τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, διότι μόνον δι' αὐτῆς ἡδύνατο νὰ πλησιάσουν τὴν ἐπιστήμην καὶ νὰ τὴν κάμουν κτῆμα τῶν.

Ἄνδρες ἐπιφανεῖς τῆς πολιτείας ἐγνώριζον κάλλιστα τὴν ἑλληνικὴν εἰς θαυμάσιον ὥστε τοῦτο νὰ τοὺς χαρακτηρίσῃ ὡς ἀνθρώπους ἰδιαζόντως καλλιεργημένους καὶ μὲ κύρος, ὡς οἱ μεταξὺ πολλῶν ἄλλων ἡγεμόνες C. Brancoveanu, D. Cantemir, Duca Voda καὶ οἱ μητροπολίται Varlaam τῆς Μολδαβίας, Stefan τῆς Βλαχίας καὶ Mitrofan τῆς ἐπισκοπῆς Husi ὁ Matei Cretulescu ὁ εὐπατρίδης, ὁ ἀναμιγνύων ἑλληνικὰς λέξεις εἰς τὰ βλαχικά κείμενά του, κάτοχος σπουδαίων ἐκδόσεων εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ ἰταλικὴν.

Μερικὴ ἱστορία τοῦ ἔξω ἑλληνικοῦ κλήρου

Ἀφοῦ παρουσίασα ἐν μεγάλῃ συντομίᾳ μέρος μόνον τῆς πλειάδος τῶν ἑλλήνων διανοουμένων, συγγραφέων καὶ καθηγητῶν ὅτινες συνέβαλον εἰς τὸν ἐκπολιτισμὸν τῆς Μολδοβλαχίας καὶ εἰς τὴν γένεσιν τῆς ροιμανικῆς κοσμοπολίτικῆς τῶν 17—19 αἰώνων, δηλαδὴ ἐπρωτοστάτησαν εἰς τὴν ἐμφάνισιν ἐπὶ ρουμανικῆς γῆς μίας ἐποχῆς τῶν γραμμάτων καὶ ἐπιστημῶν, μὲ ἔντονον ἑλληνο-βυζαντινὸν ἀπόηχον, θὰ παρουσιάσω τώρα καὶ μερικοὺς μόνον ἀπὸ

τοὺς ἑλληνας κληρικοὺς οἵτινες ὄχι μόνον συνέβαλον εἰς τὴν σύστασιν καὶ ὀργάνωσιν τῆς ρουμανικῆς ἐκκλησίας εἰς αὐτὸν τὸν τόπον, ἀλλ' ἀντιπροσώπευσαν τὸν ἕτερον θρακίονα τῆς ἐλληνικῆς ἐν γένει παρουσίας καὶ προσφορὰς τοῦ ἐλληνισμοῦ πρὸ τοῦ συγγενῆ ρουμανικὸν λαόν.

Διὰ τὴν γνωρίσιν τὸ ἐλληνικὸν κοινὸν τὰς διαστάσεις τῆς παρουσίας καὶ συμβολῆς τῶν ἐλλήνων κληρικῶν εἰς τὴν ὀλοκλήρωσιν τοῦ ἔργου τῶν ἐλλήνων διαφοριστῶν τῶν 17—19 αἰώνων ἐν Μολδοβλαχίᾳ, θὰ πρέπει νὰ ἀναλάβῃ τις ἕνα ἐπίπονον ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ἔργον, διεπομένου μόνον ἀπὸ πνεύμα καθαρῶς ἱστορικὸν καὶ μὴ γνωρίζοντος ἐθνικιστικὰς ἐξάρσεις καὶ ἀκρότητας μὴ ὠφελούσας εἰς τίποτε.

Ἡ συμβολὴ τῶν ἐλλήνων κληρικῶν — παρὰ τὰ τόσα ἁμαρτήματα καὶ σφάλματά των καὶ παρὰ τὰς ἀνθρωπίνιας αὐτῶν ἀδυναμίας, ἄξια ἱστορικοῦ κολασμοῦ — ἐσήμειναν ἀξιόλογον καὶ ἀναντίρρητον προσπάθειαν διὰ τὴν προώθησιν μιᾶς καθυστερουμένης κοινωνίας, παράλληλα μὲ τὸ ἔργον τῶν λογίων καὶ σοφῶν τοῦ Γένους, προσπάθειαν διὰ τὴν βελτίωσιν τῶν ἡθῶν ἐπὶ τὸ ἡγιώτερον καὶ τὸ ἀληθῶς χριστιανικώτερον, περιρρίζοντες τὸ συναίσθημα τοῦ θρησκευτικοῦ δέους «καὶ τὴν δεισιδαιμονίαν καὶ ἀντικαθιστῶντες ταῦτα μὲ τὸ σκέπτεσθαι καὶ αἰσθάνεσθαι «θεολογικώτερα».

Ἡ ἀνοδος τῆς θρησκευτικῆς στάθμης τοῦ ρουμανικοῦ λαοῦ καὶ τῆς ὡς ἐκ ταύτης βελτιώσεώς του, εἶχεν μεγάλην σημασίαν εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν τὰ ἡθῆ ἐξετραχύνθησαν ἀπὸ τὴν θάνασον Ὀθωμανικῆν τυραννίαν ἢ ὅποια δὲν ἄφηγε περιθώριον διὰ πνευματικὰς καὶ συναισθηματικὰς ἀδυναμίας. Τὸ κήρυγμα τῶν Ἑλλήνων κληρικῶν «δεῦτε λάβετε φῶς» εἶχε διπλοῦν περιεχόμενον, τὸ φῶς μεταλαμπαδευσμένου χριστιανισμοῦ ἐν Μολδοβλαχίᾳ καὶ τὸ μήνυμα τοῦ πνευματικοῦ, τοῦ ἡθικοῦ καὶ καλαίσθητου ἐλληνισμοῦ. Δηλαδή, εἰσήγαγον τὴν ἄμεσον θρησκευτικὴν μαζικὴν παιδείαν τοῦ ρουμανικοῦ λαοῦ παράλληλα μὲ τὴν ἔμμεσον διδαχὴν τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων εἰς τὰ ἀνώτερα στρώματα, διότι ἡ ἐλληνικὴ φιλοσοφικὴ διαλεκτικὴ εἶχε πολλὰ κοινὰ σημεῖα μὲ τὴν θεολογικὴν διαλεκτικὴν καὶ δὴ τὴν χριστιανικὴν.

Οἱ καλόγεροι, οἱ ἡγούμενοι, οἱ ἀρχιεπίσκοποι, ἄνδρες μὲ κάποιαν ἀνωτέραν μόρφωσιν, συνέδραμον γενικὰ εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς διακοινωνικῆς τῶν ἀποστολῆς, παράλληλα μὲ τὴν προσφορὰν τῶν τόσων ἀνωτέρων καὶ φημισμένων κληρικῶν, ἐκ τῶν ὁποίων θὰ μνημονεύσω μερικὸς μόνον, ὅπως τοῦτο ἔπραξα καὶ εἰς τὸ προηγούμενον κεφάλαιον, διὰ τὴν κινήσιν τὸ ἐνδιαφέρον ἐλλήνων ἱστορικῶν διὰ μίαν εὐρύτεραν μελέτην καὶ παρουσίαν τῶν ἐλλήνων κληρικῶν ἐν Μολδοβλαχίᾳ καὶ τὴν ἀξιολόγησιν τῆς εἰς τὰ πλαίσια τῆς ἐλληνορουμανικῆς ἱστορίας καὶ ἐν προκειμένῳ τῆς ἐλληνορουμανικῆς μεταγίγσεως. Τὸ παρὸν δοκίμιόν μου δὲν δύναται νὰ συμπληρώσῃ ὀλοκλήρως τὴν στοάν τῶν ταπεινῶν καὶ ἐμιέσων ἀποστόλων τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων καὶ τῆς ὀρθοδοξίας ἐν Μολδοβλαχίᾳ ἐν τῇ ἐυλόγη μίαν τὰ ὑποκείμενα.

Γενικὰ, θὰ παρουσιάσω τοὺς ἀνωτέρους ἑλληνας κληρικοὺς οἱ ὅποιοι ἀφ' ἐνός μὲν ἐπιπροστάτησαν εἰς τὴν ἴδρυσιν τῆς ρουμανικῆς ἐκκλησίας ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κανόνων τῆς ὀρθοδοξίας καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐπεδόθησαν εἰς τὸν διὰ τοῦ θεοῦ λόγον ἐξαγνισμὸν ἐνός λαοῦ μόλις ἀφυπνιζομένου ἀπὸ τὸν θάρδαρον ὀθωμανικὸν μεσαιῶνα. Ἡ παρουσία τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν Μολδοβλαχίᾳ χρονολογεῖται ἤδη ἀπὸ τοῦ 8ου αἰῶνος, ἀλλὰ δὲν ὑπῆρχεν ἀκόμη ὀργανωμένη ρουμανικὴ ἐκκλησία, ἂν καὶ ἀπὸ τὸ συζάντιον ἤρχισεν ἡ διείσδυσις τῆς νέας θρησκείας καὶ τῆς δομῆς τῆς εἰς τὰ Βαλκάνια, εἰς τὰ περιθώρια τοῦ κυρίως ἐλληνικοῦ χώρου ἢ καὶ τοῦ εὐρέως ἐλλαδικοῦ χώρου, τοῦ ὑποστάντος παρεμβολὰς ξένων στοιχείων, ὡς τὸ τῶν Βουλγάρων

(VII—IX). Διὰ τοῦτο ἐν μεγάλῃ συντομίᾳ θὰ ἀναφερθῶ — ἐκὼν ἅκων — καὶ εἰς τὴν ἐλληγνικὴν παρουσίαν ἐν τῇ σημερινῇ Βουλγαρίᾳ ἀπὸ ὅπου ὁ χριστιανισμὸς ἐπορεύθη καὶ βορείως τοῦ Δουνάθους καὶ ἀπὸ ὅπου οἱ Θεοὶ τῶν Γετοδάκων καὶ τῶν Θρακῶν ἐξετοπισθῆσαν ἀπὸ τὸν νέον ἀνθρωπιστικώτερον μῆνυμα τοῦ Χριστοῦ.

Ἐκεῖνος ὅστις ἀντελήφθη ὅτι διὰ μέσου τῆς ἐκκλησίας θὰ δυνηθῆ νὰ ἐπιβληθῆ εἰς τοὺς περιφερειακοὺς ξένους ὑπηκόους του ἤτο ὁ Βασίλειος ὁ Βουλγαροκτόνος δι' ὃ καὶ ἐγκαθίδρυσεν ἑλληγνα ἀρχιεπίσκοπο, τὸν Ἰωάννην, εἰς τὴν Ὀχρίδα, πρωτεύουσα τῶν Βουλγάρων Τσάρων. ὅπως ἑλληγνες μητροπολίται ἦσαν κάποτε ἀργότερον καὶ οἱ τῆς Târnova, Cerven, Sofia, Sumla, Rusciuk καὶ Lovcea. Διὰ μέσου λοιπὸν τῆς Βουλγαρίας ἤρχισεν ἡ πρὸς βορρᾶν καὶ πέραν ἀκόμη τῶν Καρπαθίων ὁρέων πορεία τοῦ ὀργανωμένου ἐλληγορθοδόξου χριστιανισμοῦ. Αἱ πρῶται ἐκκλησῖαι ἤρχισαν νὰ ἐμφανίζονται εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς Βουλγαρίας καὶ Μολδαβίας κατὰ τὸν XIII αἰῶνα. Τὰ ἐλληγνικὰ γράμματα ἀπλουστεύονται ἢ μεταφράζονται εἰς σύντομα κηρύγματα καὶ ἀπλᾶς προσευχὰς ἐγκαταλείποντες τὴν ἀφηρημένην μεταφυσικὴν, διὰ νὰ κηρύξουν τὴν χριστιανικὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν σωτήριον ἐλπίδα ἐκεῖ εἰς τοὺς βορείους λαοὺς μὲ ἤθη ἀκόμη σκληρὰ καὶ πνεύματα συσκοτισμένα.

Καὶ ὅταν τῇ συμβολῇ τοῦ Πατριαρχείου Κ) πόλεως ἀπεφασίσθη ὅπως ἡ Μολδοβλαχία ἀποκτήσει τὴν ἰδίαν τῆς ἐκκλησίαν, τὴν ὅποιαν ἐξήτουν καὶ οἱ ἡγεμόνες τῆς, οἱ τρεῖς πρῶτοι ἱεράρχαι τῆς ἰδρυθείσης μητροπόλεως τῆς Οὐγγροβλαχίας (1359), ἦσαν ἑλληγνες, ἤτοι ὁ Ἰάκινθος Κρητόπουλος, ἐδρεύων ἐν Kourtea de Arges (Νεκρόπολι ἀργότερον τῶν Ρουμάνων βασιλέων), ὁ Χαρίτων (1378—1381) πρῶτος τοῦ Ἁγίου ὄρους καὶ ὁ Ἄνθιμος (πρῶην Δανιήλ).

Κατόπιν τούτων ἀκολουθεῖ ὁ ἀγιορίτης Νικόδημος κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἡγεμόνος Vlaïkou Vodà, καὶ ἐδρεύων ἐν τῇ μονῇ Tismania ὅπου καὶ ἐτελεύτησεν (1406).

Μετὰ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς πρωτοπόρους ἠκολούθησεν ὁ Νήφων ὁ δεῦτερος, ὁ Δαλματοελληγνικῆς καταγωγῆς, δις πατριαρχεύσας (1486—88), (1496—98) καὶ εὐρεθεὶς κάποτε παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ Σκενδέρμπεγ καὶ ἐπὶ ἡγεμονίας τοῦ ρουμάνου Radu Celmare, καὶ τοῦ ὁποίου πρῶτον ἔργον ἦτο νὰ χειροτονήσῃ δύο ἐπισκόπους διὰ τὰς ἔδρας Râmnik καὶ Buzău. Ὁ Νήφων ἠργάσθη διὰ τὴν κραταίωσιν τοῦ κύρους τῆς νεοἰδρυθείσης ρουμανικῆς ἐκκλησίας τῆς Βλαχίας.

Ὁ Κύριλλος Λούκαρης ὁ Κρής, γεννηθεὶς τὸ 1573, διὰ τὴν παιδείαν τοῦ ὁποίου ἐφρόντισαν ὁ Μελέτιος Πηγᾶς καὶ ὁ Κρής Μελέτιος Βλαστός, ἐπεσεκέφθη ὡς ἀρχιερανοδρίτης τὴν Μολδοβλαχίαν καὶ τὴν Πολωνίαν καὶ ἐκ νέου ὡς πατριάρχης Ἀλεξανδρείας τὰς ἰδίας ρουμανικὰς ἡγεμονίας. Κατεπολέμησεν τὸν ρωμαιοκαθολικισμόν καὶ τὸ 1620 ἐκηρύχθη «ἐπ' ἀρετῇ καὶ σοφίᾳ» Πατριάρχης Κων) πόλεως εἰς Πατριαρχικὴν Σύνοδον.

Ὁ Ἰερόθεος Μονεμβασίας συνώδευσε τὸν οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Ἰερεμίαν τὸν Β' πρὸς τὴν Μόσχαν διερχόμενος διὰ τοῦ Βουκουρεστίου (1588) καὶ γενόμενος δεκτὸς ὑπὸ τοῦ Radu Mihne καὶ τοῦ Πέτρου τοῦ Χωλοῦ.

Ὁσάκις οἱ ἀνώτεροι ἱερωμένοι ἐταξίδευσαν πρὸς τὴν Μόσχαν διήρχοντο κατ' ἀνάγκην διὰ τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαβίας, ὡς οἱ ἀρχιερανοδρίται Ἄνθιμος καὶ Νεόφυτος, ὁ Πατρῶν Θεοφάνης (1645), ὁ Ἱεροσολύμων Παΐσιος (1649), ὁ πρῶην Κων) πόλεως Ἀθανάσιος Πατελάριος, ὁ Γάζης Παντελεήμων, ὁ Χίος Παΐσιος Λιγαρίδης, ὁ ἀγιορίτης τῆς μονῆς Ζωγράφου Μελέτιος.

Ὁ Δοσίθεος Νοταρᾶς Πατριάρχης Ἱεροσολύμων πρῶην Καισαρείας, γεννηθεὶς ἐν Ἀραχῶδῃ Πελοποννήσου (1641), δεινὸς Θεολόγος καὶ ἐξ ἴσου ἱστορικὸς εἰργάσθη διὰ τὴν ἐκκλησίαν πλεόν τοῦ ἡμίσεως αἰῶνος. Φίλος τῶν βιβλίων, ἔδρυσεν βιβλιοθήκας (Ἱεροσολύμων καὶ εἰς τὸ ἐν Κων) πόλει μετόχιον τοῦ Ἁγίου Ὄρους) ὡς καὶ

τὸ περιώνυμον διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τυπογραφείον εἰς Ἰάσιον καὶ περισυνέλεξε χειρόγραφα καὶ βιβλία ἀξίας.

Ὁ Χρύσανθος Νοταρᾶς γεννηθεὶς τὸ 1663, πατριάρχης Ἱερουσολύμων, περιώδευσεν εἰς τὰς ρουμανικὰς ἡγεμονίας (1686—87) ζητῶν τὴν ὑποστήριξιν τῶν ρουμανίων ἡγεμόνων κατὰ τῶν λατίνων. Ἐπεσκέφθη τὴν Padova ὅπου ἦλθεν εἰς ἐπαφήν μὲ τὸν κρῆτα διδάσκαλον Νικόλαον Κορινθιὸν Παπαδόπουλον, ἀπὸ ὅπου ἀπέπληθην εἰς Παρισίους διὰ πληρεστέραν μόρφωσιν. Τὸ 1700 εὐρισκόμενος εἰς Βλαχίαν ἀνεχώρησεν εἰς Πετρούπολιν καὶ Μόσχαν. Πατριάρχης ὢν, περιώδευε ἐπὶ δύο ἔτη τὴν Μολδοβλαχίαν, ἐπισκεπτόμενος τόσας καὶ τόσας μονὰς, δωρεὰς τῶν ρουμανίων ἡγεμόνων. Τὸ 1727—29 ἐπισκέπτεται ἐκ νέου τὴν Μολδοβλαχίαν καὶ θεωρεῖτο τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὡς εἰς τῶν σοφολογιωτάτων ἀνδρῶν τῆς Εὐρώπης.

Ὁ Δωσίθεος Φιλίτης ἐκ Μπογδοριανῆς Ἠπεύρου, ἐμόνασεν εἰς τὴν μονὴν τοῦ προφήτου Ἠλιοῦ Ζίτσης καὶ κατόπιν ἡγούμενος τῆς μονῆς ἁγίου Ἰωάννου Βουκουρεστίου (1647). Μετὰ ταῦτα ἐπίσκοπος Buzau. (Ἡ ἐπισκοπὴ αὐτῆ καθὼς καὶ αἱ τῶν Râmnik, Roman, Braila, Radauti, Putna, Husi, Dunarea, Dejov ἦσαν καὶ εἶναι ἐκ τῶν σημαντικωτέρων τῆς Ρουμανικῆς ἐκκλησίας). Ἀργότερον ἐγένετο ἀρχιεπίσκοπος Οὐγγροβλαχίας (ἐν ἀντιθέσει μὲ τὴν Ρωσοβλαχίαν δηλ. τὴν Μολδαβίαν). Ἰδρύσει ἐλληνικὸν σχολεῖον εἰς τὴν Στεφανούπολιν (Brasov) τῆς Τρανσυλβανίας. Διὰ τὴν ἐξαιρετικὴν ἐκκλησιαστικὴν καὶ ἐθνικὴν του δράσιν, τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν ἀπεκάλυξεν αὐτὸν προστάτην τῆς ἐλληνικῆς παιδείας, πανελληνίον εὐεργέτην καὶ καύχημα τοῦ Γένους. Ἀπεβίωσεν ὑπερεκατοντοῦτης καὶ ἀναπαύεται εἰς τὸ ἱστορικὸν ἐλληνικὸν νεκροταφεῖον τῆς πόλεως Brasov. Πολλοὶ ρουμῆνοι ἡγεμόνες ἡρέσκοντο νὰ ἔχουν συνοδείαν ἐλλήνων κληρικῶν ὡς ὁ Radu Mihnea, ὁ Alex Coconul, ὁ Alex Hias, ὁ Leon Voda καὶ πολλοὶ ἄλλοι. Ἀφοῦ καὶ ὁ θεοδόξας Mihai Viteazul ἐπιδιδῶναι ἴδιον ἑπενταετησίον ἤ καὶ κατοχύρωσεν μόνον τῆς ἡγεμονίας του διὰ τῆς συνενώσεως τότε τῶν νοτίως τοῦ Δουνάβειος Χριστιανῶν, συνενόηθη πρὸς τοῦτο μὲ τοὺς ἑλλήνας μητροπολίτας Φιλιππουπόλεως καὶ Σόφιας. Ὁ δὲ τῆς Tarnova, Διονύσιος Ράλλης, ἱερομόνος αὐστηρὸς καὶ μὲ κύρος, συγγενεὺς μὲ τοὺς Καντακουζηνούς ὅπως καὶ ὁ ἴδιος ὁ Μιχαήλ ὁ Γενναῖος, εὐρίσκατο διὰ τινα καιρὸν πλησίον τοῦ ρουμῆνου τοῦ τοῦ ἡγεμόνος, εἰς ὃν ἤλπιζεν ὅτι ἡ χριστιανοσύνη τῆς ἀνατολῆς καὶ ὃν ἐκαλλιέργουν καὶ ἄλλοι μητροπολίται καὶ Πατριάρχαι (N. Jorga).

Μεταξὺ ἄλλων ἐλλήνων ἐν Μολδοβλαχίᾳ ἦσαν καὶ ὁ Νεόφυτος ὁ Ρόδιος (1619) περιώνυμος διὰ τὰ κηρύγματά του (διδασκαί), ὁ κρῆς Βενέδικτος, θεολόγος (τῆς σχολῆς Βυττεμβέργης), οἱ κληρικοὶ Παχώμιος καὶ Ἀντώνιος εἰς τὸ ζῆσον περιβάλλον τοῦ ἐκλαμπροτάτου πρίγκιπος Radu Mihnea (N. Jorga), ὁ Θεοφάνης τῶν Ἱερουσολύμων τὸν ὅστιον ὁ Vasile Lupu, ὁ Ἐπιφανῆς, ἐδώρισε μὲ 15.000 τάληρα καὶ ὁ Πατριάρχης Μητροφάνης ὁ Κρητάπουλος (μὲ θεολογικὰς σπουδὰς ἐν Oxford) ὅστις ἀπέθανεν ἐν Βλαχίᾳ (N. Jorga).

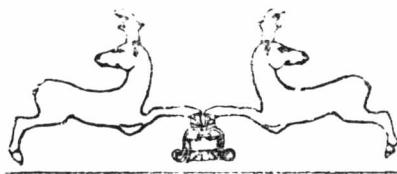
Ἐλλήνες ἀρχιμανδρίται, ἐπίσκοποι, μητροπολίται καὶ Πατριάρχαι, ἐδρεύοντες ἐν Μολδοβλαχίᾳ ἢ ἐπισκεπτόμενοι συχνὰ αὐτὰς τὰς ἡγεμονίας καὶ παραμονεύοντες ἐπὶ τινα καιρὸν, συνέτεινον ὅπως δραστηριοποιηθῆ ἢ ἐκκλησιαστικῆ ζωῆ τῆς χώρας, ὅπως διευρυνθῆ ὁ κύκλος τῶν πιστῶν τῶν ἀφοσιωμένων πρὸς τὴν ἐκκλησίαν, τῶν ἀποκτησάντων ἠθρακεντικὴν συνείδησιν ὀλιγώτερον δεδαρμμένην ἀπὸ τοὺς κακοὺς δαίμονας τῶν αἱρέσεων καὶ ἕνων ὑπόβλων ἐπιπελάσεων καὶ ὅπως πλουτισθῆ ἡ δαγματικὴ καὶ παιδαγωγικὴ ἐκκλησιαστικὴ παραγωγὴ διὰ νέων συγγραμμάτων ἢ καὶ μεταφράσεων πατρικῶν ἔργων καὶ συγχρόνων ἐπιφανῶν θεολόγων.

Μὲ τὰ γραφόμενά μου ταῦτα δὲν κάμνω παρὰ μόνον νῆξιν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς διὰ τοῦ Θείου λόγου μετὰ γ γ ἰ σ ε ω ς ἐλληνικοῦ

πνεύματος, διοχετευομένου διά της ελληνικής καλλιτείας και σοφής διαλεκτικής πρὸς τοὺς ρουμάνους ὅπως τοῦτο ἔπραξαν οἱ ταπεινότατοι Ἕλληγες διδάσκαλοι καὶ σοφολογιώτατοι φωστῆρες τῶν ἀνωτέρων μορφωτικῶν ἰδρυμάτων τῆς Μολδοβλαχίας.

Ὅταν γραφῇ ἡ πλήρης καὶ ἀκριθῆς ἱστορία τῆς παρουσίας καὶ δράσεως καὶ ἐντάξεως τῶν ἑλλήνων ἱερωμένων εἰς τὸν θρησκευτικὸν λαὸν τῆς Μολδοβλαχίας, τότε μόνον θὰ ἐκτιμηθῇ ἡ συμβολὴ του εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ χαρακτῆρος καὶ τοῦ ἤθους τοῦ ρουμανικοῦ λαοῦ, ὅστις μόλις ἐξήρχετο ἀπὸ τὴν ἠθικὴν σύγχυσιν καὶ τὸν πνευματικὸν συσκοτισμὸν αἰῶνων τουρκοκρατίας καὶ μόνον τότε θὰ ἐκτιμηθῇ ἡ συνεισφορὰ τῶν «παπᾶδων» εἰς τὴν ἠθικὴν συμπαράστασιν πληθυσμῶν ζώντων μετὰ τὴν ἐλπίδα ὅτι πλησιάζει ἡ ὥρα τῆς σωτηρίας του ἀπὸ τὰ δεινὰ τῆς βίας καὶ τῆς βαρβαρότητος. Οἱ μὲν φωστῆρες προσέφερον πνεῦμα, οἱ δὲ ἱερωμένοι προσέφερον ἀνακούφισιν καὶ ἐλπίδα.

ΚΩΝ)ΝΟΥ ΑΘΑΝ. ΔΙΑΜΑΝΤΗ

ΣΥΝΤΟΜΑ ΕΜΜΕΤΡΑ ΛΑ·Ι·ΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΑΠΟ ΤΟ ΧΩΡΙΟ ΡΟΔΑΥΤΗ ΤΩΝ ΤΖΟΥΜΕΡΚΩΝ

1. «Άλεξ (η) - Του ίαμα σου νά πλέξ (ει) ».
2. «Άλλου τι δά μὲ μάρακι, σάν τς Άνοιξης του κρού» (είπε ἡ Άγια Μαρίνα).
3. «Άλφα - Βήτα,
κόψι πίττα,
φάϊ κι σύ,
δός κ' ἰμένα,
θῶσ' κι τς γάτα».
4. «Άλφα Βήτα ντάθανους -
τά σανίδγια ντράβαλους».
5. «Άμα - Δήμα - Τσάκα - Λούγκα - Πέγκα - Μούϊδου - (Σούϊδου) -
Ντάλι - Γράφι Μπούτσ'καμ - κι Έθγα».
6. «Άνια - Δίδημα - Τρέκαμα - Λέγκα - Πέγκα - Μούϊδου κλπ.» (ὅπως στὸ 5).
7. «Άρτα, καημένη Άρτα, μὲ τὰ σοκάκια σου,
πολλές καρδιές μαράναν τὰ κοριτσάκια σου».
8. «Άσλάν - Καπλάν - κι τὸ Πουνηρό Κ' τάδ'».
9. «Άς μ' ἀφήνανε νά στέκου,
μέρα νύχτα νά σὶ γλέπου».
10. «Άσπρου γκώλου πῶχ' ἡ νύφ',
νά τὸν εἶχαν κι σὶ Γῶφτ'».
11. «Άστράφτ' ἀπὸ τοῦ Ζάλουγγου - Πιγίσι δέσι τ' ἄλουγου.
Άστράφτ' ἀπὸ τ' Χιλιόνα - Βάλτου στ' ἄχυριόνα.
Άστράφτ' ἀπὸ τ' γκρασουπλή - Τράβα του νά κυλ'στέι.
Άστράφτ' ἀπὸ τ' Μανουρά - Τράβα του νά ξύσ' τ'νουρά».
12. «Βάρ'του μύρα Γῶφτε, τοῦ ἔριμου τοῦ βγιουλι,
νά σκούξ' κι νά φουνάξει σάν τὸ μικρὸ πιδί».
13. «Βασίλ (η) - Κουτσίλ (η) ».
14. «Βασίλου μ', τὰ κουμπούργια σου θαργειά τάχεις γιομιάτα».
15. «Βήκι (ἡ: λέμπει) οὐ ἡλιους σὰ θουνά - Συμπιθέρα τραχανά.
Βήκι (ἡ: λέμπει) οὐ ἡλιους στὶς φηγίτις - Συμπιθέρα τηγανίτις».
16. «Βήκα στή βίγλα, βίγλισα, στή βίγλα καὶ βιγλίξο.
Βλέπω τίς ράχες κόκκινες, καὶ τίς λαγγάδες μαύρες».
17. «Γάβ! Γάβα! κριθαράκ',
φεύγα - φεύγα ἀπὸ τοῦ μάτ',
εἶμι πρώτους κι σὶ τρώου» (Ξάρκι γιὰ τὸ κριθαράκι ἀπὸ πρωτότοκο).
18. «Γιῶργου, Γιῶργου Καραλή,
θάρ' τὰ γίδγια στοῦ μαντρί,
νά τ' ἀρμέξουμ' ἄγλή,
νά τοῦ πῆξουμὶ τυρί,
νά τοῦ φάμὶ τῆ Λαμπή».

19. «—Γιατί;
—Γιὰ τ' ἀντί πῶχ' τρεῖς τρύπιες».
20. «Γύφτε, Γύφτε Καραντζιά,
φάε ἀμιούρες καί σκ...
ὄσπου νᾶρθ' ἡ Πασκαλιά
μὴ τὰ κόκκινα τ' αὐγά».
21. «Γιάνν(η) - Ρίχν(ει) κί δά μπγιάν(ει)».
22. «Γιῶργου - μπόρδου».
23. «Δὲν εἶναι κρίμα νὰ διψῶ κι ἡ θρύση νᾶν' ἐμπρός μου,
νερό νὰ μὴ μπορῶ νὰ πιῶ, γιατί ν' ὁ θάνατός μου».
24. «Δευτέρα - Νὰ σὲ κουτσιλήσ' ἡ περιστέρα.
Τρίτη - Νὰ φᾶς σκ... μὲ τὸν τρίψτη.
Τετράδη - Νὰ φᾶς ἓνα τεσσεράγκουνο κουράδι.
Πέψτη - Νὰ φᾶς σκ... μὲ τὸν κλέψτη.
Παρασκευῆ - Παρασκύψ' νὰ σ' μπεῖ.
Σαββάτο - Χ... ὁ Ὄβριος καὶ φάτο.
Κυριακῆ - Νὰ ἀγλείψεις τ' γύφτ' τὸ θρακί».
25. «Διαμαντένιο χτένι - κι' ἐγγλέζικο γυαλί».
26. «Διονύση, Διονύση,
θάρ' τ' γκόττα νὰ γεννήσει,
κι ἡ κόττα δὲ γεννάει
κι ὁ Γιῶργος ν' ἀπολάει».
27. «Ἔλα ἔλα μετ' ἐμένα,
νὰ περνᾶς χαριτωμένα».
28. «Ἔλα, ἔλα, ὕπνε μ', ἔλα.
Ἔλα γὰπὸ τὰ κλαράκια
κι ἀπὸ τὰ νερά τὰ κρύα
νὰ μοῦ ὑπνώεις τὸ Γιῶργο μου».
29. «Ἔνα εἶν' τ' ἀηδονάκι,
ντὸ χελιδονάκι,
τὸν Ἀπρίλη πῶρχεται
κι ὄλο τὸ Μάη λαλεῖ.
Δύο . . . . .
Τρία πόδια ἢ πυροστιά.
Τέσσερα βυζιά ἢ γελάδα.
Πέντε δάχτυλα τὸ χέρι.
Ἐξι ἀστέρια ἔχει ἡ Πούλια.
Ἐφτά μέρες ἢ Βδομάδα.
Ὀχτὼ πόδια τὸ χταπόδι.
Ἐννιά μῆνες τὸ παιδί».
30. «Ἔνα - Τί μ' τὸ λὲς ἐμένα;
Δύο - Πῆς το τῆς Ἀργύρω.
Τρία - Πῆς το τῆς κυρὰ Μαρία.
Τέσσερα - Τὰ μαλλιά σου ξέσυρα.
Πέντε - Πᾶρε τὸ κερί καὶ φέγγε.
Ἐξ - Τὸ αἷμα σου νὰ πλέξ'.
Ἐφτά - Τὰ χαμιαν κι ἡμεῖς γραφτά.
Ὀχτὼ - Τοῦχαμιαν κι ἡμεῖς γραφτά.
Ἐννιά - Νὰ πάρς μιὰ γυναῖκα νιά.
Δέκα - Πῆρα γυναῖκα.

- Ἐντεκα - Περπατεῖς λεβέντικα.
 Δώδεκα - Περπατεῖς ἀρχόντικα.
 Δεκάξ' - Ὁ κ... νά ρεκάξ'.
 Εἵκοσ' - Νά σέ φάει ὁ λύκος.
 Ἐκατὸ - Νά φᾶς ἓνα σκ...
 Χίλια - Νά φᾶς τ' γομαριοῦ τ' ἀρ...».
31. «Ἐννιά καροῦλες φύτεψα στῆς φυλακῆς τὸν πάτο,
κι ἀπ' τῆς ἔννιά καρπόφαγα καὶ θῆμα κι ἀναστέναξα».
  32. «Ἐφεξε καὶ πάει γιόμα - Σήκω, νύφ' ἀπὸ τὸ στρώμα (ἦ: καὶ δὲ φάνηκες ἀκόμα).
Ἐφεξε καὶ πάει μεσ'ιμέρ' - Σήκω, νύφ' ἀπ' τὸ νυχτέρ'».
  33. «Ἐφέξ' προφέξ' ἀπέρασα νάπο τῆ γειτονιά σου - φορτοῦνα χαλασιά σου -
νάπο τῆ γειτονιά σου - νάχε καεὶ ἡ καρδιά σου».
  34. «Ἥλιος ἥλιος καὶ θροχή - παντρεύοντ' οἱ φτωχοί.
Ἥλιος καὶ χιόν' - παντρεύοντ' οἱ ἀρχόντ'.
Ἥλιος καὶ χαλάξ' - παντρεύοντ' οἱ ἀρχάξ'».
  35. «Θάλασσα θαρεὶ τὸ κύμα - σ' ἀγαπῶ, δὲν εἶναι κρῖμα».
  36. «Θανάση - ὁ κ... νά μάσει (ἦ: θάλ' τὸ γάϊδαρο νά κλ...)».
  38. «Θά πᾶμε στὰ βαρκα γιὰ λάχανα, στὰ θάτα γιὰ τσουκνίδια» (λένε τὴν παραμονὴ
τῆς Σαρακοστής, προτάσσοντας τὴ φράση: «Γαχνὰ δὲν τρῶν' παιδιά», ἢ «ἀπὸ
αὔριο δὲν τρῶν'»).
  39. «Ἰένας ἀϊτὸς παϊνὶ τὰ ὕψ' τὰ ὕψ' - Πᾶρι σκ... κι ἀλείψ', κι ἀλείψ'».
  40. «Κάθε ἐμπόδιο γιὰ καλὸ».
  41. «Καὶ τ' ἀδερφάκια μ' κλήματα, ἐγὼ εἶμαι τὸ σταφύλι».
  42. «Καλὰ τὸ πῖνο τὸ κρασί, καλὸ τὸ τραγγουλάο.
Ὅταν μοῦ λένε πλέρωσε, τραβιῶμαι σὰν παρόξω».
  43. «Κολαμιελέτα κι ἔρχεται».
  44. «Καλῶς τὰ μάτια μου τὰ δυὸ κι ἂν ἔρχονται γιὰ μένα.
Κι ἂν ἔρχονται γιὰ ἄλλον, νά φύγω κακιωμένα».
  45. «Καμπακέλα μὲ γυαλί,
πέσε κάτω, Βαγγελή,
νά σοῦ γράνω τὸ μαλλί».
  46. «Κατουριάρα, μαντουριάρα,
παλιοκόκκαλο τῆς χώρας».
  47. «Κλώσσα μὲ τὰ πλιά, δὲν τὰ ἴγαλες καλὰ (ἦ: σοστά).
Σοῦ ἴχα θάλει δεκοχτῶ καὶ μῶθγαλες οχτῶ».
  48. «Κόκκινο ζουνάρι - παρδαλὸ ζουνάρι».
  49. «Κόκοτος ἀναθρακάτος
καὶ τὸν δερ' ὁ μουστακάτος».
  50. «Κόψε ξύλο ἀπὸ πουργάρ' - φκιάσε Γιῶργο σὰ γοιάρ'.
Κι ἂν εἶπεις καὶ γιὰ τὸ Γιάνν' - ἔτσι ξύλο ἂν κόψεις κἀν'».
  51. «Κόστα - ἔσα φᾶς καὶ τᾶλλα χῶστα».
  52. «Μ' ἀπείκασε ὁ σκύλο κολοβὸς κι ὁ σκύλος ὁ κοράκος.
Σαράντα ράχες διάβηκα...».
  53. «Μὴ φᾶς πατάκα - κἀν' ὁ κ... τάκα τάκα».
  54. «Νά ἦμιον στὰ θουνὰ μιὰ ἀσφάκα - στὸ λαϊμὸ σου μιὰ χανάκα.
Νά ἦμιονα στῆ γῆς χορτάρια - στῆ μεσουλά σ' ἠλυκωτάρια».
  55. «Νά πάει στῆμι Πόλη γι' ἄρματα καὶ στῆ Φραγκιά γιὰ ροῦχα».
  56. «Ντερμπεντέρισσα Βασίλω,
στρῶσ' τὸ μπράτσο σου νά γείρω».

57. «Οἱ κλέφτες ἐσκορπίσανε, γενίχανε μπουλούκια».
58. «Ὅποιος ἔκλ... νὰ μπγαί».
59. «Ὅποιος ἔκλ... νὰ θγάλει
τὴν ἀνίδα, τὴν τρικίδα,
τὸν τρυπόκωλο στὸ γκ...».
60. «Ὁ τάφος μου χορτάριστε - ἔλα νὰ θοτανίσεις».
61. «Ὁ... ἔγραψε, Κοντύλω μ', δὲν ξεγράφει».
62. «Ὅλοι νὰ πᾶν στὸ γάμο σου κι ἐγὼ στὰ κόλλυδά σου».
63. «Παίρω τὸ δρεπανάκι μου καὶ πάνω νὰ θερίσω».
64. «Παλληγκάρια μου, νὰ ζῆτε,
κι ὅλα στὸ χορὸ νὰ μπείτε,
κι ὅποιο τὸ χορὸ χαλάσει,
τὸ φεσάκι του νὰ χάσει».
65. «Πέθαν' ὁ κργιάτος πέθανε,
ψυχομαχάει κι ὁ τύρος.
Θὰ κ'νίσ' τὸ πράσο τὴ νουρά
καὶ τὸ κρεμμύδ' τὰ γένεια».
66. «Πῆς ἐλιά - Δὲν εἶναι δική σ' ὀλειά».
67. «Πῆγα πέρα - πέρα.
Βρίσκω μιὰ κοπέλλα
πῶτρωγε σταφύλι.
Τ'ς χάλεψα νὰ ρῶγα.
Μῶδωκε νὰ ρῶγα.
Τ'ς χάλεψα κι ἄλλ' μία.
Μῶδωκε κι ἄλλ' μία.
Μῶσκασ' ἕνα μπάτσο.
Τρύπωσα στὸ θάτο.
Βῆκα τὸ Σαββάτο
σὰν τραὶ θαρβᾶτο».
68. «—Ποῦ νὰ κάτω; (ρωτᾶει τὸ μικρὸ παιδί).
—Σ' φουρ'γκατσιούλα
κι στ'ς γοιμαρῶς τὸ γκ...» (τοῦ ἀπαντᾶει ἡ Βάβω).
69. «—Ποῦ πᾶς, παιδί μου, πόντικα,
ποῦ πᾶς, καλὲ Ζαφεύρη;
—Πάνω στὴμὴ Πόλη γι' ἄρματα
καὶ στὴ Φραγκιά γιὰ ρούχα».
70. «—Ποῦ πατᾶς;
—Στὴ μαύρη γῆ.
—Ποῦ κοιτᾶς;
—Στὸν οὐρανό.
—Πόσ' ἀστέρια γλιεπ'ς; - Πέντε κι ἕνα.
—Γύρνα πᾶρ' κι ἐμένα» (παιγνίδι μὲ δυὸ παιδιά ποῦ κάθονται ἀνάσκελα ἐναλ-
λάξ τὸ ἕνα πάνω στὴ ράχη τοῦ ἄλλου).
71. «Σὰν τέτοια τέτοια λάχανα, σὰν τέτοιες ραπανίδες,
ἔχω κι ἐγὼ στὸν κήπο μου σαράντα πέντε ρίζες».
72. «Σὲ κάθε κούτσουρο νὰ ξυῶσαι
καὶ τούφα νὰ τσερλιῶσαι».
73. «Σκόρδα στὰ μάτια σ',
σκ... στὰ δάντια σ'».

74. «Σκούζει - σκούζει και γελάει,
πέντε πόρδους ἀπολάει,
και τούς θάνει στο γυαλί
και τούς πίνει καθ' αὐγή».
75. «Στά Πιστιανά - νά μὴ σταθεῖς π'θενά.
Στ' Σκούπα - σέ θαροῦν μὲ τ' Σκούπα.
Στ' Νησίστα - σέ θαροῦν μὲ τ' γξύστρα.
Στ'ν Ἀθήνα - φοφᾶς ἀπὸ τήμ πείνα.
Ἡ Ἄρτα - εἶν' ἀρτίμῃ τοῦ κόσμου.
Στά Γιάννινα νά πᾶς - ξηρὰ σκ... νά φᾶς,
και πίσω νά γυρίεις - τὰ χλωρὰ νά μὴν τ' ἀφήεις.
Ἡ Ἄγναντα κι ἡ Πράμαντα - τὰ δυὸ π...χώρια».
76. «Στοῦ εἶπα και στοῦ ξαναλέω, πάλι θὰ στοῦ ξαναειπῶ,
και τὸ γκουσαβάκη κάνεις, μὰ τὸ ξύλο ποῦ θὰ φᾶς».
77. «Σωτήρης - Κλουτσότυρας».
78. «—Τὰ ποῦ θὰ πάει ὁ Κουτσόπετος;
—Πάει νά καζαντήσ',
στ' μπόρτα τ' Βασιλιᾶ.
Θέλω τὸ φλωράκις (τὸ λένε στοῦ κοκοράκι ὅταν πρωτογαλάει, μὲ πρόταξη:
«πούρ - πούρ - πούρ»).
79. «Τ' ἄστρι κι ἡ λούγκα πᾶν στ' μπόλ».
Τ' ἄστρι νᾶρθ' κι ἡ λούγκα νά μείν'» (ξόρκι γιὰ τὴ λούγκα).
80. «Τὰ Φῶτα φωτισμένα,
και τὰ Λαμπρὰ θρειμένα,
ἀμπάρια γιομισμένα».
81. «Τζαμάρα νά λαλήσουμε νά μὴ μᾶς φᾶν τὰ γκόρτσα».
82. «Τῆς Ρεντζέλωσ τὰ παιδιὰ στοῦ χορὸ κατέβαιναν
μὲ κουδάρια ράμματα, μὲ σακκιά μπαλώματα».
83. «—Τί θὰ φᾶμε βράδυ;
—Κουτσιλιές και λάδι
κι ὅσο ν' ἀπομείνει
θὰ τὸ φάει τὸ φίδι
και τὸ σαλαμίδι».
84. «—Τίρ - τί - τὰ ποῦ πᾶς, μωρή;
—Πᾶω στή στάνη γιὰ τυρί.
Πάνω τοῦ τζιοπάν' φιομὶ
και τὸ πιστικὸ φιλί».
85. «Τί συμπεθέρ' εἶν' τοῦτοι;
μαυρίζ'ν σὰν τὰ κοράκια».
86. «Τὸ κλιτσι μου γάνει γάμο,
τὰ ξεπλάτισμά μ' θαφτίσια
και τὰ μυλοκέφαλά μου
Βασιλιᾶ ξυπρετᾶνε» (ἔτσι καυχιέται τὸ μικρὸ πουλι Καλογιάννος).
87. «Τὸ κορμί μου θάρκα θάνω
και τὰ χέρια μου κουπιᾶ,
νά μὲ φᾶν τὰ μαῦρα ψάρια
και τὸ ἀριμυρὸ νερό».
88. «Τὸ Μάη κρασὶ μὴ μπίνετε, κι ὄξω μὴ γκοιμηθεῖτε.
Σηκώθησαν ζουρλὰ παιδιὰ και περπατοῦν τίς νύχτες».

89. «Τὸ Σαββάτο οἱ ἀρχοντάδες,
τῶ Κυριακῇ οἱ δουλευτάδες
καὶ τῷ Δευτέρῳ οἱ μασκαράδες» (λούζονται, χτενίζονται, κουρεύονται, ξυρίζονται)
90. «Τούμπουρου - τούμπουρου τῷ ἄργανου
κι οὐ Κατῆς στὰ Γιάννινα».
91. «Τὸ παιδί τῷ ἀχάλαγο
πῶχ' τὸ γκ... χάρβαλο».
92. «Τρεῖς Γιουσέ- κι ἀμιάν ἀμιάν ἀμιάν -
τρεῖς Γιουσέδες κι ὁ Γιακός.
Τρεῖς Γιουσέδες κι ὁ Γιακός,
ἦταν κι ὁ Νταβήχαρος.
Καὶ παντρε- κι ἀμιάν ἀμιάν ἀμιάν -
καὶ παντρεῦαν τῇ Γιουσιᾷ.
Καὶ παντρεῦαν τῇ Γιουσιᾷ,
καὶ τῆς τάζαν τὰ προικιά.
Καὶ τῆς τά- κι ἀμιάν ἀμιάν ἀμιάν -
καὶ τῆς τάζαν τὰ προικιά.
Καὶ τῆς τάζαν τὰ προικιά
ἓνα κόσκινο κουκιά».
93. «Τρία τραῖα περᾶν στὸ μπόρο - τρία γυφτόπουλα... στὸ γκ...».
94. «Τρίτα ξαδέρφια παίρονται καὶ προκοπή δὲ γκάνουν».
95. «Τσίρρρ-ρί, ἦ Μάρω σ' ἄγκερασιά,
ἦ Κάλω διαβαίν' ἀρχιδοκρεμασιμέν'».
96. «Τφου! λύκος κέρατα κι ἐγὼ μαλλιά» (τὸ λὲν δυὸ ἄνθρωποι ὅταν κουτουλᾶν
καὶ χτυπᾶν οἱ μπάλλες (=μέτωπα).
97. «Φάε, κρούνα, μ', κόκκαλο
καὶ δὸ μ' σιδερένιο» (λέει αὐτὸς πού πετάει στῆ σκεπὴ τοῦ σπιτιοῦ τὸ ἄχρηστο
δόντι πού ἔβγαλε).
98. «Χόρεψε, κυρὰ Σουσοῦ,
τήρα κι ἀπὸ πίσω σου,
κολοκύθια κρέμονται
γὰ μὴ σοῦ κακοφαίνωνται».
99. «Ὡρα καλὴ στῆ μπρῦμη σου
κι ἄερα στὰ πανιά σου,
κι οὐδὲ πουλὶ πετούμενο
γὰ μὴ βρεθεῖ (ἦ: φανεῖ) μπροστά σου».

(Συνεχίζεται)

ΕΝΑ ΠΡΟΙΚΟΣΥΜΦΩΝΟ ΤΟΥ 1521

Στὸ Βόλο περὶ τὰ τέλη τοῦ περασμένου αἰῶνος, ἤκμασε ἕνας μεγάλος λόγιος καλόγηρος, ἅπ' τὸν Ἅγιο Λαυρέντιο, ὁ Ζωσιμὸς ὁ Ἐσφιγμένιτης (τῆς Ἁγιοριτικῆς Μονῆς τοῦ Ἐσφιγμένου).

Αὐτὸς ἐξέδιδε τὸ περιοδικὸ «Προμηθεύς». Ἐτσι ἡ μικρὴ τότε πόλις τοῦ Βόλου τῶν ἑνδεκα χιλιάδων κατοίκων εἶχε καὶ τὸ περιοδικὸ τῆς καὶ τὴν πνευματικὴ τῆς κίνηση. Ἀνάμεσα σὲ τόσα ἄλλα ἐνδιαφέροντα ποὺ μᾶς παρουσιάζει Ὀρθοσκευτικὰ, Φιλολογικὰ, Λαογραφικὰ, Ἱστορικὰ κλπ. θέματα ἐξεχωρίσαμε τὸ κατωτέρω δημοσιευόμενον.

Πρὸς τὸν ἐκδότη τοῦ Προμηθεύς τὸ ἀπέστειλε ὁ Ἁγιορίτης λόγιος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ αὐτοδίδακτος ἀρχαιολόγος Νικόλαος Γιαννόπουλος μαζί μὲ ἕνα χρυσόδουλον ἀπολυθὲν τῷ 1336 παρὰ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου τοῦ νεωτέρου πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον «Σταγῶν» καὶ τοῦ κλήρου αὐτοῦ. Καὶ τὰ δύο δημοσιεύθηκαν τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1890 στὸ ἀνωτέρω Περιοδικό.

ΠΡΟΙΚΟΣΥΜΦΩΝΟΝ Γραφὲν τῷ 1521 ἐν Κερκύρα τῆς Ἀσημίνης Καλοκαιρέτου

Ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ Ἀμήν, καὶ τῆς ὑπερευλογημένης Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ Ἀειπαρθένου Μαρίας Ἀμήν.

Κυρὰ Μαρία Πρεσβυτέρα τοῦ ποτὲ Εὐλαθεστάτου Ἱερέως Κυροῦ Φιλίππου τοῦ Καλοκαιρέτου εὐδοκίᾳ τοῦ προδηλωθέντος Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ὑπεράγνου αὐτοῦ μητρὸς, ἐσυμφώνησε δι' ὄνομα τῆς θυγατρὸς αὐτῆς Ἀσημίνης μετὰ τοῦ παρόντος Κυρ Σταμάτη Βούλγαρη περὶ ἀρραθωνιαστικοῦ καὶ γαμικοῦ συναλλάγματος καὶ εἰς τὰς κάτωθι συμφωνίας ἤλθον καὶ γὰρ ἡ εἰρημένη Κυρὰ Μαρία ὑπόσχεται ὅτι ἐκ τοῦ παρόντος λόγου καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ὀφείλει ἔσται ἡ εἰρημένη Κυρὰ Σιμωνῆ θυγάτηρ αὐτῆς νόμιμος συμβία τοῦ ρηθέντος Κυρ Σταμάτη καθὼς κελεύει ἡ Ἁγία τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία καὶ παρευθὺς ἐσύναψαν τὰς δεξιὰς χεῖρας αὐτῶν, εἰς σημεῖον βεβαιώσεως τοῦ ρηθέντος συνοικεσίου ἡ δὲ ρηθεῖσα Κυρὰ Μαρία, τάζει καὶ ὑπόσχεται τοῦ δόσειν καὶ παραδόσειν εἰς προῖκα καὶ εἰς ὄνομα προικός τῆς ρηθείσης κυρᾶς Σιμωνῆς θυγατρὸς αὐτῆς τὰ κάτωθι γεγραμμένα πράγματα ὅταν ποιήσουσι τοὺς γάμους των.

Καὶ πρῶτον τὸ τοῦ Θεοῦ μέγα καὶ πλούσιον ἔλεος. Εἰς τοῦτο τελάρων ἕνα καινούργιον γεμάτον πτερόν, μαξιλιάριαν μίαν καινούργιαν γεμάτην πετρὸν προσκεφαλίδα, τέσσαρα καινούργια γεμάτα πτερόν μαξιλαροενδύματα, ἕξ κεντητὰ, τὰ δύο μὲ μετὰξί ἄσπρον κεχρυσωμένον καὶ τὰ ἕτερα τέσσαρα κεντητὰ, ἐφαπλώματα δύο, τὸ ἕν μεταξωτὸν διπρόσωπον, τὸ ἕν πρόσωπον κόκκινον τὸ δὲ ἕτερον πράσινον, τὸ δὲ δεῦτερον ἐφάπλωμα θαμμένον γεραναῖον² λίνου σενδόνια ἕξ τὰ δύο κεντητὰ καὶ τὰ ἕτερα ἀκέντητα. Κουρτίνα μία ἀκυκωτὴν

1. Ἰσδιاتیνογ Θ. Κ. Νησιώτης.

2. Κόκκινο χροῶμα (ἄνθος γερανοῦ).

καινούργια ταβλομέσαλα³ δύο μεγάλα τουβαγιόλια ἐξ ροῦχον ροζόδον καθὼς εὐρίσκεται σάρτσαν μίαν, πισάταν καινούργιαν μὲ μάνιγα, καμιζόλαν μίαν ἄσπρην καινούργιαν, κάπαν μίαν καινούργιαν, μαργαριτάρια θούρλα, τρία δακτυλίδια, τρία χρυσά, κούπαι δύο τῆς λίγγας ὀγγίας ἐννέα ἐν ἤγουν φορτσερι ἕτερον ἀρκλί, ἕτερον λεγόμενον κόφανος πετωμένος καὶ ὅλος καρφωμένος, ἀρκλίτσαν μίαν μεγάλην κυπαρισένιαν, ὑποκάμισα ἐξ, ἀμπόλιες ὀκτώ, αἱ δύο κεντημένοι μὲ μετάξι καὶ αἱ ἕτεροι 4 ἀκέντητοι, περόνια πέντε ἀργυρὰ καθὼς εὐρίσκονται, ἔτι δὲ καὶ τὸ ἤμιου ἐξ ὅλον μου τὸ ἀμπέλιον ὄπερ ἔχω ἐν Νήσῳ Βίδου καὶ πάντα τὸ ἤμιου ἐξ ὅλα τὰ ἐλαϊκὰ δένδρα καὶ ἕτερα ὅσα εὐρίσκονται ἔσωθεν καὶ γύρωθεν τοῦ εἰρημένου μπελίου, ἐλεύθερον ἀπὸ παντός βάρους, πληρώνοντες μόνον τὸ μερτικὸν αὐτοῦ εἰς τὸ σολδιάτικον τῶν τριῶν λιτρῶν τοῦ κηρίου ὄπερ πληρώνει ὅλον τὸ ἀμέλιον καὶ οὐχὶ ἄλλο τί, σὺν τούτοις πᾶσιν καὶ τὴν εὐχὴν πάντων τῶν ἀγαθῶν Χριστιανῶν, τὸ δὲ ἕτερον ἤμιου ἐκ τῶν ρηθὲν ἀμπέλιον καὶ δένδρων νὰ τὰ ἐπικρατῆ καὶ χαίρηται τοὺς καρπούς αὐτοῦ, ἡ εἰρημένη Κυρὰ Μαρία μέχρι τέλους τῆς ζωῆς αὐτῆς, καὶ μετὰ θάνατον αὐτῆς νὰ ἐναμεῖρη τῆς εἰρημένης κυρὰ Ἀσημίνης θυγατρὸς αὐτῆς μετὰ τοιούτου δὲ τρόπου.

Ἔτι νὰ κατοικῆ ἡ ρηθείσα κυρὰ Μαρία ὁμοῦ μετ' αὐτῶν καὶ ὀρκισθεῖς κύρ Σταμάτης καὶ ἡ εἰρημένη κυρὰ Ἀσημίνη νὰ ὀφείλουν νὰ ἀγαποῦν καὶ νὰ πείθωνται τὴν εἰρημένην κυρὰ Μαρίαν καθὼς καλὰ παιδιὰ καὶ νὰ ὀφείλουν νὰ τὴν ἀναπαύωσι ἀπὸ πᾶσαν αὐτῆς χρεῖαν τιμητικὸν κατὰ τὴν τάξιν τῆς ἀλλοτρόπως καὶ οὐκ ἤθελον ἀναπαύσῃ αὐτὴν κατὰ τὴν τάξιν τῆς νὰ ἔχη πᾶσαν ἐξουσίαν νὰ ποιῆσῃ εἰς τὸ μηδὲν ἤμιου ἀμπέλιον καὶ ἐλπὲς εἴτε δ' ἂν αὐτὴ βουληθῆ καὶ θελήσῃ.

Ἔτι δὲ δίδει ὡς προῖκα τῆς ρηθείσης κυρᾶς Ἀσημίνης καὶ ὅλον τὸ ὀσπίτιον ὄπερ ἔχει εἰς τὸ ρηθὲν ἀμπέλιον εἰς τὸ νησίον, ὁμοίως δὲ δίδει προῖκα καὶ εἰς ὄνομα προικός. Τολμῶ εἰπεῖν μετ' εὐλαθείας τὸ τίμιον καὶ Ἅγιον λείψανον τοῦ Ἁγίου Σπυριδῶνος τοῦ Θαυματουργοῦ, ὅλον καθὼς εὐρίσκεται ὁποῖον ἐστὶ ἔσωθεν τῆς ἐνδόξου Μονῆς τοῦ Ἀριστρατήγου Μιχαήλ.

Οὕτως τῶν συμβιβασθέντων καὶ ἀρεσθέντων αὐτῶν ὑπεσχέθησαν ἐκάτερα τὰ μέρη κρατεῖν καὶ στέργειν τὰς παρούσας συμβάσεις στερεὰς καὶ ἀεὶ καὶ τὰ ἐξῆς. Εἰς ποινὴν τοῦ μετατραπέντος μέρους ὑπερπαραπεντακόσια εἰς τὴν κτίσιν κάστρου τῆς δὲ ποινῆς πληρωθείσης, ἡ οὐχὶ εἰς παρὸν συμβιβαστικὸν ἔγγραφον εἰς ἀεὶ ὁμολόγησαν οἱ μάρτυρες.

Πέτρος Σπόγγος Δημόσιος Νοτάριος τῶν Κορυφῶν ἔγγραφα.
Στέφανος Τσιντίλας κυρ Τσομάνης Μανδούκας
Μάστροφραντζέσκις Ἀλιέλος καὶ κυρ Μιχαήλ ὁ φραγκούλης
Ἀνδρέας ἱερεὺς καὶ πρωτονοτάριος ἐν Ἀρχῆ
Δ Κ Α ἡμέρα ιγ Μαρτίου μηνός

3. Μικρὰ κεντρικὰ τραπεζομάνδουλα.
4. Βυζαντινὸ χρυσὸ νόμισμα.
5. Συμβολαιογράφος τῆς ἐποχῆς.

ΑΛΕΞ. ΛΑΖΑΝΗ

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΚΑΤΣΑΝΟΧΩΡΙΩΝ ΗΠΕΙΡΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Προκειμένου να καταπιαστώ με την έρευνα και καταγραφή του Γλωσσικού θησαυρού τῶν Κατσανοχωριῶν Ἰωαννίνων, τοῦ τόπου μου δηλαδή, αἰσθάνθηκα τὴν ἀνάγκη ν' ἀναζητήσω μιὰ μέθοδο ἢ μάλλον μιὰ σειρά πού νά καλύπτει τὸ κῶρο αὐτὸ τῆς λαογραφίας καὶ νάβῃ σύμφωνα με τὶς σημερινές ἀπαιτήσεις τῆς Λαογραφικῆς Ἐπιστήμης.

Πρὸς τοῦτο, κατάφυγα στὴ σχετικὴ βιβλιογραφία ἦτοι: α) Γ. ΜΕΓΑ: Ζητήματα Ἑλληνικῆς Λαογραφίας. Ἐκδ. Ἀκαδ. Ἀθηνῶν ἔτους 1950. β) Γ. ΣΠΥΡΙΔΑΚΗ: Ὁδηγία πρὸς συλλογὴν λαογραφικῆς ὕλης. Ἐκδ. Ἀκαδ. Ἀθηνῶν ἔτους 1962 καὶ γ) Δ. ΛΟΥΚΑΤΟΥ: Εἰσαγωγή στὴ Λαογραφία. Ἐκδ. Ἐθν. Τραπεζῆς Ἑλλάδος, ἔτους 1975.

Ὁ κάθε συγγραφέας ἀπὸ τοὺς παραπάνω, δίνει ἓνα δικό του διάγραμμα ἐργασίας πάνω στὸ θέμα αὐτό. Ὁμοίωτες παρουσιάζουν οἱ Γ. Μέγας καὶ Γ. Σπυριδάκης με ἐλάχιστες διαφορές.

Ὁ Δ. Λουκάτος ὅμως, τὸ Κεφάλαιο αὐτὸ τὸ βάζει σὲ μιὰ μεγάλη ἐνότητα, πού τὴ θέλει με τὸν τίτλο: Φιλολογικὴ Λαογραφία ἢ Μνημεῖα τοῦ Λόγου. Μέσα αὐτὴ τὴν ἐνότητα προσθέτει μερικὰ ζητήματα, πού οἱ προηγουμένοι ἢ τὰ παραλείπουν ἢ τὰ ἐντάσσουν σ' ἄλλα Κεφάλαια τῆς Λαογραφίας.

Ἔτσι προσπάθησα νὰ χρησιμοποιήσω κάτι κι ἀπὸ τοὺς τρεῖς αὐτοὺς συγγραφεῖς καὶ χρησιμοποίησ' αὐτὸ καὶ τοὺς δυὸ τίτλους, με τὸ δεῦτερο ἐπεξηγηματικὸ τοῦ γενικοῦ τίτλου: Ἀπὸ τὸ Γλωσσικὸ Θησαυρό.

Μέσα στὰ θέματα πού περιλαμβάνει ὁ Γ. Σπυριδάκης κυρίως, στὸ Γλωσσικὸ Θησαυρό, πρόσθεσα ἀπ' αὐτὰ πού ἀναφέρει ὁ Δ. Λουκάτος τὰ: Αἰνίγματα, Παροιμίες, Λαογραφικὲς λέξεις κι ὀνόματα (βαφτιστικά, ἐπώνυμα, παρωνύμια), Χρονολογικὰ ὀνόματα (τῶν ἐποχῶν, μηνῶν, ἡμερῶν, ὥρῶν), ὀνόματα ζώων, ὀπλων, ἐπιπλων, σκευῶν, ποτηριῶν, ἀγγείων κρασιοῦ καὶ νεροῦ κλπ.

Τὰ τοπωνύμια πού ἀναφέρει στὴν ἴδια ἐνότητα τὰ ἔχω σὲ ἰδιαίτερη ἐργασία μου πού ὑπέβαλα ἤδη στὴν Ἀκαδημία γιὰ κρίση.

Παρέλειψα τὰ Δημοτικὰ τραγούδια, τοὺς Μύθους, τὰ Παραμύθια καὶ τὶς παραδόσεις γιατί νομίζω πῶς τὰ Κεφάλαια αὐτὰ μποροῦν ν' ἀποτελέσουν ἀντικείμενα ἰδιαίτερης ἐργασίας πού θ' ἀπαιτήσει καὶ χρόνο καὶ ὄγκο ἀρκετὰ μεγάλο.

Κολακεύομαι νὰ πιστεύω πῶς με τὴν κατάταξη αὐτὴ θὰ μπορέσω νὰ προσφέρω καλύτερα αὐτὸ πού σκοπεύω νὰ προσφέρω καὶ σὲ τρόπο πού νὰ εἶναι δυνατόν νὰ ἐλέγχεται εὐκολώτερα.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΑΖΑΝΗΣ

Συνταξιούχος διδάσκαλος

ΒΑΗΤΙΣΤΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ

Στὴν περιφέρειά μας ἐπικρατοῦσε κι ἐπικρατεῖ ἀκόμια σήμερα ἡ πίστη πῶς τὸ ὄνομα τοῦ νεογνοῦ πρέπει γὰ τὸ δώσει ὁ γονιός του. Κι αὐτὸ στὰ βαφτίσια του θεω-

ρείται κάπως τὸν ἀναφαίρετο προνόμιό τοῦ ἀνάδοχου τοῦ παιδιοῦ. Ὁ νουνός ὄμως προκειμένου νὰ δώσει τὰ βαπτιστικὸ ὄνομα τοῦ παιδιοῦ, ἐξετάζει, ἂν δὲν ξέρει, τὰ ὀνόματα τῶν παπποῦδων πρῶτα καὶ ποῦ ἀπὸ τὰ προγγόμενα παιδιὰ, ἂν αὐτὸ ποῦ βαπτίζεται δὲν εἶναι τὸ πρῶτο, ἔχει πάρει ὄνομα κάποιου προγόνου του, γιὰ νὰ δώσει αὐτὸς τὸ ὄνομα προγόνου ποῦ δὲν ἀντικαταστάθηκε.

Σημειώνω ἐδῶ πῶς πάντα προτιμοῦνται πρῶτα οἱ γονεῖς τοῦ πατέρα κι ἀκολουθοῦν οἱ γονεῖς τῆς μητέρας.

Ἄν ἀπὸ τὴν οἰκογένεια πέθανε ἢ σκοτώθηκε ὅποσδήποτε ἓνας νέος ἄνθρωπος ἢ ἀνῆκει στὸ σὸί τοῦ πατέρα ἢ τῆς μητέρας, δίνεται τὸ ὄνομά του στὸ πρῶτο παιδί τοῦ ζευγαριοῦ ποῦ θὰ βαπτιστεῖ μετὰ τὸ θάνατο, ἀγόρι ἢ κορίτσι. Αὐτὰ ὅλα, πρὶν ἀρχίσει ἢ βάπτισι, ὁ νουνός τὰ ἐξετάζει κι ἀποφασίζει. Πολλὰ ζευγάρια δὲν κάνουν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ γάμου τους παιδιὰ καὶ τὰ τάζουν σὲ Ἁγίους ποῦ ἀντιπροσωπεύουν Μοναστήρια ἢ ἐξοικλήσια ἢ κι Ἐκκλησιῆς τοῦ χωριοῦ π.χ.: Ἁφέντ'ι Ἁγιάνν', δῶσε μας ἓνα παιδί κι σ' τὸ τάζουμε σὲ Χάρη Σου. Στὴν περίπτωσι αὐτὴ ἔταν τὸ ζευγάρι ἀποκτήσει παιδί, τὸ βαπτίζουν στὸ ἀντίστοιχο παρεκλήσι καὶ τοῦ δίνουν τὸ ὄνομα τοῦ Ἁγίου ἢ τῆς Ἁγίας του, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν κάλυψι τῶν οἰκογενειακῶν ὀνομάτων, ὅπως προαναφέραμε.

Στὴν περίπτωσι τοῦ ἀεροβαπτισμοῦ, ποῦ γίνεται πάντοτε σὲ ὄρες σοβαροῦ κίνδυνου τοῦ νεογνοῦ, ὁ πατέρας ἢ ἡ μητέρα ποῦ κάνουν τὸν ἀεροβαπτισμό δίνουν συνήθως τὸ ὄνομα τοῦ Ἁγίου τῆς ἡμέρας ἐκείνης. Τότε κι ὁ ἀνάδοχος εἶναι ὑποχρεωμένος, ἂν ἐπιζήσει τὸ νεογνό, τὴν ὥρα ποῦ ἐπαναλαμβάνεται τὸ μυστήριό τοῦ βαπτισματος νὰ δώσει τὸ ὄνομα ποῦ τοῦ προσφέρθηκε στὸν ἀεροβαπτισμό καὶ ποῦ θεωρεῖται ὅτι ἡ σωτηρία του ὀφείλεται στὴν ἐπέμβασι τοῦ Ἁγίου τῆς ἡμέρας ἐκείνης.

Κρίνουμε ἀναγκαῖο νὰ ὑπενθυμίσουμε πῶς πολλές φορές, ἂν τὸ παιδί ἢ τὸ κορίτσι πήρε τὸ ὄνομα πρόσφατα πεθαμένου νέου συγγενοῦς, οἱ γονεῖς ἢ οἱ παπποῦδες προσφέρουν τὸ ὄνομά του ὄχι στὴ σωστή του ἐκφορὰ ἀλλὰ μὲ φροντίδα νὰ τὸ παραλλάξουν κάπως γιὰτὶ στενοχωροῦνται ν' ἀναφέρουν ὁλοένα τὸ ὄνομα τοῦ... χουμπιμένου, ὅπως ἀποκαλοῦν τὸν πεθαμένο π.χ. τὸ Χαρίλαος, Λάκης, τὸ Δημήτριος, Τάκης κλπ.

Βιθλιογραφία: Ἴδε σχετικῶς στὸ εἰσαγωγικὸ σημειώμά μου.

Παραθέτω ἐδῶ τὰ ἐπικρατοῦντα στὰ Κατσανοχώρια Κύρια ὀνόματα ἀπὸ μιὰ ἐπιτόπια ἔρευνά μου, ὅσο μπορούσε νὰ γίνει τέλεια. Στὸ κάθε ὄνομα, γράφω τὴν ἀντίστοιχη προφορὰ του ὅπως ἀκριβῶς ἐκφέρεται στὰ Κατσανοχώρια καὶ μ' ὅσες μορφές τὸ δρίσκοιμε.

α) ΑΡΡΕΝΩΝ

Ἁγαθοκλῆς: Κλῆς
 Ἁγαμέμνων: Μέμος
 Ἁγησίλαος: Γησίλας ἢ Σίλας
 Ἁδαμάντιος: Διαμάντ'ς
 Ἁθανάσιος: Θανάης ἢ Νάσιος ἢ Θανασάκ'ς
 Ἁλέξανδρος: Ἁλέξαντρος - Ἁλέξ'ς - Ἁλέκος
 Ἁλέξιος: Ἁλέξ'ς - Ἁλέκος
 Ἁλκιτιάδης: Ἁλκιθιάδ'ς - Γιάης - Ἁλκης
 Ἁναστάσιος: Ἁναστάης - Τάσιος - Τάσης
 Ἁνδρέας: Ἁντρέας - Ἁντρίας - Ἁντριὰς (σπάνια).
 Ἁνέστης: Ἁνέστ'ς
 Ἁπόστολος: Ποστόλ'ς - Τόλ'ς
 Ἁριστείδης: Ἁριστείδ'ς - Τιδ'ς

Καὶ οἱ δύο μὲ τὸ
 ὄνομα: Λέτσιος

Ἀριστοτέλης: Τέλης
 Ἀριστοφάνης: Φάνης - Φανούλης
 Ἀχιλλεύς: Ἀχιλλέας - Χιλέας - Λάκης

Βάτος: Βάγιας - Βάιας
 Βασίλειος: Βασίλης - Βασλάκης - Βέλιας - Τσίλιας
 Βελισσάριος: Βλησσάρης - Βησσάρης
 Βλάσιος: Βλάσης - Βλάχης

Γεώργιος: Γιώργος - Γιώργης - Γάκης - Γώγος - Γούλας
 Γρηγόριος: Γληγόρης - Γόλης - Γόρης.

Δημήτριος: Δημήτρης - Μήτσης - Δημητράκης - Μητρούς - Μίμης
 Δημιουσθένης: Δημιουσθένης - Δήμιους - Ντένιας

Ἐπιμανουήλ: Μανώλης - Λάκης
 Ἐπαμεινώνδας: Νώντας
 Εὐάγγελος: Βάγγελος - Βαγγέλης - Βαγγιλιάκης - Γκέλιας
 Εὐθύμιος: Θύμιος
 Εὐρυσθένης: Βρισθένης

Ζήσης: Ζήγης
 Ζώης: Ζώγης

Ἡρακλῆς: Ἡρακλῆς - Κλήης

Θεμιστοκλῆς: Θεμιστοκλῆς - Μιστοκλῆς - Κλήης
 Θεόδωρος: Θόδωρος - Θεωρητής
 Θεόφιλος: Θεόφιλος - Φιλιάκης
 Θεοχάρης: Θευχάρης - Χάρης
 Θεοφύλακτος: Φυλάκης
 Θωμάς: Θουμάς

Ἰωάννης: Γιάννης - Γιαννάκης - Νάκος - Κούλης - Γιαννακούλας

Παροιμίες κι άλλα λεγόμενα σχετικά με τὰ παραπάνω ὀνόματα:

1. Εἶπαν τοῦ πιδι ἴς Γιώργου, ξαναβάφτιστου.
2. Κόψι ξύλου φιάσι Γιώργου κι Μπλουκουιά Θανάσ' κι ἂν ρουτᾶς κι γιά τοῦ Γιάν', ἀπ' ἔς, ξύλου νᾶναι κᾶν'.
3. Ὅθι Γιώργους κι μάλαμα.
4. Νά Διαμιάνης, νά μάλαμα.

Κωνσταντῖνος: Κώστας - Κώτσηιους - Ντίγος - Κουστάκης - Κουσταντής
 Κουσιᾶς: Κουσιᾶς. Παροιμία: «Ὅθ' οὐ κόσιους κι οὐ Κουσιᾶς».

Λάζαρος: Λάζαρους - Λάζος
 Λάμπρος: Λάμπρους - Λάμπρης - Λαμπράκης
 Λεωνίδας: Λιουνίδας - Λιγουνίδας - Νίδας

Μανέλας: Μινέλαους - Λάκ'ς
Μιχαήλ: Μ'χάλ'ς — Μίχους - Μιχαλάκ'ς

Ναπολέων: Ναπουλέους

Νικόλαος: Νικόλας - Νίκους - Κολιός - Ν'κουλάκ'ς. Παροιμίες: «Κάθι πράμα στού γκιρό τ κι ού Κουλιός τούν Αύγουστου». «'Αλλάξ' ού Κουλιός κι έδαλι τήν κάπα τ' άλλουϊός».

Νικήτας: Ν'κήτας

Ξενοφών: Φώντας

Όδυσσέας: Δυσέας - Σέας

Όμηρος: Όμηρους

Όρέστης: Ρέστ'ς - Ρέστους

Παναγιώτης: Παναϊώτ'ς - Πάνους - Γιώτ'ς - Πανούλ'ς

Παντελεήμων: Παντελής - Πεντιλής - Λής. Παροιμία: «Τά 'δια Παντελάκη μου τά 'δια Παντελή μου»

Παύλος: Παύλος - Παυλάκ'ς

Πελοπίδας: Πίδας

Πέτρος: Πέτρους

Προκόπιος: Προκόπ'ς

Σταύρος: Σταύρους

Στυλιανός: Στέλιους

Συμεών: Σήμος

Σωτήριος: Σουτήρ'ς

Στέφανος: Στέφανους - Στέφους - Στιφανής

Σπυρίων: Σπύρους

Σωκράτης: Σουκράτ'ς

Φώτιος: Φώτ'ς

Φίλιππος: Φίλ'πας

Χαράλαμπος: Χαράλαμπους - Μπάμπης - Λάμπους

Χαρίλαος: Χαρίλ'ς - Λάκης

Χρήστος: Χρήστος - Χ'στάκ'ς - Κίτσηους

Χρηστόδουλος: Χ'στόδ'λους

β) ΘΗΛΕΩΝ

Άγαθή: Άγαθή - Άγαθούλα

Άγγελική: Άγγιλ'κή - Άγγιλ'κούλα - Κούλα - Κική - Κίκου - Άγγέλω

Άγλατα: Άγλατα - Γλούτσου

Άθανασία: Σία

Άδαμαντία: Διαμάντω - Διαμαντούλα - Τούλα - Ντία

Άθηνά: Άθηνά - Άθηνούλα

Αικατερίνη - Κατιρίν' - Κατέρω - Νίνα - Κατεριν'νούλα - Ρήνα

Αιμιλία: Αιμιλία - Μ'λιά

Άλεξάνδρα: Άλεξάντρα - Άλέξω

Ἀλκιμήνη: Μήνη
 Ἀμαλία: Ἀμαλία
 Ἄννα: Ἄννα - Ἀνέττα - Ἀννούλα
 Ἀνθή: Ἀνθούλα - Ἀνθίτσα
 Ἀναστασία: Ἀναστασία - Τασία - Τασσιούλα
 Ἀντιγόνη: Ἀντιγόν' - Γόν'
 Ἀρετή: Ἀρετή - Ἀρετούλα - Τούλα
 Ἀριστούλα: Ἀριστούλα - Τούλα
 Ἀρτεμήςια: Μήςια - Σία
 Ἀσημίνα: Ἀσήμω - Ἀσήμνια
 Ἀσπασία: Πασία - Πασούλα
 Ἀστερία: Ἀστέρω
 Ἀφροδίτη: Φρουδίτ' - Φρόθω

ΛΕΓΟΜΕΝΑ γιὰ τὰ παραπάνω ὀνόματα: α) Αὐτὰ εἶνι τὰ κουμπιὰ τῶν Ἀλέξανδρου καὶ τὰ μανίκια τῶν Ἀγγέλων, β) Ἀγγέλω μ' κραιν' ἢ μάννα σου, γ) Ἀγαθή, ὄνομα καὶ πράμα, δ) Κατερίνη πάει νὰ πλύνει καὶ ὁ γαμπρὸς δὲν τὴν ἀφήνει.

Βασιλεία καὶ Βασιλική: Βασίλω - Βασιλ'κούλα - Βάσχιου
 Βελισσαρία: Ρούλα
 Βικτωρία: Βικτωρία - Τόρου

Γεωργία: Γεωργία - Γία - Γίτσα - Γιωργίτσα
 Γλυκερία: Γλυκερία

Δήμητρα: Δημητρούλα
 Δωροθέα: Δωροθέα

Εἰρήνη: Εἰρήνη - Εἰρηνούλα - Ρηνούλα - Ρούλα - Ρήνα
 Ἑλένη: Λενίτσα - Λέν - Λενιώ - Λένου - Λένκου
 Ἐλευθερία: Λευτιρία - Λευτερίτσα
 Ἑρμιόνη: Ἑρμιόν' - Μόνια
 Ἐθαγγελή: Βαγγελίη - Βαγγελίτσα - Βαγγελιώ - Βαγγέλω
 Ἐυγενία: Ἀθγένω - Βγένω - Βγενούλα
 Ἐυθαλία: Φταλία
 Ἐυφροσύνη: Φρουσύν' - Φρόσω
 Ἐδμορφία: Μορφιά

Ζωή: Ζωίτσα - Ζίτσα

Θεοδώρα: Θεοδώρα - Θεοδωρούλα - Δώρα

Ἰωάννα: Γιαννούλα - Γιάννα
 Ἰσιμήνη: Ἰσιμήν'
 Ἰφιγένεια: Φιγένεια

Κωνσταντίνα: Κουστάντου - Ντίνα
 Καλλιρρόη: Καλλιρρόη - Ρόη
 Καλλιόπη: Καλλιόπ' - Λόπ' - Πίτσα (ἐκ τοῦ Καλλισπίτσα)

Κλεάνθη: Κλεάνθ
Κλεονίκη: Κλιουνίε' - Νίε' - Νίκα
Κλεοπάτρα: Πάτρα - Πατρούλα
Κασσιανή: Κασσιάνου

Λαμπρινή: Λάμπρω - Λαμπρούσηου
Λευκοθέα: Λεύκου
Λευκοθέα: Λεύκου

Μαγδαληνή: Μυγδάλου - Μύγδου
Μαρία: Μαρία - Μάρω - Μαριγούλα - Μαριγώ
Μαρίνα: Μαρίνα
Μαριάνθη: Μαριάνθ'

Όλγα: Όλγα
Ούρανία: Ούρανία - Νία

Παναγιώτα: Παναγιώτα - Γιώτα - Πανάγιω - Παναγούλα
Παρθενία: Παρθινία - Παρθένου
Παρασκευή: Τσιεθί - Τσιέβου - Τσιβούλα - Βούλα - Βούλ
Πολυξέν: Πουλιξέν'

Σεβαστή: Σιδαστούλα
Σπυριδούλα: Σπυρ'δούλα - Σπύρου
Σουζάνα: Σάνα
Σταυρούλα: Σταυρούλα - Ρούλα

Φωτεινή: Φουτ'νή - Φώτου
Φιλομήλα: Φιλουμήλα - Μήλα

Χαίδω: Χαίδου - Χαϊδούλα - Τούλα
Χαρά: Χαρούλα
Χαρίκλεια: Χαρίκλεια
Χρυσούλα: Χ'σούλα - Χρύσου
Χρυσοπηγή: Πηγούλα - Πηγγή
Χρηστίνα: Χ'στίνα
Χρυσάνθη: Χ'σάνθ' - Ξάνθ'
Χρυσανγή: Χ'σαυγή - Ξαυγή

(Σ υ ν ε χ έ ζ ε τ α ι)

ΣΠΥΡΟΥ ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ

Διδασκάλου

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΛΑΚΚΑΣ ΣΟΥΛΙΟΥ*

ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ ΑΧΛΑΔΕΑΣ (πρώην ΤΟΣΚΕΣΙ)

Μ

171. *Μαζαράτι* (τό): Πέρα στο Μαζαράτ'. Τοποθεσία Ν. του χωριού, απέναντι από τον οικισμό Βαδίστρας, δύο χιλιόμετρα απόσταση από το κέντρο. Μικρή περιοχή με λιβάδια από αγροδόχους, ρίγανες, σχολορίγανες κι' άγκάθια. Ή ονομασία είναι άγνωστο από του προηλθε.

172. *Μαλατάνα* (ή): Στ' Μαλατάνα. Τοποθεσία Ν.Α. του χωριού στα σύνορα Τόσκει και οικισμού Μπάλας - Γεωργάνων, σε απόσταση δύομιση χιλόμετρα από το κέντρο. Χωράφια των Τζιμαίων άγωνα με άγριες και ήμερες γχορτσιές.

Ή Μαλατάνα φημίζετο για τα άκοναρίσια πρόβια νόστιμα γκόρτσα της. Μέρος με μαλακό κλίμα, γλυκό το χειμώνα.

173. *Μάτζιου* (του): Πέρα στ' Μάντζου θά κάνομε χωράφ'. Τοποθεσία Α. του χωριού, κοντά στην άκροποταμιά, όπου λίγα χωράφια καλλιεργήσιμα της οικογένειας των Ριναίων. Ήηρε τ' όνομα από κάποιο Μάντζιο που είχε τα κτήματα. Άργότερα τα πούλησε στους Ριναίους και μετοίκησε. Σήμερα μένει ή τοποθεσία με τ' όνομα.

174. *Μανταλογιάννια* (τά): Τοποθεσία Ν. του χωριού, σε απόσταση δύο χιλιόμετρα από το κέντρο, απέναντι από τον οικισμό της Βαδίστρας όπου ξερολίβαδο για ζώα, γιδοπρόβατα και φορτιάρια. Ή ονομασία είναι άγνωστο από του προηλθε.

175. *Μαναστήρι* (τό): Στο Μαναστήρι 'χ' Έκκλησιά σήμερα. (τό Μοναστήρι). Τοποθεσία Β. του χωριού, κοντά στην άκροποταμιά, σε απόσταση δύο χιλιόμετρα από το κέντρο, στα σύνορα Λίπας και Τόσκει, όπου είναι χτισμένο το Μοναστήρι της Κοιμήσεως Θεοτόκου.

Έκκλησία της Θαιματοργού Παναΐας, χτισμένη γύρω στα 1700, με άγιογραφίες, τοιχογραφίες βυζαντινής τέχνης, σκαλιστό τέμπλο, άμβωνα και Λεσποτικό Θρόνο. Καμάρι, εκκλησιαστικό, θρησκευτικό παραδοσιακό. Λειτουργήσε για κάμποσα χρόνια χωρικό σχολείο στα χρόνια της Τουρκοκρατίας.

Άκόμα λειτουργούσε Θεραπευτήριο άρρώστων στα κελιά. Σώζεται ακόμα το Θεραπευτικό ζούτσουρο που έδεναν τους παλαβούς για να γερέψουν, να γίνουν καλά. Κελιά, στέρες, πηγάδια, χωράφια, λιβάδια, διασική έκταση, νεκροταφείο, κοιμητήριο, καρποφόρα δέντρα, έλιές και πολλά άλλα άποιστούν την περιοχή.

* Συνέχεια έκ του προηγούμενου, σελ. 453.

Ἀπὸ τὸν Ἀμβωνα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Παναγίας τοῦ Μοναστηριοῦ κήρυξε τὶς θεῖες διδασχῆς ὁ Πάτρο-Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλὸς στὰ 1778.

«... Ὁ Κύριος Ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ Θεὸς μας, μᾶς ἀξίωσεν ἀδελφοί μου καὶ σήμερα τὴν αὐγὴν καὶ δοξάσαμεν καὶ τιμήσαμεν τὴν Λέσποινάν μας τὴν Θεοτόκον...» (Ἀρχ. Σωφρονίου - Κοσμᾶς Αἰτωλὸς 1953).

176. **Μαχαλάς** (ὀ): Στ' *Μαχαλά* μὲν ὁ τάδε. Τοποθεσία κοντὰ στὸ κέντρο τοῦ χωριοῦ, ὅπου εἶναι ὁ ὁμώνυμος συνοικισμὸς τοῦ χωριοῦ. Περίπου εἴκοσι οἰκογένειες στεγάζονται στὰ σπίτια τοῦ *Μαχαλά*. Οἱ Τσελαῖοι, οἱ Κιτσαῖοι, Τσουμπᾶιοι, Κατσουραῖοι, Τασσαῖοι, Ζηκαῖοι, τοῦ Κώστη κάνουν τὸ *Μαχαλά*, μὲ τὰ σπιτάκια. τὶς αὐλές, τὰ κηπαράκια, τὴ βουσοῦλα μὲ τὸ νερὸ στὴν κορφή γιὰ νὰ ὑδρεύονται οἱ κάτοικοι καὶ νὰ ποτίζουνε καὶ τὰ κηπαριά τους.

Κληματαριές, κερασιές, κορομηλιές, δαμασκηνιές, μηλιές, μελικοκκιές καὶ ἄλλα καρποφόρα δέντρα κάνουν τὸ *Μαχαλά* ἄνετο γιὰ τοὺς κατοίκους.

177. **Μέγγολη** (ή): Κατ' κατὰ τ' *Μέγγολ'* πᾶν τὰ γίδια. Τοποθεσία Α. τοῦ χωριοῦ. στὴ μέση στὴν πλαγιά τοῦ βουνοῦ Ὀλύτσικα, ὅπου εἶναι μικρὴ πηγὴ νεροῦ. Μπουρῖμα, μιὰ γουροῦλα στὸ κοκκινόχομα ἔχουν κάμει τὴν ὑδρομάστευση. νὰ πίνουν νερὸ τὰ πουλιά, οἱ πέροδικες, τ' ἄγρια ζῶα τοῦ βουνοῦ καὶ κάπου - κάπου κανένας ἄνθρωπος γιὰτὶ δὲν ἔπαρκε γιὰ πολλοὺς. Ἄγνωστο ἀπὸ ποῦ προήλθε ἡ ὀνομασία.

178. **Μεσαριές** (οί): Στ' *Μεσαριές* θὰ γρεκιάσῃν ἀπόψε. Τοποθεσία Β.Α. τοῦ χωριοῦ. στὴν πλαγιά τοῦ βουνοῦ Ὀλύτσικα, κοντὰ στὴν ἀκρὴ στὸ Βαθύλακκο, σὲ ἀπόσταση δύο χιλιόμετρα ἀπὸ τὸ κέντρο. Λίγα χωράφια πλαερά, καλλιεργήσιμα, ποὺ κάνουν στάρι, βρίζα καὶ φοκὴ περισσότερο ἀπὸ ἄλλες προϋμιές. Πιθανὸν νὰ πῆρε τ' ὄνομα ἀπὸ τὴ μέση τῆς πλαγιᾶς ποὺ εἶναι τὰ κτήματα. «Θὰ μεσαριάσουμε τὰ πρόβατα ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ στάρια πῶχει παστροκὸς».

179. **Μεσοχώροφο** (τό): Τοποθεσία Ν.Α. τοῦ χωριοῦ κάτω ἀπὸ τὰ ριζώματα τοῦ βουνοῦ Λακκίς. Περιοχὴ μὲ χωράφια ἄγωνα, μ' ἓνα μεγαλύτερο σὲ ἔκταση χωράφι στὴ μέση.

180. **Μεττορίζι** (τό): Στὸ *Μεττορίζ'* τὸ πιάσαμε καρτέρ'. Τοποθεσία Ν.Α. τοῦ χωριοῦ, σὲ ἀπόσταση ἓνα χιλιόμετρο καὶ πλέον ἀπὸ τὸ κέντρο, στὸ πέραςμα ἀπὸ τ' ἀνάροραχο γιὰ τὸν οἰκισμὸ τοῦ Λεπαδιοῦ.

Μεταίχιμο καὶ φυσικὸ ὄχυρὸ τοῦ χωριοῦ κατὰ τὸ Λεπάδι.

181. **Μετσίτι** (τό): Τὰ γίδια εἶναι στὸ *Μετσίτ'*. Τοποθεσία Β.Α. τοῦ χωριοῦ ψηλὰ στὴν πλαγιά τῆς Ὀλύτσικας, σὲ ἀπόσταση δύο χιλιόμετρα ἀπὸ τὸ κέντρο. Μετέωρο στὴν ἀπότομη πλαγιά μὲ θαμνώδης ἀσφάκες, πουρνάρια, ζυλιενιές καὶ κέδρο νανώδη. Τόπος γιὰ γίδια ποὺ ἀγαπᾶνε τὸ ξενύχτι, τὴν ξεροφαφαγιά, τὴ σκληραγωγιά καὶ τὸ κατάχορφο σκαρφάλομα.

182. **Μηλιάζερη** (ή): Πέρασαν τὰ γίδια στ' *Μηλιάζερ'* δίπλα δῶθ'. Τοποθεσία Α. τοῦ χωριοῦ, σὲ ἀπόσταση ἓνα χιλιόμετρο ἀπὸ τὸ κέντρο, πάνω ἀπὸ τὸ Ντεροβένι στὴν πλαγιά τοῦ βουνοῦ Λακκίς. Παλιὰ ἦταν μιὰ ἄγρια μηλιά στὸ μέρος αὐτό. Σήμερα μένει ἡ ὀνομασία.

183. **Μητσάνι** (τό): Στὸ *Μητσάν'*. Τοποθεσία Α. τοῦ χωριοῦ, κοντὰ στὸν οἰκισμὸ τοῦ *Μαχαλά* καὶ Ν. ἀπ' αὐτόν. Λίγα πλαερά χωράφια μὲ θάμνους, ἄγωνα, γιὰ βοσκοτόπια. Κτήματα κάποιου Μήτσου (Λημήτηρ).

184. **Μνήματα** (τά): Στὰ *Μνήματα*. Τοποθεσία Ν.Α. τοῦ χω-

ριοῦ σὲ ἀπόσταση τρία χιλιόμετρα ἀπὸ τὸ κέντρο, ψηλὰ στὴν πλαγιά τοῦ βουνοῦ Μουρτζι, πρὸ κάτω ἀπ' τὸ σένορο τῶν χωριῶν Ζώριστα καὶ Τόσκεισι. Κοντὰ στὶς Κλεφτόγυρρες, ὅπου μετὰ τὴ μάχη ποὺ ἐγίνε μεταξὺ κλεφτῶν καὶ τούρκων, ἐκεῖ ἔθαιψαν τοὺς νεκροὺς. Ὁ τόπος ἀπὸ τότε λέγεται «Μνήματα».

185. Μ ν ή μ α τ α (τά): Στὰ Μνήματα. Τοποθεσία Ν. τοῦ χωριοῦ, σὲ ἀπόσταση δύο χιλιόμετρα ἀπὸ τὸ κέντρο, κοντὰ στὴν τοποθεσία Μουράτ. Ἐκεῖ ὁ Μᾶροζ Μπότσαρης κατὰ τὸ 1820, ἀφοῦ σκότωσε τοὺς τούρκους τοὺς ἐγκατέλειψε. Γιὰ ἀποφυγὴ μόλυνσης καὶ μετάδοσης ἀσθενειῶν, οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς ἔθαιψαν, χωμάτισαν τὰ πτώματα. Ἀπὸ τότε τὸ μέρος αὐτὸ πήρε τὴν ὀνομασία «Μνήματα».

186. Μ ο ν ο δ έ ν τ ρ ι (τό): Ψηλὰ στὸ Μονοδέντρο. Τοποθεσία Α. τοῦ χωριοῦ, ψηλὰ στὴ μέση στὴν πλαγιά τοῦ βουνοῦ Λακκές. Μέρος στὸ ὁποῖο εἶναι μιά μόνη βελανιδιά, ξέχωρη καὶ διακριτικὴ.

187. Μ ο ν ο π ά τ ι (τό): Στὸ Μονοπάτ' περνῶν' ψηγῆμ' τὰ λυσοσι-σμένα... Τοποθεσία στὴ Ν. πλαγιά τοῦ βουνοῦ Ὁλύμπια Β.Α. τοῦ χωριοῦ. Μικρὸς δρόμος, στενὸς ποὺ ἐνώνει τὴν πλαγιά τῆς Σφαγγῆς μετὰ τὶς Μεσαριῆς ἀπὸ τερα ἀπὸ τὸ Βαθύλακκο. Εἶναι τὸ μόνο σημεῖο ποὺ διαβαίνει κανένας τὸ βαθύλακκο. Ὅλο τ' ἄλλο μέρος εἶναι γερομὸς ἀπέραστος καὶ δυσκολοπερπάτητος. Ἐκεῖ σχηματίζεται μιὰ ξερωνησίδα ἀπὸ τὸ Βαθύλακκο καὶ ἕνα λαγκάδι καὶ ἔχει λίγα πλεωρὰ χωράφια. Πρὶν τὸ Β' παγκόσμιο πόλεμο τὰ χωράφια αὐτά, μετὰ μιὰ διαταγὴ τοῦ δικτάτορα Ἰωάννη Μεταξᾶ, ὅπως καὶ πολλὰ ἄλλα καλλιεργήθηκαν καὶ εἶχαν μικρὴ ἀπόδοση, σὲ βάρος τῆς κτηνοτροφίας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

188. Μ ο ν ο π ά τ ι (τό): Στ' Μονοπάτ' περνῶν' τὰ γίδια. Τοποθεσία Α. τοῦ χωριοῦ ψηλὰ στὴν πλαγιά τοῦ βουνοῦ Λακκές, ὅπου ἀνεβαίνει ἀτραπὸς στενὴ καὶ δύσκολη στὸ βουνό. Μονοδέντρο - Φοῦτζιες - Λακκές.

189. Μ ο ν α χ ό (τὸ Μοναχό): Στὸ Μοναχό γρέκισαν τὰ προβάτα. Τοποθεσία Α. τοῦ χωριοῦ, ἀνάμεσα ἀπὸ τὸ Βόγγλη καὶ τοῦ οἰκισμοῦ τῶν Κολλαίων. Ἔγγραφο ντυμένο στὸ πράσινο τῆς κοιμαριᾶς καὶ στὴν κορυφὴ ἕνα σπίτι μοναχικό μ' ἄγνωστο τ' ὄνομα τοῦ νοικοκύρη. Ὅπως λένε οἱ κάτοικοι ἐδῶ ἐγκαταστάθηκε ὁ πρῶτος κάτοικος τοῦ οἰκισμοῦ. Σήμερα βρίσκονται πέτρες μονοκόμματα, σπασμένα κρομμύδια ποὺ μαρτυροῦν ὅτι ἦταν κάποια οἰκοδομὴ. Μοναχόσπιτο, τὸ μόνον ποὺ ὑπῆρχε.

190. Μ ο ν ρ ί ζ ι (τό): Ψηλὰ στὸ Μουρτζ' θ' ἀερέξουμε. Τοποθεσία Α. τοῦ χωριοῦ, ψηλὰ στὸ βουνό, στὴν βουνοσειρὰ τῆς Λακκές, στὰ σένορα τῶν βαρυάδων - Τόσκεισι καὶ Ζώριστα. Μέρος γιὰ γρέκια γαδιῶν καὶ προβατιῶν, γιὰ ξεκαλοκαίρισμα, βοσχοτόπια ἀνυδρα καὶ στεγνὰ μετὰ ἀσπράγγαθα. Μουρτζι λέγεται ὅλο τὸ τμήμα αὐτοῦ τοῦ βουνοῦ. Λέξη ἀλβανικὴ murritz = λευκάκανθο ἢ ἀσπράγγαθο. (Κ. Μέρτζος Ἡπειρ. Χρον.).

191. Μ ο ν ρ ά τ (τοῦ): Στ' Μουράτ πὸν' τ' ἄλογα. Τοποθεσία Ν. τοῦ χωριοῦ κοντὰ πρὸς οἰκισμό Λεπάδι, σὲ ἀπόσταση δύο χιλιόμετρα ἀπὸ τὸ κέντρο. Στὸ μέρος αὐτὸ τὸ 1820, ὁ Μᾶροζ Μπότσαρης μετὰ τὰ πλληκάρια του, ἔσφαξε τὸν τούρκο διοικητὴ τοῦ Ὀθωμανικοῦ φυλακίου, τὸν Μουράτ. Ἀπὸ τότε ἡ τοποθεσία φέρει τ' ὄνομα Μουράτ. (πληρωφ. Ἀθανάσιος Κίτσης Λάσκιαλος Τόσκεισι).

Ἄν ἔχουν ἔτσι τὰ πράγματα, ὄντως φωνεῖσθαι καὶ ἄλλοι, γιατί ἐκεῖ κοντὰ εἶναι τοποθεσία μετὰ κισσοῦρα, μνήματα ποὺ ἔτσι λέγεται σήμερα ἢ τοποθεσία χωρὶς νὰ ἔχει τίποτε.

192. Μπαρμπαλιάρη (τουῦ): Στ' Μπαρμπαλιάρ' θὰ περάσ'ν τὰ πρόβατα. Τοποθεσία Ν.Α. τοῦ χωριοῦ. ψηλά στήν πλαγιά τοῦ βουνοῦ Μουρτζί, σέ ἀπόσταση τρία χιλιόμετρα ἀπὸ τὸ κέντρο. Μέρος πετροῦδες, ἄδεντρο καὶ γυμνό. Ἄγνωστο ἀπὸ ποῦ προῆλθε ἡ ὀνομασία.

193. Μπέλκο (τό): Τὸ Μπέλκο γιόμισε νερό. Τοποθεσία Α. τοῦ χωριοῦ στήν περιοχὴ τῆς Βύλας κοντὰ στὸ ποτάμι. Γούπατο χωράφι, λεκανοειδὲς ποῦ πλημμυρίζει εἰκόλα τὸ χειμώνα ἀπὸ τὰ νερά τῆς βορρῆς καὶ τοῦ ποταμοῦ ποῦ ξεχειλίζει ταχτικά.

194. Μπήλιορα (ὀ): Στὸ Μπήλιορα εἶν' τὰ πρόβατα. Τοποθεσία σέ μισὸ χιλιόμετρο πρὸ πάνω ἀπὸ τὸ κέντρο τοῦ χωριοῦ Α. κάτω ἀπὸ τὴ Σκάλα τῶν Τζιμαίων. Μικρὴ περιοχὴ ντυμένη μ' ἀσφάκες, θάμνους, βάτα κι' ἀγριοτριανταφυλλίες. Λίγα χωράφια καλλιεργήσιμα μὲ χαμηλὴ ἀπόδοση. Βγάζουν ἓνα ἀγριοχόρταρο, ἀγριοσκουπα, τὸ Βήλιορα, ποῦ τὸ τρώνε τὰ ζῶα. φουσκώνουν καὶ προφάνε. Ἀπὸ τὸ χορτάρι τοῦ Βήλιορα πῆρε, πιθανὸν τὴν ὀνομασίαν Μπήλιορας. Βήλιορας καὶ Μπήλιορας.

195. Μπιθαμίστα (ή): Πέρα στὸ πλάι τῶν Μπιθαμίστας. Τοποθεσία Α. τοῦ χωριοῦ κοντὰ στὸν οἰκισμὸ τοῦ Κολλαίου, ἓνα χιλιόμετρο μακριὰ ἀπὸ τὸ κέντρο, ὅπου εἶναι χωραφάκια ἄγωνα.

Μπιθαμές. λένε οἱ κάτοικοι τὸν κολοκυθόσπορο, τὸ πασατέμπο. Τὸ μέρος αὐτὸ ἔκανε πολλὰ κολοκύθια. Ἰσως ἀπὸ τὸν κολοκυθόσπορο, τὶς μπιθαμίτσες, νὰ πῆρε τ' ὄνομα ἡ τοποθεσία, Μπιθαμίστα.

196. Μπιστάρια (τά): Στὰ Μπιστάρια. Τοποθεσία Ν.Α. τοῦ χωριοῦ, πρὸ πέρα ἀπὸ τὸν οἰκισμὸ τοῦ Μαχαλῶ. Μικρὰ κομματάκια χωράφια ἄγωνα. γιομάτα γομαράγκαθα καὶ σκυλορίγανες.

197. Μπουρντανέλη (ὀ): Στοῦ Μπουρντανέλη θὰ ὀργώσουμε. Τοποθεσία Ν. τοῦ χωριοῦ πρὸ δῶθε ἀπὸ τὸν οἰκισμὸ τοῦ Λεπάδι, ὅπου εἶναι λίγα χωράφια καλλιεργήσιμα. Ἔχει μικρὴ πηγὴ νεροῦ ποῦ ποτίζουντα τὰ κητάρια. Ἡ παράδοση μᾶς λέει ὅτι ἡ ὀνομασία δόθηκε ἀπὸ κάποιο Μπουρντανέλη ποῦ κατοίκησε ἐκεῖ. Ἐίχε τὴν καλύβα του, τὰ μαντοιά του καὶ καλλιεργοῦσε τὰ χωραφάκια αὐτά. Σήμερα εἶναι βοσκοτόπια μὲ θάμνους ἀπὸ πουρνάρια, κι' ἀσφάκες.

198. Μπουφ (τουῦ): Στ' Μπουφ, θὰ φᾶν' βελάν'. Τοποθεσία Ν. τοῦ χωριοῦ σέ ἀπόσταση ἓνα χιλιόμετρο ἀπὸ τὸ κέντρο στήν περιοχὴ τῆς ράχης τοῦ Ντούκα (ἴδε τοπωνυμία Ντούκα). Μέρος μὲ δασικά δέντρα, ὅπου εἶχε φρούτια μπουφογέρακο. (μπούφος).

199. Μπριζικότη (τουῦ): Στ' Μπριζικότη θὰ μᾶσουμε μπόμπουλα (σαλιγκάρια). Τοποθεσία Α. τοῦ χωριοῦ, κοντὰ στὸ κέντρο, δῶθε ἀπὸ τὸ ποτάμι, δυτικὰ ἀπ' τὴ Ράχη τοῦ Σιέση. Μικρὴ περιοχὴ λακκιῶς μὲ μικρὸ λαγκάδι καὶ μεγάλες ρίπες, φλίσκης. Πλαγιὲς στὰ χαμηλὰ δασοφυτεμένες μὲ μικρὲς ἰσωμιτιές ποῦ τὴν ἀνοιξὴ ἔχει πολλὰ μπόμπουλα (σαλιγκάρια) προσηλιαζὸ μέρος τὸ χειμώνα, ζεστὸ τὸ καλοκαίρι.

200. Μύλοξ (ὀ): Θὰ πᾶμ' ν' ἀλέσουμε στὸ μύλο. Τοποθεσία Ν. τοῦ τοῦ χωριοῦ, στήν ἀκροποταμιὰ, ἀπέναντι ἀπὸ τὸ Μοναστήρι τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, ὅπου εἶναι χτισμένος νερόμυλος, ἀλευρόμυλος. Εἶναι κτῆμα τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου. Ἀλέθουν ξένοι καὶ ντόπιοι τὰ γεννηματά τους, στάω, καλαμπόκ', βόζια κ.ά.

N

201. Ν α σ τ ά σ η Γ ι ά ν ν η. (του): Στ' Νοστάση Γιάνν'. Τοποθεσία κεντρικά του χωριού στις Πλιατίτσες, πιά περά από τον οικισμό του Μαχαλά.

Ίδιοκτησία του Ναστάση - Γιάννη από το Τόσσεσι. Χωραράκια άγωνα με ριγάνη, σκυλόριγανη, βιατσούνα κι άγκάθια.

202. Ν ί κ α σ η (του): Στ' Νίκασ' είν' τὰ πρόβατα. Τοποθεσία Ν.Α. του χωριού, στην άκρη από τον οικισμό Λεπάδι, όπου λίγα χωράρια άμμόδη, πνιγμένα μέσα στ' ασφάρες και θάμνους.

Πιθανόν ιδιοκτησία του Νίκα - Νίκας - Νίκαση.

203. Ν ι κ ο π α π π ᾶ (του): Στ' Νικοπαππᾶ βόσκουν' τὰ πρόβατα. Τοποθεσία Ν.Α. του χωριού, κοντά στον οικισμό Λεπάδι, όπου λιβάδια για πρόβατα, ιδιοκτησίας του Ν. Παππᾶ.

204. Ν τ ᾶ ρ ζ α (ή): Πᾶν' ἔφ'χαν για τ' Ντάρζα θά τὰ φᾶν οἱ λύκ'. Τοποθεσία Β.Α. του χωριού, ψηλά στη μέση του βουνού Όλύτσικα, σε απόσταση δυό χιλιόμετρα από το κέντρο. Λίγα ισόμιατα, χωράρια καλλιεργήσιμα με μπιστουρολίθαρα, και στη μέση μιὰ άγρια γκορτσιὰ (άγραπιδιά). Ή όνομασία φαίνεται να είναι Άλβαν. ntar - za = μαύρη άπιδιά.

205. Ν τ ο υ σ κ ι ᾶ (ή): Σ«' Ντουσκιά θά κόψου' κλαρί. Τοποθεσία Α. του χωριού, ψηλά στη νότια πλαγιά του βουνού Λακκές, άγνάντια στον οικισμό Λεπάδι. Τόπος με μιὰ συστάδα από μεγάλα ντούσκα (δασικά δέντρα). Στέκι στο πέρασμα άγρίων πουλιών. Έναέριο σταυροδρόμι για ξεκούραση.

Άλβαν. dushk = δοῦς (Κ. Μέριζος. Ήπειρω. Χρονικά 1934).

206. Ν τ ο ῦ σ κ α (τά): Τοποθεσία Α. του χωριού, ψηλά στην πλαγιά του βουνού Μουρίζι, σε απόσταση τρία χιλιόμετρα από το κέντρο, όπου λίγα δασικά δέντρα.βελανιδιάς, ντούσκα. Το καλοκαίρι οί κτηνοτρόφοι έζοβαν κλάρες ντούσκο με τρυφερά φύλλα πράσινα, τὰ λιάζανε και τ' άποθηκεύανε σε «στόχο» για να θρέψουνε τὰ ζωντανά. πού έμεναν κλειστά από τις βροχές και τὰ χιόνια του χειμώνα.

207. Ν τ ε ρ β ἔ ν ι (τό): Περινᾶν στο Ντερβέν' τὰ βλάχικα. Δρόμος Α. του χωριού στα ριζώματα του βουνού Λακκές. Στο μέρος αυτό περνούσε άλλοτε ο δρόμος που έρχότανε από τὰ χωριά της Λάκκας Σούλι, διέσχισε τις ύπώρειες του βουνού, περνούσε ανάμεσα από τὰ βουνά Όλύτσικα και Λακκές, έφθανε στον αυχένα, στον Άι - Λιά και προχωρούσε για τὰ χωριά: Βαρνάδες, Κοπάνη, Θεριακήσι, Γιάννινα.

Ντερβένι, δρόμος κεντρικός για τ' άλογομύλαρια, τὰ φορτιάρια, καβαλαραίους και πεζούς, τους νυχτοπάτηδες, για τὰ κοπάδια τὰ βλάχικα, τους καναράδες και τους πραγματενιάδες που γύριζαν τὰ λακκοχώρια. Σήμερα το Ντερβένι έχει χορταριάσει, έχει καταργηθεί, αντικαταστάθηκε από το τζιαντέ, την ασφαλτο, τον άμαξιτό δρόμο. (Derbe nd = Ντερβένι, στενή δίοδος που περνάει μεταξύ δύο βουνών. Τουρκ. λέξη. Ήυ. Χρ. 1934 Κ. Μέριζος)

208. Ν τ ἱ γ α λ α (τά): Στὰ Ντίγαλα έκοιμα τ' άλετροπόδ'. Τοποθεσία Α. του χωριού, κοντά στον οικισμό του Κολλαίου. Μέρος στο όποιο άνταμώνονται δυό ξερολάγγαδα και κάνουν σχήμα διχάλας, φούρκας. Από το σχήμα αυτό πήρε τ' όνομα ή τοποθεσία.

Ξ

209. Ξεράδι (τό): Στὸ Ξεράδ' πέρασαν τὰ πρόβατα. Τοποθεσία Ν.Α. τοῦ χωριοῦ, σὲ ἀπόσταση τρία χιλιόμετρα ἀπὸ τὸ κέντρο, ψηλὰ στὴν πλαγιά τοῦ βουνοῦ Μουρτζι. Ἦταν μία συστάδα ἀπὸ δέντρα βελανιδιάς τὰ ὁποῖα μετὰ ἀπὸ πυρκαϊὰ ἔχουν ξεραθεῖ. Παρουσίαζαν ξεράδια μονοκόμματα. Σιγὰ σιγὰ ἐξαφανίσθηκαν καὶ τώρα εἶναι τὸ μέρος γυμνό.

Ο

210. Ὀλύτσικα (ή): Τόμαρος καὶ Τμόρος (Ὀλχίνιον) κατὰ τὸν Μπουρεβίλ. Βουνὸ τῆς Ἠλείου Β.Α. τοῦ χωριοῦ καὶ Ν. τῆς πόλης τῶν Ἰωαννίνων μὲ ψηλότερη κορυφὴ τὸν Κόκκινο 1974 μ. ὕψος. Βουνὸ ζάροχο, στὸ περισσότερο μέρος τῆς ἐπιφάνειας πρὸς τὶς κορυφές.

Στὴ βόρεια πλευρὰ φέρει μιὰ λουρίδα ἔλατα πὸν οὔτε αὐξάνονται οὔτε ἐλατώνονται. Ὅλη ἡ παρακάτω καὶ πρὸς τὰ ριζώματα ἐπιφάνεια σκεπάζεται μὲ θαμινώδη πουρνάρια, ζυλινές, κέδρα καὶ ἀσφάκες. Τὸ τσαΐ, ἡ θρούμπη, τὸ θυμάρι, ἡ σκάρφη, καὶ τὸ χοντροχόρταρο εἶναι ἡ πλουσιότερη πῶα πὸν καμουφλάρει τὶς ψηλές, ἀπότομες πλαγιές καὶ ραχοκοκκαλιές του. Τὸ κάνει τὴν ἀνοιξὴ νὰ πρασινίζει, ἐνῶ τὶς ἄλλες ἐποχές φορᾷ τὸν ἀπαλὸ σταχτιὸ γκριζο μανδύα του.

Ἰσιώματα μικρά, μεγάλα, κάμπος (ὄροπέδιο), πλαγιές, τσουγκριά, χαράδρες, ντάπιες, θρύσες, σβάρες, σελλώματα, πλακαριές, ράχες καὶ ραχοῦλες, κορφές καὶ κορφοῦλες εἶναι τὰ στοιχεῖα πὸν ἀπαρτίζουν τὸ βουνὸ τῆς Ὀλύτσικας. Τόπος γιὰ ξεκαλοκαιρία τῶν ζῶων μικρῶν καὶ μεγάλων. Ἀπὸ τὰ ριζώματα τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς στὸ Βυρὸ καὶ τὴν Κοκκοσιούνιστα ξεκινοῦν τὰ νερά τοῦ ποταμοῦ Λούρου, ἀπὸ τὰ βόρεια καὶ νοτιοδυτικὰ ξεκινῶνε τὰ παραποτάμια τοῦ Καλαμᾶ καὶ τοῦ Ἀχέροντα.

Π

211. Παλιόκοῦλια (ή): Τοποθεσία Α. τοῦ χωριοῦ σὲ ἀπόσταση δύο χιλιόμετρα ἀπὸ τὸ κέντρο, στὸν ἀγχένα τῆς ὄροσειρᾶς κοντὰ στὸ παρακκλήσι τοῦ Ἄι - Λια, στὴ διάβαση τοῦ δρόμου πὸν ἔρχεται ἀπ' τὰ Γιάννινα καὶ πηγαίνει γιὰ τὰ Σουλιοτοχώρια. Στὸ μέρος αὐτό, στὴν πόρτα πὸν ἀνοίγει γιὰ τὰ χωριά τῆς Λάγκας, οἱ τουρκαλβανοί, ὁ Ἄλῆ - πασοῦς ἔχει χτίσει διώροφο φινάκιο μὲ στρατιωτικὲς ἀποθήκες. Κατὰ τὸ 1820 σὲ μιὰ μάχη μεταξὺ τούρκων καὶ Σουλιωτῶν τὸ φινάκιο, πὸν τὸ ἔλεγαν παλιοζούλια ἔπαθε μεγάλες ζημιές καὶ ἐγκαταλείφθηκε. Ἀργότερα οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ πήραν τὴν πέτρα ἀπὸ τὴν παλιοζούλια καὶ ἔχτισαν τὸ τὸ παρακκλήσι τοῦ Ἄι - Λια πὸν εἶναι ἑκατὸ μέτρα πρὸ πέτρα καὶ σώζεται σήμερα.

Μένει ἡ τοποθεσία μὲ τ' ὄνομα Παλιοζούλια καὶ λίγες πέτρες σωρὸ θαμνένες, καταπλακωμένες μὲ χῶματα. (Cula = πύργος, σλαβ.)

212. Παλιόθροέστι (τό): Κατ' ἐπὶ παλιόθροέστ'. Τοποθεσία Ν. τοῦ χωριοῦ κοντὰ στὴν ἀχροποταμιά, σὲ ἀπόσταση ἕνα χιλιόμετρο ἀπὸ τὸ κέντρο. Λίγα χωράφια, ἰσιώματα μὲ μικρὴ παραγωγή ἀπὸ πολλὰ χρόνια Ἄγνωστο ἢ ὄνομασία ἀπὸ ποῦ προήλθε.

213. Παλιόμυλο (ό): Πέρα στὸ παλιόμυλο. Τοποθεσία Ν. τοῦ χωριοῦ, σὲ ἀπόσταση δύο χιλιόμετρα ἀπὸ τὸ κέντρο, ἀπέναντι ἀπὸ τὸν οἰκισμό Βαδί-στρα. Μέρος πὸν ἄλλοτε ἦτανε νερόμυλος, ἀνερόμυλος, μὲ λίγη μουσιὰ γύρω. Σήμερα δὲν ὑπάρχει. Μένει ἡ τοποθεσία μὲ τ' ὄνομα «Παλιόμυλος».

214. Π α λ ι ό σ τ α ν η (ή): Πάν' στη Παλιόσταν'. Τοποθεσία Α. τοῦ χωριοῦ κοντὰ στὸν οἰκισμό τῶν Κολλιῶν, σὲ ἀπόσταση δύο χιλιόμετρα ἀπὸ τὸ κέντρο. Στὸ μέρος αὐτὸ ἦτανε ἄλλοτε καλύβες καὶ μαντριά καὶ ἔμεναν γίδια, πρόβατα καὶ ἀγελᾶδια Κολλιᾶτικα. Λίγα χωράφια μένουσιν τώρα μετ' ὄνομα «Παλιόστανη».

215. Π α λ ι ό σ τ α ν η (ή): Τοποθεσία Ν.Α. τοῦ χωριοῦ, σὲ ἀπόσταση ἓνα χιλιόμετρο ἀπὸ τὸ κέντρο, ὅπου ἡ στῆνη τοῦ Βασίλ' Θύμιου μετὰ τὰ μαντριά καὶ τὶς καλύβες του. Τώρα μένει ὁ τόπος μετ' ὄνομα.

216. Π α λ ι ο χ ῶ ρ α φ ο (τό): Τὸ Παλιοχώραφο ἔχ' καλὸ καλαμπόκ' φρέτο. Τοποθεσία Ν.Α. τοῦ χωριοῦ, σὲ ἀπόσταση, δύο χιλιόμετρα ἀπὸ τὸ κέντρο, κοντὰ στὸν οἰκισμό τῶν Σκουλαίων. Λίγα χωράφια ποῦ κάνουν περισσότερο οἶγανη, σκυλοῖγανη καὶ ἀγκάθια, ἀλλὰ μετὰ τὴ λίπανση σήμερα, ἔξυπηρετοῦνε τὴν οἰκόσπη κτηνοτροφία μετὰ τριφύλλι ποῦ κάνουν.

217. Π α ν τ ο κ ρ ᾶ τ ο ρ α (ό): Πάν' στὸ Παντοκράτορα. Τοποθεσία Β. τοῦ χωριοῦ ψηλὰ στὴν πλαγιά τοῦ βουνοῦ Τόμαρος (Ὀλύτσικα) πιὸ πάνω ἀπὸ τὰ ριζώματα ποῦ εἶναι μιὰ προσεχολὴ ἀπὸ βράχια, τσουγγαζιὰ καὶ πάνω σ' αὐτὰ εἶναι χτισμένο τὸ παρακλήσι τοῦ Παντοκράτορα. Στὰ σύνορα τῶν δύο χωριῶν Λίππας καὶ Ἀχλαδέας (Τόσσεσι), πάνω ἀπὸ τὸν οἰκισμό τῆς Πλακοτίδας.

Ἐνα τεῖχος περίπου 100 μέτρα μᾶκρος ζώνει τὸ Ἐκκλησάκι ἀπὸ Α. καὶ Α. ποῦ σὲ μερικὰς μεριὰς ἔχει ἕως 1—2 μέτρα καὶ πλάτος 3 μέτρα. Λωδοναῖο κάστρο μ' ἓναν τετράγωνο μνημεῖον στὴν ἀκρὴ φτιαγμένο μετὰ μεγάλες πλάκες.

Ἡ παράδοση μᾶς λέει: «Στὸν Παντοκράτορα κάθονταν ἡ βασίλισσα Μονοβίτσα, Πελασγίνα. Ὅλη ἡ Λάκκα κατ' ἦταν θάλασσα. Τὸ κάστρο ἔφταν' στ' Λίππα. Ξεκόπη ὁ τόπος, βούλιαξε καὶ ἔγινε ὅπως εἶναι σήμερα».

218. Π α π α ν ι κ ο λ α ῖ ο ν (τῶν): Στὶς Παπανικολαίουσ. Τοποθεσία Β τοῦ χωριοῦ σὲ ἀπόσταση μιὰ χιλιόμετρο ἀπὸ τὸ κέντρο, κάτω ἀπὸ τὰ νότια ριζώματα τοῦ βουνοῦ Ὀλύτσικα, κάτω ἀπὸ τὸ Ραῖδιὸ (τὸ γκρεμὸ).

Οἰκισμοὶ τῶν Παπανικολαίων, οἰκισμοὶ τῶν παπᾶδων. Οἱ Παπανικολαῖοι βγάλουν ἀπὸ ἀνεκαθεν παπάδες (ιερεῖς) γιὰ τὸ χωριὸ καὶ τὴν περιοχὴ. Παπα-Νικόλας, Παπα-Γιάννης, Παπα-Γιώργης, Παπα-Λημήτρης, Παπα-Νικόλας κ.ἄ. Στὸ μέρος αὐτὸ ἔμεναν καὶ οἱ Τζιμαῖοι μέχρι ποῦ ἀγόρασαν τὸ στρατόνα τοῦ πασιᾶ ἀπὸ τοὺς τούρκους, ὁπότε μεταφέρθησαν ἐκεῖ. (Ἴδε τοπωνυμία Τζιμαίων). Ἦτανε εἴκοσι οἰκογένειες σὲ ἰσάριθμα σπίτια. Ἀπὸ τὴ χρονιά τοῦ 1936 ποῦ ἔγινε μιὰ κατολισθήση, πολλὰ ἀπὸ τὰ σπίτια γκρεμίστηκαν. Οἱ οἰκογένειες τὰ ἐγκατέλειψαν. Ἄλλοι ξενιτεύθησαν στὴν Ἀθήνα, ἄλλοι ἔχτισαν ἄλλοὺς σπιτία, καὶ μερικοὶ παραμένουν καὶ κατοικοῦν ἀκόμα μέσα στὸν οἰκισμό μετὰ ὄνομα.

219. Π ε ρ ι β ὀ λ ι α (τά): Στὰ περιβόλια. Τοποθεσία Α. τοῦ χωριοῦ κοντὰ στὸν οἰκισμό τοῦ Μαχαλά, σὲ ἀπόσταση μιὰ χιλιόμετρο ἀπὸ τὸ κέντρο.

Λίγα μικρὰ χωράφια ἀγωνα, ποῦ οὔτε μποροῦν νὰ λογαριαστοῦνε γιὰ περιβόλια, γιατί οὔτε κηρυτικὰ εὐδοξιοῦνε, οὔτε καρποφόρα δέντρα. Μόνο θάμνοι ἔχουν γνημένο τὸ μέρος αὐτὸ καὶ μιὰ μικρὴ πηγὴ νεροῦ ποῦ τὸ διορφαίνει καὶ τοῦ δίνει ζοή.

220. Π ἔ τ ρ α τ ο ῦ Λ ἔ κ κ α (ή): Τοποθεσία, σὲ μικρὴ ἔκταση, Α. τοῦ χωριοῦ, στὴν κορυφὴ τοῦ οἰκισμοῦ τοῦ Μαχαλά, μετὰ θάμνους καὶ πουρνάρια. Μιὰ μεγάλη πέτρα μονοκόμματι δεσπόζει στὴν περιοχὴ, ποῦ ἀκόμη καὶ γίδια ἀνεβαίνουν ἐπάνω καὶ ἀπολαμβάνουν τὴ θέα.

221. Π η γ α δ ο ύ λ ι (τό): Πάει πέρα στο Ηγαδοῦλ' για νερό. Τοποθεσία ψηλά στον κάμπο της Ὀλύμπιας Β.Α. τοῦ χωριοῦ ὅπου εἶναι νερό.

Ἔχουν φτιάξει οἱ τσομπαναράοι πηγάδακι σὲ πολὺ μικρὸ βάθος καὶ παίρνουν νερό. Ἰδρφεύονται αὐτοί, οἱ στάνες τους, οἱ καλλιεργητές τοῦ κάμπου, οἱ κτηνοῦχοι καὶ κάθε διαμισμένος περαστικός.

222. Π η ρ ο υ γ ρ ά β ι (τό): Στὸ προγράβ' εἶν' τὰ γίδια. Τοποθεσία Α. τοῦ χωριοῦ σὲ μικρὴ ἀπόσταση ἀπὸ τὸ κέντρο. Λακκιά μ' ἓνα λαγκάδι στὴ μέση καὶ δασοφυτεμένη μὲ κομμαριές, γραβια, τσερμοντζέλιες, βάρια κι' ἄλλους θάμνους. Ἴσως εἶναι πρὸ τοῦ γράβου κατὰ τοὺς ντόπιους.

223. Π λ α τ ι έ ς (οί): Γύρ'σαν τὰ πρόβατα κατ'ς Πλατιές. Τοποθεσία Β.Α. τοῦ χωριοῦ, σὲ ἀπόσταση τέσσερα χιλιόμετρα ἀπὸ τὸ κέντρο, ψηλά στὴν πλαγιά τοῦ βουνοῦ Ὀλύμπια, κοντὰ στὴ βουήση Κουτιές.

Πλατειὸ βουνό, πλατιές πλαγιές.

224. Π λ ι α τ ι τ σ ε ς (οί): Πέρα στ'ς Πλιατίστες. Τοποθεσία Ν.Α. τοῦ χωριοῦ κοντὰ στὸ κέντρο μὲ πλατὰ χωράφια ἄγωνα, πὸν μόνον ἀγκάθια, σκυλορίγανες, ρίγανες, βάρια καὶ θάμνοι μποροῦν νὰ γίνουν ἐκεῖ.

Ἡ ἀνάγκη ἔκανε τοὺς κατοίκους νὰ ξεχρησόσουν τὸν τόπο αὐτὸ καὶ νὰ κάνουν χωράφια. Λουρίδες, λουρίδες, μακρόστενα χωράφια, σήμερα εἶναι χέρσα, λιβάδια γιὰ γίδια καὶ πρόβατα, γιὰ μανιάρια οἰκόσιτα. Ἀπὸ τὸ μικρὸ πλάτος τῶν χωραφιῶν πιθανὸν νὰ πῆρε τ' ὄνομα ἢ τοποθεσία.

225. Π ο υ ρ ν α ρ ά κ ι (τό): - Τοποθεσία Α. τοῦ χωριοῦ κοντὰ στὸ Ντερβένι πὸν πάει κατὰ τὸν Ἄι - Λιά. Μέρος στὸ ὁποῖο δεσπόζει ἓνα πουρναράκι, σ' ὄλο τὸ βόρειο τμήμα τοῦ χωριοῦ κι' εἶναι μοναχικό.

226. Π ρ ι τ σ α λ α μ ι ά (ή) καὶ Μπρατσαλαμιά. Μπρατσαλαμιά: Στὴ Πριτσαλαμιά ἔχ' ἀγριάδα. Τοποθεσία Α. τοῦ χωριοῦ, κοντὰ στὴν ἀροσοταμιά, ἀπέναντι ἀπὸ τὸν Ἄι - Γιώργη καὶ τὴ Βίλζα. Χωράφια ἰσομάτα πὸν γιὰ νὰ καρπίσουν θέλουν λίπανση. Στὸ μέρος αὐτὸ καίανε βάρια, λυγιές, τσερμοντζέλιες, βουρβαλιές κ.ἄ. ὅταν κάνανε τὰ χωράφια κι' ἔβγαζαν πρατσάλες. Πιθανὸν ἀπὸ τὴς πρατσάλες πῆρε τ' ὄνομα ἢ τοποθεσία.

P

227. Ρ α ἰ δ ι ὀ (ό): Πέρα στὴν ἄνω' τὸ Ραϊδίό. Τοποθεσία ψηλά στὸ βουνό Λακκές κοντὰ στὸ Μουρίζι ὅπου εἶναι δυσκολοπάτητος γκρεμὸς (ραϊδίος), σὲ ἀπόσταση τρία καὶ πλέον χιλιόμετρα ἀπὸ τὸ κέντρο καὶ Α. Πολλές φορές γίδια λαίμαργα γροφμιζόταν ἀπὸ τὸ ραϊδίό πὸν πηγαίνανε νὰ φῶνε χορτάρι. Ἄλλα τσαρκαζότανε μετὰ στὴς μασγάλες, στὰ θράγια καὶ δὲ μπορούσαν νὰ φύγουν οὔτε πρὸς τὰ πάνω οὔτε πρὸς τὰ κάτω. Ἔμειναν μέρες ἐκεῖ ὅσπου τοὺς ἔβγαζαν τὰ μάτια οἱ ἀετοί, τὰ γροφμιζαν κάτω στὸ ραϊδίό, τὰ χτυποῦσαν μὲ τὴν τοιμπίδα στὴν καρδιά καὶ τ' ἀφήνανε ψοφίμ' πὸν τὰ καθαρίζανε οἱ ἀλεπούδες τὴ νύχτα καὶ τὰ ὄρνια τὴν ἡμέρα.

228. Ρ α κ ο π ο ύ λ ι (τό): Θὰ πάμε στὸ Ρακοπούλ'. Τοποθεσία Ν.Α. τοῦ χωριοῦ κοντὰ στὸ Ντερβένι, σὲ ἀπόσταση ἓνα χιλιόμετρο ἀπὸ τὸ κέντρο. Μέρος μὲ λίγα χωράφια ἄγωνα, κοντὰ στὸ δρόμο. Φαίνεται ἐκεῖ στὴν ἄκρη τοῦ δρόμου σταματοῦσαν οἱ πρματευτῶδες κι' ἀγόραζαν γιὰ μεταποίηση διάφορα εἶδη παραγωγῆς καὶ ρακί, ἀπὸ τοὺς κατοίκους, παραγωγούς, πὸν τὸ ἔβγαζαν ἀπὸ τὴν

ἀπόσταξη τοῦ κοίμαρου πού εἶναι ἄφθονο σ' ὅλη τήν περιοχὴ. Πουλάγανε τὸ ραζὶ - Ρακοπούλι.

229. Ρ α ν τ α ί ο ν (οί) Στ' Ρανταίων. Τοποθεσία Α. τοῦ χωριοῦ μέσα στὸν οἰκισμό Λεπάδι, ὅπου ἔχουν τὰ σπίτια τους οἱ Ρανταῖοι, παλιὸ σόϊ. Οἱ πρόωτοι Ρανταῖοι ἢ Ραδαῖοι πού ἐγκαταστάθηκαν ἐκεῖ λεγότανε Τζιιάλλαῖοι, στὸ ἐπώνυμο (Τζιάλλας). Εἶχαν ἔρθει ἀπὸ τὸ Ραδοβίτσι πρὶν πολλὰ χρόνια κατατρεγμένοι ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Συνεργάστηκαν μὲ τοὺς Σοιλιῶτες κατὰ τὸν τουρκαλθανῶν κι' ἔλαβαν μέρος σὲ πολλὲς μάχες.

Γιὰ νὰ μὴ ξεολοθρέψουν τὴ γενιά τους οἱ τοῦρκοι, ἄλλαξαν τὸ ἐπώνυμο ἀπὸ Τζιάλλας - Ράντης ἢ Ράδης ἀπὸ τὸ Ραδοβίτσι, κι' ἔτσι πολλοὶ γλύτωσαν ἀπὸ τὴν Τουρκιὰ μὲ τὸ ψευδώνυμο πού ἔμεινε πλέον ἐπώνυμο.

230. Ρ ά φ τ η (τοῦ): Στ' Ράφτ'. Τοποθεσία Ν. τοῦ χωριοῦ σὲ ἀπόσταση δύο χιλιόμετρα ἀπὸ τὸ κέντρο, κοντὰ στὴν ἀεροποταμιὰ, πὸ κάτω ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς. Μέρος μὲ χωράφια μικρῆς παραγωγῆς κι' ἀπόδοσις κάποιου ῥάφτη.

231. Ρ ά χ η τ ' Ἀ μ π έ λ ι (ή): Στ' Ράχη τ' Ἀμπέλι. Τοποθεσία Α. τοῦ χωριοῦ στὸν οἰκισμό τοῦ Κολλαίων. Ράχη στὴν ὁποία ἄλλοτε ἦταν φυτεμένα κλήματα, ἀμπέλι ἀπὸ τὸ Γιοργάκι Κόλλια. Σήμερα εἶναι ἓνα κλημα καβαλωμένο στὰ πουρνάρια, γέρικο, πού στέκει μάρτυρας τῆς καταγωγῆς του.

232. Ρ ά χ η τ ο ὺ Β α σ ι λ ε ι ά δ η (ή): Στ' Ράχ' τοῦ Βασιλειάδ'. Τοποθεσία Α. τοῦ χωριοῦ κοντὰ στὸ Ντερβένι, στὶς ὑπόγειες τοῦ βουνοῦ Λαγκές. Στὴ μικρὴ αὐτὴ περιοχὴ εἶχε κάνει στάνες καὶ μαντριὰ ὁ Βασίλης Θύμιος, πού ἦταν καὶ ἰδιοκτησία του. Ἐνας ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους του, ὀνομάσθηκε Βασιλειάδης κι' ἀπὸ τ' ὄνομά του πῆρε ἡ ράχη τὴν ὀνομασία.

233. Ρ ά χ η τ ῆ Β ί λ ζ α (ή): Στ' Ράχ' τὴ Βίλζα. Τοποθεσία, ὑψοματάκι Δ. τοῦ χωριοῦ κοντὰ στὸν οἰκισμό Κολλαίων. Μέρος γυμνὸ ὅπου ἔβαιναν συχνὰ ἀλώνι καὶ ἀλώνιζανε τὶς προσιμῆς, οἱ Κολλαῖοι, γιατί εἶχε ἀέρα, ἥλιο καὶ διευκόλυνε τ' ἀλώνισμα. Τὸ ὕψωμα δεσπόζει στὴν περιοχὴ τῆς Βίλζας. Πιθανὸν νὰ χτίσθηκε ἐκεῖ τὸ πρῶτο σπίτι τοῦ χωριοῦ ἢ τοῦ οἰκισμοῦ Κολλαίων γιατί ἔχει ἀπομεινάρια ἀπὸ γρεμισμένο σπίτι.

234. Ρ ά χ η τ ο ὺ Β ό γ κ λ η (ή): Πέρα στ' Ράχ' τοῦ Βόγκλ'. Ὑψωμα στὴν τοποθεσία τοῦ Βόγκλη (ἴδε τοπωνυμία Βόγκλη).

235. Ρ ά χ η τ ο ὺ Γ ρ ο ῦ μ α (ή): Ράχη, ὕψωμα στὴν τοποθεσία τοῦ Γρούμα Α. τοῦ χωριοῦ, στὸν οἰκισμό τῶν Κολλαίων. (ἴδε τοπωνυμία Γρούμα)

236. Ρ ά χ η τ ά Κ ά ρ ν α (ή): Τοποθεσία, ὕψωμα Δ. τοῦ χωριοῦ μεταξὺ τοῦ οἰκισμοῦ Κολλαίων καὶ Μοναστήρι τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς.

Ραχοῦλα ντυμένη στὸ καταπορσινὸ δάσος ἀπὸ κοιμαριές. Στὸ μέρος αὐτὸ ἄλλοτε ἔβγαζαν ξυλοκάρβουνα ἀπὸ πουρνάρι καὶ κοιμαριές. Τὰ γυφτοκάρβουνα, πού ἔκαναν χρῆση οἱ σιδεράδες (γύφτοι). Γὰ ἔκοβαν οἱ καρβουνιάρηδες χωριανοὶ καὶ τὰ πουλοῦσαν στὰ Γιάννινα, στὰ Λέλοβα καὶ σὲ μαγαζιά τῆς Φιλιππιάδας.

237. Ρ ά χ η τ ο ὺ Κ α ψ ά λ η (ή): Στ' Ράχ' τοῦ Καψάλη. Ὑψωμα Α. τοῦ χωριοῦ στὸν οἰκισμό τῶν Κολλαίων, στὴν περιοχὴ Καψάλη (ἴδε τοπωνυμία Καψάλη).

238. Ρ ά χ η τ ο ὺ Κ ο λ λ α ί ο υ ν (ή): Ἄπαν' στ' Ράχ' τοῦ Κολλαίων. Ὑψωμα, γήλοφος στὴν τοποθεσία τῶν Κολλαίων (ἴδε τοπωνυμία Κολλαίων)

239. Ρ ά χ η τ ῆ Λ α ζ ί ν α (ή): Στ' ράχ' Λαζίνα. Ὑψωμα στὴν τοποθεσία Λαζίνα (ἴδε τοπωνυμία Λαζίνα).

240. Ράχη τοῦ Λάλα (ή): Κατὰ τὴ Ράχ' τοῦ Λάλα. Ὑψομα στὴν περιοχὴ τῶν Λαλαίων. (ἴδε τοπωνυμία Λαλαίων)

241. Ράχη τῆ Μεσινῆ (ή): Στ' Ράχ' τὴ Μεσινῆ. Τοποθεσία Λ. τοῦ χωριοῦ σὲ ἀπόσταση πεντακόσια μέτρα ἀπὸ τὸ κέντρο, ὅπου στὴ στροὰ τρία ὑψόμενα, τὸ ψηλότερο εἶναι τὸ μεσιὸ ὑψομα. Ἀπὸ τὰ ὑψόμενα αὐτὰ περνάει ὁ δρόμος ποῦρχεται ἀπὸ τὸ "Αι - Λα καὶ περνάει γιὰ τὰ χωριά τῆς Λάγκας Σουλίου.

242. Ράχη τὸ Μοναχό (ή): Στ' Ράχ' τὸ Μοναχό. Ὑψομα, γήλοφος στὴν τοποθεσία «Μοναχό» (ἴδε τοπωνυμία Μοναχό).

243. Ράχη τοῦ Ντούκα (ή): Ψηλὰ στ' Ράχ' τοῦ Ντούκα. Τοποθεσία, γήλοφος Ν. τοῦ χωριοῦ, σὲ ἀπόσταση ἕνα χιλιόμετρο ἀπὸ τὸ κέντρο στὴν περιοχὴ τοῦ Ντούκα. Ἐκεῖ εἶναι χτισμένα δύο σπίτια τῆς παλιᾶς οἰκογένειας τοῦ Ντούκα.

244. Ράχη τοῦ Ριζαίου (ή): Στ' Ράχη τοῦ Ριζαίου. Τοποθεσία, ραχοῦλα κοντὰ στὴ Ράχη τοῦ Σιέση, στὸ κέντρο τοῦ χωριοῦ. Μῆρος στὸ ὁποῖο κατοικοῦνε οἱ οἰκογένειες τῶν Ριζαίων καὶ καλλιεργοῦν τὰ λίγα κτήματά τους. Στὸ μῆρος αὐτὸ εἶναι τὰ θεμέλια ἐνὸς σπιτιοῦ. Ἡ παράδοση μᾶς λέει ὅτι τὸ σπίτι αὐτὸ εἶναι τοῦ Θεωφράκη Γρίβα ποῦ διακοιθῆκε σὲ μάχη κατὰ τῶν Τούρκων στὸ Μεσολόγγι, στοῦ Πέτα κ' ἀλλαγῶν. Στὰ 1683 ἔμεινε ὁ προπάππος τοῦ ἀρχιαιολογῆ Ἀπόστολος Γρίβας.

245. Ράχη τῆ Ὀλύτσια (ή): Κατάκορφα στ' Ράχη τὴν Ὀλύτσια. Ἡ κορυφὴ τοῦ βουνοῦ Ὀλύτσια (ἴδε τοπωνυμία Ὀλύτσια).

246. Ράχη τοῦ Σιέση (ή): Τοποθεσία, Ραχοῦλα στὸ κέντρο τοῦ χωριοῦ ὅπου εἶναι χτισμένο τὸ νέο σχολεῖο (1928) καὶ πάρα πέρα πέντε σπίτια τῆς οἰκογένειας τῶν Ριναίων (Λιολαίων). Schesch' = μεγάλο ὑψομα.

Ἐδῶ συγγεντοῦνανε οἱ δεκαταραῖοι τὰ δέκατα τῆς παραγωγῆς γιὰ τὸν ἀφέντη τὸν τσιφλικὰ τοῦ χωριοῦ. Χρόνια καὶ χρονιάκα ὀλόκληρα μάζεψανε τὸ δέκατο, τὸν ἰδρωτὰ τῶν κατοίκων στὴ Ράχη τοῦ Σιέση, ὅσπου τὸ 1924 ἔγινε ἡ ἐξαγορὰ τῶν κτημάτων ὀλοκλήρου τοῦ χωριοῦ γιὰ λογαριασμὸ τῶν πονεμένων κατοίκων. Στὴ Ράχη τοῦ Σιέση κατὰ τὸ 1800 οἱ Ὀθωμανοὶ μὲ τοὺς τσιφλικάδες ἔχτισαν τὸ Κοτσέκι, μὲ ἀποθήκες, ὀντάδες, τζίκια, μπίμπες καὶ μιά μεγάλη περιμαντρομμένη αὐλὴ μὲ ψηλὸ τοῖχο, γιὰ ἀσφάλεια στὰ κακομαζέματα καὶ τοῦ Τσιφλικὰ.

247. Ράχη τοῦ Σκουλάκου (ή): Πέρα στ' Ράχη τοῦ Σκουλάκου. Τοποθεσία. Ὑψομα, γήλοφος στὴ κορυφὴ τοῦ συνοικισμοῦ τῶν Σκουλάκων Ν.Α. τοῦ χωριοῦ, στὸ σύνορο Γζολεμῆς καὶ Τόσκει. (ἴδε τοπωνυμία Σκουλάκων).

248. Ράχη τῆ Σκουπᾶ (ή): Στ' Ράχ' τὴ Σκουπᾶ. Τοποθεσία μὲ ὑψομα Λ. τοῦ χωριοῦ σὲ ἀπόσταση ἕνα χιλιόμετρο ἀπὸ τὸ κέντρο κοντὰ στὸν οἰκισμὸ τῶν Κολλαίων. Μῆρος μὲ φλισκη τοῦ ἀνάμωσα στ' ἄλλα δασικὰ δένδρα βγαίνει κ' ἕνας θάμνος ξιλοσιδῆς, ἡ σκουπᾶ. Τὸ θάμνο αὐτὸ κόβουνε οἱ κάτοικοι καὶ κάνουν σκουπές, (σάροφθα) νὰ σκουπίσουν τίς αὐλές τῶν σπιτιῶν, τὰ μαντοῖὰ τῶν ζώων (σταύλους) καὶ ἄλλους χώρους. Ἀκόμη μὲ σκουπᾶ στρώνανε τὸν τσάικο, τὸ γιατάκι τῶν μισρῶν κατσικιῶν (ἐπιμῶν) νὰ κοιμοῦνται τὸ χειμῶνα, νὰ μὴ κρυθῶν.

249. Ράχη τὸ Στανρό (ή): Στ' Ράχ' τὸ Στανρό. Τοποθεσία Ν.Α. τοῦ χωριοῦ κοντὰ στὸ παρεκκλήσι τοῦ "Αι - Μηνᾶ σὲ ἀπόσταση δύο χιλιόμετρα ἀπὸ τὸ κέντρο. Μῆρος μὲ δάσος ἀπὸ κομμαριές καὶ στὴ μέση ἕνας ξύλινος σταυρὸς γιὰ τὴν προφύλαξη τῶν κατοίκων ἀπὸ τὴν ἀρρώστεια. Ἀκόμη γιὰ τὴν προφύλαξη τῆς περιοχῆς ἀπὸ κεραινά, κατὰ τὴν παράδοση.

250. Ράχη τοῦ Τότσκα (ή): Στ' Ράχ' τοῦ Τότσκα. Τοποθεσία Β.Α. τοῦ χωριοῦ κοντὰ στὴ θέση Λιαρούσκα. Ὑψωμα μὲ αὐτοφυεῖς δάσος ἀπὸ πουρνάρια, φυλίκια (ζυλινιές), κέδρα, κουμαριές καὶ γράβια. Ἰδιοκτησία τοῦ Γιάννη Τότσκα (παππᾶ). Πρῶτος ποὺ κατοίκησε στὴ μικρὴ αὐτὴ περιοχὴ. Ἡ Ράχη πῆρε τὴν ὀνομασίαν ἀπὸ τὸ παρατσούκλι του καὶ μένει γνωστὴ μὲ τ' ὄνομα Ράχ' τοῦ Τότσκα. Παραγωγὴ ἀπὸ τὸν κλεφταρματολό τῆς περιοχῆς Πῆλιο Τότσκα ποὺ κινήσασε τοὺς τουρκοὺς ἀπὸ τὴ Λάζκα Σοῦλι τὰ χρόνια 1770—1778.

251. Ρεγγλιάτη (ό): Στ' Ρεγγλιάτη. Τοποθεσία Ν. τοῦ χωριοῦ κοντὰ στὸν οἰκισμὸ τῶν Σκουλαίων, σὲ ἀπόσταση δύο χιλιόμετρα ἀπὸ τὸ κέντρο. Ραζούλα ντυμένη στὸ πράσινο, ἀπὸ κουμαριές, πουρνάρια, ἀργάδια, κέδρα, ζυλινιές ποὺ ἀποτελοῦν μιὰ μεγάλη συστάδα ἢ ὁποία τελειώνει κοντὰ στὰ χωράφια τὰ καλλιεργήσιμα.

252. Ριζίνα (ή) Πέρα στ' Ριζίνα. Τοποθεσία Ν. τοῦ χωριοῦ, σὲ ἀπόσταση δύο χιλιόμετρα ἀπὸ τὸ κέντρο, ἀπέναντι ἀπὸ τὸν οἰκισμὸ τῆς Βαδίστρας. Λίγα λιβάδια μὲ ψιλὸ χορτάρι γιὰ πρόβατα καὶ φορτιάρια.

253. Ριζίνα (ή): Κάτ' στ' Ριζίνα. Τοποθεσία Ν.Α. τοῦ χωριοῦ κοντὰ στὸ ποτάμι, σὲ ἀπόσταση ἕνα χιλιόμετρο ἀπὸ τὸ κέντρο. Λίγα χωράφια τὰ ὁποῖα ἔκαμαν, μὲ ξεχέροσμα μὲ τὸν κασιμά. Τὸ μέρος αὐτὸ βγάζει ψιλὸ χορτάρι ποὺ τὸ τρώγε λαίμαργα τὰ πρόβατα.

Λέξιη Σλαβ. μὲ κλίση Ἑλληνικὴ σὲ -ινα (Ἀραβαντινὸς σελ. 318 Τομ. Β')

254. Ριζὸ (τό): Ἄπ'αν' κατὰ τὸ Ρ'ζό. Τοποθεσία Β. τοῦ χωριοῦ στὰ ριζώματα τοῦ βουνοῦ Ὀλύτσικας ποὺ διακρίνονται καὶ ξεχωρίζουν ἀπὸ τ' ἄλλα. Σβάρες ἀπὸ χαλίκια μέσα στὰ ὁποῖα διαβαίνει ὁ δρόμος ποὺ ἔρχεται ἀπὸ τὸν Ἄι-Λιά, διασχίζει τὰ χαμηλὰ τῆς πλαγιᾶς, τὸ Ριζὸ καὶ πάει στὴν Πλακατίβα, τὴ Μεσοῦρα, τὴ Λίππα καὶ τὰ Τσερίτσανα. Στὸ Ριζὸ κάνει σταυροδρόμι ὁ δρόμος αὐτὸς μὲ τὸ μονοπάτι ποὺ ἀνεβαίνει στὴν Ὀλύτσικα.

255. Ριζὸ (τό): Πέρα στὸ Ρ'ζό. Τοποθεσία Α. τοῦ χωριοῦ σὲ ἀπόσταση ἕνα χιλιόμετρο ἀπὸ τὸ κέντρο, στὰ νότια ριζώματα τοῦ βουνοῦ Λαζκῆς κοντὰ στὴ Ράχη τοῦ Βασιλειάδη. Λίγα χωροφάκια στὸ ριζωμα τοῦ βουνοῦ ἄγρονα μὲ θάμνους ἀπὸ σκάρπες, τοῦρες κ.ἄ.

256. Ρούγγα (ή): Πέρα στ' Ρούγγα. Τοποθεσία Β.Α. τοῦ χωριοῦ, πάνω ἀπὸ τὰ Ν. ριζώματα τοῦ βουνοῦ Ὀλύτσικα, κοντὰ στὸν οἰκισμὸ τῶν Τζιμαίων. Τόπος ξερὸς μὲ πλούσια πετρώματα, μικρὴ βλάστηση καὶ δύσκολη ρούγα σποτεινὴ ποὺ κατεβαίνει ἀπὸ τὴν πλαγιὰ τοῦ βουνοῦ καὶ πηγαίνει στὸν οἰκισμὸ τῶν Παπανιζολαίων.

Ὀνομασία πιθανὸν Ἄλβαν. -ja, μαύρη ρούγα.

257. Ρούση (τοῦ): Στ' Ρούσ'. Τοποθεσία Ν. τοῦ χωριοῦ, κοντὰ στὸν οἰκισμὸ Βαδίστρας, σὲ ἀπόσταση δύο χιλιόμετρα ἀπὸ τὸ κέντρο. Μέρος μὲ λίγα χωράφια μὲ λιβάδια, στὸ σύνολο Γεωργάνων καὶ Τόσζεσι. Ἄλλοτε ἰδιοκτησία κάποιου Ρούση.

258. Σακελλάριον (τοῦ): Στ' Σακελλάριον. Τοποθεσία Ν. τοῦ χωριοῦ κοντὰ στὸν οἰκισμὸ τοῦ Λεπαιδιοῦ. Ἀγρόκτημα, χωροφάκι τοῦ ἄλλοτε, τσιφλικᾶ Ἰωάννη Σακελλάριου τὸ ὁποῖο εἶχε παραχωρήσει στὸν Κίσο Ράντη, γιατί ἦταν ἔξω ἀπὸ τὸ Τσιφλίκι του, ἦταν ξαγορασμένο μὲ τὴν περιουσία τῶν Τζιμαίων, διῆθεν τοῦ τὸ δώρισε, τῶκανε πεσέσι.

ΧΡΗΣΤΟΥ ΣΚΑΝΔΑΛΗ

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΟΥ ΠΑΛΙΟΥ ΣΠΙΤΙΟΥ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΖΩΗ*

Περιοχῆς Κρυφοβοῦ Ἠπείρου

(ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ)

Πρῶτο Βραβεῖο Κουτλιδαίου Διαγωνισμοῦ 1977—1978
τοῦ Λυκείου Ἑλληνίδων

Θ'. ΕΘΙΜΑ ΘΕΜΕΛΙΩΣΗΣ ΤΟΥ ΣΠΙΤΙΟΥ ΚΑΙ ΣΤΕΓΗΣ

α'. Θεμελίωσης

Συνηθίζουν νὰ φτιάχνουν τὸ σπίτι πάνω «στὴ στάχτη τοῦ πάππου», στὴ «γωνιά τοῦ παλιοῦ». Δηλ. πάνω στὸ θέμελο τοῦ σπιτιοῦ ποῦ εἶχε ὁ πάππος.

Στὴ θεμελίωση τοῦ καινούριου σπιτιοῦ ὁ νοικοκύρης σφάζει «σφαχτὸ σερνικὸ» ἀπὸ τὸ κοπάδι του. Ἐὰν δὲν ἔχει κοπάδι δικό του, ἀγοράζει ἀπὸ νοικοκύρη καὶ καλὸ οἰκογενειάρχη.

Μόλις τὸ σφάζει «τὸ φέρ'ν' γύρα στὸ θέμελο» γιὰ νὰ πέσει τὸ αἷμα μέσα «καὶ νὰ στεριώσει τὸ σπίτι». Ἐὰν εἶναι καὶ ὁ παπὰς «καὶ διαβάσει», βάνει αὐτὸς «τὸ πρῶτο λ'θάρι» (θεμέλιο λίθο). Διαφορετικά, ὅπως συμβαίνει στὶς περισσότερες φορές, βάνει τὸ πρῶτο λιθάρη ὁ πρωτομάστορας.

Στὴ θεμελίωση παραβρίσκονται, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς μαστόρους καὶ τὰ μέλη τῆς οἰκογένειας καὶ οἱ γείτονες, καθὼς καὶ συγγενεῖς καὶ ἄλλοι χωρικοί. Ρίχνουν καὶ λεφτὰ (κέρματα) «στὸ θέμελο». Πρῶτος βάζει λεφτὰ κάτω ἀπὸ τὸ θέμελο (θεμέλιο λίθο) ὁ πρωτομάστορας. Μετὰ οἱ ἄλλοι (ἀφεντικό, γείτονες κλπ.). Τοῦτο λέγεται «οιδέρωμα» ἢ «ἀσήμωμα τ' σπιτιοῦ». Τὰ μαζεύουν μετὰ οἱ μαστόροι καὶ τὰ μοιράζονται. Λένε τίς εὐχὲς κατὰ τὴ θεμελίωση: «Μὲ ζωή». «Καλορρίζικο». «Νὰ τὸ χαρεῖτε μὲ γειά». «Στεργιωμένο». «Χαῖρλίτικο». Ὁ νοικοκύρης κερνάει ρακὶ ὄλους. Τὸ σφαχτὸ τὸ ψήνει ὁ νοικοκύρης καὶ «κάνει τραπέζι» τοὺς μαστόρους. Τρῶνε καὶ οἱ σπιτικοί.

Ἡ θεμελίωση γίνεται καλὴ μέρα. Ὁχι Τρίτη. Προτιμοῦν τὴ Δευτέρα. Δέ γίνεται μέρα γιορτερή.

Πολλοὶ συνηθίζουν στὸ θέμελο νὰ βάζουν καὶ «ἀγιονέρι». Τὸ τοποθετοῦν σὲ μπουκαλάκια στὶς τέσσερις γωνίες τοῦ σπιτιοῦ.

Οἱ συνήθειες τῆς θεμελίωσης συνεχίζονται καὶ σήμερα ἀκόμη. (Σφάζουν σφαχτὸ στὸ χωριό, ὅπως παλιά Τίς πληρ. γιὰ τὰ παλιά ἔχουμε ἀπό: Κων. Τσιάπα, Μαρ. Σιούτη, Σωτ. Καρανίκα).

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 438.

β'. Τῆς στέγης

Μόλις βάλουν τὶς γρεντιὲς καὶ τὰ ψαλίδια πάνω στὸν τοῖχο, βάζουν καὶ στὶς δυὸ ἀκρινὲς κορυφὲς τῆς στέγης ἢ στὴ μιὰ σταυρὸ ξύλινο. Χτυποῦν μετὰ τὰ σκεπάρια στὰ ξύλα τῆς στέγης καὶ φωνάζουν: «Ἔ! ἔ! Καλῶς ὄρισες ἀφεντικὸ μὲ τὸ πεσκέσι πὺ μᾶς ἔφερες: Νὰ ζήσεις νὰ χιλιάσεις καὶ καλορρίζικο τὸ σπίτι σου».

Ἔρχονται γείτονες καὶ ἄλλοι συγγενεῖς καὶ χωρικοί. Αὐτοὺς καλωσορίζουν οἱ μαστόροι χτυπώντας πάλι τὰ σκεπάρια καὶ λέγοντας: «Καλωσόρισες (τάδε, λένε τὸ ὄνομα τοῦ καθενός) μὲ τὸ πεσκέσι πὺ μᾶς ἔφερες». Δίνει τὸ δῶρο του ὁ ἐπισκέπτης καὶ τοὺς λέει: «Εὐχαριστῶ! Καλὲς δουλειές!» Τὰ δῶρα πὺ δίνουν στοὺς μαστόρους εἶναι: μαντίλι, πετσέτα, τοιγάρα, καμὰ ἀρμάθα καπνῶ, κλπ. Τὰ δῶρα οἱ μαστόροι ὅπως τὰ παίρνουν τὰ κρεμοῦν ὅλα ἕνα ἕνα πάνω ἐκεῖ στὴν κορυφὴ τῆς στέγης, γιὰ νὰ φαίνονται. Τελευταῖο παίρνουν τὸ δῶρο τοῦ ἀφεντικοῦ καὶ ἄς τὸν φώναξαν νὰ ἔρθει πρῶτος. Τὸ δῶρο του εἶναι πάντα καλύτερο ἀπὸ τ' ἄλλα. Τὰ δῶρα στὸ τέλος τὰ μοιράζονται οἱ μαστόροι ἀφοῦ τελειώσουν τὸ «ξύλιασμα» τῆς στέγης. Μετὰ τοποθετοῦν τὴν «πλάκα». Τ' ἀφεντικὸ τοὺς κάνει τραπέζι μόλις τελειώσει ἡ στέγη ὅλη.

(Τὶς πληροφ. ἔχουμε ἀπὸ: Σωτ. Καρανίκα 95 χρονῶν, Γεώργιο Μπουκουβάλα, χτίστη, Κ. Τοιάπα, ἀγρότη, Μαρ. Σιούτη, χωρική).

Οἱ συνήθειες τῆς στέγης διατηροῦνται ἀπὸ τοὺς παλιοὺς μαστόρους — χτίστες ἢ παραγκοῦς. Οἱ νέοι δὲν τὶς διατηροῦν ὅλες.

γ'. Διάφορα

Μόλις τελειώσει τὸ σπίτι κάνουν ἀγίασιμὸ μὲ τὸν παπὰ καὶ μετὰ μπαίνουν μέσα.

Ἄν σ' ἕνα σπίτι πεθάνοι πολλὰ ἄποια τῆς οἰκογένειας σὲ λίγο διάστημα, τότε τὸ ἐγκαταλείπουν τὸ σπίτι «νὰ ριμώσει».

Ἦ πὺ βαριὰ κατάρια γιὰ τὸ σπίτι εἶναι: «Νὰ ρημῶσ' νὰ λαλᾶν οἱ κουκουβάγιες». «Νὰ ρημῶσ' νὰ γίνει γρέβια νὰ γυρίζ' οἱ περαστικοὶ νὰ κατῶνε». (Ἀπὸ τὸ στόμα Μαρ. Σιούτη 75 χρονῶν).

Ι'. ΕΠΙΠΛΑ

Τὰ ἐπιπλα καὶ ἡ θέση τους στοὺς διάφορους τύπους σπιτιῶν.

1. Τὰ κ ρ ε β ἄ τ ι α. Στὸ παλιὸ στρωτὸ μονοκάμαρο εἶχαν κρεβάτια χαμηλὰ «τὰ μπάσια». Μὲ πόδια χαμηλά, ἀλλὰ τὸ πιδ συνηθισμένο χωρὶς πόδια. Τὸ κρεβάτι γίνεται μὲ σανίδια πὺ εἶναι καρφωμένα πάνω σὲ «διπλάρια» ξύλα χοντρά καὶ ἀκουμποῦν πάνω σὲ πέτρες τετραγῶνες ἢ σὲ κοιμάτια χοντρά ξύλα. Στὰ περισσότερα στρωτὰ δὲν εἶχαν καθόλου κρεβάτι παρὰ ψάθες. Τὰ ἴδια κρεβάτια εἶχαν καὶ στὰ ἡμιδιώροφα παλιοῦ τύπου. Στὸν τύπο αὐτὸ εἶχαν καὶ τὰ ψηλὰ κρεβάτια «μὲ κλινοδίποδα» (πόδια σὲ τριγωνικὸ σχῆμα). Κατὰ τὰ ἄλλα μὲ σανίδια καὶ διπλάρια.

Πολλὰ σπῖτια ἔχουν καὶ σήμερα μῖσια καὶ μὲ κλινοδίποδα.

2. «Ο ἰ κ α σ ἔ λ ι ς» (κασέλες). Κάθε γυναίκα τὶς φέρνει μὲ τὸ προικὸ της. Εἶναι δυὸ. Μάκρος ὡς 1,50, πλάτ. ὡς 0,60 μ., ὕψος 0,60 μ. Στὸ μέσα μέρος δεξιά ἢ ἀριστερὰ κάθε κασέλα ἔχει ἕνα συρταράκι μόνιμα καρφωμένο, «τὸ παράκλι». Ἐδῶ βάζει τὰ στολίδια κι ἄλλα ἀτομικὰ της πράγματα ἢ γυ-

ναίκα. Μέσα στήν κασέλα βάζει τὸ «ρουχιομιό της» ηφουσιάνια, κλπ.). Μπροστά εἶναι κεντημένη ἢ κασέλα. Τίς ἀγοράζουν ἀπὸ τὸ παζάρι. Πάνω τίς στρώνουν γιὰ νὰ κάθονται. Σὲ μιὰ κασέλα «ποσιάζουν τὸ γίκο» (τὰ ροῦχα, βελόντζες κλπ.). Τίς ἔχουν στὸν πάπο τοῦ στρωτοῦ. Στὸ καλὸ ἤμ)ροφου. Ὅλες οἱ γυναῖκες ποὺ παντρεύτηκαν πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο ἔχουν κασέλες. Τίς ἔχουν στήν κούλια.

3. «Τὸ κασελάκι». Μικρὴ κασέλα ὡς 1 μ. μᾶκρος. Βάζει ὁ ἄντρας τὰ ροῦχα του ἢ ὁ παπποὺς ἢ ἡ βάβω.

4. Τὸ μπαοῦλο. Μὲ ξύλο καὶ μὲ λαμαρίνα. Νεώτερο.

5. Σουπέτ'. Λένε τὸ μικρὸ μπισούλο. Τὸ ἔχουν στὸ καλὸ δωμάτιο ἢ στήν καμαρούλα τοῦ νεώτερου τύπου.

6. Τάβλα. Ἦ γνωστὴ στρόγγυλη. Τὴν ἔχουν κρεμασμένη στὸν τοῖχο σ' ἕνα παλούκι στὸν τύπο τοῦ στρωτοῦ καὶ τοῦ ἤμ)ροφου παλιοῦ. Σὲ μιὰ γωνιά τοῦ στρωτοῦ καὶ πράματα πάνω.

7. Τραπέζι. Πρὶν ἀπὸ τὸ 1930 τρία σπίτια εἶχαν. Τὸ εἶχαν στὸ καλὸ, στήν κούλια. Στὸν τύπο τοῦ παλιοῦ στρωτοῦ δὲν εἶχαν. Ἦταν οὖν τὸ σημερινὸ συρτάρι τῶν σπιτιῶν ποὺ εἶχαν.

8. Καθίκις. Καρέκλες ξύλινες μὲ χιαστί τὰ πόδια καὶ ξύλινο κῶλο καθὼς καὶ πλάτη. Εἶχαν τὰ σπίτια ποὺ εἶχαν καὶ τραπέζι.

9. Τὰ σκαμιά. (τὸ σκαμνί). Ὅλα τὰ σπίτια ἀπὸ τὸ παλιὸ στρωτὸ ὡς τὰ σημερινά. Εἶναι χαμηλά. Ὑπάρχουν καὶ ψηλά μὰ κάθονται σ' αὐτὰ μόνο ἄντρες «χάβδα» (μὲ ἀνοικτὰ τὰ πόδια ὅταν ἔχουν βρακί καὶ φουστάνελα). Τὰ βάζουν γύρω στὸ τζάκι.

10. «Τὸ κτσιούπι». Τὰ κτσιούπια εἶναι ἀπὸ κορμιὸ δέντρου κυλινδρικά κομμάτια. Τὰ χρησιμοποιοῦν στὸ παλιὸ στρωτὸ οὖν σκαμνιά. Τὰ βάζου γύρω στὸ τζάκι. Γύρω στήν τάβλα νὰ τρῶνε.

11. Ἦ «σαρμάνιτσας». Ὁ τύπος τῆς παλιᾶς σαρμανίτοας. Στὸ στρωτὸ πάντα καὶ ποὺ πέρα ἀπὸ τὸ τζάκι νὰ μὴ κρυώνει τὸ μωρὸ.

12. Ἦ «πιανοθήκη». Ὅσοι εἶχαν στὸν τύπο τοῦ στρωτοῦ, τὴν εἶχαν κρεμασμένη στὸν τοῖχο μὲ παλούκια. Τὸ ἴδιο καὶ στοὺς ἄλλους τύπους, στὸν τοῖχο ἢ στὸν τσατμά. Ὅσοι ἔχουν μαγειριὸ βάζουν καὶ ἐκεῖ πιανοθήκη. Πάντα σιὴ θέση τοῦ νοικοκυριοῦ τῆς γυναίκας.

13. Ἦ «ὀκανάπες». Στὸν τύπο τοῦ παλιοῦ ἡμιδιώροφου τὸν συναντοῦμε στήν κούλια. Ξύλινος, μὲ ξύλινο κῶλο καὶ πλάτη γιὰ 3—6 άτομα. Λίγα σπίτια ἔχουν.

(Ἦ περιγραφή στα ἐπιπλα ἔγινε ἀπὸ αὐτοψία καὶ ἀπὸ πληροφ. τῶν γερόντων ποὺ ἀναφέραμε καὶ ἄλλου. Σήμερα ὅσοι ἔχουν παλιὰ τὰ διατηροῦν. Στὸν πόλεμο κάηκαν τὰ περισσότερα. Πολλοὶ εἶχαν θάψει τίς κασέλες καὶ γι' αὐτὸ τίς ἔχουν. Χάλασαν ὅμως τὰ διακοσμητικὰ τους. Ἄλλοι τίς εἶχαν πάρει στὰ βουνά).

ΙΑ'. ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ ΤΟΥ ΣΠΙΤΙΟΥ

α'. Διακόσμηση — Στολίδια

1. Προσκεφαλα. Ὑφαντὰ στὸν ἀργαλειό. Ἐ'Αραδωτά, ζικ - ζίκ καὶ μὲ ἄλλους σχηματισμοὺς. Τὰ γεμίζουν μὲ «ρένιζελα» (ράκη), μὲ ντύματα (φύλλα καλαμποκιοῦ), μὲ ἄχυρο, μὲ χορτάρι. Τὰ βάζουν καὶ κάθονται οἱ φιλοξενούμενοι. Τὰ βάζουν γιὰ προσκέφαλο νὰ κοιμοῦνται. Ὅταν ἔχουν στρωμένο «τσιόλι» (ὑφαντὴ κουβέρτα) τὰ βάζουν στήν ἄκρη. Τὰ ὑπόλοιπα

στο «γίκο» (πόσια ρούχων). (Διατηροῦν οἱ γυναῖκες ἀπὸ 60 χρονῶν καὶ πάνω, μερικά).

2. **Ψάθες**. Τὶς ἀγοράζουν ἀπὸ τὸ παζάρι. Τῆς στρώνουν στὸ στρωτὸ παλιὸ πάνω στὸ κῶμα. Πάνω στὰ μπάσια ἢ κρεβάτια ἀντὶ γιὰ στρῶμα. Μετὰ τὸ 1960 λίγα σπῖτια ἔχουν. Πρὶν ἀπὸ τὸ 1930 εἶχαν ὅλα τὰ σπῖτια.

3. **Στρώματα**. Μὲ παλιὰ τοῖγια φτιαγμένα ἢ μὲ ζιάκα (λινάτσα) καὶ γεμισμένα μὲ χορτάρι ἢ «ροκόφυλλα καὶ ντύματα» (φύλλα καλαμποκιοῦ) ἢ μὲ χορτάρι. Τὰ βάζουν πάνω στὸ σανίδι καὶ στρώνουν τὸ στρῶμα πάνω. Εἶχαν τὰ σπῖτια ἀπὸ παλιὰ καὶ ἔχουν καὶ σήμερα πολλὰ.

4. **«Τσιόλια»**. Λένε τὰ ὑφαντὰ πού στρώνουν καὶ σκεπάζονται.

5. **Τραγότσιολα**. Τὰ τοῖγια πού εἶναι φτιαγμένα μὲ πολὺ τράγιο μαλλὶ καὶ πολὺ λίγο πρόβειο. Τὰ στρώνουν πάνω στὴν ψάθα, στὰ κρεβάτια τὶς καθημερινές, στὸ καθιστικὸ ἢ χειμωνιάτικο πού τὸ λένε' (Ἔχουν καὶ σήμερα οἱ οἰκογένειες στὸ χωριό).

6. **Τράγιες βελέντζες**. Βελέντζες πού εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστο μὲ τράγιο (γίδινο) μαλλί. Εἶναι χοντρές καὶ σκεπάζονται τὸ χειμῶνα οἱ κτηνοτρόφοι χωρικοί. Τὶς ἴδιες στρώνουν καὶ στὰ κρεβάτια. Εἶχαν παλιὰ, ἔχουν καὶ σήμερα πολλές οἰκογένειες στὸ χωριὸ καὶ τὶς στρώνουν τὸ χειμῶνα κάτω.

7. **Πρόβειες βελέντζες**, ἢ ἀπλά: **Βελέντζες**. Μὲ προβατῖο μαλλὶ φτιαγμένες. Εἶναι «ἴσιες». Δηλ. χωρὶς καθόλου κεντήδι. Μὲ ὑφάδι καὶ στημόνι προβατῖο. Σκεπάζονται πάντα. Βελέντζες «ἀραδωτές». Μὲ ἀράδες χρωματιστὲς καὶ ὑφάδι καὶ στημόνι ὅπως στὶς προηγούμενες. Σκεπάζεται ἡ οἰκογένεια.

«Λασιά» ἢ «Φλουκισιή» λένε τὴ φλοκάτη. Μὲ χασιά σκεπάζουν τοὺς ξένους στὸ καλὸ δωμάτιο. Στὸν τύπο τοῦ παλιοῦ στρωτοῦ λίγες χασιές εἶχαν. Στὸν τύπο τοῦ ἡμιδιώροφου ἔχουν ὅλα τὰ σπῖτια, γιὰ τὶς φέρουν μὲ τὴν προίκα τὰ κορίτσια.

8. **Χασιά ἀλόγου**. Μικρὴ φλοκάτη γιὰ τὸ σαμάρι τοῦ ἀλόγου, ὅταν πηγαίνουν στοὺς γάμους καὶ στὰ πανηγύρια ἢ σὲ κουμπάρο, κλπ. Τὴν εἶχαν ἀπὸ παλιὰ καὶ τὴ διατηροῦν καὶ σήμερα.

9. **«Χεράμια»**. «Ἀραδωτὰ» ἢ «κτακωτὰ». (Μὲ ἀράδες ἢ μὲ κουτάκια). Σκεπάζονται καὶ στρώνουν τὰ κρεβάτια, ἀπὸ τὸν παλιὸ τύπο ὡς καὶ σήμερα ἀκόμη σὲ πολλὰ σπῖτια.

10. **Κιλίμια**. Ὑφαντὰ καὶ αὐτὰ στὸν ἀργαλειό. Τὰ στρώνουν καὶ σκεπάζονται. Τὰ κιλίμια τὰ κεντοῦν καὶ μὲ «τὸ κλειδὶ «ς πόλης». Εἶχαν στὸν παλιὸ τύπο καὶ ἔχουν καὶ σήμερα στὸ σημερινὸ σπῖτι.

11. **Μαντανίες**. Ὑφαντὰ «φτηνὰ καὶ λουσατὰ» γιὰ στρώσιμο ἢ γιὰ σκέπασμα. Εἶχαν ἀπὸ παλιὰ καὶ ἔχουν καὶ σήμερα.

12. **Καρμελωτή**. Κουβέρτα μάλλινη ὑφαντὴ στὸν ἀργαλειό, ὅπως καὶ οἱ σημερινές.

13. **Μπάντα**. Γιὰ τὸν τοῖχο ἀπὸ τὰ κρεβάτια. Εἶναι μικρὰ ὑφαντὰ κεντημένα. Τὰ συναντᾶμε ἀπὸ τὸν τύπο τοῦ ἀπλοῦ ἡμιδιώροφου καὶ μετὰ.

14. **Τροσβάς**. Κεντημένο στὸν ἀργαλειὸ σακούλι. Γιὰ καθημερινές δουλειές τὰ τρουβάδια εἶναι ἀπλὰ ὑφαμένα. Γιὰ τοὺς γάμους, βαφτίσια κλπ. ὁ τρουβάς εἶναι κεντημένος στὸν ἀργαλειὸ καὶ πολύχρωμος. Τὰ καθημερινὰ εἶναι μὲ ἄσπρο καὶ μὲ μαῦρο «κτακωτὰ». Ἔχουν καὶ σήμερα μερικά

σπίτια μὰ δὲν τὰ χρησιμοποιοῦν. Ἄλλο εἶδος τρουβά εἶναι «τὸ δισάκι». (Διὸ τρουβάδια συνδεμένα). Ὁ τρουβάς τοῦ τζομπάνοι, ἔχει δυὸ σχοινιά.

15. Σ α κ ι ά. «Πρόβεια σακιά» γιὰ τὸ ἀλεύρι. Τοῦτα εἶναι μὲ μαλλὶ προβάτου». «Τράγιο» γιὰ τὶς ἄλλες δουλειές. Μὲ τράγιο μαλλί. Ἔχουν καὶ σήμερα ἀρκετοὶ τέτοια, ὅπως εἶχαν ἀπὸ τὸν παλιὸ τύπο τοῦ σαρωτοῦ.

16. Τ σ ι α ν τ ι ά. Μικρὰ σακουλάκια μὲ σχοινί. Κεντημένα ἢ σκέτα. Τὰ ἔχουν τὰ δασκαλόπαιδα τοῦ σπιτιοῦ νὰ βάζουν τὰ βιβλία. Μετὰ τὸ 1960 δὲν χρησιμοποιοῦν τὰ παιδιὰ τέτοια.

17. «Μ ε σ ά λ ι». Ὑφαμένον στὸν ἀργαλειὸ φτηνὸ ὕφασμα «ἴσιο» χωρὶς κεντήδια. Μ' αὐτὸ σκεπάζουν τὸ ψωμί. Στρώνουν γιὰ νὰ φάνε. Στὸν τύπο τοῦ παλιοῦ στρωτοῦ ἦτανε ἀπαραίτητο. Μετὰ τὸν πόλεμο χρησιμοποιοῦν πάνινα.

18. Μ α ξ ι λ ά ρ ι α. Πάνινα κεντημένα «μὲ κλάρες καὶ πουλιὰ» καθὼς καὶ μὲ ἄλλα κεντήδια. Τὰ ἔφτιασαν μετὰ τὸ 1930 στὸ χωριό. Τὰ βάζουν τὶς γιορτερές ἄλλες μέρες σὶδὸ καλὸ δωμάτιο.

19. Σ α μ ι ρ ό τ σ ι ο λ ο. Τοιόλι μικρὸ, τράγιο, ἀργαλίσιο, γιὰ νὰ τὸ βάζουν σὶδὸ σαμάρη τοῦ ζῶου τὶς καθημερινές νὰ μὴ βρέχεται. Ἔχουν καὶ σήμερα, ὅπως παλιά, σὶδὸν τύπο τοῦ στρωτοῦ.

20. Μαντήλι «καρὼ» καὶ πετσέτες γιὰ τὸ τραπέζι, ὅταν ἔχουν μαυσαφειρέους, χρησιμοποίησαν μετὰ τὸ 1930.

21. Τὴν κάπα τὴν κρεμοῦν πίσω ἀπὸ τὴν πόρτα. Τώρα τελευταία πού ἔχουν μαγειριὸ τὴν κρεμοῦν ἐκεῖ, σὰν εἶναι βρεγμένη.

22. «Ὁ γ ί κ ο ς». Ὅλα τὰ τοιόλια καὶ οἱ βελένιζες κλπ. διπλώνονται καὶ ποστιάζονται πάνω στὴν κασέλα. Τοῦτος εἶναι ὁ γίκος. Ἄν εἶναι δυὸ προικιά σὶδὸ σπίτι, τότε γίνονται δυὸ «γίκοι».

23. Τ ὸ γ ι α λ ῖ (καθρέφτης). Στὸ στρωτό, σὲ καμιά πλευρὰ πρὸς τὸν πάτο τοῦ σπιτιοῦ. Στὸ ἡμιδιώροφο στὴν κούλια. Στὸ νεώτερο σὶδὸ διάδρομο. Στὸ κάτω μέρος τοῦ ξύλου τοῦ καθρέφτη καὶ μιὰ πετσέτα κρεμασμένη.

24. Φ ω τ ο γ ρ α φ ί α τοῦ Βενιζέλου ἢ κάποιου Βασιλιᾶ. Κρεμοῦν στὴν κούλια σὶδὸν τύπο τοῦ ἡμιδιώροφου καὶ μετὰ. Στὸ στρωτό δὲν εἶχαν. Ἐπίσης μερικοὶ εἶχαν καὶ φωτογραφίες τῆς Γιενοβέφας καὶ τῆς Γκόλφως. Ἄλλοι βάζαν τὴ φωτογραφία πού εἶχαν ἀπὸ στρατιώτες. Ἀκόμη φωτογραφία κάποιου συγγενῆ ξενιτεμένου πού τὴν ἔστειλεν ὁ ἴδιος. Τὶς φωτογραφίες κρεμοῦσαν σὶδὸν τοῖχο τῆς κούλιας πάνω ἀπὸ τὸ τραπέζι.

25. Λουλούδια. Στὸν τύπο τοῦ ἡμιδιώροφου βάζαν σὶδὸ παραθύρι μερικὰ κορίτσια ἓνα λ ο υ λ ο ύ δ ι, συνήθως βασιλικό. Ἄλλο λουλούδι, τὸν ἀθάνατο, τὸν βάζαν στὴ στέγη πρὸς τὸ μέρος τοῦ ἀφαίτη σὲ μιὰ γελαδοκοπριά. Ἐκεῖ τὸ λουλούδι διατηροῦνταν χρόνια.

Τὰ καλὰ ροῦχα γιὰ τὶς γιορτές καὶ τὰ πανηγύρια, τὰ βάζανε στὶς κασέλες. Τὰ καθημερινὰ τὰ κρεμοῦσαν σὲ παλούκια γύρω σὶδὸν τοῖχο. Στὸν τύπο τοῦ ἡμιδιώροφου τὰ κρεμοῦνε σὶδὸ καλὸ δωμάτιο πρὸς τὸ μέρος τοῦ τσιπητῆ καὶ τὰ σκεπάζουν μὲ ἐλαφρὸ ροῦχο (καραμελωτὴ κλπ.).

Ἀπὸ παλιὰ ὡς τὸν πόλεμο τοῦ Σαράντα, ὅλοι οἱ ἄντρες σὶδὸ χωριό, φοροῦσαν «τὰ σκούτινα ροῦχα». Δηλ. φτιαγμένα μὲ μαλλὶ προβάτου σὶδὸν ἀργαλειὸ τοῦ σπιτιοῦ. Τὰ σκουτιὰ εἶναι «κάλτσινα» καὶ «δίμπτα». Τὰ κάλτσινα ὑφαίνονται μὲ δυὸ μιτάρια. Τὰ δίμπτα μὲ τέσσερα μιτάρια. Οἱ κτηνοτρόφοι φορᾶνε καὶ σήμερα «σκοῦτινα». Τὰ βάζουν χρῶμα «λουλακί». Μὲ λουλάκι καὶ σαριὰ βαμμένο. Μερικοὶ γέροντες φορᾶνε τὴ σκούτινη ἄσπρη μποραζάνα ἢ σαλβάρη, πού τὴ λένε.

Πρὶν ἀπὸ τὸ 1930 τὶς γιορτερὲς μέρες φοροῦσαν καὶ τὸ κοντοκάπι, (κοντὴ κάπα μὲ μανίκια). Πρὶν ἀπὸ τὸ 1913 τὴν πατροπαράδοτη φουστανέλα. Σκούτινη τὶς καθημερινὲς καὶ ἄσπρη πάνινη τὶς γιορτιές. Κάλτσες, «τὰ τσερέπια» (ἀπὸ μαλλὶ πρόβατου στὸ χέρι πλεγμένα, χρῶμα λουλακί). Παλιά πρὶν ἀπὸ τὸ 1930 φοροῦσαν τὰ τσαρούχια, μετὰ τὰ παπούτσια Στὸ κεφάλι οἱ γέροντες σκούφια μαύρη, «τὴν ἀρναούτα». Οἱ φανέλες μάλλινες ἀπὸ μαλλιά προβάτου.

Οἱ γυναῖκες τὶς καθημερινὲς φοροῦσαν «φούστα» φτιαγμένη μὲ μαλλὶ προβάτου ἢ στὸ χέρι μὲ τὴ «βελόνα» ἢ στὸν ἀργαλειό. Ἡ φούστα ἔχει καὶ κορμί, δὲν εἶναι μεσοφόρι. Τὶς γιορτερὲς μέρες ἢ ὅταν βγαίνουν ἀπὸ τὸ χωριὸ φορᾶνε τὸ φουστάνι πάνω ἀπὸ τὴ φούστα τὸ χειμῶνα. Τὸ καλοκαίρι φορᾶνε κάτω ἀπὸ τὸ φουστάνι πουκάμισο πάνινο. Πρὶν ἀπὸ τὸ 1930 δὲ φοροῦσαν οἱ γυναῖκες πουκάμισα. Μόνο μερικὲς «ἐχοῦμενες» φοροῦσαν.

Στὸ κεφάλι τὸ μαῦρο μαντήλι. Τὰ τσερέπια στὰ πόδια. Μετὰ τὸ 1940 φόρεσαν «βρωπαϊκὲς κάλτσες». Τσαρούχια ὡς τὸ 1930. Μετὰ παπούτσια μὲ λωρίδα δετὰ καὶ λίγο τακούνι. Τὸ φουστάνι πλατὺ μὲ σούρα καὶ κεντήδια στὸ στήθος. Σεγκούνι. Ποδιὰ κεντημένη τὶς γιορτερὲς καὶ σκέτη τὶς καθημερινές. Τὰ τσερέπια ἄσπρα καὶ μὲ «ξόμπλια» (κεντήδια) τὶς γιορτερὲς μέρες. Ζῶνα κεντημένη τὶς γιορτερὲς. Πέτσινη ἀπλή τὶς καθημερινές.

Τὰ παιδιὰ τῆς οἰκογένειας ὡς τὰ 6 χρόνια, φουστάνι μονοκόμματο ἀγόρια καὶ κορίτσια. Μετὰ δίδυμα ἢ πάνινα τὰ ἀγόρια, φουστοῦλες τὰ κορίτσια. Μετὰ τὸν πόλεμο σὲ λίγα παιδιὰ παρατηροῦνταν τὸ φουστάνι. Λίγα φοροῦσαν παπούτσια ἀπὸ τὰ μικρά. Βρακὶ ὡς τὸ 1930, σπάνια φοροῦσε γυναίκα. Οὔτε στηθόδεσμο.

Μετὰ τὸ 1930 φτιάναν παπούτσια μὲ πάτο ἀπὸ λάστιχα αὐτοκινήτων γιὰ καθημερινά. Γιὰ τὶς γιορτινὲς πέτσινα «προκιασιὰ» (μὲ πρόκες σιὴ σόλα). Τὰ παιδιὰ τῆς σχολικῆς ἡλικίας καὶ πάνω φοροῦσαν πέτσινα ἢ ἀπὸ λάστιχο ὅπως εἶπαμε γιὰ τὰ προηγούμενα.

(Σ η μ ε ί ω σ η: Στὴ στολὴ ἀναφερθήκαμε μὲ ἀδρὲς γραμμὲς γιατί μὲ λεπτομέρειες ἔχουμε καταγίνει σὲ ἄλλη μας ἐργασία).

Τὰ στολίδια τῶν μελῶν τῆς οἰκογένειας: Καρφίτσες, πεντόλιρα, ἄλυοίδες κλπ., ποὺ φοροῦσαν πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο, τὰ βάζανε γιὰ φύλαξη «στὸ παράκλι» τῆς κασέλας, ὅπως παραπάνω εἶπαμε. Οἱ ἄντρες τὸ ρολόγι μὲ τὴν ἄλυσίδα στὸ τσεπάκι τοῦ γελέκου ἢ τοῦ παντελονιοῦ. Μετὰ τὸν πόλεμο ὅσοι δὲν τὰ χάσανε τὰ πούλησανε στοὺς γυρολόγους ἢ τὰ λειώσανε καὶ φτιάσαν σύγχρονα στολίδια. Λίγοι διατηροῦν ἀπὸ αὐτὰ τὰ παλιά.

(Τὶς πληροφορίες γιὰ τὴ διακόσμηση καὶ τὰ στολίδια τὶς ἔχουμε ἀπὸ τοὺς γέροντους ποὺ προαναφέραμε, ἀπὸ αὐτοψία γιὰ ὅσα βρίσκονται).

ΤΑΣΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Η ΒΑΡΒΑΡΙΤΣΑ

Ἄνυπόφορη ἦταν ἡ ζέστη ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα τοῦ Καλοκαιριοῦ τοῦ 1955. Σὲ ἀπόγνωση βρισκόνταν οἱ χωριανοὶ ἀπὸ τὴν τρομερὴ ἀνομβρία ποὺ τοὺς ἔδεσνε. Προσεύχονταν νὰ ρίξει ὁ Θεὸς καμιὰ σταγόνα, μὰ οὔτε συννεφάκι στὸν οὐρανὸ δὲν φαίνονταν. Τὰ λιανὰ καὶ τ' ἀραιποσίτια τὰ ξερά, ἔκαναν «μεσημέρι» μέρα νύχτα. Εἶχαν διλαδὴ διπλωθεῖ τὰ φύλλα τους κι ἀργοπέθαιναν. Τὰ πρόβατα δὲν εὔρισκαν ποῦθενὰ χλωρασιά κι εἶχε πικραθεῖ ἡ γλώσσα του ἀπὸ τὸ κλαρὶ τὸ γραβίσιο.

— Ὅσο γιὰ μᾶς, τὰ παιδιὰ τοῦ σχολείου, ποῦ νὰ συμμεριστοῦμε τὴ στεναχώρια τους. Εἶχαμε μαζευτεῖ στὴν Κοῦλα — στὴν πλατεία τοῦ χωριοῦ — καὶ κάτω ἀπὸ τὶς βαθύσκιωτες σκαμνιές, χοροπηδάγαμε ξυπόλυτα ἀπ' τὴ χαρὰ μας τὴ μεγάλη, γιὰ τὸ τοιμποῦσι τὸ ἀναπάντεχο ποὺ θὰ κάναμε ἐκεῖνο τὸ μεσημέρι. Ἐκτὸς βέβαια ἀπ' αὐτὸ εἶχαμε καὶ μεγάλη περιέργεια νὰ δοῦμε τί πράγμα ἦταν αὐτὴ ἡ βαρβαρίτσα, ποὺ ἐτοίμαζαν ἀπὸ τὸ προῖ τὰ μεγάλα παιδιὰ κάτω στὰ πηγάδια.

— Καμιὰ φορὰ ἀπ' τὸ κόλωμα τοῦ σχολειοῦ φάνηκαν νᾶρχονται ἔχοντας στὴ μέση τὸν Κώστα Μπαλάφα ποὺ τὸν εἶχαν τιλιξεῖ ἀπ' τὴν κορφὴ ὡς τὸν πάτο μὲ χειλιδρονιές, κισάρια καὶ φτελιάδια. Λέν γνορίζονταν καθόλου. Ἐκεῖ ποὺ τὸν χαζοκοιτάγαμε, μᾶς ἔβαλαν τὶς φωνές, γρήγορα νὰ πᾶμε στὰ σπίτια μας νὰ φέρομε ἄλλος καλάθι, ἄλλος γκαμπούτσι, ἄλλος σακούλι, ἄλλος μπουκάκι κλπ. Σὰν τὰ φέραμε, ξεκινήσαμε ὅλοι μαζί νὰ πᾶμε γύρω στὰ χωριά. Μπροστὰ ἡ βαρβαρίτσα, πίσω τὰ μεγάλα παιδιὰ, τὰ ξοσχολικά καὶ παρατίσω ἑμεῖς, κρατώντας ὅλοι στὰ χεῖρα ἀπὸ κάτω.

— Σέ κάθε αὐλὴ ποὺ μπαίναμε, τὰ μεγάλα παιδιὰ ἄρχιζαν τὸ τραγοῦδι:

Βαρβαρίτσα περπατεῖ,
τὸ Θεὸ παρακαλεῖ,
γιὰ νὰ πιάσει μιὰ βροχὴ,
γιὰ νὰ φᾶνε οἱ ὄρφανοί,
καὶ τὰ ὄρφανόπουλα,
γιὰ νὰ πιάσει μιὰ βροχὴ,
γιὰ νὰ γίνει τὸ ψωμί,
γιὰ νὰ φᾶνε οἱ φτωχοί,
καὶ τὰ ὄρφανόπουλα.

Ἐβγαине τότε ἡ νοικοκυρὰ στὴν πόρτα μ' ἓνα δοχεῖο νερὸ καὶ μὲ τὴν εὐχὴ: «κακὰρι ὁ Θεὸς» καὶ τὸ ἔριχνε στὴ βαρβαρίτσα μας. Μετὰ μᾶς ἔδινε ὅτι εἶχε, ἀπὸ αὐγά, τυρί, ψωμί, λάδι, μαρούλια, ξίδι καὶ ἄλατι. Κοντεύαμε νὰ τελειώσουμε ὅλα τὰ σπίτια καὶ εἶχαμε φορτωθεῖ ἀπ' ὅλα τὰ καλά. Μόνο ἐκεῖνη ἡ μπουκάλα μὲ τὸ εἰλογημένο λάδι εἶδαμαν καὶ πάθαμαν νὰ τὴ φτάσουμε ὡς τὴ μέση. Ἦταν βλέπεις τὸ λαδάκι στὸ χωριὸ μας ἀπὸ τ' ἀγαθὰ ποὺ σπάνιζαν. Μὰ δὲν μᾶς ἔφτανε αὐτό. ἡ Γιῶργο - Τσιάμενα ἔκανε λάθος κι ἀντὶ γιὰ λάδι, μᾶς τὴν ἀπογέμισε μὲ πετρέλαιο. Εὐτυχῶς ποὺ τὸ κακὸ ποὺ μᾶς ἔκανε τὸ διώρωθωσε ἀμέσως.

Σὰν φέραμε ὅλα τὰ σπίτια τοῦ χωριοῦ μας γύρω, ἐπιστρέψαμε στὴν Κοῦλα. Ἄκουμήσαμε στὴ μεγάλη κόντρα ποῦναί ἀπ' τὰ παμπάλαια χρόνια κάτω ἀκριβῶς

ἀπ' τὴ μεγαλύτερη σαμινιά, ὅτι εἶχαμε μαζέψει, κι ἐνῶ ὁ Κώστας Μπαλάρας πήγε σπίτι του ν' ἀλλάξει πούχε γίνει παπὶ ἀπ' τὸ νερὸ ποὺ τοῦριξαν. ἐμῶς μᾶς ἔστειλαν πάλι στὰ σπίτια μας γιὰ νὰ φέρομε τηγάνια, λίμπες, ψηρούνια, μαχαίρια, πυρωσιτῆς καὶ ξύλα.

Τὸ μαγείρεμα δηλαδὴ τὸ τηγάνισμα τῶν ἀγῶν καθὼς καὶ τὸ κόψιμο τῆς μαρουλοσαλάτας ἔγινε ἀπὸ τὰ μεγάλα παιδιά. Ἐμεῖς μπήγαμε στὴ γρομμῆ κι ἕνας ἕνας ποὺ ἔπαινε τὴν τηγανιά του στρόνονταν κάτω ἀπ' τὶς σαμινιές. Στὸ τραπέζωμα ἐκεῖνο ἔλαβαν μέρος κι ἄλλοι χωριανοί. ποὺ ἔτυχε ἐκεῖνη τὴν ὥρα νὰ περνοῦν ἀπὸ κεῖ ἢ πού... βρέθηκαν ἐπίτηδες ἐκεῖ.

Δὲν νομίζω τὸ τοιμποῦσι ἐκεῖνο, τὸ ἀλησμόνητο, νὰ διέφερε σὲ τίποτε ἀπὸ τὶς ἀγάπες τῶν πρώτων μεταχριστιανιστῶν χρόνων.

...Κι ἀκοῦς, μούλεγε ἡ ἀδερφή μου ἡ Ἀγλαΐα τὶς προάλλες ποὺ ἀνταμώσαμε στὸ χωριό, σὰν τόφερε ἡ ζουβέντα, νὰ βρέξει μετὰ ἀπὸ δυὸ μέρες καὶ νὰ χορτάσει ἡ γῆς νεράκι τοῦ Θεοῦ!

Αὐτὸ δὲν τὸ θυμάμαι, τῆς ἀποκριθῆκα. ἀλλὰ ἐκεῖνο τὸ λῆγδομα τοῦ ἀδειανοῦ μας στομαχοῦ δὲν θὰ τὸ ξεχάσω ποτέ. Κι αἰτία ἦταν ἡ βαρβαρίσα ἕνα ἔθιμο ὁμορφο ποὺ δὲν ματάγινε ἄλλη φορὰ.

ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΓΙΩΡΓΟΥ ΠΑΤΣΟΥΡΟΥ

Κοινωνιολόγος

Η ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΗ ΔΙΕΝΕΞΗ ΑΠΟ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΠΟΨΗ

Ἡ θεωρία τοῦ «ζωτικῶν χώρων» σάν αἰτιολόγησι τοῦ στόχου ἑδαφικῆς ἐπεκτάσεως ὁρισμένων κρατῶν, γιά τὴν ἐξισορρόπησι πληθυσμοῦ — φυσικῶν πόρων καὶ τὴν εὐρύτερη χωροταξικὴ ἀνακατανομὴ πληθυσμοῦ — ἑδαφῶν, εἶναι γνωστὴ καὶ παλαιὰ καὶ ἐπανέροχεται μὲ διάφορες μορφὰς σάν κάλυψι Ἱμπεριαλιστικῶν καὶ Πολεμικῶν βλέψεων ἢ προπαρασκευῆς ἀπὸ κράτη μὲ ἔντονα πληθυσμιακὰ προβλήματα.

Ἡ σκοπιμότητα καὶ οἱ συνέπειαι μιᾶς ἐπεκτατικῆς πολιτικῆς γιά τὴν λύσι τῶν πληθυσμιακῶν προβλημάτων καὶ τὴν ἀποφυγὴν ἐσωτερικῶν ἀναταραχῶν, ἀπὸ τὴν διεκδικήσεις τοῦ λαοῦ, εἶναι ἐπικίνδυνες, κυρίως γιά μὴ ἀνεπτυγμένα κράτη, ἐπειδὴ ὁ πόλεμος, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ὕλικὴν καταστροφὴν, τὴν ἀπώλειαν, καὶ τὴν δεσμεύσει στὴν ξένη χρηματοδότησι, συνεπάγεται καὶ πολιτικὴν, πολιτιστικὴν καὶ οἰκονομικὴν ὀπισθοδρόμησι, χωρὶς ἢ ἐπιτυχία νὰ εἶναι ἀσφαλῆς. Καὶ τοῦτο ἐπειδὴ οὔτε τὸ πλῆθος, οὔτε ἡ ἰσχὺς φέρουσι τὴν νίκη στὸν πόλεμον, ἀλλὰ τὸ ψυχικὸ σθένος καὶ τὸ ἀριστὸ ἠθικόν, ποὺ συνήθως λείπουν ἀπὸ λαοὺς ποὺ δοκιμάζονται ἀπὸ τὴν οἰκονομικῆν, κοινωνικῆν καὶ ψυχολογικῆν συνέπειαν τῆς δλο καὶ πῶ ἐντονῆς πληθυσμιακῆς τῶν αὐξήσεως.

1. Η ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΗ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ

Βασικὸς σκοπὸς αὐτῆς τῆς σύντομης μελέτης εἶναι νὰ ἐξετάσει τὸ ἑλληνοτουρκικὴν διαφορῆν τῶν τελευταίων χρόνων, ἀπὸ δημογραφικὴν ἀποψη καὶ νὰ προσδιορίσει τὰ προβλήματα καὶ τὸν ὄγκον τοῦ πληθυσμοῦ (τουρκικοῦ - ἑλληνικοῦ), σάν γενεσιουργικὸν αἶτιον στὴν διαρκὴ ἀπειλὴ πολέμου μεταξὺ τῶν δύο κρατῶν. Θὰ ἐξετασθῆ εἰδικότερα, κατὰ πόσον τὸ συνολικὸν πληθυσμιακὸν μέγεθος καὶ κυρίως ἡ μὲγάλη ἢ μικρὴ φυσικὴ ἐτήσια αὐξήσις του, ἐπηρεάζει ἢ ἐκτρέφει τὴν ὑφιστάμενην ὀξύτητα τῶν ἑλληνοτουρκικῶν σχέσεων, γιὰ τὴν ἐπηρεάζει καὶ πῶς μπορεῖ ὁ πληθυσμὸς, ἢ διάρθρωσι καὶ τὸ μέγεθος του νὰ χαλιναγωγηθῶν, νὰ ἀναπροσανατολισθῶν καὶ νὰ ἐκπονηθῶν ἀκίνδυνα.

Ἀνεξάρτητα λοιπὸν ἀπὸ τὴν ἀπόλυτη ἀκρίβεια τῶν ἀριθμῶν ἢ τὴν ὁμοιογένεια κάθε λαοῦ (ἑλληνικοῦ καὶ τουρκικοῦ), ὁ σημερινὸς συσχετισμὸς πληθυσμιακοῦ μεγέθους εἶναι περίπου 4 πρὸς 1 ὑπὲρ τῆς Τουρκίας ἐνῶ ἦταν 2 πρὸς 1 τὸ 1927. Ἐὰν δὲ ληφθῆ ἡ ἐτήσια φυσικὴ πληθυσμιακὴ αὐξήσις τῆς Τουρκίας εἶναι περίπου τριπλάσια τῆς Ἑλλάδος (στὴν Τουρκία κυμαίνεται στὸ 2,5% περίπου, ἐνῶ στὴν Ἑλλάδα στὸ 0,8%), ἡ ἐκτίμησις γιά τὸ μέλλον, δίνει 85 ἑκατομ. πληθυσμὸν στὴν Τουρκία γιά τὸ ἔτος 2.000 μ.Χ. καὶ λιγώτερον ἀπὸ 15 ἑκατομ. στὴν Ἑλλάδα γιά τὸν ἴδιον χρονικὸν ὁρίζοντα. Ἔτσι ἡ σχέση πληθυσμιακοῦ μεγέθους μεταβάλλεται ἀπὸ 4 πρὸς 1, σὲ 6 πρὸς 1.

Τοῦτο ἐξηγεῖται ἐπειδὴ ὁρισμένα, μὴ ἀνεπτυγμένα κράτη, αὐξάνουσι γρήγορα ἐπειδὴ ἔχουσι σήμερον χάρις στὴν προσόδον τῆς λαοικῆς, χαμηλῆς θνησιμότητος, ἐνῶ ἔχουσι κρατῆσαι τὸν ὑψηλὸν ρυθμὸν βιολογικῆς γονιμότητος, ποὺ τοὺς ἦταν, ἄλλοτε,

απαραίτητος, για να εξισορροπήσουν την ύψηλή θνησιμότητα του παρελθόντος.

Ειδικότερα ο σημερινός πληθυσμός της Τουρκίας εκτιμάται σε 40 εκατομμύρια, ενώ ήταν 36 το 1971 και 13,5 το 1927. Από τον σημερινό πληθυσμό το 50% περίπου είναι πληθυσμός μέχρι 20 ετών, ενώ το αντίστοιχο ελληνικό ποσοστό ήταν (1971) 33%.

Μια τέτοια διάρθρωση πληθυσμού, για μη ανεπτυγμένη χώρα, διακινδυνεύει τον αναλφabetισμό και εμποδίζει την ανάπτυξη, επειδή συνεπάγεται χαμηλό ποσοστό ενεργού πληθυσμού, που θα «σηκώσει» τα βάρη της ανάπτυξεως. Ακόμα έχει και ύψηλή θνησιμότητα επειδή διατηρεί την άγνοια, που είναι περισσότερο δολοφονική από την ανέχεια.

Βασική αιτία της παραπάνω πληθυσμιακής εκκρήξεως της Τουρκίας ήταν το ύψηλο ποσοστό γεννησιμότητας που κειμενόταν κατά την τελευταία 40ετία γύρω στο 40ο/οο περίπου (1935—40 : 38,3ο/οο 1950—55 : 42,2ο/οο, 1967 : 39,6ο/οο), και ήταν από τα ύψηλότερα στον κόσμο, ενώ για την Ελλάδα το αντίστοιχο ποσοστό έπεσε από 24,5ο/οο το 1940 και 20,0ο/οο το 1950, σε 16,5ο/οο το 1970.

Έτσι για την ίδια χρονική περίοδο το ποσοστό πραγματικής φυσικής ετήσιας αύξησεως του πληθυσμού (γεννήσεις μείον θάνατοι) ήταν για την Τουρκία 2,5ο/οο περίπου, ενώ στην Ελλάδα έπεσε από 12ο/οο το 1940 σε 8ο/οο το 1970, λόγω της συνεχούς μειώσεως των γεννήσεων - κυρίως.

Από άποψη απασχολήσεως (1970) η κατανομή του Τουρκικού ενεργού πληθυσμού ήταν: Γεωργία, 68,1%, Βιομηχανία 12%, κατασκευές 3,7% και υπηρεσίες 40% περίπου.

Με βάση τα παραπάνω στοιχεία, από άποψη απασχολήσεως, σε ετήσια πλαίσια, έχουμε τα εξής: "Ένα εκατομμύριο άτομα το χρόνο, και μελλοντικά ένα μισονέο άνθρωποι θα φθάνουν στην εφηβική ηλικία και στην αγορά για αναζήτηση απασχολήσεως. Αν ληφθεί υπόψη και η ύφισταμένη διάρθρωση της Τουρκικής παραγωγής μπορούμε να εκτιμήσουμε σε μισό τουλάχιστον εκατομμύριο το χρόνο, τις νέες εξωγεωργικές απασχολήσεις, που πρέπει να δημιουργούνται για την απορρόφηση, όσων πρωτοζητάνε εργασία. Οι παραπάνω αριθμοί είναι 10πλάσιοι από τους αντίστοιχους ελληνικούς, σε ετήσια βάση, και απαιτούν οργάνωση και πολλαπλάσιες επενδύσεις (οικονομικές, δημογραφικές) για να διατηρηθεί το ύφιστάμενο επίπεδο διαβιώσεως, υγείας, κατοικίας και μορφώσεως και να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις απορροφήσεως σε παραγωγικές απασχολήσεις.

Τούτο γίνεται πιο κατανοητό αν ληφθεί υπόψη ότι κατά την διάρκεια των ετών 1960—1974 (το 190 σαν βάση για το 1960) αύξησε τον πληθυσμό της σε 149,3% και το εισόδημά της σε 178,9% γεγονός που σημαίνει, λιγότερο από 1,5% ετήσια αύξηση του κατά κεφαλή εισοδήματος για το παραπάνω χρονικό διάστημα. Και εξηγείται, επειδή, η αύξηση του εισοδήματος (ανά κάτοικο), ισούται με τη διαφορά μεταξύ του ποσοστού της ετήσιας αύξησεως του εισοδήματος (έν προκειμένω 3,9% το χρόνο) και του ποσοστού ετήσιας δημογραφικής αύξησεως (2,5% το χρόνο). Επομένως η αύξηση του κατά κεφαλή εισοδήματος της Τουρκίας για το διάστημα 1960—74 ήταν στην πραγματικότητα 3,9%—2,5% = 1,4% το χρόνο.

Σε παλαιότερες εποχές, κυρίως στη Αντική Εξόσπη, η πληθυσμιακή αύξηση συνδέθηκε με την εκμετάλλευση νέων εδαφών, την ανάπτυξη των πόλεων, την βιομηχανική και πολιτιστική ανάπτυξη και τους εποικισμούς νέων χωρών. Σήμερα η υπέρμετρη πληθυσμιακή διόγκωση ενός μη ανεπτυγμένου λαού έχει έντονες συνέπειες, όταν για οποιοδήποτε λόγο ή ικανότητα απορροφήσεως ή ο ρυθμός ανάπτυξεως του οικονομικού συστήματος είναι ανεπαρκής για να έσσωματώσουν τις συνεχώς μεγαλύτερες «φουρνιές» των νέων, όμαλά, στην κοινωνία και το σύστημα πα-

οραγωγής, που πρέπει να εξελίσσονται και να προσαρμόζονται με ρυθμούς ανεπτυγμένων Κρατών. Σε όρισμένα δὲ Κράτη (Τουρκία, Ἰνδία, Πακιστάν) ἡ πληθυσμιακὴ αὐξηση εἶναι τόσο ἐντονη, που ἀποκλείει τὴν δυνατότητα ἀποτελεσματικῆς παρεμβάσεως (στὸ ἐγγὺς μέλλον), γιὰ τὸν ἔλεγχο τῶν γεννήσεων, μετὰ τὴν ὑφιστάμενη δομὴ κρατικῆς ὀργανώσεως, κόστους, προσωπικοῦ καὶ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου τοῦ πληθυσμοῦ. Ἔτσι στὴν Ἰνδία π.χ. ἐνῶ χρειάστηκε ἕνας αἰώνας (1850—1950) γιὰ νὰ αὐξηθῆ ὁ πληθυσμὸς τους κατὰ 200 ἑκατομμύρια ἄτομα, ἐφθάσαν 20 χρόνια (λόγω μειώσεως τῶν θανάτων), ἀπὸ τὸ 1951—71, γιὰ νὰ ἔχουμε τὸ ἴδιο ἀποτέλεσμα (ἄλλα 200 ἑκατομμύρια) καὶ νὰ φθάσει σήμερον ὁ συνολικὸς πληθυσμὸς τὰ 600 ἑκατομμύρια, μετὰ ποσοστὸ 51% πληθυσμοῦ, ἡλικίας κάτω τῶν 20 ἐτῶν. Στὴν περίπτωση αὐτὴ ἐπειδὴ οἱ ἀνάγκες σὲ κεφάλαια αὐξάνονται ἀνάλογα μετὰ τὸ ρυθμὸ αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τὴ σύνθεσή του, κατὰ ἡλικία, ἐνῶ ἡ πληθυσμιακὴ αὐξηση μειώνει τὴν ἐπενδυτικὴ ἰκανότητα, κυρίως στὶς μὴ ἀνεπτυγμένες οἰκονομικὰ χώρες, ἡ ὅλη εἰκόνα παρομοιάζεται σὰν προσπάθεια ἀνόδου σὲ μιὰ, πρὸς τὰ κάτω, κυλιόμενη σκάλα. Καὶ πρέπει νὰ τρέχεις μὲ ὅλη σου τὴ δύναμη γιὰ νὰ μπορέσεις νὰ σταθεῖς στὸ ἴδιο ἐπίπεδο.

Ἔτσι χώρες, σὰν τὴν Ἰνδία, μένουν αἰχμάλωτες μιᾶς διαρκoῦς φτώχειας. Ἐπειδὴ ἡ ἀνέχεια καὶ ὁ ἀναλφabetισμὸς εἶναι γενεσιουργοὶ τῆς ὑπεροπνητικότητας τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ὁ ὑπερπληθυσμὸς διαγωνίζει τὴν ἀνέχεια. Εἶναι ὁ φαῦλος κύκλος τοῦ ὑπερπληθυσμοῦ, τοῦ χαμηλοῦ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου καὶ τῆς ἀνέχειας. Ἔτσι ὁ ὑπερπληθυσμὸς γιὰ μὴ ἀνεπτυγμένη χώρα θεωρεῖται σὰν δένδρο πνιγμένο ἀπὸ τὸ πολὺ του φύλλωμα, μετὰ ἀποτέλεσμα τὴν μειωμένη ἀπόδοσή του σὲ καρπούς.

Ἀκόμα σὲ μιὰ οἰκονομία, σὰν τὴν Τουρκικὴ, μετὰ ἐντονο παραδοσιακὸ χαρακτῆρα, ὅπου λόγῳ φεουδαρχικοῦ παρελθόντος τὸ 20% τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ, κατέχει τὸ 80% τῶν ἐδαφῶν καὶ ἡ χροῖνα ὑποαπασχόληση προέρχεται καὶ ἀπὸ τὸ καθιστὸς ἰδιοκτησίας, ἡ δυσχέρεια προσπελάσεως στὴν εἰδημερία εἶναι σημιαντικότερη καὶ ὀξύνει τὶς ψυχολογικὰς συνέπειες τῆς χροῖνας ἀνεργίας, ὅσο ἡ ὀριμότητα τοῦ πληθυσμοῦ αὐξάνει.

Ἔτσι ἡ μετανάστευση, ἡ ἐξάπλωση τῶν μέσων ἐνημερώσεως καὶ ἡ ἀστικοποίηση τοῦ πληθυσμοῦ μαζί μετὰ τὴν σχετικὴ ἀνόδο τοῦ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου, ἔστω καὶ σὲ ἐπίπεδο μειώσεως τοῦ ἀναλφabetισμοῦ, θὰ ἔχουν μελλοντικὰ ἀποφασιστικὴ συμβολὴ στὸ κίμα διεκδικήσεων καὶ ἐξαπλώσεως τῆς πολιτικῆς βίας.

Εἰδικότερα γιὰ τὸν ρυθμὸ ἀστικοποίησεως 5.5 τὸ χρόνο, που ὑπάρχει σήμερον, στὴν Τουρκία σημειώνεται ὅτι:

Ἡ ἀστικὴ ἀνάπτυξη τῶν μὴ ἀνεπτυγμένων χωρῶν προέρχεται ἀπὸ τὴν μετάστασι στὶς πόλεις τῶν ὑποαπασχολούμενων καὶ ἀνεργῶν τῆς ὑπαίθρου. Ἔτσι σ' αὐτὲς τὶς χώρες ἡ ἐντονη ἀστεφυλία ἀντιστοιχεῖ πάντα σὲ αὐξημένη προλεταριοποίηση. Καὶ ἐπειδὴ περισσότερο ἀπὸ τὴν ἀνέχεια ἡ χροῖνα ἀνεργία εἶναι συντελεστὴς ἀπογοητεύσεως, ἡ γεωγραφία τῆς ἀνεργίας, ἐνδοκρατικὰ καὶ διακρατικὰ, εἶναι καὶ γεωγραφία τῆς πολιτικῆς βίας καὶ τῶν ἀνωμαλιῶν. Ἔτσι σὲ ἐπίπεδο Κράτους οἱ ἀνωμαλίες ξεκινοῦν ἀπὸ τὸν ἀστικὸ πληθυσμὸ καὶ μάλιστα τῶν πόλεων ἐντονης πληθυσμιακῆς ἀναπτύξεως καὶ τοῦτο φαίνεται νῆναι πολὺ παλὸν ὥστε ὁ πόλεμος (πόλεμος) νὰ εἶναι γλωσσολογικὰ, παράγωγος τῆς πόλεως (πόλεως) καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ἰσχύει, μετὰ πολλὰς ἀναπροσαρμογὰς, ἀφοῦ οἱ ἀντίρτες τῶν πόλεων ἀποτελοῦν, σήμερον, τὴν ἐξελιγμένη μορφή πολιτικῆς βίας καὶ ἐπαναστάσεως.

Μόνον ἡ Κινεζικὴ Ἐπανάσταση ξεστράτισε καὶ ἀπέδειξε ὅτι ἡ πληθυσμιακὴ πλημμυρίδα μπορεῖ νὰ ξεσηκώσει καὶ τοὺς ἐξαθλιωμένους χωρικοὺς, καὶ δὲν εἶναι πλέον ἡ βία, ἀποκλειστικὸ ἐργὸ τοῦ ἀστικοῦ προλεταριάτου.

Ἔτσι ἀπὸ ἀποψη ἀστικῆς ἀναπτύξεως ἡ εἰκόνα τῆς Τουρκίας θεωρεῖται, ἐκ πρώτης ὄψεως, ἰκανοποιητικὴ, μετὰ ποσοστὸ ἀστικοῦ πληθυσμοῦ 30% (1970), δεδο-

μένης τῆς γεωργικῆς διαρθρώσεως τῆς οἰκονομίας της. ὅπου τὸ 75% τῶν ἐξαγωγῶν προέρχονται ἀπὸ τὸν πρωτογενῆ τομέα.

Ἄλλὰ ἡ ἀνάπτυξη ὁρισμένων πόλεων εἶναι πολὺ ἐντονη, μὲ ἀποτέλεσμα ὁ πληθυσμὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως νὰ φθάσει τὸ 1970 τὰ 2.850.000 κατοίκους, τῆς Σμύρνης 820.000 καὶ τῆς Ἄγκυρας τοὺς 1.250.000, ἐνῶ εἶχε μόνον 25.000 τὸ 1920 καὶ 288.000 τὸ 1950, μὲ μέσο ἐτήσιο ρυθμὸ ἀστικοποιήσεως 5,5%.

Ἀκόμα ἀπὸ χωροταξικὴ ἀποψη ἔχουμε τὴν ἐξῆς εἰκόνα: Ἡ Ἀντικὴ καὶ Βορειοδυτικὴ πλευρὰ τῆς Χώρας ἔχουν τριπλασιαστὲι πληθυσμιακὰ τὰ τελευταῖα 20 χρόνια, ἀλλὰ ὁ μισὸς πληθυσμὸς ζῇ σὲ παράγκες καὶ ἀπὸ τὸν πληθυσμὸ τοῦτο προέρχεται τὸ μισὸ τῶν μεταναστῶν ἐξωτερικοῦ τῶν τελευταίων χρόνων.

Ὁ Νότος καὶ οἱ Ἀνατολικὲς ἐπαρχίαι ἔχουν ἔντονα προβλήματα μειονοτήτων (σὲ ὁρισμένες περιοχὰς οἱ Κοῦρδοι, Ἀρμενιοὶ καὶ Ἀραβες φθάνουν τὸ 80% τοῦ πληθυσμοῦ), ἐνῶ οἱ 37.000 ἀγροτικοὶ οἰκισμοὶ της παραμένουν στάσιμοι οἰκονομικὰ καὶ πολιτιστικά, διατηρόντας τὴν παραδοσιακὴ τους ὕψη.

2. Ο ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΣΑΝ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΑΝΩΜΑΛΙΑΣ

Ἡ ἀνάπτυξη τῆς ἱατρικῆς φαρμακολογίας τὸν περασμένο αἰῶνα, συνετέλεσε στὴν μείωση τῆς θνησιμότητας, διαχρονικά, μὲ συνέπεια ἡ διαφορὰ μεταξὺ γεννήσεων καὶ θανάτων, ποὺ ἀποτελεῖ τὴν φυσικὴ κίνηση αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ νὰ μεταβληθεῖ σημαντικά. Μέχρι τότε δηλ. τὰ ποσοστὰ γεννήσεων καὶ θανάτων, τοῦ πληθυσμοῦ, κειμένονταν στὰ βιολογικὰ ἐπίπεδα, καὶ ἦταν 40ο/οο, καὶ 30ο/οο περίπου (τῶν θανάτων), μὲ ἀποτέλεσμα ἡ παράλληλη, σχετικὴ, αὔξηση τῶν λαῶν νὰ συνεχίζεται, μὲ ρυθμὸ 40ο/οο—30ο/οο = 10ο/οο ἐτησίως, διαχρονικά. Ἔτσι στίς παραμονὲς τῶν μεγάλων ἱατρικῶν ἀνακαλύψεων εἶχαν σχετικὰ ἀναλογικὴ πληθυσμιακὴ αὔξηση, ποὺ τὴν διατάραζαν οἱ ἐπιδημίες, λιμοί, καὶ τὰ πολεμικὰ γεγονότα (τύπου μογγολικῶν καὶ ἀραβικῶν ἐπιδρομῶν), ὅλοι οἱ λαοί.

Ἡ μείωση, λοιπὸν, σημαντικὴ, στὴν Ἀντικὴ Εὐρώπη, τότε, τῆς θνησιμότητας, ἀπὸ τὴν πρόοδο καὶ διασπορὰ τῆς ἱατρικῆς, ἔφερε, μέχρι νὰ συνειδητοποιηθεῖ τὸ γεγονὸς καὶ ν' ἀκολουθήσει, μετὰ ἀπὸ 50 ἔτη, περίπου, ὁ ἐθελούσιος περιορισμὸς καὶ τῶν γεννήσεων, ἀπὸ τίς προνομιούχες στὴν ἀρχή, κοινωνικὲς τάξεις καὶ τὴν ἀστικὴ τάξη, ἀργότερα (ἔφερε), τότε, ἔντονες πληθυσμιακὲς διογκώσεις, μὲ ἀποτέλεσμα διπλασιασμοῦ, ὁρισμένων κρατῶν σὲ διάστημα 40 ἐτῶν καὶ κυρίως τοῦ νέου πληθυσμοῦ.

Μέσα σ' αὐτὲς τίς πληθυσμιακὲς ἐκκορήξεις καὶ διογκώσεις, βοηθήκανε τὰ περισεύματα ἐποικισμοῦ τῆς Ἀμερικῆς μὲ 40 καὶ πλέον ἑκατομμύρια Εὐρωπαίων σὲ 130 χρόνια (1800—1930) καὶ ἔγινε ἡ Εὐρώπη τὸ ἐπίκεντρο πολέμων ἀπὸ τὸ 1789 ἕως τὸ 1945.

Τὰ ἴδια φαινόμενα, μὲ τὴν διάδοση τῶν ἱατρικῶν ἐπιτευγμάτων, στοὺς λαοὺς τῆς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς συμβαίνουν σήμερα, μὲ κύριο αἴτιο τὴν πληθυσμιακὴ τους αὔξηση, τὸν συνεχῆ περιορισμὸ τῶν δυνατοτήτων γιὰ μετανάστευση, ὅπως παλαιότερα, χωρὶς παράλληλη οἰκονομικὴ βελτίωση τῶν συνθηκῶν διαβιώσεως τοῦ πληθυσμοῦ, ἐπειδὴ ἡ μοντέρνα ἱατρικὴ ποὺ μπήκε σ' αὐτοὺς τοὺς λαοὺς, ἀπὸ τοὺς διάφορους διεθνεῖς ὀργανισμοὺς (Ο.Η.Ε., ΟΥΝΕΣΚΟ κλπ.) μὲ φάρμακα, νοσοκόμους καὶ ἐμβόλια καὶ ἐπηρέασε τοὺς δημογραφικοὺς συντελεστῆς, μὲ τὴν μείωση τῆς θνησιμότητας, δὲν ἄλλαξε τὰ ἦθη καὶ ἐλάχιστα βελτίωσε τὸ τεχνολογικὸ καὶ οἰκονομικὸ ἐπίπεδο τῶν λαῶν αὐτῶν.

Ἐπειδὴ εἶναι εὐκολότερο καὶ πολὺ φθηνότερο νὰ κατασκευαστοῦν ἐμβόλια γιὰ ἓνα ἑκατομμύριον ἄτομα ἀπὸ τὸ νὰ τοὺς θρέψεις ἢ νὰ τοὺς μορφώσεις.

Ἔτσι οἱ ἀποικιοκράτες πού διείδαν, ἀπό πείρα, ἔγκαιρα τὴν αὐξήση τοῦ πληθυσμοῦ τῶν λαῶν αὐτῶν (Ἰνδία, Πακιστάν, Ἀλγερία) καὶ ζύγισαν τὴς συνέπειες τοῦ ἔπερχομένου ὑπερπληθυσμοῦ τους, ἀποφάσισαν νὰ «χαώσουν» τὴν ἔλευθερία τους στὴς ἀποικίες τους χωρὶς νὰ πολυπειστοῦν καὶ χωρὶς νὰ ἔχουν ἐξοντλήσει ὅλες τὴς δυνατότητες παραμονῆς, προκειμένου ν' ἀποφύγουν τὴς συνέπειες διατροφῆς, διεκδικήσεων, μεταναστεύσεως στὴν μητρόπολη κλπ.

Τὸ 1830 ἡ Ἀλγερία εἶχε 1 ἑκατομμύριο κατοίκους καὶ ἡ Γαλλία 30. Τὸ 1960 ἡ Γαλλία εἶχε φθάσει τὰ 45 ἑκατομμύρια καὶ ἡ Ἀλγερία τὰ 15. Ἄν δηλ. μεταξὺ 1840—1960, ὁ γαλλικὸς πληθυσμὸς εἶχε ἀναπτυχθεῖ μὲ τὸν ἴδιο ρυθμὸ τοῦ ἀλγερινοῦ, ὅα ἦταν, τὸ 1960, 400 ἑκατομμύρια. Ἀμεση συνέπεια τῆς παραπάνω πληθυσμιακῆς αὐξήσεως, ὑπῆρξε ἡ ἐπανάσταση τῆς Ἀλγερίας, ἡ ἀπελευθέρωση τῆς μὲ τὴν ἀποχώρηση τῶν Γάλλων καὶ ἡ οἰκονομική τῆς ἐξάρτηση, πού διαγωνίζει, σὲ μοντέρνα μορφή, τὴν ἀποικιοκρατικὴ ἐξάρτηση.

Ἀλλά, καὶ παλαιότερα, τὸ τέλος τῶν ἐλληνικῶν ἀποικισμῶν τῆς ἀρχαιότητος καὶ ἡ πολυάριθμη νεολαία, ἔφερε τὸν Πελοποννησιακὸ πόλεμο (Θουκυδ. Βιβλ. 1 παρ. 2 καὶ Βιβλ. 2 παρ. 8) «ἐπειδὴ ὑπῆρχε, ἐπὶ πλέον κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον, πολυάριθμος νεολαία, εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ τὰς Ἀθήνας, ἡ ὁποία ἔξ ἀπειρίας ἐπεθύμει τὸν πόλεμον». Τῆς Ρωμαϊκῆς Ἀυτοκρατορίας, μετὰ τὴν «ἀνδροση» τῆς Ρώμης, προηγήθησαν ἔντονος ἐσωτερικῆς ἀνακατατάξεως καὶ τοπικοῦ «ἐνωτικοῦ» πόλεμοι, μέσα στὴν Ἰταλικὴ χερσόνησο.

Ἡ Παρισινὴ Κομμούνια, οἱ ἐμφύλιοι πού προηγήθησαν τῆς μεγάλης κομμουνιστικῆς ἐπανάστασεως καὶ ἡ ἴδια ἡ Ἐπανάσταση, στὴν Κίνα, ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ πρώτη συνέπεια τοῦ ὑπερπληθυσμοῦ, ὅταν ἡ μετανάστευση, μὲ ὅλες τῆς τὴς μορφῆς εἶναι ἀδύνατη, εἶναι ἡ ἐσωτερικὴ ἀναταραχὴ καὶ ὁ ἐμφύλιος πόλεμος. Καὶ τὰ δύο συνεπάγονται πτώση ζωφερήσεων καὶ ἐγκατάσταση ἀπολυταρχικῶν καθεστώτων. Ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ὁ Πλάτων ἀντιδρούσαν ἔντονα στὸν οἰκονομοδημογραφικὸ πληθωρισμὸ τῆς ἐποχῆς του, κυρίως τῆς ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας, τῆς ὁποίας ὁ πληθυσμὸς αὐξανε γρήγορα καὶ ἀπαιτοῦσε μιὰ ἰσορροπία στηριγμένη στὴς ἐξωτερικῆς ἀντάλλαγῆς καὶ στὴς ἀποικιοκρατικῆς φοιτίειες (ἐξορίας Σικελίας). Καὶ ἦταν οἱ πρῶτοι πού προσπάθησαν νὰ προσδιορίσουν τὸν πληθυσμιακὸ ΟΡΓΙΣΜΟΝ καὶ τὸ περιορίζαν (Πλάτων) χάρι τῆς κοινωνικῆς ἁρμονίας, ἐνῶ ὁ Ἀριστοτέλης, πίστευε ὅτι ἡ ὑπερβολικὴ πληθυσμιακὴ αὐξήση, παρᾶ τὴν στάσεις καὶ πολιτικῆς κρίσεις.

Σὰν ἐσωτερικὴ συνέπεια τῶν παραπάνω γιὰ μὴ ἀνεπτυγμένους γῶρες μὲ χαμηλὸ τεχνολογικὸ ἐπίπεδο, εἶναι ὅτι ἕνας ὑπερπληθυσμὸς, σὲ σχέση μὲ τὴν συνολικὴ παραγωγή, πού αὐξάνει τὸ ἴδιο γρήγορα μὲ τὴν παραγωγὴν καὶ τὴν τεχνολογία, ὀίχνηι ἢ κραταίει σταθερὸ τὸ ἐπίπεδο διαβιώσεως, ἐπειδὴ σὲ μιὰ ἐλλειμματικὴ οἰκονομία, ἀνάλογα μὲ τὸ καθεστῶς, ἡ διευθύνουσα τάξη, οἱ φεουδάρχες, οἱ ἀριστοκράτες, οἱ προνομιούχοι τῆς διοικήσεως, οἱ βιομήχανοι, ὑποχρεώνονται στὴν αὐτοσυντήρησή του (σεβίζονται πρῶτοι), ἀγίνοντας γιὰ τὸν ὑπόλοιπο λαὸ τὰ περισεύματα. Μπορεῖ νὰ λεχθεῖ ὅτι, συχνά, ἡ διευθύνουσα κλάση, ἐπιδιώκει τὴν συνεχὴ αὐξήση τοῦ πληθυσμοῦ γιὰ νὰ διασφαλίσαι ἄφθονη καὶ φθηνὴ ἐργασία, διευκολύνοντας ἔτσι καὶ τοὺς ἐργοδότες, πού τὴν ἐξμεταλλεύονται μὲ τὴν ἀπειλή τῆς ἀνεργίας.

Ἔτσι σὰν πρώτη συνέπεια ἀπὸ τὴν συνεχῆ, ἔντονη πληθυσμιακὴ αὐξήση, σὲ μὴ ἀνεπτυγμένους γῶρες, εἶναι ἡ συνέχιση τῆς ὑποαναπτύξεως καὶ ἡ ἐπιβλαβὴ ἀδυναμία τῶν κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν ἐξελίξεων, ἐπειδὴ τὰ δημοκρατικὰ καθεστώτα, γιὰ νὰ ἐπιβιώσουν, ἀπαιτοῦν κάποιο ὄριο ἀνέσεων. Ἀντίθετα ἡ δυστυχία καὶ ὁ δεσποτισμὸς εἶναι ἀχώριστοι.

Ἄν λοιπὸν ἓνα ἔθνος, ἀπὸ τὰ μὴ ἀνεπτυγμένα, θέλει νὰ βελτιώσει τὶς δυνατότητες ἀναπτύξεως τοῦ λαοῦ του, πρέπει νὰ χαλιναγωγῆσει τὴν ὑπέρομητη πληθυσμιακὴ του αὐξηση, μὲ τὴν ἐφαρμογὴ ἐνὸς προγράμματος περιορισμοῦ τῶν γεννήσεων καὶ ποιοτικῆς βελτιώσεως τοῦ λαοῦ, γιὰ νὰ πάψει ὁ πληθυσμὸς νὰ αὐξάνεται γρηγορότερα ἀπὸ τὴν παραγωγή. Ἔτσι ὁ δημογραφικὸς «αὐτοαφρολιτισμὸς» θὰ γίνῃ τοῦ φρενάρισμα κάθε ἀντιδραστικῆς τάσεως (IMPULSION).

Καὶ τοῦτο ἐπειδὴ, οἱ διέξοδοι, στὶς ἔντονες πληθυσμιακὰς πιέσεις τοῦ νέου κυρίως πληθυσμοῦ εἶναι περιορισμένες, ἢ μετανάστευση, ἢ βελτίωση τοῦ βιοτικοῦ καὶ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου καὶ ἢ ἀξιοποίηση νέων πόρων. Εἰδικότερα γιὰ τὴν μετανάστευση, σήμερα, εἶναι δεδομένο, ὅτι οἱ μεγάλες εἰρηνικὲς μεταναστεύσεις τῶν λαῶν ἔχουν τελείως περιοριστῆ καὶ λάθε λαὸς πρέπει νὰ ζήσει μὲ τοὺς πόρους ποὺ διαθέτει (ἀφοῦ τοὺς ἐκμεταλλεῖται ὅσον μπορεῖ καλύτερα) καὶ μὲ τὶς δυνατότητες ποὺ προσφέρει ἡ χώρα καὶ ἡ παγκόσμια ἀγορά. Ἀκόμα ἡ μετανάστευση καὶ ἡ θνησιμότητα ἔχουν καὶ τὴ βιολογικὴ σημασία προσαρμογῆς τοῦ συνολικοῦ πληθυσμοῦ στὴν ποιότητα καὶ ποσότητα τῶν μέσων διατροφῆς μὲ τελικὴ συνέπεια τὴν ἀρνητικὴ συσχέτιση εἰσοδήματος καὶ γονιμότητος τοῦ πληθυσμοῦ, ἐπειδὴ ὁ δημογραφικὸς πληθωρισμὸς ὀξύνει, διαχρονικὰ, τὴν οἰκονομικὴ κατάσταση τοῦ πληθυσμοῦ ἀντὶ νὰ τὴν βελτιώνει.

Τέλος ἡ διακρατικὴ διακίνηση τοῦ πληθυσμοῦ (EMIGRATION) δημιουργεῖ ἀντιαναπτυξιακὴ δομὴ, κατὰ ἡλικία, γιὰ τὴν χώρα φυγῆς πληθυσμοῦ, ἐπειδὴ τῆς στερεῖ τὰ πιὸ νέα καὶ δραστήρια στελέχη, ἐνῶ ἀποτελεῖ μόνον προσωρινὴ λύση γιὰ τὴν εἰσοδὴ συναλλάγματος καὶ ἐκτόνωση ἀπὸ τὶς διεκδικήσεις γιὰ κοινωνικὴ καὶ ἀναπτυξιακὴ πολιτικὴ. Ἔτσι, σήμερα, πάνω ἀπὸ ἓνα ἑκατομμύριο, πενήντα χιλιάδες (1.050.000) Τοῦρκοι θοίσκονται, μόνον, στὴν Δυτικὴ Γερμανία σὰν ἐργάτες, ἐνῶ ἦταν μόνον 6,5 χιλιάδες τὸ 1961 καὶ 173 χιλ. τὸ 1967 καὶ ἀποτελοῦν, σήμερα, τὸ 25% τοῦ συνόλου τῶν μεταναστῶν (καὶ ἔρχονται πρῶτοι μεταξὺ ὄλων τῶν ξένων ἐργατῶν) τῆς Δυτ. Γερμανίας, ποὺ συνεχῶς περιορίζονται, ἐνῶ τὸ πληθυσμιακὸ πλεόνασμα τῆς Τουρκίας συνεχῶς αὐξάνει, γεωμετρικὰ.

Ἔτσι ἡ ἐσωτερικὴ ἀναταραχὴ ἢ ἐμφύλιος πόλεμος καὶ ὁ πόλεμος μὲ ἄλλο κράτος εἶναι οἱ ἐπόμενες διέξοδοι γιὰ τὴν ἐπέκταση τῶν συνόρων, ποὺ ἔχει στηριχθεῖ τὸ ἐπιχείρημα «τοῦ ζωτικοῦ χώρου» καὶ τόσο ἀκριβὰ, σὲ αἷμα, ἔχει πληρωθεῖ. Ὅλα αὐτὰ γίνονται «λύση» ἐπειδὴ ἐλαττώνουν τὴν ἀναλογία τοῦ «νεαροῦ» πληθυσμοῦ, τῶν ἀνέργων, ποὺ μεταβάλλονται σὲ στρατιῶτες, μὲ ἀποτέλεσμα σπατάλες σὲ στρατιωτικὰς δαπάνες, σημαντικοῦ τμήματος τῶν πλουτοπαραγωγικῶν πόρων, ἐπένδυση σὲ ἀντιπαραγωγικὰ ἔργα, συνέχιση τῆς φτώχειας καὶ τέλος ἀρπαχτικὴ διάθεση καὶ πολεμικὴ προπαρασκευὴ.

Τὸ τελευταῖο, εἶναι καὶ ἀποτέλεσμα τῆς ἔντενης καλλιέργειας τέτοιων βλέψεων ἀπὸ τὴν ἰθύνουσα κλάση, ἐπειδὴ ἡ ἀνέχεια, ἔχει πρῶτα ἐσωτερικὲς ἐπιπτώσεις ὅπως, κλίμα ἀστάθειας καὶ πολιτικῆς βίας, ἀπὸ τὶς ἔντονες διεκδικήσεις, τὴν ἐξαθλίωση καὶ τὴν εὐκόλῃ ἐφέλκηση τῶν μαζῶν, ποὺ στεροῦνται μόρφωσης, ἀπὸ τὰ συνθήματα τῆς στιγμῆς.

Καὶ πάντα χρειάζεται ἓνα «κιανούργιο τραγοῦδι» γιὰ νὰ νανουρίζει τὴν ἀνθρώπινη δυστυχία καὶ ὁ λαὸς νὰ ζῇ περιμένοντας.

Ἔτσι ἡ στρουφὴ τῆς προσοχῆς τοῦ λαοῦ ἀπὸ τὰ πραγματικὰ ἐσωτερικὰ αἴτια καὶ ἀδυναμίες, γίνεται ἀναγκαία, γιὰ τοὺς ἰθύνοντες, ἐπειδὴ ὁ πόλεμος γίνεται «διέξοδος» σὰν εἶδος ἐνοπλῆς μετανάστευσης καὶ βαλβίδα ἀσφάλειας, ἀφοῦ στὶς μάχες χάνονται οἱ νέοι, οἱ δραστήριοι (στὸ VERDUM χάθηκαν 700.000), καὶ ἀποφεύγονται ἐσωτερικοὶ κλυδωνισμοὶ καὶ ἡ πολιτικὴ ἀστάθεια, ἀπὸ τὸ κύμα τῶν διεκδικήσεων. Μὲ τὸν πόλεμο δηλ. πιστεύουν ὅτι θ' ἀποφύγουν ἐσωτερικὲς, πολιτικὲς, ἐξελίξεις, ποὺ σωρεύονται ἀπὸ τὶς ψυχολογικὲς, κοινωνικὲς καὶ οἰκονομικὲς συνέπειες

τῆς υπέρμετρης μεταβολῆς στή συσχέτιση μεταξὺ πληθυσμοῦ καὶ ἐπιπέδου ἀναπτύξεως (τεχνικῆς, οἰκονομικῆς, κοινωνικῆς), λόγω τοῦ ὑπερπληθυσμοῦ.

Ἱστορικά παραδείγματα γιὰ ὅσα προηγούνται ὑπάρχουν ἀρκετὰ καὶ μνημονεύονται τὰ κυριότερα:

— Ἀπὸ τὴν Ἰταλία, τὶς παραμονὲς τοῦ πολέμου τοῦ 1914, ἀναχωροῦσαν 900.000 ἄτομα τὸ χρόνο σὰν μετανάστες. Σ' ἓνα ἀπὸ τοὺς πρώτους λόγους του, ὁ Μουσολίνι, τὸ 1923 (μὲ τὴν εὐκαιρία περιορισμοῦ τῆς εἰσόδου ἰταλῶν μεταναστῶν στὴν Ἀμερική) ἔλεγε: γιὰ μᾶς αὐτὸ τὸ πρόβλημα περνᾷ, τοῦ λοιποῦ, ἀπὸ τὸ πρόγραμμα μεταναστεύσεως, στὸ πρόγραμμα ἐπεκτάσεως.

— Στὴν Ἰαπωνία, ἡ γρήγορη αὐξήση τοῦ πληθυσμοῦ ὑπῆρξε τὸ πιὸ ἀποτελεσματικὸ ἐπιχείρημα γιὰ τὴν ἔξοδο στὸν Β' Παγκόσμιον Πόλεμο. «Αὔριο θάμαστε 100 ἑκατομμύρια». Ἀλλὰ τὸ πάθημα ἐκείνο καὶ ἡ συντριβὴ ἔγινε πραγματικὸ μάθημα καὶ ἡ Ἰαπωνία ποὺ εἶχε τὸ 1947 ποσοστὸ ἐτήσιας πληθυσμιακῆς αὐξήσεως 2%, τὸ μείωσε, μὲ ἔντονη κρατικὴ παρέμβαση στὸ 1,2% τὸ 1955 καὶ στὸ 1% περὶπου, σήμερα, μὲ συνολικὸ ποσοστὸ 572 (ἐλεγχόμενων) ἐκτροφῶσεων στὶς 100 γεννήσεις. Βρῆκε δὲ τὴ λύση γιὰ τὸ πληθυσμιακὸ τῆς πρόβλημα, σὲ σχέση μὲ τὸ χῶρο τῆς, μὲ τὴν ποιοτικὴ - τεχνολογικὴ βελτίωση τοῦ παραγωγικοῦ δυναμικοῦ τῆς, μέσα στὸ περιορισμένο γεωγραφικὸ τῆς περὶβλημα. Καὶ τὰ ἀποτελέσματα ἔχουν πνίξει τὴν παγκόσμια ἀγορά. Εἶναι ἡ τεχνολογικὴ τῆς μετανάστευση ἢ κατάκτηση, ποὺ ἀπέδειξε ὅτι μὲ τὸ ἔξωτικὸ εμπόριο «ζωτικὸς χῶρος» κάθε χώρας, γίνεται ὀλόκληρος ὁ κόσμος (ὅπως γιὰ τὴν μεσαιωνικὴ Βενετία).

— Ἡ Γαλλία ἦταν τὸ πιὸ πολυάνοιμο Κράτος τῆς Λυτικῆς Εὐρώπης τὸν 18ον αἰῶνα. Ὅσοι μὲν τὴν ὀνόμαζαν ἢ Κίνα τῆς Εὐρώπης. Καὶ οἱ Ναπολεόντιοι πόλεμοι ἦταν μιὰ ἀπὸ τὶς συνέπειες ἐκείνου τοῦ ὑπερπληθυσμοῦ, τότε.

— Στὶς δικαιολογίες τοῦ παγγερμανισμοῦ, πρώτη ἦταν τὸ δικαίωμα τοῦ γεωγραφικοῦ ἀπλόματος. Ἦταν ἡ θεωρία τοῦ «ζωτικοῦ χῶρου», ποὺ σήμαινε ὅτι, ἂν, ὁ πληθυσμὸς ἑνὸς Κράτους μεγάλωνε, οἱ γείτονές του, ὄφειλαν νὰ «αὐτοαξωθηριαστοῦν» γιὰ χάση του, ἀπὸ ἓνα τμῆμα τοῦ ἐδάφους τους γιὰ νὰ τοῦ ἐπιτρέψουν νὰ «βολέψει» τὰ πληθυσμιακά του περισεύματα. Ἔτσι στὶς 9.11.41 ὁ GOEBBELS δημοσίευσε ἓνα ἄρθρο, ὅπου μὲ ἀσυνήθιστη εἰλικρίνεια ἰσχυριζόταν ὅτι ὁ πόλεμος ἦταν ἀναπόφευκτος, ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχε τόπος νὰ λυθοῦν τὰ προβλήματα ποὺ ἔγιναν ληξιπρόθεσμα, ἔστω καὶ ἂν ἡ Πολωνία εἶχε ὑποκύψει καὶ ἡ Ἀγγλία καὶ Γαλλία εἶχαν ἀποδεχθεῖ τὶς προτάσεις εἰρήνης τοῦ Χίτλερ τοῦ 1939. Μεταξὺ τῶν λόγων ποὺ ἐπέβαλαν μιὰ αἰματηρὴ ἀναμέτρηση, ὁ GOEBBELS, τοποθετοῦσε πρῶτο, τὴν αὐξήση τοῦ γερμανικοῦ πληθυσμοῦ. Ἀποτέλεσμα: ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν συνειδητοποίηση τῶν πραγματικῶν λόγων, ἐκείνου τοῦ πολέμου, οἱ Γερμανοὶ, μικροὶ καὶ μεγάλοι, σκοτώθηκαν κατὰ ἑκατομμύρια μὲ τὴν μεγαλύτερη εὐχαρίστηση καὶ ἡ Γερμανία διχαιομήθηκε.

Ὅλα, τὰ παραπάνω, ἦταν ἔθνη πολυάνοιμα, μὲ ἔντονη πληθυσμιακὴ αὐξήση, ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένα οἰκονομικά, ποὺ πίστευαν ὅτι τὸ κυριότερο φάρμακο ἐνάντια στὴν ἀνεργία καὶ τὶς πιέσεις τοῦ ὑπερπληθυσμοῦ, ἦταν ἡ προέκταση τῆς στρατιωτικῆς θητείας, ἡ ἀνάπτυξη τῆς πολεμικῆς βιομηχανίας καὶ ὅτι ἓνας στρατιώτης στοιχίζει λιγότερο ἀπὸ ἓναν ἄνεργο (Χίτλερ).

Ἔγιναν δὲ σὲ ἐποχὲς ποὺ ὁ μέσος ἐτήσιος ρυθμὸς πληθυσμιακῆς αἰθήσεως ἦταν 1% περίπου καὶ ποτὲ δὲν ξεπέρασε τὸ 1,5%.

Ὁ ὑπερπληθυσμὸς εἶναι λοιπὸν μιὰ ἔννοια στατικὴ καὶ δυναμικὴ (ἀπὸ ἀποψη ρυθμοῦ ἐτήσιας αὐξήσεως) ἀλλὰ καὶ σχετικὴ (γεωγραφικά, οἰκονομικά καὶ χρονικά) καὶ ἀποτελεῖ μιὰ διαρκὴ ἀνισορροπία μεταξὺ πληθυσμοῦ καὶ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος. Προκαλεῖ δὲ ἀργὰ ἢ γρήγορα ἀντιδράσεις προσαρμογῆς, ποὺ πολλὲς φορὲς ἔχουν καταστροφικὰς μεταβολὰς ὥσπου νὰ ἐπανεξισορροπίσουν περιδικὰ ὁ πλη-

Ουσμός και τὸ περιβάλλον, ὅπως συμβαίνει στὴ φύση, ὅπου οἱ περισσότερες βιολογικὲς λειτουργίες γίνονται μὲ ἀργὴ συσσώρευση καὶ καταλήγουν σὲ ἀπότομα ξεθυμάσματα πὸν μπορεῖ νὰ ἔχουν ἐσωτερικὴ (ἐνδοκρατικὴ) ἢ καὶ ἐξωτερικὴ ἀπίχρηση καὶ συνέπειες.

Εἰδικότερα, σὲ μιὰ συνήθη περίπτωσι: 30 ἑκατομμύρια ἄνθρωποι ζοῦν φτωχά, ἀλλὰ συνεργάζονται ὑπομονετικά γιὰ τὴν «οἰκοδόμησι τοῦ σοσιαλισμοῦ». Μὲ τὶς προσπάθειες καὶ τὶς στέρξεις τους, ἡ συνολικὴ παραγωγὴ αὐθάνεται σημαντικά, μακροχρόνια. Ἀλλὰ πρὶν φθάσει σὲ ἱκανοποιητικὸ ἐπίπεδο (π.χ. σὲ μιὰ εἰκοσαετία) γιὰ νὰ βελτιώσει οὐσιαστικά τὴ ζωὴ τῶν 30 ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων πὸν Ουσιόστηκαν ἐπὶ χρόνια, ὁ ἀριθμὸς τῶν καταναλωτῶν ἔχει φθάσει τὰ 60 ἑκατομμύρια. Ὅλα πρέπει νὰ ξαναρχίσουν. Ἡ ἐπιδίωξι τῆς καλύτερης ζωῆς γίνεται ἀταπάτη, πὸν δὲν πραγματοποιεῖται ποτέ. Γεννιέται ἔτσι μιὰ ἀπογοήτευσι πὸν συνιστᾷ τὸ ψυχολογικὸ κλίμα τῆς ἐκκρηκτικῆς διαθέσεως τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ξεκινοῦν οἱ ἐσωτερικοὶ κλυδωνισμοὶ καὶ ἡ ἐπιθετικότητι πρὸς τὰ ἔξω.

Ἀκόμα, ἄλλη περίπτωσι, ἓνα ἔργο πολὺσκοπο καὶ βασικῆς ἀναπτυξιακῆς σημασίας γιὰ τὴν οἰκονομίαν μιᾶς χώρας, τύπου φράγματος Ἀσσουάν, πὸν στοχεύει στὸν διπλασιασμὸ τῶν ἀρδευομένων ἐκτάσεων, τὸν ἐξηλεκτρισμὸ καὶ τὴν ἐκβιομηχάνισι ἀν στὴν εἰκοσαετία, πὸν ἀπαιτεῖται γιὰ τὴν ὀλοκλήρωσή του. ὁ πληθυσμὸς τῆς χώρας (μὲ ρυθμὸ 3% τὸ χρόνο), διπλασιαστεῖ, τὸ τελικὸ ἀποτέλεσμα θὰ εἶναι ἀσήμαντο, οἰκονομικά. Εἰδικότερα στὴν Αἴγυπτο π.χ. μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1960—74 ὁ πληθυσμὸς αὐξήθηκε κατὰ 41,2% καὶ τὸ εἰσόδημα μόνον κατὰ 23,2%.

Ἔτσι οἱ ἐσωτερικὲς ἀνωμαλίες καὶ οἱ ἐξωτερικὲς διεκδικήσεις παλαιῶν χαμένων ἐδαφῶν, προβάλλουν σὰν ἀναγκαῖα καὶ ζωτικὴ συνέπεια ἐπιβιώσεως πληθυσμοῦ καὶ καθεστῶτος.

Τέλος, γιὰ τὶς ἐξωτερικὲς ἐπιπτώσεις σημειώνεται ὅτι ὁ ὑπερπληθυσμὸς ἐνὸς κράτους γίνεται αἰτία νίθεσιᾶς πληθυσμιακῆς πολιτικῆς καὶ πολιτικῆς ἐξοπλισμοῦ ἀπὸ τὰ γειτονικά κράτη πὸν καταλήγουν νὰ γίνουν πολεμοχαρῆ καὶ τὸ ἴδιο ἐπικίνδυνα.

Ἔτσι αἰσθάνονται τὴν ἀπειλή οἱ ἄλλοι γείτονες καὶ ὁ κύκλος μεγαλώνει καὶ συνεχίζονται οἱ ἐξοπλισμοὶ καὶ ἡ καθυστέρησι στὴν ἀνάπτυξι, μὲ συνέπεια τὴν συνέχισι τοῦ ὑψηλοῦ ρυθμοῦ γεννητικότητος. Εἶναι ὁ φαῦλος κύκλος τοῦ ὑπερπληθυσμοῦ, πρὸς τὰ ἔξω πὸν δημιουργεῖ τὸ σημερινὸ ἀφρικανικὸ ἠφραίστειο, χωρὶς νὰ ξεχνᾶμε καὶ τὶς παρεμβάσεις μὲ ὅπλα καὶ κεφάλαιο τῶν μεγάλων γιὰ τὶς ἀπαραίτητες πρῶτες ἴλες τῆς περιοχῆς αὐτῆς.

ROMUL MUNTEANU

(Μετάφραση: Γ. Δ. ΧΟΥΡΜΟΥΖΙΑΔΗΣ)

ΟΙ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΚΡΙΤΙΚΗΣ

Ἡ ψυχανάλυση, στήν προσπάθειά της νά διεισδύσει τὰ μυστικά τῆς λογοτεχνικῆς δημιουργίας, ἐξελισσεται προοδευτικά καί γίνεται ἕνα εἶδος ἐρμηνείας τῶν παραγόντων πού προκαλοῦν τή διαδικασία τῆς δημιουργίας καί πού χάραξαν στό ἔργο τέχνης ἕνα σημάδι χαρακτηριστικό.

Ὁ Ἕλληνας γιατρός Ν.Ν. Δρακουλίδης ἔχει κάνει σημαντικές προόδους σέ αὐτήν τήν κατεύθυνση. Ἀνθρώπος τῆς ἐπιστήμης καί ποιητής, ἐξοικειωμένος μέ τίς πλαστικές τέχνες, γνώστης τῆς γαλλικῆς λογοτεχνίας καί φιλοσοφίας, ὁ δρ. Δρακουλίδης ἀκολουθεῖ μιὰ κάποια παράδοση τῆς φροϋδικῆς σχολῆς, ἔχει ὅμως μιάν ἀντίληψη πολύ πιά λεπτομερειακή τοῦ λογοτεχνικοῦ ἰδιαίτερα φαινομένου. Ὁπως ὁ Φροϋδ καί ὅπως Baudouin, ὁ Ἕλληνας σοφός πιστεύει πὸς ἡ καλλιτεχνική δημιουργία εἶναι βιοψυχικό φαινόμενο, ἕνας τρόπος τελείωσης (ὀλοκλήρωσης) ὀρισμένων βασικῶν ἀνικανοποίητων ἐνστίκτων.

Ὁ δρ. Λ. Ξεκινα ἀπό τήν προϋπόθεση ὅτι σέ κάθε λογοτεχνική δημιουργία ὑπάρχει ἕνα περιεχόμενο κρυφό, ὅμοιο μέ κείνο τοῦ ὄνειρου. Ἐάν ἡ ψυχανάλυση ἐπιδιώκει τήν ἀνακάλυψή του, ἡ κριτική πρέπει νά φέρει στό φῶς τήν ἰδιότυπη μορφή πού πῆρε στή λογοτεχνία. Τὰ πορίσματα τῆς ψυχανάλωσης δέν κατορθώνουν νά ἐξηγήσουν τήν ὑπαρξή τοῦ ταλέντου καί τοῦ ποιητικοῦ μυστηρίου, ἢ τήν ἀπουσία τους. Γιὰ ν' ἀποφύγει κάθε δυνατή σύγκριση, ὁ Ἕλληνας ἐπιστήμων προσδιορίζει τίς ἀρχές πάνω στίς ὁποῖες στηρίζεται τῆ θεωρία του.

1. Τὸ ταλέντο εἶναι ὄρος πού πρέπει ἀπαραίτητα νά ὑπάρχει, γιὰ νά μπορέσει ἡ πράξη τῆς «τελείωσης» νά καταλήξει σέ γνήσια δημιουργία.

2. Τὸ καλλιτεχνικό ταλέντο εἶναι χάρισμα ὀρισμένων ἀνθρώπων. Δέν πρέπει νά συγχέεται μέ ἄλλες καλλιτεχνικές τάσεις, ἔμφυτες, πού τίς συναντοῦμε σέ ἄλλους τοὺς ἀνθρώπους, ἰδιαίτερα στά παιδικά τους χρόνια.

3. Οἱ ἔμφυτες καλλιτεχνικές τάσεις παρατείνονται πέρα ἀπὸ τήν παιδικήν ἡλικία ἂν μεσολαβήσουν ψυχικά τραύματα εἴτε μεγάλες ἀπογοητεύσεις. Ὅμως, σέ αὐτήν τήν περίπτωση, ἔργα μεγάλης τελειότητας δέν μποροῦν νά δημιουργηθοῦν.

Ὁ Ἕλληνας μελετητής προσδιορίζει τή σχέση του κατὰ τὸν καθαρότερο τρόπο: «Ἄν ἡ καλλιτεχνική δημιουργία εἶναι ἡ "τελείωση" βασικῶν ἀνικανοποίητων πόθων, τοῦτο δέν σημαίνει ὅτι κάθε ἀποτυχία ἢ ψυχική στέηση ἔχει σάν ἄμεσο ἀποτέλεσμα τήν καλλιτεχνική δημιουργία. Ἡ ὑπαρξή τοῦ καλλιτεχνικοῦ* ταλέντου εἶναι ὄρος ἀπαραίτητος γιὰ τὴ δημιουργία παρόμοιου ἔργου.

Συνδέοντας τήν ψυχαναλυτικὴ ἔρευνα μέ ἄλλους παράγοντας διαφορετικῆς φύσεως πού θά μπορούσαν νά τονώσουν ἢ νά χαλαρώσουν τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τήν τέχνη, ὁ δρ. Δ. παρατηρεῖ πὸς ἡ τέχνη δέν σημείωσε ἰδιαίτερη ἀνθίση σέ λαοὺς μέ καλὴν ὕλική κατάσταση. Σημειώνει, ἀκόμα, ὅτι σέ περιόδους κρίσεως, πού τίς ἀκολούθησαν στέρησεις, τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴ λογοτεχνική δημιουργία μεγάλωσε.

Πιστός στη θεωρία του «αντισταθμίσματος», ο Έλληνας σοφός μᾶς βεβαιώνει ὅτι «ἡ τέχνη ἀντικαθιστᾶ στὸν ἄνθρωπο αὐτὸ ποὺ στέρηθηκε στὴ ζωὴ του». Γιὰ τοῦτο οἱ στέρησεις καὶ οἱ ἀπογοητεύσεις παίζουν ἓνα σπουδαῖο ρόλο στὴν ἐξαπόλυση τῶν ἐσωτερικῶν κραδασμῶν. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ Δρακουλίδης προσπαθεῖ νὰ ἀποκαταστήσει τὴ γνωστὴ φιλοσοφία, πὼς ἡ δυστυχία καὶ ὁ πόνος εἶναι κίνητρα δημιουργίας. Τὸν μηχανισμό τῆς δημιουργικῆς διαδικασίας τὸν ἐρμηνεύει ὁ Έλληνας ψυχχαναλυτὴς σύμφωνα μὲ τὶς θεωρίες τῶν Φρόϋδ καὶ Baudouin. Ἐάν τὸ ἐνστικτο τῆς αὐτοσυντήρησης, καὶ τὸ κοινωνικόν, παίζουν ἓνα βασικὸ ρόλο στὴ διαμόρφωση τοῦ ἀτόμου καὶ τῆς συμπεριφορᾶς του στὴ ζωὴ, τότε ἡ δυστυχία, ὁ πόνος, καὶ ἡ ἐπιδίωξη ἑνὸς ἀντισταθμίσματος, ἀποτελοῦν γιὰ τὸν Έλληνα ἐρευνητὴ παράγοντες ἐρμηνευτικoὺς τῆς πράξεως τῆς δημιουργίας.

Ὅταν ἔρχεται σὰν ἐπακόλουθο κάποιον ἀποθνησκόντων, ἡ τέχνη ἐπιτρέπει στὸν δημιουργὸ νὰ ἐλευθερωθεῖ τόσο ἀπὸ τὸν παιδικὸ του σεξουαλισμὸ, ὅσο καὶ ἀπὸ τὸ ἄγχος ὀρισμένων ἠθικῶν ἀπαγορεύσεων. Ἡ πράξη τῆς «τελείωσης» διατηρεῖ τὴν ἐσωτερικὴ ἰσορροπία τοῦ καλλιτέχνη, ἐμποδίζει τὴ νευρωτικὴ ἀναζήτηση ἀντισταθμίσματος, καὶ δημιουργεῖ, σὰν ἀντάλλαγμα, ἓνα ἄλλο εἶδος ἰκανοποιήσεων. Ὅπως ὁ Φρόϋδ ἔτσι καὶ ὁ Δρακουλίδης πιστεύει πὼς ἡ σεξουαλικὴ ἐπιθυμία libido ἔχει μιὰ μεγάλη δημιουργικὴν ἰκανότητα. Ὅστόσο, αὐτὴν τὴν «τελείωση» ὁ συγγραφεὺς τὴ βλέπει σὰν τὴν παρέκκλιση μιᾶς πηγῆς ἐνεργείας ἀπὸ τὸν ἀρχικὸ της προορισμὸ.

Τὴ σημασία τῆς σεξουαλικῆς ἐπιθυμίας στὴν καλλιτεχνικὴ δημιουργία τὴν ἀποδεικνύει ὁ δρ. Δ. μὲ ἐπιχειρήματα παρμένα ἀπὸ κείμενα τῶν Πλωτίνου, Μπαλζάκ, Ἄντλερ, Baudouin, Lalo, καὶ ἄλλων. Ἀποδεικνύει ἀκόμα τὶς συνέπειες ποὺ ἔχει στὴ λογοτεχνικὴ δημιουργία, μὲ παραδείγματα ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Γκαίτε καὶ τοῦ Hölderlin. Ὅπως καὶ ἄλλοι ἐρευνητὲς τῆς ψυχχαναλυτικῆς σχολῆς, ὁ δρ. Δ. ἀποδίδει ἓνα μεγάλο ρόλο, γιὰ νὰ δημιουργηθεῖ καλλιτεχνικὸ ἔργο, στὴν ἐπέμβαση τοῦ ὑποσυνείδητου. Προσπαθώντας νὰ βγεῖ στὴν ἐπιφάνεια, τὸ ὑποσυνείδητο παρουσιάζει πόνους καὶ σύμβολα, ποὺ μεταμορφώνονται σὲ λογοτεχνικὴ δημιουργία. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο ἐξηγεῖ ὁ Έλληνας ἐρευνητὴς τὶς ἀναλογίες μεταξὺ τέχνης καὶ ὄνειρου, καθὼς καὶ τὸν μηχανισμό τῆς ἐμπνεύσεως. «Αὐτὸ ποὺ ὀνομάζουμε καλλιτεχνικὴ ἐμπνευση, γενικά, δὲν εἶναι παρὰ ἡ τάση ἀπὸ τὸ συνείδητὸ πόνου ἀποθνησκόντων στὸ ὑποσυνείδητο». Ὁ συμβολισμὸς, ἡ ἐπίθεση καὶ ἡ μετάθεση, εἶναι φαινόμενα ἰδιότυπα, ποὺ συμβαίνουν τόσο στὰ ὄνειρα ὅσο καὶ στὴν πράξη τῆς ἐμπνεύσεως, ποὺ ὁδηγεῖ στὴν ὑλοποίηση τοῦ καλλιτεχνικοῦ ἔργου. Ὁ δρ. Δ. θεωρεῖ, ὅτι τὸ ἔργον τέχνης εἶναι τὸ «ἀποτέλεσμα μιᾶς διπλῆς μεταμορφώσεως. Πρῶτα ἔρχεται σὰν ἐσωτερίζεση ἑνὸς κόσμου ἐξωτερικοῦ καὶ σὰν «τελείωση» τοῦ πραγματικοῦ. Κατόπι γίνεται ἡ ἐξωτερίζεση τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου καὶ ἡ πραγμάτωση τῆς τελείωσης».

Ἀντίθετα ἀπὸ ὅ,τι συμβαίνει μὲ τὸ ὄνειρο, ὅπου διαγράφεται μιὰ σπορτεῖνὴ πραγματικότητα, ἓνας πόνος ἀπραγματοποίητος, στὸ ἔργο τῆς τέχνης φανερόνεται μιὰ νέα πραγματικότητα. Οἱ ἀναλογίες μεταξὺ τέχνης καὶ ὄνειρου δὲν πείθουν τὸν Έλληνα ἐρευνητὴ γιὰ τὴν ἀξία τῆς ὄνειρικῆς λογοτεχνίας. Ὁ δρ. Δ. πιστεύει πὼς ἡ τέχνη πρέπει νὰ εἶναι ποσοτικὴ, ἀκόμα καὶ μὲ τὴ δική της ἰδιότυπη λογική. Τὸν σκοταδισμὸ τὸν βλέπει σὰν ἓνα σημάδι ὀπισθοδρομῆσης τῆς τέχνης πρὸς τὶς νευρωτικὲς μορφῆς τοῦ παραλόγου.

Ποτισμένους ἀπὸ τὸ πνεῦμα παραδοσιακοῦ ἑλληνικοῦ ἀνθρωπισμοῦ ὁ Δρακουλίδης θεωρεῖ ἀντι-τέχνη τὰ πρωτοποριακὰ λογοτεχνικὰ πειράματα τῆς ἀρχῆς τοῦ αἰῶνα μας καὶ ἀσφαλῶς ἔτσι πρέπει νὰ θεωρεῖ καὶ τὰ μεταγενέστερα.

Ἀναφέρει πὼς τρεῖς εἶναι οἱ παράγοντες ποὺ συμβάλλουν στὴ δημιουργία ἑνὸς

λογοτεχνικού έργου: 1. Ο πνευματικός πόνος, 2. Το ταλέντο, 3. Η τελείωση (ἐξιδανίκευση).

Ο Δρακουλίδης μελέτησε τὴ θέση τῶν συγγραφέων πού ζοῦν σέ κοινωνίες ὅπου ἡ πνευματικὴ τους καλλιέργεια τοὺς φέρνει σέ ἀντίθεση μὲ τὸ περιβάλλον, παράγοντα δυσαρέσκειας καὶ πόνου. Πιστεύει πὸς κίνητρο τῆς φαντασίας μπορεῖ νὰ εἶναι ἡ ἀδυναμία προσαρμογῆς στὴν πραγματικότητα ἢ κάποια στέρηση καὶ ἀπογοήτευση, πού τοὺς καθιστοῦν ἐσωστρεφεῖς. Ἐπιηρεασμένος ἀπὸ τὴν παραδοσιακὴ ψυχχαναλυτικὴ σχολή, ἐπιμένει στὴν ἰδέα πὸς ἡ νεύρωση ἐρεθίζει τὴ φαντασία, ἀλλὰ μονάχα ὅταν πρόκειται γιὰ ἓνα πραγματικὸ ταλέντο. Ὁ πόνος μπορεῖ νὰ εἶναι κίνητρο, τόσο ἀτομικὸ ὅτι καὶ ὁμαδικό. Αὐτὴ ἡ ὑπερβολὴ τοῦ ρόλου τῆς ἐπιθυμίας (libido) καὶ τοῦ πόνου στὴν πράξη τῆς δημιουργίας, εἶναι κατάλοιπο παλαιότερων θεωριῶν τῆς ψυχχανάλυσης.

Στὴν ἀντίληψη τοῦ Δρακουλίδη ἡ πλειοδοσία τοῦ πόνου συνδέεται μὲ μιὰν ἄλλη προκατάληψη τῆς σχολῆς τοῦ Φρόϋδ, πού ἰσχυρίζεται ὅτι ὁ καλλιτέχνης μπορεῖ καμιά φορὰ νὰ συγκριθεῖ μὲ ἓνα ψυχοπαθῆ, πού τὴ σκέψη του τὴ βασανίζει τὸ πρόβλημα τῆς ἁμαρτίας καὶ ὁ τρόπος ἐξίλασμοῦ. Ὁ Ντοστογιέφσκι καὶ ὁ Dürrenmatt εἶναι δύο εὐγλωττα παραδείγματα. Ὁ Δρακουλίδης πιστεύει ὅτι τὸ αἶσθημα τῆς ἐνοχῆς σπρώχνει τὸν δημιουργὸ στὴν ἐξομολόγηση καὶ στὴν κρίση τοῦ πλήθους. Οἱ τρόποι ὁμολογίας τῆς ἐνοχῆς αὐτῆς τοῦ ὑποσυνείδητου εἶναι πολλοὶ καὶ ἐκφράζονται συνήθως κατὰ ζεύγη ἄγχος - φόβος, ὁμολογία - παρίπνο, ἀπολογία - διαμαρτυρία, ταπείνωση - καταγγελία, αὐτοτιμωρία - ἐκδίκηση.

Σὲ ὅλες αὐτὲς τὶς περιπτώσεις ἡ τέχνη ἀποτελεῖ τόσο γιὰ τὸν καλλιτέχνη ὅσο καὶ γιὰ τὸν πλήθος ἢ τὸν ἐπαγγελματικὴ κριτικὸ, μιὰν ἀντισταθμιστικὴ λειτουργία, καθαρωτικοῦ χαρακτήρα.

Ἄλλη ἀξιοπρόσεκτη διάκριση πού κάνει ὁ δρ. Λ. στὸ βιβλίο του «Ψυχχανάλυση τοῦ καλλιτέχνη καὶ τοῦ ἔργου του», εἶναι ἐξείνη ἀνάμεσα στὸ ἔμφυτο ταλέντο (κλίση) καὶ τὸ γνήσιο καλλιτεχνικὸ ταλέντο. Ὁ Ἕλληνας σοφὸς βλέπει τὸ ἔμφυτο ταλέντο ὡς μιὰ βιολογικὴ λειτουργία, πού τὴν ἐλέγχουν ὁρισμένους ψυχικὲς ἀνάγκες. Τὸ βρίσκουμε τόσο στὴν τέχνη τῶν πρωτόγονων λαῶν, πού δὲν γνόρισαν τὸ πολιτιστικὸ ἔνστικτο, ὅσο καὶ στὶς παιδικὲς δημιουργίες. Αὐτὸ τὸ ἔμφυτο ταλέντο, πού τὸ διαθέτει τὸ κάθε ἄτομο, ἐξασθενεῖ καὶ γάνεται μαζί μὲ τὴν ἔξοδό του ἀπὸ τὰ παιδικὰ του χρόνια. Ἄν συνεχισθεῖ, σημαίνει πὸς ὑπάρχουν αἰτία τραυματικῆς φύσεως.

Ὁ δρ. Λ. συμπεριφέρει τὴν προκατάληψη παλαιότερων συναδέλφων του, ὅτι ὁ καλλιτέχνης μπορεῖ νὰ συμπεριφέρεται κάποτε ὡς ψυχοπαθῆς. Ἀποδεικνύει ὅμως μὲ τρόπο πειστικὸ, ὅτι μεταξὺ νεύρωσεως καὶ τέχνης δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξει σχέση τοῦ εἶδους αἰτία καὶ ἀποτελεσμα. Εἶναι πολὺ πιθανὸν ἡ νεύρωση νὰ προκαλέσει, σ' ἓνα κοινὸ ἄτομο, κάποιες δημιουργικὲς ἐκδηλώσεις. Ἀντίθετα, αὐτὸ πού θὰ προκαλέσει σ' ἓνα γνήσιο καλλιτέχνη, θὰ εἶναι μιὰ κατάσταση ἀνικανότητος καὶ στέρωσης. Ξεκινώντας ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀντίληψη, ὁ δρ. Λ. συμπεραίνει, πὸς ἡ ἐπιστροφή στὶς πρωτόγονες μορφὲς τέχνης καὶ στὴν παιδικὴ ἀπλότητα, πού συναντοῦμε σὲ μερικὸν καλλιτέχνες τῆς Λύσεως, εἶναι σύμπτωμα κάποιας ἀσθένειας τῆς συνειδητέως καὶ ὄχι μιᾶς ἀθθεντικῆς τέχνης.

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὁ Δρακουλίδης ἐπισημαίνει τὴ διαδικασία τῆς δημιουργίας μὲ τὴ βοήθεια ὁρισμένων ψυχικῶν συντελεστῶν. Λέν λείπουν ὥστόσο καὶ οἱ ἀναφορὲς σ' ἓνα μεγαλύτερο ἀριθμὸ αἰτίων, πού ποσοῦν νὰ ἐπιηρεάσουν τὸ ἔργο τέχνης, πού ὁ Φρόϋδ τὴν ἀρνήθηκε συστηματικὰ, ὄχι ὅμως καὶ ὁ Baudouin. εἶναι ὁλοφάνερη στὸν Ἕλληνα ἐρευνητῆ.

Ὁ Schiller, ξεκινώντας ἀπὸ ἄλλες ἀρχές, χωρίζει τὴν ποίηση σὲ ἀφελὴ καὶ σὲ συναίσθηματικὴ. Ὁ δρ. Λ. μὲ βάση τὴ σύγχρονη ψυχχανάλυση, ἐπιμένει περισ-

σότερο στόν τρόπο πού τὰ τραγικά γεγονότα τοῦ καιροῦ μας ἐπηρεάζουν τὴν καλλιτεχνική δημιουργία. Ὁ τελευταῖος παγκόσμιος πόλεμος, μὲ τὶς ξένες κατοχές, τὶς καταστροφές, τὴ δυστυχία πού ἔφερε, προκάλεσε πόθους καὶ ἐλπίδες καὶ ὄνειρα, πού ἐξελίχθηκαν σ' ἕνα μεγάλο ἐνδιαφέρον γιὰ τὸν πνευματικὸ πολιτισμὸ. Καί, κάτι περισσότερο, τὰ γεγονότα αὐτὰ προκάλεσαν αἰσθητικὲς ἀλλαγές στὴν ἀντίληψη περὶ τέχνης. Τόσον ὁ καλλιτέχνης ὅσο καὶ οἱ ἀνθρώπινες ομάδες, ὅταν ζοῦν στιγμὲς μεγάλης δοκιμασίας καταφεύγουν στὴν ἀντισταθμιστικὴ λειτουργία τῆς τέχνης. Σ' αὐτὲς τὶς περιπτώσεις ἡ στροφή πρὸς τὰ μέσα καταντᾷ νὰ γίνῃ ἕνα καταφύγιο, μιὰ διέξοδο ἀπὸ τὴ σφαίρα τῶν στερήσεων καὶ τῆς καταπίεσεως. Αὐτὸ ἰσχύει καὶ γιὰ τὶς μεγάλες ἀνθρώπινες ομάδες. Ἡ ἀντισταθμιστικὴ λειτουργία τῆς τέχνης εἶναι φανερὴ στὰ ἔργα τῶν Höderlin, Μπάϊρον, Μπερλιόζ, Ρουσσώ, Χάμφον, Κίπλιν, κτλ.

Φρονῶ πὼς μερικὲς ἀπὸ τὶς πιὸ καλογοραμμένες καὶ διεισδυτικὲς σελίδες τοῦ δρ. Δ. εἶναι αὐτὲς ὅπου προσπαθεῖ νὰ κάνει τὴν ψυχανάλυση τῆς καταναλωτικῆς κοινωνίας, ἔτσι ὅπως ἀντικαθρεφτίζεται σὲ μερικὲς λογοτεχνίες τῆς Δύσεως. Ὁ συγγραφέας διαπιστώνει ὅτι ἀπὸ τὶς ἀρχές τοῦ αἰῶνα μας παρατηροῦνται στὴν καταναλωτικὴ κοινωνία τάσεις ἐκφυλιστικὲς καὶ αὐτοκαταστροφῆς, καθὼς καὶ μιὰ φανερὴ ἐχθρότητα κατὰ τοῦ ὀρθολογιστικοῦ πνεύματος. Σὲ αὐτὴν τὴν κοινωνία τὸ ἄτομο νοιώθει πὼς τὸ ἀπειλεῖ ἡ σύγχρονη τεχνολογία, καὶ κατὰ κάποιον τρόπο τοῦ φαίνεται πὼς ἡ ἐμπιστοσύνη του στὴ δύναμη τοῦ λογικοῦ τὸ προδίνει.

Ἡ ἐμφάνιση τοῦ πραγματισμοῦ στὴ φιλοσοφία, τοῦ ὄνειρισμοῦ στὴν τέχνη καὶ τῆς ἀντι-ποίησης, δὲν εἶναι, κατὰ τὴ γνώμη τοῦ ἑλληνα σοφοῦ, παρὰ τὸ ἀποτέλεσμα μεγάλων ὁμαδικῶν ἀνικανοποιήσεων, πού μεταφέρθηκαν στόν τομέα τῆς καλλιτεχνικῆς δημιουργίας. Τὸ πέρασμα μιᾶς ομάδας ἀπὸ τὴν καταναλωτικὴ κοινωνία σὲ ἐπιθετικὲς ἐκδηλώσεις, καθὼς καὶ ἀπὸ τὴν ἐσωστρεφεὴ στὴν ἐξομολόγηση τοῦ αἰσθήματος τῆς ἐνοχῆς, εἶναι τὰ συμπτώματα μιᾶς ἀνθρωπότητας ἄρρωστης, πού ὑποφέρει, γιὰ τοῦτο, κάποια καλλιτεχνικά ρεύματα καὶ σχολές τοῦ δυτικοῦ κόσμου ὁ δρ. Δ. τὰ κατατάσσει στὴν κατηγορία τῆς ἀντιορθολογιστικῆς ἀντίδρασης. Ἔτσι φθάνει στὸ συμπέρασμα πὼς «ἡ τέχνη δὲν προπορεύεται τῆς ζωῆς καὶ οὔτε τὴν ἀκολουθεῖ». Προχωρεῖ στὸ πλεονό της, συγχρονίζοντας τὸ βῆμα μὲ ὅλες τὶς μορφές τοῦ «εἶναι». Ἔτσι ἐξηγεῖται γιὰ τὴν διάφορα ἄγχη τῆς καθημερινῆς ζωῆς ἐμφανίζονται καὶ ἀντικαθρεφτίζονται τόσο στὴ φιλοσοφία ὅσο καὶ στὴ σύγχρονη τέχνη. Ὁ Ἕλληνας μελετητὴς θεωρεῖ, ὅτι στὴν περίπτωση τῆς δυτικῆς καταναλωτικῆς κοινωνίας ὁ ὑπερρεαλισμὸς καὶ ὁ ὑπαρξισμὸς, καὶ ὅλες οἱ ἄλλες πολιτιστικὲς μορφές, πού καταλήγουν στόν ὑπεριδεαλισμὸ, ἀποτελοῦν ἕνα ἐντελῶς ἰδιότυπο φαινόμενο.

Μὲ τὸ νὰ ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὴν πραγματικότητα, πού προκάλεσε στοὺς ἀνθρώπους ὀρισμένες ἀπογοητεύσεις, ὁ ὑπεριδεαλισμὸς δὲν ἔδωσε, ὅπως σωστὰ παρατηρεῖ ὁ δρ. Δ., κανένα καλλιτεχνικὸ ἔργο βιώσιμο. Ἐάν ὁ ὄνειρισμὸς καὶ ἡ αὐτόματη γραφή, πού κήρυξαν ὁ ντανταϊσμὸς καὶ ὁ ὑπεριδεαλισμὸς, ἀποτελοῦν μιὰ παραποίηση τῆς τέχνης, τὰ ὑπεριδεαλιστικά ἔργα ἀποτελοῦν μιὰ παθολογικὴ περίπτωση, γιὰ τὸ ἀπωθημένο ὑποσυνείδητο δὲν μπορεῖ νὰ ἐλευθερωθεῖ μὲ τέτοια προγραμματισμένα μέσα. Ὅπως ἡ τέχνη τῶν παιδιῶν καὶ τῶν ψυχοπαθῶν, ἡ τέχνη τῶν ὑπερρεαλιστῶν εἶναι παιδιάστικη. Ὁ ὑπερρεαλιστικὸς ὄνειρισμὸς, πού δὲν προσφέρει κάποιες ἱκανοποιήσεις, πού δὲν καλύπτει ὀρισμένες παρεκτροπές, πού δὲν ὁμορφαίνει ὀρισμένες εἰκόνας, εἶναι μιὰ σκέτη ἀποτυχία. «Ἄδειος ἀπὸ κάθε ἀρτίωση, περιφρονώντας τὴν αἰσθητικὴ, καὶ προπαντὸς ὑποκειμενικὸς μέχρι τοῦ σημείου νὰ παρατείνεται ἀπὸ τὰ πιὸ στοιχειώδη μέσα πού θὰ τὸν κáνον νωπὸ, ὁ ὑπερρεαλισμὸς δὲν μπορεῖ νὰ ἔχει τὴν ἀπαίτηση νὰ λέγεται τέχνη». Πρέπει νὰ προσθέσω ἐδῶ, πὼς ὁ δρ. Δ. κρίνει μὲ τὸν ἴδιον τρόπο τὸν ὑπαρξισμὸ, τὸν γραμματισμὸ

(Ietrisism), τὴν ἀφαίρεση, δηλ. σὰν ἰδιότυπες ἐκδηλώσεις τῆς ἀντιορθολογιστικῆς ἀντίδρασης, ποὺ ἀνακαλύπτουμε στὴ σύγχρονη δυτικὴ κοινωνία. Σὲ αὐτὴν τὴν ἴδια κατηγορία μπαίνει καὶ ἡ παράλογη σχέση ποὺ ὑπάρχει ἀνάμεσα στὸν ἄνθρωπο καὶ τὰ συμμιφιζόμενα τῆς ὑπαρξῆς του, ἔτσι ὅπως τὰ βρῖσκουμε στὴ σκέψη ἐνὸς Σάρτρ.

Ἡ ψυχανάλυση τοῦ καλλιτέχνη, τοῦ ἔργου του καὶ ὅσων περιβάλλουν τὴν ὑπαρξή του, ἐπιτρέπουν στὸν δρ. Δ. νὰ διατυπώσει μερικὲς ἀρχές, ποὺ ἀξίζει νὰ τὶς προσέξουμε:

1. Ἀντίθετα ἀπὸ τοὺς πρώτους διδάξαντας ὁ Λουακουλίδης διευκρινίζει, πὼς ἡ τέχνη δὲν εἶναι προῖον τοῦ ὑποσυνείδητου ἀλλὰ παραγόντων ποὺ πηγαίνουν ἀπὸ τὸ συνειδητό.

2. Τὴν τέχνη τὴν ἐπηρεάζει ὁ προσωπικὸς πόνος τοῦ καλλιτέχνη καὶ τῆς ομάδας ποὺ ἀνήκει, ἀλλὰ καὶ τὸ σύνολο τῶν συνθηκῶν τῆς ἐποχῆς του.

3. Τὴν τέχνη τὴν ἐπηρεάζουν ὀρισμένες συναισθηματικὲς, αἰσθητικὲς ἀλλὰ καὶ ὕλικές στερεώσεις τοῦ καλλιτέχνη, ποὺ ζητοῦν ἀντιστάθμιση.

4. Βιολογικὲς καὶ ψυχικὲς καταστάσεις, ὅπως τὰ γεράματα ἢ ὁ φόβος τοῦ θανάτου, ἐπηρεάζουν ἐπίσης τὴν καλλιτεχνικὴ δημιουργία, κ' ἐκδηλώνονται μὲ τὴν προσφυγὴ στὴν ἀνάμνηση τῶν παιδικῶν χρόνων, τὴν αὐτοβιογραφία ἢ τὴν ἐξομολόγηση.

5. Στὴν ἐποχή μας ἡ λογοτεχνία καὶ ἡ τέχνη παρουσιάζουν, σὲ ὀρισμένες χώρες, τὰ συμπτώματα ἐνὸς κάποιου «ἀπανθρωπισμοῦ».

Πρέπει νὰ παραδεχτοῦμε ὅτι σὲ σύγκριση μὲ τοὺς παλαιότερους συναδέλφους του ὁ δ. Δ. ἔχει κάνει ἕνα μεγάλο βῆμα πρὸς τὰ ἔμπροσ, ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς ψυχανάλυσης, στὴν μελέτη τῆς καλλιτεχνικῆς δημιουργίας καὶ τῆς προσωπικότητος τοῦ καλλιτέχνη.

Ἔτσι, ἡ πνευματικὴ καὶ βιολογικὴ αἰτιοκρατία τοῦ Φρόϊδ καὶ Ἰούγκ. Ἐσωτερικεύοντας κάποιες ἐξωτερικὲς καταστάσεις, οἱ λογοτέχνες καὶ καλλιτέχνες δὲν ἐκφράζουν μονάχα τὸν ἑαυτό τους στὸ ἔργο τους, ἀλλὰ καὶ ὀλόκληρο τὸ ὑπαρξιακὸ συμπλέγμα τῆς ἐποχῆς τους. Μὲ τὸ νὰ συμπεριφέρεται σὰν ἕνας πιστὸς μάρτυς τῆς ἐποχῆς του ὁ δημιουργὸς τέχνης περιβάλλεται μὲ μιὰν εὐθύνη, ποὺ γίνεται δυνατὴ ὅταν ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴ αἰτιοκρατία. Ἔτσι, τὸ πλέγμα τῆς φυγῆς, μὲ τὸ ὁποῖο ὁ S. Doubrovsky κατηγοροῦσε μερικὸν ὀπαδοῦς τῆς ψυχαναλυτικῆς σχολῆς, ἀποδεικνύεται πὼς δὲν ἰσχύει γιὰ τὸν δρ. Λουακουλίδη. Ὅστόσο, ὑπάρχουν καὶ στὸ δικό του ἔργο ἄρκετοὶ ἀναρχισμοί. Ἡ ἐμμονὴ του στὸ ἀπωθημένο, στὴν ἀντιστάθμιση, στὸν πόνον, στὴ σεξουαλικὴ ἐπιθυμία, μᾶς κάνουν ν' ἀμφιβάλουμε γιὰ πολλὰ συμπεράσματά του. Ἡ περιορισμένη σημασία ποὺ δίνει στοὺς ἐξωτερικοὺς παράγοντες καταλήγει στὴ μεγαλοποίηση τῆς σημασίας τῆς βιογραφίας τοῦ λογοτέχνη σὲ σχέση μὲ τὸ ἔργο του. Ὅμως τὸ ἀνθρωπιστικὸ του πνεῦμα τὸν βοηθεῖ νὰ καταλάβει καλύτερα μερικὰ σύγχρονα καλλιτεχνικὰ φαινόμενα, ἂν καὶ ἡ κλινικὴ θεώρηση τῆς λογοτεχνίας δὲν λείπει ἐντελῶς καὶ ἀπὸ τὴ δική του ἐργασία.

Ἐξοικειωμένος μὲ τ' ἀριστουργήματα τῆς παγκόσμιας λογοτεχνίας καὶ τέχνης, ὁ δρ. Δρακουλίδης βρῖσκεται πιὸ κοντὰ στὴν κατανόηση τοῦ ἰδιότυπου τῆς καλλιτεχνικῆς δημιουργίας ἀπὸ τοὺς προγενέστερους συναδέλφους του, προσφέροντας ἔτσι μερικὲς βασικὲς προϋποθέσεις πιὸ γόνιμες γιὰ τοὺς σημερινούς ἐρευνητές, ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ψυχανάλυση τῆς τέχνης καὶ τὴν προσωπικότητα τοῦ καλλιτέχνη.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΝΙΚΟΥ ΜΠΑΖΙΑΝΑ

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΣ

ΤΡΙΑΝΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΑΠ' ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ

(ΕΤΟΣ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΥ)

Ο Άγγελος Σικελιανός υπήρξε μια σπάνια λυρική ιδιοσυγκρασία, ένας παθιασμένος έλληνολόγος και αρχαιολόγος, μια βαθύτατα θρησκευτική συνείδηση. Έκρηκτικές στή ζωή και στην ποίηση, αληθινά αλαφροεισιωπότες, μυστικιστής, ένοραματικός, αισθησιακός, κάλυψε μισόν αιώνα με την έντονη παρουσία του και ανανέωσε το νεοελληνικό λόγο. Γεμάτος ζωϊκή δύναμη, πληθωρικός, με μια άριστοκρατική πολλές φορές ύπεροφία, πηγαίος και αυτάρκης, με έναν καταπληκτικό ψυχικό και σωματικό δυναμισμό, με απαρράμιλλη όμορφιά και προσωπική γοητεία. Με κέντρο τον έαυτό του ανάστησε γύρω τους πανάρχαιους μύθους, θεούς, ήμιθεους και ήρωες, και χόρευε μαζί τους μέσα σ' ένα μεθόσι ζωής, μέσα στην πλατειά άγκυαλιά της φύσης, σε μια αιώνια ελληνική άνοιξη. Απόλυτο συνταίριασμα ζωής και ποίησης, θεωρίας και πράξης. Ένα κομμάτι του φυσικού κόσμου με μια υπέρτατη συνείδηση. Ένωμένος με τη φύση, με το θεό, με το πάλι, υψώθηκε πάνω από τὰ ανθρώπινα και πίστεψε τον έαυτό του άθάνατο, μύστη, προφήτη, ιερέα και μάντη.

Η ποίησή του σε τόνο ύψηλό, αρρενωπό, γεμάτη φώς και μεγαλοπρέπεια, προφητική, ιερατική, τότε απολλώνια και τότε διονυσιακή. Νεμιαρρόδης λυρισμός, αρράγιστη αισιοδοξία, άτελειότητα, παρέλαση λαμπερών εικόνων, γλώσσα καθάρια, άπόλυτα υποταγμένη, σίγος άδράς, σφιχτός, άλλοτε παραδοσιακός κι άλλοτε ελεύθερος, πλαστικός και μουσικός, έπικός και λυρικός, δομή καθαρά δομική. Βασικά γνωρίσματα μιας μεγάλης ποίησης. Ποι και ποί δε λείπει ή ύπερβολή, ο στόμφος, ή μακρηγορία.

Ο Άγγελος Σικελιανός γεννήθηκε στή Λευκάδα τὸ 1884. Είναι ή κορυφήση μιας γενιάς, που πολλά πρόσφερε σὸ έθνος και σὲ γράμματα. Από τὰ μαθητικά του χρόνια γράφει στίχους. Τὸ 1900 έρχεται στήν Αθήνα, γιά νά σπουδάσει νομικά. Ύστερα από λίγο εγκαταλείπει τίς σπουδές και άφοσιώνεται στήν ποίηση. Ζει μπόμεμη, άνέμελη ζωή. Ώραίος, εὐχλωτός, ιδιότυπος, σχεδόν μοναδικός, συνειρίζεται μέσα σ' ένα ζέφρονο πανηγύρι χαρὰς άσυγκράτητης. Στίχους του πρωτοδημοσίευσε σὲ περιοδικά Ακρίτας, Διονύσος, Παναθήναια και άλλα. Τὰ πρώτα του ποιήματα έχουν ζένες έπιδράσεις, άπηχούν τὸν εὐρωπαϊκό συμβολισμό και δέν έχουν καμιά σχέση με τήν κατοπινή δημιουργία τὸ Σικελιανού. Η έπιστροφή στή γή του έγινε με τὸν Αλαφροεισιωπότε, που τὸν έγραψε μέσα σε μια δοριάδα στή λιβυκή έρημο σὲ 1907. Τὸ μακρόστιχο αὐτὸ ποιήμα στήν αρχή αντιμετώπισε πολεμική από μερικούς, αλλά σε πολλούς προκάλεσε άκρατον ένθουσιασμό. Αργότερα πήρε τήν όριστική του θέση σὲ νεοελληνικά γράμματα και θεωρείται άπ' τὰ καλύτερα και αντιπροσωπευτικότερα δημιουργήματά του, αν και τὸ έγραψε σε ήλικία μόλις 20 χρονών.

Η σύνθεση τὸ Αλαφροεισιωπότε δέν είναι σφιχτή και έντελῶς άψογη. Πρόκειται μάλλον γιά μια άριστοτεχνική συρραφή μικρῶν ποιημάτων, που τὰ ένώνει κοινή συναισθηματική διάθεση, και κοινός λυρικός τόνος. Ο «Αλαφροεισιωπότες» είναι τὸ πρώτο ξάφνιασμα ένός ώραίου έφίθου μπροστά σὲ μάγια τὸ κόσμου και σὲ μεγαλειὸ της φύσης. Είναι τὸ έπιφώνημα χαρὰς ένός ανθρώπου, που άντικρύζει

και γεύεται μ' όλες του τις αισθήσεις ένα θαύμα. Μέσα απ' τον «Αλαφροσκιωτο» προβάλλει ένας ελληνικός κόσμος γεμάτος υγεία και νιότη άμείωτη. Ένας κόσμος που συντηρεί μέσα του άφθαρτες όλες τις δυνάμεις για ανανέωση και ανάταση. Κι ο ποιητής, έκστατικός, βρίσκει όχι αντιμετώπιος, παθητικός θεατής και δέκτης, αλλά μέτοχος, κοινωνός, ή καλύτερα απόλυτα ένωμένος μ' αυτόν τον κόσμο, που δεν είναι πιά αντικείμενο, τοπίο γραφικό, ειδυλλιακή εικόνα, αλλά ταύτιση με το υποκείμενο, όπως και το υποκείμενο είναι ταύτιση με το αντικείμενο, μιὰ και επικοινωνεί μυστικά και άμεσα μ' αυτόν τον κόσμο.

Ό «Αλαφροσκιωτος» είναι ένας θριαμβικός ύμνος προς τή φύση και τή ζωή, προς τή δύναμη του ανθρώπου και τὰ έργα του πάνω στή γη. Ήχοι πρωτάκουστοι, χρώματα λαμπερά, πλήμμυρα αισιοδοξίας, μέθη ζωής. Αρχαίος θεός που απολαμβάνει τὰ αγαθὰ τῆς γῆς μ' όλες του τις αισθήσεις σ' ένα διαρκές παρόν και μέσα σέ μιὰ όργιαστική φύση. Αύτός είναι ο Σικελιανός του «Αλαφροσκιωτου». Ό «Αλαφροσκιωτος» είναι, όπως γράφει ο ίδιος ο ποιητής στον πρόλογο του Λυρικού Βίου, «ή πρώτη κοσμική προέκταση μέσ στην ψυχή τῆς φύσης». Και σ' άλλο σημείο: «Η ιδέα τῆς φύσης δεν υπήρξε απόλυτα ποτέ για μένα ένα πλαίσιο περιλαμπρο ή μοραίο τῆς ανθρώπινης ζωής, αλλά ή αιώνια δδυνόμενη στο κέντρο τών πλασμάτων όλων κοσμιογονική, αισθαντική ψυχή». Η φύση για τὸ Σικελιανό είναι όπως τήν περιγράφει ο Ίωάννης στην Ἀποκάλυψη: «Γυνή περιβεβλημένη τὸν ἥλιον και ἐν γαστρὶ ἔχουσα και κράζουσα ἐν ᾠδίαις και θασανίζομένη τεκεῖν». Ό Σικελιανός πιστεύει στή βιολογική ἀλήθεια και αὐτήν θεωρεῖ ποιητική ἀλήθεια. Πιστεύει στις μυστικές ζωικές δυνάμεις και στις βιολογικές ἀξίες, που κινούν και διακινίζουν τή ζωή. Ό προρισμός του ανθρώπου δεν μπορεί νὰ είναι παρὰ βιολογικός. Κι όταν μιλά για ἐνότητα, αὐτήν τήν ἐνότητα τήν τοποθετεῖ σέ βάση ακατάλυτα και ἀκλόνητα βιολογική.

Ποτίστε με, ποτίστε με,
και κέντρωσέ με ἐσύ, χωριάτη,
που ὡσὰ γυναίκα ἀνέβασες
τήν πλάση στο ψηλό σου τὸ κρεβάτι.

Κεντρώστε με με τὸν ὄσκρὸ
κάθε φιδιοῦ που ἀπ' τὸ ντύμα βγαίνει,
ἀπ' τὸν τυφλίτη, ἀπ' τὸν ἀστρίτη, ἀπ' τὸν ὀχιά
κι ἀπ' τὴ δεντρογαλιά τὴν ἀναμμένη!

Ποτίστε με, ποτίστε με,
δὲν τρέμω ἐγὼ τὴ φαρμακεύτρα πλάση.
Ἄν δὲν εἶμαι ἄξιος γιός της, νὰ,
ζητάω νὰ με χαλάσει!

Ἄκοῦστε με, ἀκοῦστε με! Ἄν ἐτρέμανε
στὴν κούνια τὰ θυζασταρούδια,
ἐμένα με νανούρισαν
τῶν ἀντρειωμένων τὰ τραγούδια.

Ἐμέ, λεχῶνα ή μάνα μου,
στὴ μπόρα τὴ μαρτιάτικη
πού 'χε τὰ οὐράνια ἀνοίξει.

έσκώθη και με πήρε στην άγκάλη της,
τόν πρώτο κεραυνό για να μου δείξει!

Και κάπου, ώσα να γνώρισε
βαρύ σημάδι άπάνω μου,
της χτύπησε βαθιά ή καρδιά,
και στίς γυναίκες έκραξε,
πού με είχαν πρωτοπιάσει,
στούς δρόμους όξω να χυθούν,
να με κηρύξουν στά θυνά
και στή μεγάλη πλάση!

Πάντα να 'ρτώ να χαϊδευτώ
στά γόνατά σου από τ' άχνό
της εύλογίας τó χέρι
να πώ τó λόγο τόν παλιό:
«Μάνα, φωτιά με θύζαξες
κ' είναι ή καρδιά μου άστέρη»

Στήν ποίηση τού Σικελιανού μπορεί εύκολα να ξεχωρίσει κανείς μερικά βασικά χαρακτηριστικά είτε στή μορφή είτε στο περιεχόμενο. Ο Σικελιανός είναι, όπως είπαμε, ένας αρχαιολάτρης και ένας έλληνολάτρης. Ο άρχαιος Έλληνας για τόν ποιητή βρίσκεται πύ κοντά στή βιολογική αλήθεια. Βρίσκεται σε άνταπόκριση με τή φύση, είναι δεμένος στενά με τίς πρώτες ρίζες τής ζωής, είναι σε θέση να άκούει και να καταλαβαίνει τίς μυστικές φωνές τού κόσμου και να ρυθμίζει τήν πορεία του και τόν προσανατολισμό του. Η προκλασσική και όχι τόσο ή κλασσική Ελλάδα έδωσε στήν ανθρωπότητα ένα μέτρο ζωής. Μιά τέτοια αντίληψη γέννησε μέσα του τή δελφική ιδέα, για τήν οποία θα μιλήσουμε πύ κάτω. Οι παλιοί καιροί, γράφει, ούσιαστικά πληθωρισκό. βοηθούσαν ως άφιόσφαира και ως έδαφος τόν άνθρωπο στή ζωντανή πραγμάτωση τού πλείουσι βιολογικού προσρισμού. Γιατί ό σημερινός άδειος νεόπλουτος όρθολογισμός και ιδεαλισμός συντρίβουν μέσ στον άνθρωπο τó αίσθημα τής αιώνιας του με τó σύμπαν συνοχής, διαλύουν τήν ενότητα τού νού, τού κορμιού του, τής καρδιάς του. Οι άρχαιοί Έλληνες για τó Σικελιανό δημιούργησαν αιώνιες αξίες, ήθικές, πνευματικές, θρησκευτικές, πού μπορούν να άποτελέσουν κανόνα ζωής για τόν άνθρωπο κάθε έποχής. Κι ό Χριστιανισμός, κορύφωμα τού πανάρχαιου θρησκευτικού μύθου, άποκάλυψη κι όχι γνώση, προσφέρει μια άσση αγάπης, ένα όραμα άθανασίας και λυτρώνει τόν άνθρωπο. Για τόν ποιητή όλες οι θρησκείες άρδεύονται από κοινή μυστηριακή πηγή, και μέσα άπ' όλους τούς θρησκευτικούς μύθους έκφράζεται τó θρησκευτικό ύποσυνείδητο, ή αιώνια μεταφυσική λαχτάρα όλων τών λαών. Γι' αυτό κι ό Σικελιανός επιχειρεί μια ενότητα τού έλληνοκλασσικού και χριστιανικού πνεύματος πάνω σε βάση θρησκευτική.

Η θρησκευτικότητα τού Σικελιανού είναι ένας ιδιότυπος πανθεισμός και παμψυχισμός. Οι μυστικές του τάσεις είναι έκδηλες και στή ζωή του και στο έργο του. Οι Όρφικοί, οι Πυθαγόρειοι, τά Έλευσίνια Μυστήρια, οι χρησμοί τών μαντείων, οι διονυσιακές τελετές και άλλα νεότερα μυστικιστικά ρεύματα έπηρέασαν και διαμόρφωσαν τή βιοθεωρία του και τήν κοσμοθεωρία του, όπως ως ένα σημείο και οι ιδέες τού Νίτσε και τού Μπέρζον. Η λογακρατία, ό όρθολογισμός, ή μηχανιστική έρμηγεία τού κόσμου είναι οι κακοί δρόμοι, πού ακολουθεί ό νοός τού ανθρώπου.

Μέσα μας υπάρχουν λανθάνουσες μυστικές δυνάμεις, που όχι μόνο δεν αξιοποιούνται, αλλά και καταπιέζονται διαρκώς από μιὰ κακή αγωγή, από έναν ωφελμιστικό πολιτισμό, που διασπᾶ τὴν ἐνότητα τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ταυτότητά του με τὴ φύση καὶ ἐπομένως τὸν ἀπομακρύνει ἀπ' τὸν ἑαυτό του, ἀπ' τὴς πρώτες ρίζες.

Ὁ Σικελιανὸς ἀντέδρασε ἔντονα στὴν τάση τοῦ σύγχρονου πολιτισμοῦ, ποὺ ἐπιδιώκει νὰ τυποποιήσει τὸν ἄνθρωπο καὶ νὰ κατακερματίσει τὴν ψυχὴ του. Θεώρησε χρέος του νὰ ἀμυνθεῖ, νὰ πολεμήσει, νὰ προβάλλει ἕνα ἄλλο ἰδανικὸ ζῶης. Ἡ δελφικὴ ἰδέα, ποὺ τὸν ἀπασχόλησε τόσο πολὺ, ἦταν γι' αὐτὸν ἡ πανάκεια τῶν πληγῶν τῆς ἀνθρωπότητας. Ἀλλά, ὅπως σωστὰ παρατηρήθηκε, ἡ δελφικὴ ἰδέα ἦταν μιὰ ἀπάντηση, πάρα πολὺ ἀφέλης στὴς σύγχρονες δραματικὲς πραγματικότητες. Ἀπὸ τὸ 1926 ὡς τὸ 1932 ὁ Σικελιανὸς γράφει 15 θεῖα καὶ φυλλάδια γι' αὐτὴν τὴν ἰδέα δημοσιεύει ἄρθρα, δίνει διαλέξεις καὶ προτείνει νὰ γίνουν οἱ Δελφοὶ ἡ πνευματικὴ πρωτεύουσα τοῦ κόσμου. Νὰ ἀναβιώσουν οἱ ἀρχαῖοι ἀγῶνες, νὰ ἰδρυθεῖ δελφικὸ πανεπιστήμιον, νὰ δημιουργηθεῖ ἕνα παγκόσμιον ἱερατεῖον, ποὺ ν' ἀποτελεῖται ἀπ' ὄλους τοὺς κορυφαίους τοῦ πνεύματος. Ὁραματίζονται με τὴς δελφικὲς γιορτὲς τὴν πνευματικὴ καὶ θρησκευτικὴ ἐγώση βλῶν τῶν λαῶν με ἑλληνοχριστιανικὴ βάση καὶ με ἀρχιερέα φυσικὰ τὸν ἴδιον. Ἀφέλεια βέβαια, οὐτοπικὲς συλλήψεις, ἄγνοια τῶ πολιτικῶν αἰτίων, ποὺ διαμορφώνουν τὸ πρόσωπο τῆς ἱστορίας, ποὺ συντελοῦν στὴς μικρὰς ἢ στὴς μεγάλας μεταβολές. Ὡστόσο εὐκαιρία καὶ πίστη ἀκράδαντη στὸ σκοπὸ του. Τὸ εὐτύχημα γιὰ τὸ Σικελιανὸ εἶναι ὅτι ἀπ' τὴν πρώτη νεότητά του θρέθηκε πλάι του μιὰ θαυμάσια γυναίκα με τὰ ἴδια ἰδανικά, με τὴν ἴδια φλόγα καὶ βοήθησε τὸν ποιητὴ ἠθικὰ καὶ οικονομικὰ, γιὰ νὰ βάλει σὲ ἐνέργεια τὰ μεγαλεπήβολα καὶ κοσμοσωτήρια σχέδιά του. Ἡ Ἀμερικανίδα Εἰδα Πάλμερ, μιὰ σπάνια γυναίκα φύση, ἑλληνολάτρισσα, ἀρχαιολάτρισσα, σπουδαγμένη, ἀφοσιωμένη στὸν ποιητὴ, ποὺ τὸν πίστεψε γιὰ ἡμίθεο καὶ Μεσσία, διέθεσε τὴν τεράστια περιουσία τῆς καὶ τὸ μεγάλο ἐσωτερικὸ τῆς πλοῦτο, γιὰ νὰ ὑπερετίσει τὸ ἰδανικὸ τοῦ ἀντρα τῆς, νὰ σαρκώσει τὸ ὄνειρό του. Τὴν ἀνοιξὴ τοῦ 1927 ἔγιναν οἱ πρώτες δελφικὲς γιορτὲς με τὴν παράσταση τοῦ «Προμηθεὺς Δεσμώτης» τοῦ Αἰσχύλου, με ἔκθεση λαϊκῆς χειροτεχνίας, με ἀγῶνες, καὶ με μιὰ ὀμιλίαν τοῦ Σικελιανοῦ. Τὸ 1930 οἱ γιορτὲς ἐπαναλήφθηκαν καὶ εἶχαν, ὅπως καὶ οἱ πρώτες, ἐπιτυχία καὶ διεθνῆ ἀπήχηση, ἀλλὰ τελικὰ πολὺ λίγους ἔπεισαν. Νεκροαναστάσεις, ὅπως εἶναι γνωστὸ, δὲ μπορεῖ νὰ γίνουν. Ὡστόσο, ἂν ἀπέτυχε ἡ προσπάθεια τοῦ Σικελιανοῦ, ποὺ λίγο πρὶν πεθάνει ἐπιχείρησε νὰ τὴν ἐπαναλάβει, οἱ σημερινὲς παραστάσεις ἀρχαῖου δράματος στὰ ἀρχαῖα θέατρα, ἡ ἀναβίωση τοῦ τραγικοῦ λόγου στοὺς γύρους τοῦ πρωτακουστήκη, καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ ξένου κοινοῦ γι' αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὴς καλλιτεχνικὲς ἐκδηλώσεις, ὅσο κι ἂν αὐτὲς ἐντάσσονται σ' ἕνα πρόγραμμα ποὺ κατευθύνεται ἀπὸ τὴν τουριστικὴ σκοπιμότητα, ὅλα αὐτὰ, πολλὰ χριστοῦν στὴν πρώτη ἐκείνη ἀποτυχημένην προσπάθειαν τοῦ Σικελιανοῦ.

Ὁ «Δελφικὸς ὕμνος» εἶναι ἕνα ποίημα τῆς πρώτης περιόδου τοῦ Σικελιανοῦ πολὺ σημαντικό, γιατί σπερματικὰ περιέχει τὴ δελφικὴ ἰδέαν, ποὺ τὸν συνεπῆρε ἀργότερα κι ἔγινε ὁ μεγάλος σκοπὸς τῆς ζωῆς του.

Κορμί μου· τοῦ ἡλίου τὸ ὕψωμα, σ' ἀπάρθυνα βουνά,
σὰν τὸ ἔλατο τ' ἀβάνατο κατὰστηθα σὲ βρῖσκει.
Καθάρια σὰν τὸ κρούσταλλο, στὴ σάρκα μου ὡς ξυπνὰ
ἡ αὐγὴ, ἀπ' τὴς ἄφταστες κορφές μου προβοδάει κανίσκι.

Κυλᾶν πηδώντας ἄσωτα τὰ κρούσταλλα νερά.
Κι ἐγὼ γελῶ σ' ἀντίφωτο ψηλὰ τοῦ καταρράχτη·

θάνω τὸ στόμα στὸν κρουνοῦ σου, ἀστέρευτη χαρά!
 "Ὅμοια ποιά νιότη στίς πηγές ἐλούστη ἢ ἐκοιτάχτη;

"Ὡ ἀπάντεχο τ' ἀνήφορο, σὰν κρύβεται ἡ κορφή
 κι ὄλο ἀπομένει ν' ἀνεβείς σ' εὐλογημένο ἀγώνα,
 σὰ χάνονται στὸ μάκρεμα τοῦ κάμπου οἱ ἀδερφοὶ
 κι ἐσὲ χτυπάει σὰν τὰ φτερά στὰ πόδια σου τὸ γόνα!

Κορμί μου· ὦ νιότη ἀκοίμητη ποῦ μοῦ χαμογελάς,
 αὐγερινὲ ποῦ λούζεσαι σὲ πέλαα παγωμένα,
 κι ὄρτο, γυμνὸ, προφητικὸ, στὸ πρῶτο φῶς, μιᾶς
 γιὰ τὰ δνεира ποῦ μέλλονται νὰ λάμψουν σαρκωμένα.

Δίχως τὴ βοήθειά σου, ὦ θεέ, θ' ἀνέβω τὴν κορφή,
 καὶ μόνος, μὲ τίς φρένες μου καὶ μὲ τὰ σωθικά μου
 — θὰ περιμένουν στίς κορφές πιὸ κάτω οἱ ἀδερφοὶ —
 θὰ τραγουδήσω τὴν καρδιά τοῦ Ἀνθρώπου, τὴν καρδιά μου!

Σημαντικὸ συνθετικὸ ἔργο μετὰ τὸν «Ἀλαφροῦσκιωτο» εἶναι ὁ «Πρόλογος στὴ Ζωή» μὲ τίς πέντε συνειδήσεις — Προχωρημένο στάδιο ποιητικῆς δημιουργίας. Εἶναι, ὅπως τὸ χαρακτηρίζει κάποιος κριτικὸς, μιὰ στάση ἀπέναντι στὴ ζωὴ γειμάτη ρωμαλεότητα, ὑγεία καὶ ἀνδρισμὸ, θριαμβικὸς ὕμνος μπροστὰ στὸ θαῦμα τῆς ζωῆς, μιὰ φλογερὴ καὶ κραυγαλέα κατάφασί της. Ἀριστουργηματικὰ εἶναι τὰ δυὸ τελευταῖα ποιήματα στὴ «συνείδηση τῆς προσωπικῆς δημιουργίας». Στὸ ποίημα «Πρὸς τὴν Ποίηση - Πράξη» προβάλλει ξανὰ τὸ αἶτημα τῆς ἐνότητος τοῦ κόσμου, τῆς ἀκέριας ζωῆς. Ὁ ποιητὴς θυθίζεται στὸν ἑαυτὸ του, ἀποκτᾷ πλήρη αὐτοσυνείδηση κι ὕστερα ἀναδύεται καὶ βλέπει τὸν ἑαυτὸ του στὰ πρόσωπα τῶν ἄλλων. Ἡ ζωὴ θρίσκειται καὶ πάλι στὴν πρώτη της ὥρα.

Ὁ πολιτισμὸς, ὅπως διαμορφώθηκε, ἔτσι πιστεύει ὁ Σικελιανὸς, ἔχει διασπάσει αὐτὴν τὴν ἐνότητα, τὴν ταύτιση τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸ πᾶν. Ἔχουμε ξεκοπεῖ ἀπ' τίς ἀρχέγονες ρίζες, ἔχουμε ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ ἕνα προλογικὸ στάδιο ζωῆς, ποῦ ἦταν ὁ παράδεισός μας. Μέσα μας ἔπαψαν νὰ λειτουργοῦν οἱ μυστικὲς ζωικὲς δυνάμεις, ποῦ ἐξασφάλιζαν τὸ δεσμό μας μὲ τὴν ψυχὴ τοῦ σύμπαντος. Ὁ ἄνθρωπος ἔπαψε νὰ εἶναι ὄργανικὸ - λειτουργικὸ τμήμα τοῦ κόσμου. Ἐγίνε μιὰ ἀξιοθρήνητη μονάδα, ἕνα πλάσμα τεχνητό. Διαμελίστηκε σὲ πνεῦμα, σὲ σῶμα, σὲ ψυχὴ. Σχόρπισε καὶ μαϊράστηκε σὲ πολλὰ, ἐνῶ στὴ βαθύτερη οὐσία του εἶναι ἕνα.

"Ὡ κορμί,
 κορμί μου ἀκόμα ἀρράγιστο,
 ὑψωμένο ἀπ' τὸν πρῶτον ὄρθρο
 ὡς ἄγαλμα τοῦ Δήλιου Κούρου
 γιὰ νὰ περιμένει πάνω ἀπ' τὴ σιωπηλὴ
 Ἀπολλώνια λίμνη
 τὴν καινούργια τοῦ Ἥλιου ἀνατολή!

"Ὡ μουγγὸ μεγάλο ποίημα
 τῆς Ζωῆς βραθιά μου...

Ἄσάλευτο ὡς θουνὸ πού καθρεφτίζεται
σὲ πέλαγος ἀκίνητο, αὐγινό...

Ἦ μονοκόμματη γιγάντια σύλληψη τοῦ κόσμου!

Ἦ γλυκεῖα γιγάντια Σφίγγα,
πού χαμογελάς ἀγνάντια στὴν ἀπάτητη ἔρημο τοῦ Μέλλοντος
ἀσάλευτη

μὲ σκελετῶν μυριάδες σκορπισμένες
μπρὸς στὰ πόδια Σου σωρό,
καὶ μένα μόνο ἀντίκρου Σου,
γιὰ ν' ἀπαντῶ βουβὸς σὲ τοῦτο τὸ χαμόγελό Σου
ὄρβιος, ζωντανός!

Ἦ Μάνα - Ὠρα!
πού ἄξαφνα ἀπ' τὸν τάφο τῆς καθημερινῆς μου κλίνης
μὲ γεννᾶς στὴν νέαν Ἡμέρα,
στὴ νέα Μοίρα,
καὶ μπροστά στὴ νέα π' ὀρθώνεται ἀμείλιχτη Ἐποχὴ!

Ἦ Μάνα - Μέρα!
Ἴδου μπροστά Σου στέκομαι, ἄντρας πιά,
μὲ στεριωμένο ἀπὸ πολλοὺς κρυφοὺς ἀγῶνες
σκέλεθρο κι ἀπόφαση,
μὲ δυνατὴ τρανὴ καρδιά μὲς στὰ βαθιά μου
στέρνα νὰ χτυπᾷ βουβά,
κι ὡστόσο, ἄοπλος καὶ γυμνός,
σὰ θρέφος
πού γεννήθη ἀπὸ γυναίκα στρατοκόπα
μὲς στὴν Ἐρημο
μεσοδρομίς!

Ἦ Μάνα - Μέρα!
Νά με!
Στέκω μπρὸς Σου ἀγνός,
μὲ τὴν πρωινήν ἀρράγιστην ἀκόμα μέσα μου
τοῦ κόσμου Εἰκόνα.
μονοκόμματη γιγάντια σύλληψη τῆς Ζωῆς!

Κι ὅμως τὸ ξέρω
πὼς σὲ τούτη τὴ βαθιὰ σιγή,
στὴν ἀπλωσιὰ τοῦ κόσμου,
τὰ γαλήνια μέλη τοῦ Θεοῦ μου,
τὰ γαλήνια μέλη τοῦ μεγάλου Διόνυσου,
τὰ γαλήνια μέλη τῆς μεγάλης Ποίησης,
τὰ γαλήνια μέλη τῆς βαθύτερης Ἐνότητος τοῦ κόσμου!

Ἦ πρῶτε ψίθυρε ἑνὸς κόσμου πού ξυπνάει
ἀναζητώντας τὴν ψυχὴ καὶ τὸ κορμί του!
Κι ὡ σάλπιγγες οἱ ἔωθινές,
πού ἀντροκαλεῖτε ξαφνικὰ παντοῦ τὸν Ἄνθρωπο
σὲ μυστικὸ καινούργιο «Γεννηθῆτω!».

Ένα από τα ποιήματα της ωριμότητας του Σικελιανού και από τα αριστουργηματικότερα είναι και η «Ιερά όδός», σύντομη όλης της διανοητικής του και των σκέψεών του πάνω στην ιστορία του πολιτισμού. Έδώ υπάρχει ο γνώριμος τόνος και η μεγαλοστομία. Το ποίημα έχει απλότητα και μια ήρεμη θλίψη. Ο μύθος του είναι ούτος: «Ο ποιητής ακολουθεί την Ιερά όδό, που συνδέει την Αθήνα με την Έλευσίνα. Κουρασμένος κάθεται πάνω σε μια πέτρα να ξεκουραστεί. Ήξαφνα ένας γύφτος σέρνει δυο άρκουδες, μιάνα και κόρη, και χτυπώντας το ντέφι τις θάζει να χορέψουν τραβώντας τις άλυσίδες. Οι άρκουδες πονούν από το χαλκά που σέρνουν στην μύτη τους και ύπακούουν. Ο ποιητής ρίχνει μια δαχρυλή στο ντέφι και στοχάζεται».

Μια επιπόλαιη ματιά στο ποίημα θα μας δώσει την ψεύτικη εντύπωση ότι η άρκουδα συμβολίζει το σκλάβο και ο γύφτος τον αφέντη. Και ότι το ποίημα είναι ένα συνθησιμένο κήρυγμα ελευθερίας. Αλλά δεν πρόκειται μόνο γι' αυτό. Το ποίημα είναι ένα σπαραχτικό τραγούδι πόνου με υψηλότερο συμβολισμό. Για το Σικελιανό οι δυνάμεις που μάχονται στον κόσμο είναι δυο διαφορετικοί τρόποι κοινωνικής ζωής. Η αγροτική μητριαρχία και η αστική πατριαρχία. Η άρκουδα του ποιήματος ανσαρκώνει τις θηλυκές δυνάμεις της ζωής, την αγάπη, τη συμπόνια, το έλεος, αιώνια στοιχεία της μητρότητας. Η έκπτωση του ανθρώπου από τον παράδεισό του έχει σαν αίτια την εισβολή στον ιστορικό στίβο του ληστρικού ανδρισμού, που εκπροσωπεί τη βία και τη σκληρότητα. Η κλασική Ελλάδα ιστορρόπησε για λίγο αυτές τις δυο τάσεις και δημιούργησε ένα θαύμα. Ύστερα άρχισε ο κατήφορος με την επιδρομή νέων βαρβάρων. Οι θηλυκές θεότητες των αγρών, η αγία μητρότητα, οι ιερές ύποθηκες της μητριαρχίας βρήκαν καταφύγιο στα ιερά της Έλευσίνας, των Δελφών και στις ψυχές των Ορφικών. Ο ανδρικός πολιτισμός θριάμβευσε στο νεοδημιουργημένο άστυ. Το συγκεντρωτικό κράτος πανηγύριζε για την εδραίωσή του. Ο ποιητής μέσα από την έσχατη απελπισία, από το σκότη του πόνου άντλει αίσιοδοξία και έλπίδα για λύτρωση. Ο ίδιος ο άνθρωπος που άλυσόδεσε τη θεότητα του ελέους, που στραγγάλισε τα δίκαια της σπαραχμένης μητρότητας και την κατάντησε παίγνιο και ταπεινή διασκέδαση, θα ξαναβρεί την πηγή της ζωής. Κι αυτό θα είναι η λύτρωσή του.

Μά ως, τέλος,

ό Ατσιγγανος ξεμάκρνε, τραβώντας
ξανά τις δυο άργοβάδιστες άρκουδες,
και χάθηκε στο μούχρωμα, η καρδιά μου
με σήκωσε να ξαναπάρω πάλι
το δρόμον όπου τέλειωνε στα έρειπια
του Ιερού της Ψυχής, στην Έλευσίνα.
Κ' η καρδιά μου, ως έβάδιζα, θογκούσε:
«Θά ρτει τάχα ποτέ, θε να ρτει η ώρα
πεύ η ψυχή της άρκουδας και του Γύφτου,
κ' η ψυχή μου, που Μυημένη τήνε κράζω,
θα γιορτάσουν μαζί;

Κι ως προχωρούσα,

κ' εθράδιαζε, ξανάνωσα απ' την ίδια
πληγή, που η μείρα μ' άνοιξε, το σκότος
να μπαίνει όρμητικά μες στην καρδιά μου,
καθώς από ραγιασματιάν αίφνιδια μπαίνει
το κύμα σε καράβι που όλοένα

βουλιάζει... Κι όμως τέτοια ως να διψούσε
πλημμύραν ή καρδιά μου, σά βυθίστη
ως να πνίγηκε άκέρια στα σκοτάδια,
ένα μούρμουρο άπλώθη άπάνωθέ μου,
ένα μούρμουρο,

κ' έμοιαζ' έλεε:

«Θά ρτει...».

Ο Σικελιανός και σαν άνθρωπος και σαν ποιητής υπήρξε ένα εκπληκτικό φαινόμενο. Ήταν ο αιώνιος έφηβος. Το Όρφικό ρητό: Παις ειμί γάρ και ουρανού άστερόεντος» αυτόν γένος έμοι άθάνατον», αποτέλεσε, όπως λέει ο ίδιος, το πιό έμφυτο και το πιό πηγαίο δόγμα που συνόδεψε την ψυχή του και την πορεία του στη ζωή. Η ζωή για τον ποιητή είναι θεοφορία, ο φυσικός και πνευματικός κόσμος ταυτίζονται. Όλος του ο αγώνας ήταν να γεφυρώσει τις αντιθέσεις και τις αντινομίες. «Ένωθηναι θέλω και ένώσαι θέλω, νους ών όλος». Όπως έγραψε ένας μεγάλος ομότεχρός του, πάσχισε να ένώσει τον κόσμο των Θεών και τον κόσμο των ανθρώπων. Στα νιάτα του μαζί με τον Καζαντζάκη σκέφθηκαν να ιδρύσουν θρησκεία. Ο ίδιος ο Σικελιανός επιχείρησε κάποτε να αναστήσει νεκρό, τόση ήταν η πίστη του στη δύναμη της ανθρώπινης ψυχής, αφού αυτή έχει ένα κλάσμα θεότητας μέσα της. Η παίηση για το Σικελιανό δεν ήταν άπλως αισθητική τέρψη, τέχνη διακοσμητική της ζωής, αλλά λειτουργία ύψηλή, μυσταγωγία, υπέρτατη αξία της κοινωνικής ζωής, που οδηγεί προς τη γενική σύλληψη του νοήματος της ύπαρξης, ενώ η έπιστήμη στρέφεται προς τα μερικά και διασπά την ένότητα της μιας ουσίας. Κι όσο κι αν η παίησή του στο μεγαλύτερο μέρος της δεν άγγίζει τον πόνο του ανθρώπου και τα καυτά προβλήματα της εποχής, στην περίοδο της τετράχρονης σκλαβιάς ο Σικελιανός στάθηκε κοντά στον πάσχοντα και αγωνιζόμενο λαό και μίλησε στην ψυχή του σαν έθνικός θάρδος. Ο Σικελιανός, ο αιώνιος έφηβος, ο άητος των αιθέρων, ο μεγάλος μύστης, ο άθάνατος, όπως πίστευε πως ήταν, αυτός που αποθέωσε τον άνθρωπο και θεοποίησε τον εαυτό του, πέθανε στις 19 Ιουνίου 1951. Τα τελευταία του λόγια ήταν: «Είμαι χαρούμενος που υποτάσσομαι στο θέλημα του Θεού». Ο μεγάλος ποιητής, ο παθιασμένος έλληνολάτρης και ανθρωπιστής, έφυγε από κοντά μας έδω και 30 χρόνια άφήνοντάς μας ιερές ύποθήκες και θαριές προσαγές σαν και τούτη:

«Όμπρός' βοηθάτε να σηκώσουμε τον ήλιο πάνω άπ' την 'Ελλάδα'
όμπρός, βοηθάτε να σηκώσουμε τον ήλιο πάνω από τον κόσμο!

Τί, ιδέτε, εκόλλησεν ή ρόδα του βαθιά στη λάσπη,
κι ά, ιδέτε, χώθηκε τ' άξόνι του βαθιά μες στο αίμα!

Όμπρός, παιδιά, και δέ βλεϊ μονάχος του ν' άνέβει ο ήλιος'
σπρώχτε με γόνα και με στήθος, να τον βγάλουμε άπ' τη λάσπη,
σπρώχτε με στήθος και με γόνα, να τον βγάλουμε άπ' το γαίμα.

Ήδέστε, άκουμάμε άπάνω του όμοαίματοι άδερφοί του!

Όμπρός, άδέρφια, και μάς έξωσε με τη φωτιά του
όμπρός, όμπρός, κ' ή φλόγα του μάς τύλιξε, άδερφοί μου!

Όμπρός, οί δημιουργοί!... Την άχθοφόρα όρμή Σας
στυλώστε με κεφάλια και με πόδια, μη βουλιάζει ο ήλιος!
Βοηδάτε με κ' έμένανε άδερφοί, να μη βουλιάζω άντάμα...
Τί πια είν' άπάνω μου και μέσα μου και γύρα,
τίπι ά γυρίζω σ' έναν άγιον ήλιγο μαζί του!

Χίλια καπούλια ταῦροι τοῦ κρατᾶν τῆ βάσι·
 δικέφαλος αἰτός, κι ἀπάνω μου τινάζει
 τὶς φτέρουγές του καὶ βογκάει ὁ σάλαγός του
 στὴν κεφαλὴ μου πλαί καὶ μέσα στὴν ψυχὴ μου,
 καὶ τὸ μακρὰ καὶ τὸ σιμὰ γιὰ μὲ πιά εἶν' ἕνα!...
 Πρωτάκουστες, θარიές μὲ ζώνουν Ἄρμυνοιες! Ὅμπρός, συντρόφοι,
 βοηθᾶτε νὰ σκωθεῖ, νὰ γίνει ὁ ἥλιος Πνέμα!

Σιμώνει ὁ νέος ὁ Λόγος π' ὅλα θὰ τὰ θάψει
 στὴ νέα του φλόγα, νοῦ καὶ σῶμα, ἀτόφιο ἀτσάλι...
 Ἡ γῆ μας ἀρκετὰ λιπάστηκε ἀπὸ σάρκα ἀνθρώπου...
 Παχιά καὶ καρπερά, νὰ μὴν ἀφήσουμε τὰ χρώματά μας
 νὰ ξεραθοῦν ἀπ' τὸ θαθὺ τοῦτο λουτρὸ τοῦ αἱμάτου,
 πιὸ πλούσιο, πιὸ θαθὺ κι ἀπ' ὅποιο πρωτοβρόχι!
 Αὔριο νὰ βγεῖ ὁ καθέννας μας μὲ δώδεκα ζευγάρια βόδια
 τὴν γῆν αὐτὴ νὰ ὀργώσει τὴν αἱματοποτισμένη...
 Ν' ἀνδύσει ἡ δάφνη ἀπάνω τῆς καὶ δέντρο ζωῆς νὰ γένει,
 καὶ ἡ Ἄμπελός μας ν' ἀπλωθεῖ ὡς στὰ πέρατα τῆς Οἰκουμένης...

Ὅμπρός, παιδιά, καὶ δὲ βολεῖ μονάχος του ν' ἀνέβει ὁ ἥλιος...
 Σπρῶχτε μὲ γόνα καὶ μὲ στήθος, νὰ τὸν βγάλουμε ἀπ' τὴ λάσπη
 σπρῶχτε μὲ στήθος καὶ μὲ γόνα, νὰ τὸν βγάλουμε ἀπ' τὸ γαῖμα·
 σπρῶχτε μὲ χέρια καὶ κεφάλια, γιὰ ν' ἀστράφει ὁ ἥλιος Πνέμα!»

ΤΡΙΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΕΣΥ — Ο ΑΧΡΩΜΟΣ

Περνώντας τις ἰσοπεδωμένες πολυκατοικίες,
 τοὺς τετραώροφους δρόμους μὲ ἡλιακές ταχύτητες,
 ἐσύ — ὁ ἄχρωμος, ὁ νηφάλιος, ὁ δίκαιος,
 ἄφησες πίσω σου τὸ ἀποτύπωμα τοῦ ἴσκιου σου,
 πάνω σὲ δυὸ, ζεστά, παιδικὰ μάτια,
 σὰ δίσκο γραμμοφώνου.

ΑΠΟΦΡΑΣ ΗΜΕΡΑ

Ἄποφράς ἡμέρα·
 μὲ τὴν περιπολία τῆς πλήξης
 σὲ δυὸ μάτια γραμμένα μονοκονδυλιά.
 Σὲ χρώματα κεντημένα μὲ στοργὴ καὶ μεράκι
 πάνω σὲ σημαίες σὲ λάβαρα, σὲ κεφαλομάντλα.

Ἄποφράς ἡμέρα — τῷ ἀγνώστῳ ἀνθρώπῳ.
 Ξετυλιγμένες χειρονομίες ἀπ' τὸ κουθάρι τῆς ἰκεσίας.
 Κλωθογυρισμένα βλέμματα τῆς μελλοντικῆς μνήμης.
 Ὁ ἄγραφος ἐγκέφαλος πού περιμένει τὴν πλησμονή.
 Ἡ παρθένα καρδιὰ πού συνταράχτηκε σὸ πρῶτο φίλημα.
 Τὰ παρθένα πόδια πού πρωτοπάτησαν σὲ ἀποτυπώματα πελμάτων.
 Ὅνειρα πού ἐξώκειλαν πίσω ἀπ' τὸν ὀρίζοντα.

Ἐποφράς ἡμέρα τοῦ γυρισμοῦ ἀπ' τὸ ταξίδι
σὲ καινούργια ὀπτικά πεδία.

Πῶς νὰ σὲ δεχτεῖ ἡ πατρίδα
μὲ τὴ νέα γεωγραφία στὰ πέλματά σου.
Μὲ τὰ σύνορα ποὺ ἀνοιξαν στὸν ὀρίζοντα τῆς πορείας σου.
Μὲ τὴν ἠθική τοῦ σακατεμένου ἀπ' τὴν ταλαιπωρία τῆς γνώσης.
Μὲ τὸ πεπρωμένο ποὺ λιγότεψε σὲ νέες γνωριμίες.
Μὲ τὸ μέλλον τοῦ ὁράματός σου ποὺ ξαναγύρισε σὰν κομήτης.
Μὲ τὸν ἀνθρωπισμό σου
ποὺ ζετίναξε τὶς φιλοσοφίες καὶ τὶς θρησκείες.

Πῶς νὰ σὲ δεχτεῖ ἡ πατρίδα
ἔτσι ποὺ ξαφνιάζεις!

ΥΠΟΨΗΦΙΟΣ

Ξέρω κάποιον νὰ σοῦ δείξει τὶς μάντρες·
τοὺς τοίχους ποὺ τὰ χρώματά τους,
μαζὶ μὲ τὸν ἴσκιο τους,
λιμνάζουν στὰ πέλματά σου.
Μιὰ ζωντανὴ ἀφίσα
ποὺ καμιὰ φορὰ τὴ στηρίζει ἡ ἐλπίδα
πῶς δὲν πῆγες χαμένος.
Νὰ σοῦ δείξει τὶς χιλιάδες τ' ἄρβυλα,
σὰ χιλιάδες γλάστρες ἀναποδογυρισμένες,
νὰ χάσκουν μισοπνιγμένα στὸ αἷμα.

Τέλος πάντων,
ὅταν πᾶς, θυμίσου το:
"Ἐνα νούμερο εἶσαι στὴ σειρά σου.

Αὐτὰ γιὰ σήμερα.

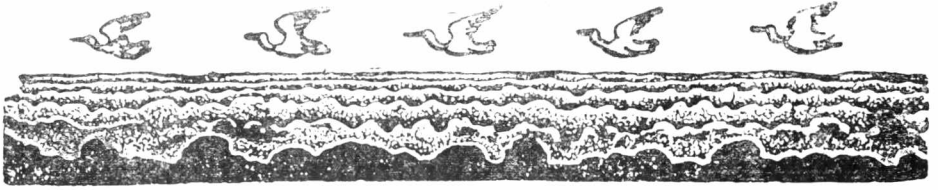
ΚΩΣΤΑΣ Μ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

ΩΔΗ ΣΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ

Σήμανε μεσάνυχτα ὁ δείκτης τῆς ὥρας
καὶ ἡ καρδιά ζητάει στ' ἄπειρο
μιὰ ἱστορία παλιὰ σὰν τραγωδία
χωρὶς ἠθοποιούς καὶ φῶτα...
Τὰ σκηνικά μονάχα δείχνουν
κάποια στιγμή χαρᾶς στὴ Δῆλο
μιὰ κάρτα κίτρινη φθαρμένη
τὸ πρῶτο σου καὶ τὸ στερνό σου γράμμα...

ΠΑΝΟΣ ΔΗΜ. ΤΖΙΟΒΑΣ

ΜΙΛΙΑΣ ΡΟΖΙΔΗ

Ο ΦΑΛΑΚΡΟΣ ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ

(διήγημα)

Ἡ Ἀσπασία Σχοινᾶ - Παπαδοπούλου ἦταν ἀνώτερη Δημῖοσιος Ὑπάλληλος τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν στὴν πόλη Χ. . .

Καμμὰ σαρανταριά χρονῶν, λεπτοκαμωμένη, εὐαίσθητη, πολὺ μορφωμένη καὶ μὲ δίπλωμα Ἀνωτάτης Σχολῆς, ἀπολάμβανε τὴν ἐκτίμησι ὅλης τῆς κοινωνίας. Ἄν καὶ μόνο δυὸ χρόνια σ' αὐτὴ τὴν πόλη ἦταν κίβλας γνωστὴ στοὺς ἀνώτερους κύκλους τῆς. Παντρεμένη μὲ τὸν Τεχνικὸ Διευθυντὴ μᾶς μεγάλης Βιομηχανίας τῆς περιοχῆς, μὲ δυὸ χαριτωμένα παιδάκια, δὲν εἶχε λόγο νὰ μὴ νοιώθει ἱκανοποιημένη ἀπ' τὴ ζωὴ τῆς κ' ὄλο τὸν κόσμο.

Νὰ ὅμως, πού ἦρθε μιὰ μέρα, πού τὰ ἡμέρια νερὰ τῆς καθημερινῆς εὐτυχίας τῆς ταραχτήκαν ἄσχημα. Τὴν κ. Ἀσπασία Σχοινᾶ - Παπαδοπούλου τὴν κάλεσαν μὲ ἐπίσημο δημόσιο ἔγγραφο ἔνορκο στὸ Κακουργοδικεῖο. Τὴν ὀρισμένη μέρα καὶ ὥρα ἔπρεπε νὰ παρουσιαστῆι στὸ Δικαστικὸ Μέγαρο. Ἡ κ. Ἀσπασία ποτὲ τῆς ὄχι μόνο δὲν ἔκανε χρέη ἐνόρκου — καθόλου παράξενο — μὰ οὔτε καὶ ποτὲ εἶχε πατήσει τὸ πόδι τῆς, γιὰ ὅποιονδήποτε λόγο, στὸ δικαστήριο.

Ὅταν ἦρθε ἡ μέρα κ' ἡ ὥρα μῆκε μὲ ταραχὴ κ' ἓνα σφίξιμο στὴν καρδιά στὸ μεγάλο κακουσυντηρημένο κτίριο κ' ἔλαβε τὴ θέση τῆς ἀνάμεσα στοὺς ἐνόρκους. Ὅλοι ἦσαν ἄντρες ἐκτὸς ἀπ' αὐτὴν καὶ μιὰ κυρία πού ἦταν καθηγήτρια σὲ κάποιο Γυμνάσιο θηλέων, λίγο νεώτερη καὶ πολὺ πιὸ ἀτιμέλητη ἀπ' τὴν ἴδια τὴν κ. Ἀσπασία, πού γιὰ τὴν περίστασι ἦταν σὶ ἀλήθεια τυμμένη ἄψογα - παρὰ τὴ συνήθειά τῆς. . .

Τὸ ἀκροατήριο ἦταν πολὺμορφο καὶ πολυθόρυβο. Ἡ αἴθουσα γεμάτη ἀσφυκτικά. Ἡ ὑπόθεσι πού ἐκδικαζόταν ἦταν: «Βιασμός κατ' ἐξακολούθησιν ἀνηλίκου παιδίσκης. . .».

Ὅταν οἱ δικαστὲς πῆραν τὴ θέση τους κ' ὁ Πρόεδρος χτύπησε τὸ κουδούνι γιὰ ἡσυχία, ἡ κ. Ἀσπασία ταραχτήκε ἀκόμα περισσότερο. Ἡ παθοῦσα ἦταν ἓνα κοριτσάκι περίπου στὴν ἡλικία τῆς κόρης τῆς, ἓνα χωριατάκι δώδεκα χρονῶν, ἄσχημο, θρώμικο, κακοντυμένο κ' ὁ πατέρας ἓνας ἄντρακλας ἴσαμε ἐκεῖ πάνω, γεροδεμένος κ' ἡλιοψημένος ἀγρότης. Κατηγορούμενος, ὁ κουμπάρος τους, ἓνα συφοριασμένο γερόντιο 68 χρονῶν, ὅπως δήλωσε. . .

Τὸ κατηγορητήριο ἔλεγε πὼς ζοῦσε μόνος, ἡ γυναίκα του εἶχε πεθάνει γιὰτὸ συχνὰ ἔπαιρνε σπίτι του τὸ κοριτσάκι τοῦ κουμπάρου του νὰ τοῦ κάνει δουλειὰς κ' ὅτι τὸ περασμένα Πάσχα τὸ βίασε «κατ' ἐξακολούθησιν».

Ἡ μικρὴ παραπονέθηκε στὴ μάννα τῆς, πὼς ὁ γέρος τῆς ἔκαμε κακὰ πράγματα. Ἦταν Λαμπρὴ τ' ἀπόγευμα, πού ὅλοι οἱ χωριανοὶ ἦσαν στὴν ἐκκλησία γιὰ τὴν «Ἀγάπη», αὐτὴ τὴν εἶχε καλέσει ὁ γερο-κουμπάρος τους νὰ τοῦ συμμαζέψει λίγο τὸ σπίτι καὶ νὰ τοῦ πλύνει τὰ πιάτα πού ἦταν λίγο ἄρρωστος. Ἡ Μάνθα (ἔτσι τὴν ἔλεγαν τὴ μικρὴ) πῆγε, ὅπως ἔλεγε ἀνίδει, γιὰτὶ κ' ἄλλες φορὲς εἶχε πάει νὰ τοῦ κάνει δουλειὰς. Ὁ κουμπάρος — πού

τούς είχε βαφτίσει τὸ μικρὸ τους ἀγοράκι — καὶ ὅπως νόμιζε τοὺς ἀγαποῦσε ὅλους, τῆς ἔδινε πάντα χαρτζιλίκι ἢ κανένα γλυκό, γιατί ἦταν ἀνοιχτοχέ-ρης. Ἡ δική της οἰκογένεια ἦταν φτωχή. Ὅχιτῶ παιδιά, οἱ δυὸ γονιοί, κι' ἡ νόνα τους κάνουν ἔντεκα στόματα ποῦπρεπε νὰ ταΐσει ὁ κὺρ - Μῆτσος, ὁ πατέρας της. Τὸ σκολεῖο τῷβγαλε, ναί, τὸ Δημοτικὸ, μὲ τὸ 9 κι' ὁ δάσκαλος μπορεῖ νὰ μαρτυρήσει πὼς ἦταν καλὸ καὶ τίμο κορίτσι καὶ πὼς ἤθελε νὰ μάθει κι' ἄλλα γράμματα μὰ δὲν εἶχαν τῆ δύναμη οἱ δικοὶ της...

«Φτώχεια, μεγάλη φτώχεια, κύριοι δικαστές...» ἔλεγε ὁ κατήγορος πατέρας. Ἡ Μάνθα εἶναι τὸ μεγαλύτερο παιδί μου κι' εἶναι καλὸ καὶ ὑπάκουο δὲν μὲ στενοχώρησε ποτέ... Ὁ σάτυρος μου τὸ χάλασε κι. ἔχει καὶ μούτρα καὶ μιλάει... Ὁ ἀπιασμένος πατέρας ἄφριζε καὶ ξάφριζε: «Θὰ τὸν σκοτώσω, τὸν ἄτιμο...»

Οἱ ἄλλοι τὸν συγκρατοῦσαν, φώναζαν, μιλοῦσαν ὅλοι μαζί, ὁ πρόεδρος χτυποῦσε τὸ κουδούνι δαιμονισμένα.

Ὅταν ἔγινε κάποια ἡσυχία προσῆλθαν διαδοχικὰ δυὸ γιατροὶ νὰ καταθέσουν κατὰ πόσο φαινόταν ἰατροδικαστικὰ ἂν πράγματι ἡ μικρὴ εἶχε βιασθεῖ. Ὁ ἕνας γιατρὸς «ἀ π ε φ ἄ ν θ η», ὅτι πραγματικὰ τὸ κοριτσάκι, ὅταν τοῦ τῷφεραν ἀπ' τὸ χωριὸ τὸ περασμένο Πάσχα οἱ γονεῖς του γιὰ νὰ τὸ ;θετάσει φαινόταν πὼς εἶχε πρόσφατα διακορευθεῖ... Ὁ ἄλλος γιατρός, ποὺ ἦταν μάλιστα καὶ καθηγητὴς Πανεπιστημίου, ἔλεγε πὼς ὄχι Τοῦλάχιστο, ὅταν τοῦ τὴν ἔφεραν μετὰ τὸ Πάσχα νὰ τὴν ἐξετάσει ἡ μικρὴ ἦταν παρθένα...

Σύγχυση καὶ θόρυβος στὸ ἀκροατήριον... Ἡ μαρτυρία τοῦ δασκάλου ἦταν κατηγορηματικὴ. Τὸ κοριτσάκι ἦταν φρόνιμο καὶ ποτὲ δὲν παρουσίασε μέχρι πέριου τοῦλάχιστο, ποὺ τελείωσε τὸ Δημοτικὸ, κανένα πρόβλημα ἠθικῆς. Ἦταν καὶ καλὴ μαθήτρια, πρὸ παντὸς στά μαθηματικά...

Οἱ γείτονες ὅλοι κατέθεσαν ὑπὲρ τῆς μικρῆς Μάνθας. Ὅσο γιὰ τὸν κουμπάρο καὶ γι' αὐτὸν οἱ συγχωριανοὶ του εἶπαν πὼς ἦταν καλὸς καὶ ἥσυχος ἄνθρωπος, πὼς ἀπὸ χρόνια ἦταν χηρευάμενος, μὰ καλὸς νοικοκύρης καὶ μὲ μεγάλη περιουσία.

Ὁ συνήγορος ὑπερασπίσεως τόνισε ἰδιαίτερα τὴν περίπτωσι τοῦ ἐκβιασμοῦ ἐκ μέρους τοῦ κατήγορου, ποὺ ἤθελε φαίνεται ν' ἀποσπάσει χρήματα ἀπὸ τὸν πλούσιο κουμπάρο του. Ὅσο γιὰ τὸ βιασμό κι' ἂν ἀκόμα ὑποθέσουμε πὼς κάποιος βίασε τὴ μικρὴ, μπορεῖ ὁ βιαστής νᾶταν ἕνας ἄλλος, ἀκόμα κι' ὁ δάσκαλος ἢ κι' ὁ πατέρας της. Ὁ πελάτης μου — ἔλεγε ὁ ἔξυπνος καὶ πολύμαθος συνήγορος μὲ τὴ γυαλιστερὴ φαλάκρα. — εἶναι γέρος ἄνθρωπος, ἀνίκανος γιὰ τέτοιες πράξεις...

Σὰν φοβισμένο ἀγρίμι, ἡ μικρὴ Μάνθα εἶχε περιγράψει ξανὰ καὶ ξανὰ τὴ σκηνή. Ἀκαρδα κι ἄσπλαχνα τὴ ρωτοῦσαν καὶ τὴν ξαναρωτοῦσαν, πὼς τὴ βίασε ὁ γέρο-κουμπάρος. Κι' ἐκεῖνη μὲ μισόλογα, μὲ κατεβασμένο τὸ κεφάλι ἔλεγε πράγματα καὶ θάγματα, ποὺ ἡ κ. Ἀσπασία νιρεπόταν καὶ νὰ τ' ἀκούσει κί' εἶχαν ἀνάψει τὰ μάγουλά της κι' ἡ καρδιά της χτυποῦσε τρελλὰ νὰ σπάσει. Αὐτὴ προσωπικὰ εἶχε σχηματίσει τὴν ἐντύπωσι, πὼς ὀπωσδήποτε ὁ γερο-κουμπάρος ἦταν ἔνοχος κι ἔπρεπε νὰ κλειστεῖ στὴ φυλακὴ καὶ νὰ ψοφήσει τὸ κάθαρμα ἐκεῖ μέσα...

Ἡ δίκη κράτησε δύο μέρες. Πρῶι - ἀπόγευμα κι' ἡ τελευταία βραδυνὰ μέχρι τὴς 2 ἀπ' τὰ μεσάνυχτα. Τὰ νεῦρα τῆς κ. Ἀσπασίας εἶχαν τεντωθεῖ ἔτοιμα νὰ σπάσουν. Ἦθελε νὰ σηκωθεῖ ἀπ' τὸ κάθισμά της καὶ νὰ φωνάξει: «Κρεμάστε τον τὸ σάτυρο...». Μὰ δὲν εἶπε τίποτε.

Ὅταν οἱ ἔνοχοι ἀποσύρθηκαν καὶ μ' ἐπὶ κεφαλῆς ἕναν ἀπ' αὐτούς,

έναν φαρμακοποιό, πού ὅπως ἔλεγαν στήν πόλη εἶχε πολὺ πλατείες ἀντιλήψεις περὶ ἠθικῆς, ἢ κ. Ἀσπασία ξέσπασε. «Πρέπει νὰ καταδικασθεῖ»...

Μὰ δὲν ἔχει ἀποδειχτεῖ ὁ βιασμός ἔλεγαν οἱ ἄλλοι. Δὲν μπορούμε ν' ἀπαντήσουμε «ΝΑΙ» στήν ἐρώτηση, ἀν κατὰ τὴ γνώμη μας ὁ κατηγορούμενος μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ ἔνοχος βιασμοῦ.

— «Μὰ στὸ Θεό σας» — ξεσπάθωνε ἡ κ. Ἀσπασία Σχοινᾶ - Παπαδοπούλου — δὲν τὸ καταλαβαίνετε; Κι' ἀν ἀκόμα ὑποθέσουμε, ὅτι δὲν ἔγινε βιασμός, ἀλλὰ μόνο ἀσέλγεια σὲ βάρος τῆς μικρῆς — ἐπειδὴ δὲν μπορούσε νὰ κάνει τίποτε ἄλλο ὁ γέρος — μήπως καὶ τότε δὲν πρέπει νὰ τιμωρηθεῖ; Μήπως τὸ κοριτσάκι δὲν τραυματίστηκε ψυχικὰ γιὰ ὅλη του τὴ ζωὴ; Ποιὸς θὰ τὸ γιатρέψει, ποιὸς θὰ τὸ σώσει αὐτὸ τὸ πλάσμα;

Ἄδικα προσπαθοῦσαν νὰ τὴν πείσουν οἱ ἄλλοι πὼς τὸ κατηγορητήριο μιλοῦσε γιὰ βιασμό, πού δὲν εἶχε ἀποδειχτεῖ, ἐκείνη ἐπέμενε, ἀγωνιζόταν ἐνάντια σ' ὅλους: Σκεφτεῖτε πὼς μπορούσε νᾶταν, παιδί σας — «ἔλεγε» — Νᾶταν κόρη σας «ἀποτάθηκε στήν ἄλλη γυναίκα. Μὰ ἡ καθηγήτρια τῆς ἀπάντησε ψυχρά: Εὐτυχῶς δὲν ἔχω παιδιά».

— «Τὸ κατάλαβα, φαίνεται — τῆς εἶπε γιὰ νὰ τὴν πληγώσει συνειδητὰ ἢ ἄλλη ὄλο φαρμάκι.

Ὅλοι καὶ οἱ ἐννέα ἔνοχοι ψήφισαν «ΟΧΙ» καὶ τὸ μόνο «ΝΑΙ» ἦταν τῆς καημένης τῆς κ. Ἀσπασίας. Ἔτσι ὁ κατηγορούμενος δὲν κρίθηκε ἔνοχος βιασμοῦ κι' ἀθώωθηκε κατὰ πλειοψηφίαν.

Ὅταν ἀνακοινώθηκε ἡ ἐπιτηγορία, τὸ δικαστήριο βοῦῖξε ἀπ' τὴ φωνή: Αἰσχος... Αἰσχος...

Ὁ πατέρας τῆς μικρῆς ξεφώνιζε ἀγριεμένος, εἶχε ὀρμήσει ἐνάντια στοὺς ἐνόρκους μὲ τὴν κραυγὴ: «Ἄ τ ι μ ο ι , π ο υ λ η μ ε ν ο ι . . .».

Ἐνῶ ὁ «ἀθῶος κατηγορούμενος» χαιρετοῦσε μὲ ὑψωμένο τὸ ριπιδωμένο χέρι του εὐχαριστώντας τοὺς δικαστὲς καὶ τοὺς ἐνόρκους, κι' ὁ θρίαμβος του τὸν ἔδειχνε, μὰ τὴν ἀλήθει ἀπολὺ πὺό νέο...

Τὴν κ. Ἀσπασία τὴν περίμενε σιὸ διάδρομο ὁ ἄντρας της. Τὴν ἄρπαξε ἀπ' τὸ μπράτσο, γιὰ τὴ κλονιζόταν, ἔτοιμη νὰ πέσει κάτω. Τὴν πέρασε ἀπὸ κάτι πόρτες, κάτι στενοὺς διαδρόμους, κάτι παρασκήνια θαρρεῖς, τὴν ἔβγαλε ἔξω, τὴν ἔχωσε σι' αὐτοκίνητό του καὶ τὴν πῆγε στὸ σπίτι.

Τὰ παιδιά κοιμόνταν στὰ κρεββατάκια τους, ἡ κ Σοφία ἢ οἰκονόμος τους τοὺς περίμενε ἄγρυπνη διαβάζοντας τὸ βίβιο τῆς Ἀγίας Μαρκέλλας, τὸ καντηλάκι ἄναβε, τί ἤρεμα καὶ τί καθαρὰ, πού ἦταν στὸ σπίτι της. Ἡ κ. Ἀσπασία ἔπασε στὸ κρεβάτι της μὲ λυγμούς. Ὁ ἄντρας της τῆς ἔφερε νὰ πει ἕνα ποτήρι ζεστὸ γάλα κι' ἕνα ΜΠΕΛΛΕΡΓΚΑΑ γιὰ νὰ ἠρεμήσει...

Τὴν ἄλλη μέρα ἕνα καινούργιο ξάφνιασμα περίμενε τὴν κ. Ἀσπασία. Οἱ ἐφημερίδες ἔγραφαν μὲ μεγάλα γράμματα: «ΦΟΝΟΣ ΔΙΚΗΓΟΡΟΥ ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΕΩΣ».

Ὁ πατέρας τῆς Μάνθας εἶχε σκοτώσει τὸ φαλακρὸ συνήγορο...

ΤΑΙΝΙΑ ΜΕΓΑΛΟΥ ΜΗΚΟΥΣ

Ἕγπαρχει μιὰ μεγάλη δίχως σύνορα αἶθουσα.
 Μιὰ μεγάλη σκοτεινὴ εἰσοδος.
 Ἕναποθέτουν τὸ σῶμα σου.
 Πρὶν τὴν εἰσοδο, ἡ βροχὴ κι ὁ ἥλιος, τὸ χῶμα καὶ τὸ χᾶδι,
 ὅ,τι ἐτοιμάστηκε
 γιὰ σένα, ὁδηγεῖ τὰ βήματά σου.
 Προχωρεῖς ψάχνοντας ἴχνη. ἝΑλλο ἀνακαλύπτεις, ἄλλα ὄχι.
 Σκουντουφλᾶς σὲ ἐμπόδια, βλέπεις τὸν ἑαυτὸ σου στοὺς καθρέφτες τοῦ κόσμου.
 Πλησιάζεις, ἀγγίζεις...
 Θρύμματα ξεπηδοῦν κι ἀγκυλώνουν τὶς αἰσθήσεις σου.
 Τὰ ἀντικείμενα μετατοπίζονται. Μετακινεῖσαι ἀνάμεσά τους, ἐρευνώντας
 τὴν ἀμέσως ἐπόμενη κίνησή σου.
 Μπροστά σου
 περνοῦν σημαίες.
 Διαλέγεις τὴν κίνησή τους κι ἀκολουθεῖς τὴ φορά τους.
 Ξαφνικὰ τὸ ὁδόστρωμα παρουσιάζει ρωγμές.
 Ξεκολλοῦν κομμάτια τοῦ ἑαυτοῦ σου. Μένουν ἐκεῖ. ἝΟ,τι ἀπομένει γυρίζει
 πίσω καὶ ψάχνει ἄλλους δρόμους.
 Διασταυρῶνεσαι μὲ φωνές. ἝΗ αἶθουσα – σκοτεινὸ κιβῶτιο – σὲ καλεῖ.
 Συγκεντρῶνεις τὶς σκόρπιες δυνάμεις σου.
 Τὶς τακτοποιεῖς.
 Μὲ πεισματικὴ προσπάθεια ξαναρχίζεις.
 Δίπλα σου ἄλλες σκιές προσπερνοῦν. ἝΆλλες μένουν.
 Τ ὀ ἑ κ κ ρ ε μ ἑ ς χ τ υ π ᾶ ε ἱ μ ε σ ᾶ ν υ χ τ ᾶ.
 Ταῖνια μεγάλου μήκους.
 Σκηνικό: δρόμος μὲς' ἀπὸ αἶθουσα πέντε ἐπιφανειῶν.
 ἝΟδόστρωμα μὲ ρωγμές.
 Θέμα: ἝΗ ἐναγώνια ἀναζήτηση ἀτραποῦ.
 Κᾶθαρη τοῦ θεατῆ: ὁ θάνατος – ἡ αὐλαία.
 Τὰ παρασκῆνια: ἡ σφράγιση τῶν ρωγμῶν.

ΤΑΣΟΣ ΚΑΝΑΤΣΗΣ

ΣΤΗΝ ΕΛΠΙΔΑ

Δέσου καὶ σὺ σφιχτὰ στὸ ἅγιο ξύλο
 μὲ τῆς ἀγάπης τὸ σχοινί, ὅσο μπορεῖς.
 Πᾶρε τὴ σκέψη σου ἀπ' τῶν σειρήνων
 τὸ τραγοῦδι
 καὶ γύρνα τὴν ἝΙθόκη σου νὰ βρῆς.
 Τὸ νοῦ ᾶν σου σκοτίσι' ἀπελπισιάς
 τὸ κύμα
 κι' ᾶν τὴν ψυχὴ σου ἡ ἀγωνία πνίξη,
 ψηλότερα τὰ μάτια γύρνα καὶ προχώρα'
 μπορεῖ καπνὸς τὸ δρόμο σου νὰ δείξη.
 Μὲ πίστη στῆς ζωῆς τῆ θάλασσα,
 σφιχτὰ, κράτα μιᾶς νίκης τὴν ἝἸδέα.
 Τοῦ Γολγοθᾶ τὰ μανιασμένα κύματα
 ποτέ τους δὲν θὰ πνίξουν ἝΟδυσοέα.

ΝΙΚΟΣ ΚΑΡΑΒΑΣΙΛΗΣ

ΑΝΘΟΣΟΦΙΑ

Ἡ ψυχὴ μου φύλλωσε σὰ μπουμπούκι
 στὸ παράθυρο τῆς χαρᾶς της
 καὶ στήλωσε σὰν δάδα φωτιᾶς
 τ' ἀστρογέννητα μάτια της,
 πού τὸ βλέμμα τους σπάθιζε
 ξανοιγμένη μπαντιέρα,
 κρατῶντας στὸ καρτέρι της
 τῆς Ἐλπίδας τὸ Μήνυμα
 πού ροδοκένταγε ἡ Αὐγὴ
 στὶς φτεροῦγες τοῦ Μέλλοντος.

Μὰ τὴν μπούκωσαν φτεροσάτοι
 κοσμοψύχωτοι ἀνεμόκοσμοι,
 κι' ἓνας μόνον γυμνόκαλλος
 σφενδομένος θεὸς
 — κυπελλοξέχειλος καῦμός —
 γλάστρωσε πὰ στὸν ὦμο της
 δακτυλόπλεκτη δέσμη
 τὸ Χαμόγελο τῆς Σοφίας,
 (πού κρατοῦσαν στ' ἀσφολεῖβαδο
 οἱ σβυσμένες ἀνασεμιές
 δοξασμένων αἰώνων
 νὰ χρυσοπεταλουδίξει),
 καὶ ξανασάλεψε ἡ Ζωὴ
 μυριοχρωματισμένη,
 καὶ μὲ τὰ χνουδοφτέρουγα
 πῶχει στὸν κόρφο της ἀνάσα,
 κερασοστάλαξε ριζόβαθα
 κι' ἔγινε στ' ἀχειλόψυκά της
 τὸ σκασμένο μπουμπούκι,
 ποῦκρυβε τὴν ἀνοιξαίωνα
 κι' ἀθάνατη Πανσοφία του
 στὴν Ψυχὴ τῶν Θεῶν.

ΘΑΛΗΣ ΡΗΤΟΡΙΔΗΣ

ΕΚ ΒΑΘΕΩΝ

Στὴ ἀσημαντότητα τῶν λιθαριῶν'
 στὶς κρῖνες καρδιῆς τῶν βράχων'
 σιωπή.

Στὶς ἴνες τῶν πράσινων φύλλων'
 στὰ εὐφορα σπλάχνα τῶν κάμπων'
 σιωπή.

Στους κούφιους βηματισμούς των στραιωτών'
 στις βουβές προτομές των ήρώων'
 σιωπή.

Στους πολύβουους άπεραντους δρόμους'
 στα άπρόσωπα πολύροφα κτίρια'
 σιωπή.

Στους άνεργήνευτους θορύβους των μηχανών'
 στο άναρθρο περιεχόμενο των τραγουδιών'
 σιωπή.

Στο στιλβωμένο χαμόγελο του καιροῦ'
 στο άφύσικα μωωμένο χνώτο της ιστορίας'
 σιωπή.

Τις πολυποίκιλες σιωπές τις άκούμε τις βλέπουμε.

Την άσφυκτική πολιορκία την νοιώθουμε.
 Τις σιωπές τις άναδνόμενες εκ βαθέων.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΕΤΡΟΥ

ΦΙΛΙΑ ΣΤΟ ΝΗΣΙ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ

Άν μου δώσης ένα έσκοῦδος* θά σ' έχω στην καρδιά μου
 Άν μου δώσης τή φιλία σου θά σέ περιβάλλω με την ψυχή μου
 Άν μου χαρίσης την άγάπη σου θά γίνω φίλος σου παντοτεινός...

Έδω στο νησί σ' έχουμε άγαπήσει με την καρδιά μας
 Σ' έχουμε φιλέψει στο σπίτι μας με την ψυχή μας
 Και σου χαρίσαμε τή φιλία μας, για παντοτεινά...

ΤΑ ΔΑΚΡΥΑ ΤΗΣ ΒΡΟΧΗΣ

Πάνω στη χρυσή άμμουδιά της Άναξένα
 πέφτουν στάλες, στάλες τὰ δάκρυα της βροχής!
 Ό Καλός μου ταξιδεύει στην ύγρη Θάλασσα,
 μακριά στο νησί του Ξένου Ψαρῶ...

Ό άγαπημένε σέ περιμένω
 τούτη την ώρα μέσα στη βροχή
 κάτω από τ' «άχλου»** μες στα λουλούδια!
 Σέ περιμένω με τὰ «τοπία του Φεγγαριουῦ»
 ανάμεσα στα σύννεφα τ' ουρανοῦ.
 πάνω στη χρυσή άμμουδιά της Άναξένα...

* Έσκοῦδος = χιλιανή δραχμή.

** «Άχου» = βάσεις με πέτρινα άγάματα.

ΔΗΜΟΣΘ. ΚΟΚΚΙΝΟΥ

Ο ΙΣΟΡΡΟΠΙΣΤΗΣ

(διήγημα)

Ἡ πύλη τῶν στρατῶνων εἶταν γκρίζα. Στεφανωμένη μὲ λίγες ἀγριοστριανταφυλλίες. Καί, χαμηλότερα, κιτρινίζε, πού καί πού ἓνα φτωχό χαμομήλι, πάνω σ' ἓνα χῶμα σαχτί, ἀραιωμένο.

Οἱ φαντάραι, μ' ἓναν ἀκοιμφο ρυθμίο, κινούνταν πίσω ἀπ' τὸν φράχτη. Ὁ καθένας μονάχος του, βαδίζοντας, μὲ ὄνειρα στὰ χέρια κι ἓνα περιστέρι στὰ μάτια τους. Τὴν ὥρα πού ὁ ἥλιος ἔπεφτε στή θάλασσα καί διαλύονταν, βάφοντας τὰ νερά, κάτω ἀπὸ κάποια ἀγλή πού ἔκανε τὰ βουνὰ νὰ γάνουν τὸν ὄγκο τους. Πίσω ἀπ' τίς χλωρὲς ἄκρες τῶν στρατῶνων, ὅπου ἀκουμποῦσαν οἱ γραμμὲς ἀπόναν ὀρίζοντα ρευστόν, δένονταν τὸ χάος μὲ τὴν γκρίζα πύλη, τὰ κίτρινα χαμομήλια καί τοὺς μοναχικοὺς στρατιῶτες.

— Πέρ' ἀπ' τὴν πύλη... τί ὑπάρχει;

Μὲ ρώτησε κάποιος ἀκροβάτης, καθὼς πάσχιζε νὰ ἰσορροπήσει πάνω σ' ἓνα χαλαρωμένο σκοινί, χωρὶς νὰ γυρίσει τὸ κεφάλι του. Τότε, δυὸ-τρία χελιδόνια, πέρασαν χαμηλά, πάνω ἀπ' τὴ θάλασσα, στρώνοντας ἓνα ἀραιὸ σύγνεφο μὲ τὴν ἀγλή τῆς ἑσπέρας. Καθὼς αὐτὸς συνέχιζε, νὰ περπατεῖ πάνω ἀπ' τοὺς στρατῶνες.

— Ἡ συνέχεια τῆς ζωῆς. Μέσα στίς φωλιές αὐτῶν τῶν χελιδονίων. Εἶναι ἡ γύρη πού πέφτει ἀπὸ τούτα τὰ χαμομήλια. Τὰ κεντήματα στὰ φτερά τῆς πεταλούδας καί οἱ τροχιές τῶν ἡλίων τοῦ σύμπαντος.

Ἀπάντησε ἓνας ἱεροκήρυκας, ψηλὸς καί λιγνός, πού στέκονταν στὴν ἄκρη τῆς ἀγριοστριανταφυλλιάς. Καί κοίταξε ἓνα πανάκι, πού χάραξε θαθεῖα στή θάλασσα. Κι' ἐγὼ φαντάστηκα τὴν ὥρα τῆς γαλήνης, μ' ἓναν κυριατισμὸ τῆς φωνῆς του πάνω στὰ φοιμομένα χαρτάρια... λίγα κίτρινα στάχυα καί τὰ ἀγρόνια νὰ εἶναι κρυμμένα στίς ἱτιές. Ὑστερα, θὰ ἔρχονταν τὰ καράβια στίς διτρίνες τῆς πολιτείας, νὰ πάρουν τοὺς μεθυσμένους φαντάρους γιὰ τὸν στρατῶνα. Καί γιὰ κρύσταλλα πού κράτησαν ἐκεῖνη τὴν αἰσθησὴ ἀπ' τὰ χρόνια, χωντισμένη μὲ τὴν πρωϊνὴ πάχνη. Πίσω ἀπ' αὐτὴν τὴν γκρίζα πύλη, ὁ ἀκροβάτης πάσχιζε ἀκόμα, νὰ στηρίξει τὰ βουνὰ πάνω στὸ χαλαρωμένο σκοινί του.

— Εἶναι ἀρχετὰ...

Πρῶστεσε ὁ ἱεροκήρυκας. Κι' ἔφυγε πάνω σ' ἓνα γαλάζιο φύλλο, σάμπως νὰ εἶταν ἀεράκι. Τότε, περάσαμε τὴν πύλη, ἐγὼ καί δυὸ τρεῖς ἄλλοι, πού στέκονταν παράμερα, νὰ παρακολουθοῦν τὸν ἀκροβάτη.

— Πῶς λέγεσαι, συνάδελφε;

Ρώτησα τὸν ἓναν, πού φαίνονταν νὰ ἔρχεται ἀπὸ κάποιο ταξίδι. Εἶταν λεπτὸς καί καστανός, μὲ χέρια ψημένα, ζυπόλητος καί ἀμίλητος. Στὸ πρόσωπό του, κατέβαινε μιὰ ἀκαθόριστη μελαγχολία, ἐνῶ τὰ μαλλιά του, πού χωρίζονταν μὲ μιὰν ἀσπρη αὐλακία, κρατοῦσαν μιὰ σκυθρωπὴ σιωπὴ. Καί στὸν ὄμο του ζυγιάζονταν ἓνα ξύλο, πού στίς ἄκρες του εἶχε ἀπὸ ἓνα ἄδειο δισάκκι. Φαίνονταν νὰ εἶναι μακρινός.

— Καλύτερα χωρὶς ὄνομα.

Θυμῆθηκε ν' ἀπαντήσει, κάποτε. Καί σταμάτησε νὰ κρατῆσει τίς λέξεις, σὺλ-

λαβίζοντας μ' έναν τόνο τραγουδιστό. Στο μεταξύ, ο άλλος πού τον ακολουθούσε, έβγνεφε κάτι στον άκροβάτη, προχωρώντας με δρασκελιές αλλόκοτες, σάμπως να ήθελε να περπατήσει πάνω στο νερό. Είταν ένα παιδί, με άχτένιστη κόμη, πού θύμιζε περισσότερο πού έχασε τον προσανατολισμό. "Όταν έφτασε κάτω άπ' την πύλη, στεφανώθηκε με κισσό και μαργαρίτες, γδύθηκε σφυρίζοντας κι' άπίθωσε, πάνω στα χαρισματικά, με πυραμίδα από βιβλία, με κισσάρα, έναν δυό πίνακες κι' ένα σύννεφο τυλιγμένο με τὰ χρώματα της έριδας.

"Ένα ντουφέκι, με ξιφολόγχη, τὸ κράνος κι' ένα γαρούφαλλο. Καί θα παίξω με τὰ παιδικία στην άμμο, την ώρα πού θα έρχεται ο Θεός να ρίξει τὸ φεγγάρι στον άχο τῆς θάλασσας... Αὐτά, τώρα δὲν χωροῦν να περάσουν κάτω άπ' την άγριστηριανταφυλλιά, στην πύλη... Πιστεύω να μὴν χρειάζεται να πῶ κι' άλλα.

Μονολόγησε, σχεδὸν ακατάληπτα. Καί φάνηκε να νυχτώνει, καθὼς έρχονταν άπ' τὸ δρόμο μετὰ φάλαγγα στρατιῶτες, τραγουδώντας κάποιο ξεχασμένο εμβατήριο. Τότε, έπεσε μετὰ σιωπή, άπ' τὸν οὐρανό. Κι' όλα διαλύονταν, μέσα σὲ μετὰ θαιμπή ατμόσφαιρα, ἐνῶ ένα φῶς μελιχρό, ἀθέβαιο τὰν ὄνειρο, διάχυνε παντοῦ αἴσθησι μεταφυσικῆς συνείδησης. Σὲ λίγο, άναψαν τὰ φῶτα στὶς κολώνες, πού ὀδηγοῦσαν, σιωπηλές, στοὺς στρατῶνες.

Ὁ Παντελής ἀπόμεινε μονάχος, σ' ένα φορτωμένο ἀμπέλι τῆς Κιουτάχιας, περιμένοντας στην πόρτα άπ' τὸν ζῦλο φράχτη. Εἶχε ὀπλίσει τὸ μάνλιχερ και ὄνειρευόνταν, ὅπως ένα μικρὸ παιδί. Ἀξύριστος και άγριος. Φαντάζονταν αὐτὴν την σάντησι μετὰ τὸς τσέτηδες, ἀπὸ κείνο τὸ πρωινὸ πού ξεκρέμασε τὸν Ἀριστείδη, άπ' τὸ δέντρο, ὅπου τὸν εἶχαν σταυρώσει με περόνια, την ώρα πού ξεκοψε άπ' την διμοιρία, γιὰ να πιεῖ λίγο νερό. Τώρα, τὸν ἐνοιοθε πάντα δίπλα του, να περιμένει ἀνυπεράσπιστος στοὺς μαριμάρινους διαδρόμους τῆς βουλῆς και να ποτίζει τὶς μαντζουράνες τῆς αὐλῆς του. Κι' ὁ ἔρημος κάμπος, να γίνεται ἀναλυτῶτ χρυσάφι, κρεμασμένο στα κίτρινα σταφύλια, μετὰ την σιωπὴ μεζιμένη στὶς ρόγες τους.

— Πρέπει να φυλάξεις τὸν τόπο. Ἡ γῆ ἔγινε ἔρημη και τὰ πουλιὰ ἔφυγαν μαζί μετὰ τὰ θραδινὰ σήνεφα, πάνω άπ' τοὺς βάλτους τοῦ κάμπου, ἀθόρυβα.

Πρόσταξε τὸν Παντελή, μετὰ φωνὴ θολή, πού έρχονταν άπ' τὸν ἀντικρινὸ λόφο. Καί χάραξε τὶς γραμμὲς τοῦ ὀρίζοντα, μ' ένα σταχτι γαλάκτωμα, πού χύνονταν άπ' τὸν οὐρανό. Παρέκει, φαντάστηκε τὸν αὐλόγυρο τῆς ἐκκλησιᾶς, λίγο μετὰ την ἀπόλυση τῆς Κυριακῆς. Καί διαπίστωσε πὼς δὲν εἶχε να σκεφτεῖ πολλὰ πράγματα. Οἱ τσέτηδες, ὅπου να εἶταν, θα έρχονταν, μετὰ περασμένα στο ζουναρι τους ἐκεῖνα τὰ γύφτικα μαχαίρια. Ἀγριοι και ἡλιοσφημένοι, μετὰ μᾶτια κόκκινα. Χωρὶς κανένα ἔλεος ἀνθρώπινο. Τότε, ἀσυναίσθητα, κοίταξε τὸ μεγάλο δέντρο πού κοιμοῦνταν, στο πλάι του. Κι' ἐνοιοθε να σηκώνονται οἱ τρίχες τοῦ κορμοῦ του.

Ἐτόσο, ξαναδοκίμασε τὸ μάνλιχερ και γονάτισε, γιὰ να έρχεται τὸ μᾶτι του ἴσια ἴσια στο χεῖλος τοῦ ὄχτου.

Οἱ φαντάροι, δεμένοι μετὰ τὸ σούρουπο, τραβήχτηκαν ένας ένας και χώνεψαν στοὺς στρατῶνες. Μονάχα ὁ Παντελής, περιμένοντας τοὺς τσέτες, συναντήθηκε μετὰ τὴν νύχτα πού κατέβηκε άπ' τὸν ἀντικρινὸν ὄγκο, σβήνοντας σιγὰ σιγὰ τὰ σύνορα, μετὰ τὸν κάμπο. Τὸν κοίταξε, ἀπὸ πολλὴ μακρυά. Να εἶναι ἀνάμεσα στα γινομμένα σταφύλια, ἀξύριστος και μονάχος, μ' ἐκεῖνη τὴν θαιμπὴ θλίψη πού κατέβαινε άπ' τὰ μᾶτια του.

— Μείνε να φυλάξεις. Κατάμνος στον κάμπο τῆς Κιουτάχιας. Ἐσπου να δέσουν οἱ μαντζουράνες τῆς αὐλῆς σου, στην πατρίδα... Τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος και τί εἶναι ἡ ζωὴ, γιὰ έναν στρατιῶτη;

Μονολόγησα. Καί περιμένα ν' ἀπαντήσει ὁ Παντελής, πού ἦρθε άπ' τὴν ὀρεινὴ πατρίδα του, μ' ένα ὀπλισμένο μάνλιχερ και τὴν ψυχὴ φορτωμένη ὄνειρα και φόβο. Ἐσπου κοιμήθηκα, δίπλα άπ' τοὺς φαντάρους, πού γύριζαν ένας ένας άπ' τὰ

χαρακώματα κι' απ' τις παρελάσεις στις πολιτείες. Κάποτε, ο θάλαμος άδειασε απ' τους φαντάρους. Τους δόγηγε ένας κοντόχροντος λοχίας, με τήν ζωή του, έξω απ' το κτίριο. Καί, καθώς άνοιξε ή όροφή σαν δυο τεράστια φύλλα, κατέβηκε άπαλά πάνω σ' ένα γαλάζιο σύγνεφο ο Παντελής. Είταν ντυμένος μ' έναν λευκόν χιτώνα, δίχως όπλο, καθάλα σ' έναν χαρταετό φτιαγμένον από λυωμένο φεγγάρι. Καί στο μέτωπό του άγγιζαν οι άκρες από ένα ούράνιο τόξο πού έδενε τήν Κιουτάχια με τήν γή της πατρίδας του, περνώντας πάνω από μιá θάλασσα γιομάτη ποτάμια κι' ανθρώπους πού μάζευαν τούς άφρους της, όπως τά λουλούδια. Κι' αυτός, μ' εκείνο τό λυπημένο βλέμμα, έμεινε πάντα μόνος, απέναντί μου. Λεπτός και ύσιος, ήμερωμένος στο πρόσωπο με τά καστανά χαρακτηριστικά του να χρυσίζουν ελαφρά, περίμενε άμίλητος. Ίσως να έβρεχε στην όρεινή του πατρίδα κι' ή μάγνα του να κουδέντιαζε στους δρόμους με τά λιθάρια και τά κλαριά. Κι' εγώ τόν καρτερούσα, να σταθεί κοντά στο δέντρο πού σταυρώθηκε ο Άριστείδης, να σημαδεύει με τόν μάνλιχερ, κάτω απ' τά φορτωμένα κλήματα.

— Παντελή, λές να ξέκοψε, τούτο τό δέντρο, απ' τούς πανύψηλους φτελιάδες της πατρίδας και να ήρθε έδω, για να με σταυρώσουν πάνω στον κορμό του οι τσέτηδες;... Για κοίταξέ το καλύτερα.

Μίλησε λυπημένα, ο Άριστείδης. Καί ήθελε να πει ακόμα κάτι. Άλλά ζητούσε πρώτα τήν απάντηση, μ' εκείνα τά κουρασμένα του μάτια.

— Ναί. Αυτό είναι, Άριστείδη. Γιατί να τό φέρεις μαζί σου, με τό κράνος και τήν карабана, απ' τόν αλόγυρο της άκκλησίας.

— Παντελή, τό έφερα για να με σταυρώσουν, έδω στα έρημια μέρη της Μικράς Άσίας... Στα ριζά του κάμπου της Κιουτάχιας... Πρόσεξε. Γι' αυτόν τόν φτελιά περάσαμε τόσα ποτάμια, κοιμηθήκαμε χωρίς όνειρα, έδεσα στη μάγνα μου ένα μαυρο μαντίλι, ο αρχιστράτηγος θα δώσει παράσημα για τό τρυπημένο στήθος μου, οι φτωχοί χωριανοί μας θα δουλεύουν στα χωράφια κι' ο δάσκαλος θα μιλήσει στην εκκλησιά... Πρόσεξε, να μήν τάν αφήσεις μαζί μου... Πρέπει να τόν ξαναπας στην πατρίδα... Είναι αυτό πού απομένει από ένα στρατιώτη, όταν φεύγουν τά αποδημητικά και τό θράδυ απλώνεται πάνω απ' τόν κάμπο.

Θά ήθελε να συνεχίσει, ο Άριστείδης. Άλλά πρόσεξε τόν ακροβάτη, πού ίσοροπούσε στον άέρα, ανάμεσα τους. Καί τούς ύσκιους πού μεγάλωναν, στην αυλή του στρατώνα, όπως τά δέντρα του δάσους τήν ώρα πού ο ήλιος πάει ν' άγγιξει τό ζυγό της ράχης. Στο μεταξύ, οι άντρες στήθηκαν στη γραμμή, πανομοιότυποι, κι' ένας καχεκτικός άξιωματικός έδειξε τά βουνά.

— ...Αυτές οι περιήφανες κορυφές, πού δόξασαν τό έλληνικόν έθνος, είναι πάντα δικές μας... Τά φλάμπουρα και τά όχυρά, τά στήσαμε στο Έσκη Σεχίρ, στον Έφράτη ποταμό, και δεν εγκαταλείψαμε τούς ήρωϊκούς μας νεκρούς...

Συνέχιζε να λέει, ο άξιωματικός, χωρίς καμμιάν άρχή και χωρίς κανένα τέλος. Κι' οι λέξεις του χάνονταν, όπως οι νιφάδες του χιονισού στην έρημο, πάνω σ' ένα σύγνεφο ζεστό.

Απέναντί του, φάνηκε ο Παντελής, να έχει τό μάνλιχερ στα φρύδια, ενώ ο Άριστείδης είναι ακόμα σταυρωμένος πάνω στον κορμό του δέντρου, κρημασμένος μ' εκείνα τά γύφτικα καρφιά στα πόδια και στις παλάμες. Καί, πίσω απ' αυτόν, τό εκτελεστικό απόσπασμα, σήκωνε τά όπλα, σημαδεύοντας πέντ' έξη δεμένους άντάρτες, στο συρματόπλεγμα πού είναι φορτωμένο άνθισμένη άγράφιπελη.

— Δεν τόν είδες, λοχαγέ;

Ξέκοψε απ' τήν παράταξη, εκείνο τό παιδί πού άφησε τήν κιθάρα και τά διόδια στην πύλη, για να ρωτήσει. Κι' έδειξε με τό κεφάλι τόν Παντελή, να περιμένει

τὸς τσέτηδες. Γιὰ μιὰ στιγμή, φάνηκαν οἱ ἀγριόχηνες νὰ ταξιδεύουν, στὸν οὐρανό. Καί τὸ ἐκτελεστικὸ ἀπόσπασμα κατέβασε τὰ ὅπλα, γιὰ νὰ δάλει στὶς κἀννες τοὺς ἀπὸ ἓνα γαρύφαλλο λευκό.

— Εἶναι παραισθήσεις.

Θέλησε ν' ἀπαντήσει, ὁ ἀξιωματικός. Καί ζυγιάστηκε, πάνω σ' ἐκεῖνο τὸ χαλαρὸ σχοινί, δίπλα στὸν ἀκροβάτη. Τότε, ἡ θάλασσα ἀναταράχτηκε, βαθεῖα. Καί τὰ νερά της σηκώθηκαν, ἀνακατώνοντας τὰ σύγνεφα, στὸν οὐρανό. "Ὡσου φάνηκε ὁ πυθμῆνας ἀπὸνα ἠφαίστειο, στρωμένος μ' ἓναν πυρακτωμένο καθρέφτη.

ΟΝΕΙΡΟ

Ἐλπίς ἐστὶν ἐνύπνιον
Ἄριστοτέλης

Ἄγνωστε κι' ἀθέατε ψηφιδογράφε,
μάστορα τῶν μυστηρίων τῆς ζωῆς,
ποὺ ἐμαστόρειψες μὲ τέχνη
στῆς ψυχῆς μου τὸν καμβά,
μὲ πέτρες ὁμορφες, πολύχρωμες,
ἀχάτες καὶ σμαράγδια,
ἓνα ὄνειρο, μ' ἐπίγραμμα
«Ἐλπίς καὶ προσδοκία»
πές μου γιατί παράμεινε
μονάχα ὄνειρο
μ' ἐπίγραμμα σθημένο:

Πὼς περίμενα νὰ βγεῖ ὁ ἥλιος
νὰ φωτίσει, ν' ἀναστήσει ζωντανό
τὸ ὄνειρον ἐτοῦτο!
Πὼς περίμενα νὰ βγεῖ μπροστά μου
τὸ ψηφιδωτὸν αὐτὸ
σὲ ζωντανὴν εἰκόνα! . . .

Πές μου γιατί παράμεινε
ἡ προσμονὴ αὐτὴ
μιὰ μάταιη ἐλπίδα:
"Ὅλα εἶναι ὄνειρα
κι' ἀπατηλές ἀναλαμπές:

Τώρα δὲν προσμένω τίποτε,
γιατὶ ἐξέφτισε τὸ ὁμορφο ψηφιδωτὸ
κι' οἱ πέτρες πέσανε καὶ χάθηκαν
καί τ' ὄνειρο μαζί,
σὰν τὸ πολύχρωμο νεφέλωμα.

"Ὀνειρο τὰ πάντα
κι' ἐλπίδες μάταες
οἷς ὑπόστασις οὐκ ἔστιν. . .

ΣΤΑΥΡΩΤΕΣ & ΣΤΑΥΡΩΜΕΝΟΙ*

V

Ὁ μονόλογος τοῦ Ἀλάστορα.
«Χαρμοναὶ δακρυῶν ἔδωσαν ἐκβολὰς»
καὶ τὸ μαῦρο κίμα τῆς Ὁργῆς στὴν Ἄβυσσο
ἐχάθη.

★

Οἱ μαῦρες λίκυθοι στὸ Φῶς,
σκότος πηχτὸ καὶ τέφρα

★

Ὁ τύραννος, Γραία τυφλή, ὦ, νὰ σκοτώνει
τὴν τρυφερὴ τῆς θλίψης σου Ἀντιγόνη.

★

Καὶ καταλύθηκε ὁ Ἀχραντος νιῶς
ἐν τῷ καιρῷ τοῦ λάθους.

1

Σκυφτὸς ὁ λόγος, δὲν ἰσιώνει, καθὼς λέγει
πὺξ τοῦ Κακοῦ τὸ Πνεῦμα, δὲν ἔχει ἐδῶ
πεθάνει.

2

ὦ, τί κραυγὴ φοιχτὴ ὀλέθρου ἀπὸ τάρους βγαίνει
Ἄλλι, τοὺς ζωντανοὺς σκοτώνουνε οἱ πεθαμένοι.

3

Χορησιὸς τῆς Σίβυλλας λοξός, γιὰ θάνατο μιλάει
Κάλλιο νὰ μὴν ἀκοῦς τί λέει, στὸν Ἄδη ποῖν σὲ πάει.

4

Λαοὶ ἀλαλάξατε, μὰ Προφητεία Καινούρια σᾶς δείχνει
Τὸν Καιρὸ τοῦ θριάμβου, ποῦ φτάνει, σὶ ἄρχαία του ἴχνη.

* Συνέχεια ἀπ' τὸ προηγούμενο τεῦχος, σελ. 505.

5

Ἐπὶ τέλους, μποροῦμε νὰ δοῦμε τὸ Φῶς ἐδῶ Κάτου
διωγμένοι ἀπ' τὴν Γῆ τῆς ζωῆς, στὴν ἄθλια ὁργὴ τοῦ Θανάτου;

6

Ψηλὰ βουνά, θὰ λιώσουνε νεκροὶ μὲ τοὺς νεκρούς,
κοιτάζοντας τὴν Πέτρα τῆς ζωῆς μὲ τρόμο·
καθὼς ὁ Ἄδης ὁ παμφάγος θὰ ἐκβάλει
ὅσους νεκρούς κατάτιε ἀπὸ αἰῶνες. . .

Ἄ Ο Χ ο ρ ὸ ς

- Σακάτης περνοδιάβαινε
μὲ χίλια δεκανίκια
Καὶ τὸ λιθόστρωτο βαθιὰ
βογγοῦσε καὶ θρηνοῦσε
Λινὸ γλαυκὸ κυμάτισμα
γιὰ μιὰ γλυκιὰ νεφέλη.

Ἐσὺ ὁ χειρότερος, Χεῖρωνα, γιὰ τὴν περίσσια
φιλότητα τῶν βροτῶν
Φεύγεις καὶ πᾶς σὲ μιὰ νύχτα πικρὴ καὶ ἀτέρμονη,
μὲ Θεόδοτη Πίστη
Στὴν ἀγωνία τοῦ Κόσμου,
μὲ τὰ βαριὰ κι' ἀτέλειωτα βήματα
τῆς Σιωπῆς

Μὲ ποιὰ Εἰκόνα καρδιάς περπατᾶς
μέσ' στὴ Νύχτα;
Τὴν ἀλήθεια ποιὸς μπορεῖ νὰ σοῦ πεῖ τῶν Νεκρῶν;
Στὰ χιλιόχρονα, ποὺ ζῆσαν χωριά, τῶν Αἰώνων
Τὸ δάκρυ του τὴν Πέτρα ἔλυωσε χρόνια
Καὶ χάραξε πάνω τὰ ψηφιά, τοῦ ἀπάνθρωπου πόνου,
τὸν Π ὀ ν ο .

Ποιὸς μπορεῖ νὰ θυμᾶται
ὄταν ἔχει τὴν μνήμη φοριχτὰ ματωμένη
Καὶ ποιὸς ἀπ' τῶν μαύρων κακῶν
τὸν δύστηχο πάντα μπορεῖ ν' ἀπαλλάξει.

Ἄ Ο διδάχος φεύγει κι' ὁ θάνατος ἔρχεται
Ἔστω τὸν γέροντα Χεῖρωνα νὰ ὀδηγήσεις Ἀλάστορα
Πέρ' ἀπὸ μᾶς καὶ τὸν χῶρο τῆς Θάλασσας.
Ποὺ ἀκούραστη πέφτει ἡ Ἀπόλυτη Νύχτα.

Ο ἰ Ἀ π ο κ α θ η λ ω τ ἔ ς

Πύρινο δέντρο ἀπόμεινε ἀνθισμένο
Στὸ τελευταῖο προῖνὸ τοῦ Κόσμου.

Πάψατε πιά Ὁκεανίδες καὶ θρηνεῖτε τὸν Περὴφανο!
Μόνο σκιὲς ἀπόμειναν ἀπὸ τοὺς δυὸ ποὺ μᾶς φύγαν
Ἔστω, νάτοι, ποὺ πᾶνε, σβήνουν μέσα στὸ μισόφωτο
Τῆς ματωμένης μνήμης πῆραν τὴν στογάτα

Σὲ ξερὰ θάμνα πέσανε κάποιου ἥλιου δυσμικοῦ
 Σὰν φόνου πνοὴ αἰμοστάλαχτη.
 Θὰ φτάσουν μὲ ζωὴ ὡς τὸ Θάνατο
     ὡς ἔτσι θὰ βαδίσουν
 Μὲ ὄρθιο Λόγο στὴν Παγωνιά τοῦ ζόφου
 Κλεισμένα μάτια, ἢ Ἐρημιά, πὺν πέφτει
 Χωρὶς νὰ καρτεροῦνε τ' ἀγαθὸ τοῦ μύθου,
 Ἄναζητώντας τὸ φθαρομένο κορμὶ
     τῆς πὺν κουρασμένης Ἑλλάδας.
 Χιλιάδες χρόνια πέρασαν σιωποῦντες
     ὁ Ἀλάστορας κι' ὁ Χείρωνας
     ὁ Θύτης καὶ τὸ Θῦμα
 Ὡς περάσουν κι' ἄλλα τόσα, νὰ μποροῦμε στὴ Σιωπῇ
 Νὰ ξεσταυρώσουμε τοὺς σταυρωμένους, προδομένους μας
     Θεοὺς, μὲ πόνου μνησιπήμονα!

Γύφτοι τῆς Γῆς πλανιόμαστε, στὰ ριζοβούνια
 Τσαντήρια στήνουμε στὰ σκαριὰ ἰσιώματα
 Κι' ἀφουγκραζόμαστε ν' ἀκούσουμε φωνὲς δακρύων
 Κάποιου Θεοῦ π' ἀργοπεθαίνει, γιὰ νὰ τὸν ξεσταυρώσουμε
 Ἰσκιὸ Θεῶν, πὺν πέθαναν μαζραίνουν μέσα μας
 Καὶ καρτεροῦμε στὴν Πόλη κάθε τόσο
 Νὰ βάψουμε τὰ χέρια μας καὶ πάλι
 Μὲ νέους ἀφανισμοὺς, πὺν θάβωθον ἀπ' τοὺς Αἰῶνες.

Ὁ π ρ ῶ τ ο ς χ α λ κ ι ᾶ ς

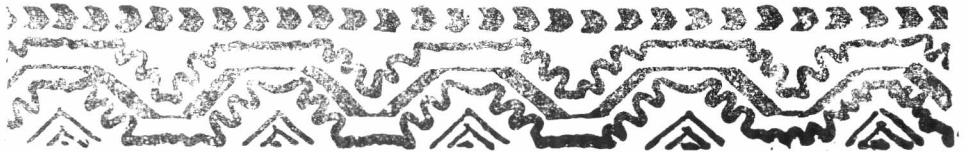
● Σταυροί, δὲν εἶδατε τὸ φῶς
 Σταυροί, τυφλοὶ ἀπὸ χρόνια
 Ἡ νυχτερίδα πένθημα
     τριῖζει ἐκεῖ πετώντας
 Καὶ τὸ σαράκι ἀθώρητο βοσκολογᾷ τὸ ξύλο
 Καὶ τὸ ποντίκι ἀπόκρυφα, τ' ἀκοίμητο σκουλήκι
 Τρωῶν τὴν ζωὴ πὺν ἀπόμεινε στὸ ἔρεβος ριγμένη
 Σταυροὶ δὲν εἶδατε τὸ φῶς
     τοῦ ἥλιου τ' ἅγιο λάδι
 Καὶ τὸ ψωμὶ τῶν Οὐρανῶν
     καὶ τὸ κρασί τοῦ κόσμου.

Ὡ, πῶς αὐτὸν τὸν Γίγαντα νὰ λύσουμε
     ἀδερφοί μου
 Πὺν κάνει τὸν παράκλητο βαθιά μας
     νὰ σηκώνει.

Καίει τὸ κορμὶ του! Λάμπει ὅλο φῶς
 Δάδα τεράστια, πὺν καίγεται καὶ καίει
 Καὶ φωτίζει μ' ἀσφαρτὲς τεράστιες
     τὶς Νύχτες τῶν Αἰώνων

Σιωπᾷ χιλιάδες χρόνια μέσ' στὴν Νύχτα
 Σιωπῇ μέσ' στὴ σιωπῇ αὐτὸς
     καὶ Ὅραμα μέσα στ' Ὅραμα.
 Λυώνει καθὼς λαμπάδα, μὲ χρυσοῦς φωσφορισμοὺς

ΜΑΝΩΛΗ ΠΡΑΤΣΙΚΑ

ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

(δοκίμιο)

Γίνονται κατά καιρούς πολλαπλές αναφορές και απόπειρες γύρω από την αξιολόγηση της ελληνικής πεζογραφίας.

Και βλέπουμε περίεργοι και κατάπληκτοι, όλο αυτό το μέγεθος της κάλπικης προσπάθειας που βασίζεται αλλοίμονο σε κλίκες, σε κυκλώματα και σε σχέσεις με έκδοτικούς οίκους.

Προσωπικά πιστεύουμε κι' ύστερα από μακρές και συνεχείς παρατηρήσεις και μελέτες, ότι δεν υπάρχει σχεδόν καμιά τεχνική που νά διακρίνει το σύγχρονο ελληνικό μυθιστόρημα.

Ώστόσο θά προχωρήσουμε στο θέμα μας και νομίζουμε, ότι ίσως γίνουμε καταληπτοί σ' αυτό που θέλουμε νά τονίσουμε, σάν απλή και μόνο ενημέρωση.

Αρχίζουμε από τον Μαρσέλ Προύστ — 1900.

— Αναζήτηση του χαμένου χρόνου. Υπάρχει εδώ ή συμμετρία πάνω στην τέχνη και τὸ συναίσθημα. Έχουμε ακόμα και μιὰ λεπτομερειακή αντίγνευση πρὸς τὸ υποσυνείδητο. Ξεχωρίζουμε επίσης και ἕνα σταυρωτὸ διάλογο, τὸν ὁποῖο χρησιμοποίησε κι ὁ ΟΡΣΟΝ Ουέλλες σ' ἕνα ἔργο του τὸ 1941.

Ἐρχόμαστε ἔπειτα στὸν Κάφκα. Ἀφήγησι σ' ἑλλειπτικὲς ἀπρόσωπες καισκληρὲς χωρὶς λυρισμὸ ἀναφορὲς. Υπάρχει και πολιτικὸς προσανατολισμὸς ἀνάλογα με τὴν γεωγραφικὴ διαμνητενρία τοῦ τόπου. Βασικὰ ὅμως ἔχουμε τὴν ἀνθρώπινη συνείδηση τῆς ἐνοχλῆς γύρω ἀπὸ τὴν διάσταση και τὴν ἀπελπισία τοῦ Κάιν και τοῦ ΑΒΕΛ. Ἡ Μεταμόρφωση ἔχει μεταφυσικὴ και ἡ Ἀποικία τῶν τιμωρημένων προφητεύει τὴν ἐγκατάσταση τῆς τεχνολογίας. Μοντέρνοι καιροί. Τσάπλιν.

Ὁ Τζόυς προσφέρει μιὰ ἀνεπανάληπτη και ἀνατρεπτικὴ φράση που γίνεται πότε λυρικὴ και πότε ἐγκεφαλικὴ.

— Ὀδυσσεύς. Πορτραῖτο ἑνὸς καλλιτέχνη.

Ὅστόσο ὁ Σάρτ παραδέχεται σάν τὸν πιὸ ἀξιόλογο πεζογράφο στὴν τεχνικὴ τὸν Φώκνερ που χρησιμοποιοεῖ ἕνα κοφτὸ ὕφος στὴν ἀλλεπάλληλη καταγραφή τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου.

Μετὰ τὸ 1950, ἀναφαίνεται ἡ Σαγκάν σάν κοινωνικὴ συγγραφικὴ μονάδα. Βέβαια προϋπάρχει ἡ Μπωβουάρ ἀλλὰ αὐτὲς οἱ δυὸ δὲν συναντιώνται πουθενὰ ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἐντύπωση τῆς ὁμοιότητος τοῦ καθρέπτη. Εἶναι και οἱ δυὸ ἄσχημες.

Ύστερα ἔχουμε τὸ ἀντιμυθιστόρημα με τὴν ὅμοια συγγένεια για τὲς μακρινὲς φράσεις με τὸν Προύστ.

Τώρα εἶναι ἡ Ναταλί Σαρρώτ και ὁ Ἄλλεν Ρομπέρ Κρυγιέ. Ἐτσι μπορούμε νά ποῦμε ὅτι γίνεται στὰ χρόνια ἐκεῖνα μιὰ καιτὴ ζύμωση και μιὰ ἀνακατάταξη στὴν Εὐρωπαϊκὴ πεζογραφία πάνω στὸ ὕφος και στὴν τεχνικὴ. Στὴν περίοδο τοῦ 1955—1965 τὸ βλέπουμε αὐτό, στὸν Κινηματογράφο.

Η αναδρομή και το αποσπασματικό αρχίζουν και κυριαρχούν πρώτα στα αστυνομικά φιλμς και ύστερα στα έργα, του Μπέρνιμαν, του Ρενάι, του Άντονιόνι, του Φελλίνι.

Πρόσθετα έχουμε και το θέατρο του παράλογου που ξεκινάει από την πεζογραφία του παράλογου. Μπέκετ, Ίονέσκο.

Ξαφνικά όμως προβάλλουν οι Γερμανοί των γερμανόφωνων καντονίων της Έλβετίας - Ντύρρεμαντ, Μάξ Φρίσν, Πήτερ Βάις και από την κυρίως Γερμανία οι Γκράσσ και Μπάϊλλ, που δημιουργούν μια πραγματική επανάσταση στην τεχνική και στο ύφος.

Αναφέρουμε ακόμα και το «1984», ένα προφητικό βιβλίο του Όργουελ που έχει εμπνεύσει το θέατρο, τον κινηματογράφο και την πεζογραφία με πολλές και όμοιες παραλλαγές της θεματογραφίας του, για την πολιτική ιδιαίτερα διαμαρτυρία.

Στήν Αμερική είναι ο Τροϊμαν Καπότε, ο δαυιδόνιος Μαϊήλερ και ο κορυφαίος Μάλλουσι.

Είναι ακόμα και ο μεγάλος ποιητής Ναζι - Χιχιμέτ - Ρομαντικοί - που δίνει μια πολύ μοντέρνα τεχνική στο ύφος της πεζογραφίας του. Μεγάλος δάσκαλος στα εύρηματα της λαϊκής συμμετοχής και στην χρησιμοποίηση των έγκλισεων. Μπρέχτ - παραμένει και ο Γκόγκολ.

Στην Ελλάδα η Πεζογραφία δεν ακολούθησε τον ραγδαίο έκτυχρονισμό που είχε η ποίηση.

Ο Β. Βαρίκας έγραψε κάποτε ότι μόνο ο Ρένος Αποστολίδης έκανε ένα τολμηρό πειραματισμό πάνω στην τεχνική και στο ύφος στην περίοδο της κατοχής. Αργότερα έχουμε την Μ. Καλιοντζή, τον Φλωράκη, την Κ. Μητροπούλου, την Γουλιέλμα Τατρίδη, την Τατιάνα Μιλλιέξ, την Άννα Χάιμ που επηρεάστηκαν οι περισσότεροι από την γαλλική πεζογραφία.

Για σήμερα είναι ο Δημιοςθένης Κόκκινος, ο Γ. Παναγιωτόπουλος, ο Γ. Οικονόμου, ο Σταύρος Άντωνίου, ή Έρση Λάγκε και ο Μάκης Παυλίδης στην αφήγηση της επιστημονικής φαντασίας. Οι τελευταίοι βρίσκονται πάνω και μέσα στη σύγχρονη οικουμενική πεζογραφία. Υπάρχουν φυσικά κι άλλα ονόματα που φιγουράρουν σαν εκπρόσωποι της καινούργιας πεζογραφίας, αλλ' όλη αυτή η αναφορά γίνεται ίσως με διατεταγμένη κόπια, ύστεροδουλίες και σκοπιμότητα. Γνωστοί και οι ίδιοι πάντοτε κριτικοί, αναλύουν και επισημαίνουν μόνο το ύφος και παραδέχονται τις άλλοπρόσθετες καταγραφές μιας σειράς εύνοουμένων συγγραφέων που μεταφέρουν κουτά και επιδειχτικά το ευρωπαϊκό δεδομένο της υπαρξιακής απελπισίας και του παράλογου, χωρίς όμως καμιά τεχνική.

Άλλα εμπνευση είναι τρόπος άσκησης και τεχνική. Κανένα σχεδόν από τα αραδιαζόμενα ονόματα δεν είναι τεχνική. Έχουν ύφος ωραίου βαθίσματος αλλά χωρίς σωστή τεχνική βαθίσματος.

Στο Άντι - τεύχος 159. Ο Άλέξης Ζηράς αναφέρει σαν περίπτωση λογοτεχνικού αξιοπρόσεκτου ύφους, το πρώτο βιβλίο μιας νεαρής συγγραφέως ενώ η τεχνική της αφήγησης είναι εδώ απαράδεκτη, άθλια και άδοκιμη.

Τα ίδια διαβάζουμε και στο Άντι - τεύχος 157—158.

Παρακολουθούμε με πολύ προσοχή και για πολλά χρόνια αυτές τις άρνητικές προσπάθειες προβολής και τις κρίνουμε άνιερές γιατί αποπροσανατολίζουν εξασκελυθητικά την νεοελληνική πεζογραφία από την σωστή γραμμική πλευσσεως. Και αυτό είναι δυστυχώς ένα δεδομένο προσωπικής πικρίας.

Άλλα θα προσπαθήσουμε στη συνέχεια να σας μιλήσουμε για την τεχνική της σύγχρονης ευρωπαϊκής και αμερικάνικης πεζογραφίας.

Αρχίζουμε από το αντιμυθιστόρημα.

Το αντιμυθιστόρημα δεν είναι προαίον αυθαρεσίας. Ίσως είναι ο ταχύτερος

ρουθιός για την ανανέωση του πεζού λόγου, και περνάει από τον ρεαλισμό του Μπαλζάκ. Σταντάλ, Φλωμπέρ, στη δαιμονική ψυχολογική ανάλυση του Ντοστογιέφσκι, στην ενδοσκοπήση τύπου Βερζίνια Γούλφ, Προύστ, Τζόυς ή και στην περιγραφή των ήρώων του Αμερικανικού μυθιστορήματος. Μόνο που αυτή η εξέλιξη συγκριτικά με την ποίηση και την ζωγραφική, εδράδυνε, καθυστέρησε.

Γενικότερα το Άντιμιμησηστικό κίνημα καθαιρεί την υπόθεση, και τους ήρωες. Η έκφραση έχει σχεδόν αποτελεσματωθεί σε μιὰ γλώσσα έντελως λογοτεχνική. Δεν ανακαλύπτει αλλά κρύβει τ' αντικείμενα πίσω από οντολογικές έννοιες. Υπάρχει ένα κοινό φιλοσοφικό υπόβαθρο, ή φαινομενολογία.

— Στο ύς Τροπισμο ύς ή Ν. Σαρρώτ έχει σπασμένα λόγια, φράσεις μ' επιφωνήματα απαλλοτριωμένων ανθρώπων. Σέρνουν άλλους και σέρνονται από άλλους στους συνειρμούς τους.

Στά Στυγμιότυπα ό Άλλ. Ρομπέρ Κριγιέ περιγράφει μόνο τ' αντικείμενα. Η παρουσιάτων προσώπων όταν υπάρχουν, δεν διαφέρει καθόλου σχεδόν από την περιγραφή των πραγμάτων.

Ένα άλλο είδος γραφής που ξεκινάει από την σιωπή του θεατρικού διαλόγου και που το βλέπουμε ιδιαίτερα στην επιγραμμιατική ποίηση είναι όταν ή αφήγηση κινείται μέσα σ' ένα έλλειπτικό ύψος σίγουρο και αδιαφιλονίκητο δεδομένο του υποσυνείδητο και του παράλογου. Η αφήγηση τότε δεν δηλώνει αλλά υποδηλώνει. Έτσι όμως έχουμε γενικότερες αναφορές και ποικιλίες στους ψυχισμούς και στις αϊφνιδιαστικές τομές πάνω στη μοίρα και στις ψυχογραφίες της.

Στη σύγχρονη πεζογραφία δεν υπάρχει πιά εισαγωγή. Αντίθετα ή φράση είναι γεμάτη έγκεφαλικές καταστάσεις, είναι σκληρή ακόμα κι' όταν έχουμε το εύρημα της αντίστροφης μέτρησης στην αλλαγή των έντυπώσεων από τις αναδρομές και το αποσπασματικό.

Στον Μάλλου το εύρημα αρχίζει και συνοδεύει την αφήγηση από την μέση της αναφοράς. "Ομοια άσκηση διαβάσαμε για μιὰ μόνο φορά σ' ένα διήγημα του Γιώργου Ίωάννου αλλά πάνω σε μιὰ διαφορετική θεματογραφία. Στον Γκράσ και στη Σκυλίσια ζωή, έχουμε μιὰ σπασμένη ένότητα να δένεται βασανιστικά πάνω σε μιὰ σαρκαστική πολιτική διαμαρτυρία και διαλεκτική, ενώ ό Μπατλλ στο Πορτραίτο σε μιὰ κυρία, δίνει κι' αυτός σπασμένες ένότητες αλλά φροντίζει να συνοδεύονται αλλά και να στηρίζονται στο υπαρξιακό δεδομένο.

Ο Ντύρρεμαντ στη βλάβη έχει ένα προσωπικό παράλογο του οποίου το εύρημα μοιάζει με τον τοίχο του Σάρτ.

Πιστεύουμε ότι όλες αυτές οι βασανιστικές και επίπονες προσπάθειες που ξεκινάνε όμως από τους συνειδητούς συγγραφείς, επιδιώκουν την χρησιμοποίηση μιὰς γλώσσας που έχει την αμεσότητα από την πρόθεση της θέσης με το έπιστητό της γνώσης και του υπαρξιακού δεδομένου, μιὰς γλώσσας εικόνα με τα ίδια πράγματα, μιὰς γλώσσας που μας μετράει τις ρίζες της προέλευσης, μιὰς γλώσσας που περνάει με πνευματική εύλυγσία από το υποκείμενο στο αντικείμενο.

Είναι μεγάλη αλήθεια για την εποχή μας, ότι τώρα πιά, δεν μπορεί να εκφρασθούμε με τον ίδιο τρόπο που είχαν μιλήσει οι προηγούμενες γενιές πάνω σε προβληματισμούς τέχνης και κοινωνίας.

Η τεχνολογία κατασκευάζει συνέχεια και ταχύτατα διαφορετικές κι' άλλες ανθρώπινες καταστάσεις έκφρασης, επικοινωνίας και ζωής που άλλοτε πανικοβάλλουν και άλλοτε αφαιρούν το συναίσθημα και την ανθρωπιά. Έτσι ή περίφημη διάσταση που πάντα υπάρχει ανάμεσα στην τέχνη και στο μεγάλο κοινό, γίνεται συνεχώς μεγαλύτερη και σκληρότερη στις πιθανές έρμηνείες της. Τις νέες μορφές της τέχνης ή εποχή μας δεν τις καταλαβαίνει κι' ούτε τις νοιώθει. Διαπιστώνεται πάνω σ' αυτό,

μιὰ καθυστέρηση, και μιὰ οραδυπορία που τήν ρυθμίζει ακόμα και κανονιστικά, ὁ λαϊκισμός που ἐδῶ είναι πρόθεση και ὁδηγία, ἰδιαίτερα όταν πρέπει νά σταματήσει κάπου και στά ἔρια μιᾶς φόρμουλας. Και σημειώνουμε πάλι ἐδῶ, ὅτι ἂν στίς παλαιότερες ἐποχές, τὸ τραγικὸ ἦταν τὸ μοναδικὸ πρόσωπο τῶν ἀνθρώπων καταστάσεων και τῆς μοίρας, τώρα ἐκφράζει αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ τραγικὸ, τήν ἐπικοινωνία τῆς τέχνης με τὸν ἄνθρωπο.

Ὡστόσο και δυστυχῶς ἀκόμα και σήμερα ἡ ἑλληνικὴ Πεζογραφία ἀκολουθεῖ τὰ προβλήματα τῆς μαρτυρίας και τῆς διαμαρτυρίας τῶν τραγικῶν γεγονότων τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεταξά, τῆς κατοχῆς και τοῦ σιμμεριστοπολέμου.

Ἔτσι κατ' ἀνάγκη, ἔχουμε τήν χρησιμοποίηση σὴν ἐκφραση τὸν ρεαλισμὸ που είναι ἀλλοιωτε και ἡ ἀποκαλυπτικὴ βάση αὐτῆς τῆς ἐπικοινωνίας. Κι' αὐτὸ συμβαίνει, γιατί μόνο στὰ σημερινὰ χρόνια, μιᾶς ἐπιτρέπεται ἡ ἐλεύθερη και δημόσια σχεδὸν γραφή, γιὰ ὅτι πολιτικά, διεδραμάτισε ρόλο στίς ταραγμένες αὐτὲς δεκαετίες που σημαδεύουν τήν ἐθνικὴ μας ζωὴ.

Στὸ σημειὸ αὐτὸ προσθέτουμε δύο πληροφορίες που ἴσως μιᾶς καταδείξουν με τὸν τρόπο τους βέβαια, και μιᾶ ἄλλη ἀδύνατη πλευρὰ τῆς Ἑλληνικῆς Πεζογραφίας. Τὸ ἓνα είναι ἡ παρουσία τοῦ Μπόρχες στήν Λατινικὴ Ἀμερικὴ και τὸ ἄλλο τοῦ Ναζιμ Χιχμέτ στή Γαϊτονικὴ Τουρκία. Και οἱ δύο αὐτοὶ μεγάλοι λογοτέχνες ἔδωσαν πολιτικοποιούμενη, πεζογραφία ἀλλὰ φτιαγμένη σὲ καινούργιες μορφές.

Ὡστόσο ἡ Εὐρώπη αὐτὸν τὸν προβληματισμὸ τῆς δομῆς και μέσα στήν Πεζογραφία, τὸν ξεπέρασε σχεδὸν ἀμέσως μετὸ τὸ 1945, ἐνῶ συγκριτικὰ πάνω στὸ χρόνο ἡ ἑλληνικὴ Πεζογραφία μόνο μετὰ τὸ 1955, ἀρχίζει νά ξαναίγεται ὁ λογοτεχνικός της προσανατολισμὸς σὲ πρὸ καινούργιους τρόπους ἐπικοινωνίας, τέχνης και τὸ κυριώτερο, ἐκφρασης.

Εἶναι ἀναντίρρητο ὅτι ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ κοινωνία ἔχει ἀρχίσει και διαμορφώνει μιᾶ ἀστική, τάξη χωρὶς παράδοση, ὅμως και χωρὶς ἐνότητα πολιτιστικῆς συμπεριφοράς. Ἀπὸ τὸ 1950 μέχρι τὸ 1980 ἐπικρατεῖ βαθμιαία ἡ τεχνολογία με τήν χρησιμοποίηση στήν ψυχιαγωγία και στὸν οἰκιακὸ βίο, ἀπὸ ἠλεκτρικὲς συσκευές. Καθιερώνει ἀκόμα και τὸ καινῶς τῆς Πολυκατοικίας, ἐνῶ τὸ μπλοῦ-τζήν και ἡ κόκα-κόλα κατακτοῦν τὸν μέσο Ἕλληνα. Αὐτὴ ὅμως ἡ μεταμόρφωση τῶν τρόπων τῆς ζωῆς δὲν σημαίνει και τήν γνήσια και τήν προσθευτικὴ κατάσταση μιᾶς ἀστικής τάξεως ἀλλὰ κάποιες ἀστικές τάξεις που ἐλέγχεται βασανιστικὰ ἀπὸ τήν νοστροπία τοῦ χωριάτη, τοῦ πολιτικάντη και τήν βλαχοκουλούρα.

Ἐπικρατοῦν τὰ παραδοσιακὰ φεστιβάλ με τὰ εἰδοποιὰ μηνύματα λαϊκισμοῦ και πολιτικοποιημένης σκοπιμότητας. Ὅλα αὐτὰ τὰ δεδομένα που παραθέσαμε και τακτοποιήσαμε σχεδὸν σὴν θέση, και σὴν ἀρνηση, δὲν δοῖθησαν τήν ἑλληνικὴ πεζογραφία νά βρεῖ τὸ καθαρὸ πρόσωπο σύμφωνα ἀλλὰ και ἀντίστοιχα με τὸν καινούργιο τρόπο τῆς ζωῆς τοῦ 1970 και πέρα και παρὰ τήν μηχανιστικὴ και τόσο ἐνθαρρυντικὴ λογοτεχνικὴ παρουσία, τῶν πεζογράφων τοῦ ἐσωτερικοῦ μονολόγου Γ. Δέλτου, τῆς σύμμικτης γραφῆς τοῦ Πεντζίκη και τῆς ἐγκεφαλικῆς και δοκιμογραφικῆς και ἐξαιρετικῆς γραφῆς τοῦ Τηλ. Ἀλαβέρα, τοῦ Σπύρου Πλασκοβίτη με τὸ φράγμα και τοῦ Νίκου Ἀθανασιάδη με τὸ πέρα και τὸ ἀνθρώπινο, και τοῦ Ἀλκιβ. Γιαννοπούλου με τήν Σαλαμάνδρα.

Ἐλάχιστη σημασιολογία ἔδωσε ἡ γενιὰ τοῦ 30 στὸν μεγάλο Πρόστ και ἀγνοήθηκε τελειῶς ἡ ἀνεπανάληπτη σφαιρικότητα τῆς ὑπογραμμισμένης ὑπαρξιακῆς ἀπελπισίας τοῦ Κάφκα.

Ἡ σύγχρονη πεζογραφία τοῦ Μπαίλ και τοῦ Γκράσο δὲν παρακινεῖ κανένα Ἕλληνα πεζογράφο. Μόνο ὁ Ἄρης Νικολαΐδης στήν ἐξαφάνιση, ὁ Μηλιώρης, ὁ Δ. Κόκκινος και ὁ Βαγενᾶς ἐφτιαξαν μιᾶ ὑποδειγματικὴ πεζογραφία ἀνάμικτη με καινούργια φόρμα και πολιτικοποιούμενη μαρτυρία.

Στη γενικότερη όμως θεώρηση πιστεύουμε ότι ένα μεγάλο ποσοστό γι' αυτές τις άλλοσπρόσβατες και τόσο φριχτά πλέον υποβολιμαίες λογοτεχνικές παρουσίες, οφείλονται στην κριτική αξιολόγηση που γίνεται κυκλωματικά από ανεύθυνα πρόσωπα. Στο σημείο αυτό αναφερόμαστε στους δημοσιογράφους που ενώ στερούνται από την λογοτεχνική άσκηση, επιμένουν εν τούτοις να κρίνουν και να αναλύουν κείμενα και πεζογραφία. Έτσι στις στήλες της κριτικής στις περισσότερες και στις πιο σοβαρές ακόμα εφημερίδες, παρουσιάζεται και η τυποποιημένη άπατηλή λογοτεχνία για κραυγαλέες περιπτώσεις. Ύψος, τεχνική, φόρμα δομής, εύρημα προσανατολισμού, και ομοιότητες από παλαιότερα πρότυπα κανείς δεν τα προσέχει, κανείς δεν μπορεί απ' αυτούς τους ψευδοκριτικούς, να τα επιστημάνει σαν θέση και σαν άρνηση. Ακόμα αυτοί οι ίδιοι άνθρωποι της περιστασιακής κουλτούρας, δεν είναι σε θέση να διακρίνουν σε πιο βαθμό έχει γίνει έκδανειοδότηση στην ελληνική πεζογραφία από την Ευρωπαϊκή και πώς πρέπει να βαθμολογηθεί αυτό το τόσο διαφημιζόμενο αλλά και τόσο κακέχτυπο αντίγραφο.

Κι' έτσι η ιστορία της προβολής γίνεται σήριαλ, άσχετα αν ο προβληματισμός του εύρηματος που χρησιμοποιεί ο ευνουχισμένος συγγραφέας, έχει γίνει κοινός τόπος στην έμπειυση, ακόμη και σε δεύτερες αστυνομικές ταινίες του Ευρωπαϊκού Κινηματογράφου.

Προσπαθήσαμε εδώ να δώσουμε μια μικρή θεώρηση πάνω στον καυτό προβληματισμό της ελληνικής πεζογραφίας που άγνοει τους σημερινούς καιρούς και θέλει να παρουσιάζεται σαν μια έκφραση και έρμηνεία για τα κοινωνικοπολιτικά και πολιτιστικά συμβάντα της ελληνικής ζωής. Μιας ζωής που ψάχνει να βρει την ταυτότητα της αστικής τάξης ανάμεσα στην άθλιότητα των συνανθρώπων και των θεσμών της περιφέρειας παράδοσης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Βήμα, 508073 - Άγγ. Γεωζάκης, 'Η αντίθεση του ρεαλισμού.
2. Περιοδικό Συνέχεια, Τεύχος 4, Σύγχρονη Πεζογραφία.
3. 'Η άπατη της Λογοτεχνίας, 1105—1111, Γ. Λιζικιοζής Ν, 'Εστία.
4. Το Μυθιστόρημα, Γ. Δέλιος 1979, 'Ανάπτυχο από την 'Ηπειρο, 'Εστία.
5. Περιοδικό 'Αντί, 157—158—159.
6. Διάφορα άλλα περιοδικά για το ίδιο θέμα.
7. Φιλολογική φωνή 'Αχαΐας, Προσωπική έρευνα για την 'Ελλ. Πεζογραφία.

ΞΕΝΗ ΠΟΙΗΣΗ

ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΡΟΥΜΑΝΟΙ ΠΟΙΗΤΕΣ

ΚΟΡΝΕΛΙΟΥ ΣΤΟΥΡΖΟΥ

Ποιητής, δοκιμογράφος, αισθητικός, ο Κορνέλιου Στούρζου (CORNELIU STURZU) κατέχει μια σημαντική θέση στα σύγχρονα ρουμανικά Γράμματα. Γεννήθηκε το 1935, Σπούδασε φιλολογία. Λειτουργεί ως αρχισυντάκτης Ραδιοφωνικού Σταθμού, Έκδοτικού Οίκου, διευθυντής Έθνικού Θεάτρου, ύφηγητής Πανεπιστημίου, σήμερα αρχισυντάκτης της λογοτεχνικής επιθεώρησης CONVORBIRI LITERARE, που εκδίδεται μηνιαίως στο Ίασι.

Έχει δημοσιεύσει τις ποιητικές συλλογές: «Αψίδες πέρα από εποχές» (1964), «Αυτόποστοράιτο πάνω στην άμμο» (1966), «Επιστροφή του παιχνιδιού» (1969), «Το πνεύμα των πετρών» (1970), «Καντιλένε» (1970), «Η κόμαρα με τα χειρόδη της σημής», (1973), «Τέχνη και εὐαισθησία» (δοκίμιο) (1975), «Ο άνεμος από τους καθρέφτες» (1978).

Η ποίηση του Κορνέλιου Στούρζου αγγίζει όλες τις πλευρές της ανθρώπινης ύπαρξης, την δράση και το πάθος. Ο μεστός στοχασμός του διέπει την πνευματική μυσταγωγία του καλλιτεχνικού του έργου, που κινείται ελεύθερα, μέσα στο ρομαντικό χόρο. Με την εὐαισθησία και τη φωτοσκόπηση της συναισθηματικής διάθεσης θα συναντήσουμε στην ποίησή του την ιστορική μνήμη, αλλά και την μεταβαλλόμενη καθημερινότητα. Ο ποιητής πάσχει για τον ανέγγιχτο μύθο της αλήθειας, δοθώνει την άγρινη συνείδηση ενός οικουμενικού ανθρώπου. Η έκφραση κρατάει συνήθως ένα φως σχεδόν έσφοτερικής συνομιλίας και διάθεσης. Ο στίχος του στέρεος, καλοδοσούμενος, άνετος εκφράζει το πλούσιο σε σύλληψη περιεχόμενο.

Η ποίηση του Κορνέλιου Στούρζου διαπνέεται από μια ηλιγαία εὐγένεια, λεπτότητα, από συναισθηματικό και ιστορικό στοιχείο που δίνει στα πράγματα ιδανικές καταστάσεις. Η τρυφερότητα, ο ηλιγός λυρισμός, ο κοινωνικός προβληματισμός, ή άπεραντη αγάπη για τον άνθρωπο είναι από τα βασικά γνωρίσματα της ποίησης του Κορνέλιου Στούρζου.

Η ΠΑΛΙΑ ΚΑΣΣΑΝΔΡΑ

Ξέρω πώς όλα θα έχουν ένα νόημα
άφου τα κρίναμε καλά από καιρό,
όλα περισκεπτόμενα σαν για ταξίδι
στο τέλος του όποιου θα φτάσουμε μαζί.

Και σύ μου φωνάζεις: Μήν κοιτάς πίσω.
Πίσω μου άφησα μάτια άστραφτερά, μιά σκληρά,
θήγματα να γλιστρούν, χέρια τεντωμένα προς τον όρίζοντα,
όπου μόνο τα πουλιά νυχτώνουν.

Άλλοίμονο! Τί πολλούς κυνηγούς είδα
στην πορεία σου, παραμορφωμένους σε πέτρινες στάνες.

Άλλοίμανον, άλλοίμονον! Και σύ συνεχίζεις το ταξίδι σου,
ένω τα πέλιματά σου μπήκαν στην άργιλλο και σταματώ
μήν μπορώντας να σε φτάσω με την αγάπη μου.

Η ΝΥΧΤΑ ΤΟΥ ΟΔΥΣΣΕΑ

Και τὰ σπίτια γλιστρούν στο σκοτάδι —
δειλές μπάλες μέσ' στον συγκεχυμένον ἀγέρα
μεγάλα πανιά ἀργύρου, στο σφαιρικό ποτάμι
ἕνας ἀνεμος τὰ σφαδάζει ἀπαλά. Ξανά
μέ τὰ κύματα, ἐσύ γυναίκα μου,
προτοῦ τὸν ὕπνο μὲ καλεῖς ἔξω.

Και στὸ πέτρινό μου σῶμα ταξειθεύεις
καὶ ἀνεμίζεις τὰ μακρὰ χάλκινα μαλλιά.
Καὶ μέσα μου ξεπηδοῦν ἀνδρικοὶ ἀγῶνες
Ἐνῶ ἐσύ σὰ νάσαι κοντά μου, σὰ νὰ λείπεις.

Καὶ μὲ λύπη πεθαίνουν οἱ ἥρωες στὶς κλινοστρωμινές. . .

ΙΣΤΡΙΑ

Τί ἐξόριστες ἀκτὲς μέσα σὲ τόσες θάλασσες
Τί σύγχυση ἔθνων, τί ἴσκιος διασκορπισμένοι
Ἐδῶ κάποτε ὑπῆρξε ἕνα θασύλλιο. Κι' ὁ θωμὸς τοῦ Θεοῦ
Παραμένει ἀκόμα μὲ τὴν θυσία ἐνδὸς πτεροῦ.

Εἶναι τὸ πηγάδι ὅπου ψάχνω τὴν μορφὴ σου.

Περιμένο τὸ θαῦμα τῆς ἀνάστασης κάποιου καιροῦ
Σκαλισμένου σὲ μάρμαρο μὲ λόγια προφητικά.

Εἶναι γαλήνη πιά στὰ δωμάτια τοῦ χτέος
Καὶ ἡ φωλιὰ τοῦ θαλινοῦ πουλιοῦ βλασταίνει
Μὲ τρία ἄσπρα βλαστάρια ὅπου χτίστηκε ὁ χρόνος
Γιὰ νέες πτήσεις στὸν μακρυνὸν ἐρίζοντα.

Ἀπὸ τὸ νυμφευμένο κῆμα στὴν πέτρα τῶν κοχυλίων,
Ἕνα ρολόγι ἀτελὲς σὰν οἰμωγὴ μονομάχου
Μένει ἤττημένο. Μιὰ ἐλπίδα ἀραιῶν φρούτων
Ἀνεδαίνοντας πρὸς τὴν πέτρα - ἕνα πάθος νέας πτήσης.

ΓΚΡΙΓΚΟΡΕ ΧΑΤΖΙΟΥ

Ὁ Γκριγκόρε Χατζίου (GRIGORE HAGIU), γεννημένος τὸ 1933 καὶ ἀπόφοιτος τῆς Φιλολογικῆς Σχολῆς τοῦ Βουκουρεστίου τὸ 1957, εἶναι ὁ ποιητὴς ὁ ὁποῖος διαθέτει ἕναν ὀργανισμό ποῦ ξεπερνᾷ τὴν αὐθεντικότητά μιᾶς ἀλληλοεπικεινοῦνίας

Συντάκτης διαφόρων λογοτεχνικῶν περιοδικῶν (σήμερα ἐφορᾶται στὴν γνωστὴ ἐπιθεώρηση LUCEAFARUL), πρωτοεμφανίζεται στὰ Ρομανικά Γράμματα τὸ 1950, ἐνῶ τὸ 1962 ἐκδίδεται ἡ πρώτη του ποιητικὴ συλλογὴ «Πορτραῖτο τὸν Αἰγούστο». Μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου, τὴν συσσώρευση ἐμπειριῶν διακρίνουμε μιὰ πυρετώδη δραστηριότητα τοῦ ἀφηρημένου συλλογισμοῦ, ὅπως στὶς συλλογές: «Ἡ κρυφὴ ἡπειρος» (ὁ τίτλος στὸν πληθυντικὸ (1965), «Οἱ χῶροι τοῦ ὕπνου» (1969), «Νοσταλγικὴ τριάδα» (1970). Σιγὰ - σιγὰ, ἀλλά

σταθερά ή κλίμακα των συνδυασμών πλουτίζεται, ή αίσθηση διαφοροποιείται, ό ποιητής καλλιεργεί τὰ άποτελεσματικά σύμβολα όρθόθετης και όρισμού του σύμπαντος.

Άξιοπρόσεκτη είναι ή πατριωτική ποίηση του Γκριγκόρε Χατζίου, όπως στις συλλογές: «Άγάπη για την πατρίδα» (1967), «Ειγένεια γένους» (1969), «Τραγούδια στέματος (1971), «Μεσάνυχτα εϋωδιών» (1973), «Ποιήματα» (1973), «Ζενιθ έποχών» (1974), «Οί γιοστές του χρόνου» (1975) Σ' αυτές τις συλλογές, όπως και στο βιβλίο του «Έξορισμοί Έλξης» (1977), ό Γρ. Χατζίου φαίνοι μαζί του μιά πράα, μιά τρυφερή σοφροσύνη. Οί μυστηριώδεις έντάσεις που ζωογονούν την ύπαρξη και την ποίηση, καθώς και τὰ σκοτεινά στρώματα υπάγονται στο συλλογικό Έγώ.

Οί λυρικές μορφές είναι ποικίλες: έλευθερος στίχος, σονέττο κλπ. Οί μεταφορές κλίνουν περισσότερο προς την λειτουργικότητα και την αποάλυψη και λιγότερο προς τὸ κόσμημα. Γι' αυτό και ή ποίηση του Γκριγκόρε Χατζίου έχει ένα ειὸ άναγνωστικό κοινό

ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΑΗΔΟΝΙΩΝ

Όταν άνθίζουν τὰ δέντρα
και τὸ θάρος έλαττώνεται
ώ, νὰ μπορούσα νὰ ζυγιάσω
αυτήν την ζωντανή ώχρότη

όπου και νάμαι
άκούω πὼς πηγάζει
ένα καθαρότατο νερό σε λίμνες
και φωτίζει τὰ κόκκαλα τῶν ψαριῶν

ό άνεμος χτυπά μόνο
άνεμεσα σε δυὸ αιώνια δέντρα
μ' άνοιχτές τις πόρτες

όσο και νὰ ψάξουμε ως την αύγή
αηδόνια δέν υπάρχουνε
μόνο τὸ τραγούδι τους άκούγεται πιά.

ΟΡΦΕΑΣ (Άποσπάσματα)

IV

Για σε δέν τραγουδῶ
άλλα για τούς θεούς
νὰ σε ξαναφέρουνε κοντά μου
έτσι σκεπτόμουνα
άλλα κρυφά
όλ' ή ψυχή σου σε περιόρισε
τή θέση που λείπει
τὸ κενὸ εϋωδιᾶς
ή τὰ νυφικά πέπλα
άποσπασμένα άπ' τ' άσπράδι τ' αύγού
νὰ σου περιβάλλω

νά σοῦ χαϊδέψω
 μέ τήν τυφλή μου παρουσία,
 ὅποιος γεννήθηκε στό ἄπειρο
 καί σέ κάθε μέλος τοῦ σώματος
 αἰσθάνεται καλά ὅταν πλέει,
 σφιχτοδεμένη
 στήν ἀγνότητα τοῦ θάρους
 ἢ σκεπτόμενη σκιά
 ψάχνει καί κάτι ἄλλο.

V

νά μὴν κοιτῶ πίσω
 νά μὴν σέ κοιτάζω
 οὔτε μέ τὰ μάτια - αἰχμὴ βελονιοῦ
 νά μὴν σέ κοιτῶ
 νά μὴν σέ κοιτάζουν
 οὔτε τὸ μπράτσο οὔτε τὸ μέτωπο
 οὔτε ὁ μηρὸς οὔτε τὸ στήθος
 οὔτε ὁ σθέρκος ποῦ τὸν διαπερνᾶ ἢ ἀχτίδα
 καί τὸν διαπέρασα κι' ἐγὼ
 οὔτε τὸ ξερριζωμένο πέλμα τοῦ ποδιοῦ
 μέ πόνο ξυπολυμένο
 ἀπὸ τὸ κόκκαλο
 οὔτε ἡ τρυφερὴ πληγὴ
 ἀκάλυπτη
 νά μὴν σέ κοιτῶ
 νά μὴν σέ κοιτάζω
 οὔτε τὸ μπράτσο οὔτε τὸ μέτωπο
 οὔτε ὁ μηρὸς οὔτε τὸ στήθος
 οὔτε ὁ σθέρκος ποῦ τὸν διαπερνᾶ ἢ ἀχτίδα
 καί τὸν διαπέρασα καί γῶ
 οὔτε ὁ ἀσβέστης
 οὔτε τὸ νερὸ μέσα μου
 ποῦ ὁ ἄγγελος μ' ἔθαψε
 νά μὴν σέ κοιτῶ
 νά μὴν σέ κοιτάζουν
 οὔτε ἡ πιὸ ἀγαπημένη μου σκέψη
 οὔτε τ' ὄνειρό μου ποῦ συχνὰ περιπλανήθηκα
 παραμύθι τῶν ἐκλεκτῶν καιρῶν
 ἤχησε κρανίο σιδήρου
 σέ πιὸ μεγάλο κρανίο σιδρου
 νά μὴν κοιτῶ πίσω
 νά μὴν σέ κοιτάζω
 νά μὴν σέ κοιτάζουν
 νά μὴν σέ κοιτοῦμε
 ψυχές πολλαπλές ἀνασταίνουν παντοῦ.

ΒΡΑΔΙΕΣ

Γαλανές βραδιές
παραμείνετε λίγο
στην ἄκρη τῆς καρδιάς μας,
τὴν πιὸ στερημένη δηλητηρίου

στοῦ χόρτου τῆ ρίζα
τί νέα εἶναι τὰ φίδια
καὶ μεις σὰ ν' ἀνασταίνουμε
καὶ σὰ νὰ πεθαίνουμε

σὲ τέτοιες βραδιές
ἀγνοῦ γάμου
σ' ὅλες τὶς παρθένες

ποιὸς μπορεῖ πιὰ
νὰ τὶς ψιθυρίσει ἄλλο κάτι
ἐκτὸς γιὰ τὴν ἀθανασία.

ΔΑΚΡΥ

Ἐσωστρέφεια
ἤσυχες ἐπιστροφές
πέφτουν τὰ μῆλα τοῦ δέντρου
ὅταν τὰ κουκούτσια σκέπτονται πιὸ βαθεῖα
καὶ ἡ γῆ ἠχεῖ ἀδιάφορα
τὸ καρᾶβι ἔφτασε ἐδῶ καὶ τρεῖς μέρες στὸ λιμάνι
ἡ ἡρεμία βασιλεύει πιὸ νωρὶς τὰ βράδυα
καὶ στὰ δέντρα κοιμῶνται τὰ ψαρῶνια.

Σὰ νὰ εἶπα καὶ τῆς μαμᾶς
νὰ μοῦ φέρει
μιὰ χούφτα γῆ καὶ ἄλλη μιὰ σιτάρι
σὲ δυὸ ἄσπρα καὶ πανάρχαια πέπλα
κεντημένα στὰ γενέθλιά μου
ἢ μήπως μόνο ὄνειρεύτηκα
καὶ ἡ ζωὴ μου ἔγινε ἀνυπόφορη
μὲ μιὰ διαφανὴ χαρὰ
μιὰ λέξη
φέρνουμε μαζὶ μας
νὰ τὴν τοποθετήσουμε
στὸ πιὸ ὄμορφο καὶ ψηλὸ ἀνώφλιον
ἀφοῦ ἡ ρίζα βαθεῖα μᾶς ἀναγνωρίζει
τὰ κόκκαλα καὶ τὸ αἷμα μας
ἐκεῖ πιὰ καὶ τὸ δάκρυ εἶναι ἱερὸ νερὸ
καὶ ὁ ὀφθαλμὸς πιὸ φωτεινὸς στὴν πάροδο τοῦ χρόνου.

ΞΕΧΑΣΜΕΝΟ ΠΟΡΤΡΑΙΤΟ

Σε άκινήσια
 άμυδρά συλλογισμένο,
 μόνο τὸ μονοπάτι πὸ μόνεις
 εἶναι μακρὺά

καὶ ξυπνάς στὸ φῶς τῶν ἀχτίδων
 σὰ νὰ χτύπησες ξαφνικά
 ἀπ' τὸ μάρμαρο τῆς Ἄφροδίτης
 τῆς πεντάμορφης καὶ ἀχειροποίητης

συμφιλίωσαν
 ὅλα τὰ ραφιναρισμένα
 ἢ λέξι καὶ ἢ σκέψη

τὰ κόκκαλά σου χωροῦν
 σὲ δυὸ καλάμους λίμνης
 πὸ τοὺς τινάζει ὁ άνεμος.

Μετάφραση ἀπὸ τὰ ρουμανικά: ΑΝΔΡΕΑ ΡΑΔΟΥ

NIEHITA STANESCU

ΣΑΝ ΤΗΝ ΚΥΤΤΑΖΕΙ Η ΜΑΝΑ ΜΟΥ

Σ' αὐτὴν τὴν γυναίκα π' ἀγάπησα.
 πέφταν ὅλα τὰ χρόνια πὸ τῆξισα,
 αὐτὴν τὴν γυναίκα πὸ ἀγάπησα
 τὴν φώτιζαν ὅλα τὰ χρόνια πὸ ἔξισα.
 Δὲν μπόρεσα ν' ἀποσπάσω τὸ βλέμμα μου.
 ἀπ' αὐτὴν τὴν γυναίκα π' ἀγάπησα.
 Εἶχα τὰ μάτια νὰ βλέπω μονάχα αὐτὴν
 τὴν ἀγαπημένη μου γυναίκα.
 Εἶχα χέρια γιὰ ν' ἀγκαλιάσω μονάχα αὐτὴν
 τὴν ἀγαπημένη μου γυναίκα.
 Ἄξαφνα εἶδα πὸς ἡ μάνα μου τὴν κυττάζει
 αὐτὴν τὴν ἀγαπημένη μου γυναίκα.
 Ὁ χρόνος κυλάει καὶ χιονίζει
 πάνω σ' αὐτὴν τὴν ἀγαπημένη μου γυναίκα.
 Αὐτὴν τὴν γυναίκα π' ἀγάπησα
 ἢ μάνα μου τὴν κυττάζει καὶ κλαίει.

Ἀπόδοση ἀπὸ τὰ ρουμανικά: ΜΑΡΙΑ ΜΑΡΙΝΕΣΚΟΥ — ΧΥΜΟΥ

ΠΑΛΙΑ ΙΣΠΑΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

QUEVEDO VILLEGAS

(1580—1645)

ΣΟΝΝΕΤΟ

Τὰ κάστρα τῆς πατρίδας μου κοιτάζω
προπύργια μιὰ φορά, ρησιάδια τώρα,
κατάκοπα ἀπ' τὸ χρόνο καὶ στενάζω
πὺ τὴν ἀξία τους μάρανε ὡς ὀπώρα.

Πῆγα στὸν κάμπο· τίς ροές θαυμάζω
νὰ τίς ρουφάει ὁ ἥλιος ἄληνη ὦρα·
παραπονιούνται τὰ γελάδια: τὸ γαλάζιο
δάσος μὲ σκιές τοὺς κλέβει φῶς μὲ φόρα.

Στὸ πατρικὸ πηγαίνω: εἶναι ρημάδι
ξέθωρο ἀρχαίας κατοικίας· σημάδι
τὸ βοσκοράβδι μου πιδ γερασμένο.

Τὸ ξίφος μου νικῆθηκε ἀπ' τὸ χρόνο
κι' ὅ,τι κοιτάζω γύρω μου εἶναι μόνον
μνήμη γιὰ θάνατο νοσταλγημένο.

JUAN DE TASIS

(1582—1622)

ΣΕ ΜΙΑ ΚΥΡΙΑ ΠΟΥ ΤΡΑΓΟΥΔΟΥΣΕ

Ἡ ἐξαίσια σου φωνή, οἱ καθάριοι τόνοι
πὺ ξεπηδοῦν ἀπ' τὰ γλυκά σου χεῖλη
βελούδο μαλακὸ μὲς τὸ κογχύλι
τ' αὐτιοῦ μας καὶ γλυκαίνουνε πιά οἱ πόνοι·

Μὰ μιὰ αἰσθησι καινούρια ἐντός μου ὑψώνει
ἄλλο μυστήριο: μόλις ἀνατεῖλει
τὸ ὕψος τῆς δόξας σου μιὰ λύπη ἀπλώνει
τὰ αἰσθήματά της καὶ τὰ γράφει, φίλη.

Διάφορα πάθη, τί ἢ ἴδια ἢ ἀρμονία
τριγύρα σου τὸ θαυμασιὸ ἀποστέλλει,
τὴν τρέλλα νοῦ, κι' ἀνάποδα τ' ἀλλάζει.

Κι' ἀπὸ καινούργιο θάμα ἢ νέα μαγεία
ὅταν πετᾷ ἢ φωνή σὲ κόσμον μέλι,
ἀχὸς καημοῦ στὰ τρίσβαθὰ μου στάζει.

CALDERON
(1600—1681)

ΣΟΝΝΕΤΟ

Στις πρώτες ώρες τῆς αὐγῆς ξυπνᾶνε
καὶ πεταχτοὶ ὡς πομπὴ περνοῦν τὴν μέρα.
Συμπάθεια μάταιη θέλουν τὴν ἑσπέρα
στὴν κρύα ἀγκαλιὰ τῆς νύχτας ὅπως θᾶναι.

Πρόκληση - χρώμα οἱ οὐρανοὶ κοιτᾶνε,
χρυσές, λευκές καὶ κόκκινες πρὸ πέρα
ταινίες στὸ τόξο. Τούτα σοῦ ξηγᾶνε:
ὁ πειρασμὸς πολὺς καὶ σὲ μιὰ μέρα.

Νορὶς ξυπνοῦν τὰ ρόδα' γά! καὶ ἀνθίζουν
καὶ ἀνθίζοντας γερνοῦν. Μ' αὐτὸ κερδίζουν
σ' ἓνα ἄνθος λίγνο παιδικὸ καὶ μνημια.

Τέτοια καὶ ἡ τύχη τῶν θνητῶν: στὸ κύμα
μιὰς μέρας πλάθονται καὶ ξεψυχοῦνε.
Μοιάζουν στιγμὲς οἱ αἰῶνες σὰν διαβοῦνε.

Μετάφραση: ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΙΤΑΛΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

MARIACELESTE CELI

ΘΕΛΕΙ ΚΛΕΙΣΤΑ ΤΑ ΚΑΓΚΕΛΛΑ

Σ' αὐτὸ τὸ τρέξιμο
πάνω σὲ λαδωμένους μηχανισμοὺς
μὲ προγράμματα σὲ σειρὰ
ἀνάμεσ' ἀπόνα ἀνοιγμα καὶ κλείσιμο τῆς πόρτας
καὶ τῶν λόγων
ἀπ' ὅπου θγαίνουμε καὶ μπαίνουμε,
μὲ αἰφνιδιάζει πάνω στὸ γυαλί
ἢ εἰκόνα τῆς ὀλίσθησης,
θλέπω ν' ἀντικρύζεται ἢ σκέψη μου
κι' ἡ χάρη ποῦ τὴν συνοδεύει
θέλει τὸ τελευταῖο δωμάτιο
καὶ κλειστὰ τὰ κάγκελλα.
Ἦταν αὐτὸς ὁ σκοπὸς τῆς παρουσίας
Μὲ τὸ χέρι χαιρετῶ ὅποιον ἐπιταχύνει τὸ θῆμα
θὰ μισήσω ἐκείνη τὴν σιωπὴ
τις γλυκὲς πλάνες τῶν λόγων
τὴν σπουδὴ τοῦ ἄγραφου
καὶ πλανιέμαι
σὲ μιὰ μάταιη ἐπιστροφή
τὸ βλέμμα πιά διατρέχει
τὴν πινακίδα τῆς πορείας.

MARGHERITA GUIDACCI

ΔΕΝΤΡΟ

Τούτο παραμένει: ένα δέντρο πάνω στο λόφο
θαλερό με παλλόμενα σκληρά φύλλα.
πάνω απ' τις συναντήσεις, πάνω από λόγια
που λέγονται στον ήσκιο του, πάνω απ' τους αποχαιρετισμούς.

Μεγαλόπρεπο, ὄρθιο σάν πολύφωτο.
πάρα πολύ ἀνήξερο, γιὰ μᾶς, ἢ ἴσως πάρα πολὺ συνειδητὸ
γιὰ νὰ εἶναι ταραγμένο
γιὰ ὅ,τι ἔχουμε κάνει καὶ καταστρέψει.

Τούτο ἀκόμα παραμένει, ὅταν ἡ ἀγάπη
ἔσβησε τώρα πιά σάν ἕνας πυρσὸς τοῦ καλοκαιριοῦ.

Ἄπὸνα ὀρίζοντα ἀπὸ μνήμες ὁ ἄνεμος
μέσ' στὸ φύσημά του μᾶς φέρνει τὸ τραχὺ ἄρωμα...

Ἐμεῖς γυρίζουμε, μὰ δὲν μποροῦμε νὰ πᾶμε πίσω.

MARIA LUISA SPAZIANI

Ο ΤΡΕΛΛΟΣ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

Σφραγίζει τὸ γράμμα του ὁ ποιητὴς
μὲ τὸ σάλιο τῆς εἰρωνείας του.
στοὺς ἀναγνώστες ἀρέσκουν οἱ κώδικες.
Δὲν μπορεῖ νὰ θάλει χέρι στὸν οὐρανὸ καὶ στὴ γῆ,

Δοκιμάζει νὰ κάνει κάτι ἀπροπαράσκευο,
ὁ τρελὸς τοῦ χωριοῦ, ἕνας αὐτόχειρας,
ὁ τελευταῖος τῶν προφητῶν. "Ἐνας συνετὸς ἄνεμος
στριφγυρίζει στὸν ἀέρα τὰ ξερά του φύλλα.

LIANA DE LUCA

ΦΡΑΓΚΟΣΤΑΦΥΛΟ

Μάζεψες γιὰ μένα τὸ φραγκοστάφυλο
καὶ τοὺς βαθιοὺς καρποὺς τῆς γῆς.
Ζωγράφισες γιὰ μένα τὰ πανοράματα
ποὺ θέλησες νὰ μοῦ δείξεις.
Περίμενες ὑπομονητικὸς τὰ γεγονότα
ὄνειρευόμενος ἀκατόρθωτα τελετουργικά.
Καὶ σοῦ ἄρκοῦσε νὰ μὲ ἴδεις μιὰ στιγμή
γιὰ νὰπραῦνεις τὴν προσδοκία σου
ἐνῶ σ' ἄκουγα ἀφηρημένη
καὶ δὲν ἔξερα πῶς νὰ σὲ σταματήσω.

Μετὰφραση: ΦΟΙΒΟΣ ΔΕΛΦΗΣ

* Οἱ ὡς ἄνω τέσσερες ἐκλεκτὲς ποιήτριες μεταφράζονται γιὰ πρώτη φορά. Ἡ SPAZIANI θεωρεῖται ἡ κορυφαία.

ΓΑΛΛΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

CHARLES BAUDELAIRE

ΣΕ ΜΙΑ ΚΡΕΟΛΗ

Στὸν ἀρωματισμένο τόπο πού ὁ ἥλιος τὸν χαϊδεύει,
γνώρισα, μέσα σὲ ἴσκιους ἀπὸ πορφυρένια δέντρα
καὶ φοινικιές, ἀπ' ὅπου ρέει στὰ μάτια ὕγρη νωχέλεια,
κάποια κυρία κρεολή, μὲ κάλλη ὄνειρεμένα.

Ζεστό κι ὠχρὸ τὸ χρῶμα της· ἡ μάγισσα ἡ μελαχρινή,
μ' εὐγενική ἐπιτήδευση γυρίζει τὸ λαιμό της·
ψηλὴ κι ἐπιδέξια, θαδίζοντας σὰν κυνηγός,
ἔχει ἤρεμο χαμόγελο καὶ βλέμμα σταθερό.

Κυρία μου, ἂν πήγαινες ποτὲ στὴ δοξασμένη χώρα,
στὶς ὄχθες τοῦ πράσινου Λεϊγήρα ἢ τοῦ Σηκουάνα,
ὠραία κι ἄξια νὰ στολίσεις τ' ἀρχαῖα ἀρχοντικά της.

Θά 'κανες, μέσα σὲ πολλὲς κατοικίες σκοτεινές,
χίλια σενέττα νὰ θλαστήσουν στὶς καρδιές τῶν ποιητῶν,
πού θά 'ταν πιὸ ὑποτακτικοὶ κι ἀπ' τοὺς δικούς σου μαύρους.

ΑΝΥΨΩΣΗ

Ἐπάνω ἀπὸ τὰ ἔλη, ἐπάνω κι ἀπὸ τὶς κοιλάδες,
ἀπ' τὰ βουνά, τὰ δάση, τὰ πελάγη καὶ τὰ νέφη,
πέρα ἀπ' τὸν ἥλιο καὶ πιὸ πέρα ἀκόμα ἀπ' τοὺς αἰθέρες,
πέρα ἀπ' τὰ ὄρια πού ἔχουν οἱ ἑναστρες περιοχές,

πετᾶς πάντοτε, ὦ πνεῦμα μου, τόσο πολὺ ἐπιδέξια,
καὶ σὰν ἐκεῖνον πού μεθάει στῆς θάλασσας τὸ κύμα,
χαρούμενο αὐλακώνεις τὴ βαθειὰ ἀπεραντοσύνη,
μὲ μιὰν ἀνείπωτη κι ἀντρίκιαν ἠδονή.

Πέτα μακριά, πολὺ μακριά ἀπ' τὰ βρώμικα μιάσματα,
σύρε νὰ βρεῖς τὴν κάθαρση στὸν πιὸ ψηλὸν ἀγέρα,
καὶ πιές, σὰν ἓνα θεῖο καὶ πεντακάθαρο πιοτό,
τὸ καθαρὸ φῶς πού γεμίζει τοὺς θεσπέσιους χώρους.

Πίσω ἀπ' τὶς ἔγνοιες κι ἀπὸ τὸν ἀπέραντο τὸν πόνο,
πού μὲ τὸ θάρος τους συνθλίβουν τὴ θολὴ ὑπαρξή μας,
καλότυχος ὅποιος μπορεῖ, μὲ δυνατὲς φτεροῦγες,
νὰ πάει ἐκεῖ, ὅπου κυριαρχεῖ ἡ γαλήνη καὶ τὸ φῶς.

Αὐτὸς πού οἱ σκέψεις του, σὰν τοὺς γοργοὺς κορυδαλλοὺς,
ἐλεύθερες πηγαινοῦν τὴν αὐγὴ πρὸς τὰ οὐράνια,
πού πετάει πάνω ἀπ' τὴ ζωὴ καὶ νιώθει μὲ εὐκολία
τὸ μίλημα ἀπὸ τὰ λουλούδια κι' ὅλα πού σωπαίνουν.

Τ.Ι.Α.

ΟΤΑΝ ΗΜΟΥΝΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

(διήγημα)

“Όταν ήμουνα στρατιώτης — λές και τόβαλα στοίχημα ν’ άρχίσω έτσι τὸ πρῶτο μου διήγημα, λές και τόθελα νά μὴν αφήσω ἀπλήρωτο τὸν Κονδυλάκη γιὰ τὸ κακὸ πὸν μοῦκανε και μεῖχει ἀφήσει δάσκαλο ἐδῶ κάτω στὰ σκαριά τῆς ἀντρωσύννης, στὴν Κρήτη — λοιπὸν ὅταν ήμουνα στρατιώτης, τὰ μισὸ καιρὸ τὸν πέρασα στὰ Γιάννινα και τὸν ὑπόλοιπο στὸν ὄμοιο τοῦ Φτελιᾶ.

“Αν θέλετε νά βρῆτε τὸν ὄμοιο τοῦ Φτελιᾶ ἀνοίξτε τὸν χάρτη βρῆστε ἀριστερὰ τὴν Κέρκυρα και κάνετε ἕνα πῆδο πρὸς τὰ δεξιὰ στὰ παράλια τῆς Ἠπείρου. Ἐκεῖ ἀκριβῶς εἶναι ὁ κόλπος ἢ ὁ ὄμοιος τοῦ Φτελιᾶ. Δὲν μπορῶ τώρα νά θυμηθῶ πὼς λεγόταν, ὄμοιος ἢ κόλπος. Εἶναι τόσο ἀπλό, έτσι μπορῶ ν’ ἀπλώσω τὸ χέρι μου και νά μου λυθῆ κάθε ἀπορία ἀλλὰ ὄχι δὲν τὸ κάνω. Ἐχω μισήσει τὸ ἐπάγγελμά μου και θὰ τ’ ἀφήσω, μοῦ πρότιναν θέση γραμματεᾶ στὴν κοινότητα Σφακιῶν ὄλη μέρα γραφεῖο και δραχμὲς χίλιες πεντακόσιες. Ἐχω γράφει σὲ κάποιου μεγάλο στὴν Ἀθήνα και περιμένω ἀπάντησι.

Παναθέμά σε Κονδυλάκη μὲ τὸ βιβλίον ποιῶγραφες «Όταν ήμουνα δάσκαλος». Παναθέμά με κι ἐμένα ὅταν σὲ διάβαζα και μὲ τρέλλανες κι ἀπὸ πεταλωτῆς ἔγινα δάσκαλος. Τέλος πάντων ἀργότερα θὰ μάθετε τὴν ἱστορία μου.

Τώρα λοιπὸν ξέρετε πὸν πέφτει ὁ Φτελιᾶς. Ἐκεῖ βρίσκεται ἕνα φυλάκιο μὲ 12—15 στρατιώτες. Κάθε καρυδιᾶς καρυδι δηλαδή, χασισοπότης ὁ ἕνας, παπατζῆς ὁ ἄλλος, μουλαρᾶς ὁ ἄλλος, ὁ ἄλλος περιβολάρης, κι ἕνα σωρὸ ἐπαγγέλματα πὸν θὰ τὰ μάθετε μὲ τὴν ὥρα τους. Ἐκεῖ ἔφτασα κι ἐγὼ ἕνα ἀπόγευμα πίσω ἀπ’ ἕνα μουλάρι φορτωμένο μὲ τὰ τρόφιμα τῆς τριμηρίας. Δὲν θὰ τὸ ξεχάσω ποτὲ κεῖνο τ’ ἀπόγευμα. Ἦμιον κατάκοπος, σκασμένος γι’ αὐτὸ πὸν μὲ βρῆκε, ἀπελπισμένος ἀπ’ τὴ ζωὴ ἀλλὰ πειθαρχικὸς κι ἀκολουθοῦσα τὸ μουλάρι και μ’ ἀκολουθοῦσαν βουνὸ οἱ σκέψεις. Στὴν ἀρχή, ὁ δεκανέας πὸν συνόδευε τὸ μουλάρι βάλθηκε νά μου πιάσει κουβέντα μετὰ ὅμως, σὰν εἶδε πὼς μὲ στενοχωροῦσε μὲ τὴν ἀνάκρισι πὸν μοῦκανε μὲ διαλόστευε κι ἄρχισε νά σφυριζεῖ τραγουδιὰ τῆς πατρίδας του.

Δὲν χρειάζοταν μυαλὸ γιὰ νά καταλάβεις τὸ πόσο ἀνεπιθύμητος ήμιον και μ’ ἔστειλλαν ἐκεῖ. Γιὰ μένα ήταν ξεκούρασι. Ἐβγάξα τὴν ψυχὴν μου και τὴν ἄπλωνα μ’ ὄλη τὴν πίκρα και τοὺς πόνους τῆς.

Ἦταν... ἄχ! τ’ ήταν τὸ κορίτσι πὸν ἀγαποῦσα. Μυριάδες μοῖροχονταν τὰ λόγια σὰν τὴν σκεφτόμουν. Ἦταν μιὰ βρύση μὲ γάργαρα νερὸ ποῦδινε δροσιὰ τὸ καλοκαίρι, ήταν ἕνας κῆπος μὲ τριαντάφυλλα ἢ ἀγκαλιά της, ήταν ἕνα μέθυσμα ἔξωτικο τὸ ἄγγιγμά της ήταν... Θέμιον δόσιμον χορράγιο και φτάσιαιε.

Ὁ ἥλιος εἶχε πέσει πίσω ἀπ’ τὸν Πέλεκα γιὰ ἔπινο. Ἀφηνε ψηλά κάτι νεροσύνεφα μὲ χρυσομένες τῆς δαντελλένιες ἄκρες τους κι ἔδιναν στὴν Κέρκυρα ἕνα μπλάβο χροῶμα, και τόβλεπες τὸ μαγικὸ νησί λές κι ἔροζινες ἕνα δίφραγχο σὸ τῆλεσκόπιο κι ἔβλεπες τὰ ἑπτὰ θαύματα τοῦ κόσμου.

Εἶχα ζήσει στὴν Κέρκυρα τῆς 40 πρῶτες μέρες τοῦ στρατιωτικοῦ μου κι ἀπ’ ὅτι εἶχα διαβάσει τὴν ἡξερὰ τί μάγισσα ήταν. Πόσες φορὲς δὲν σκέφτηκα νά πάρω

τὴν Μαρίτσα μου νὰ πῶμε ἐκεῖ. . . Μὰ δὲν μ' ἀφῆγε ἡ σκέψη τῆς μάνας μου μὲ τὶς 8 κόρες. Ὁ ἄλλος ὁ ἀδελφός μου δὲν ὑπῆρέτησε. Ὁ πατέρας μου νέος, 45 χρόνων ἄνθρωπος. Ποῦ νὰ βγάλει ἡ δουλειά καὶ νὰ γεμίσουν οἱ κοιλιές! Λούλευαν αὐτὸς κι ὁ ἀδελφός μου, δούλευαν ἡ μάνα μου κι οἱ δύο μεγάλες κόρες στὸν ἀργαλειό, γύριζαν τὸ βράδυ οἱ ἄνδρες κουρασμένοι, ἔτρωγαν τὴν ὀσπριάδα τους ἔπινε ὁ πατέρας μου 2—3 ποτηράκια, τ' ἀνάβαν τὰ αἷματα καὶ μπᾶμ καὶ κόρη. Ἦταν στὴν ἀρχὴ πὺν ἔφερε τ' ἀγόρια μὰ ἔπειτα κάθ' ἓνα ἢ κάθε δύο χρόνια μιὰ τσοῦπρα. Ἡ κυρὰ Φωτοῦλα ἡ μάνα μου ἦταν ἀπὸ καλὴ οἰκογένεια μιὰ ἐρωτεύτηκε τὸν πατέρα μου καὶ κλέφτηκαν αὐτὸς εἴκοσι κι ἐκεῖνη δεκαοχτὼ χρονῶ.

Τὸ πῶς ἔγινε ἐγὼ δάσκαλος εἶναι ἀπλό, τὸ δημοτικὸ τὸ τελείωσα μὲ ἄριστα καὶ μὲ πῆρε μιὰ θεία μου, ἔμενα μαζὺ τῆς στὴν πόλη καὶ πῆγαίνα στὸ γυμνάσιο. Τὸ τελείωσα κι αὐτὸ μὲ ἄριστα καὶ τότε ἓνας καθηγητῆς μου φρόντισε κι ἔδωσα ἔξετάσεις γιὰ δάσκαλος. Ξέχασα τὸν Κονδυλάκη, εἶναι κι αὐτὸς ἡ αἰτία πὺν εἶμαι δάσκαλος γιὰτι πολλὰ ὀνειρευόμουν ὅτι θὰ ἔκανα, θὰ ἔφτιαχνα τοὺς ἀνθρώπους, θὰ ἦταν ἐπιτυχῆς ὁ ἄνθρωπος πὺν θὰ ζοῦσε ὅταν ἐγὼ θὰ γινόμουν δάσκαλος. . . Ὁ νεῖρα ξερὰ καὶ μπαροῦφες δηλαδή. . .

Τελείωσα καὶ τὴν παιδαγωγικὴ μὲ ἄριστα καὶ σ' ἓνα χρόνον μὲ κάλεσαν στρατιώτη. Πέρασα τὶς 40 μέρες στὴν Κέρκυρα καὶ μετὰ μ' ἔστειλαν στὴν μεραρχία τῶν Ἰωαννίνων ὡς γραμματέα. Μοῦ εἶχε δώσει ὁ λοχαγός ἓνα γραμμα για ἓναν ἄλλο λοχαγὸ τὸν Α.Μ. κι αὐτὸς μὲ κράτησε στὸ γραφεῖο του. Ἦταν καλὸς ἄνθρωπος ὁ Α.Μ. καὶ συχνὰ μοῦτιανε κουβέντα. Ἦξερε πὺς εἶχα τελειώσει μὲ ἄριστα τὴν ἀκαδημία κι ἔδειχνε πὺς μ' ἐκτιμοῦσε πολὺ.

Ὡς που μιὰ μέρα ἦλθε στὸ γραφεῖο ἀνάστατος. Ἡ Μαρίτσα ἡ ἀνεμιά του κληρονομοῦσε τὴν τεράστια περιουσία τοῦ ἀδελφοῦ τῆς μητέρας τῆς στὴν Ἀμερική κι ἔπρεπε τοὺλάχιστον σ' ἔξη μῆνες νὰ βρίσκεται ἐκεῖ.

Πᾶνε 18 χρόνια πὺν δὲν εἶχε δώσει σημεῖα ζωῆς ὁ Ἀμερικάνος, εἶχε διακόψει κάθε σχέση μαζὶ τῆς γιὰτι ἡ εὐλογημένη μάνα τῆς δὲν δέχτηκε νὰ πάη στὴν Ἀμερική, κι αὐτὸς τῆς εἶχε βρεῖ γαμπρὸ σπουδαῖο. Μὰ τί τὸν ἤθελε τὸ γαμπρὸ τὸ σπουδαῖο ἀφοῦ εἶχε ἀγαπήσει τὸ δικογράφο! Ἦταν ἄτυχη ὁμοῦ. Ὁ δικογράφος πέθανε καὶ τῆς ἄφησε τὴ Μαρίτσα 4 χρονῶ. Κι αὐτὴ ἡ ἴδια ἦταν σοβαρὰ ἄρρωστη ἀπ' τὴν καρδιά τῆς γι αὐτὸ τὴ Μαρίτσα τὴν ἔδωσε στὸν ἀδελφὸ τοῦ ἀντρα τῆς, τὸν λοχαγὸ μου. Τὴν εἶχανε σὰν κόρη τους καὶ πιὸ πολὺ, ἀφοῦ παιδιὰ δὲν εἶχαν. Πέθανε κι ἡ μητέρα τῆς μετὰ δύο χρόνια κι ἔμεινε πεντάρφανο τὸ δύστυχο μὰ δὲ σοῦδινε καθόλου αὐτὴ τὴν ιδέα μὲ τὴν δροσιά πὺν ἀνάδινε ἡ παρουσία τῆς.

Θυμᾶμαι τὴν ἐντύπωση πὺν μοῦ ἔκανε τὴν πρώτη φορὰ πὺν τὴν εἶδα. Ἦταν Σάββατο βράδυ κι ἐπῆγα στὸ σπίτι τοῦ λοχαγοῦ μὲ κάτι χαρτιὰ δακτυλογραφημένα.

(Ἄσρησα λίγο νὰ τελειώσω) Μὰ γάρρωρη φωνὴ ρώτησε:

— Ποιὸς εἶναι;

— Ἐνας στρατιώτης. Ὁ κύριος λοχαγὸς δὲν εἶναι δῶ!

— Ὄχι. Δύο λεπτὰ περιμένετε παρακαλῶ. Ἄνοιξε ἡ πόρτα κι εἶδα τὴ Μαρίτσα — αὐτὴ ἦταν ἡ πρώτη φορὰ — τί χάριμα ὀφθαλμῶν, τί εὐωδιὰ φρεσκοκλιμένων λουλουδιῶν καὶ τὰ ἀνοιχτοκάστανα μαλλιά τῆς ὀλόσσια χτενισμένα νὰ στεγγώσουν, καὶ τὰ μάτια τῆς δυὸ μεγάλα σκοῦρα γαλάζια μάτια πὺν ποτέ, ποτέ δὲν εἶχα ξαναδεῖ. Ἐφῆγα καὶ γιὰ πολὺ ὥρα τὴ σκεφτόμουν. Τὴν ἄλλη μέρα στὸ γραφεῖο ἄκουσα τὰ καλύτερα λόγια γι αὐτὴν καὶ γιὰ τὴν ὁμορφιά τῆς.

Ἦταν λοιπὸν ἀνάστατος ὁ λοχαγός. Θὰ πῆγαίνε στὴν Ἀθήνα, θὰ φρόντιζε γιὰ τὴν παραίτησή του καὶ θὰ τὴν συνόδευε μαζὺ μὲ τὴν γυναίκα του στὴν Ἀμερική, καὶ ποιὸς ἔξερει, μπορεῖ νὰ ἔμενε γιὰ πάντα ἐκεῖ.

Τί λές μουε! Μπράβο τύχη ἡ Μαρίτσα. Μὰ τῆς ἀξίζει. Εἶναι καλὸ κορίτσι. Αὐτὰ καὶ ἄλλα τοῦ λέγανε.

Κι ἐγὼ σκεφτόμουν ἦταν καλλίτερα νὰ φύγει ἡ Μαρίτσα. Ἦταν γὰτι ποὺ μὲ συγκινοῦσε ἀφάνταστα στὴ μορφή της. Εἶχαν γὰτι τὰ μάτια της ποὺ μ' ἀνοίγαν πλήγῆς στὴν καρδιά μου. Ἦταν ὁ πρῶτος μου ἔρωτας. Νὰ ἔφρουγε στὴν Ἀμερική, νὰ γινόταν ἓνα μ' αὐτήν, καὶ γιὰ μένα γὰτι ἐντελῶς ἀπιαστο... ἄνλο... ἄνλο...

— Ὡσπου μιὰ μέρα ὁ λοχαγὸς λέει:

— Πόσα χρόνια ἔκανες ἐγγλέζικα;

— Ἐγώ, κύριε λοχαγέ; Ἐξή χρόνια. Πῆρα τὸ δίπλωμα, τὸ LOVER πέρασ τὸ Γενάρη.

— Τί λές μορέ; Ἐσ' εἶσαι θησαυρός. Μιλᾶς ἔ; ὠραῖα, πολὺ ὠραῖα. Δὲν ἔρχεσαι μιὰ δυὸ ὄρες τ' ἀπογεματάκι γιὰ νὰ μάθεις καμιά λέξη στὸ Μαριτσάκι;

Ἐτέλασαμε μὲ τὴν ὁμοιοκαταληξία. Μὰ ἐγὼ ἔπρεπε καὶ γὰτι νὰ κάνω: Δίνο μιὰ σκουντιά κι ὄλοι οἱ συνδετήρες ποὺ εἶχα πάνω στὸ γραφεῖο μου πετάχτηκαν ἔξω ἀπ' τὸ κουτί.

Ναί. Μάλιστα κύριε λοχαγέ. Πότε νάρθω;

— Ἔλα καὶ σήμερα.

— Μάλιστα κύριε λοχαγέ.

Μάζεψα τοὺς συνδετήρες καὶ τὸ αἷμα δὲν ἔφρουγε ἀπ' τὸ κεφάλι μου. Τί μοῦ εἶχε ζητήσει; Τί μοῦ εἶχε πει;

Ζοῦσα δυὸ ὄρες εὐτυχία τὴν ἡμέρα. Δυὸ ὄρες ποὺ μοῦ γέμιζαν τὴν ζωή.

Ἐπαιρνε μιὰ καρέκλα καὶ καθόταν κοντά μου, πολὺ κοντά μου καὶ κάθε τόσο ἔσκυβε γὰτι νὰ γράφει καὶ ὄχ Θεέ μου τί ἔνοιωθα τότες... Τὸ πλουσιό κεφάλι της, τὰ μάτια της χαμηλωμένα στὸ γραφεῖο της, τὸ σοβαρὸ της στόμα σιγομιθυρίζοντας τὴ λέξη, κι ὄλα αὐτὰ νὰ τᾶχω κεῖ, δίπλα μου καὶ νὰ τὰ μαθαίνω Ἐγγλέζικα καὶ ποὺ καὶ ποὺ Ἑλληνικά... Μ' ἔκανε καὶ γέλαγα μὲ τὶς ψηλές ποὺ κόλλαγε. Μιὰ μέρα ἔγραψε αἷμα μὲ ψηλή.

— Τιι τί ἔγραψες ἐδῶ! Ἄμα, αἷμα, ἄμαρτάνω, νὰ τὸ θυμᾶσαι καὶ νὰ μὴν ξαναῖδῶ τέτοια λάθη.

— Ἄμα, αἷμα, ἄμαρτάνω. ναί θὰ τὸ θυμᾶμαι. Δὲν μοῦ τὸ εἶπε κανεὶς αὐτό. Εὐτυχῶς ποὺ συνέβαιναν κι αὐτὰ καὶ κατάφερα νὰ περνοῦν οἱ μέρες.

Μὰ δὲν κράτησα ὅμως. Ξαναμιμῆνος ὅπως ἦμιον βρήκα ἓνα λάθος στὰ Ἑλληνικά — γιὰ νὰ μὴν ξεχνᾶμε πὸς ἦμιον δάσκαλος — ἔ, τῆς λέω, λοιπὸν πότε θάρθει ἡ μέρα νὰ φύγει νὰ τὴν ξεφορτωθῶ κι ἐγώ...

Κοκκίνησε καὶ σηκώθηκε.

— Σᾶς παρακαλῶ μὴν ξανάρθετε. Ὅτι ἔμαθα, ἔμαθα.

(Πὸς; νὰ μὴν ξαναπήγαινα;)

— Μὲ συγχωρεῖς ἄστεῖα στὸ εἶπα. Ἄλλωστε ὁ κύριος λοχαγὸς μοῦ εἶπε νάρθω.

Ταιριάζει νὰ πάψω νάρχομαι τώρα ποὺ λείπει στὴν Ἀθήνα; Ἄσε νὰ γυρίσει σὲ δυὸ τρεῖς ἡμέρες καὶ βλέπομε...

— Ὅχι. Θὰ τοῦ πῶ ἐγὼ πὸς σταμάτησα. Δὲν θὰ ξανάρθετε ἐδῶ.

— Ὅπως νομίζετε.

Τί σήμερα τί αὔριο (Γεῖα σου Μαρίτσα, γεῖα σου ὄνειρό μου παντοτινό, καλὰ ταξίδια).

Ἐμεινα δυὸ - τρεῖς μέρες χωρὶς νὰ πηγαίνω στὸ σπίτι τοῦ λοχαγοῦ. Σᾶν ἔφτανε ἡ ὠρα αὐτὴ μ' ἔπιανε μαύρη ἀπελπισία. Ἐπαιρνα τότε τὸ δρόμο τῆς πόλης ἴσως ἔτσι ξεχαστῶ. (Ἄχ τοῦτ' ἡ λίμνη τί καιμούς, τί μυστικά ξέρει. Ποῦσαι ρε Ἄλῃ Πασσᾶ ποῦσαι κι ἐσὺ βρὲ κυρὰ Φροσένη νὰ δῆτε ὄλοζόντανο τὸ φεῖδι τοῦ καιμοῦ σας. Ἐμπαινε μέσα μου καὶ πάμε μοῦλεγε, πάμε. Ἦθελε στὴ λίμνη νὰ μὲ πνίξει. Ἡ μάννα μου πρόβαλε τότε κι ὄλα μοῦ τὰ χάλανε).

Τὰ προῖνά βρισκόμουνα πρῶτος στὸ γραφεῖο. Ἦλθε τὸ προῖνὸ ποὺ περιμένα.

Ὁ λοχαγὸς μου γύρισε. Σ' ἓνα μῆνα θάφευγε ἀπ' τὸ στρατό. Θὰ κατέβαιναν τότε ὅλοι στὴν Ἀθήνα...

Ἦλθε λοιπὸν γελαστός, γελαστός, μὲ χτύπησε στὴν πλάτη καὶ μὲ ρώτησε τί νέα ἀπ' τὸ μάθημα. Τί νὰ τοῦ πῶ;

— Πολὺ καλὰ κύριε λοχαγέ. Εἶναι σήμερα ἡ τετάρτη μέρα ὅμως ποὺ δὲν κά-
νουμε μάθημα. Ἔχω...

— Τὰ ξέρω, τὰ ξέρω. Κουταμάρες τῆς Μαρίτσας. Ἔλα τ' ἀπόγευμα. Ἔχει
κάτι νὰ σοῦ δώσει, καὶ σὲ περιμένει.

(Ἔχει κάτι νὰ μοῦ δώσει; Καὶ μὲ περιμένει;)

— Μάλιστα κύριε λοχαγέ.

(Τί μὲ περιμένει κὺρ λοχαγέ, φωτιά καὶ λαύρα μ' ἀναμφες).

Ἦλθε τ' ἀπόγευμα.

Μαρίτσα ὁ δάσκαλος ἄκουσα τὴ θεία τῆς νὰ τῆς λέει. Ἦλθε κόκκινη σὰν πα-
παρούνα καὶ μ' ἀνοιξε. Μπήκα σὰν βορεμένη γάτα καὶ γιὰ νὰ μὴν χάσω στιγμή τῆς
λέω μὲ συντριβή.

— Συγχώρησέ με. Λὲν ξέρω ποιὸς διάολος ποῦχε φωλιάσει μέσα μου σοῦ τάπε
αὐτά. Λὲν τάπα ἐγώ.

— Ἐμένα νὰ μὲ συγχωρεῖς. Καὶ γιὰ νὰ διαλύσει κάθε παρεξήγηση σήκωσε τὰ
δύο τῆς βαθεῖα ζαφείρια καὶ μὲ κοίταξε.

Ἔνας μελέκος κόμπος λὲς κι ἦταν μέσα μου κι ἄρχισε νὰ διαλύεται σ' ὅλα μου
τὰ μέλη.

— Καλῶς τὸν δάσκαλο (Ἦχι, ἡ θεία τῆς).

— Καλησπέρα κυρία Ἀντιγόνη. Ὁ κύριος λοχαγὸς μοῦ εἶπε νᾶρθω γιὰ μά-
θημα.

— Τὸ ξέρω δάσκαλέ μου. Μὴν τὴν ξεσυνερίζεσαι τὴ Μαρίτσα. Ἔχει γίνει
πολὸν νευρική τελευταία. Κατάλαβαίνεις, θ' ἀλλάξει τελείως ζωὴ τὸ καῦμένο.

Ἄντε Μαρίτσα μου νὰ μάθεις καμιά λέξη. Μὴν ξεχάσεις τὸ δῶρο. Πάω νὰ
σοῦ τὸ φέρω.

(Τὸ δῶρο;)

— Μαρίτσα! (κι ἦταν τὰ μάτια τῆς χαμηλωμένα).

— Νᾶτο. Ἡ Μαρίτσα στοὺ προσφέρει γιὰ νὰ τὴν θυμᾶσαι, λέει. Μὰ κοίταξέ
το κι ἐσύ. Λὲν εἶναι τρέλλα! Στὸ πῆρε ὁ λοχαγὸς σου ἀπὸ τὴν Ἀθήνα.

Σὰν χαμένος τᾶνοιξα τὸ κουτί. Λὲν τὸ εἶδα, δὲν τὸ κούνησα τῶμορφο Ὁμέ-
γα μὰ κάτι ἄλλο εἶχα στὸ νοῦ. Μπήκα στὴν τραπεζαρία τρικλίζοντας.

Ἡ Μαρίτσα ἔλλεισε τὴν πόρτα καὶ τὴν ὥρα ποὺ πῆγε νὰ καθήσει, δὺὸ χέρια
ὄλο δύναμη καὶ σφρίγος, δὺὸ χέρια τοῦ πόθου τὴν ἄρπαξαν καὶ ἓνα κεφάλι λαί-
μαργο ἄρχισε νὰ τῆς ρουφᾷ τὰ μάτια, τὸ λαϊμό, τὸ στόμα...

— Κατάλαβες Μαρίτσα μου τί ἔχω;

— Ἐμένα μὲ κατάλαβες;

— Ἦχι.

— Τότε ἔλα πάλι. Πᾶρε με στὴν ἀγκαλιά σου...

...
...
...
Λὲν θέλω νὰ φύγω. Παραιτοῦμαι ἀπὸ τὴν κληρονομιά ἀκόμα. Ἐσὺ εἶσ' ἡ
εὐτυχία μου.

— Τί λὲς Μαρίτσα μου; Σ' ἓνα μῆνα φεύγετε, τὸ ξέρεις;

— Λὲν πάω πουθενά. Ἐκτὸς ἂν ἔρθεις ἐσὺ μαζί.

— Ἀδύνατον. Ἔχω ἀκόμη 14 μῆνες ὑπηρεσία, τὴν κυρὰ Φωτούλα καὶ 8 ἀδελ-
φές. Λὲν στὰ ἔχω πεῖ γιὰ τὸν πατέρα μου, γιὰ τὸν ἀδερφό μου, δὲν κατάλαβες τί
ὑποχρεώσεις μοῦ ἔχει ἀνοίξει ὁ πατέρας μου!

— Δὲν πάω πουθενά τότες ἐγώ.

— Μαριτσάκι μου νὰ βροῦμε τρόπο. Ἔλα πάμε μιὰ βόλτα μὲ τὴν βάρκα. Μπορεῖς; Ἐγὼ θὰ σὲ περιμένω πέρα στὶς λεῦζες.

Κι ἦρθε στὶς λεῦζες, καὶ πήγαμε βόλτα μὲ τὴν βάρκα μὰ ποῦ μυαλό γιὰ σκέψη. Τὰ χεῖλια καὶ τὰ μάτια τῆς λιγώνανε καθὼς ἔγερνε τὸ κεφάλι τῆς στὸν ὄμο μου. Ἦταν θεριμὴ, πολὺ θεριμὴ κι ἤμουνα ἡ πρώτη τῆς ἀγάπῃ. Κι ἐμένα ἦταν ἡ πρώτη μου ἀγάπῃ κι ἡ τελευταία. Σὰν πρωτοπήγα στὸ στρατό κάτι συνάδελφοι λέγανε τί θὰ κάνουμε τὸ πρῶτο βράδυ ποῦ θάταν ἐλεύθεροι.

— Ὅρὲ θὰ πέσει γυναικοδουλειὰ ποῦ θὰ βοηῆξει ἡ Κέρκυρα.

Μ' ἀηδίαζαν τὰ παλιόλογα. Μ' ἀηδίαζαν καὶ οἱ πράξεις. Τώρα ἡ Μαρίτσα ἦταν γιὰ μένα. Κάποιο ἀπόγιομα τὸ στόμα τῆς ἔκαιγε διαρασμένο, τὰ μάτια τῆς μ' ἐκοίταζαν καὶ πολλὰ ἤθελαν νὰ μοῦ ποῦν. Λισωλαμένους ὅες ἀπ' τὰ μάτια τῆς τράβηξα κοτυῖ κι ἄνοιχτάκαμε. Καὶ κεῖ, κάτω ἀπὸ τὸν βαθυγάλο οὐρανὸ καὶ μέσα στὴν ἡσυχία τῆς λίμνης νοιώσαμε τοὺς πόνους τοὺς ἀνθρώπινους τῆς παρθενιάς. Εἶχε κλάψει.

— Ἔλα λουλουδί μου, γλυκό μου περιστέρι, τώρα εἶσαι δική μου κι ἐγὼ εἶμ' ἐντελῶς δικός σου. Στ' ὀρκίζομαι.

— Δὲν εἶχες πάει σὲ γυναικίαν πρῖν;

— Εὐχαριστῶ τὸ Θεὸ ἀλλὰ ὄχι. Δὲν εἶχα πάει. Μ' ἀηδίαζε κι ἡ σκέψη τους μόνο. Δὲν ξέρω πῶς, μὰ δὲν τὸνοιωθα. Ἐπέφερα πολὺ. Νόμιζα — δόξα τῷ Θεῷ — πῶς θάπρεπε ν' ἀγαπήσω μιὰ κοπέλλα νὰ τῆς δωθῶ κι αὐτὴ νὰ μοῦ δωθῇ. Μαζὺ νὰ πέσουμε σ' αὐτὴ τὴν ἡδονή, μαζὺ νὰ γνωρίσουμε τοὺς πόνους τῆς παρθενιάς. Στὸ στρατὸ ὅταν πήγα μὲ κοροῦδεύανε οἱ πιὸ μορφωμένοι μ' ἔλεγαν παρθένα κι οὔτε μπορῶ νὰ σοῦ πῶ τί μοῦψαλαν οἱ ἄλλοι. Λοξιάζω τὸ Θεὸ ποῦ μ' ἐφύλαξε γιὰ σένα. Σ' ἀγαπῶ γλυκό μου περιστέρι. Σ' ἀγαπῶ, σ' ἀγαπῶ κι ἡ φλόγα ποῦ καίει μέσα μου γιὰ σένα οὐδέποτε θὰ σβύσῃ. . .

— Σταμάτα γιὰ τὸ Θεό. . .

Μ' ἐκοίταγε στὰ μάτια καὶ καινούργια δάκρυα ἀνάβλυζαν ἀπ' τὰ δικά τῆς. . . τὸ πρόσωπό τῆς γέρονε καταρῶγιο κάτω ἀπ' τὸ κεφάλι μου. Ἔτσι σφιχταγκάλιασμένοι κλάψαμε ἀπὸ εὐτυχία.

Ἡ Μαρίτσα ἦταν τὸ πᾶν γιὰ μένα. Τόσο εἶχε λιγοστέψει τὸ ἐνδιαφέρον μου γιὰ τὸ σπίτι μου ποῦ θὰ τ' ἄρῃνα στὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ. Νέοι ὀρῖζοντες ἄγνωστοι ἴσαμε τώρα μ' ἀνοίγονταν. Ἡ μορφή ἐνὸς καθηγητοῦ μου στὴν Ἀκαδημία συχνὰ μοῦ ἐρχόταν στὸ νοῦ. Δυὸ - τρεῖς φορὲς μοῦχε πῆ γιὰ ὑποτροφία. Ἐγὼ ὅμως εἶχα ὑποχρέωση νὰ πιάσω ἀμέσως δουλειά, νὰ βοηθῆσω τὸν πατέρα μου, τ' ἀδελφία μου, τὴν καχομοιροῦλα τῆ μάνα μου. Ἦταν ἓνα ὄνειρο ποῦ βαθεῖά μου τὸ εἶχα φυλαγμένο. Ἔτσι, καμιά φορὰ, ὅπου τὸ σήκωνε ὁ τόπος ξαπλωνόμουν ἀνάσελα μὲ τὰ χέρια μου γιὰ προσκεφάλι κι ὄνειρευόμουν, ὄνειρευόμουν τὶς ξένες χῶρες ποῦ συχνὰ ἔδιναν ὑποτροφίες. Ἐλβετία, Γαλλία, Βέλγιο. . . τᾶφερνα στὸ νοῦ μου ὄλ' αὐτὰ καὶ πικρὰ δάκρυα μοῦ γέμιζαν τὴν ψυχὴ.

— Ξέρεις εἶπα στὸ θεῖό μου πῶς δὲν θέλω νὰ πάω στὴν Ἀμερική. Τρελλάθηκα μοῦ λέει. Γέλαγε. Δὲν τὸ πήρε σοβαρά. Ὅμως ἐγὼ θὰ τοῦ ἀνοίξω πάλι συζήτηση.

— Μὴν κάνεις καμιά κονταμάρα. Πήγαυε στὴν Ἀμερική κι ὅταν τελειώσω τὸ στρατιωτικὸ θάρθω νὰ σὲ βρῶ. Τὸ πιὸ σωστὸ αὐτὸ εἶναι. Πάει κι ἡ κυρὰ Φωτούλα κι οἱ ὄχτῶ ἀδερφάδες μου κι ὁ πατέρας μου κι ὁ ἀδερφός μου. Ἐγὼ θὰ τοὺς ἄρῃνα γιὰ. . . Φυσικὰ κάτι θάστέλνα στὴν μάνα μου τὴν κυρὰ Φωτούλα, μὰ τοὺς ἄλλους ἄστονους νὰ βουρλίζονται μὲ τὶς φωτιὲς καὶ τὰ σίδερα.

— Ὅχι. Οὔτε μιὰ μέρα μακρυνά σου.

Τὴν ἀγάπησα σὺν τρελλός. Μὰ δὲν τὰ κατάρφωνα στὰ λόγια μαζί τῆς. Κι ἔτσι ἀρχίζαμε τὰ φιλιὰ. Τὸ σῶμα τῆς φιλόλιγνο καὶ γεροδεμένο κόλλαγε σὺν καὶ τὸ σίδερο ἀπάνω μου. Τότε σταματοῦσαν τὰ φιλιὰ καὶ τῆς ἔλεγα γιὰ τὴν Λιοτίμα. Πὼς αὐτὴ ἦταν ποὺ τὰχε μάθει ὅλα στὸν Σωζοράτη. Τῆς ἔλεγα πὼς τὸ κατάλαβα ἀπ' τὴν πρώτη ματιὰ ποὺ τῆς ἔφριξα ὅτι ἡ Μαρίτσα ἦταν γιὰ μένα. Ἀπὸ ψυχρὲς ἄμοιες. Ἔνα πορτοκάλι κομμένο στὴ μέση. Τί εὐτυχία.

— Μὰ γυναῖκα μαθαίνει τὸν φιλόσοφο πὼς εἶναι οἱ ψυχρὲς οἱ ἐρωτευμένους;

— Ναί. Μήπως ἐμένα ἐσὺ δὲν κατάρφους νὰ μὲ κάνεις νὰ νοιώσω ἀντρίζια!

— Πότε;

— Κεῖνο τὸ ἀπόγευμα στὴ βάρκα.

— Μὰ δὲν μπορούσσε νὰ γίνει διαφορετικά. Σὲ ἤθελα καταδικό μου.

Δέκα μέρες ἀπόμειναν. Δὲν πῆγαινα πιά στὸ σπίτι κι' ἔτσι τ' ἀπογέματα εἶχα τὴ Μαρίτσα μου πῶς πολὺ. Μὰ οἱ ἄνθρωποι εἶναι κακοί. Κάποιος τοῦ εἶπε τοῦ λοχαγοῦ: Ἔχει κὺρ λοχαγὲ σὲ μερικὲς ἡμέρες φεύγεις μὰ ἡ ἀνηλιά σου κοιτάζει νὰ σοῦ βγάλει τ' ὄνομα.

— Τί λές;

— Μὲ ποιὸν μορὲ; Τρελλάθηρες;

— Μπορεῖ. Πῆγαινε καὶ παραφύλαξε ἐκεῖ ποὺ σοῦ εἶπα.

Ἄναψε ὁ λοχαγός. Πάει στὸ σπίτι του.

— Ποῦ εἶναι ἡ Μαρίτσα γυναῖκα;

— Στις φίλες τῆς εἶναι. Ἔ τελευταῖες ἡμέρες εἶναι ἄστο τὸ καμμένο κι' αὐτό.

Ἐκλείσε τὴν πόρτα κι' ἦταν σὺν νὰ γροῦμισε τὸ σπίτι.

Πάει στὶς φίλες τῆς.

— Ποῦ εἶναι ἡ Μαρίτσα;

— Ἄ ἐσεῖς εἶσθε κύριε λοχαγέ; Ἡ Μαρίτσα δὲν ἦλθε ἀκόμα. ὅπου νῆναι θὰ φανεῖ. Πεοῶστε μέσα κύριε λοχαγέ.

— Ὅχι εὐχαριστῶ. Βιάζομαι.

Πῆγε καὶ κορόφτηξε στὶς λεῦκες.

Βγήκα πρώτος ἀπ' τὴ βάρκα. Κοίταξα γύρω. Κανείς.

Τὴν ἔπιασα ἀπὸ τὴ μέση. Τὴν κατέβασα στὴν ἀγκαλιά μου μ' ἕνα γερὸ φίλι.

— Θάσθεις αἴριο;

— Ναί. Γειά σου.

Ἔνα φίλι ἀκόμα. Κι' ἔφυγε.

Σὲ δυὸ λεπτά μου παρουσιάστηκε ὁ κὺρ λοχαγός. Δὲν βρίζω λόγια νὰ πῶ πὼς ἔνοιωσα ἐκείνη τὴ στιγμή.

— Ἔλα δῶ. Ἐσὺ τῆς ἔβαλες αὐτὲς τὶς ἰδέες;

Νὰ κι' ἐτούτη, νὰ κι' ἐκείνη.

— Κύριε λοχαγέ νὰ σᾶς ἐξηγήσω.

— Τί νὰ μου ἐξηγήσεις βρέ; Προιζοθήρα. Χάσων ἀπὸ μπροστά μου. Ἐφυγα καὶ χάθηκα. Δὲν ξανάειδα αὐτὸ τὸ μέρος. Τὴν ἄλλη μέρα τραβήξε στὶς 6 τὸ πρωὶ μὲ τὸ αὐτοκίνητο γιὰ τοὺς φιλιότες. Καὶ τ' ἄλλο πρωὶ ξεινιήσαμε μὲ τὸ μουλάρι γιὰ τὸν Φτελιά.

Ἡ Μαρίτσα μου τί ἔγινε; Ἐφυγε καὶ πάει...

Τὸ ἔμαθα τρεῖς μῆνες ἀργότερα Ἀρρώστησα. Ἦλθε ἡ κυρὰ Φωτούλα. Νὰ μὴν τὰ θυμᾶμαι τώρα γιατί μαζεύεται ἡ τρέλλα καὶ θεωρεῖται μέσα μου. Ὅταν ἤμουνα στρατιώτης κλπ. κλπ.

ΜΙΧ. ΚΟΡΔΩΣΗ

ΣΤΟΝ ΑΘΩΝΑ*

(Ὅδοιπορικὸ)

γ) Παντοκράτορας. Ἡμερολόγιο βιβλιοθήκης - κελιοῦ

Μέρος δεύτερο

27-1-1974

Βρῆκα τὸ μοναστήρι. μετὰ ἀπὸ ἓνα μῆνα ἀπουσίας ἔξω στὸν «Κόσμο», στὴν ἴδια κατάσταση. Τὰ ἴδια πρόσωπα, τὸ ἴδιο δωμάτιο ποῦ θὰ ἔμεινα. Τὰ κρεβάτια καὶ ἡ λιτὴ ἐπίπλωση τῆς κάμαρας ἦταν πάντα στὴ θέση τους, καὶ ἡ θέα ποῦ μὲ περίμενε μόλις πλησίασα στὸ παράθυρο τὸ ἴδιο εὐχάριστη μὲ τὴν πρώτη φορά. Ὁ ἥλιος ἄρχιζε νὰ πέφτει καὶ ἡ σιλουέτα τῆς Σταυρονικήτα φάνταζε μεγαλόπρηνη. Σοῦ δίνεται ἡ ἐντύπωση πὼς στέκεται στὸν ἀέρα αὐτὸ τὸ μοναστήρι. μὲ τὸν ὀμορφο πύργο νὰ ἐξέχει πάνω ἀπὸ τὴ στέγη του καὶ τὶς κλειστὲς ἀπλωταριές του νὰ προβάλλουν σὰν σὲ μακεδονικὸ ἀρχοντικό. Πίσω του, ἀπὸ τὸ μεγάλο μοναστήρι τῶν Ἰβήρων δὲ φαίνεται παρὰ μόνο ὁ ἀρσανάς του. Ἡ ἱστορικὴ Μονὴ ἀναπαύεται στὸ βάθος τοῦ ὄριμου. Ἄν ξανοιχτεῖς λίγες δεκάδες μέτρα στὸ πέλαγος, θ' ἀντικρύσεις τὰ ἐπιβλητικὰ τῆς κτήρια νὰ προβάλλουν ἓνα - ἓνα. Τὰ κελιά τῆς Προβάτας ἀσπρίζουν κάτω ἀπὸ τὰ πόδια τοῦ ἹΑθωνα. Ἐνα ἀπὸ αὐτὰ εἶναι ὁ Μυλοπόταμος, συνδεδεμένο μὲ τὸ πρόσωπο τοῦ ἀγίου Ἀθανασίου τοῦ Ἀθωνίτη. Πιὸ πέρα — δὲ φαίνεται μὲ γυμνὸ μᾶτι — ἡ Μορφανού. Ἐνας ἡμειρωμένος πύργος σώζεται ἀκόμη ἀπὸ τὴν περιώνυμη ἄλλοτε Μονὴ τῶν Ἀμαφινῶν, τῆς ἐμπορικῆς ἐκείνης ἰταλικῆς πόλης, ποῦ τὰ πλοῖα τῆς, δίπλα στὰ βενετικὰ καὶ γενουατικὰ καράβια, διέσχιζαν τὴ Μεσόγειο. Ἐνα δεῖγμα τῆς χριστιανικῆς οἰκουμενικότητος τοῦ ἹΑθωνα. ποῦ ἀργότερα περιορίστηκε σὲ μοναστήρια ὀρθόδοξου μόνο δόγματος. Ἀπὸ τὸ παλιὸ μοναστήρι τοῦ Καρακάλλου διακρίνεται μόνο ἡ κορυφὴ τοῦ γραφικοῦ του πύργου. Πιὸ κάτω, στὴν παραλία, ὀρθώνεται ἀκόμα ὁ παλιὸς ἀρσανάς τοῦ μοναστηριοῦ· ἓνα μικρὸ κάστρο, ποῦ σώζεται σχεδὸν ἀπείραχτο μὲ τὰ τείχη του, τὶς ἐπάλλξεις, τὸν πύργο, καὶ τὴν πύλη, ἀνοιγμένη δύο - τρία μέτρα ψηλὰ ἀπὸ τὸ ἔδαφος.

Σουρουπώνει. Ἡ Σταυρονικήτα παύει νὰ φαίνεται καὶ μόνο ὁ ἹΑθωνας ἀσπρίζει ἀκόμα. Πανσέληνος. Ἐνα λαμπερὸ ζωνάρι βουτάει μὲς τὴ θάλασσα, κάτω ἀπὸ τὸ βράχο ποῦ βρίσκεται μπροσιὰ μου, καὶ φτάνει μακριά, ὅσο κόβει τὸ μᾶτι. Ἐνας πίνακας μαγευτικός. Κάτω ἀπὸ τὸ παράθυρό μου ἓνα μικρὸ σπιτάκι, μιὰ γέρικη ἐλιά γαντζωμένη στὴν πέτρα πάνω ἀπὸ τὸ γκρεμὸ, βράχια λουομένα ἀπὸ τὸν ἀφρὸ τοῦ ἀπαλοῦ κύματος, καὶ δεξιὰ τὸ περίγραμμά τῆς ἀκτῆς ποῦ χάνεται στὸ σκοτάδι.

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τόμου, σελ. 929.

3-2-1974

Ἔχω καμποσες μέρες πού βρίσκομαι στό μοναστήρι τοῦ Παντοκράτορα, ἀλλά τόν μπάρμπα Λιά τόν εἶδα γιά πρώτη φορά σήμερα. Εἶχε ἔρθει ἐδῶ καί εἴκοσι μέρες στό μοναστήρι μὲ σκοπὸ νὰ βρεῖ δουλειά. Πρὶν πολλὰ χρόνια, νέος ἀκόμα, εἶχε δουλέψει γιά πολὺ καιρὸ στό μοναστήρι τοῦ Ζωγράφου. Θυμήθηκε τὰ παλιὰ καὶ ἤρθε ξανά στό Ὅρος, μὰ ὁ «ἐπίτροπος» δὲν τοῦ εἶπε πόσα θὰ παίρνει. Κοντὸς κιο ἀδύνατος, γύρω στὰ ἐξήντα, ἀπὸ μακριὰ σοῦ δίνει τὴν ἐντύπωση ὅτι πέρασε μιὰ βασανισμένη ζωὴ. Ἔρχεται σχεδὸν κάθε βράδυ καὶ κουβεντιάζουμε. Αἰσθανόμαστε ἀλληλέγγυοι μέσα σ' ἐκεῖνο τὸ φιλόξενο, ἀλλὰ ἀσυνήθιστο γιά μᾶς περιβάλλον. Τοῦ ζητῶ καὶ μοῦ λέει τραγούδια τοῦ τόπου του. Καμιά φορά ἡ κουβέντα ἔρχεται στό μοναστήρι καὶ στοὺς καλόγερους. Βλέπεις τότε τὰ πονηρὰ μάτια του νὰ σπιθίζουν ἀπὸ περιέργεια.

Ἄρχισα νὰ ἐξοικειώνομαι μὲ τὸ περιβάλλον τοῦ μοναστηριοῦ. Οἱ καλόγεροι κλειστοὶ σὶν ἑαυτοὺς, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἀρχοντάρη πού ἀναγκαστικά ἔρχεται σ' ἐπαφὴ μὲ τοὺς ξένους, παρουσιάζονται συνήθως πρὶν καὶ μετὰ τὸν ἑσπερινό. Καμιά φορά στέκονται γιά λίγο ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ κελιοῦ τους, ὅπου ἀναπαύονται ἢ καταγίνονται μὲ τὸ ἐργόχειρο. Μὰ κι ὅταν κινουῦνται σπάνια τοὺς βλέπεις στὴν αὐλή. Προσιμῶν τις στοῦς καὶ τις οκτιές. Ἀπὸ τοὺς ἐργάτες τῆς Μονῆς ἐλάχιστοι μπαίνουν στό μοναστήρι. Λιγοστοὶ καὶ οἱ ἐπισκέπτες φεύγουν ξαφνικά, ὅπως ἔρχονται.

Τώρα γνωρίζω εὐκόλα τοὺς χτύπους ἀπὸ τὰ σήμαντρα. Στὴν ἀρχὴ σημαίνει μιὰ μικρὴ καμπάνα κι ἀμέσως μετὰ τὸ τάλαντο· ἡ ξύλινη δηλαδὴ σανίδα πού κρατᾶει ὁ ἐκκλησιαστικὸς στό χέρι καὶ τὴν χτυπάει, περπατώντας γύρω - γύρω στό μοναστήρι. Ἀμέσως μετὰ ἔρχεται ἡ σειρὰ τοῦ ξύλινου κόπανου καὶ τοῦ σιδερένιου σήμαντρου, πού βγάζει ὀξεῖς καὶ γλυκοὺς ἤχους. Οἱ μεγάλες καμπάνες πού κρέμονται πάνω στό νάρθηκα τῆς ἐκκλησίας σημανοῦν μόνο τις Κυριακὲς καὶ τις γιορτιές. Τις χτυπάει ὁ καμπανάρης πού ἔχει ἀσκηθεῖ γιά πολὺ καιρό. Βάζει σὲ ἐνέργεια χέρια, πόδια, ἀκόμη καὶ τὰ δόντια γιά νὰ κουμαντάρει ὅλα τὰ σκoiνιά πού κινουῦν τὰ γλωσσίδια. Στὴν ἀρχὴ ὅλα αὐτὰ τὰ χτυπήματα σὲ νευριάζουν καὶ σὲ διασκεδάζουν μαζί. Μὲ τὸν καιρὸ ὅμως τὰ συνηθίζεις. Τὰ θεωρεῖς κι αὐτὰ ἀπαραίτητα στὴν κλειστὴ ζωὴ τοῦ μοναστηριοῦ.

10-2-1974

Σήμερα ἀποφάσισα νὰ σπᾶσω τὴ μονοτονία καὶ νὰ ἐπισκεφθῶ τὴ Μονὴ Σταυρονικήτα. Εἶναι τὸ πιὸ κοντινὸ μοναστήρι σὶν Παντοκράτορα. Μὲ τὸ καῖκι φθάνεις σὲ λιγότερο ἀπὸ δέκα λεπτά. Ἀπὸ τὸ μονοπάτι σοῦ φαίνεται πὼς δὲ θὰ κάνεις πάνω ἀπὸ μισὴ ὥρα, γελιόσαι ὅμως, γιατί ἀνεβαίνεις πολὺ ψηλὰ καὶ ἡ μεγάλη βλάστηση σοῦ κλείνει τὸ δρόμο. Ἀπὸ τὴν ἀντίθετη πλευρὰ καὶ ἀπὸ τὸ μέρος τῆς θάλασσας μοιάζει μὲ φρούριο. Ὁ ψηλὸς καὶ κομψὸς πύργος του ἐνισχύει τὴν ἐντύπωση αὐτή. Ρακί, λουκούμι καὶ κρύο νερὸ μᾶς περίμενε σ' ἓνα νεοφτιαγμένο δωμάτιο, δίπλα στὴν πύλη, κοσμημένο μὲ τοιχογραφίες νεωτερίζουσες, ξένες πρὸς τὴ ζωγραφικὴ τοῦ Ἄθωνα.

Ὁ ἐσωτερικὸς κόσμος τοῦ μοναστηριοῦ εἶναι ἀσφυκτικὰ στενός. Μόνο μπροστὰ ἀπὸ τὴν εἴσοδο τῆς ἐκκλησίας ξανοίγεται ἓνα μικρὸ προαύλιο. Στις ἄλλες τρεῖς πλευρὲς ὁ ναὸς δὲν ἀπέχει ἀπὸ τοὺς τοίχους τῶν κελιῶν παραπάνω ἀπὸ δυὸ μέτρα. Μὲ τὴν τοιχογράφηση τοῦ καθολικοῦ ἀσχολήθηκε ὁ

Θεοφάνης ὁ Κρής, ὁ ἐμπνευσμένος ἐκεῖνος ζωγράφος πού, μαζί μὲ τὸν Παν-σέληνο, ἡ μνήμη του θά μείνει ἀνεξίτηλη στὸ Ὑόρος. Ἡ Λαύρα, τὸ Κουτλου-μούσι, ἡ Μολυβοκκλησιά εἶχαν τὴν τύχη νὰ κοσμηθοῦν ἀπὸ τὸ χέρι του ἢ ἀπὸ μαθητές του. Ὁ Θεοφάνης εἶναι ὁ κυριότερος ἐκπρόσωπος τῆς κρητικῆς σχολῆς μὲ τὶς ἄψογα δογματικά εἰκόνες, τὶς ἡρεμὲς σκηνές, τὴν ἀρχοντικὴ εὐγένεια τῶν προσώπων. Στὰ ἔργα του ἀντικατοπτρίζεται τὸ πνευματικὸ πάθος, μαζί μὲ τὸν παλμὸ τῆς ζωῆς.

12-2-1974

Γιὰ τὸ βραδινὸ δεῖπνο καθήσαμε τέσσερις στὸ τραπέζι· ἕνας ξένος καλόγερος μὲ συνειδήση πανορθόδοξη κι ἕνας φοιτητὴς τῆς ἰατρικῆς ἦσαν ἀπὸ τὸ ἀπόγευμα φιλοξενούμενοι τοῦ ἀρχονιάρη. Ὁ καλόγερος ἦταν κελιώτης. Ψηλὸς κι ἀδύνατος, τὸν ἔβλεπα γιὰ πρώτη φορά. Ὁ μελλοντικὸς γιατρός ἀγνόησε τὸ παρουσιαστικὸ του καὶ τοῦ ἔκανε ἀπευθείας τὴν κλασικὴ ἐρώτηση:

— Πάτερ τί σ' ἔκανε κι ἦρθες στὸ Ὑόρος;

Ἡ ἀπάντησις ἦταν ἀπρόσμενη.

— Γιὰ νὰ ζήσω.

— Γιὰ νὰ ζήσης σύμφωνα μὲ τὸ νόμο τοῦ Θεοῦ;

— Ὁχι. Αὐτὸ ἐξυπακούεται. Γιὰ νὰ καταλάβω τὴ ζωὴ. Καὶ μπροστὰ στὰ ἐκπληκτὰ μάτια μας ἄρχισε νὰ μᾶς ἐξηγεῖ: Ὑἔξω τὸν καιρὸ δὲν τὸν καταλαβαίνεις πὼς φεύγει. Ἐδῶ σηκώνουμαι ἀχάραγα κι ἔχω μπροστὰ μου μιὰ ὀλόκληρη μέρα. Ναι, δέκα ὀκτὼ ὥρες! Μετὰ τὸν ὄρθρο κι ὡς νὰ πέσει ὁ ἥλιος φροντίζω νὰ μὴν πάει χαμένο οὔτε λεπτό. Συνηθισμένες μου ἀσχολίες τὸ κελί, τὸ παρεκκλήσι, τὸ μπιστόνι, τὸ ζευγάρι κι ὁ κῆπος μὲ τὰ φουντούκια. Ἡ ρουτίνα δὲν μὲ τροιάζει. Εἴκοσι χρόνια ἢ ἴδια ζωὴ. Σπάνια φεύγω ἀπὸ ἐκεῖ· τὶς περισσότερες φορὲς γιὰ νὰ πάω στὶς Καρυές. Κάθε βράδυ μόνο, πρὶν τὴ δύση, ξεμακραίνω κι ἀνεβαίνω στὸ διάσελο, μοῖα ὥρα δρόμο. Ἐκεῖ μὲ βρίσκει τὸ ἡλιοβασίλεμα. Θωρώντας ἐκείνη τὴ στιγμὴ ἕνα μαζί του. Πιστέψτε με, ὅταν ἔρχονται κοσμικοὶ στὸ κελί μου, βιάζομαι νὰ μὲ χαιρετίσουν. Μοῦ φαίνεται πὼς μοῦ κόβουν τὸ νῆμα τῆς αἰωνιότητος...

Ὅταν παρατήρησα ὅτι αὐτὸς μπορούσε νὰ ἀπολαμβάνει τὴ δύση ἀπὸ ἕνα ὕψωμα, ἐνῶ τὴν ἴδια στιγμὴ οἱ μοναστηριακοὶ κλείνονταν πίσω ἀπὸ τὴ βαρεῖα πόρτα τῆς Μονῆς, μοῦ ἀπάντησε κοφτά: «Γι' αὐτὸ ἐγὼ δὲν πῆγα σὲ μοναστήρι».

18-2-1974

Μὲ τὸ χτύπημα τοῦ τάλαντου βρέθηκα στὸ καθολικὸ γιὰ τὸν ἑσπερινὸ. Μέσα στὴ σκοτεινὴ ἐκκλησία ὁ κάθε καλόγερος ζωωμένος στὴ θέση του· ὁ κάθε καλόγηρος στὸ διακόνημά του Ὑὸλα μὲ τὸν ἴδιο ρυθμὸ· οἱ ἴδιες κινήσεις, τὰ ἴδια πρόσωπα. Οἱ ἐποσκέπτες μὲ τὶς φωτογραφικὲς μηχανὲς στὸ χέρι, πού ἔρχονται κάπου - κάπου καὶ καρφώνουν τὰ μάτια τους πάνω στοὺς τοίχους τῆς ἐκκλησίας, μῆπως κι ἀνακαλύψουν καμιά ξεχασμένη τοιχογραφία. δὲ σπᾶνε τὴ λειτουργικότητα τῆς στιγμῆς. Μιὰ ποικιλία στὴν ὄραση πού ἐξαφανίζεται ἀμέσως χωρὶς ν' ἀφήσει ἴχνη. Ὁ μονότονος ἦχος τοῦ κανονάρχου καὶ τοῦ διαβασιτῆ κυριαρχοῦν στὴν ἀκοή. Οἱ ἀργὲς κινήσεις τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δεσποζοῦν στὸ χῶρο. Ἡ ἀτμόσφαιρα φορτισμένη ἀπὸ τὸ λιβάδι τοῦ θυμιατοῦ. Βραδυάζει... Ἐλθόντες ἐπὶ τὴν ἡλίου δύσιν, ἰδόντες φῶς ἑσπερινὸν ὕμνοῦμεν πατέρα υἰὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα Θεόν... Ἡ ὠδὴ τοῦ Λυχνι-

κοῦ σὲ πλήρη συμφωνία μὲ τὸ περιβάλλον. Ὁ λόγος μὲ τὸν κῶρο. Τὰ βιαστικά σουτὰ βήματα τῶν μοναχῶν εἰς τὸ δάπεδο τοῦ καθολικοῦ κλείνουν τὴν ἱεροτελεστία, ὁ ἀπόηχος ὅμως τῶν λόγων μένει ὡς ἀργά

24-3-1974

Ἄνοιξη. Ἡ φύση σφύζει ἀπὸ ζωὴ. Ποικίλα χρώματα λουλουδιῶν. Ἀμέτρητοι θόρυβοι ἀπὸ τὶς φωνὲς τῶν ἀγριμιῶν καὶ τῶν πουλιῶν, τὸ βούισμα τῶν ἐντόμων καὶ τὸ κελάρυσμα τοῦ νεροῦ στὰ σκιερὰ ποτάμια. Γιὰ ἑκατοντάδες χρόνια ἡ ὁμορφιὰ αὐτὴ τῆς φύσης μένει ἡ ἴδια. Ἡ περιγραφή τῆς ἀγιορείτικης φύσης ἀπὸ τὸν βυζαντινὸ ἱστορικὸ Γρηγορᾶ θὰ μένει ἐπίκαιρη γιὰ ὅλες τὶς ἐποχὲς «...ρεῖ πανταχόθεν ὥσπερ ἐκ θησαυρῶν τό τε εὐπνουν τῆς ὀδμῆς καὶ τὸ τοῦ ἄνθους εὐχρουν· δένδρεσι τε πολυειδέσι κομᾶ καὶ ἄλλῃ καὶ λειμῶνας ποικίλους, πλουτεῖ καὶ γένει παντοίων ὀρνίθων περιεχεῖται καὶ σιμῆνῃ μελιτιῶν ἐκεῖ περιτρέχει τὰ ἄνθη, καὶ ἡρέμα τὸν ἀέρα περιβομβεῖ... καὶ μάλισθ' ὅτι ἐκ μέσου τοῦ ἄλλοιους καὶ τῶν φυτῶν ἐκείνων ἄρθριος ἡ τῆς ἀηδόνης ἠχήσασα μουσικὴ συνάδοι τοῖς ἐκεῖ μονάζουσιν εἰπεῖν καὶ συνυμνοῖ τὸν κύριον... καὶ ἅμα πηγαῖς αὐτοφυῶν ὑδάτων ὁ κῶρος ἄρδεταί τε καὶ περιαντιλεῖται πολλαῖς...». Ἡ νεαρὰ ἡλικία τῆς φύσης καὶ τὰ φανταχτερὰ τῆς χρώματα σὲ χτυπητὴ ἀντίθεση μὲ τοὺς μαυροφορεμένους ἡλικιωμένους καλόγερους. Ἐδῶ ἀρχίζει ἡ ζωὴ κι ἐκεῖ τελειώνει. Χάσμα ἀγεφύρωτο, ἀφοῦ ἡ ζωὴ τῶν μοναχῶν δὲν εἶναι παρὰ μιὰ προετοιμασία γιὰ μιὰ ἄλλη, μετὰ τὸ θάνατο, ζωὴ

Τὸ Πάσχα πλησιάζει. Πόσο ταιριαστὴ θὰ εἶναι ἐδῶ ἡ Μεγάλῃ Ἑβδομάδα! Τὰ λουλούδια τοῦ ἐπιταφίου, σκορπισμένα ἀπλόχερα ἔξω ἀπὸ τὸ μοναστήρι, καὶ οἱ μαυροφοροῦσες μυροφόρες, ἀμέτρητες ρασοφόρες μορφές. Σταυρός, τὰ καθημερινὰ καλογερικὰ πάθη καὶ ἀποκαθήλωση, ὁ θάνατος. Νὰ ὑπάρχει ἄραγε Ἀνάσταση;

20-4-1974

Τὸ φῶς πλήθυνε μέσα στὴ μεγάλη αἴθουσα τῆς Βιβλιοθήκης. Ἡ θάλασσα γαλήνεψε. Δυὸ καίκια εἶχαν ρίξει ἀπὸ τὸ πρῶν ἄγκυρα. Λίγες ὀργιές μακριὰ ἀπὸ τοὺς βράχους τῆς ἀκτῆς. Ἦταν χάρμα νὰ τὰ βλέπεις ἀκίνητα, πάνω στὸν καθρέφτη τῆς θάλασσας νὰ περιτριγυρίζονται ἀπὸ ἀμέτρητους γλάρους, πὺλ βουτοῦσαν καὶ ἄρπαζαν μὲ λαμιαργία ὅτι ἄχρηστο πετοῦσαν οἱ ψαράδες. Ὅταν σὲ λίγο οἱ βάρκες κίνησαν, τὰ ψαροπούλια πέταξαν τσοῦρ-μο καμὰ διακοσιὰρὶά μέτρα πρὸ πέρα, πάνω σ' ἓνα θεόρατο βράχο, πὺλ ἔγινε κάτασπρος κάτω ἀπὸ τὸ ἀπαλὸ φτέρωμά τους.

Δυὸ κιτρινωμένα χειρόγραφα φύλλα, κολλημένα εἰς τὸ τέλος μιᾶς ὀγκώδους παρακλητικῆς, μοῦ ἔμειναν στὰ χέρια, ἀμέσως μόλις ἄνοιξα τὸ παλιὸ σκωροφαγωμένο βιβλίον. Ἀπὸ τὰ καλογερικὰ σημειώματα πὺλ εἶχα ὡς τώρα διαβάσει, ἤμουν συνηθισμένος σὲ ἀπλὲς ἐνθυμήσεις, σὲ ὕμνους καὶ σὲ κτητορικὰ σημειώματα πὺλ καταλήγουν συνήθως σὲ φοβεροὺς ἀναθεματισμοὺς γιὰ κεῖνον πὺλ θὰ τολμήσει νὰ «ἀποξενώσει» τὸ βιβλίον. Ὁ χαρακτήρας τούτης τῆς ἐνθυμήσεως ἦταν τελείως διαφορετικὸς. Ἦταν μᾶλλον μιὰ ἀπλὴ ὁμολογία πίστεως «... Ὁ Ἄθως ξεπροβάλλει πάνω ἀπὸ τὶς κορφές τῶν δέντρων πάντα ὁ ἴδιος. Βλέπω τὸ ἄπειρο σ' ἓνα κομμάτι θάλασσας καὶ οὐρανοῦ. Γύρω μου τὰ ψηλόκορμα δέντρα ζοῦν ἢ φθειρίζονται, ἀλλὰ δὲν τὸ νοιώθω. Τὸ δροσερὸ νερὸ στάζει λίγο - λίγο ἀπὸ τὴ σχισμὴ τοῦ βράχου καὶ γεμίζει ὡς

τὸ πρῶτὸ τῆ μικρῆ λακούβα. Γιὰ πενήντα χρόνια δὲ στέρεψε· δὲ λιγότεψε οὔτε αὐξήθηκε. Πενήντα χρόνια συνέχειας. Ἡ αἰωνιότητα, ὁ Θεός... Στὸν κήπο ἡ νέα φύτρα τρύπησε τὸ ἔδαφος πασχίζοντας νὰ βγεῖ στὸν ἀέρα. Αὔριο κιάλας τὸ χῶμα θὰ ἔχει πρασινίσει. Ἀπὸ τῆ Δύση φτάνουν βαρειά σύννεφα. Ἡ καταγίδα ξεοπάει. Τὰ δέντρα λυγίζουν σκεπάζοντας γιὰ μιὰ στιγμή τὸ πέτρινο κομμάτι τοῦ Ἄθωνα ποῦ φαίνεται ἀπὸ τὸ παράθυρό μου. Τὰ κύματα θέριασαν ἢ θάλασσα ταραίζεται. Σὲ λίγο θὰ φανεῖ τὸ καῖκι γιὰ τὴν Ἱερισσό. Ὁ κόσμος μεταβάλλεται. Ἡ ἐξέλιξη, ὁ Θεός...».

Τὰ δύο ψαροκάϊκα κύλησαν ἀργὰ καὶ κρύφτηκαν πίσω ἀπὸ τὶς ἀπλωταριές τοῦ μοναστηριοῦ. Ὅταν σὲ λίγη ὥρα διάβηκα τὴ μεγάλη πύλη τῆς Μονῆς, τὰ εἶδα νὰ ἀναπαύονται πάνω στὰ ἴσους νερὰ τοῦ μικροῦ περικλειστοῦ λιμανιοῦ. Δίπλα τους, οἱ ψαράδες εἶχαν ἀπλώσει τὰ δίχτυα πάνω στὶς τοιμντένιες ἀποβάθρες τοῦ ταρσανᾶ, ἔχοντας συντροφιά δυὸ νέους καλόγερους ποῦ κατέβηκαν ἀπὸ τὰ κελιά τους ἀμέσως μόλις εἶδαν τὰ πλεούμενα ν' ἀράζουν στὸ λιμάνι.

28-4-1974

Ἦρθε ἡ ὥρα ν' ἀποχαιρετήσω τὸ μοναστήρι. Τὸ καῖκι πέρασε νωρὶς γιὰ τὸ μοναστήρι τῶν Ἰβήρων καὶ θὰ ἐπέστρεφε γρήγορα γιὰ τὴν Ἱερισσό. Σὲ λίγο φάνηκε ἀπὸ τὴ μεριά τοῦ Σταυρονικήτα καὶ πλευρίσε προσεκτικὰ τὴν πέτρινη ἀποβάθρα. Ἦμιουνα ὁ μοναδικὸς ἐπιβάτης. Ἔκανα γιὰ δεύτερη φορὰ τὴν ἴδια διαδρομὴ, ἀλλὰ μόλις τώρα χαιρόμουν τὴ θέα τοῦ τετράωρου ταξιδιοῦ. Τὸ χειμῶνα ποῦ πρωτοπέρασα ἔκανε τόσο κρύο ποῦ δὲν τόλμησα νὰ ξεμυτίσω ἀπὸ τὸ ἀμπάρι τοῦ καϊκιοῦ. Πέρασαμε τὸν Κάβο τῆς Κολιπσοῦς καὶ σὲ λίγο φάνηκαν τὰ ἐρείπια τῆς Ἀθωνιάδας Σχολῆς, πνιγμένα μὲς τὸ πρᾶσινο. Πρόβαλαν πάνω ἀπὸ τὸν ὀρίζοντα πρῶτα οἱ καμάρες τοῦ ὑδραγωγείου καὶ μετὰ τὰ ἐρείπια τῆς Σχολῆς. Πάσχισε ὁ Εὐγένιος Βούλγαρης νὰ ἀναδείξει τὴν Ἀθωνιάδα ἀντάξια τῶν προσδοκιῶν, ἀλλὰ δὲν μπόρεσε. Τὸ Ὅρος καὶ ὁ μοναχισμὸς ἦταν ἔξeno σὲ διδασκαλίες «φιλοσοφικῶν, λογικῶν καὶ θεολογικῶν ἐπιστημῶν». Δέχθηκε ἐξαρχῆς τὸν φωτισμένο δάσκαλο σὰν ἔξeno σῶμα καὶ τὸν ἀπέβαλε γρήγορα. Τὸ μέλλον τῆς Ἀθωνιάδας ἦταν πιὰ καταδικασμένο. Σὲ λίγο πρόβαλε τὸ Βατοπέδι μεγαλόπρεπο. Μονοκόμματος φρουριακὸς ὄγκος χαμηλά, καὶ πάνω σειρὲς ἀπὸ κελιά μὲ ἀμέτρητα παράθυρα. Ἀπὸ δῶ φαίνεται σὰν περήφανη τειχιωμένη πολιτεία, ποῦ ἀψηφάει τὰ βλέμματα τῶν θαλασσινῶν ληστῶν. Δὲν ἔχει παρὰ νὰ κλείσεις τὰ μάτια σου καὶ νὰ τοὺς δεῖς νὰ πετάγονται ἀπὸ τὶς φοῦστες τους μὲ τὰ μελαμψά τους κορμὰ καὶ τὰ τοιγκελωτά τους μουτιάκια καὶ νὰ περιτριγυρίζουν τὸ κάστρο μὲ οὐρανομήκεις κραυγές.

Ἡ ἀκτὴ τοῦ ὀρμίσκου ὅπου εἶναι χτισμένος ὁ Ἐσφιγμένος μόλις ποῦ φτάνει νὰ χωρέσει τὸ μοναστήρι, ποῦ μοιάζει ἔτσι νὰ εἶναι σφηνωμένο ἀνάμεσα σὲ δυὸ λόφους. Πέντε - ἕξι ἐπιβάτες πήδησαν μέσα στὸ καῖκι, οἱ περισσότεροι μοναχοί. Ἐνας λαϊκὸς γεροντάκος πάσχιζε μὲ χίλιες χειρονομίες νὰ βάλλει μιὰ μηχανὴ μέσα στὸ πλεούμενο, λὲς κι ἦταν αὐτὸς μόνος ποῦ φρόντιζε γιὰ τὰ συμφέροντα τῆς Μονῆς. Τὴν πρώτη φορὰ ποῦ πέρασα ἀπὸ δῶ πέντε - ἕξι κυνηγοὶ μπῆκαν καὶ γέμισαν τὸ καῖκι, πρὸς μεγάλη χαρὰ τοῦ καπετάνιου. Τὸ χειμῶνα δὲν εἶναι σπάνια ἡ παρουσία τους. Τὸ Ὅρος προσφέρεται καὶ γιὰ τέτοιου εἴδους ἀπολαύσεις. Ἀκόμα καὶ πολλοὶ μοναχοὶ ἀψηφοῦν τοὺς κανονισμοὺς καὶ κάπου - κάπου ἀρματώνονται.

Ἐκ τῶν Ἐσφιγμένον ὁ ἄρσαναὶ τοῦ σέρβικου μοναστηριοῦ ἀπέχει ἐλάχιστα λεπτά. Τὸ Χιλαντάρι εἶναι κοντὰ μοιή ὥρα ἀπόστασι ἀπὸ δῶ. Ἡ περιοχὴ ποὺ ἀπλώνεται μπροστὰ μας εἶναι ἀπὸ τὶς ποὺ μαγευτικὴς. Σὲ ἀντίθεσι μὲ τὸ ὑπόλοιπο Ὁρος τὸ ἔδαφος τῆς εἶναι πεδινὸ καὶ ἀνοιχτό. Ἐνα δάσος ἀπὸ λιγερόκορμα δέντρα δροοῖζον τὸν τόπο πίσω ἀπὸ τὸν ἄρσανά. ἐνῶ ἀκόμη ποὺ πίσω ἕνας πανύψηλος πύργος, κτίσμα τοῦ Ἁγίου Σάββα, ὀρθῶναι ἀγέρωχα τὸ ἀνάστημά του. Δεξιότερα, σ' ἕνα μικρὸ ἀκρωτήρι, ἔρείπια ἀπὸ τὸ παλιὸ μοναστήρι τοῦ Ἁγίου Βασιλείου, ἐγκαταλειμμένα ποῖος ξέρει γιὰ ποῖα αἰτία.

Ἡ θάλασσα, ἡρεμὴ ὡς τότε, ἄρχισε νὰ φουσκῶναι καὶ νὰ μᾶς ραντίζει μὲ τὸν ἀφρὸ τῆς στὸ πρόσωπο. Σὲ λίγο θὰ περνούσαμε τὸν κάβο καὶ θὰ ξανοιγόμεστε στὰ νερά τῆς Ἱερισσοῦ. Πίσω μας ὁ ἄρσαναὶ τοῦ σέρβικου μοναστηριοῦ φαινόνταν μὲ δυσκολία. Κόρφοι καὶ κάβοι χάνονταν μέσα στὴν καλοκαιρινὴ ἀχλύ. Εἶχαμε ξεμακρύνει τόσο. ποὺ ἡ κορυφὴ τοῦ Ἄθωνα ξεθώριασε στὴν ὄρασή μας. Μὲ τὸ πέρασμα τοῦ κάβου τὰ πάντα χάθηκαν. Ἡ Ἱερισσοὺς μᾶς περίμενε. Τὸ ὄνειρο διαλύθηκε.

ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗ

Σ' ἕνα πράσινο λειβάδι θὰ ξυπνήσω μιὰ μέρα
 θὰ νοιώθω τὸν ἥλιο ζεστὸ
 κι ἡ δροσιὰ τῆς αὐγῆς θὰ ποτίζει τὰ φύλλα.
 Θᾶναι σὰν τὰ δάκρυά μου
 ποὺ θὰ κινήσω νὰ μαζέψω
 μῦρα γιὰ τοὺς ἀγαπημένους.
 Θὰ ἀκουμπήσω τότε τὸ πρόσωπό μου
 στὰ δύο μου χέρια·
 ἀνάμεσα σ' αὐτὸ ποὺ εἶμαι καὶ σ' αὐτὸ
 ποὺ θᾶπρεπε νὰ εἶμαι
 σ' αὐτὸ ποὺ ἔχω καὶ σ' αὐτὸ ποὺ θᾶθελα
 ποὺ θὰ μοῦ ἴδινε τὴ χαρὰ
 ὑπάρχει τόση ἀπόστασι...
 Κι ἐνῶ θὰ προσπαθεῖ τὴ χαρὰ νὰ μοῦ κλέψει
 ἢ ἀπογοήτευσῃ, ἢ ἀπόγνωσῃ,
 θᾶρθει ἡ ψυχὴ μου ν' ἀκουμπήσει
 τὴ φτωχὴ μου καρδιὰ
 καὶ νὰ μοῦ δώσει τὴν ἐλπίδα πῶς:
 «Κύριος ποιμένει με
 καὶ οὐδὲν μὲ ὑστερήσει».

ΜΑΡΙΑ Ε. ΔΙΚΗΤΑ

ION CARAGIALE*

Μετάφραση από τὰ ρουμανικά:

ΜΑΡΙΑΣ ΜΑΡΙΝΕΣΚΟΥ — ΧΥΜΟΥ

ΚΟΡΙΟΛΑΝ ΔΡΑΓΑΝΕΣΚΟΥ

Τώρα και μερικά χρόνια ανάμεσα στους πιό εκλεκτούς φοιτητές του Πανεπιστημίου μας ήταν και ο νεαρός Κοριολάν Δραγανέσκου. Νέος, προικισμένος με ζωηρή εξυπνάδα, μπρούντζινο χαρακτήρα, τεμπεραμέντο ήρωα. Έκτός απ' αυτά τα χαρίσματα, η φύση τον είχε προικίσει με εύγλωπτα ρήτορα, με δύναμη άκαταμάχητη. Έννοείται πως με τέτοια προτερήματα ο Κοριολάν Δραγανέσκου έπρεπε να φθάσει έπικεφαλής των συναδέλφων του. Και πράγματι ήταν έπικεφαλής τους σ' όλες τις διαδηλώσεις της φοιτητικής νεολαίας. "Όταν η γενναιοφύχη φοιτητική νεολαία δεν μπορούσε να μείνει αδιάφορη μπροστά στα πολιτικά συμβάντα, άποφάσιζε να πεί κι' αυτή τον λόγο της. 'Ο Κοριολανός συγκέντρωνε την φοιτητική νεολαία, την όργάνωνε, την ένθουσιαζε και την όδηγοϋσε στο άγαλμα του Μιχαήλ του Γενναίου¹. Μέχρις εδώ ο Κοριολάν ήταν σπουδαίος, ασύγκριτος, μα στο άγαλμα του ήρωα του Καλουγαρένου² γινόταν ύπέροχος. 'Ο λόγος που έκφωνοϋσε ήταν τόσο συγκλονιστικός, ώστε όταν τον άκουες, άποροϋσες για την άπάθεια του μπρούντζινου ήρωα και άναρωτιόσουν πως και δεν ξεπετεύει όπως ξεπέζευε κάποτε ο συνοδός του Ντόν Χουάν για να κάνει κι' αυτός μιάν έπίδειξη.

"Όσες φορές άκουα τον Κοριολάν να ένθουσιαζει την μεγαλόφυχη νεολαία — και τότε άκουσα πολλές φορές — σκεπτόμουνα πως αυτός ο νέος είχε άργήσει να έλθει στον γήινο κώρο με τουλάχιστο διακόσια - τριακόσια χρόνια! Θάπρεπε να είχε γεννηθεί τον καιρό που η τυραννία έπνιγε τους λαούς, όταν δεν είχαν ακόμα προκηρυχθεί τα δικαιώματα του ανθρώπου, όταν οι λαοί βογγοϋσαν καταπατημένοι από τους τυράννους. Πόσο θάθελα νάβλεπα τους τυράννους μπροστά στον Κοριολάν! Είμαι βέβαιος πως η προκήρυξη των ανθρώπινων δικαιωμάτων δεν θα άργοϋσε τόσο! Σήμερα όμως; Σήμερα που χαιρόμαστε τόσες έλευθερίες, οι άνθρωποι ούτε καν θυμούνται την τυραννία, όταν η πρόοδος δεν βρίσκει μπροστά της κανένα έμπόδιο. 'Εν τούτοις και σήμερα παρουσιάζονται τόσες περιστάσεις, όταν η δημόσια τάξη θα διαταράσσονταν χωρίς την επέμβαση της νεολαίας. Για να σχηματίσουμε μιάν ιδέα για τον Κοριολάν Δραγανέσκου και για την δράση αϋτου του άγνωστου, δεν θα έπεκταθώ σε πομπώδεις φράσεις. Θα περιορισθώ ν' αναφέρω μερικά περιστατικά από την έποχή που αυτός ο νέος πήγαινε συχνά στο άγαλμα του Μιχαήλ του Γενναίου.

Να τα εξετάσουμε:

"Η πανεπιστημιακή νεολαία με έπικεφαλής πάντοτε τον εκλεκτό φοιτητή της Νομικής, τον έξαιρετο Κοριολάν Δραγανέσκου, ξεκίνησε σύσσωμη από το Τσιμιστζίου³ για να κατευθυνθεί προς το άγαλμα του Μιχαήλ του Γενναίου, όπου ήθελε να άποτίσει φόρο τιμής στον μεγάλο έθνικό ήρωά μας. "Αν και οι

* 'Ο ΙΟΝ LUCA CARAGIALE (έλληνικης καταγωγής) είναι ο μεγαλύτερος Ρουμάνος δραματογράφος. Στα διηγήματά του σατιρίζει ανθρώπους και καταστάσεις με πολύ χιούμορ.

1. Το άγαλμα του ήγερμόνα Μιχαήλ του Γενναίου ύψώνεται στο κέντρο του Βουκουρεστίου, άπέναντι στο Πανεπιστήμιο.
2. Καλουγαρένο, τοποθεσία στα νότια της Ρουμανίας, όπου ο Μιχαήλ ο Γενναίος κατατρόπωσε τους Τούρκους (1599).
3. Τσιμιστζίου, κεντρικός κήπος του Βουκουρεστίου.

φοιτητές προχωρούσαν με τάξη, στην άκρη της λεωφόρου τούς σταμάτησε όμάδα από αστυνομούς, ανθρώπους της Ασφάλειας και τραμπούκοι. "Αν και ο νεαρός Κοριολάν Δραγανέσκου διαμαρτυρήθηκε μαζί μ' όλη την νεολαία, εν όνοματι των δικαιωμάτων που είναι έγγεγραμμένα στο Σύνταγμα, οί άθλιοι αστυνομοί δέν τούς άφησαν νά προχωρήσουν.

Τότε ο ήρωας Κοριολάν Δραγανέσκου, φώναξε:

— Άδέλφια, έλάτε κατόπιν μου, στο άγαλμα του Μιχαήλ του Γενναίου και θέλπω νά προχωρήσει. Η γεμάτη ένθουσιασμό νεολαία θέλπω νά ακολουθήσει τόν ήρωα. Οί δήμιοι άρχισαν τότε νά χτυπάν δεξιά και άριστερά με ρόπαλα και με μαγκούρες.

"Άλλο.

Ο νεαρός Κοριολάν Δραγανέσκου, ο ήρωας φοιτητής που βρίσκονταν έπι κεφαλής της νεολαίας του Πανεπιστημίου πιάστηκε χθές βράδυ στην λεωφόρο από τούς τραμπούκους της αστυνομίας. Τώρα βρίσκεται στην φυλακή απομεμονωμένος, χωρίς νά μπορει νά έπικοινωνήσει ούτε καν με τούς γονείς του. Λένε πως τόν έχουνε χτυπήσει βαριά και τόν έχουν κακομεταχειριστεί στην φυλακή. Γι' αυτό ο άθλιος δικαστής, του όποιου τó όνομα δέν τó αναφέρουμε από αισχος στην έφημερίδα μας, δέν έπιτρέπει σέ κανένα νά δει τó νεαρό θύμα αυτου του τρομοκρατικού καθεστώτος.

Κι' άλλο:

Τρελλάθηκε η κυβέρνηση. Οί τραμπούκοι κάνουν του κεφαλιού τους.

Χθές βράδυ ενώ η φοιτητική νεολαία είχε συγκεντρωθεί στο άγαλμα του Μιχαήλ του Γενναίου κι' άκουγε με τεταμένη ψυχή τόν έξαιρετικό και γεμάτο πατριωτισμό λόγο του έξαιρέτου φοιτητή Κοριολάν Δραγανέσκου για τά δικαιώματα που έχει ο λαός για νά διαμαρτύρεται ενάντια σ' εκείνους που αύριο θά ναι η υπερφάνεια του τόπου, χτυπώντας, συντρίβοντας, γρατζουνίζοντας στα τυφλά οί τραμπούκοι κατώρθωσαν νά φθάσουν μέχρι τó άγαλμα του ήρωα, μέχρι τó βήμα όπου μιλούσε ο ρήτορας.

"Ήταν μιá στιγμή άπερίγραφτης τρομοκρατίας. Σάν αντίκρουσε τούς πράκτορες που θέλπωσαν νά τόν συλλάβουν ο νεαρός Κοριολάν καθάλλικεψε γρήγορα τó άλογο και μέσα σέ δυό λεπτά βρέθηκε όρθιος στο μπρό του άλογου, άπ' όπου κραύγασε: "Άς γίνει μάρτυρας όλος ο κόσμος αυτής της νέας άτιμίας του πιό άτιμου καθεστώτος. Μά οί ληστές τόν άρπαξαν από τά πόδια. Τότε ο ήρωικός νέος αγκάλιασε τó σώμα του Μιχαήλ του Γενναίου από τά όπισθεν και τσοφίξε με δύναμη. Οί τραμπούκοι τόν τραβούσαν από τά πόδια με τóση δύναμη, που, η θάσπαζαν τó μπρούντζινο κορμί του Μιχαήλ του Γενναίου, η εκείνα τά άγρια θεριά θά τούκοβαν τά πόδια... "Όχι! "Όχι! Αυτή η κυβέρνηση τρελλάθηκε, έχασε τά μυαλά της...».

Τέτοιος ήταν ο Κοριολάν Δραγανέσκου! "Αν και ανέπτυξε μιá πλούσια δράση άληθινού τριβούνου, δέν άμέλησε και πολύ τις σπουδές του. Παρακολούθησε ταχτικά έπί 7-8 χρόνια τά μαθήματα της Νομικής Σχολής και οί γονείς του και οί πολυάριθμοι φίλοι του, διάβασαν μιá μέρα με πολλή χαρά στην έφημερίδα "Ο φίλος του λαού» αυτήν την είδηση στή ρούμπρικα «τελευταίες ειδήσεις»: «Πληροφορηθήκαμε με μεγάλη χαρά πως ο νεαρός Κοριολάν Δραγανέσκου, φοιτητής του Πανεπιστημίου μας, πήρε με έπιτυχία τó πτυχίο Νομικής, όπου πραγματεύεται τó θέμα: «Η δημόσια τάξη στο σύγχρονο Κράτος». Τά μέλη της Έπιτροπής συνεχάρησαν τόν διαπρεπή νέο. Καθήκον μας θεωρούμε και ημείς νά τόν συχαρούμε και νά του εύχθηούμε μιá λαμπρή σταδιοδρομία, όπως και έξ' άλλου άξιζει». Πτυχιούχος Νομικής! Νέος λαμπρότατος! Ρήτωρ άκαταμάχτος. Χαρακτήρας αδάμαστος. Ίδέες γενναióψυχες. Βέβαια, είπα στόν

εαυτό μου. Νά ένας πολίτης με λαμπρό μέλλον, με θαυμάσια σταδιοδρομία. Πάντοτε είχα την προσοχή μου στραμμένη προς αυτόν τον υπέροχο νέο. Τα κατορθώματά του στα φοιτητικά του χρόνια ήταν τόσο θορυβώδη, που δέν περνούσε μέρα νά μήν άκούσω, νά μήν διαβάσω ή νά μή μνημονεύσω αυτό τó ύ-
 ραίο όνομα: Κοριοιάν Δραγανέσκου.

Σάν νάταν γραφτό. 'Αφού διάβασα την σημείωση για την λήψη του πτυχίου τής Νομικής, άρχισα σιγά - σιγά νά ξεχνώ τó όνομά του, που ήταν άλλοτε τό-
 σο ξακουστό και ήταν φυσικό: τó είχα ξεχάσει γιατί δέν με έμπόδιζε πιά σέ
 κάθε μου βήμα. Είχαν περάσει χρόνια και τόν είχα ξεχάσει έντελώς. Ζούσαμε
 σέ μιá ταραγμένη έποχή. 'Η πολιτική κατάσταση ήταν δριμύτατη. 'Η γεωργία
 μαστίζονταν από οικονομική κρίση. 'Η νομοθεσία είχε καταπατηθεί και όλη αυ-
 τή ή κατάσταση είχε έννευρισει την κοινή γνώμη. 'Η φοιτητική νεολαία βρι-
 σκονταν και πάλι σέ άναθρασμό και είχε άποφασίσει νά προβεί σέ διαδηλώσεις.

“Τί θά συνέβηκε άραγε σήμερα στό άγαλμα του Μιχαήλ του Γενναίου, σκέ-
 φτηκα μιá μέρα. Πήρα την έφημερίδα “Ο φίλος του λαού» και διάβασα: “Έ-
 κουν ξεπεράσει τά όρια τής άτιμίας. Τρέξτε, πολίτες! Τó καθεστώς τρελλάθη-
 κε. 'Η σημερινή πράξη τών τραμπούκων ξεπέρασε κάθε όριο, πάν ό,τι μπορού-
 σε νά φαντασθεί κανείς άπ' αυτούς τούς άθεους. Βασάνισαν τούς φοιτητές, τούς
 χτύπησαν, τούς σκότωσαν. Οί τραμπούκοι πήραν διαταγή νά χτυπήσουν στα
 ψαχνά και πυροβόλησαν. Ήταν μά βρωμιά, κάτι τó άπαισιο. Τó αίμα τής γεν-
 ναιόψυχης ρουμάνικης νεολαίας κοκκίνησε τó λευκό μάρμαρο όπου ύψώνεται ó
 άνδριάντας του ένδοξότερου Ρουμάνου ήρωα. Τά όνόματα τών φονιάδων τής
 νεολαίας είναι σημειωμένα και δέν θά γλυτώσουν από τις ευθύνες, όπου κι' άν
 κρυφθούν. Αυτό τó ύποσχόμαστε ειδικά στόν άναίσχυνο άστυνόμο - έπιθεωρη-
 τή, στην συχαμερή Κανάγια, τόν άγριο τραμπούκο και δήμιο, που έχει τó γε-
 μάτο άπδία όνομα Κορουιάν Δραγανέσκου.

Η ΑΓΙΑ ΦΩΤΕΙΝΗ

Στά Χαντεία μιá Κυριακή πρωί
 μέξ τά μαύρα ή γοιούλα:
 «Μήπως ξέρεις παιδί μου την 'Αγία Φωτεινή;»
 Τής έδειξα τόν Παρθενώνα
 χοοίξ καθόλου νά έννοχληθεί
 τó θρησκευτικό μου αίσθημα.
 Γιατί δέν ξέρω άλλη Φωτεινή
 στίλβοντας όλη
 νά καταγάξει τούς αιώνας.
 Άλλο στυλινότερο ναό
 στό βάθος τής Αιόλου.
 Στό πλάτος του κόσμου.

ΝΩΠΟ

Στήν άπειλή του θανάτου
 θ' άντιτάξω τούς Κούρους
 τις Κόρες με τις φαγομένες μύτες.
 Τουίτο τó φρέσκο
 τής Κοιμωμένης.

ΧΡΗΣΤΟΥ Β. ΧΕΙΜΩΝΑ

ΔΥΟ ΚΕΙΜΕΝΑ ΤΟΥ ΤΑΚΗ Κ. ΟΙΚΟΝΟΜΑΚΗ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΕΝΑ ΣΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ «Η ΜΟΥΣΑ»,

Ὁ Τάκης Κ. Οἰκονομάκης εἶναι (ἢ, τουλάχιστο, πρέπει νὰ εἶναι) γνωστός ὄχι μονάχα σὸν πνευματικὸν κόσμον, μὰ καὶ σ' ὄσους ἔχουνε παρακολουθήσει τὴν πορεία τῆς ἑλληνικῆς δημοσιογραφίας κι ἀκόμα σ' ὄσους ἀπλὰ διαβάζουν ἐφημερίδες.

Ὁ Τ.Κ. Οἰκονομάκης δὲν ἦτανε μονάχα μαχητὴς δημοσιογράφος, ἀλλὰ ἦτανε καὶ ταλαντοῦχος λογοτέχνης!

Δυὸ κείμενά του, ποὺ δημοσιεύθηκαν στὸ περιοδικὸ «Ἡ Μοῦσα», ποὺ ἐκδίδονταν στὴν Ἀθήνα στὰ 1903 ἀπὸ τὸ Σκιαθίτη Θωμᾶ Ν. Ἐπιφανιάδη, θὰ παρουσιάσω.

Πιστεύω πῶς, τὰ κείμενα τοῦτα τοῦ Τάκη Κ. Οἰκονομάκη εἶναι ἐλάχιστα γνωστὰ στοὺς παλιότερους καί, ἴσως, καθόλου στοὺς νεώτερους καὶ τοῦτο γιὰ τὸ περιοδικὸ ἔκδοσε μονάχα δυὸ τεύχη (Ἀπρίλη καὶ Μάη τοῦ 1903), τὰ ὁποῖα ἀπὸ πολλὰ χρόνια εἶναι δυσσεύρετα². Γιὰ νὰ ἐπισημανθεῖ τὸ πόσο δυσσεύρετα εἶναι τὰ τεύχη τοῦ «Ἡ Μοῦσα» σημειῶνῶν τοῦτο: Δὲν ὑπάρχουνε τεύχη οὔτε στὴν Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη, μήτε στὴ Μπενάκειο Βιβλιοθήκη καὶ τὸ παράρημά της στὴ Βουλή, μὰ οὔτε καὶ σὲ καμιά ἄλλη μεγάλη καὶ προσιτὴ σὸν καθένα βιβλιοθήκη στὴν Ἀθήνα.

Παραθέτω τώρα τὰ κείμενα τοῦ Τ.Κ. Οἰκονομάκη, τὰ ὁποῖα θὰ σχολιάσω, μὲ λίγα λόγια, στὸ τέλος τῆς παρουσίαισής.

ΑΝΑΓΚΗ³

— Ποιὸς εἶσαι, τί θέλεις;

— Τοῦ Σκότους κατάρου,

Παιδὶ τοῦ Ταρτάρου, γεννιὰ Σατανᾶ,

Ποῦ ὄλο τὸν κόσμο τὸν θέλω Σαχάρα,

Ποῦ ὄλα σὸν κόσμο τὰ θέλω ὀρηγνά.

— Τί θέλεις;

— Τὸν κόσμο ζητῶ νὰ ῥομηώσω!

Ζητῶ τὴ γεννιά σας νὰ σφίξω σφιχτά,

Νὰ σφίξω νὰ σφίξω ὡς ὅτιον σῆς ἰνόςσο!

Ὡς ὅτιον σῆς κάνω συντριμμία γοριζτά.

1. Γιὰ βιογραφικά τοῦ Τάκη Κ. Οἰκονομάκη δὲς στὸ βιβλίον τοῦ Γιάννη Α. Σιαφλέκη, «Τάκης Οἰκονομάκης. Ὁ Δημοσιογράφος — Ὁ Ποιητὴς — Ὁ Ἀνθρωπος — Ὁ Πατριώτης» (Βόλος 1952, σσ 23).
2. Τὸ περιοδικὸ εἶχε τὴν καλωσύνη νὰ μοῦ θέσει ὑπόψη ὁ ἀνημὸς τοῦ Θωμᾶ Ν. Ἐπιφανιάδη κ. Νίκος Α. Ἐπιφανιάδης. Τὸν εὐχαριστῶ ἀπὸ τὴ θέση τοῦτη.
3. Πεφ. «Ἡ Μοῦσα» Ἀθήνας, ἔτος Α', τόμος Α', τεύχος Β., Μάιος 1903, σελ. 29.

— Ὡμέωνε ξέρε.

— Σὰν θέλεις κοιμήσων
Κι' ἄν ὄνειρα πλάνα σὸν ἔπνο ζητῆς,
Ἐγὼ θὰ σὲ φέρω σὴν ὄχτη ἀθύσσων,
Ποῦ πέφτοιας μέσα ροιζιὰ θὰ ξεπνῆς.

— Ὡμέωνε ξέρε·

— Σὰν θές ἀγοργιάσων
Θές ρίμες ν' ἀκοῖς συμφορίας γλυκειῆς.
Ἐγὼ τρικυμία θὰ φέρω σι' ἀντιά σου
Σφροίγματ' ἀνέμων, σφροίγματα ὀχιάς

— Ὡμένα...

— Τὰ χεῖλη ἄν τέχη ν' ἀροίξις
Ζητῶντας μὲ χεῖλη γὰ σμίξων θεομά,
Ἐγὼ θὰ σὲ κάμω μὲ τρόμο γὰ ροίξις
Κολλῶντας τὰ χεῖλη μου μ' αἶμα τᾶχνά

— Ὡμένα...

— Τὰ μάτια ἄν τοιμήσις γὰ σκόσις
Σ' ἔτι γενναῖο ζητήσις ἢ καρδιά,
Ἄλλοι σου ἀκοῖθὰ τὴ ματιὰ θὰ πληρώσις.
Σεντοίμμια θὰ τόδεις μισοστά σου ροιζιὰ.

— Ὡμέ...

— Τὴν ἀγκάλη ἄν τέχη ν' ἀροίξις
Ζητῶντας γὰ σφίξις κομι ἀπαλό·
Μὲ φοίξη μὲ τρόμο ἔμένα θὰ σφίξις
Μὲ χεῖλι θαμμένο μὲ μάτι θολό.

Ὡμένα ποιὸς εἶσαι;

— Ἐμπρός σου εἶμαι ἰδέμε
— Γιατὶ τόσο μῖσος καὶ λόγια σκληρά;
— Ἀνάγκη μὲ λένε, ἀνάγκη γαὶ τρέμε
Θὰ κόβω ὀλοένα ὅσα χεῖς φτερά.

ΛΟΓΙΑ⁴

ΧΩΡΙΣ ΣΤΙΧΟΥΣ

1ο

Τὸ δέντρο τῆς καρδιᾶς μου ἐμαρῆθηκε,
Τὸ δέντρο ποὺ εἶχε φρεσώσει μὴν ἀνοιξιάνιξη θροανὰ εἶναι τότῳ ξερό.
Κούφιο σαράκι, μαῦρος πόρος, τὰ σπλάγχνα του σπάραξε.
Τὰ μεγάλα πράσινα φύλλα του κοινοῖται σὶ ὀλόχρονσα σάβανά τους.
Τὰ κλώνια του ποὺ ἄλλοτε περήφανα ἀπλώνονταν σὸν αἰθέρα, τότῳ εἶναι γυμνά.
Τ' ἀγέρι ποὺ ἄλλοτε τὰ χεῖνε ταπεινά ταπεινά, τότῳ τὰ ρίχνει,
σπλαγχο σὴ γῆ μ' ἓνα ξερὸ τριγμὸ χωρὶς γὰ τὰ γηγάμη.
Τὸ δέντρο τῆς καρδιᾶς μου ἔχει μαρῆθῃ.

4. Πεφ. «Ἡ Μούσα», ἔτος Α', τόμος Α', τεύχος Α', Ἀπρίλιος 1903, σελ. 10—11.

Τὸ δέντρο τῆς καρδιάς μου ἔχει μαραθῆ.
 Τὸ δέντρο πὸν γέτευε — θουῖσαι; — ἢ πὺρ γλογορῆ ματιὰ σου, τὸ δέντρο πὸν
 μεγάλωσε μὲ τὰ πὺρ πύρινα δάκρυα τῆς ψυχῆς μου εἶναι τώρα ξερό.
 Κούγιω σαράκι, μαῦρος πόνος, τὰ σπλάγνα του σπάρραξε.
 Τ' ἀηδόνια πιά δὲν θ' ἄρχονται ἐπάνω του νὰ τραγουδοῦν ἀγάτης τραγοῦδια.

Τὰ πουλιὰ ἀλλοῦ πᾶν νὰ σήσουν τὴ γωλιὰ τους...
 Αὐθ' ἀλλάξουν πιά ἀπάνω του ἀγάτης γιλιὰ.
 Τὸ δέντρο τῆς καρδιάς μου ἐμαράθηκε.

Τὸ δέντρο τῆς καρδιάς μου ἐμαράθηκε.
 Τὸ δέντρο πὸν μᾶς ἔδωκε τὰ πὺρ ὄμορφα λουλούδια καὶ τοὺς πὺρ πιρροῦς
 καρποὺς εἶναι ξερό.

Κούγιω σαράκι, μαῦρος πόνος, τὰ σπλάγνα του σπάρραξε.
 Τὰ λουλούδια πιά δὲ θὰ σκορπίσουν τ' ἀθάνατο μῦθό τους.
 Οἱ μέλισσες θάβουδν νὰ τὸ ζητήσουν καὶ δὲν θὰ τὸ βουδν
 Θὰ γύρουν λυπημένες ζημιόνιές το ἀλλοῦ
 Τὸ δέντρο τῆς καρδιάς μου ἔχει μαραθῆ.

Τὸ δέντρο τῆς καρδιάς μου ἔχει μαραθῆ.
 Τὸ δέντρο πὸν ἔρωτιζε τόσον ἴσκιω καὶ τόσω βάρος στήν καρδιά μου εἶναι ξερό.
 Κούγιω σαράκι, μαῦρος πόνος τὰ σπλάγνα του σπάρραξε.
 Τ' ἀσιροπελέκι ἄλλη γοοὰ δὲ θὰ τὸ χιτωίση.
 Ὁ αἶφοντας θὰ περάση χωρὶς νὰ δοκιμάση τὴν ἀντιρεῖα τῶν κλιόνων του.
 Ἡ τριζομία δὲ θὰ τὸ ψηγίση.
 Τὸ δέντρο τῆς καρδιάς μου ἔχει μαραθῆ.
 Ἐλα νὰ κλάρωμε μαζί τὸ δέντρο τῆς καρδιάς μου. πὸν μαράθηκε.

20

Ἐρεῖο ὁ ποιητὴς τὸ χλωμὸ καὶ ἀρροσσιτάριζο παιδί ἴπνω σένα βράχο,
 λέρα στήν ἐρημιὰ δίπλα στὰ κήματα.
 Πέρα γοισαγορημένη ἢ πολιτεία γιόρταζε τὴ στέγη τοῦ βασιλιῆ τῆς.
 — Κ' εἶπε ὁ γιωχὸς ὁ ποιητὴς κοιτάζοντας μὲ βλέμμα οἴκιου τὴν πόλι.
 — Τί καλὰ θὰ ἦταν νὰ ἦμωνα ζι' ἐγὼ βασιλιῆς.
 — Ἀλλὰ τί καλλιτερο πὸν δὲν εἶμαι. Ἀὐν θέλω νὰ γοροῦ πορῆρα κόκκινη γιατί
 ἔξωο πὸς ὅσο λαμπρότερο εἶναι, σὲ τόσο περισσότερο αἶμα ἔχει θουινγθῆ.
 Αὐ θέλω στὸ γεφάλι στέμμα, γιατί ὅσο περισσότερα διαμάντια ἔχει, τόσο
 περισσότερα δάκρυα χυθῆκαν γι' αὐτό.
 Ὅχι δὲν ἤθελα νάμων βασιλιῆς...

Καὶ τοῦ ἀποκοίθηζε ἢ ἐρημιὰ μὲ τῶν γεμάτων τὸ βόγγο καὶ τῶν ἀρέμων
 τὸ μάγιασμα.
 — Φτωχέ... Αὐ θέλεις νάσων βασιλιῆς καὶ ἕμωσ εἶσαι!

Αὐ θέλεις πορῆρα θουινγμένη μὲς τὸ αἶμα τῶν ἄλλων, καὶ ἕμωσ γορεῖς
 πορῆρα θαμμένη μὲ τὸ πὺρ καλλιτερο αἶμα τῆς καρδιάς σου.

*Δὲ θέλεις στέμμα μὲ διαμάντια πληρωμένα μὲ τὰ δάζοντα τῶν ἄλλων,
καὶ ὅμως ὑσοεῖς στέμμα στολισμένο μὲ τὰ δικὰ σου δάζοντα.
Δὲ θέλεις νᾶσουν βασιλεῖς καὶ ὅμως εἶσαι...
Ναί... Βασιλεῖς Μεγάλος τῆς διουσίας...*

Ὁ Τάκης Κ. Οἰκονομάκης στὴν ἐποχή, ποὺ δημοσιευτήκανε τὰ κείμενά του ἐτοῦτα, ἦτανε, περίπου, δεκαεφτά χρόνων.

Τὸ ρομαντισμὸ τῆς ἡλικίας του τὸν διακρίνουμε. Ξεχωρίζουμε ὅμως ξεκάθαρα καὶ κάτι ἄλλο: Μιὰ πρώτη — θὰ ἔλεγα — ὠρίμανση τοῦ πνεύματός του. Ἐναν προβληματισμὸ καὶ μιὰ στοχαστικότητα, ποὺ μεταδίδεται στὸν ἀναγνώστη καὶ προκαλεῖ γόνιμο διάλογο τόσο μὲ τὸν ἑαυτὸ του, ὅσο καὶ μὲ τὸ συγγραφέα.

Ἐπίσης διακρίνουμε στὰ δυὸ του ἐτοῦτα κείμενα τὸ ἀνήσυχο μάτι τοῦ δημοσιογράφου², ποὺ παρατηρεῖ καὶ συλλαμβάνει τὸ ρυθμὸ καὶ τὰ φαινόμενα τῆς ζωῆς, ποὺ ἀφοῦ τὰ ὑποβάλλει στὴ βάση τῆς κριτικῆς τὰ ἐξωτερικεύει καὶ τὰ ἀποδίδει στὶς φυσικές, τὶς ἀληθινές διαστάσεις τους, χωρὶς ἐξιδανικεύσεις.

5. Ὁ Τάκης Κ. Οἰκονομάκης διεύθυνε τὴν καθημερινὴ Βολιώτικη ἐφημερίδα «Ἡ Θεσσαλία» ἀπὸ τὰ 1914 ὡς τὰ 1944, τὴν ὁποία, μὲ τὶς γνώσεις καὶ τὴ μαχητικότητά του, ἀνέβασε στὰ ψηλότερα σκαλοπάτια τῆς δημοσιογραφίας.

«Ἡ Θεσσαλία» ἐξαζοιοθεῖ νὰ ἐκδίδεται ἕως σήμερα καὶ νὰ στέζεται σὲ ψηλὸ ἐπίπεδο. Προσωπικά δέ, πιστεῖω πὺς, εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς καλύτερες ἐπικοινωνιακῆς καθημερινῆς ἐφημερίδες τόσο ἀπὸ ἄποψη ἐμφάνισης, ὅσο καὶ, προπαντὸς ἐτοῦτο, ποιότητας ὕλης.

ΣΤΟ ΓΙΩΡΓΟ ΚΟΤΖΙΟΥΛΑ

Τώρα ποὺ ξανάρθα στ' ἄνια χώματα
κι' εἶδα τὰ πλατάνια καὶ τὸ λόγγο,
τὴ φωνή σου γροίκησα ἀπ' τὰ ὑψώματα,
σιγανὸ κελάδημα καὶ βόγγο.

Συναπάντησα σεμνὴ τὴ μούσα σου
νὰ γεμίζει στὴ βρυσούλα τὴ βαρέλα
καὶ νὰ σοῦ φωνάζει: «Ἡ Πλατανούσα σου
πάντα σὲ προσμένει. Γιῶργο μου, ἔλα!»

Τὰ ὄνειρα ζωντάνεψαν κι' οἱ στίχοι σου
κι' ἔστησαν χορὸ στὸ μεσοχώρι
καὶ μαζύ τους πέταξε κι' ἡ τύχη σου
βάσανα, στερήσεις, πηλοφόρι...

Λένε τὰ τραγούδια σου οἱ γειτόνοι σου
καὶ τὰ ἠπειρωτόπουλα στὶς ροῦγες
κι' ὄλοι οἱ στεναγμοί, οἱ καῦμοί, κι' οἱ πόνοι σου
φεύγουν στῶν ἀγγέλων τὶς φτεροῦγες.

Καὶ ἀπὸ τὰ Τζουμέρκα ροβολήσαμε
μὲ ρακὶ ἀπὸ κούμαρο, μὲ μέλι
καὶ μ' ἀγάπης δάκρυα καὶ ραντίσαμε
τὸν φτωχὸ σου τάφο στὴν Πεντέλη.

ΓΙΩΡΓΟΣ Ι. ΧΡΙΣΤΟΓΙΑΝΝΗΣ

ΚΥΡΑ ΦΡΟΣΥΝΗ

Ἄνώνυμος ἔμεινε ὁ χορὸς τῶν γυναικῶν
 πὸς βυθιζότανε μαζί σου,
 μονάχα ἐσὺ ὀνομαστή μὲς στὸ τραγούδι
 καὶ πάντα ἀκατηγόρητη
 σὰν καὶ τὴν ἄλλη σου ἀδελφή,
 τὸ χάρμα τῶν ματιῶν τῶν γέρων
 πὸς τῆς συχώρεσαν τῆς Τροίας τὴν ἀντάρρα
 καὶ τὴν καταστροφῆ.
 Ἐκείνη φτέρωσε στοὺς οὐρανοὺς,
 ἄφτερη ἐσὺ βυθίστηκες βαθιὰ στὴ λίμνη,
 μὰ πέτρα δεμένη στὸ λαιμὸ
 κι οὔτε σοῦ δόθηκε τὸ ἐλάχιστο
 τῆς ρίζες δέντρων νὰ ποτίσεις.
 Κι ἂν ἔκλαψες ἀπὸ πικρὴ μετάνοια
 τὴν ὕστατη στιγμή, τῆς κάθαρσης τὸ δάκρυ
 δὲν σ' ἔσωσε ἀπ' τὸν ὑγρὸ σου Ἄδη
 οὔτε πὸς δρόσισε τὰ ὄρφανά σου.
 Μένει ἡ ἔννοια τοῦ λαοῦ γιὰ σένα
 πὸς ἔγινε τραγούδι,
 μὰ ὅσα καντάρια ζάχαρη
 κι ἂν ρίξανε στὴ λίμνη
 τάχα γλυκάναν τὸ νερὸ
 νὰ πιεῖς Κυρὰ Φροσύνη;

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΠΛΑΚΩΤΑΡΗ

ΑΝΑΛΟΓΙΣΜΟΣ

Μικρὸ παιδί πὸς μεγαλώνεις ἀπρόσεχτα,
 φρόντισε νὰ θυμᾶσαι ὕστερα καλά,
 πὼς ἡ συμπάθεια εἶναι ἄγουρος καρπός,
 ἐγκαταλεημιένος σὰν ἕνας πὸς ἀγαπήθηκε
 καὶ τώρα πάει σὲ μιά χώρα ξένη,
 κρατώντας τὸ κενὸ παραμάσχαλα καὶ τὴν καρδιά του.
 Φρόντισε τὴ λευτεριά σου
 σὰν τὸ πιὸ γυαλιστερὸ νόμισμα,
 ὅπως τὴ ζωὴ.
 Κι' αὐτοὶ πὸς ἀγαπᾶς θὰ σὲ πονέσουν
 κι' αὐτοὶ πὸς ἀγαπᾶς, μιά ὥρα ὠκεάνεια.
 Κι' αὐτοὶ πὸς σ' ἀγαποῦν...)
 Περπατᾶς μέσα σὲ πάρκα βαμμένα τοῦ ἥλιου
 μικρὸ παιδί πὸς μεγαλώνεις μέσα στὴν ἀτέλεια
 τὰ δέματα τῶν παπουτσιῶν σου ἄρμοι τῶν караβιῶν.

ΑΝΤΡΗ ΛΟΤΑΡΙΔΟΥ

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ ΗΠΕΙΡΟΤΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΙΣ

ΨΕΥΔΑΙΣΘΗΣΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΜΗ

A

Ο μακαρίτης ρωμαντικός ποιητής, ο Βίκτωρ Ουγκώ, είχε αφιερώσει κάποτε ένα ωραίο τετράστιχο στην αγάπη τη μητρική:

"Ω, η αγάπη η μητρική, που δεν την ξεχνάει κανείς"
θαυμαστό ψωμί, που ένας Θεός το γεύεται και το αυξάινει"
τραπέζι πάντα στρωμένο στην έστία την πατρική.
Τό μοιραζόμαστε όλοι' και όμως ό καθένας μας τό χαίρεται όλόκληρο.

Μα και η πατρίδα δεν είναι μητέρα; Έτσι τουλάχιστο θυρεύεται και άδεται και απαγγέλεται σε χορούς, τραπέζια, μνημόσυνα και πολιτικές συγκεντρώσεις. Αυτό λένε και οι ποιητές. Όλα αυτά, βέβαια, είναι καλά και άγια και πολιτικά και ωραία είναι όμως αληθινά; Ίσχυει και εδώ το *do ut des*, το ρωμαϊκό δίκαιο της ανταπόδοσης. Άνταποδίδει η πατρίδα την αγάπη σε όλα της τα παιδιά ή κατ' έκλογήν. Γίνεται δυστυχώς από την πατρίδα έκλογή των ηγαπημένων περιοχών με κριτήρια που θα έπρεπε να ξορκιστούν με τον απήγανο, δηλαδή τον αριθμό των βουλευτών που εκλέγονται σε κάθε Νομό, και τις ειδικές σχέσεις που συνδέουν την Πολιτεία με κάποιους έκλεκτους του. Σύμφωνα με τα κριτήρια αυτά ή "Ηπειρος π.χ., η πατρίδα του Δομπόλη, απόκτησε Πανεπιστήμιο με χίλια βάσανα τα τελευταία χρόνια και έπειδή έτυχε να την βοηθήσει μία τυχαία πολιτική συγκυρία, γιατί δεν συνεβάδιζε κομματικά με τους ισχυρούς της έλλην.κής μας γής. Η ίδια ή "Ηπειρος, αν και πατρίδα του Άρσάκη, δεν έχει ακόμη Άρσάκειο. Είς την Κέρκυρα όπου Άγγλος θαυμαστής του αρχαίου πνεύματος ίδρυσε, και δεν πρέπει αυτό να το ξεχνάμε, τό πρώτο έλληνικό Πανεπιστήμιο, υπάρχουν τώρα μόνον τα έρείπια του, έρείπια που ίδρυσε ό πόλεμος και που ευλόγως διατηρεί ή έλληνική Πολιτεία.

Και τώρα, πρην μπουίμε στο κυρίως θέμα, δυό λόγια για τόν φίλο μου τόν Κώστα Δαφνή:

Αυτά που γράφω γι' αυτόν δεν είναι λόγια κολακευτικά: είναι λόγια σωστά και δίκαια. Και ξέρει βέβαια ότι έγω την κολακεία την σιχαίνομαι και ότι καμιάν ανάγκη ούτε έχω, ούτε είχα ποτέ να την ασκήσω. Η αλήθεια είναι ότι αυτός περισσότερο από όλους τους κατοίκους του νησιού εργάστηκε για τόν τόπο του, τόν τόσο άμελημένο από τό κατεστημένο πολιτικό ιερατείο.

Και τώρα άς καταπιαστούμε με τό κυρίως θέμα μας:

B

Ο παλιός φίλος, ό Κώστας Δαφνης, είχε την καλωσύνη να μου στείλει τόν πρώτο τόμο των Χρονικών του τέταρτου Πανιόνιου Συνέδριου, που τό βάρος της έκδοσής τους τό έπιωμίστηκαν τα Κερκυραϊκά Χρονικά: αυτά τα Χρονικά που είναι τό κατόρθωμα μιας ζωής: της δικής του. Με την έκδοση αυτή ό Δαφνης με πείσμα και πάθος έστησε μπροστά στον Έλληνα αναγνώστη τό αληθινό ανάστη-

μα τῆς ἰόνιας πνευματικῆς ὀντότητας στὴ βορειότερῃ τῆς περιοχῇ, ἓνα ἀνάστημα ποῦ ἄρχισε νὰ τὸ φθείρει ὁ χρόνος καὶ νὰ τὸ ἀμελεῖ ἡ πονηρὴ πρόθεση. Γιὰ τὸν ἴδιο σκοπὸ ἐργάζεται καὶ ἡ Ἐναγνωστικὴ Ἐταιρεία.

Ἡ «Ἐταιρεία Κερκυραϊκῶν Σπουδῶν», μαζὶ με ἄλλους ἀνάλογους ὀργανισμοὺς τῶν Ἰόνιων Νησιῶν, ἀγωνίζεται γιὰ νὰ περισώσει ἔστω καὶ τὰ κατάλοιπα μιᾶς πνευματικῆς κληρονομιάς σημαντικῆς, ποῦ κληροδότησε στὸ ἔθνος τῶν Ἑλλήνων ἡ νεκρὴ τῶρα πολιτειακὴ μονάδα, ποῦ ἔφερε τὸ ὄνομα Ἰόνιος Πολιτεία: μιὰ μονάδα πού, μετὰ τὴν Ἐνωσι, ἡ κρατικὴ βούλησι, δὲν ζαίρει ἂν σκόπιμα ἢ ὄχι, — ὁ Θεὸς νὰ βάλει τὸ χέρι του, — τὴν ἀποσύνθεσε σὲ τέσσερις μικροσκοπικοὺς νομοὺς: σὲ τέσσερις δηλαδὴ πολιτικὰ ἀμελητέες μηδαμινότητες. Γιατὶ εἶναι γνωστὸ ὅτι, στὸν τόπο μας, τὰ βασικὰ κριτήρια ποῦ προκαλοῦν γιὰ κάθε περιοχὴ τὴν ἐξ ὕψους κρατικὴν παρηγορίαν, εἶναι πρῶτα - πρῶτα ὁ ἀριθμὸς τῶν βουλευτῶν ποῦ στέλνει στὴ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων καὶ ὕστερα ἡ καλὴ τύχη νὰ ἀντιπροσωπεύεται ἐκεῖ μέσα ἀπὸ προσωπικότητες, ποῦ γιὰ λόγους εἰδικοὺς τῆς ἐπιβάλλονται. Τὰ Ἐπτάνησα αὐτὴν τὴν τύχη τὴν εἶχαν ἴσως ἄλλοτε δὲν τὴν ἔχουν τώρα.

Μαζὶ με τὴν Ἐταιρεία Κερκυραϊκῶν Σπουδῶν, ἀνάλογοι ὀργανισμοὶ καὶ στὸ ἄλλα νησιά, ἀγωνίζονται ἐπίσης γιὰ νὰ περισώσουν τὴν πνευματικὴ καταβολὴ τοῦ χώρου τους. Γίνεται λοιπὸν μιὰ προσπάθεια σημαντικὴ στὸν τομέα τῆς κουλτούρας, προσπάθεια ποῦ ἐκφράζεται ἀπὸ τὰ Πανιόνια Συνέδρια. Αὐτὴ ἡ προσπάθεια ὅμως γίνεται ἀπὸ ντόπιους ἢ ἀπὸ ἐραστὲς τῶν πνευματικῶν ἀγῶνων, ποῦ ἡ εἰδικὴ τους κατάρτισις τοὺς δημιουργεῖ — ἔστω καὶ ἂν δὲν εἶναι Ἐπτανήσιοι — εἰδικὰ ἐνδιαφέροντα γιὰ τὸν ἑπτανησιακὸν κῶρο. Αὐτὰ ὅμως οὐσιαστικὰ γίνονται συχνὰ κάτω ἀπὸ τὴν παγερὴ κρατικὴ ἀδιαφορία, ἀφοῦ ὁ ἀριθμὸς τῶν βουλευτῶν αὐτοῦ τοῦ χώρου εἶναι μικρὸς γιὰ νὰ μπορέσει νὰ τὴν ζεστάνει. Αὐτὴ ἡ ἀδιαφορία σημάδεψε εἰδικὰ τὴν Κέρκυρα, ὅπου ἐπὶ δεκατίες τὸ κράτος δὲν ἰδρύει, ἀλλὰ καταργεῖ Σχολῆς συστηματικά: Διδασκαλεῖο, Ἀρσάκειο, Ἱερατικὴ Σχολὴ, Σχολὴ Ἐφεδρῶν Ἀξιωματικῶν, Σχολὴ Ἀστυνομίας Πόλεων ἐκλείσαν ἢ μᾶλλον μεταφέρθηκαν σὲ ἄλλα κλίματα, ἀκολουθώντας τὸ παράδειγμα τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Γκύλφορντ, τοῦ πρώτου ἑλληνικοῦ πανεπιστημίου, ποῦ τὰ οἰκτρά του ἐρείπια θυμίζουν τώρα, σὲ ντόπιους καὶ ξένους, τὸ κρατικὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν πνευματικὴν προκοπὴ μιᾶς ἀπὸ τίς πιὸ πολιτισμένους περιοχῆς τῆς χώρας.

Αὐτὰ γιὰ τὴν περιοχὴ τοῦ πνεύματος. Ἄν πατήσουμε ὅμως καὶ στὴν περιοχὴ τῆς ὕλης, θὰ ἰδοῦμε πράγματα ἄλλο τόσο παράξενα, μὰ καὶ πιὸ ἐπικίνδυνα γιὰ τὴν μοῖρα τῶν νησιῶν.

Στὴν πενταετία 1975—79 τὸ Κράτος, κάνοντας κατανομὴ τῶν κονδυλίων γιὰ δημόσιες ἐπενδύσεις κατὰ διαμερίσματα τῆς χώρας, ἐχορήγησε στὸ διαμέρισμα τῶν Ἰονίων νήσων 9.978 δρχ. κατὰ κεφαλὴν κατοικοῦ γιὰ δημόσια ἔργα. Ἄς σημειωθῇ ὅτι πρόκειται γιὰ καθαρὰ τουριστικὴν περιοχὴν, μιὰν περιοχὴν δηλαδὴ με ἀυξημένες ἀνάγκες καὶ ὡς πρὸς τὸ συγκοινωνιακὸ δίκτυο καὶ ὡς πρὸς τὴν ὑποχρέωσι μ' ἄς πολιτισμένης ἐμφάνισις. Αὐτὸς ὁ μέσος ὅρος τῶν 9.978 δραχμῶν εἶναι ὁ πιὸ χαμηλὸς ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα κρατικὰ διαμερίσματα, με μόνη ἐξαίρεσι τὸ διαμέρισμα: Θεσσαλία, ποῦ μειονεκτεῖ κατὰ δύο ἑκατοστάρικα κατὰ κεφαλὴν γιὰ μιὰν πενταετίαν, πλεονεκτεῖ ὅμως σημαντικὰ σὲ φυσικὴν προικοδότησι, δηλαδὴ σὲ φυσικὸ πλοῦτο. («Τὸ Βῆμα» 23 Νοεμβρίου '80. Τίτλος: Τὰ περιφερειακὰ κονδύλια μοιράζονται με κριτήρια τῆς Πλατείας Συντάγματος).

Ὁ διάβολος τώρα μᾶς σπρώχνει στὸ νὰ ἀφήσουμε τὰ διαμερίσματα καὶ νὰ βρεθοῦμε στοὺς ἐπὶ μέρους Νομοὺς ἢ μᾶλλον σ' ἓναν ἀπ' αὐτοὺς.

Γιὰ τὴν πενταετίαν τὴν ἴδιαν (1975—1979), ἡ εἰσπραξις γιὰ δημόσιες ἐπενδύσεις κατὰ κεφαλὴν, ἦταν γιὰ τὸν κάτοικο τῆς Ἀττικῆς 19 χιλιάδες δραχμές, γιὰ

τόν κάτοικο τῆς Βοιωτίας 22 χιλιάδες, γιά τόν κάτοικο τῆς Ἠλείας 27 χιλιάδες, γιά τόν κάτοικο τῆς Καστορίας 30 χιλιάδες, γιά τόν κάτοικο τῶν Σερρών 25 χιλιάδες, γιά τόν κάτοικο τῆς Κερκύρας 8.400 δραχμές, ὅταν ὁ Νομός του, δηλαδή τὸ νησί του, πρόσφερε στὸν δημόσιο κορβανά, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς φόρους πού πληρώνουν κατὰ Νομούς ὅλοι οἱ Ἕλληνες πολίτες, σὰν ἀποδοσι τοῦ τεράστιου κεφάλαιου πού εἶναι ἡ ὀμορφιά του, 150 ἑκατομμύρια δολάρια σὰν τουριστικὸ συνάλλαγμα, μονάχα γιά τὸ ἔτος πού πέρασε, ποσό πού ἀντιστοιχεῖ σὲ 75.000 δρχ. κατὰ κεφαλὴν κατοικοῦ καὶ γιά ἓνα χρόνο μοναχό, ἔχι γιά πέντε.

Τώρα, ἂν ἀντίστοιχα μὲ κείνο πού ἔγινε στὸν τομέα τὸν πολιτιστικὸ ἀντικρύσουμε τὴν κατάστασι πού δημιουργήθηκε στὸν τομέα τῆς παραγωγῆς ἀγαθῶν, μὲ τὸν ἀντίκτυπὸ τῆς στῆ ζήτησι ἐργασίας κάθε λογῆς, θὰ ἰδοῦμε ὅτι ἀπὸ τὸ πρῶτο τέταρτο αὐτοῦ τοῦ αἰῶνα, ἀντίθετα ἀκριβῶς ἀπὸ ὅ,τι ἔγινε ἄλλου, ἡ Κέρκυρα, πού ἀπὸ τίς ἀρχές του ἦταν στὴν πρώτη θέσι τοῦ ἑλληνικοῦ βιομηχανικοῦ χώρου, μαδήθηκε κυριολεκτικὰ σὰν κοτόπουλο ἢ ἐπνεύσει σκοτεινῶν λογισμῶν καὶ σκοτεινῶν λογαριασμῶν. Καὶ ἔχασε σιγὰ - σιγὰ ὅλες τῆς τίς μονάδες δευτερογενοῦς παραγωγῆς. Καὶ σὰν αὐλαίης θεάτρων ἐκλείσαν σιγὰ - σιγὰ οἱ θύρες τῆς ἔλαιουργίας, τῶν σαπουνάδικων, τοῦ ἐργοστασίου ζυμαρικῶν, τῶν δύο ἀλευρόμυλων, τοῦ μοναδικοῦ στὸν ἑλληνικὸ κῶρο ἐργοστασίου Ἀσιπῶτη - γραφικῆς τέχνης μὲ πολλοὺς ξένους εἰδικούς -, ἡ σχοινοποιῖα Δεσύλλα καὶ τὸ θαυμάσιο ἐργοστάσιο Μαργαρίτη, πού σέρβιρε στὸν ἑλληνικὸ κῶρο τὸ ὀνομαστὸ βούτυρο Κέρκυρας καὶ τὴν καλύτερη γραβιέρα. Ὅλα αὐτὰ, πού τὰ δημιούργησε μιά ἀνάγκη πραγματικὴ γιά νὰ ἀκολουθήσει τὸ νησί τὴν Εὐρώπη στὸ δρόμο τῆς ἐκβιομηχάνισις, σὰν πρωτοπορία στὸν ἑλληνικὸ κῶρο, ἐσθίσαν τώρα γιά πάντα. Καὶ ἡ Κέρκυρα μπῆκε στὸν οικονομικὸ κῶρο τῶν υπηρεσιῶν. Ὁ Τουρισμὸς τὴν θρέφει τώρα καὶ τὴν πλουτίζει. Ὡς πότε ὅμως; Γιατί ἔστω καὶ ἂν ἀμελήσουμε ὅτι σιγὰ μαγειρεύεται στὰ παρασκῆνια, σὰν συνέπεια τοῦ Τουρισμοῦ, εἰς βάρος τοῦ ἥθους καὶ τῆς ψυχῆς τοῦ λαοῦ τῆς, εἶναι τουλάχιστο βέβαιον ὅτι ὁ Τουρισμὸς θὰ τῆς ἐξασφαλίζει πάντα τὰ ἀπαραίτητα δολάρια, τὰ τόσο ἀναγκαῖα καὶ σ' αὐτὴν, μὰ καὶ στὴν ἔθνικὴ οικονομία; Ἀσφαλῶς ὄχι. Ἐνας πανικὸς στὸν εὐρωπαϊκὸ κῶρο ἀπὸ κείνους πού μαγειρεύονται στὰ διπλωματικὰ παρασκῆνια μὲ πρῶτη ὕλη τον τρόπο, θὰ μπορούσε νὰ ἀνακόψει τὸν ζῆλο γιά ἀλλαγὴ κλίματος καὶ γιά θερινῆς περιπέτειες. Σκέφτηκαν ὅμως σοβαρὰ οἱ κάτοικοι τί θὰ γίνει σὲ τέτοια περίπτωση τὸ νησί, πού ἡ παλιὰ βιομηχανία του ἔγινε χάρτης εὐεργος εἰς ὑπογραφήν, καθὼς λέει ὁ Ἀριστοτέλης, καὶ ἡ γεωργία του, πού παλὰ ἐμπόδιζε τουλάχιστο τὸν κάτοικο τῆς ὑπαίθρου νὰ πεθάνει ἀπὸ τὴν πείνα, παραδομένη στὴν ἀποχέρωσι, ἔπαψε σχεδὸν νὰ ὑπάρχει;

Αὐτὸ τὸ θέμα τῆς ἐπιβίωσις πρέπει νὰ τὸ σκέφτονται καὶ νὰ τὸ συζητοῦν πάντα οἱ Κερκυραῖοι καὶ πολὺ περισσότερο ἀπὸ τὸ πόσες εἶναι οἱ φιλαρμονικῆς, ἀπὸ τὸ σὰν καλῶς ἢ κακῶς μετατοπίστηκε μιά εἰκόνα τοῦ Ἁγίου σὲ μιά ἐκκλησία τοῦ Πειραιῶς, ἀπὸ τίς φροντίδες γιά τὴν ἴδρυσι συμφωνικῆς ὀρχήστρας, ἀπὸ τὸ πότε θὰ ὀλοκληρωθῇ τὸ νέο θέατρο καὶ τὸ πότε θὰ ἐπιστραφῇ στὰ Παλαιὰ Ἀνάκτορα ὁ γνωστὸς πολυέλαιος.

Ἡ ἐπιβίωσις, ὅσο μπόρεσα τουλάχιστο ἀπὸ μακρὰ νὰ καταλάβω, δὲν ἀποσχόλησε ποτὲ σοβαρὰ οὔτε τὸν κοσμάκη, οὔτε τοὺς ἡγέτες του. Μονάχα οἱ τόσο παρεξηγημένοι δημοσιογράφοι πού, λόγω ἐπαγγέλματος, ἔχουν πολὺ οξύτερη ὀσφρησι, ἔχουν ἐπισημάνει τοὺς κινδύνους πού ἀπειλοῦν, καμουφλαρισμένοι βέβαια ἀπὸ τὴν μακάρια καλοπέρασι, τὸ Νησί. Καὶ χαίρομαι πολὺ γιατί, ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς τοὺς δημοσιογράφους, εἶναι ἐκτὸς ἀπὸ τὸν φίλο τὸν Κώστα Δαφνῆ καὶ ὁ ἀδελφός μου ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ὁ μαθητῆς μου, ὁ μακαρίτης δυστυχῶς τώρα, Διογένης Μαυρόπουλος.

Με αυτούς τους ανθρώπους που έκαμαν έργο ζωής την σωστή και επίμονη άμυνα στον έπαρχιακό χώρο έναντι ενός όχι πάντα, δυστυχώς, άμεμπτου κρατικού παρεμβατισμού, πρέπει να συνεργαστούν όλοι οι καλοί πολίτες αν δεν θέλουν να διαδεχθώ την σημερινή επίπλαστη οικονομική ευφορία, ή άρχαία φτώχεια, ή απάνθρωπη των παλαιότερων καιρών, για να μη δικαιωθώ ακόμη μια φορά ο Νικήτας Χωνιάτης που όριζε τους χωρικούς μας: «οί την σύνεσιν υπέρου φιλότεροι, γυμνοί την επίκλησιν».

A. ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΣ

ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΑΓΡΙΝΙΟΥ

Πρέπει με είλικρίνεια να πώ ότι μου έκαμε την καλύτερη έντύπωση ή εμφάνιση εδώ του θεατρικού "Όμιλου 'Αγρινίου, που είναι στην ουσία το δημοτικό του θέατρο. Γιατί, στις ιδιαίτερα κρίσιμες στιγμές της ζωής ενός λαού, όπως είναι οι δικές μας τώρα, το θέατρο καλείται να παίξει όχι τόν ρόλο του γελωτοποιού, αλλά του πληροφορητή και του παιδαγωγού, όπως στην εποχή του 'Αριστοφάνη, όταν ζέφτιζε ή 'Αθηναϊκή Δημοκρατία: τοίς μέν παδαρίοισιν έστι διδάσκαλος όστις φράζει, τοίσι δ' ήβώσι ποιηται».

'Η εμφάνιση εδώ του θεατρικού "Όμιλου 'Αγρινίου στάθηκε, για μένα τουλάχιστον, μιá πραγματική έπιτυχία. Και αυτό με ευχαρίστησε ιδιαίτερα, γιατί σ' αυτό συνετέλεσαν ιδιαίτερα ο παλιός μαθητής μου στη Ζωσιμαία, ο Γιώργος Νάκος, και ή καλή κοπέλλα από τὰ Γιάννινα, ή Νικατη Κοντούρη, που την καίει για το θέατρο ένα πάθος αληθινό, αφού σ' αυτό θυσίασε μιá καριέρα πιό εύκολη, που θα της ήταν πολύ πιό άνετο να κατακτήσει.

Μιá πρώτη έπιτυχία του θιάσου για μένα ήταν ή έκλογη του έργου. 'Ός τώρα δυστυχώς τὰ θέατρα μας σπνρίζονται περισσότερο ή σε ζένα ρεπερτόρια, μιá και ντόπια, του έλαφρού θεατρικού χώρου, ή καταφεύγουν σε βαριά ζένα θεατρικά έργα, άπαυγάσματα της ζωής κοινωνιών άλλων πιό ώριμων από τη δική μας, που άπηχούν διαφορετικά από τὰ δικά μας ψυχικά σύνδρομα, που γεννήθηκαν από διαφορετικούς τρόπους ζωής, δηλαδή από διαφορετικές οικονομίες. Αυτὰ τὰ τελευταία τὰ καταλαβαίνουμε όσο είναι δυνατόν, τó συχνότερο όμως μας έπηρεάζουν τελείως έπιπόλαια, αφού τó έδαφος όπου σπάρθηκαν είναι διαφορετικό ως προς την χημική σύσταση από του δικού μας ψυχικού κλίματος. Και πολύ συχνά ο μέσος θεατής χάνει πληκτικώτατα, χωρίς να τó λέει βέβαια, δυό ώρες της ζωής του, γιατί δεν καταλαβαίνει ή κήρυγμα. Αυτό τó βάσανο δεν μπορεί με κανένα τρόπο να τó θεραπεύσει ή σωρεία των βαθυστόχαστων κριτικών, που ακολουθούν την κάθε παράσταση.

Οί 'Αγρινιώτες στάθηκαν, όπως τουλάχιστον παρουσιάστηκαν εδώ, στο σωστό ψυχολογικό υπόβαθρο για να στήσουν τó έργο τους: στον χώρο της σάτιρας. 'Ο έλληνισμός δεν είχε ποτέ τόσο την ανάγκη της σάτιρας όσο τώρα. Τό ίδιο έβλεπε τὰ πράματα μέσα στη Ρώμη της παρακμής, πιστεύω, ο Γιουβενάλης. DIF-FICILE EST SATYRAM MON STIBERE (είναι δύσκολο να μη γράψη κανείς σάτυρα). Αυτό τó ποιητικό μαστίγωμα, τó χωρίς άνασκοπή και οίκτο, θα μας βοηθήσει ίσως σαν λαό στο να άποφύγουμε την όριστική χρεωκοπία.

'Η σάτυρα του Γιώργου Χαραλαμπίδη, που μας παρουσίασαν τὰ παιδιά του 'Αγρινίου, είναι σωστή δουλειά. 'Ο Χ. που μαθήτεψε στη σχολή του παλπού μου φίλου, του Κάρουλου Κούν, με μάτι σαν τόν δικό του θεωρεί την κοινωνία μας, με μάτι χαρούμενα κριτικό και όχι όπως τόν παρουσιάζει ή φωτογραφία του προγράμματος, όπου μοιάζει να ανέχεται μόλις τώρα από την Κόλαση του Δάντη. Είναι κε-

φάτος και καλόβουλος μὰ καὶ μαλακὰ δηκτικός παρατηρητής. Καὶ κατάλαβε ὅτι στὸν τόπο μας, πρὶν ἀνεβάσουμε στὰ σανίδια τῆς σκηνῆς ξένους γιὰ τὸ κλίμα μας προβληματισμούς ἢ τὶς καρδιοπάθειες μιᾶς ἑλίτ πού πασκίζει νὰ γίνῃ ἓνα μὲ τὴν ἑλίτ τῆς δυτικῆς Εὐρώπης, ἔχουμε τὴν σταθερὴ ὑποχρέωση νὰ σκύψουμε στὸν γκόλφο μας καὶ νὰ προσπαθήσουμε νὰ γιαιτρέψουμε, καὶ αὐτὸ πετυχαίνεται πιὸ εὐκόλα μὲ τὴν στεντόρεια φωνὴ τῆς σκηνῆς, ὅ,τι μᾶς ἐμποδίζει σὰν λαὸ νὰ μποῦμε σὲ σωστὴ πολιτιστικὴ πορεία. Σ' αὐτὸν τὸν δρόμο πατεῖ τὸ θεατρικὸ ἔργο τοῦ Χαραλαμπίδη καὶ γι' αὐτὸ εἶναι χρήσιμο ἔργο. Εἶναι καὶ καλογραμμένο καὶ ἰσορροπο, μὲ τὴν ἔννοια τοῦ ὅτι ἐπιτρέπει τὸ σωστὸ βᾶρος σὲ κάθε του εἰδικῆ περιοχῆ. Εἶναι ὅμως πάντα σάτυρα. Καὶ στὴ σάτυρα δὲν ἀποκλείεται οὔτε ἡ ὑπερβολὴ οὔτε ἡ ἔλλειψη γιὰ γι' αὐτὴν δὲν ἰσχύει τό: στοχαστέον τὸ μέσον, τοῦ Ἄριστοτέλη, καὶ δὲν εἶναι σκόπιμο τὸ νὰ μῆν μέτρο στὸ μαστίγμα.

Ὅσο γιὰ τοὺς ἠθοποιούς, δὲν μοῦ ἐπιτρέπεται νὰ ἀναφερθῶ στὸν καθένα χωριστά. Δὲν εἶναι μισθωτοὶ σ' ἓνα μεγάλο θέατρο, οὔτε ἀπόφοιτοὶ μεγάλων σχολῶν δραματικῶν, ἀν καὶ κατάλαβα ἀπὸ τὰ βιογραφικὰ στοιχεῖα πού ἔδωσαν γιὰ τὸ πρόγραμμα, ὅτι οἱ τίτλοι σπουδῶν εἶναι γι' αὐτοὺς ἡ μεγάλη τους ἀδυναμία. Δὲν ἔχουν ὅμως δίκιο. Τὸ ἀληθινὸ πάθος γιὰ τὴν σκηνή, – καὶ αὐτὸ ὅλο αὐτοὶ οἱ νέοι τὸ ἔχουν – εἶναι ἡ βάση τῆς καλῆς σταδιοδρομίας ἐνὸς ἠθοποιοῦ. Ἡ ἐπιμόρφωση βέβαια χρειάζεται, δὲν εἶναι ὅπως θεμέλιο. Δὲν ἀποφοίτησαν ἀπὸ Δραματικὲς Σχολὲς αὐτοὶ πού ἀνέβασαν στὴ σκηνὴ τὸν πρῶτο Αἰσχύλο, τὸν πρῶτο Σαίξπηρ καὶ τὸν πρῶτο Μολιέρο. Ἦταν γεμάτοι φλόγα νέοι, ὅπως αὐτοὶ πού μᾶς ἤλθαν ἐδῶ. Καὶ νὰ μὴν ξεχνοῦν ὅτι δὲν εἶχαν κανενὸς Πολυτεχνείου δίπλωμα οἱ πρωτομαστόροι πού σήκωσαν στὸν οὐρανὸ τὶς γοθτικὲς μητροπόλεις τῆς Σάρτρ καὶ τῆς Κολωνίας. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ δικοὶ μας τοῦ Ἄγγρινιου πρέπει νὰ ἔχουν ὑπ' ὄψει τοὺς ὅτι τοὺς τιμᾶει πρῶτα - πρῶτα τὸ ὅτι ἀποτελοῦν ἐπάνω στὰ σανίδια τῆς σκηνῆς ἓνα πειστικὸ σύνολο, χαρούμενο, φωνακλάδικο, μὰ πάντα ζωντανὸ, γιὰτὶ στηρίζεται στὴν ἐκ βαθέων συνεργασία. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ στοιχεῖο αὐτὸ, τὸ βασικὸ γιὰ τὴν ἀπρόσκοπτη ζωὴ τοῦ θιάσου, μοῦ ἔκαμε πολὺ καλὴ ἐντύπωση ἡ σωστὴ ἀρβρωση τῶν μελῶν του, αὐτὴ ἡ ἀρβρωση πού ἐπιτρέπει καὶ στοὺς λίγο βαρῆκους ἢ ἠλικιωμένους θεατῆς νὰ παρακολουθοῦν ἀπρόσκοπτα τὴν παράσταση. Καὶ μαζὶ τῆς ἡ λογικὴ ταχύτητα τῆς ἐκφορᾶς. Γιατὶ ἡ ὑπερβολικὴ γρηγοράδα στὴ συζήτηση, δάνειο ἀπὸ τὴ γαλλικὴ σκηνὴ τοῦ βουλευθάρτου, ἐμποδίζει τοὺς πάρωρους θεατῆς νὰ παρακολουθοῦν αὐτὰ πού λέγονται ἐπάνω στὴ σκηνή.

Ὅλα καλὰ, λοιπόν; Ὅχι. Ὑπάρχουν καὶ τὰ τρωτὰ, πού μπορεῖ νὰ μὴν εἶναι τρωτὰ γιὰ ὅλους. Παράδειγμα, ἡ κατάχρηση τοῦ κακέμφατου, πού τὸ κληροδότησε ὁ Ἄριστοφάνης στὸν θεατρικὸ παγκόσμιο χῶρο, καὶ πού σ' ἐμᾶς παίρνει καὶ δίνει τόσο, ὥστε σὲ καμιὰ δεκαριά χρόνια τὰ ἐκλαϊκευμένα σκῶρ πιθανὸν ν' ἀκούγονται τόσο συχνὰ στὶς σκηνές, ὅσο τώρα τὸ «ρὲ μαλάκα» στοὺς δρόμους καὶ τὶς πλατεῖες μας. Δὲν μπορῶ νὰ καταλάβω τί κερδίζει ἓνα ἔργο ὅταν ἡ σκατολογία πλημμυρίζει τὶς σελίδες του. Ὁ Βίκτωρ Οὐγκώ, γιὰ νὰ δικαιολογήσῃ στοὺς Ἄθλιους τὴ λέξη τοῦ Καμπρόν στὸ Βατερλώ, τὴν εἰσάγει μὲ μερικὲς σελίδες δικαιολογητικά. Καὶ θυμᾶμαι ὅτι ἐδῶ καὶ ἐξῆντα χρόνια στὴ Γενεύη ὁ φίλος μου ὁ Χὰν ἔχασε τὴν ἐξέταση γιὰτὶ χρησιμοποίησε τὴν λέξη MERDE στὸ κείμενό του. Δὲν πρέπει λοιπόν νὰ τρέφονται μὲ τὴν ψευδαίσθηση ὅτι κάνουν κάτι σπουδαῖο ἢ ὅτι κάνουν ἐπίδειξη θεατρικοῦ μεγαλοϊδεατισμοῦ ἢ ὅτι ἐκφράζουν, ὅπως ὁ μακαρίτης τώρα Κεδράκας, τὸ θεατρικὸ νταίλικι.

Μαζὶ μὲ τὴν κατάχρηση τοῦ κακέμφατου, πρέπει νὰ ἀναφερθῶ στὴν κακὴ ποιότητα τοῦ γέλιου, ὅπως δυστυχῶς προσφέρεται, στὶς περισσότερες ἀπὸ τὶς σκηνές μας. Τὸ νὰ γελαίει ὀρθὰ ὁ ἠθοποιὸς πρέπει νὰ εἶναι, μοῦ φαίνεται, ἓνας ἀπὸ τοὺς πιὸ σημαντικοὺς στόχους τοῦ σκηνοθέτη. Τὸ γέλιο χαρακτηρίζει τὸν

άνθρωπο όσο και ο λόγος. Γι' αυτό η αγγλική ιδιαίτερα σκηνή του δίνει τόση σημασία. Ξεπάσματα από άγρια και περιττά χαχανίσματα δεν ανεβάζουν την στάθμη του έργου, ούτε και την επίδοση του ήθοποιου. Γι' αυτό οι Άγγλοι, που είναι στον θεατρικό χώρο δάσκαλοι της Ευρώπης, μεταχειρίζονται με τόσο τάκτ το ψυχικό ξέσπασμα που λέγεται γέλιο και που είναι κατά τον μεγάλο παπά τον Ραμπλάι, LE PROFRE DE L' HOMME, ότι χαρακτηρίζει τον άνθρωπο.

Αυτά τα τρωτά δεν μπορούν βέβαια να μειώσουν την, σε γενικές γραμμές, ωραία σκηνική επιτυχία του θεατρικού συγκροτήματος του Άγγρινιού, δεδομένου μάλιστα ότι το μη ελεγχόμενο γέλιο είναι κατά τη γνώμη μου βασική αδυναμία των περισσότερων σκηνών μας.

Τα παιδιά που ήλθαν εδώ κουράζονται και συνεργάζονται πολύ. Και επειδή έχουν σχεδόν όλο το πάθος της σκηνής, το συγκρότημα είναι ό,τι το καλύτερο μπορεί να παρουσιάσει, με τις συνθήκες τις σημερινές στον θεατρικό χώρο ή ελληνική έπαρξία με τα παιδιά της που με τόσο πάθος, με τόση αφοσίωση τον υπηρετούν. Μιά φιλοδοξία ευγενική τα οδηγεί, ή φιλοδοξία να φωτίσουν με το παιγνίδι της σκηνής τον περιφερειακό πολίτη, για να βλέπει καλύτερα και τον εαυτό του και τους άλλους. Και έχει μεγάλη ανάγκη απ' αυτό.

A. ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΣ

Ένας διακεκριμένος Ήπειρώτης στοχαστής που χάθηκε πρόωρα

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΧΡΙΣ. ΣΟΥΛΗΣ (1927 - 1966)

Με αυτόν τον τίτλο κυκλοφόρησε ένας ογκώδης τόμος 404 σελίδων μεγάλου σχήματος, που περιλαμβάνει το διάσημο έργο του καταπληκτικού για την πολυμάθεια και την ολοκληρωτική αφοσίωσή του στην επιστημονική του αποστολή Ήπειρώτη ιστορικού έρευνητή Γιώργου Σούλη, που χάθηκε πρόωρα, πριν προφτάσει να ολοκληρώσει και να προσφέρει όσα υπόσχονταν από τα μαθητικά του χρόνια ακόμα ο νεανικός του δυναμισμός, ή χωρίς όρια φιλεργατικότητα του και μια σπάνια ιδιοφυΐα, που δε θα είταν, νομίζουμε, υπερβολή να θεωρηθεί χαρισματική.

Γράφει ο φίλος του και έγκλειτος Ήπειρώτης λόγιος κ. Λεάνδρος Βρανούσης: «Ο Γεώργιος Χρ. Σούλης είχε γεννηθεί εις τὰ Ιωάννινα τὴν 4ην Ἰανουαρίου 1927. Υἱὸς τοῦ γυμνασιάρχου Χρίστου Σούλη καὶ τῆς Χριστίνας (τὸ γένος Τσίρκα) ἀνετράφη μὲ ὅλην τὴν στοργὴν καὶ τὴν ἐπιμέλειαν γονέων ἀφοσιωμένων εἰς τὰ ἰδανικά τῆς παιδείας καὶ εἰς τὴν διακονίαν τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Ὁ πατέρας του, ἀνώτερος ἐκπαιδευτικὸς μεγάλου κύρους, φωτισμένος ἄνθρωπος μὲ εὐρύτερα ἐνδιαφέροντα, ἀνεδιφητὴς καὶ μελετητὴς τοῦ ἱστορικοῦ παρελθόντος τῆς πατρίδος του, συγγραφεὺς, πνευματικὸς καὶ κοινωνικὸς παράγων ἀκαταπόνητος ὑπῆρξε διὰ τὸν υἱὸν του ζωντανὸν παράδειγμα καὶ πρότυπον. Μικρὸς ἀκόμη εἶχεν ἀρχίσει νὰ περιεργάζεται, νὰ ταξινομῆ καὶ ν' ἀναδιφᾷ τὰ βιβλία καὶ τὰ χαρτιά τῆς πατρικῆς βιβλιοθήκης. Τελειόφοιτος γυμνασίου εἶχεν ἤδη διαμορφωθεὶ εἰς εἰδικευμένον ἐρευνητὴν τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας καὶ ἱστορίας.»

Πόσο σωστὸ εἶναι αὐτὸ πορτραῖτο (τὸ ψυχοπνευματικὸ θὰ λέγαμε) ποῦ μᾶς χάρισε ὁ κ. Βρανούσης γιὰ τὸν προσφιλῆ του, μᾶς τὸ θεβαιώνουν τὰ κείμενα ποῦ περιλαμβάνονται σ' αὐτὸν τὸν τόμο καὶ ἰδιαίτερα ἀπὸ τὰ πρῶτα, ὅπως «Ὁ Ψαλίδας καὶ τὸ γλωσσικὸ ζήτημα» (1946), «Ἡ συμβολὴ τοῦ Ι. Ρωμανοῦ στὴν ἔρευνα τῆς Ἑπειρωτικῆς Ἱστορίας» (1945) καὶ «Αἰμίλιος Λεγάριαν, ὁ μεγάλος νεοελληνιστὴς» (1947). Τὸ ἔργο τοῦ Γιώργου Σούλη ἐπρόκειτο νὰ δημοσιευθεῖ καὶ νὰ περιληφθεῖ στὴ γνωστὴ σειρὰ τῶν VARIORIUM REPRINTS τοῦ Λονδίνου, ἀλλὰ ἐπειδὴ διατυπώθηκε ἡ ἐπιθυμία νὰ περιορι-

σθει κάπως ο τόμος και να δημοσιευθούν μόνον οι εργασίες που αναφέρονται σε γενικώτερα θέματα, και η επιθυμία της οικογένειας ήταν να δημοσιευθούν όλα, από το πρώτο ως το τελευταίο του δημοσίευμα, αποφασίστηκε τελικά η έκδοση να γίνει στην Αθήνα.

Θεωρούμε απόλυτα δικαιολογημένη την επιθυμία της οικογένειας, χάρις στην οποία έχουμε τώρα τη χαρά και την ικανοποίηση να γνωρίσουμε πλατύτερα αυτόν τον διακεκριμένο στοχαστή — φαινόμενο για την ηλικία του — που έγινε γνωστός στους διεθνείς πνευματικούς κύκλους με τις έρευνες και τις μελέτες του για θέματα Βυζαντινά, Βαλκανικά και νεοελληνικά. Γιατί, ο Γιώργος Σούλης ήταν πολύ γνωστός στο εξωτερικό και ανάμεσα σε διαπρεπείς επιστήμονες, που εκτιμούσαν τις εργασίες του. Δίκαιο θα ήταν να γίνει επίσης γνωστός με το έργο του και στην πατρίδα του, που τόσο τη νοσταλγοῦσε κι ἄς ήταν αιχμαλωτισμένος από το ιερό πάθος της επιστήμης του και νόμιζε ότι θα λυτρωθεί ἂν μπορούσε να εξασφαλίσει την πιό πλούσια και γόνιμη καρποφορία του.

Πρὶν ολοκληρώσει τις σπουδές του στο Πανεπιστήμιο τῶν Ἀθηνῶν τὸ 1947—1948, ἔφυγε στις Ἡνωμ. Πολιτείες τῆς Ἀμερικής. Οἱ πολλές ὑποτροφίες και διακρίσεις τοῦ ἐπέτρεψαν νὰ συμπληρώσει τις σπουδές του στὰ μεγάλα Πανεπιστήμια Κολούμπια και Χάρβαρντ. Σ' αὐτὸ τὸ τελευταῖο ἀνακηρύχθηκε Διδάκτωρ.

Ὅταν ἔφυγε ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα εἴταν ἤδη φτασμένος ἐπιστήμων και μπορούσε νὰ κινηθεῖ ἄνετα σὲ βυζαντινά, μεταβυζαντινά και νεοελληνικά θέματα ἱστορίας. Πολύγλωσσος. Γνώριζε τις κυριότερες Εὐρωπαϊκὲς γλώσσες, εἴταν ἀχόρταγος κι εἶχε τὴν εὐχέρεια στὴν ἐκμάθηση ξένων γλωσσῶν που θὰ τὸν βοηθοῦσαν στὸ ἔργο του. Κι ἔμαθε και τις Βαλκανικὲς. Μᾶς θυμίζει τὸ μεγάλο Ρουμάνο ἱστορικό και Βυζαντινολόγο Νικολάε Γιόργκα, που στὰ 70 του χρόνια μάθαινε μόνος του τὰ ρωσικά γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ διαβάσει στὸ πρωτότυπο τις μελέτες τῶν Ρώσων Βυζαντινολόγων. Ὁ πολυταξιδεμένος ὅμως Γιώργος Σούλης εἶχε τὴν εὐκαιρία νὰ ζήσει ἕνα ὀλόκληρο χρόνο στὴ Ρωσία, ὡς ξένος Ἐταῖρος τοῦ Ἰστορικοῦ Ἰνστιτούτου τοῦ Λένινγκραντ, γιατί γνώριζε και τὰ ρωσικά.

Χάθηκε ζαφνικά στις 18 Ἰουνίου 1966 ἀπὸ καρδιακὴ προσβολὴ στὴν Καλιφόρνια, ὅπου στὸ Πανεπιστήμιο BERKELEY εἶχε ὀνομασθεῖ καθηγητὴς τῆς Βυζαντινῆς και Μεσαιωνικῆς Σλαβικῆς Ἱστορίας ἀπὸ τὸ 1965. Δὲν εἶχε συμπληρώσει ἀκόμα τὰ 40 του χρόνια. Ἡ ὁδὴν που προκάλεσε ὁ πρόωρος χαμὸς του εἴταν γενικὴ και εἰλικρινὴς σ' ὅλους τοὺς ἐπιστημονικοὺς κύκλους, σὲ διεθνὲς ἐπίπεδο. Μιὰ μεγάλη Ἑλληνικὴ ἐπιστημονικὴ φυσιογνωμία, μιὰ καταπληκτικὴ Ἡπειρωτικὴ ἰδιοφυΐα εἶχε χαθεῖ πρόωρα πρὶν προφτάσει νὰ ολοκληρώσει τὸ ἔργο του και νὰ κορέσει τὸ ἱερό του πάθος.

Δέκα μῆνες ἄργτερα, μὲ πρωτοβουλία τῆς Ε.Η.Μ. ὁργανώθηκε στὴν Ἀθήνα, στὴν αἴθουσα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρίας, τὸ ἐπιστημονικό του Μνημόσυνο, στὸ ὁποῖο μίλησαν γιὰ τὸ ἔργο και τὴν προσωπικότητά του ὁ φίλος του και ἐκλεκτὸς Λόγιος κ. Λέανδρος Βρανούσης, ὁ καθηγητὴς γλωσσολόγος κ. Ἐμμ. Κριαρᾶς, ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων κ. Ν. Κονομῆς και ὁ γνωστός στοχαστὴς, σήμερα Ἀκαδημαϊκὸς κ. Εὐάγ. Παπανούτσος, ὁ ὁποῖος διάβασε και τὸ μήνυμα τοῦ ἐπιφανοῦς Βυζαντινολόγου Καθηγητῆ Ὀστρογκόρσκου, που δὲν κατόρθωσε νὰ παρευρεθεῖ.

Ὅλα αὐτὰ τὰ κείμενα εἶχαμε τὴν εὐκαιρία νὰ τ' ἀκούσουμε τότε, 15 Ἀπριλίου 1967, που θεωρήσαμε ὑποχρέωσή μας νὰ παραστοῦμε σ' αὐτὴ τὴν εὐλαβικὴ και τιμητικὴ ἐκδήλωση. Τὰ ξαναδιαβάζουμε τώρα σ' αὐτὸν τὸν πολύτιμο τόμο που ἡ ἀδελφικὴ στοργὴ και ἡ ἀγάπη και ἐκτίμηση τῶν φίλων χάρισαν στὴν Πνευματικὴ, τὴν ἐπιστημονικὴ Ἑλλάδα, μὰ και στὴν πνευματικὴ Ἡπειρο, ἀπὸ τὰ σπλάχνα τῆς ὁποίας ξεκίνησε ἡ τόσο γόνιμη αὐτὴ ἀνθρώπινη μέλισσα, γιὰ νὰ τρυγήσει και νὰ χαθεῖ στοὺς πλούσια ἀνοφόρους πνευματικοὺς κήπους τῆς ξένης, διαιωνίζοντας τὴν μακρόχρονη παιδευτικὴ παράδοση τῆς γενέτειρας και γιὰ νὰ μείνει φωτεινὸ παράδειγμα γιὰ τοὺς ἐπιγενόμενους.

Στὸν ὠραῖο αὐτὸ τόμο περιλαμβάνονται ὅλες οἱ εργασίες τοῦ Γιώργου Σούλης, στὴν Ἀγγλικὴ και τὴν Ἑλληνικὴ, καθὼς και οἱ νεκρολογίες ξένων προσωπικοτήτων και πνευματικῶν Ἰδρυμάτων στὴν Ἀγγλική.

Ἡ ἀδελφή τοῦ ἀλησμόνητου Ἡπειρώτη στοχαστῆ κ. Τζούλια Μάρκου Τσιούρη, ποῦ ἀνέλαβε τὶς ἐκδοτικὲς δαπάνες τοῦ τόμου καὶ ὁ φίλος του Λόγιος κ. Λεάνδρος Βρανούσης ποῦ τὸν ἐπιμελήθηκε, ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ νοιώθουν τὴν ψυχικὴ ἱκανοποίηση ὅτι ἐκπλήρωσαν ἓνα ἱερὸ χρέος πρὸς τὸ μεγάλο νεκρὸ ἐπιστήμονα, ὅτι τίμησαν γενικὰ τὴν ἐπιστῆμη ποῦ δὲν ἔχει πατρίδα, γιατί εἶναι ἀγαθὸ παγκόσμιο, καὶ δικαίωσαν τὶς Ἡπειρωτικὲς μας παραδόσεις. Ἄς εἶναι βέβαιοι ὅτι τοὺς συνοδεύει ἀμέριστη καὶ εὐλικρινὴς ἡ ἐκτίμησή μας.

Καὶ κάτι ἀκόμα: Εὐχόμαστε νὰ καρποφορήσουν οἱ προσπάθειες γιὰ τὴν ἔκδοση τῆς διδακτορικῆς του διατριβῆς καὶ ἐλπίζομε ὅτι τὸ Μνημόσυνο ποῦ ἐπρόκειτο νὰ γίνει στὰ Γιάννινα, ὅπου γεννήθηκε καὶ ἀνδρώθηκε ὁ Γιώργος Σούλης, καὶ ματαιώθηκε τότε ἀπὸ τὰ πολιτικὰ γεγονότα (δικτατορία τοῦ 1967) πρέπει νὰ γίνει τώρα. Ὑστερα ἔρχεται στὴ σειρά ἡ ἠθικὴ ὑποχρέωση τῆς πόλης αὐτῆς τὸν θρύλον νὰ κάμει τὸ καθῆκον της καὶ νὰ τιμῆσει ὅπως ταιριάζει τὸ διακεκριμένο τέκνο της

Θέλομε νὰ πιστεύουμε ὅτι δὲ θὰ τὸ παραλείψει.

ΑΛΚΗΣ ΜΥΡΣΙΝΗΣ - ΜΑΘΟΣ

ΟΥΜΑΝΙΣΤΙΚΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΣΤΗ ΡΟΥΜΑΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Ἐπῆρξε ἀνένκαθεν παράδοση στὴν Ρουμανία ἡ καλλιέργεια τῶν ἀνθρωπιστικῶν, οὐμανιστικῶν τάσεων καὶ ἰδεῶν. Ξεκινώντας ἀπὸ τὶς Αἰθωνικὲς Σχολές, ἡ ἐπαφὴ μὲ τὰ ἀθάνατα κλασσικὰ ἔργα γίνεται βλο καὶ πὺ ἀισθητή. Ἡ ρωμαϊκὴ καταγωγή τῶν ρουμάνων (γεννήθηκαν ἀπὸ τὴν συνδύωση τῶν αὐτόχθονων Δακῶν καὶ Γετῶν μὲ τοὺς ρωμαίους ἀποίκους ποῦ ἐπῆλθε μετὰ τὴν πτώση τῆς Δακίας στὰ χέρια τῶν Ρωμαίων) τοὺς οδηγεῖ στὴν μελέτη τῶν λατινικῶν ἔργων ποῦ μιλᾶν γιὰ τὸ ἐνδοξὸ τους παρελθόν. Γι' αὐτὸ τὸ παρελθόν μιλᾶν τὰ ἴδια ὀνόματα τῆς χώρας καὶ τῶν κατοίκων ROMAN, ROMANIA, καὶ ποῦ ἐπέζησαν μόνον στὸν ρουμανικὸ χῶρο. Καὶ πρέπει νὰ παρατηρήσουμε πὺς ἡ γλῶσσα ποῦ ἐπεκράτησε δὲν ὑπῆρξε ἡ λατινικὴ τῆς κλασσικῆς περιόδου ἀλλὰ ἡ ἀπλὴ ὁμιλουμένη λατινικὴ.

Τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν λατινικὴ γλῶσσα καλλιεργεῖται στὰ σχολεῖα, Ἰνστιτοῦτα καὶ Πανεπιστήμια. Εἰδήμονες τῆς λατινικῆς γλῶσσας συμμετέχουν σὲ διάφορες διεθνεῖς ἐκδηλώσεις καὶ πολλοὶ νέοι ποιητὲς δραβεύονται σὲ συμπόσια λατινικῆς ποίησης, ὅπως στὸ καθιερωμένο συμπόσιο τῆς AVIGNON. Ἡ διεθνὴς ἐταιρεία «OVIDIANUM» συγκεντρώνει κάθε πέντε ἔτη στὴν ἀρχαία Τύμν, τὴν σημερινὴ Κωνσταντιῆ, ἐραστές καὶ ἐρευνητές τοῦ ἔργου τοῦ Ὀβιδίου, ὁ ὁποῖος, ὡς γνωστόν, ἔζησε πολλὰ χρόνια τῆς ζωῆς του ἐξόριστος στὴν πόλη Κωνσταντιῆ τῆς Δοβρουτῆας, ὅπου καὶ ἀπεβίωσε. Ἐπίσης στὴ διατήρηση τῆς κλασσικῆς παράδοσης συμβάλλει ἡ «Ἐταιρεία Κλασσικῶν Σπουδῶν», ἡ ὁποία μὲ τὸ ἐπιστημονικὸ της περιοδικό, τὶς μηνιαῖες συνεδριάσεις της πάνω σὲ βασικὰ προβλήματα ἀφορῶντα τὸν ἑλληνικὸ καὶ ρωμαϊκὸ πολιτισμὸ, καθὼς καὶ μὲ τὴν πολυπλευρὴ καὶ ὀργανωμένη συμμετοχὴ της στὰ διεθνεῖ συνέδρια καὶ μὲ τὴν ὀργάνωση συμποσίων στὰ διάφορα παραρτήματα τῆς «Ἐταιρείας» συμβάλλει νὰ διατηρεῖται τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν κλασσικὴ παιδεία.

Παράλληλα καλλιεργεῖται στὰ Πανεπιστήμια καὶ τὰ Ἰνστιτοῦτα ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ, καθὼς καὶ ἡ νεοελληνικὴ. Τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὸν ἀρχαῖο πολιτισμὸ τὸ ὑποστηρίζουν βλο οἱ ἐκδοτικὸι οἴκοι, δημοσιεύοντας ἀρχαῖα κείμενα, μεταφράσεις μὲ εἰσαγωγὲς καὶ σχόλια. Τὸ ἐνδιαφέρον αὐτὸ δὲν ἀποβλέπει μόνον στοὺς συγγραφεῖς τῆς κλασσικῆς περιόδου, ἀλλὰ καὶ τῆς ἑλληνικῆς καὶ ρωμαϊκῆς περιόδου. Ἀναφέρουμε τὸν Πολύδοιο, Στράβωνα, Διόνα Κάσσιο καὶ τὸν Πανσανία, ποῦ ἐξέδοκε ὁ ἐκδοτικὸς ἐπιστημονικὸς οἶκος, τελευταῖα. Ὁ ἐκδοτικὸς οἶκος «Ὀνίνερα» ἐξέδοκε πρόσφατα τοὺς μύθους τοῦ Ἡρόδοτου καὶ τὶς Ἐπιστολὲς τοῦ Ἀλκιφρόνα. Ὁ ἴδιος ἐκδοτικὸς οἶκος «Ὀνίνερα» ἔχει ἀναλάβει καὶ τὴν διάδοση τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας. Ἀπὸ τὶς πρόσφατες ἐκδόσεις ἀναφέρουμε τὴν μετάφραση τοῦ Ὀδ. Ἐλύτη, ποῦ φιλο-

πόνηρε ο Ίον Μπράντ σε συνεργασία με την Αικατερίνη Σιρμάνογλου και τον Δήμο Ρεντή—Ραχάνη, τα Παιήματα της Ιωάννας Τσάτσου, πάλι σε μετάφραση του Ίον Μπράντ, και τα Δοκίμια του Πέτρου Χάρη με εισαγωγή του καθηγητή Ρόμουλ Μουσταζάνου, διευθυντή του Έκδοτικού.

Δέν πρέπει νά κλειόουμε κούτη τήν παρουσίαση χωρίς νά αναφέρουμε μιιά θαυμάσια μετάφραση του Όδυσσέα Έλύτη, που φιλοπόνηρε ο έκδοτικός οίκος της πόλης Κλουζ Ντάτσκα. Αούτην τήν έκδοση που παρουσιάζει: όχι μόνον ρομάντικες μεταφράσεις αλλά και ξένες, ακόμη και ρώσικες και κινέζικες και ιαπωνέζικες, επιλοτέγηρε μιιά ομάδα ένθουσιασθδών στελεχών από τά Πανεπιστήμια και τά Ίνστιτούτα της Ακαδημίας, και στην όποια ή προσφορά του καθηγητή Βίκτωρα Ίβάνοβιτς είναι αξιόλογη. Από τις μεταφράσεις που αναμένουμε, θά σημειώσουμε τά Παιήματα του Γ. Μ. Παναχιωτοπούλου και τά Διηγήματα της Γαλάτειας Σαραντή.

MARIA MARINESKOY—ΧΥΜΟΥ

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

Η ΙΣΤ' ΕΥΡΩΠΑ'Ι'ΑΔΑ ΣΤΑ ΓΙΑΝΝΙΝΑ

Στά μέσα του προασμένου Μαΐου (14—17), έγινε στα Γιάννινα τό ΙΣΤ' Διεθνές Συνέδριο της Εύρωπαιάδος, που είταν, άλλωστε, και τό πρώτο που οργανώθηκε στην χώρα μας. Τό σημαντικό αυτό συνέδριο, που τελούσε υπό την προστασία του Ύπουργείου Πολιτισμού και Έπιστημών, είχε ως θέμα την Έθνική Φυσιογνωμία των Εύρωπαικών Χωρών μέσω της Παράδοσης και της Λαογραφίας και τις Έργασίες του Διοικητικού Συμβουλίου της Εύρωπαιάδος για την πραγμάτωση των Σκοπών της, καθώς και την έκλογή της χώρας για τό Διεθνές Φολκλορικό Φεστιβάλ του 1982. Η Εύρωπαιάδα, που αντιπροσωπεύει μιιά διεθνή ένωση εύρωπαικών χωρών για την συνάντηση των λαών και των έννοτήτων στον χώρο των έκδηλώσεων της λαϊκής τέχνης και κυρίως του φολκλόρ, αποτελείται από την Αύστρία, τό Βέλγιο, την Γαλλία, την Δανία, την Γερμανία, την Ελλάδα, την Έλβετία, την Ίσπανία, την Ίταλία, την Πορτογαλία και την Σουηδία και εκφράζεται, στην προκειμένη περίπτωση, από τους αντιπροσώπους των χωρών αυτών, που συγκροτούν και την Κεντρική της Έπιτροπή. Στο Συνέδριο, εκτός από τους Έλληνες συνέδρους, που ξεπερνούσαν τους τριάντα, έλαβαν μέρος και άλλοι είκοσι τρεις ξένοι (από τις παραπάνω χώρες), οι περισσότεροι από τους οποίους είναι και μέλη της Διεθνούς Έπιτροπής της Εύρωπαιάδας. Και, εκτός από τις παρουσιάσεις και τους χωροετισμούς, στις δύο πρώτες μέρες, έγιναν αξιόλογες ανακινώσεις πάνω στην θεματογραφία της ήμερήσιας διάταξης, που εκφωνήθηκαν στα γαλλικά, στα γερμανικά, στα ιταλικά, στα πορτογαλικά, ανάλογα και, για όλες τις περιπτώσεις, όποσδήποτε, στην ελληνική και στην γαλλική γλώσσα, που είταν, κατά κάποιον τρόπο, οι δύο επίσημες για τις εργασίες του. Τις δύο ύπόλοιπες μέρες, εκτός από τις εργασίες του Διοικητικού Συμβουλίου της Εύρωπαιάδος με πρόεδρο τον Βέλγο MON DE CLOPPER, οι σύνεδροι, Έλληνες και ξένοι, πραγματοποίησαν προηγήσεις και επισκέψεις γνωσιμας. Έτσι, στο Ζαγόρι, ξεναγήθηκαν στην Χαράδρα του Βήζου, ειδικη την Ύφαντική Σχολή της Ριζαρείου στο Μονοδέντρο και φιλοξενήθηκαν, με γεύμα ειδικής πληροφόρησης, από την Λαμφραιάδειο Σχολή Κάτω Σουδενών. Την άλλη μέρα, επισκέφθηκαν την πόλη της Άρτας, όπου, σε ειδική συνεντύιση που τους προσέφερε ο Δήμαρχος Άρταίων κ. Νιζ. Σιμτζής, είχαν την ευκαιρία να έρθουν καλύτερα σε επαφή με την πόλη και την ιστορία της. Και, την τελευταία μέρα, πραγματοποίησαν, επίσης, έκδρομή στο Μέτσοβο, όπου, ως προσκεκλημένοι του Δημάρχου Μετσόβου κ. Γ. Άβέρωφ, ξεναγήθηκαν και φιλοξενήθηκαν από την Δημοτική Άρχή, που τους παρέθεσεν και επίσημο γεύμα. Και τέλος τό βράδυ της ίδιας μέρας, ή Κα Έομηγεία Φοτιάδου, ως πρόεδρος, με την παρουσία του λαογραφικού όμίλου

«Κρηστάλλη» καὶ πολλῶν προσεζλημμένων, ἔδωσε πρὸς τμήν τους εἰδική δεξίωση στὸ σπίτι της, κλείνοντας τίς ἐργασίες τοῦ ΙΣΤ' Εὐρωπαϊάδος στὰ Γιάννινα, ποὺ ἀποτελέσασε, πράγματι, ἕνα γεγονός μεγάλης σημασίας, γενικά γιὰ τὸν τόπο μας καί, εἰδικότερα, γιὰ τὰ Γιάννινα.

Γιὰ ὀργάνωση τῆς Εὐρωπαϊάδος στὰ Γιάννινα, συγροτήθησαν δύο ἐπιτροπές, ἡ μία Τιμητική ἀπ' τοὺς Μητροπολίτη Ἰωαννίνων κ. Θεόκλητο, τὸν Νομάρχη Ἰωαννίνων κ. Α. Φωτόπουλον, τοὺς Δημάρχους Ἰωαννίνων, Ἄρτης καί Μετσόβου κ.κ. Θ. Γεωργιάδην, Νικ. Σιμπζήν καί Ἰ. Ἀβέρωφ, τὸν Πρύτανη τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων κ. Γ. Καλλιόστρατον καί τὸν Καθηγητὴν τῆς Λαογραφίας κ. Μ. Μεραζλή καί ἡ ἄλλη, ἡ Ὄργανωτική Ἐπιτροπή, ἀπ' τὴν Πρόεδρο Κα Ἐρμηνεία Φωτιάδου (ποὺ πρότεινε, ὡς Μέλος τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Εὐρωπαϊάδος, καί ἀνάλαβε τὴν διοργάνωση τοῦ Συνεδρίου στὴν χώρα μας) καί τοὺς κ.κ. Α. Κόζκινο, Τιμολ. Ξάνθο, Γ. Λοῦβλη, Δημ. Σιωμόπουλο, Νικ. Τέντα, Κ. Πάνο, Παῦλο Βορέλλη, Ἀθ. Γκολέτση, Γεώργιο Λόγο καί τὸν Α. Βερεγγίγο, ὡς ἐκπρόσωπο τοῦ Ὑπουργοῦ Πολιτισμοῦ καί Ἐπιστημῶν καί τὸν Ι. Τσιώλη, Τμηματάρχη Συνεδρίων τοῦ ἴδιου Ὑπουργείου. Τέλος, πρέπει νὰ σημειωθεῖ, ὅτι, κατὰ τὴν διάρκεια τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου στὰ Γιάννινα, δεξιώθηκαν τοὺς συνέδρους τόσοσ ὁ Νομάρχης κ. Φωτόπουλος καί κατὰστάμη τῆς Νομαρχίας Ἰωαννίνων, ὅσο καί ὁ Δήμαρχος Ἰωαννίνων κ. Θ. Γεωργιάδης, στὸ κέντρο «Λιθαρίτσια», ὅλον καί προσφώνησε εἰδικὰ τὴν Πρόεδρο τῆς Εὐρωπαϊάδος καί τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν ξένων χωρῶν.

Ἐδῶ, θὰ πρέπει νὰ σημειώσουμε, ὅτι τὸ πολυσιδεὺς καί ὄντως πολύμοχθο αὐτὸ ἔργο τῆς ὀργάνωσης καί τῆς εὐθύνης ἐνόσ τέτοιου συνεδρίου, ποὺ ἔγινε κατορθωτὸ στὴν ἐπαρχία καί χωρὶς τίς εἰδικές ὑπηρεσίες καί συνθήκες ποὺ ἀπαιτοῦνται σὲ παρόμοιες περιπτώσεις, εἶταν πράγματι ἕνας ἄλλος, ποὺ κατορθώθηκε κυρίως μὲ τὴν πρωτοβουλία καί τὴν ἀνάλωση τῆς Προέδρου τῆς Ὄργανωτικῆς Ἐπιτροπῆς Κατ Ἐρμηνείας Α. Φωτιάδου.

ΤΙΜΗ ΣΤΟΝ ΚΩΣΤΑ ΑΒΡΑΑΜ

Μιά πράξη ποὺ τιμᾶει τὸν Δῆμο Λαμίας, ἀναντίρρηση, εἶναι τὸ Μετάλλιο τῆς πόλης (Λαμίας) καί ὁ ἔπαινος ποὺ ἡ Δημοτική Ἀρχὴ ἀπένειμε στὸν ποιητὴ καί λαμπρὸν διανοούμενον Κώστα Ἀβραάμ, γιὰ τὴν προσφορά στὰ ἑλληνικά γράμματα καί στὴν πνευματικὴ ζωὴ τοῦ τόπου του. Καί ἡ συγχρινητικὴ αὐτὴ στέψη, ποὺ ἔχει τὴν ἀξία τῆς καλύτερης δυνατῆς δικαίωσης, ἀναμφισβήτητα, ἀποτελεῖ μιὰ πράξη ἀρετῆς καί γιὰ τὴν ἑλληνικὴ ἐπαρχία. Γιατί, στὴν ἐποχὴ τοῦτη, ποὺ ἀπομιλώνει τὴν ζωὴ καί ποὺ, κάτω ἀπ' τίς χαμένες σηηνογραφίες τῆς ἀδικαίωτης γενεᾶς μὲ τὰ χαμένα ὄνειρα καί τὴν πελώρια λήκηθο, στήθηκε μιὰ κλίμακα ἀμοραλιστικῆς ἀντίληψης, οἱ πνευματικοὶ ἄνθρωποι, ποὺ δὲν αὐτομόλησαν ἀπ' τὴν ἐπαρχία, ἔγιναν οἱ ἀσκητὲς στὴν ἔρημο. Καί ἀποτελοῦν, ὄχι μονάχα τὸ ἐγγενὲς κεφάλαιο, ἀλλὰ καί τὴν μοναδικὴ ἔπαξή γιὰ νὰ νὰ διαφυλάξουμε τὴν μνήμη καί τὴν ἐθνικὴ φυσιογνωμία μας ἀνάμεσα στοὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης. Ἐξ ἄλλου, ὁ αἰώνας μας, ποὺ ἐκκολάπτει τὴν οἰκουμενικὴ συνείδηση καί ἀνοίγει νέες ἀφετηρίες γιὰ μιὰ ὑπερεθνικὴ πορεία, τοποθετεῖ ξανά, πάνω σὲ νέες προσπιτικές, τὴν ἀξία τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων. Γιατί, αὐτοὶ θὰ δώσουν, στὰ ἐκκλησιαστικά ἐπιτεύγματα τῆς ἐπιστήμης καί τῆς τεχνικῆς, τὴν ὁμορφιά, τὴν σκέψη καί τὸ ὄνειρο ποὺ καταξιώνει τὴν ἀνθρώπινη ζωὴ. Καί ὁ ποιητὴς τῆς Λαμίας Κώστας Ἀβραάμ, ποὺ αἴτησε τὸ ὄνομα τῆς πόλης του καί ποὺ κράτησε, σὲ πανελλήνια κλίμακα, μιὰν ἀκτινοβολία γιὰ τὴν ἑλληνικὴ ἐπαρχία, ἄθιξε νὰ τιμηθεῖ ζῶν, πράγμα ποὺ, ἄλλωστε, πέφ' ἀπ' τὴν δικαίωσή του, ἀποτελεῖ καί μιὰ ἀξέπαινη πρωτοβουλία καί ἕνα σημαντικό γεγονός γιὰ τὴν ἑλληνικὴ ἐπαρχία.

ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΣΤΟΥΣ Γ. ΠΟΛΙΤΑΡΧΗ — Γ. ΒΑΛΕΤΑ — Δ. ΣΙΑΤΟΠΟΥΛΟ

Ἡ «Η.Ε.» συγχωρεῖ, μὲ ἰδιαίτην ἰκανοποίησιν, τόσο τὸν ἐξελεγκτὸ καὶ ἀθόρυβο σεμνὸ συνεργάτη τῆς γνωστῶν λογοτέχνη Γ. Πολιτάρχη γιὰ τὸ Βραβεῖον Ἑστίας Ν. Σμύνης, ποῦ ἔλαβε γιὰ τὸ βιβλίον του «Μικρασία», ὅσο καὶ τοὺς ἐπίσης συνεργάτες καὶ φίλους τῆς Γ. Βαλέτα καὶ Δ. Σιατοπούλου, γιὰ τὴν θράβεισίν του ἀπ' τὸν Λημο Ρόδου, γιὰ τὴν μεγάλη προσφορὰ του στὴν ἀνάπτυξιν γιὰ τὴν πνευματικὴ ζωὴ καὶ τὴν ἐπιστημονικὴ προβολὴ στὸν αἰγιατὸ ζωῶν. Τὴν τιμητικὴ αὐτὴ διάκρισιν, ποῦ ἔγινε μὲ τὴν ἐγκαιρίαν τοῦ Διεθνoῦς Συμποσίου τοῦ Αἰγαίου, τὴν θεωροῦμε ὡς γεγονός τῆς πνευματικῆς ἐπαιρείας καὶ θὰ εἶχαμε νὰ συγχωροῦμε, ἀκόμα, τὸν Γ. Βαλέτα γιὰ τὴν εὐρύτερη ἀκτινοβολίαν ποῦ ἔδωσε, σὲ διεθνή κλίμακα, στὸ ἐν λόγω Συνέδριον.

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΣΤΕΓΗ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΕΧΝΩΝ

Κατὰ τὴν περίοδον τοῦ καλοκαιριοῦ, ἡ Ἑπειρωτικὴ Στέγη Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν, ἐκτὸς ἀπ' τὴν νεκρολογία τοῦ θαυμάσιου τόμου «Θέρος '80» (μιά ἔκδοσιν μὲ συνεργασίαι, ἀποζηλειστικά, τῶν μελῶν τῆς Στέγης, ποῦ χαρακτηρίζεται ἀπὸ κείμενα ἕψηλης στάθμης ἔργα εἰσακτικῶν τεχνῶν καὶ καλλιτεχνικῆς φωτογραφίας, ὅλα ἕψηλης ποιτικῆς στάθμης καὶ ἀριότητος), ἀργάνωσε καὶ δύο σημαντικὰς ἐκθέσεις. Ἡ πρώτη, ἔκθεσις καλλιτεχνικῆς φωτογραφίας τοῦ Βαγγέλι Κώστογλου, ἐντυπωσίαζε μὲ τὴν ἐλλειπτικὴ ἀντίληψιν, τὸν ὑπανιγμὸ καὶ τὴν ἀμνημονιατικὴν θεματογραφίαν, γιὰ τὴν κατόρθωνε νὰ δίνει, μὲσ' ἀπὸ ποιητικὰ περάσματα, τὴν ἀθέατη αἴσθησιν τῆς φευστικῆς καθημερινότητος. Ἔτσι, μὲ κάποιον μισοζωγραφικὸ τρόπο καὶ πρὸ παντός, μὲ ζωηρὰ ἐντελῶς καλλιτεχνικά, ὁ Βαγγέλης Κώστογλου δυνήθηκε νὰ παρουσιάσῃ, πάνω σὲ μιὰ σειρά ἀπὸ μικρὰς «τοιχογραφίας» ποῦ ἔγιναν μὲ τὴν εὐαισθησίαν του καὶ μὲ τὴν βοήθειαν τῆς μηχανῆς, αὐτὰς τὰς «φωτοσεισθεῖς», φωτογραφίας καθημερινῆς λεπτομέρειας καὶ κλασικῆς μορφῆς, ποῦ δίνουν μιὰν ἀνεπαισθησίαν, γιὰ τοὺς πολλοὺς, ὁρατὴ γωνία ἐποπτείας, ἀπ' ὅπου τὰ πράγματα καὶ ἡ ἀνθρώπινη ὄρασις παίρνουν διαφορετικὰς διαστάσεις.

Ἡ δευτέρη, ποῦ ἦταν ἡ ὁμαδικὴ ἐτήσια ἔκθεσις, ποῦ πραγματοποιεῖται κάθε χρόνον ἀπ' τοὺς καλλιτέχνες—μέλη τῆς Στέγης, ἦταν ἕνα σημαντικό γεγονός γιὰ τὴν πόλιν μας. Γιὰ τὴν ἐκτὸς ἀπ' τὴν ἀνεβασμένη καλλιτεχνικὴν στάθμην ποιότητος, ποῦ παρουσίασαν οἱ πίνακες, οἱ φωτογραφίαι καὶ τὰ διακοσμητικὰ ποῦ ἐκτέθηκαν στὴν Αἴθουσαν ἐκθέσεων τῆς Στέγης, ἡ ἔκθεσις ταύτη ἔδωσε καὶ τὸ μέτρο τῶν καλλιτεχνικῶν δυνάμεων τῆς Στέγης. Καί, πράγματι, οἱ 27 περίπου ἐκθέτες, ποῦ κάλυψαν ὅλες τὰς τάσεις καὶ τὰς τεχνοτροπίας, πρόσφεραν τὴν ἐγκαιρίαν γιὰ μιὰ γενικότερη ἐκτίμησιν τοῦ δυναμικοῦ ποῦ ἔχουμε στὸν τομεῖα τῶν εἰσακτικῶν τεχνῶν. Ἔτσι, τὸ εὐρύτερον φάσμα ποῦ δημοσιοποιήθη, τὰ ἐκφραστικὰ ὕλικά ποῦ εἶχαν αὐτὰ τὰ ἔργα (ἀπ' τὴν ἀγιωγραφίαν μὲ αὐτὸ καὶ τὰ μολύβια, ἕως τὰ ζολλάζ, τὴν ἐλασογραφίαν, τὴν φωτογραφίαν καὶ τὴν διακοσμητικὴν πάνου σὲ ἠμάματα καὶ δέματα) καὶ ἡ ποιικιλία τῆς προσωπικῆς δημιουργίας, συνθέσαν μιὰ πολὺν ἐνδιαφέροντα ὁμαδικὴν ἔκθεσιν. Στὴν ἔκθεσιν ἔλαβαν μέρος οἱ Γιαννιώτες καλλιτέχνες Γ. Τριανταφυλλίδης, Ἐλένη Μπότσιου, Στέλιος Λερόζας, Τέμη Μανέζα, Λουκᾶς Λορίζας, Γιούλια Φίλη, Νίκη Βαμπούλη, Γιάννης Σούγκας, Θεόδωρος Μάρομπας, Θ. Μαλδογιάννης, Χαράλ. Μανουμάτης, Παῦλος Κούφαλης, Γεωργία Μπαλογιάννη, Θεόδωρος Μάντζιος, Σπύρος Μάκος, Μαρία Κήτα, Εὐγενία Μαυροῦ, Βασ. Λορέος Τένης Παναγιωτίδης, Χρήστος Ἐντιχιάνης, Γιώργος Ζιώγας, Τόλης Σακελλάριου, Ἀπόστ. Βεητόδουλος, Φρόσω Λαβαρτζίζη, Μιζέτα Τόλη καὶ Τούλα Κοτύλια.

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Στήν διάρκεια τοῦ καλοκαιριοῦ, ἐπίσης, ὁργανώθηκαν καί ἐφέτος (τόν Αὔγουστο) οἱ καθιερωμένες πολιτιστικές καί καλλιτεχνικές ἐκδηλώσεις, τόσο ἀπό τόν Δῆμο Ἰωαννιτῶν μέ τὰ «Ἡπειρωτικά '81», ὅσο καί ἀπό τήν Ἑταιρεία Ἡπειρωτικῶν Μελετῶν μέ τίς παραστάσεις, στό ἀρχαῖο θέατρο τῆς Λοιδῶνας, ὅπου τό Ἐθνικό Θέατρο ἀνέβασε τήν τραγωδία τοῦ Σοφοκλέους «Φιλοκλήτης». Καί οἱ παραπάνω ἐκδηλώσεις, πού κάλυψαν ἕνα δεκαπενθήμερο μέ παρουσιάσεις φολκλορικῶν συγκροτημάτων, ἐλληνικῶν καί ξένων, δημοτική μουσική καί θεατρικές παραστάσεις, πού δόθηκαν ὅλες (πλὴν τῶν Λοιδωναίων) στό ὑπαίθριο θέατρο τῆς Ἑταιρείας Ἡπειρωτικῶν Μελετῶν, πρόσφεραν ἕνα εὐρύ φάσμα πολιτιστικῆς ἀγωγῆς πού, ἂν καί πτωχότερο ἀπ' τίς παρόμοιες πού ὁργανώθηκαν στά χωρῖα τῆς πρώτης περιόδου πού ξεκίνησε καί καθιέρωσε τὰ «Ἡπειρωτικά», διατήρησαν τόν θεσμό καί κράτησαν ἕνα ἐπίπεδο σοβαρῆς ποιότητας καί μεγάλης λαϊκῆς συμμετοχῆς.

Στά ἴδια χρονικά πλαίσια, ὁ Ὄργανισμός Ἡπειρωτικοῦ Θεάτρου, πού ἔχει δημιουργήσει μιὰ πολυεδρική καλλιτεχνική, πνευματική καί πολιτιστική δραστηριότητα, πρόσφερεν, ἐπίσης, ἀξιόλογες καί ἐπιτυχημένες ἐκδηλώσεις, τόσο μέσα στήν πόλη τῶν Ἰωαννίνων, ὅσο καί σ' ὀλόκληρο τό νομό, τήν Ἡπειρο καί, ἀκόμα, πούλν πέρ' ἀπ' αὐτήν. Ἔτσι, ἔδωσε δεκάδες θεατρικές παραστάσεις, στίς κομποπόλεις καί στά χωριά, μέ τό Ἡμικρατικό Θέατρο Ἡπείρου (πού ἀνήκει ὁργανικά στόν ἴδιον ὁργανισμό), ἀνεβάζοντας τόν «Πλούτο» τοῦ Ἀριστοφάνη, ἐνῶ, παράλληλα, διοργάνωσε καί ἄλλες μουσικές καί καλλιτεχνικές ἐκδηλώσεις, καθῶς καί τήν παρουσίαση τοῦ ἀλβανικοῦ συγκροτήματος φολκλορικῶν χορῶν καί δημοτικῆς μουσικῆς.

Παρόμοιες ἐκδηλώσεις, κατά τό ἴδιο χρονικό διάστημα, ἔγιναν καί σέ ἄλλα χωριά τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ὅπως ἡ λαμπρῆ Πολιτιστική Ἑβδομάδα «Ζαγοριακά '81», πού τήν ὁργάνωσε ὁ Πολιτιστικός Σύλλογος Ἀσπραγγέλων Ζαγορίου, ἀπό 9—17 Αὐγούστου, οἱ πολιτιστικές ἐκδηλώσεις τοῦ Ἐκπολιτιστικοῦ Συλλόγου Κορυφέντων μέ τήν Βραδύα Δημοτικοῦ Τραγουδιοῦ πού ἔγινε στό γήπεδο Βουτσαράς Ἰωαννίνων στίς 10 Αὐγούστου καί ὅπου ἔλαβε μέρος καί τό χορευτικό συγκρότημα «Σουλιῶτες», καθῶς καί ἡ σημαντική ἔκθεση φωτογραφίας μέ θέματα τῆς παράδοσης καί τῆς φυσιογνωμίας τοῦ τόπου, πού ὁργανώθηκε ἀπό τίς Σχολές Ριζαρίου στό Μονοδένδρι Ζαγορίου.

«ΘΥΜΗΣΕΣ ΜΕΣΟΓΕΙΩΝ»

Ἀπ' τόν χώρο τῆς ἐπαρχίας, πάλι, σημειώνουμε τήν πολὺ ἐνδιαφέρουσα ἐκδήλωση «Θύμησης τῶν Μεσογείων», πού ὁργάνωσαν τό σωματεῖο «Οἱ φίλοι τῆς Παράδοσης» καί τό γνωστό «Πνευματικό Κέντρο Ἀγγελικῆς Τσεβᾶ», ἀπό τίς 29 Ἰουλίου ὠς τίς 5 Αὐγούστου, στό Πνευματικό Κέντρο Κορωπίου, μέ ἐκθέματα κεντημένα φοιμά, τοπικές φορεσιές καί φωτογραφίες. Μάλιστα, στήν ἔκθεση αὐτή, ἔλαβαν μέρος οἱ ἀξιόλογοι καλλιτέχνες Θ. Λοίτσας, Μαρία Ζοῖτοπούλου, Μιχάλης Κιοῦσης, Σούλα Κομπῆ, Ἀπόστολος Κυρίτσας, Γιάννης Πρόφης καί Τάσος Σοφολάντζης. Ἡ πρωτοβουλία αὐτή, πού γίνεται γιά δεύτερη φορά, εἶχε ἀρχίσει μέσα ἀπ' τό Πολιτιστικό Κέντρο Τσεβᾶ καί σημειώνει ἐντυπωσιακή ἐπιτυχία.

Η ΣΥΝΑΥΛΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΩΔΕΙΟΥ

Τό Ἑλληνικό Ὀδεῖο, πού διευθίνει ἡ δεσποινίδα Ἀνθούλα Σκαμενίδου, στήν ἐτήσια θερινή συναυλία τῶν μαθητῶν του, ἐντυπωσίασε, τόσο γιά τήν ἀριτία ὁργάνωση ἑνός ποιζέλου καί μεγάλο προγράμματος, ὅσο καί γιά τήν θαυμάσια ἐκτέλεση μιᾶς πλούσιας ἀνθολογίας ἀπ' τὰ πύ κλασικά ἔργα τῶν μεγάλων μουσουργῶν. Ἔτσι, μέσα σ' ἕνα δίωρο, πού χωροματίστηκε καί διαποτίστηκε ἀπ' τίς μουσικές νότες καί τοὺς φθόγγους σ' ἕνα φάσμα μέ

προσιτές ποιητικές αποχρώσεις, πέρα απ' την καθιερωμένη επίδειξη της εργασίας που συντελείται σ' αυτήν την κεντρική της πόλης μας, έδωσε την δυνατότητα να διευρύνει κανείς την αξιολόγηση μιάς τέτοιας προσφοράς, στην εποχή τούτη με την αφυδατωμένη σκληρότητα και την απογύμνωση απ' την ρέμβη και το ανθρώπινο όνειρο. Και, ακόμα, ή συναλίξι αυτή, όπως και των άλλων Ώδειων, δέθηκε οργανικά με την ζήτηση, ως καλλιτεχνικόν γεγονός, που δίνει στην καθημερινότητα του τόπου μας κάποια άλλη ποιότητα αξίας της ζωής μας.

Ξεχνώντας απ' αυτές τις συνοπτικές εκτιμήσεις, θα ήθελα να κάμω και μιά προέκταση, μιά θεώρηση γενικότερα, για την σημασία και το ειδικό βάρος που έχουν, παράλληλα με την παιδεία των χρόνων μας, τα ιδρύματα, όπως τα Ώδεια, όπου εκκολάπτονται, απ' την τυφροήν ηλικία, οι φίλοι και οι θεράποντες της μουσικής. Γιατί, με τα εκπληκτικά μέσα διάδοσης και επήρειας, που υπάρχουν σήμερα στον χώρο της μουσικής αγωγής, είναι ανάγκη να δώσουμε, απ' την αρχή της εκκίνησης των άθωων παιδιών μας, όχι μονάχα την εκλεκτική καλλιέργεια, αλλά και τους καλύτερους δρόμους για την προσπέλαση σ' αυτούς τους θείους όριζόντες της μουσικής τέχνης. Γι' αυτό, κάτω απ' το παραπάνω πρίσμα, μπορούμε να πούμε, πως ή γνωριμία, ή εξοικείωση και ή συμμετοχή με την γέφυρα, που μιάς κληροδότησαν στον ανθρώπινο πολιτισμό οι μεγάλοι που περπάτησαν σε τούτον τον πλανήτη, αποτελεί πολυσήμαντη ύπηρεσία. Και το Έλληνικόν Ώδειο, πάνω σ' αυτήν την βάση, θα πρέπει να το ξεχωρίσουμε, να προσέξουμε την αξία του και να αναγνωρίσουμε την προσφορά του. Και να συγχαρούμε την δεσποινίδα Άνθούλα Συναμενίδου, που έχει την ειθύνη της λειτουργίας του και την διδασκαλία του πιάνου, όσο και τους εξαίρετους καθηγητές του Θ. Ζυγζόπουλο (διδασκαλία κιθάρας) και Γ. Καραμπερόπουλο (διδασκαλία αζορντεόν και θεωρητική). Τέλος, θα είχαμε να σημειώσουμε, την ειδική και την αισθητική αντίληψη, που προτάχενσαν στην επιλογή της ανθολόγησης του προγράμματος, γιατί, έπετεύχθηκε μιά ευχάριστη σύνθεση, που κράτησε, πάνω στο ίδιο ύψος ποιητικής στάθμης, μιάν άθρατη συγγένεια στο βαθύτερο υπόστρωμα, χωρίς να κουράζει, παίρνοντας, κατ' αυτόν τον τρόπο, ένα αισθητικό ύψος, τόσο σύμφωνο με την όντως συγγενητική εμφάνιση των μικρών μαθητών.

ΤΙΜΗΤΙΚΕΣ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΦΟΙΒΟ ΔΕΛΦΗ

Η Ίταλία, για μιά ακόμα φορά, τιμάει τον ποιητή Φοίβο Δέλφη, στον όποιον έπεδαφίλεσε στο παρελθόν χρυσά μετάλλια, διπλώματα και άλλες διακρίσεις για τις ύπηρεσίες του στα γράμματα.

Η Διεθνής Άκαδημία Λεονάρδου Ντά Βίντσι της Ρώμης του άπένευσε δίπλωμα τιμής και ταυτότητα του «Γιγλούχου μέλους της Διεθνούς Κομητείας».

Η «Ηπειρωτική Έστια», με πολλήν ικανοποίηση συγχαίρει τον εκλεκτό φίλο και συνεργάτη της Φ. Δέλφη και, μαζί, σημειώνει, ιδιαίτερα την μεγάλη προσφορά του, στην διεύθυνση της παρουσίας των συγχρόνων γραμμάτων μας, τόσο στον μεσογειακόν, όσο και στον διεθνή χώρο.

ΙΤΑΛΙΚΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

(Απ' το τριμηνιαίο περιοδικό ADIGE Πανόραμα κουλτούρας και επικαιρότητας της ένωσης συγγραφέων του Τρεντίνο — Άλτο Άντίσε). Ο διευθυντής του CESARE GUGLIELMO στο τεύχος 39 Μάρτης 1980 γράφει: Τρία ανέκδοτα του Φοίβου Δέλφη.

«Μ' ευχαρίστηση δημοσιεύουμε τρεις ανέκδοτες συνθέσεις του Φοίβου Δέλφη, ενός απ' τους μεγαλύτερους ζωντανούς Έλληνες ποιητές κι' έπιφανούς κριτικού και ιταλιανίστα. Άξιο θαυμασμού κι' αγάπης είναι το σταθερό έργο του για την γνωριμία και την διάδοση

της ιταλικής κουλτούρας στη Χώρα του. Μετέφρασε και δημοσίευσε μέσ' στα Δελφικά Τετράδια του, απαγορευμένα στον καιρό της Δικτατορίας μ'από ξαναφάνηξαν μόλις αυτή κατέρρευσε, και σ' άλλα περιοδικά κι' εφημερίδες πολυαριθμητές κείμενα των συγγραφέων μας, πεζογράφων και ποιητών. Ο Έκδοτικός Οίκος Φόρουμ (Πέμπτη Γενιά) προλαρασκευάζει για έξεινον μιά 'Ανθολογία. 'Ασχολήθηκαν με αυτόν οι μεγαλύτεροι μας κριτικοί και ποιητές, απ' τον Μανιαζόγυτα ως τον Φραττίνη, απ' τον Σερένη στην Σπατσιάνη. Φάνηκε στην 'Ιταλία πρόσφατα μιά συλλογή του με ποιήματα, «'Αντιρωϊκός Κόσμος», γραμμένα απ' εθθείας απ' τον ίδιο στα ιταλικά. Κρίνοντας αυτά τα ποιήματα, ο συνεργάτης μας Βιντσέντσο Ρότσι, άναμεσα σε άλλα, γράφει: «...είναι μιά όλική άγάπη που ανεβαίνει απ' τα έγγατα της Γης και ανυψώνει το φως της θάλασσας και τότε τις τρυφερές φωνές των δέντρων και των ζώων. 'Ισως, μέσ' στον 'Αντιρωϊκό Κόσμο αυτού του μεσογειακού ποιητή, είναι για να ξανακοίμε σ' αντίθεση στην όμηρικé σύγκρουση των όπλων και των ήρώων, την γεωργική φωνή των Έργων και Ημερών, αν είναι άλήθεια, όπως έμεις έλπίζομε, πως ό άνθρωπος σε μιά πλατιά αϊθεντική σχέση με την φύση μπορεί να ξανάβρει την χαμένη θεϊκή εϊρήνη».

ΒΑΝΔΑΛΙΣΜΟΙ

'Η άκρωτηρίαση των προτομών στο άλλος των ποιητών των 'Ιωαννίνων, δημιούργησε και μ'α αναγκάτησης και δικαιολογημένης καθολικής διαμαρτυρίας. Κι' αυτή ή πράξη βανδαλισμού, που στιγματίζει τα ήθη και που ύποδηλώνει την άγροίωση των ενστίκτων, ύποσταθμίζει την σύγχρονη κοινωνία μας. Γιατί, άποτελεί, κοντά σ' άλλα, ένα άχαροατηρίστο έγκλημα που θα πρέπει, πέρ' απ' τους άφορισμούς και τα ρημάσματα καταδίκης, να μ'ας βάλει ένώπιον ενός προβληματισμού για την επίφάνεια της καθημερινότητας. Κάτω απ' τις στίλβουσες κενότητες και τα άδεια είδωλα, που δημιούργησε ή άνανάκλαση της καταναλωτικής αντίληψης, κρύβεται ο πρωτογονισμός, στη χειρότερη μορφή που αντίκρισε ποτέ ο τόπος μας και που όδηγεί στη συμπεριφορά του σκεπτόμενου ζώου. Στις περιπτώσεις αυτές, που άφορούν στον πολιτισμό και στην μνήμη της ιστορίας της πατρίδος μας, τέτοιες ίεροσυλίες δέν πρέπει να θεωρούνται ποτέ τρέχοντα επεισόδια. Διότι, οι προτομές ποιητών, λογίων και μορφών που έλάμπρυναν την 'Ηπειρο (που ή 'Εταιρεία 'Ηπειρωτικών Μελετών τις έστησε στην πόλη των 'Ιωαννίνων) άποτελούν ίερές όντότητες.

ΣΩΤ. ΖΟΥΜΠΟΣ — ΔΗΜ. ΧΑΤΖΗΣ

Στις 20 Μαΐου, ό Σωτήριος Ζούμπος, απ' τους ελάχιστους που άπόμειναν απ' την παλαιά φρουρά των λογίων των 'Ιωαννίνων, ζωντανή μνήμη τούτης της πόλης και μοναδικός ίσως όδοιπόρος άφηγητής του μνημειακού της χώρου και των γοαρικών περιστατικών της ιστορίας της των έξατό τελευταίων χρόνων, άφησε τοϋτον τον μάτιο κόσμο, κόνοντας άγαμφισθήτητα πιο δύσκολη την επικοινωνία μας μαζί της. Και, δυστυχώς, δέν πρόλαβε, όπως όνειρευόνταν, να άποθησανώσει όλες αυτές τις έντονες εικόνες, τα περιστατικά και τα πρόσωπα που συνέθεταν το κλίμα και την φυσιογνωμία των 'Ιωαννίνων που άποθήθηκαν απ' την σύγχρονη πόλη. Γι' αυτό, ό θάνατός του, που σημειώθηκε ιδιαίτερα απ' τους πνευματικούς ανθρώπους του τόπου μας, άφησε πράγματι ένα μεγάλο και δυσαναπλήρωτο κενό.

'Επίσης, στις 20 'Ιουλίου, πέθανε και ό Δημ. Χατζής, απ' τους καλύτερους πεζογράφους της σύγχρονης λογοτεχνίας μας, Γιαννιώτης και γνωστός πολυ πέρ' απ' τα έθνικά μας σύννομα. Και ό θάνατος αυτός, που έπληξε πράγματι ένα μεγάλο και πνευματικά μας, ύπληξε ένα γεγονός που συγκίνησε τον πνευματικό κόσμο, σε πανελλήνια κλίμακα και που, για τα Γιάννια, που είναι ή γενέτειρά και ή τραγός του, δέν μπορεί, παρά να χαρακτηριστεί, ή άπόλεια αυτή, ένα συμβάν που συγκίνησε ιδιαίτερα τους διανοούμενους 'Ηπειρώτες και που, γενικότερα, είχε ευρύτερες άπληχσεις σ' όλη την κοινωνία της πόλης. Γιατί, ό Δημήτρης Χα-

τῆς, παρ' ὅλο πού, στὰ τελευταία σαράντα χρόνια, ἔζησε καὶ δημιουργοῦσε τὴν λογοτεχνική του ὄντοτητα ἔξω ἀπ' τὴν Ἠπειρο, διατηροῦσε πάντα τὴν πνευματικὴ του ἰθαγένεια, εἴτε στὰ βιώματα πού ἔδωσαν τὸν κύριο κορμὸ τῆς λογοτεχνικῆς του δημιουργίας, εἴτε στὸ κλίμα καὶ τὴν μνήμη τῆς θεματολογίας τῶν διηγημάτων του, προἶγμα πού δὲν τὸν ἔξωρε ποτέ ἀπ' τὴς ἀφετηρίες τῆς «μικρῆς πόλης» του.

Δ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΠΕΝΘΗ

ΠΕΤΡΟΣ ΑΧΙΛ. ΚΟΚΚΟΡΟΣ

Στὶς 19 Μάη 1981 πέθανε στὰ Γιάννινα καὶ βάφτηκε στὸ Κουκούλι - Ζαογριού ὁ ὁμότιμος καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Πέτρος Κόκκορος. Ὁ θάνατός του προξένησε μεγάλη λύπη τόσο στὸν Πανεπιστημιακὸ κόσμο τῶν Γιαννίνων καὶ τῆς Θεσσαλονίκης, ὅσο καὶ στὴ Γιαννιώτικη κοινότητα καὶ ὅλους τοὺς Ζαγορίσιους, γιατί εἶχε ἀποχτήσει μεγάλη ἐκτίμηση καὶ σεβασμὸ ἀπὸ ὅλους.

Ὁ Πέτρος Κόκκορος γεννήθηκε στὸ Κουκούλι τὸ 1898. Τὰ πρῶτα του παιδικὰ χρόνια τὰ πέρασε στὸ χωριό του μέσα σὲ κλίμα σκληρῆς ὀρφάνιας καὶ ἀπερίγραπτης φτώχειας καὶ στέρησης. Κατὰ τὸ χρονικὸ αὐτὸ διάστημα φοίτησε στὸ Δημοτ. Σχολεῖο τοῦ χωριοῦ. Ἀπὸ τὸ 1911 τὸν πῆραν οἱ συγγενεῖς του στὰ Γιάννινα γιὰ νὰ φοιτήσει στὸ Ἑλληνικὸ καὶ στὸ Γυμνάσιο. Ἀριστοῦχος τελείωσε τὴ Ζωσιμαία Σχολὴ κατὰ τὸ 1919. Στὰ μαθητικὰ του χρόνια στὰ Γιάννινα διακρίθηκε γιὰ τὰ πνευματικὰ του χαρίσματα. Διαπιστώθηκε πὼς ἦταν ἐξαιρετικὴ ἰδιοφυΐα. Τελειώνοντας τὴ Ζωσ. Σχολὴ διορίστηκε ὑπάλληλος στὴ Νομαρχία τῶν Γιαννίνων καὶ κατόπι στὴ Γεν. Διοίκηση Ἠπείρου. Στὰ 1921 ἐγγράφηκε στὴ Φυσικομαθηματικὴ Σχολὴ στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Ἀθήνας. Στὰ 1922 οἱ καθηγητὲς του, ἐπειδὴ διάγνωσαν τὰ ἐξαιρετικὰ του πνευματικὰ καὶ ἄλλα χαρίσματα, τὸν πῆ-

ραν σὰν ἔκτακτο βοηθὸ στὸ Πανεπιστημιακὸ Ἐργαστήριο τῆς Ὀρυκτολογίας καὶ Πετρογραφίας. Στὰ 1926 ἔγινε ἐπιμελητὴς τοῦ καθηγητῆ τῆς Ὀρυκτολογίας Κ. Κτενᾶ. Κατὰ τὸ 1932 σύνδεσε τὴν τύχη τῆς ζωῆς του μὲ τὴν Ἑλένη Ποταμιάνου, χημικὴ, Κεφαλλοντικῆς καταγωγῆς. Γιὰ δυὸ χρόνια (ἴσως 1936—38) μὲ Κρατικὴ ὑποτροφία ἐπιμορφώθηκε στὴν ἐπιστῆμη τῆς Ὀρυκτολογίας καὶ Πετρογραφίας στὰ Πανεπιστήμια τῆς Λειψίας καὶ Τυβίγγης. Γυρίζοντας ἀπὸ ἡν Εὐρώπῃ ἐκλέχτηκε ἀμέσως Ὑψηλῆτῆς στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Ἀθήνας καὶ τὸ Φλεβάρη τοῦ 1940 ἔγινε τακτικὸς καθηγητὴς τῆς ἔδρας τῆς Ὀρυκτολογίας καὶ Πετρογραφίας στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Θεσσαλονίκης. Ὑπῆρέτησε σ' αὐτὴ ὡς τὸν Ἰούνιο τοῦ 1968, ὅταν καὶ παραιτήθηκε. Σὰν ὁμότιμος πιά καθηγητὴς παρέμεινε στὰ Γιάννινα καὶ στὸ Κουκούλι. Κατὰ τὰ τέσσερα ὅμως τελευταία χρόνια τῆς ζωῆς του, τόσο τὰ γηρατειά, ὅσο κι' ὁ κλονισμὸς τῆς υγείας του, δὲν τοῦ ἐπέτρεπαν νὰ παραμείνει στὸ ἀγαπημένο του χωριό.

Ὁ καθηγητὴς Π. Κόκκορος ὑπῆρξε πάντοτε μελετηρὸς σὲ ἄφθαστο βαθμό. Ἦξερε ἄπταιστα τὰ Γαλλικά, Ἀγγλικά καὶ Γερμανικά. Ἔχει συγγράψει πάρα πολλὲς σημαντικὲς μελέτες, πού δημοσιεύτηκαν σὲ ἑλληνικὰ καὶ ξένα ἐπιστημονικὰ περιοδικά. Ἔχει

εκδόσει πολύ ύψηλης επιστημονικής στάθμης (1949) ειδικό σύγγραμμα με τίτλο: «Μαθήματα Γενικής Όρυκτολογίας». Αυτό του συγγράμματος ακολούθησε και δεύτερη έκδοση και ετοιμάζεται ήδη και τρίτη, γιατί το βιβλίο αυτό σπανίζει πιά στους επιστημονικούς και φοιτητικούς κύκλους.

Πέρα από τη διδοχή του στην Πανεπιστημιακή Έδρα, χρησιμοποιήθηκε πολλές φορές σαν επιστημονικός σύμβουλος σε ειδικές επιτροπές και έθνικα συμβούλια. Τιμήθηκε από την Πολιτεία με το παράσημο του Ταξιάρχου του Φοίνικος, καθώς και από το Άριστοτέλειο Πανεπιστήμιο, γιατί το μακροχρόνιο πέρασμά του απ' αυτό θα παραμείνει σημαντικό στα Πανεπιστημιακά χρονικά. Ίδιαίτερα πολύτιμη θεωρείται η προσφορά του για τη δημιουργία πρότυπου εργαστηρίου και μουσείου ορυκτολογίας.

Πέθανε, όπως ποθούσε. Κοιμήθηκε το βράδυ της 18 Μάη και την άλλη μέρα δέν ξύπνησε. Η κηδεία του, κατά την επιθυμία του, έγινε στο Κουκούλι. Παραβρέθηκαν σ' αυτή πολλοί καθηγητές από τα Πανεπιστήμια Θεσσαλονίκης και Γιαννίνων, πολλοί επιστήμονες από τα Γιάννινα, φίλοι του και συγγενείς. Κατατέθηκαν πολλά στεφάνια. Το νεκρό καθηγητή άποχαιρέτησε πολύ πετυχημένα ο καθηγητής της Έδρας της Όρυκτολογίας στο Πανεπιστήμιο της Θεσσαλονίκης και διάδοχός του σ' αυτή κ. Κώστας Σολδάτος.

Και το σαραντάημερο μνημόσυνο του στις 21 Ίουνίου 1981 έγινε στο Κουκούλι με την παρουσία του Δήμαρχου τών Γιαννίνων, πρυτάνεων και πανεπιστημιακών καθηγητών, πολλών επιστημόνων, συγγενών και φίλων του άλησμήνητου καθηγητή.

Ό Πέρος Κόκκορος είναι ο μόνος από τους πολλούς Ζαγορίσιους Πανεπιστημιακούς καθηγητές, που θάφτηκε στο χωριό του, όπου είδε για πρώτη φορά το φώς της ζωής, εδώ και 83 χρόνια. "Ας είναι ελαφρό το Κουκουλιώτικο χρώμα που τον σκεπάζει.

Η «Μικρή Ζαγορία Βιβλιοθήκη» ετοιμάζει και θα άφιερώσει ένα ειδικό βιβλιαράκι της με λεπτομερειακά στοιχεία, τόσο από άποψη βιογραφίας, όσο και από άποψη επιστημονικής του προσφοράς. Πολλά ώφέλη μπορούμε νάχουμε όλοι μας, γνωρίζοντας κάπως καλύτερα τον Πέτρο Κόκκορο. Είναι πανθομολογούμενο πως αυτός ύπήρξε μιá μεγάλη καρδιά, γεμάτη ανθρωπιά και καλωσύνη, αλλά και ένα σπάνιο φαινόμενο πνευματικής καλλιέργειας και επιστημονικής άπόδοσης. Γι' αυτό και η μνήμη του θα παραμείνει αιώνια.

ΚΩΣΤΑΣ Π. ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΑΝΑΣΤΑΣΙΜΕΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΟ-ΑΛΒΑΝΙΚΑ ΣΥΝΟΡΑ

Είναι άξιοσημείωτον πως άκόμη και στη σύγχρονη εποχή είναι δυνατόν να δημιουργηθούν έθιμα και να συνεχισθούν οι παραδόσεις μας, με ελαφρές τροποποιήσεις εν σχέσει προς το παρελθόν, και πως κάτι που ξεκίνησε κάποτε σαν οργανωμένη και επίσημη τρόπον τινά εκδήλωση, παίρνει τη μορφή λαογραφικού έθιμου που τηρείται άπαρασάλευτα κάθε χρόνο με φανατισμό και θέρη από τους κατοίκους της περιοχής εκεί έπάνω στα έλληνο-άλβανικά σύνορα, στο φυλάκιο της Κακαβιάς.

Η Δεύτερη Άνάστασι που γιορτάζεται την ήμέρα της Λαμπρής στο μεσοχώρι του κάθε χωριού με χορούς και τραγούδια, εδώ γιορτάζεται στην πλατεία του στρατιωτικού φυλακίου της Κακαβιάς επί της έθνικής όδοσ Γιαννίνων — Άργυρούαστρον, όπου συγγεντρώνοντα οι κάτοικοι τών γύρω χωριών, οι γιοταχθδες από μαζώτερα και οι τουρίστες από τα Γιάννινα και την Άθήνα, με την ίδια άκριβώς μεγαλοπρέπεια και το ίδιο, όπως παλιά, γιοταστικό τυπικό.

Άφού φάλει ο παπάζ έμπρός από το Προσκυνητόρι του στρατιωτικού φυλακίου τών Έσπερινό της Άγάπης, αρχίζουν να παίζουν τα «δογανα» τα τοπικά τραγούδια με τους

παραδοσιακούς μουσικούς σχολούς, ξεκινώντας πάντα με το περίφημο ήπειρωτικό μοιρολόι. Στο τραγούδι κανοναρχούν λαϊκοί τραγουδιστές δοκιμασμένης αξίας και πανελληνίου προσβολής, ενώ λυγροζοορξές χορσισές, ντυμένες τή μητροπαράδοτη τοπιζή στολή, στήνουν τή χορό, γιά νά ακολουθήσουν μετά οί λοιποί πανηγυριστές.

Άλλά ή όλη εκδήλωση δέν κλείνει εδώ. Συμπληρώνεται και από ένα άλλο ξθμο έξ ίσου σημαντικό, από ένα παλαιό ξθμο του Έσπερινού τής Άγάπης, τήν προσφορά πρός τούς πανηγυριστές του κόκκινου αόγου και του ειδικού φρομού, πού τοπιζά λέγεται «σιλίχνι» και έχει τή σχήμα του πουλιού. Τώρα βέβαια αυτά τά ειδικά φρομά κανείς δέν αναλαμβάνει νά τά κριάση και νά τά μοιράση και έτσι μαζί με τή αόγο αντί γιά τή ειδικό φρομά μοιράζονται μπισκότα τών ήπειρωτικών εφογοσασίων τών Άθηνών. Και αυτό όμως είναι κάτι, γιάτι έστω και με μιá μικρή παραλλαγή συνεχίζεται ένα πανάοχο ξθμο άγάπης πρός τόν πλησίον, άγάπης πού εκδηλώνεται με τήν προσφορά του κόκκινου αόγου και του φρομού, γιά νά φάνε όλοι, νηστεύσαντες και μη νηστεύσαντες, πλούσιοι και πένητες, και νά ευφρανθούν. Άς μην ξεχνάμε ότι τόν Έσπερινό τής Άγάπης, τής Χριστιανικής Άγάπης γιοτάζομε.

Δέν λείπουν φυσικά και οί επίσημοι λόγοι, από μικροφώνον βέβαια, εκ μέρους τών τοπικών άρχών, πού σχολόν έχουν νά τονώσουν τή φρόνημα τών έντεϋθεν και πέραν τών συνόρων χριστιανών και αδελφών μας. Άλλωστε έτσι ξεκίνησε τά τελευταία χρόνια ή εκδήλωση αυτή, πού εν συνεχεία άγκαλιάστηκε από τούς άπλους ανθρώπους τής περιοχής και έγινε δική τους, ώστε σήμερα νά αποτελεί μέρος από τήν πανηγυρική άπασχόληση του καθενός ή επίσκεψη στο φυλάκιο τής Κακαβιάς κατά τή άπόγευμα τής ήμέρας τής Λαμπαρής και ή συμμετοχή του στη χριστιανική και εθνική αυτή εκδήλωση άγάπης.

Εφέτος, θά πρέπει νά σημειωθεί και τούτο, ό Σεβασμώτατος Μητροπολίτης Λογών-πόλεως Πογωνιανής και Κονίτσης κ. Σεβαστιανός, Τρόφιμος και Έξασχος πάσης Βορφείου Ήπειρου (κατά τή φήμη του) έτέλεσε τήν Άναστάσιμον Θεϊάν Λειτουργίαν εις τή χωρίον Μαυρόπουλον του Πογωνίου πρός χάριν τών πέραν τών συνόρων χριστιανών, οί όποιοι άν και δέν άκοδν φιλμωδίες, βλέπουν όμως και ασθάνονται τή Μήνυμα τής Άναστάσεως και τής Άγάπης.

Όργανωτής τής όλης εκδηλώσεως είναι ή όμοσπονδία Άδελφοτήτων και Ένώσεων Έπαρχίας Πογωνίου Ήπειρου, πού έδραεί στην Άθήνα, και πού εκτός από τήν εκδήλωση αυτή έχει στο ένεργητικό της και τέσσαρα ήδη Πογωνησιακά Συνέδρια, πού πραγματοποιούνται άνα διετία ή τριετία στα κεφαλοχώρια του Πογωνίου, καθώς επίσης και έπιστημονικές και ήθιζοπλαστικές διαλέξεις, πανηγυρικές συνεστιάσεις, προικοδοτήσεις άπόρων χορσίδων, ενισχύσεις άπόρων μαθητών τής έπαρχίας Πογωνίου κλπ.

ΝΙΚ. Β. ΛΩΛΗΣ

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Β α σ ί λ η Κ ρ α φ ί τ η: «ΛΟΓΙΟΙ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ», Τόμος Β', Άθήνα 1981.

Ό κ. Κραφίτης είναι από καιρό γνωστός γιά τήν πολύπλευρη πνευματική και συγγραφική του δραστηριότητα. Ποήματα, μυθιστορήματα, ταξιδιωτικές έντυπώσεις, ιστορικά μελετήματα κ.ά. συνθέτουν τήν πλούσια προσφορά του στα Ήπειρωτικά Γράμματα και γενικότερα στην Έλληνική Γραμματεία.

Άπό χρόνια πολλά έχει ασχοληθεί με τήν προσφορά τής Ήπειρωτικής Διανοήσεως στο Έλληνικό Γράμμα. Είναι ίσως γνωστή άποσπασματικά ή από άτομικά περιστατικά, δηλαδή από τή έργο εκείνων πού έτυχε νά ζούν στην πρωτεύουσα και νάχουν σημειώσει κάποια έπιτυχία, ή τοδλάχιστο νά έχει γίνει γνωστή ή παρουσία τους στον πνευματικό χώρο. Ό κ. Κραφίτης όμως πίστευε ότι ή προσφορά τών πνευματικών έμπροσώπων τής Ήπειρου είναι σημαντικότερη, πάντα ένδιαφέροντα

καί πρέπει νά γίνει εὐφότερα γνωστή. Ἐχομε τή γνώμη ὅτι δέν ἔφαλε καί δέν ὑπερέβαλε. Ἡ ἀποτίμησις του εἶταν σωστή. Αὐτό τοῦλάχιστο μαρτυρεῖ ὁ χαρακτηρισμός πού ἔχει δοθεῖ ἀπό τά παλιὰ στήν Ἡπειρωτική πρωτεύουσα «σάν πνευματικῆς ἐστίας τοῦ Γένους» στά χρόνια τῆς τουροζοκρατίας.

Ἔτσι ἄρχισε μέ τά βιβλία του «Ἡπειρωῖται Λυρικοί» καί «Θεσπρωτοὶ Λόγιοι», γιά νά καταλήξει στήν ἀπόφαση γιά τὸ μεγάλο καί σημαντικό ἔργο του «Λόγιοι τῆς Ἡλείρου», μέ τὸ ὁποῖο παρουσιάζει συγγεντρομένη τὴν πνευματικὴ δραστηριότητά τῶν Ἡπειρωτῶν ἀπὸ τὰ χρόνια τῆς σλαβιάς ὡς τὸ 1950, δηλαδή μιὰ περίοδο πού καλύπτει γὰν περισσότερο ἀπὸ πενταζῶσια χρόνια.

Ὁ πρῶτος τόμος ἐκδόθηκε τὸ 1979 καί ἔγινε πολὺ εὐνοϊκὰ δεκτὸς ἀπὸ τὸν κόσμο τῶν Γραμμάτων καί ἀπὸ τὴν ἐπίσημη κριτικὴ τοῦ τόπου μας.

Ὁ γωδὴς καί σὲ μεγάλο σχῆμα παρουσιάζει, στίς 427 σελίδες του, τριακόσιους περίπου ἐκπροσώπους τῶν Ἡπειρωτικῶν Γραμμάτων (Κληρικούς, Ἐκπαιδευτικούς, Λογοτέχνες κ.ἄ.) πού γεννήθηκαν κατὰ τὴν περίοδο 1430—1912, ἀνάμεσα στοὺς ὁποίους ὑπάρχουν καί ἀρχετοὶ πού ἐπιζοῦν ἀκόμα. Ὁ δεύτερος τόμος, στὸ ἴδιο σχῆμα καί σὲ μικρότερον ὄγκο ἐκδόθηκε πρόσφατα. Περιλαμβάνει ἓνα συμπλήρωμα τοῦ πρώτου τόμου καί στὴ συνέχεια τοὺς πνευματικὸς ἐκπροσώπους πού γεννήθηκαν στὰ χρονιὰ πλάσια τῆς περιόδου 1913—1950. Ὅπως ὅλα σχεδὸν τὰ βιβλία τοῦ κ. Κωστή, ἡ ἐκδοσις καί τῶν δυὸ τόμων εἶναι «ἀρχοντικὴ» - πολυτελής.

Ἡ ἐργασία αὐτὴ τοῦ γόνιμου συγγραφέα, πολὺ ἐπιμελημένη, μέ ἐνδιαφέροντα βιογραφικὰ στοιχεῖα καί εὔστοχες κριτικὰς ἀναλύσεις τοῦ ἔργου τῶν παρουσιαζομένων πνευματικῶν δημιουργῶν, ἀποτελεῖ, κατὰ τὴ γνώμη μας τὴν ζωφονίδα τῆς προσφορᾶς του στὰ Ἡπειρωτικὰ Γράμματα καί τὴν Ἑλληνικὴ Γραμματεία. Ἔργο πνοῆς καί πολυμοχθοῦ πού θεμελιώνει καί δικαιολογεῖ τὴ φήμη του. Μποροῦμε νά ποῦμε μέ βεβαιότητα ὅτι εἶναι τὸ βιβλίό πού θὰ μείνει ἀτραυματιστὸ ἀπὸ τὴ φθορὰ

τοῦ χρόνου.

Λιαροῦς χρῆσιμο καί πάντα ὠφέλιμο γιά τὴν πνευματικὴ ἱστορία τῆς Ἡλείρου μας καί γιά τῆς νεότερας γενιῆς. Μὰς προσφέρει τὴν εἰκόνα καί τὴν ἀξία τῆς πνευματικῆς μας κληρονομιάς. Καί τιμáει, ὅσο πρέπει τὴν παιδευτικὴ μας παράδοσι. Εἶναι τὸ βιβλίό πού ἔλειπε ἀπὸ τὴν Ἡπειρωτικὴ Βιβλιοθήκη. Τὰ ὑπάρχοντα, ὅσα ἔχουν ἐκδοθεῖ πρὶν ἀπὸ αὐτό, ὑπῆρξαν θέβια πολὺ χρῆσιμα, ἀλλὰ παρουσιάζουν πολλὰ κενά. Ὁ κ. Κωστήτης φιλοδόξησε νά τὰ καλύψει καί τὸ πέτυχε. Γιά τοῦτο τοῦ ταιριάζει ἡ ἐπιτήρησις μας καί κάθε καλὸς λόγος, ἔστω κι ἂν θεωρηθεῖ σάν πολὺ φτωχὴ ἀνταμοιβή.

Μὲ αὐτὴ τὴν εὐκαιρία μὰς θύμησε τὸ δίτομο ἐπίσης ἔργο τοῦ Γερμανοῦ ποιητῆ καί συγγραφέα HERBERT EULEMBERG, «Λογοτεχνικὲς Σιλονέττες», γομμένο προπολεμικὰ γιά τοὺς κριότερους ἐκπροσώπους τοῦ διεθνοῦς πνευματικοῦ χώρου. Παρουσιασμένο σὲ ἄλλη μορφή δέν προσφέρεται θέβια γιά σύγκρισις, παρὰ μόνο στὸ σημεῖο ὅτι ἔνας ἄλλος ποιητῆς καταλιόστηχε μ' ἓνα κάπως συγγενικό ἐγγεῖρημα. Ἀπὸ σεβασμὸ καί ἀγάπη ἴσως πρὸς τὴν πνευματικὴ δημιουργία. Ὅπως καί ὁ δικὸς μας ποιητῆς μέ τὴν πλούσια προσφορά στὰ Γράμματα μας.

Κώστας Ντούλας: «ΣΠΙΝΘΡΟ-ΓΡΑΦΗΜΑΤΑ» (Ἀπὸ τὴ ζωὴ τῶν ἀπλῶν ἀνθρώπων).

Ὁ Ἡπειρωτῆς, πρῶν Ἀρχίατρος, κ. Κώστας Ντούλας, εἶναι ἀκαταπόνητος καί πάντα δραστήριος καί τώρα ἀκόμα πού τὸ «δειλινὸ» ἀπλώθηκε καί στὴ δικὴ του αὐλή. Τὸ ὑποδέχεται μέ καρτερικὴ καλωσύνη καί φιλοσοφικὴ διάθεσι. Δέν τὸν ξαφνιάζει. Ἡ μακρόχρονη πείρα τῆς ἀσταμάτητης πάλης, στὸν κοινὸ ἀνθρώπινο στίβο, τὸν δίδαξε ὅτι βγαίνουσι νικητὲς μόνον ὅσοι ξέρουν τὸ μυστικὸ, τὸν πιὸ πολιτισμένο τρόπο νὰ περιμένουν καινὰ δεχθοῦν τὸ «δειλινὸ» μέ τὸ χαμόγελο στὰ χεῖλη, χωρὶς νὰ δεῖξουν τὴ συγκίνηση ἢ καί τὸ δέος κάποτε πού τοὺς πλημμυρίζει, σάν τοὺς παληοὺς ἀρχοντες οἰκοδε

σπότες με την περίσσια αγωγή, πού ή ώρα της ύποδοξης τών ξένων τους «και ξεχωριστά τών όμορφων κυριών» στίς δεξιώσεις τους, τούς μετέβαλε σέ πραγματικούς ιεροτελεστές, παρόλη τή συμβατικότητα τής ατμόσφαιρας (τής κοινωνικής πάντοτε).

Ό κ. Ντούλας, με τὰ 37 σύντομα «Σπινθηρογραφήματά» του, μάς θυμίζει κάποιες όψεις τής ζωής, πού πολλοί από μάς νά μή τίς έχουμε προσέξει, νά τίς έχουμε προσπεράσει, πάντοτε βιαστικοί ίσως και περίφροντες, άπασχολημένοι με τὰ δικά μας προβλήματα. Έκείνος όμως τίς είδε, τίς πρόσεξε και λίγο - πολύ τίς έζησε. Έπαγγελματική ιδιότητα τόν βοήθησε. Ό γιατρός τών σωμάτων είχε τή δυνατότητα νά συλλάβει και κάποιες ψυχικές εκφάνσεις, πού δεν τόν άφησαν άσυγκίνητο. Οί συναισθηματικές του κενραίες είταν και είναι και τώρα εξαιρετικά ευαίσθητες. Σπουδαίο προνόμιο, πού τὸ ολοκληρώνει ή ικανότητα τής παραστατικής άποκρυπτογραφήσεως τών μηνυμάτων, πού εκπέμπουν οί πονεμένες ψυχές.

Λένε συνήθως ότι ώρισμένες επαγγελματικές ιδιότητες «στομώνουν» τίς ευαίσθησιες, τίς όπλίζουν με κάποιο είδος άνοσίας μπροστά στόν ανθρώπινο πόνο. "Όσοι πέρασαν κάποτε από τὸ Νοσοκομειακό χειρουργείο πιθανόν νά ξέρουν κάτι. Υπάρχουν περιπτώσεις πού ή ευαίσθησία ανάγκάζεται νά ύποχωρήσει μπροστά στην άυστηρή έπιταγή τής έπιστήμης και τού καθήκοντος. Τότε τὸ χέρι πού κρατάει τὸ νυστέρι πρέπει νάναί άπόλυτα σταθερό. Τὸ χρέος τής ευαίσθησίας έρχεται ύστερα γιά νά ολοκληρώσει ένα θεάρεστο έργο, ν' άνοίξει τήν πόρτα γιά νά περάσει ή άνθρωπιά. Έτσι ξέρουμε ή μαθαίνουμε ότι σέ κάθε γιατρὸ ζοῦνε δυὸ ιδιότητες: ὁ έπιστήμων και ὁ άνθρωπος. Έ ταύτιση των πρέπει νά είναι άπόλυτη γιά νά έπιτευχθεί τὸ ευτυχισμένο άποτέλεσμα, τὸ δημιουργικό έργο. Συμβαίνει αυτό πάντοτε; "Όταν τυχόν δεν μπορούμε νά ποῦμε «ναί» είναι πραγματικό άτύχημα. Δὲ θά σταθοῦμε περισσότερο στην άνάλυση τού θέματος, πού είναι ίσως έξάιρηση τού γενικού κανόνα. Έμεις ξέρου-

με ότι στην περίπτωση τού συγγραφέα πού μάς άπασχολεί σήμερα τὸ «ναί» είναι δεδομένο. Τὸ βιβλίο πού κρατοῦμε στα χέρια μας είναι ή καλύτερη και ή αδιάφυστη βεβαίωση. Ό έπιστήμων και ὁ άνθρωπος συμπορεύτηκαν πάντοτε.

Ό κ. Ντούλας με τήν ιδιότητα τού έπιστήμονα, μάς έδωκε τὰ βιβλία εκλαϊκευμένης ίατρικής, πού μπορούμε άφοβα νά τὰ χαρακτηρίσουμε «άνιδιοτελής» προσφορά πρὸς τόν άνθρωπο, πρὸς τὸ σύνολο. Μὲ τ' άλλα του βιβλία μάς έδωκε από τήν πλούσια σοδειά τής άνθρωπιάς, πού ολοκλήρωνε τόν έπιστήμονα - άνθρωπο.

Άνοιξτε τώρα τὰ «Σπινθηρογραφήματά» του. Θα βρῆτε άνάγλυφες εικόνες τής Μητέρας πρώτα. (Ό παλιός του καϋμός). "Υστερα τὸ παιδί, τόν παππού, πού τὸ χαίρεται. Είναι οί δυὸ άκραίες ήλικίες πού συμβολίζουν τήν αρχή και τὸ τέλος. Γιά τούτο κι έλκονται. Φυσικοί άκατάλυτοι νόμοι.

Γυρίζοντας τίς σελίδες θα συναντήσετε και άλλες εικόνες, όπως τίς φιλοτέχνησε ή ζωή, πολυεδρική πάντοτε καλλιτέχνης. Τίς γυναίκες τροχονόμους, τήν «τροτέζα», τή Λία και αρκετές άλλες. Ό κ. Ντούλας με άδρες πινελιές μάς τίς παρουσιάζει από τήν ανθρώπινη πλευρά τους, πού είναι και ή πιο άληθινή. Γι' αυτό τόν σταματήσανε, τόν συγκίνησαν και λίγο - πολύ μάς συγκινούν κι έμάς. Αυτό είναι τὸ χάρισμα τού συγγραφέα. Θα τόν άδικούσαμε αν δεν τού τὸ άναγνωρίζαμε. Έ πλούσια προσφορά του και τούτη τή φορά μάς ύποχρεώνει. Τὸ «δειλινό» του είναι γεμάτο με όμορφα όράματα. Πολλοί θα τόν ζήλευαν.

ΑΛΚΗΣ ΜΥΡΣΙΝΗΣ — ΜΑΝΘΟΣ

Μ. Μαθιουδάκι - Β. Άνδρονόπουλου - Σ. Χατζηθεοδώρου: «ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΥΠΑΛΛΗΛΙΚΟΥ ΚΩΔΙΚΑ» (νομοθεσία - διοικητικές λύσεις - νομολογία), Άθήνα 1979.

Στίς μέρες μας ή λεγομένη Διοικητική

Επανάσταση (ADMINISTRATIVE REVOLUTION) γαλονγεί το Κράτος - Προνοίας (Ευνοίας) με ένα και μόνο στόχο: την άμεση και αποτελεσματική εξυπηρέτηση των πολιτών. Και είναι έργο μιάς και μόνο οργανωμένης δημοσίας υπαλληλίας ή νόμιμη ανάληψη δραστηριότητας για τη συνεχή διακονία του κοινωνικού συνόλου.

Γι' αυτό η συστηματική ρύθμιση της υπηρεσιακής καταστάσεως των δημοσίων υπαλλήλων αποτέλεσε την μακροχρόνη απαξίωση του ελληνικού μέτρου για την τελεσφόρο αντιμετώπιση βασικού, για την έδραση μιάς χρηστής διοικήσεως, έθνικου προβλήματος.

«Οί κοσμοθεωρητικές αντιλήψεις της κάθε εποχής σε συνάρτηση με την μορφή του πολιτεύματος, ή πολιτική αστάθεια και ό κομματικός ανταγωνισμός, οί περιπέτειες και οί πολλές δοκιμασίες που πέρασε κατά καιρούς ή χώρα μας έπιμήνυαν πολύ το χρόνο που χρειάστηκε για να γίνει βαθειά συνείδηση και να ώριμάσει ή ιδέα της συστηματικής ρυθμίσεως της υπηρεσιακής καταστάσεως των δημοσίων υπαλλήλων».

Έτσι φθάσαμε να αποκτήσουμε τον πρώτο σχετικό κώδικα το 1951. Πρόκειται για το Δίκαιο των Δημοσίων Υπαλλήλων, που άκολούθησε την μοίρα του νόμου της εξέλιξεως για να σχηματισθεί τελικά σύμφωνα με τους κοιμισμούς ενός νομοθετικού κατακλυσμού, με συνέπεια να είναι δύσκολη και, πολλές φορές, επικίνδυνη ή εξακρίβωση των διατάξεων που είχαν ισχύ.

Με το Π.Λ. 611/1977 «Περί κωδικοποίησης εις έναίον κείμενον, υπό τον τίτλον «Υπαλληλικός Κώδιξ» των ισχυουσών διατάξεων των αναφερομένων εις την κατάσταση των υπαλλήλων του δημοσίου και των ν.π.δ.δ., έπλήθε σημαντική βελτίωση, πλην όμως υπήρχε παράλληλη ανάγκη κωδικοποίησης του πλουσίον έφημεντικόν ύλικόν, που διαμορφώθηκε από τη νομολογία των δικαστηρίων και τις διοικητικές λύσεις από το 1951 μέχρι σήμερα, καθώς και οί κάθε διατάξεις που σχετίζεται άμεσα με τις διατάξεις της προαναφερόμενης κωδικοποίησης.

Γιατί όπως δίδαζε ό Μ. HAURIΟΥ

(DROIT ADMINISTRATIF) ή νομολογία πρέπει να περιλαμβάνεται στη «έν ενόψει έννοία» νομοθεσία, μα και ή άποστολή της δέν είναι μόνο έφημεντική, αλλά, συχνά και δικαιοπλαστική.

Άκριβώς την ανάλογη ανάγκη καλύτερη έπαρως ή κρινόμενη έκδοση, αφού περιλαμβάνει:

— Το κείμενο του Υπαλληλικού Κώδικα (π.δ. 611/1977).

— Τις μέχρι σήμερα τροποποιήσεις του μέχρι και του πρόσφατου νόμου του «βαθμολογίου» (ν. 643/77, 754/78, 855/79, 887/79).

— Την έννοια (ορμηνεία) κάθε μιάς διατάξεως του Υ.Κ. όπως δόθηκε από τη νομολογία των δικαστηρίων ή από τη Διοίκηση (Νομολογία Σ.π.Ε., Διοικ. Έφετερίων, Έλ. Συνεδρίων, Ν.Σ.Κ., Α.Σ.Α.Υ. Έγκύκλιοι Γ.Α.Δ.Α. κλπ.).

— Τις σχετικές με τον Υ.Κ. διατάξεις άλλων νόμων, διαταγμάτων και κανον. αποφάσεων, οί όποιες σχετίζονται άμεσα με συγκεκριμένες διατάξεις του Υ.Κ., τις όποιες συμπληρώνουν ή καθορίζουν τον τρόπο της έφαρμογής τους.

Καίρια, πάντως, πρέπει να έπισημανθούν δύο βασικές καινοτομίες:

α) Η κωδικοποίηση έχει συμπεριλάβει και συγχωνεύσει το δίκαιο που ισχύει για τους δημοσίους υπαλλήλους και τους υπαλλήλους ν.π.δ.δ. και

β) Το κείμενο της νομολογίας έμφανίζεται σε έσοχή, σε σχέση με το κείμενο του Υπαλληλικού Κώδικα. Μετά δηλαδή από κάθε άρθρο του Υ.Κ. ακολουθεί σε έσοχή το κείμενο της νομολογίας, των διοικητικών λύσεων και των σχετικών διατάξεων.

Περιορίζεται, συνεπώς, σημαντικά ή και ή έφημεντία των διατάξεων, καθώς ον ή νομολογία καθοδηγεί τά όργανα της διοικήσεως, «καθορίζει τον χώρο δράσεώς τους» και διαγράφει τον τρόπο εκτελέσεως των υπηρεσιακών τους καθηκόντων.

Δέν έπρόκειτο για μιά ταξινόμηση ή απλή σύλλογή, που θα ήταν ένα πρόσθετο, άλλ' άτελές, βοήθημα.

Άλλά για ένα πανδέκτη του νομοθετικού και έφημεντικόν ύλικόν που ρυθμίζει τους όρίζοντες της δράσεως τους, ένό, ταν-

τόχρονα κατεπιθύνει το επίπονο καὶ εὐαίσθητο ἔργο τους.

Ἐνα κλασικό, πράγματι, πόνημα πού τιμᾷ τὴ σχετιζή ἑλληνική βιβλιογραφία, γιὰ τὴν ἐπιστημονική θεώρηση τοῦ συνόλου τῆς ἴλης ἀπὸ προικισμένους συγγραφείς - μύστες τῶν ἑλληνικῶν διοικητικῶν φαινομένων.

ΝΙΚΟΣ Α. ΤΕΝΤΑΣ

Πέτρου Γλέζου: «ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΑ ΠΕΡΑΣΜΕΝΑ», Ταξιδ. Δοκίμια.

Πρὶν λίγο ξαναγνωρίσαμε τὸν πεζὸ λόγο τοῦ Π. Γλέζου, στὸ τελευταῖο βιβλίο του μὲ διηγήματα «ΤΑ ΘΑΜΠΑ ΜΑΤΙΑ». Ἐδῶ θὰ τὸν ἰδοῦμε μὲ μιὰ σειρά ταξιδιωτικὰ δοκίμιά του μὲ τὸν γενικὸ τίτλο: «ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΑ ΠΕΡΑΣΜΕΝΑ». Καὶ δὲν εἶναι μόνο φραστικὸ τοῦτο τὸ ταξίδι στὰ περασμένα, μὰ εἶναι καὶ τὰ κείμενα τὰ ἴδια «ἀπ' τὰ περασμένα». "Ὅλα ἀποσπασμένα ἀπὸ περιοδικὰ (κυρίως τὴ «Ν. Ἐστία») κι' ἐφημερίδες ἀπ' τὸ 1946 ἄκόμα, καὶ δῶθε. Κι' εἶναι «ἀπλὲς ἐντυπώσεις ἀπὸ διαφόρους κυρίως τόπους «μιᾶς στιγμῆς», κάποτε ὅλως φευγαλέες, κάποτε ὅλως προσωπικές», ὅπως σημειώνει στὸ προλογικὸ του σημείωμα ὁ συγγραφέας. Ἄπλά, χαριτωμένα, ἀνάλαφρα κείμενα πού ἀπ' τὴ συντομία τους τὰ εἶπαμε «μιᾶς... ἀναπνοῆς». Γνώριμος ἀπὸ ἄλλα βιβλία του ὁ πεζὸς λόγος τοῦ συγγραφέα, τὸν βρήκαμε κι' ἐδῶ κομψό, δαντελλένιο, γλαφυρό. Τὸν χαίρεσαι κι' ἀπολαβαίνεις τὴν ὁμορφιά του. Αὐτὸς καθαυτὸς ὁ λόγος δίνει μιὰ αἰσθητικὴ χαρὰ στὸν ἀναγνώστη ξέχωρ' ἀπ' τὸ περιεχόμενο. Τοῦτος ὁ ἐκφραστικὸς εὐγενικὸς καὶ πλούσιος λόγος πρέπει νὰναι καρπὸς ἐπίμονης ἀσκήσης, πολλῆς μελέτης. Δὲν καταχτιέται εὐκόλα ἢ τέχνη τοῦ λόγου· χωρὶς μὸχθο. Τὸ διαπιστώσαμε πιά κι' ἀπὸ δικὴ μας ἀντίληψη.

"Ἄς περάσουμε τώρα στὰ μικρὰ ἐνσταντανέ πού μᾶς προσφέρει ὁ Π. Γλέ-

ζος. Δὲν προσπαθεῖ ὁ συγγραφέας νὰ μᾶς δώσει ταξιδιωτικὰ κείμενα, ὅπως μᾶς δῶσανε ὁ Καζαντζάκης, ὁ Οὐράνης, ὁ Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος, ὁ Σφακιανάκης κ.ἄ. Αὐτοὶ μελέτησαν τὸ χαρακτήρα τοῦ λαοῦ καὶ τῶν τόπων πού ταξίδεψαν τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμά τους, τὶς δοξασίες τους, τὸν παλιὸ καὶ καινούργιο πολιτισμὸ τους, τὴ θρησκεία τους, τὴν πολιτικὴ τους κατάσταση, τὴ λειτουργία τῶν θεσμῶν τους, ἄκόμα καὶ τὶς στρατιωτικὲς τους δυνάμεις ἢ τὴν ἀμυντικὴ του δυνατότητα. Μᾶς δόσανε τὸν παλμὸ τῆς σύγχρονης ζωῆς καὶ τοῦ παρελθόντος τους. Ἄκόμα καὶ τὰ δημογραφικὰ τους προβλήματα καὶ πῆρε ἢ μελέτη τους βαθύτερες προεκτάσεις. Ὁ Π. Γλέζος μᾶς δίνει σὲ 4—5 σελίδες ὅ,τι μπόρεσε νὰ...κλέψει μὲ λίγες ματιές, ὅ,τι μπόρεσε νὰ ἰδεῖ ἀπ' τὴν ἐπιφάνεια κ' ἓνα μικροῦτσικο κομματάκι τῆς ζωῆς τους. Σὰ νὰ κράταγε ἓνα προσωπικὸ ἡμερολόγιο καὶ νᾶθελε νὰ συγκρατῆσει λίγες στιγμές, ἓνα φευγαλέο ὄραμα. Δὲν...ἔξυνε τὴν ἐπιφάνεια, τὸ φλούδι τους. Τὸν ἀρκοῦσανε κείνα τὰ λίγα, πού θὰ τροφοδοτούσανε τὴν ἀνάμνηση, ὕστερ' ἀπὸ χρόνια.

Ἡ λεπτότητα γραφῆς εἶναι τὸ κύριο χαρακτηριστικὸ τοῦ λόγου του. Πλανηθήκαμε μαζί του στὶς χώρες τοῦ Βορρά, στὰ ἑλληνικὰ ἀκρογιάλια καὶ νησάκια, ἀνασάναμε τὴν ἀρμυρὴ ἀνάσα τοῦ Αἰγαίου, διασκίσαμε τὸ ἑλληνικὸ ὑπαιθρο, ταξιδέψαμε στὴν Κρήτη, ξαναφρεσκάραμε τὶς μνημεις μᾶς ἀπ' τὸ Παρίσι, τὸ Λονδίνο, τὴν Πόλη κι' ἀπολαύσαμε τὶς σελίδες του γιὰ τὴν Κορσική, πού ἐπιβεβαίωσανε ὅ,τι ἀκούσαμε παλιότερα καὶ φανταστήκαμε σὰν ὑπερβολές. Μὲ λίγα λόγια χαρήκαμε τὸν ἀπέριττο λόγο τοῦ Π. Γλέζου, πού μᾶς ἔδειξε τὸ δόκιμο δοκιμιογράφο, πού εἶναι προικισμένος μὲ ὀξύ αἰσθητήριο τοῦ γλωσσικοῦ του ὄργανου, βαθιὰ γνώση τοῦ περιττοῦ καὶ τοῦ ὁμορφοδεμένου λόγου. Ἐκαμε πολὺ καλὰ πού τὰ μάζεψε ἀπ' τὰ περιοδικὰ πού εἶταν σκορπισμένα καὶ νὰ μᾶς τὰ πρόσφερε σὰν ἓνα μπουκέτο εὐωδιαστὰ ἀγριολούλουδα ἀπ' τ' ὁμορφο νησί του.

Ο ύρ. Διοματάρη: «Ο ΠΛΑΤΩΝ,
ΣΤΟ ΓΕΓΟΝΟΣ ΚΑΙ ΣΤΟ ΘΡΥΛΟ»
Δοκιμακική μελέτη.

Συγκλονιστικό θ' αποκαλέσουμε το βιβλίο τούτο της Ούρ. Διοματάρη. Τούτ' η χαλενότερη μελετήτρια του Πλάτωνα, βάλθηκε να γνωρίσει το μεγάλο Έλληνα φιλόσοφο όχι μόνο στους πνευματικούς ανθρώπους της χώρας μας (που κι αὐτοὶ δὲν τότε ξέφρον τὸν ἀρχαῖο σοφὸ πὸ πολὺ ἀπ' τοὺς ἀπλοῦς), μὰ καὶ στὸν τελευταῖο Έλληνα πὸν ξέρει ἀνάγνωσι. Τόσο ζεστά, τόσο ἀπλά, θὰ μᾶς μιλήσει γιαντὸν καὶ γὰ τοὺς διαλόγους, του. Μᾶς ἐμπιστεύτηκε ἡ συγγραφέας πὸς ἀπ' τὸ 1952 ἀποδελτιῶνε καὶ ταξινομοῦσε τὴν ὄλη της γύρω ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ θεϊκοῦ τούτου φιλόσοφου (κι' εἶνε χαρακτηριστικὸ πὸς ἴσπερ' ἀπ' τὸν Μεγ. Ἀλέξανδρο, μόνο στὸν Πλάτωνα ἀποδίδαν οἱ ἀρχαῖοι θεϊζές ἰδιότητες). Ἔτσι τὸ ἔργο της πῆρε τὴ μορφή «ἔργον ζωῆς». Καὶ πρόσθεσε μὲ πολλὴ συλλογή: «Δὲν ξέρω ἂν θ' ἀξιοθῶ νὰ γράψω ἔν' ἀκόμη τέτιο βιβλίον!». Κι ἀλήθεια, εἶν' ἄθλος ἀληθινὸς πὸς μπόρεσε νὰ θάλει σὲ σειρὰ τόσο ὕλικό, νὰ διαλέξει μὲ προσοχὴ καὶ νὰ συγγράφει ἕνα βιβλίο 580 σελίδων.

Τὸ ἔργο δὲ μοιάζει μὲ τὸν ἄλλον Πλατωνιστῶν διζῶν μας καὶ ξένων. Ἡ Διοματάρη μᾶς δίνει τὸν ἀνθὸ τοῦ λουλουδιοῦ τῆς σκέψης τοῦ Πλάτωνα καὶ τὸ βαθύτερο νόημα τῆς διδασκαλίας του. Διάλεξε μορφικὰ τὸ διάλογο. Καὶ πιστεύει πὸς ὁ Πλάτωνας διασενασμένους κατάλληλα, θὰ μπορούσε νὰ διδαχθεῖ ἀπὸ τὴ σκηνὴ τοῦ θεάτρου. Δὲν εἶνε μὰ καινούργια γνώμη. Ἡ συγγραφέας τὸ ἐφάρμοσε στὸ ἔργο της κι ἀπόδειξε πὸς ἔχει δίκιο. Ἄν ἔγραφε μὴ πραγματεία, μὰ καθυνοῦστατη φιλοσοφικὴ ἀνάλυση γύρω ἀπ' τοὺς διαλόγους του καὶ τῆς ἐπιστολῆς του, δὲν θὰ πετύχανε στὸ σκοπὸ της. Ἐξάλλου ὁ ἴδιος ὁ μεγάλος φιλόσοφος ἔγραψε τὸ ἔργο του διαλογικὰ. Γιατὶ ἐμεῖς νὰ μὴ χρησιμοποιοῦμε τὴ θεατρικὴ σκηνὴ γὰ τὴ διδασκαλίαν του στοὺς νεότερους; Ἡ Διο-

ματάρη ἀπόδειξε πὸς θά'χε μεγάλη ἐπιτυχία μὰ τέτοιαν καινοτομία. Ὅλο τὸ βιβλίο της εἶνε ἕνα θεατρικὸ ἔργο. πὸν κρατᾶει σ' ἐνάργεια τὸ πνεῦμα τοῦ ἀναγνώστη, ἀνοιχτὴ τὴν ψυχὴν του καὶ πανέτοιμη νὰ δεχθεῖ τὸν θεϊκὸ λόγον καὶ ξεγελασμένη τὴν διάθεσίν του πὸς παρακολουθεῖ ἕνα θεατρικὸ ἔργο. Ἄν τὸ βιβλίο διαβαζότανε (διδασκότανε) ἀπ' τὸ ραδιόφωνο καὶ τὴν τηλεόρασην μὲ ἠθοποιούς καὶ κατάλληλην σκηνοθεσίαν, εἴμαστε σίγουροι πὸς οἱ τηλεθεατῆς θὰ μένανε γοητευμένοι καὶ τὸ κείμενον θ' ἀφομοιοῦντανε καλύτερα κι ἀπ' τοὺς ἄσχετους ἀκόμα μὲ τὴν κλασικὴν φιλοσοφικὴν σκέψιν. Ὁ «δοκιμακὸς διάλογος» πὸν προτιμᾶει ἡ Διοματάρη μπορεῖ νὰ διδαχθεῖ ἀπ' τὴ σκηνή.

Συγκλονιστικό, λοιπόν, τὸ ἔργο τῆς συγγραφέας. Μὰ, τοῦτος ὁ συγκλονισμὸς διαπερνᾶει ὅλο τὸ κείμενον, πὸν ἀρχίζει ἀπ' τὸ δεύτερον χρόνον τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου καὶ τὸ φτάνει ἴσαμε τῆς περιλήψεως τῶν διαλόγων τοῦ Πλάτωνα. Τὸ μεγαλεῖο τοῦ μεγάλου τούτου φιλόσοφου, ξεδιπλώνεται σὰν ἕνα φανταχτερὸ ὄφρασμα ἀπ' τὸ γλαφυρὸν λόγον τῆς Διοματάρη πιθαμὴ τὴν πιθαμὴ. Θὰ παρακολουθήσουμε τὸν Πλάτωνα ἀπ' τὴν γέννησίν του, τὴν ἀνατροφὴν του, τὴν παρακολούθησιν τοῦ Σωκράτη ἴσαμε τὴν τελευταίαν του πνοήν. Ἡ ἐπαρὴν του μὲ τὸ Λάσκαλο, θὰ τὸν ὀδηγήσει στὸ κῆρυμον τοῦ ποιητικοῦ ἔργου του κι' ἡ ὀλόγημη ἀφοσίωσίν του σ' αὐτόν. Ἔπειτα τὰ ταξίδια του στῆς Συρακοῦσες, πλᾶ στοὺς δυὸ Διονύσιους, ὅπου ἔβρισε μᾶζι μὲ τὸν Λίωνα πὸς θὰ μπορούσαμε νὰ ἐφαρμοῦσαμε τὴ διδασκαλίαν τους γὰ τὴ Δημοκρατίαν ἐκ τῶν ἄνω, δηλ. ἀπ' τὸν ἀρχηγὸν τοῦ κράτους. Βέβαια, πλήρωσε ἀκριβὰ τὴν πίστην του πὸς μπορούσε τ' ὄνειρον κι' ἡ διδασχὴ του νὰ γίνουε πράξι. Μόλις διέφυγε τὸ θάνατον καὶ πολήθηρε σὺν σκλάβοις στὴν Αἴγυτον. Στὸ τέλος θὰ τὸν παρακολουθήσουμε στὴν Ἀκαδημία του, πὸν θ' ἀκούσουν ἀπ' τὸ ἴδιον τὸν τὸ στόμα νὰ διδάσκονται ὁ «Πρωταγόρας», ὁ «Ποσειδῆς», ἡ «Πολιτεία».

Ἀκούσματος ταξιδευτῆς, μετὰ τὰ «ἐκ παιδευτικῶν» ταξίδια στὴν Αἴγυτον καὶ τὴν Κύρην καὶ τὰ τρία του στὴ Σικελίαν, οἱ-

ζωσε πιά στην 'Ακαδημία του, όπου συν-αθροίστηκε γύρω του ένας αξιόλογος κύκλος μαθητών. 'Ο πύθιο περιεργος απόλους εΐταν ό 'Αριστοτέλης, τούτο τό ανήσυχο μυαλό, πού πολλές φορές ξεχώτανε σ' αντίθεση μέ τό δάσκαλο, μά πού γρήγορα ξεχώρισε απ' τούς άλλους μαθητές κι' έγινε ό ίδιος δάσκαλος. 'Η Λιοματάρη ωφέθηκε στίς πιό εντυχιώμενες ώρες της γιά νά μάς δώσει ένα τέτοιο κολοσσιαίο έργο σέ βάθος καί ούσία. Διαβάζοντάς το κανείς γίνεται έτοιμος νά προσχωρήσει καί στή μελέτη τού Πλατωνιζού έργου. 'Η ανάλυση τής γιγάντιας τούτης προσωποποίησης μέ τόση σαφήνεια καί σχολαστιστικότητα, προστοιμάζει τόν αναγνώστη γιά μιá πλατύτερη μελέτη. "Όπως Ξανάταμε ή Λιοματάρη επέτέλεσε αληθινό έθλο καί «'Ο Πλάτων στό γεγονός καί στό θούλο» τήν καταξιώνει σά μιá δοκιμογράφο μέ πολύτιμη οξυδέρκεια καί σπάνια στοχαστιστικότητα.

"Ετσι, μάς δίνεται ένας υπέροχος Πλάτωνας, σκιαγραφείται μιá απ' τίς μεγαλύτερες φυσιογνωμίες τών αιώνων απλά, κατανοητά καί πετυχημένα μέσα απ' τά γεγονότα τής εποχής του, μέσ' απ' τή γιομάτη περιπέτεια ζωή του κι' έντονη δράση του καθώς καί μέσα απ' τό θούλο, καθώς τόν βρίσκουμε περιχρήμενον από τό πλούσιο κι' άστραφτερό του φωός, έξιδανισμένο, φωτεινό, λαμπρό, σάν ένα λαμπρό μετέωρο, πού πέρασε πάνω απ' τήν παγκόσμια διανόηση, μά πού διαμόρφωσε τήν παγκόσμια συνείδηση. Νά γιατί ό Πλάτωνας θά παραμένει ό φωτεινός πηγάς τών ανθρωπιστικών γραμμάτων στήν ανθρωπότητα, πού πρέπει νά τόν ενγνωμονεί όσο ύπάρχει πάνω στή γη ό διαμορφωμένος στίς μέρες μας HOMMO SAPIENS, ίσαμε πού ό τεχνικός του πολιτισμός τόν τίνανε στον άέρα μαζί μέ τή γη του.

Γιάννη Κοφίνη: «ΑΠΛΟΦΩ-ΝΟ», ποιήματα

Τή χαρήκαμε τούτη τήν απαλόφωνη ποίηση τού Γιάννη Κοφίνη. Σά χάρδι, σάν

ψίθυρος. Σά νά μὴν αποφάσιζε νά τραγουδήσει μέ δυνατή φωνή τούτη τήν 'Αγάπη, πού τού στάθηκε πικρή κι άτυχη. Παιγνιδιάρικος ό τόνος, ευγενικός, μπροστά σέ μιá γυναίκα πού καλά - καλά μήτε τού μίλησε, μήτε τ' όνομά της δέν ήξερε, μήτ' ένα φιλι της δέν πήρε: «Μ' έχει τόσο αναστατάσει, τόσο βασανίσει / κι άδικα επιμένω / καί τό πιστεψα πιά άποψε πώς θα μέ φιλήσει, / μόνο πεθαμένο». Στίχος λίγο ειρωνικός μά πολύ πονεμένος. 'Ο πόνος άλλωστε, διακριτικός, άπαλός, μυρωμένος, πλημμυρίζει όλη τή συλλογή, πού ανιστοράει μι' άτυχη αγάπη τού ποιητή σέ μιá γυναίκα πού αγαπάει κάποιον άλλο καί δέ στέργει σέ καμιá παραχώρηση. Κάποιο φιλι κ' ένα άγγιγμα τού χεριού της, γίνηκαν δίχως τή θέλησή της σέ στιγμὴ εύκαιριακή.

Τά γλυκά μαρτύρια τού έρωτα τού ανανταπόδοτου τραγουδάει ό ποιητής: μά μ' έναν τρόπο πού δέν κουράζει τόν αναγνώστη του. Τούτος μάλιστα άγαναχτεί μέ τήν έπιμονή τής φιλάρεσκης γυναίκας πού, ενώ αγαπάει έναν άλλο, δέν τόν διώχνει. Κι' ό ποιητής μήτε μιá φορά δέν τήν κατηγορεί γιά σαδισμό. 'Αντίστροφα ενώ τούτος δέν έχει καμιάν έλπίδα νά κερδίσει τήν αγάπη της, γίνεται μαζοχιστής. Θα τόν βρούμε νά 'χει τίς άμφιβολίες όταν αιθριάζει κάπως ό ούρανός (σελ. 26), νά πονάει άφάνταστα, βαθιά (σελ. 31), καί καμιá φορά βλέπει νά μὴν αξίζει τήν αγάπη του καί μετανιώνει (σελ. 34), άλλοτες άπογοητεύεται (σελ. 40) καί κάποτε σαρκάζει άκόμα καί τόν εαυτό του: «'Αχ! γλυκιά Κορίνα, τί σου λέω τά τόσα, / μιá καί δέ μέ θές. / Στέγνωσε ό λαιμός μου, μάλλισάέ μου ή γλώσσα, / πές καί πές ώς χθές». 'Η μοναξιά ξεσκίζει τά σπλάχνα του, τού τρυγάει τό μέλι τής χαράς, τόν γονατίζει: «'Αδειες μέρες άδειες νύχτες κι όλο μόνος - μόνος, / στό έρμιο μου κελί. / 'Εχω πέτραν αγαπήσει καί μέ λυώνει ό πόνος / καί μέ καταλεί».

Τό κύριο χαρακτηριστικό τού Κοφίνη είναι ή ειλικρίνεια. 'Απ' τά προσόντα του ξεχωρίζουν ό λυρισμός (πηγαίος καί πλούσιος), ή εκφραστικότητα κι' ή φίνια εύαι-

σθηαία του. Τρυφερός, τεχνίτης στο λιγόστιχο ποίημα, γνώστης των μυστικών του καλού παραδοσιακού στίχου (έχει πάντα άψογο μέτρο, πλούσιες όμοιοκαταληξίες, τομές ξαφνικές, έλλειψη χασμωδιών, ζωηρές και πρωτότυπες εικόνες, παρομοιώσεις, μεταφορές κλπ.). Θ' αντιγράψουμε δυό τετράστιχα άκόμα να χαρούν οι άναγνώστες μας μια τρυφερή κι' άγνή έρωτική ποίηση: «Μές στο στίχο θά άποθέσω, κάθε σου πού μέ πονει / να άνασάνω - να άνασάνω / και Θεέ μου βόηθα μήπως χάσω την ύπομονή / πριν πεθάνω - πριν πεθάνω» (σελ. 49). Και το δεύτερο: «Εΐσαι άξια να κοινωνήσεις της άγάπης το ποτήρι; / Εΐσαι τόσο άγνή όσο πρέπει; / Άμωμη τί είναι ή άγάπη; Τών άγνών άνθών τη γύρη, / μόνο ή μέλισσα τη δρέπει» (σελ. 64).

Τόν ποιητή δέν τόν ξέραμε πριν διαβάσουμε το «Ά π λ ό φ ω ν ό» του. Στα χέρια μας βρίσκεται άκόμα μια συλλογή του. Δέ συνηθίζει να προΐδεάζει τόν άναγνώστη του μέ ποιά προηγούμενα βιβλία του έχει έμφανιστεί. Για τούτο δέν ξέρουμε άπό πότε θητεύει (μάλλον, λειτουργεί) στην ποίηση. Όμως, άπ' το «Ά π λ ό φ ω ν ό» του δείχνει ένας συγκροτημένος μέ πολλά έφόδια ποιητής, γιομάτος μέ πολλές άρετές και γνώσεις της καλής ποίησης. Δείγμα τής τρυφερότητας, τής ευαισθησίας και τής μεγάλης του άγάπης, θά παραθέσουμε δυό τετράστιχα του άκόμα, κλείνοντας το μικρό μας τούτο σημείωμα: «Πάνω στη σκεπούλα έπεφτε ή βροχή / κι έλεε το τραγούδι: / Άσπρο μου λουλούδι, / άλυκό μου ρόδο, τρυφερή, ψυχή». Και τ' άλλο: «Τ' άκουσε μέ τ' αυτιά σου, τί να σου το είπω! / Κρίνο τρυφερό μου / και γαρύφαλό μου / το λες και ή βροχούλα πόσο σ' άγαπώ».

Γ. Μ. Πολιτάρχη: «ΤΟ ΜΥΣΤΙΚΟ ΤΗΣ ΝΕΚΡΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ» - μυθιστόρημα.

Για την πεζογραφία του Γ. Πολιτάρχη έχουμε μιλήσει κι άλλες φορές και πολύ

ένθουσιαστικά, γιατί ό συγγραφέας είν' ένας συγκροτημένος λογοτέχνης πού το έργο του (καθαυτό πεζογραφικό) είναι άναγνωρισμένο πιά, άπόλους. Μπορεί, βέβαια, να γράφει και ποιήματα, μά μόνο μια συλλογή του είδαμε στα 36 χρόνια τής προσφοράς του. Παραδοσιακός στη μορφή, μέ άναμφισβήτητη προσόντα τού καλού ή όμορφου πεζού λόγου, μάς κρατούσε πάντοτε τό ενδιαφέρον και τήν προσοχή. Γιαυτό, παραξενευτήκαμε διαβάοντας τό καινούργιο του μυθιστόρημα «Τό μυστικό τής νεκρής πολιτείας». Και ξαφνιαστήκαμε καθώς διαβάσαμε μια - μια τīs σελίδες του δίχως να βρίσκουμε τό γνώριμο στρογγύλο ύφος κι άπλότητα τού έντεχνου γραφτού του λόγου. Βέβαια, ή ικανότητα τού συγγραφέα, κρατούσε τήν προσοχή μας τανυσμένη σαν χορδή τόξου, αλλά μάς ξέφευγε ή σαφήνια τού λόγου, θόλωνε τό νόημα, μπροδευότανε ό μύθος (άραγε ύπάρχει μύθος πού να σκελετώνει τούτο τό μυθιστόρημα;). Άπόδειξη (τουτουν τόν «πιάσαμε» άπ' τήν άρχή) ένας διχτάτορας (δέν λεγότανε έτσι ό δυνάστης στα 300 μ.Χ., θαρούμε) κ' ένας λαός πού βασανίζότανε παράλογα για χατήρι του. Άπόδειξη βασανιστές, δήμοι κι ό Άπόδδομος μέ τά θηρία, πού θά κατασπαράζανε τούς άντιφρονούντες (όλα τούτα τά βρήκε — τό «χρονικό» τού Καρολάθου και τόν «Πάπυρο τής κρύπτης» πού ήρθε στο φως τό 1519 — ό Τραντενίτ). Βέβαια, στο πρόσωπο τού Καρονίη (μέγας Έθναρχης, άναγεννητής και προστάτης τής πολιτείας) άναγνωρίζουμε πρόσωπα τωρινά, πού ζουν άκόμα άνάμεσά μας. Μόνο πού οι πράξεις, τά έργα κι ό τρόπος ζωής τών άνθρώπων τής πολιτείας είναι προσημοσμένα ένα στην εποχή τού 300 π.Χ. (του Χρονικού) — κ' έδω άναγνωρίζουμε τή δυνατή φαντασία τού συγγραφέα. Η σαπλά κ' ή έξαχρείωση τών ανθρώπων τού διχτάτορα, τό ίδιο είσανε και τότες. Το Κράτος κλυδωνιζότανε όπως γίνηκε και στις μέρες μας. Κι ό καθένas μπόραγε να στείλει τόν άλλο στη φυλακή ή στα θηρία. «Οί δρόμοι τού άρχιτέχτονα και τού πρωτομάστορα δέν χώρισαν», μάς λέει ό Πολιτάρχης κι όταν τέλειωσε τό μεγάλο

ἔργο τοῦ μοναστηριοῦ. Ὅμως, ὁ πρωτομάστορας, λίγον καιρὸ πῶ ἕστερα, χορμάστηκε καὶ κατηγορήθηκε γιαντὸ ὁ ἀρχιτέκτονας. Παρακολουθοῦμε μιὰ δίνη τοῦ τελευταίου μὲ κατήγορο τὴ χήρα τοῦ πρώτου. Ἡ διαστροφή τῆς ἀλήθειας, ὁ ἔξυτελισμὸς τῆς δικαιοσύνης, ἡ καταπάτηση τῆς ἐλευθερίας — ὅπως καὶ σήμερα. Ὁ ἀρχιτέκτονας ὅμως θ' ἀρηθθεῖ νὰ κατασνεύσει σ' ἓνα ξερονησί φυλακῆς γιὰ τὸ λαό. Ὁ δικτάτορας προσπαθεῖ νὰ τότε πείσει μὲ τὴν αἰτιολογία πὼς ἔτσι θὰ σταματοῦσε νὰ ρίχνει τοὺς κατὰδικους στὰ θηρία. Θὰ εἶχε ἓναν τόπο νὰ τοὺς περιορίζει. Ἡ ἠθικὴ ἀντίσταση τοῦ ἀρχιτέκτονα γιὰ τὴ στέρηση τῆς ἐλευθερίας ἀπὸ τὸ ἄτομο στάθηκε ἀνένδοτη καὶ τοῦ στοίχισε μιὰ φοβερὴ δοκιμασία σ' ἓνα μουντρούμι, στὸν πάτο κρατήρα σβησμένου ἠφαιστείου. Βγῆκε ἠθικὸ κορυφί, μὰ ἡ δύναμη τοῦ καλοῦ, τότε κέρδισε. Ἡ φλόγα τῆς ζωῆς ἀνάδενε μέσα του καὶ τοῦ μπόρῳξε: «Τὴ ζωὴ νὰ τὴν ἀρχίσεις ξανά καὶ ξανά. Ἡ φυγὴ εἶναι δειλία. Ἄν σταματήσει ἡ δημιουργία παύει καὶ ἡ ζωὴ. Μὴ δειλιάσεις. Οἱ ἀδικημένοι περιμένουν...». Κι ὅμως «ἡ πόλὴ ταξίδευε στὴν ἀδικία τῆς δικτατορίας», θὰ πεῖ ὁ συγγραφέας. Ὅμως, ὁ βοηθὸς τοῦ Τραντενίτ, τοῦ ἐρεινητῆ πὼ μᾶς ἔφερε στὸ φῶς τῆς λεπτομέρειες τῆς ζωῆς τῆς, τὴν τελευταία στιγμή δίνει τὴν ὄψη τῆς καταστροφῆς τῆς. «Οἱ ἀρριάνιοι δικτατορικοὶ εἶχανε χαθεῖ». Κ' ἓνα ἠφαιστειο τώρα ἠφονότανε πάνω ἀπὸ τὴν ἀμαρτωλὴ πολιτεία.

Ὁ Πολιτάρχης θὰ μᾶς δώσει μὲ σαφήνεια καὶ λόγο στορετό, μὲ ἄφορ κάπως θολωμένο τὴ ζωὴ τῆς καὶ θὰ ξεσηκώνει κάθε στιγμή τὸ ἐνδιαφέρον μας. Μᾶ, ἐμεῖς, τὸν προτιμᾶμε στ' ἄλλα του βιβλίου: τὸ «Ἄνθρωποι καὶ λιμάνια». Εἶναι γιὰτὶ ἀκόμα τὰ χνάρια τῆς διχῆς μας δικτατορίας δὲ σβῆσαν ἀπ' τὴν ψυχὴ μας. ἢ γιὰτὶ τοῦτο τὸ «κλίμα» δὲν ταιριάζει στὸν ποῶ χαρρακτῆρα τοῦ συγγραφέα;

Γιάννη Μαγκλῆ: «ΚΡΙΜΑΤΙ-

ΣΜΕΝΟΙ ΚΙ ΑΚΡΙΜΑΤΙΣΤΟΙ» - διηγήματα.

Χαιρόμαστε κάθε φορὰ πὼ μπορούμε νὰ μιλήσουμε γιὰ ἓνα καινούργιο βιβλίο τοῦ Γιάννη Μαγκλῆ. Ὁ συγγραφέας, ἀξιολογημένος ἀπ' τὸ χρόνο, κατέχει μιὰ ἀπ' τὶς πρώτες θέσεις τῶν πεζογράφων μας. Ὁ πεζὸς λόγος τοῦ Μαγκλῆ ἔφτασε πιά τὸ ψηλότερο σημεῖο τῆς ἀπόδοσῆς του. Ὁ λογοτέχνης εἶναι ἀναντίρρητα ἀπ' τοὺς καλύτερους τῆς γενιάς μας. Σπάνια νὰ συναντήσεις τὴν ἀρτιότητα τῆς μορφῆς καὶ τὸ συγκροτημένο ἄφογα περιεχόμενο, πὼ θὰ σοῦ συγκλονίσει τὴν ψυχὴ. Οἱ ἄνθρωποι τοῦ ζωγραφισμένοι μὲ ζωντάνια καὶ δύναμη, ζωντανεμένοι ἀπ' τὴν ἔνθετη φλόγα τῆς ψυχῆς τοῦ συγγραφέα, εἶναι ἀπλὰ πλάσματα τοῦ Θεοῦ πὼ κρατᾶνε τὴν ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια ἀμείωτη στὴ φωτεινὴ ψυχὴ τους. Ἄνθρωποι τελειωμένοι ἀκόμα καὶ μέσα στὸν πρωτογονισμό τους. Καὶ τότε ἀκόμα δὲν παύουνε νὰ εἶναι τὰ γνήσια παιδιὰ τοῦ Θεοῦ.

Τὰ μικρὰ ἢ μεγάλὰ πάθη πὼ συγκορμίζουν τὴν κριματισμένη ἢ ἀκριμάτιστη ψυχὴ τους, τοὺς ὀδηγοῦνε σὲ πράξεις πὼ κινοῦν τὸ θαυμασμό μας καὶ καταξιώνουνε τὴν ἀνθρώπινη ὑπόσταση. Τὸ πλούσιο ἔνδυμα τῆς ψυχῆς τους ὀλόλαμπρο κι' ἄσπιλο (ἢ ἀνθρωπιὰ), τοὺς ντύνει μὲ τὸ φωτοστέφανο τῆς ἀγιοσύνης. Ἡ καλοσύνη τῆς ψυχῆς τους ἀναβρῳζει, ἀμπολὴ ἀστραφτερῆ. Γνώστης τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, σμιλεύει σὰν τὸν «Γλύπτη» του μορφὲς εὐγενικές, χαρακτήρες ἐντιμούς καὶ γιομάτους φεγγοβολῆ. Ψυχογράφος ἰκανός, βυθίζεται, σὰν τοὺς συμπατριῶτες του Καλύμνιους σφουγγαράδες, στὸ κορμὶ τῆς θάλασσας, στὴν ψυχὴ τῶν ἀνθρώπων καὶ μᾶς ἀναθεβάνει τὶς συγκρούσεις πὼ θεμελιώνουν τὴν προσωπικότητα κι' ἄλλοτε σέρνεται στὶς σκοτεινὲς κατακόμβες τοῦ ἀβυσσαλέου ὑποσυνείδητου πὼ φρουμάζουν δυνατὰ δρολόπια τῶν ἀνθρώπων ἀπωθημένων καὶ πὼ σφυρηλατοῦν τὰ πεπρωμένα τῶν ἀνθρώπων τοῦ καὶ σ' ἐπέκταση, τῶν λαῶν. Τὶς λεπτεῖς

τούτες διεργασίες της ψυχής, ο Μαγκλής τις αραδιάζει στις σελίδες του με καταπληκτική τέχνη, με συναίσθηση μεγάλου δημιουργού.

Υπάρχουν στιγμές που οι άνθρωποι του άσπαιρουν στα νύχια του τραγικού πεπρωμένου τους και θαρρούμε πώς γονάτισαν. Μ' άξαφνα τὸ βέλος τῶν πυρακτωμένων ψυχῶν, σὰν φωτεινὸ μετέωρο διασχίζει τὸ ζοφερὸ οὐρανὸ κι' ὁ ἄνθρωπος γίνεται ἡμίθεος, ἀκατάβλητος στὸν πόνο, καρτερικὸς μπροστὰ στὴ μεγάλη θυσία. Μάστορας ὑποδειγματικὸς, σμιλεύει μορφές πρότυπα καλοσύνης κ' ἠρωισμοῦ (τὸ ἀχοῦρι ποὺ δοξάστηκε) καὶ συνέπειας. Οἱ ἄνθρωποι τοῦ Μαγκλή εἶναι ἀπλοὶ ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ μὲ τις κακίες κ' ἐλαττώματά τους. Μά, μὲ ψυχὴ ὀρθία. Μὲ συναίσθηση καθήκοντος (Ὁ ἀγωνιστῆς, ὁ λαϊκὸς ἥρωας). Ὅλοι σχεδὸν ἀπ' τὸν περιγυρὸ του, ἀπ' τὴ βασανισμένη Δωδεκάνησο, ὅπου γραφτήκανε σελίδες ἠρωϊσμοῦ ἄφταστες κι ὅπου τὸ βαθὺ νόημα τῆς Λευτεριάς εἶτανε ταυτόσημο μὲ τῆς ἴδιας τῆς ζωῆς. Χοχλάζουν οἱ ἀνταριασμένες ψυχές στὴ μακρόχρονη κατοχὴ ἀπ' τοὺς φασίστες. Τὸ καμίνι εἶν' ἔτοιμο νὰ ἐκραγεῖ καὶ δὲ δειλιάζει κανένας κι' ὅταν ἀκόμα ὑποβάλλεται στὰ μεθοδευμένα μαρτύρια τῶν δημίων τους (ὁ ζωγράφος).

Ἡ θαυμάσια νουβέλα του μὲ τὸν τίτλο «Ἡ κυλοτίτσα», εἶναι οἱ τραγικὲς τελευταῖες στιγμές τοῦ μεγάλου συνυπεύθυνου τοῦ Β' Π. Πολέμου Μουσολίνι, τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ φασισμού. Κι' ὁ τίτλος θυμίζει τὴν ὑπέροχη ὀμορφιὰ τῆς Κλαρέτας Πετράσι, τελευταίας ἐρωμένης του, ποὺ τὸν ἀκολούθησε θεληματικὰ στὸ θάνατο. Οἱ τελευταῖες μέρες τοῦ Μουσολίνι κι' ὁ τρόπος τῆς ἐχτέλεσής του ὅπως τις ξέρουμε ἀπὸ δημοσιογραφικὲς πληροφορίες τῆς ἐποχῆς κι' ἀπὸ βιβλία π' ἀσχοληθήκανε μὲ τὴ βιογραφία τοῦ Μπεν. Μουσολίνι, ἐδῶ κατορθώθηκε ἀπ' τὸ Μαγκλή νὰ περάσουν καὶ στὸ χῶρο τῆς Τέχνης.

Γιάννη Καραβίδα: «ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΜΟΥ 1979 μ.Χ.» - ποιήματα

Ἐνα μικρὸ βιβλιαράκι τοῦ γνωστοῦ ποιητῆ Γιάν. Καραβίδα, μᾶς δείχνει τὴν εἰσασθησία καὶ τὴν ἀνθρωπιά του. Ἡ καινούργια συλλογὴ ἔχει ὅλα τὰ χαρακτηριστικά μιᾶς ὄριμης καὶ κατασταλαγμένης ποιήσεως ποὺ ἀγκαλιάζει τὸ συνάνθρωπο καὶ σὰν πατέρας καὶ σὰν ποιητῆς, θὰ ἐνώσει τὴ φωνὴ του στὸ περιβόητο «Ἔτος τοῦ Παιδιοῦ», γιὰ τὴν ἐκδήλωση τῆς στοργῆς προβληματίζεται πᾶν ὅτι πὸ κατὰ προβλήματα τῆς ἐποχῆς. Σὰν ἄνθρωπος, καὶ τὴν ἀγάπη του στὸ παιδί, τις χροσές τοῦτες ἐπιλήδες τῆς ἀνθρωπότητος. Εἰρωνεῖα ἐλάθηκε γιὰ μένα, μετὰ τὴ μελέτη τοῦ βιβλίου τοῦ Γ. Καραβίδα, ἡ εἶδηση ποὺ ἄκουσα στὴν τηλεόραση ὅτι κάθε δυνὸ μέρες στὴ Σομαλία πεθαίνουν 70 χιλιάδες παιδιὰ ἀπὸ ἀσιτία! Κι ὅμως ταξιδεύουμε στὸ φεγγάρι, ἔχουμε τὸν ΟΗΕ μας, ὀργανώνουμε γιορτὲς γιὰ τὸ παιδί. Γιὰ ποῖο παιδί; Τὸ χορτάτο. Τὸ ροδομάγουλο. Γιὰ κείνο ποὺ πεθαίνει ἀπὸ ἀσιτία, ποῖος θὰ ἐνδιαφεροθεῖ; Κανείς. Καὶ βροισκόμαστε στὸ 2000 μ.Χ., στὸ ἀπόγειο τοῦ Πολιτισμοῦ μας!.. Νὰ τὸν ἐβράσουμε τέτιο πολιτισμὸ, ποὺ ἐπιτρέπει στὸ «Ἔτος Παιδιοῦ» νὰ πεθάνουν 15.000.000 παιδιὰ (μόνο)!

Μὲ πολλὴ τραφερότητα μιλάει ὁ Καραβίδα γιὰ τὸ παιδί: «Ἔτος Παιδιοῦ / Γιορταστικὸ Ἄσημοζούτι / μὲ πληγές / Ὅταν μᾶς βλέπον τὰ / παιδιὰ / μᾶς βλέπει ὁ Θεός». Ἄλλὰ ἐπαναστατεῖ μὲ τὴ βαρβαρότητα τοῦ... αὐτοκράτορα Μποκάσα, ποὺ διέταξε νὰ λυνώνουν τὰ σορμάκια τους μὲ τις πέτρες ὅσα παιδιὰ τῆς χώρας του / ἐρωτευόνταν τὴ λευτεριά στὰ ὄνειρά τους». Κι' οἱ ἄλλοι — οἱ πολλοί; Οἱ μεγαλόσχημοι τῶν «πολιτισμένων» λαῶν; «Ἀντὶ νὰ ξεκινήσουν... / ἀπ' τὰ τέσσερα σημεῖα τοῦ ὀρίζοντα / νὰ ἐξοντώσουν τὸ ἀπιάσιο τέρας», οἱ πολιτισμένοι, «Ἐξακολούθησαν νὰ τρώνε χαριτολογώντας / νὰ κάνουν ἔρωτα τις νύχτες / ... / ζοντολογίζ νὰ κάνουν / ὅ,τι κι ὁ αὐτοκράτορας Μποκάσα / τὴ στιγμὴ ποὺ ἔλιωναν οἱ στρατιῶτες / τὰ ἐφηβικὰ σορμάκια τους ἀπ' τις πέτρες». Κι ὁ ποιητῆς καταλήγει συμπερασματικὰ πικραμένος: «Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος ἀδεοφέ μου / ποὺ ἀγοήσαμε

νά φτάσουμε στο μέλλον. Αιτός, κι άλλοι πολλοί!.. Ναί! HOMO HOMINI LUPUS! 'Ο ποιητής μ' αγανάχτηση παρατηρεί ότι γρόο, παντού δὲ βλέπει παρὰ μόνο «σάρκες», «ζαμπλόνιες / φιλήδονες / ἀρόγριατες». Αίπαρὰ σαροζόβια. Καί. «ὁ σκελετός μονάχα τῶν παιδιῶν μένει γυμνός», ἀπὸ τὴν πείνα.

Ἔχει μεγάλο παράλογο ὁ ποιητής ποῦ, σὲ τοῦτη τὴ γῆ «'Ο θεός κι' ἡ Ἀγάπη / πρὸ πάντων τῶν αἰῶνων / ἐνομένοι / δὲ γέννησαν ἀκόμα / τὴν Εἰρήνη». Τὸ γάσμα τοῦ πολέμου πνίγει τὴ χαρὰ κιὰ τὰ παιδιά «ἔχουν συντρόφισσά τους / στὰ παιγνίδια τους / τὴ Θλίψη». Τὰ παιδιά δίνουν περιχόμενο, νόημα, ὑπόσταση τῶν βαθύτερων ἐνοιῶν, ἀξιών κιὰ νοημάτων. Θὰ τοιμήσουμε ν' ἀντιγράψουμε ὀλόκαυρο τὸ τραγούδι τῆς σελ. 14 γιὰ νὰ δόσουμε ἀξέριστο δείγμα τῆς πνευματικῆς πληρότητας τοῦ ποιητῆ: «Ἄν δὲν ὑπῆρχαν τὰ παιδιά / δὲ θὰ γνωρίζαμε ποτὲ / ποιὸς ἦταν ὁ Ἡρόδης / ποιὸς ἦταν ὁ Ἰησοῦς. / Δὲ θὰ γνωρίζαμε ποτὲ / τὸ μέγεθος τοῦ μίσους / οὔτε κιὰ τῆς Ἀγάπης τὸ ἄπειρο. / Ἄν δὲν ὑπῆρχαν τὰ παιδιά δὲν θὰ γνωρίζαμε ποτὲ / τὸν ἑαυτὸ μας. Τώρα / ἔξορουμε καλά πὸς εἴμαστε / ἀπὸ ποῦ ὑπάρχει μόνο / μέσα στὸ βλέμμα τῶν παιδιῶν».

Ὅμως, ὁ Γ. Καραβίδας στὴ μιζορὴ του συλλογὴ δίνει κιὰ μερικὰ ἀκόμα ποιήματα μὲ ἄλλα θέματα. Ἐδῶ ξαναχαρομάσαμε τὸν εὐγενικό κιὰ λυρικό στίχο του μὲ τὴ βαθύτερη οὐσία κιὰ τὰ χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα ποῦ τότε ξεχωρίζουν ἀπ' τοὺς ἄλλους ὁμότεχνούς του. Τὸ Γ. Καραβίδα τὸν χαρομάσαμε κιὰ στὶς προηγούμενες συλλογές του, ἀπ' τὸ πρῶτο του βῆμα. Παρόλο ποῦ τὸ ἔργο του δίνεται μὲ φειδώ, οἱ ἀρετές του εἶναι πολὺ ἐξδηλές. Τὴν ἀγωνία του γιὰ τὸν ἀγώνα τοῦ καλοῦ τὴν ἐκφράζει ἀπλά, καθάρια σὰν χρυσόσταλλο: «Ἐγὼ ἀπλά / ψάχνω νὰ βοῶ ἀνάμεσα στὶς λέξεις / αὐτὴ ποῦ θὰ ταξε μὲ τὴν αἰχμὴ τῆς / τὸ σπαθί μου». Ἡ ἀνθρωπιά κ' ἡ καλοσύνη του βοῶνε πὸς εἶναι μιὰ παγκόσμια γλώσσα: «Τὸ διαπίστωσα μιὰ μέρα στὴν πλατεία / μὲ τοὺς ἔξονες: / Σὲ ὅσους χαμογέλασι / ποῦ χαμογέλασαν». Παναθρώπινο τὸ «Γράμμα στὸν ἀ-

δερσὸ μου τὸν Ἀλῆ» κιὰ διθυραμβικό τὸ «Θούριος»: «Ἐμπρός! / Καρὸς ν' ἀλλάξουμε. / Καρὸς ν' ἀνημποθούμε», νὰ πλημυνοῖσι τὶς καρδιές μας τὸ ὅποιοδήποτε φῶς: τῆς ἀγάπης, τῆς εἰρήνης, τῆς ἀνθρωπιάς. 'Ο ποιητής εἶν' ἀπ' αὐτοὺς ποῦ τ' ἀγαποῦν: «Στὸ μέγα πλῆθος / ποῦ χροιάζει νὰ βγοῦμε πρὸς τὸ φῶς / ἤμουν κ' ἐγώ».

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΖΑΔΕΣ

Σ α ρ ά ν τ ο υ Π α υ λ έ α: «ΥΜΝΟΣ ΣΤΟΝ ΗΡΩΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟ ΔΑΒΑΚΗ» κι ἄλλα ἀνέκδοτα ποιήματα (1956—1979), Θεσσαλονίκη 1979.

Ἡ ὁμορφιά στὴν Τέχνη, κάθε Τέχνη κιὰ τὴ λογοτεχνία, στὶς περιπτώσεις τῆς καλῆς ὥρας, πλάθεται ἀπὸ δυὸ πράγματα: α) Τὴν ὕλη, τὸ ἐφήμερο, τὸ φθαρτό, τὸ γήινο, ποῦ ἀποτελεῖ τὸ σῶμα τοῦ ἔργου τῆς Τέχνης καὶ β) τὸ πνεῦμα τῆς Ἰδέας, τὸ αὔλο στοιχεῖο, ποῦ τοῦ προσφέρει: ὑπόσταση, ζωντάνια, ψυχὴ. Ὅλα αὐτὰ προὔποθέτουν τὸν ἄξιο τοῦ ὀνόματος Τεχνίτη, ποῦ τὰ μορφοποιεῖ καὶ τὰ φτάνει στὴν ἐντελέχεια.

Τὰ ὑλικά στοιχεῖα στὴν πορεία τους ἀπὸ τὴν ὕλη στὴν μορφοποίηση τῆς Ἰδέας ἀλλάζουν σχῆμα, ὄψη, ἐξαυλίζονται, ἐξευγενίζονται, ἀποπνευματώνονται καὶ γίνονται σύμβολα ζωῆς ὑψηλῆς στάθμης, περιοχές δόξας καὶ πολιτισμοῦ. Στὴν τελικὴ τους μορφή γίνονται παιδευτικὰ μέσα, ποῦ ἀνεβάζουν τὸν ἄνθρωπο ποιοτικὰ καὶ τὸν κάνουν κοινωνὸ τῆς ἀξιοβίωτης ζωῆς.

Οἱ ἀνωτέρω σκέψεις, χαρούμενοι διαβάτες στὸ μονοπάτι τῆς ἀναγνωστικῆς πορείας τοῦ βιβλίου: «Ἦμος στὸν ἥρωα Κωνσταντῖνο Δαβάκη» κι ἄλλα ποιήματα ἀνέκδοτα 1956—1979 τοῦ γνωστοῦ ποιητοῦ Σαράντου Παυλέα, Θεσσαλονίκη 1979, σελ. 176.

Στὰ σαράντα χρόνια τῆς ἀξιολογῆς προσφορὰς τοῦ ποιητοῦ στὰ Γράμματά μας ἡ παρουσία του ὑπῆρξε γόνιμη καὶ σεμνή. Παρουσία πνευματικοῦ ἤθους. Ἡ

πολιτεία τελευταία βράβευσε τὸν Σαράντο Παυλέα μὲ Δεύτερο κρατικὸ βραβεῖο ποιήσεως γιὰ τὸ διβλίο του: «Αὔριο θὰ χρειασθεῖ νὰ φοροῦμε φτερά».

Ἡ πρόσφατη ἐργασία του πήρε τὸν τίτλο της ἀπὸ ἓνα ἀπ' τὰ ἐνενήντα ποιήματά της: «Ὑμνος στὸν ἥρωα Κωνσταντῖνο Δαβάκη». Χωρὶς ἀξιολογικὲς προθέσεις ἀναφέρουμε μερικoὺς τίτλους της: «Ἐλεγεία στοὺς σκοτωμένους φαντάρους τῆς Ἀλβανίας». «Τὸ παράδειγμα γῶν νεκρῶν τῆς Ἀλβανίας», «Ὅταν ὁ Μακάριος ὁ Ἐθνάρχης τῆς Κύπρου ἐφόρει τὸν ἐπουράνιο χιτῶνα του», «Ἐργόχειρα τοῦ Θεοῦ», «Ὁ στρατοκόπος», «Δύο βράχοι», «Τῆς ἀνοιξης τὰ πουλιά», «Δέντρα», «Τὸ χιόνι», «Τὰ ἐρπετά», «Ἡ στάχτη», «Καλὰ μου τζιτζίκια», «Μεσότοιχος» κ.ἄ.

Μὲ ποικίλα θέματα ἀσχολεῖται στὴ συλλογὴ του ὁ ποιητής. Τὸν συγκινεῖ ιδιαίτερα ἡ ἡρωϊκὴ πράξη. Στὸ μεστὸ στίχο του συναντᾶμε τὴ λαγαρὴ του ματιὰ στραμμένη στὸ ἑλληνικὸ φῶς, τὴν ἐλευθερία καὶ τὴν ἀξιοπρέπεια. Παντοῦ σαφὴνεια καὶ στίς πιὸ λεπτὲς ἀποχρώσεις τῶν μνηυμάτων του. Κι ὅλα ντυμένα μὲ τὴν ἀρχοντιά τῆς ποιότητος. Στὰ λυρικά του ξεσπάσματα ἡ φαντασία του πετᾷ ψηλὰ καὶ ὑπηρετεῖ πρωτόγνωρα τὴν εὐαισθησία του. Ὅλα γοητεύουν, ὑποβάλλουν κι ἐξανθρωπίζουν.

Τὸ ὅλον, ἡ γενικὴ εἰκόνα σὲ κάθε ποίημα τοῦ Σαράντου Παυλέα εἶναι: κεφάτη ἀνοδικὴ πορεία ἀπὸ τὸ «φαίνεσθαι» στὸ «εἶναι». Τὴν μαγεία τοῦ ποιητικοῦ του λόγου συνθέτουν δημιουργίαι ποιότητος, ποὺ σὲ φέρνουν σὲ ἐπαφὴ μὲ τὶς ἀξίες.

Ἡ ποίηση τοῦ Σαράντου Παυλέα εἶναι θυγατέρα: τῆς δωρεᾶς, τοῦ ταλέντου, τῆς ἀξιόλογης γνωστικῆς ὑποδομῆς, τῆς ἀγάπης γιὰ τὸν τόπο μας καὶ τοὺς ἀνθρώπους του καὶ τῆς λαχτάρας γιὰ τὴν αὐτοσυνειδηση τῶν συνελλήνων. Ὑλοποιημένη σὲ εἶδος καὶ κάλλος μορφώνει καὶ ἐξευγενίζει. Διαβάζοντάς την «μαθαίνουμε κι ἐμεῖς νὰ ζοῦμε ὄχι μισοί, ἀλλὰ τέλειοι, ἀκέραιοι καὶ ὁλόκληροι».

ΙΩΑΝΝΗΣ Γ. ΘΕΟΧΑΡΗΣ

Σ πύρου Μουσελίμη: «ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ».

Ὁ αἰωνόβιος ποιητής, πεζογράφος κι' ἄφταστος ἱστορικός, μᾶς ξάφνιασε καὶ μᾶς γέμισε θαυμασμὸ μὲ τὴν καινούρια του παραγωγή «Ἀρχαιοότητες τῆς Θεσπρωτίας», ποὺ μὲ τόση λεπτομέρεια, ἀγάπη καὶ τάξη, γέμισε 319 ὁλόκληρες πυρνογραμμένες σελίδες.

Στὸ ὀχτάστιχο ποίημά του «Πατρίδα» φανερόνεται τὸ ἄφταστο πνευματικὸ του μεγαλεῖο, ἀλλὰ καὶ ἡ πίστη, στὴν ἀλάνθαστη ἱστορία τῆς ἰδιαίτερης πατρίδας, ποὺ κι' αὐτὴ διέπρεψε κι' ἀναδείχτηκε στοὺς πανάρχαιους χρόνους μὲ ἄφταστη πορεία στοὺς αἰῶνες, ὅπως ὅλες οἱ ἐπαρχίαι τῆς Πατρίδας.

«Καὶ μὰ ρανίδα τοῦ αἵματός μου
νὰ κυκλοφορεῖ στίς φλέβες μου,
κι' ἔνα κίτταρο ν' ἀναδεύεται
στὸν ἐγκέφαλό μου,
καὶ μὰ σταξιά μελάνης
ν' ἀπομείνει στὴν πένα μου,
κι' αὐτὰ θὰ τὰ ξεδιάσω
γιὰ σένα, Πατρίδα μου...»

Ναί! Αὐτὸ εἶναι!... Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποὺ ἦρθε στὸν κόσμο κι' ἀγνάτευε κι' ἐρρευνοῖσε ὅτι παρόξενο κι' ἀποκατακάθι βροισκόταν στὴν πατρίδα του, ποὺ ἐρευνώντας καὶ διαβάζοντας λίγη ἱστορία, ἀλλὰ περισσότερο τὰ παρόξενα καὶ μυχτὰ ἀπὸ διάφορα εἶδη ἀπομεινάκια ἐξατομυγίων χρόνων, ὁ σεβαστὸς μας Μουσελίμης πήρε μὴ ἐξαισία θέση στὴν ἔρευνα τῆς πανάρχαιας ἱστορίας, ποὺ μὲ τόση μανία καὶ πίστη ἀνέλαβε νὰ μᾶς μολογήσει, νὰ μᾶς δεῖξει καὶ νὰ μᾶς διδάξει τὴ ζωὴ, τὴν ζίνηση καὶ τὴν παρουσία σὲ γιγάντιες καὶ παρόξενες ἀλλαγές, ἀλλὰ καὶ νέες προσομοιές καὶ κατατάξεις καινούριων ἐξελλίξεων στὴν πανάρχαια ἱστορικὴ πορεία στὴ γῆ τῆς Θεσπρωτίας.

Ψάχνοντας καὶ ἐρευνώντας ὁ μοναδικὸς μας Θεσπρωτὸς, ποὺ μέσα στὴν ψυχὴ του καὶ στὸ πνεῦμα του δὲν βλέπουμε τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὴ μεγάλη του μανία νὰ ψάχνει καὶ νὰ φανερόνει στὸν κόσμο ὁλόκληρο ὅτι καὶ ἡ παραγωγισμένη κι' ἀδιζημένη

ιδιαιτέρα πατρίδα του πρόσφερε κι' αυτή, ότι καλύτερο μπορούσε στο άρχαιο και ιδιαίτερο τμήμα της 'Ηπείρου.

Διαβάζοντας με μανία, αλλά κι' απόλυτη εμπιστοσύνη στις μαροχρόνιες έρευνες κι' αναζητήσεις του αγαπητού μας και σεβαστού μας Σπύρου, που όλόκληρο το βίο του, αιώνα σχεδόν, τον διέθεσε σκεπτόμενος, τρέχοντας κι' ερευνώντας ν' αποκαλύψει ότι προοδευτικό συνέβαλε στην ανάδειξη των εντάσεων της Θεσπρωτικής γης.

Διαβάζοντας μ' ενδιαφέρον κι' αγάπη το μεγάλο και περίφημο στο είδος του βιβλίο, αισθάνομαι μέσα στην ψυχή μου κάποια μεγάλη και ίσρη βεβαιότητα, ότι ή ημερός μας δεν περιοριζόταν μονάχα στο πανάρχαιο και ιερότατο μαντείο της Δωδώνης μας, αλλά ή πίστη, ή τέχνη, ή φιλοσοφία, αλλά και ή ειδικθεσία και ή προετοιμασία των αναχωρούντων έλληνηζών ψυχών με το ρέμα του 'Αχέροντα, περνούσαν στην 'Αχερουσία λίμνη για την αιώνα και άανάπασή τους στον άγνωστο κόσμο των αιώνων και ίερών έσωκατοζιζών της αιωνιότητας.

Με μεγάλη πίστη κι' ερευνητική διάθεση, μάς οδηγεί άκούραστος και με τα πιο ένθουσιώδη, αλλά απόλυτα πιστά ιστορικά του λόγια σ' όλα ανεξάρτητα τα μέρη της Θεσπρωτίας, που το καθένα έχει δικό του άτομικο παρουσίασμα μ' όλα μαζί τα πιστενά ιστορικά συμπεράσματα, που ή παρουσία τους άποδειγνει το άλλάνθαστο της δυναμικής έπαρχίας και σημετοχής στην εξέλιξη του πανάρχαιου πολιτισμού.

Η παρουσία όλων των ιστορικών άπολέων και των πολλών αρχαίων Κάστρων του πραγματικού χώρου της Θεσπρωτίας μαζί με τ' άλλα κάστρα έξω του θεσπρωτικού χώρου, μάς δείχνουν με αγάπη αλλά και λεπτομέρειες της ζωής τους, την πρόοδο και τα όρατα έργα τους, που ό χρόνος δυστυχώς και ό ξένοι άπολίτιστοι εισβολείς, τά σκέπασαν όλόκληρους αιώνες στην αφάνεια και στο σκοτάδι.

Πόλεις της Θεσπρωτίας και άλλες ώραιες έξω του χώρου, που αναδειχτηκαν στον πολιτισμό και γενικά στην πρόοδο,

έχοντας δυστυχώς οι Ρωμαίκες λεγόμενες και καταστρεφόμενες περίπου 150 με 200 χρόνια πριν του Χριστού. 'Αρχαίο οικισμοί και αρχαία κτίρια, εκτός των πόλεων, είχαν σχεδόν γεμίσει για λόγους ασφάλειας όλη τη Θεσπρωτία.

Έρωι χώροι με μαντεία και συνέχεια διάφορα μέρη που αντιπροσώπευαν πάρα πολλές άποστολές, όπως «Τά δυό αρχαία έρωι της Κορώνης», «Τό παλάτι του Μορφέα» και πάρα πολλά άλλα, για να φτάσουμε στη Ρωμαιοβυζαντινή έποχή, που μ' ενδιαφέρον και φιλοεξέση μάς περιγράφει ό εξάετος ιστορικός Σπ. Μουσελίμης.

Για τό κάστρο της Κιάρας διαβάζουμε όλόκληρο ώραίο ποίημά του:

«Κάστρο, τί στέγσαι βουδό, βουδό
(και νεκρομένο,
πουν' οι φωνές κι οι θρονταριές, που
(Ξέραι τό κορμί σου;

... ..
"Αν κοιθεντιάζουν οι νεκροί με τους
(τ' άπάντο κόσμο —

'Ανάγια ανάγια άκούστησαν ξεφυγι-
(σμένα λόγια...»

Και οι σύντομες ιστορίες των άπειράριθμων κάστρων συνεχίζονται, όπως και ή ιστορία των Βυζαντινών οικισμών, που διαβάζοντας τους με προσοχή μαθαίνουμε πολλά πράματα ιστορικά και φυσικά παραδείγματα με ώραώτατη περιγραφή όλων των 319 σελίδων.

Περίπου σε 127 σελίδες περιγράφονται μοναστήρια, άσκητήρια, μαροροστόλιστοι ναοί της Θεσπρωτίας. Άλλοι ναοί της Φωτικής, της Βελλένης και άλλοι παλιοί, που συμπληρώνουν με τις περιγραφές τους την ιστορία τους.

Με μεγάλη χαρά και συγκίνηση διαβάσαμε και διαβάζουμε από χρόνια τώρα τά λογοτεχνικά και ιστορικά έργα του ξεάετου φίλου και άκούρατου δημοσιογού.

Κείνο όμως που μάς προσέγγισε με όραία εκπλήξη, αλλά και άφταστο σεβασμό, εκτίμηση κι' αγάπη, είναι τό τελευταίο πολυσέλιδο, δυνατό και καλογραμμένο βιβλίο, σε ώραώτατες κι' αληθινές ιστορίες, που με γλαφυρή, δυνατή κι' όλοτετα θελκτική τέχνη μάς συγκίνησε, ό-

σο κανέναν άλλος, για την πραγματικά
άληθινή ιστορικότητα της Θεσπρωτίας.

ΧΑΡ. ΠΕΤΣΚΟΣ

Θ ε μ. Β. Παπαθανασίου: «Η
ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙ-
ΚΗΝ ΑΝΤΙΛΗΨΙΝ».

Ο γνωστός Θεσπρωτὸς Γυμνασιάρχης (Θεολόγος) κ. Θεμ. Β. Παπαθανασίου, δίνοντας — δεκαετίες τώρα — την πνευματική του παρουσία είτε στους κύκλους τῆς ειδικότητάς του, είτε ὡς ἐμπνευσμένος καὶ δραστήριος πρόεδρος τοῦ Φιλοπροόδου Ὁμίλου Ἡγουμένησας, είτε ὡς ἀρθρογράφος ἢ φιλολογικὸς καὶ ἐπιστήμονας κριτικὸς με συνεργασίες κυριότερα τοῦ Ἡπειρωτικοῦ τύπου, είτε με διαλέξεις κ.ἄ., ἐδημιούργησε ἀθόρυβα τὴν προσωπικότητά του ὡς συνειδητοῦ καὶ ὑψηλοῦ ἥθους ἀνθρώπου τῶν Γραμμάτων.

Ἀποδεικτική, ὡς πρὸς τὴν συγγραφικὴ του ιδιότητα, ἀποψή μου εἶναι ἡ πρόσφατη (τέλος τοῦ 1980) ἔκδοσι τοῦ ἔργου του «Ἡ ἐργασία κατὰ τὴν χριστιανικὴν ἀντίληψιν», με εἰδίκευση τοῦ θέματος εἰς τὸ ὅτι ἡ ἐργασία ὡς κοινωνικὸς θεσμὸς καθαγιάζεται μόνο στοῦ Χριστιανισμοῦ, ὅπου καὶ κατέλαβε ὑψιστὴ θέση.

Τὸ ἔργο του διαρθρώνεται με ἐξαιρετὴ μεθοδικότητα, ὥστε νὰ διαφωτίζονται καὶ νὰ πείθουν στὰ συμπεράσματά τους οἱ ἐνόητες: 1) Τῆς ἐργασίας στὴν Ἀρχαία Ἑλλάδα, ἥτοι στοὺς μυθικοὺς χρόνους, στοὺς προκλασικοὺς καὶ κλασικοὺς, καὶ τέλος στοὺς ἑλληνιστικοὺς. 2) Τῆς ἐργασίας στὴ Ρωμαϊκὴ ἐποχὴ, ὅπου τὸ λογιζόμενο στὴν περίοδο τῆς Δημοκρατίας «ὑψηλὸν καὶ εὐγενὲς» λειτουργημά της, κατέπεσε στὴν περίοδο τῆς κοσμοκρατορίας τῆς Ρώμης σὲ καταπιεστικὴ καὶ ἀποκλειστικὴ ἐνασχόληση τῶν σκλαβωμένων λαῶν ποὺ μεταβάλλονται σὲ σύνολο δούλων. 3) Τῆς ἐργασίας στὴν περίοδο τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, ὅπου βάσει τῶν ἀντιλήψεων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, θεωροῦνταν ὡς εὐλογία καὶ ὄχι ὡς κατάρα. 4) Τῆς ἐργασίας στὴν Καινὴ Διαθήκη, στοῦ Ἀποστολικὸ

ἔργο τοῦ Παύλου, στὰ θεόπνευστα ἔργα τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, διδαχὲς καὶ θέσεις τῶν τελευταίων αὐτῶν ποὺ θεμελίωσαν τὶς θεωρίας οἰκονομολόγων καὶ κοινωνιολόγων διαφόρων ἐποχῶν. Καὶ 5) τῆς ἐργασίας στὶς νεώτερες (Δουλοπαροικία, Καπιταλισμὸς, Σοσιαλισμὸς καὶ Μαρξισμὸς) ἀντιλήψεις.

Ὁ συγγραφέας με ἐπιστημονικὴ συνείδηση, τὴν ὁποία ἰδιαίτερα διακρίνω (λόγω εἰδικοῦ κλάδου τῶν σπουδῶν μου) στὶς οἰκονομικὲς θεωρήσεις τοῦ βιβλίου του, με ἀντικειμενικὴ ἔρευνα τῶν πηγῶν καὶ ὀρθὴ χρῆση τους, με κριτικὴ τῆς ὀρθότη-
τας τῶν γραμματικῶν μνημείων ποὺ χρησιμοποιεῖ καὶ με χαρακτηριστικὴ συγγραφικὴ δεοντολογία, ἔδωκε ἓνα ἔργο πολὺτιμο. Ἐξαιρέται ἐπίσης ἡ πλούσια τεκμηρίωση τοῦ ἔργου του, στὴν ὁποία ἐπὶ πλεον ἐδραϊώνεται ἡ ἀποψή μας τοῦ ἐμπλουτισμοῦ τῆς ἐπιστημονικῆς Νεοελληνικῆς Γραμματολογίας με ἓνα ἔργο ἐξαιρετο.

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΡΑΨΙΤΗΣ

Γιάννη Α. Σακελλίωνα: «Ἀ-
ΦΟΡΜΕΣ...», Ἀθήνα 1981.

«Ἀφορμὲς...» εἶναι ὁ τίτλος τοῦ νέου βιβλίου τοῦ Γιάννη Ἀ. Σακελλίωνα (σελ. 182, ἐκδόσεις ΜΗΝΤΜΑ), ποὺ δίνει πραγματικὰ πολλὲς ἀφορμὲς νὰ προβληματιστεῖ ὁ ἀναγνώστης γιὰ θέματα τῆς καθημερινῆς ἐπιχειρηματικῆς ζωῆς. Περιέχει μὲ ἀνθολόγησι ζεμμένων τοῦ συγγραφέα με μωρὴ καὶ στόχους χρονογραφήματος, προτοδημοσιευμένων στὸν ἡμερήσιο τύπο.

Μετὰ ἀπὸ ἓνα κατατοπιστικὸ εἰσαγωγικὸ σημεῖομα τοῦ ὁ συγγραφέας κατατάσσει τὸ ὕλικο του σὲ πέντε ἐνόητες: α) τὰ «διάφορα», ποὺ περιέχουν προβληματισμοὺς γιὰ τὴ συναίσθησι εὐθύνης, τὴν κατανάλωσι, τὴν ὑπερκατανάλωσι, τὴν αἰμοδοσία κ.ἄ. β) «τὰ παιδιὰ», ὅπου θίγονται οἱ ἀνησυχίες ἐνὸς μεγαλύτερου γιὰ τὴν τύχη τῆς ἀνατροφῆς καὶ τῆς ἐκπαίδευσης τῶν παιδιῶν καὶ τῆς ψυχαγωγίας τους. γ) «τὸ περιβάλλον», ὅπου ὁ ἀνθρω-

πος αντιμετωπίζει τόν ίδιο του τόν ξαυτό διαμορφωμένο απ' τή σύγχρονη πραγματικότητα ή έναγωνία πάλη για τήν επιβίωση, ό ασφρνκτικός περιγύρος, ή δολοφονία τής φήσης καί ή κρίση τών έπιλογών είναι τά θέματα πού προσδοκούν κάποια λύση πριν οί παραδοσιακές άξίες καί τό φυσικό περιβάλλον χαθούν όριστικά. δ) «τά πολιτικά» μεταφέρουν άνησυχίες τοῦ άπλου Έλληνα πολίτη για τό σύστημα, τούς θεσμούς καί τις προσωπικές ένέργειες εκείνον πού τό διοικούν. Έ διαπίστωση τής φθοράς άπασιεί καί λύσεις καί άναπροσανατολισμούς. Έ έπικρατότητα προικονομεί τό μέλλον τοῦ τόπου. ε) «τά φορτιστικά», τέλος, είναι εύκαιρίες μνήμης καί άναπόλησης προσώπων καί γεγονότων, πού έπηρεάζουν τή μοίρα τοῦ τόπου.

Παραδέχεται ό συγγραφέας ότι βρίσκειται ό σημερινός άνθρωπος τοῦ συγκεκριμένου τόπου σε κάποια καμπή, σ' ένα σημείο έπιλογών ή κρίσιμη στάση τοῦ έπιλογέα θά καθορίσει τό παρόν καί τό μέλλον τοῦ περιβάλλοντος. Κατά βάση ό Σακελλίων άποκαλύπτει τό άδιέξοδο, όπου βρίσκειται ό σύγχρονος πολίτης τοῦ κόσμου. Είναι έπόμενος νά δραματοποιείται ή ζωή του καί ν' άναζητά διεξόδους. Τις νύξεις γι' αὐτή τήν άναζήτηση παρέχει ή συλλογή τών στοχασμών τοῦ συγγραφέα.

Ό Σακελλίων είναι ένας ιδεολόγος, μιά προσωπικότητα με πολιτική σκέψη καί μιά συνείδηση άγχώδικη. Πολλοί μιλοῦν για τή φθορά εκείνος τήν ανατέμνει καί τήν προσδιορίζει. Βρίσκει τή λύση; Ίσως όχι, ίσως άδικα πάντως ψάχνει. Καί ψάχνει έχοντας εφόδια τή γνωστική δύναμη, τήν αγάπη για τόν τόπο του, τό φιλοσοφικό έρωσιμα τοῦ ιδεολόγου.

Ό αϊθόρμητος λόγος του, ή οικειότητα πού δημιουργεί με τόν άναγνώστη του καί ή ποικιλία τών θεμάτων πού θίγει προκαλοῦν άμεσα τό ενδιαφέρον τοῦ άναγνώστη καί βέβαια τις «άφορμές» για στοχασμό. Πιστεύουμε πως άξίζει τόν κόπο νά συμπορευτεί κανείς με τό συγγραφέα, νά έμπλακει στους δαίδαλους τών προβληματισμών του. Καί τό κέρδος θάνα διπλό: θά συναντήσει σαν σε καθρέφτη τόν ξαυτό του

καί θά χαρεί ένα μεστό λόγο.

ΧΑΡΑΛ. ΧΑΡΙΤΟΣ

Δ η μ. Ζ α δ έ: «ΑΡΙΣΤΟΣ ΣΤΑΘΟ-ΠΟΥΛΟΣ».

Πολύ μεγάλο βάρος σηκώνεις όταν αναστηλώνεις έναν λοογτέχνη, πού έχει κλείσει τά μάτια του κι έχει περάσει στην άνυπαρξία. Για τόν ζώντα συγγραφέα δε θαρύνει πολύ ή γνώμη σου, γιατί έρχεται με τό έπόμενο έργο του να σε δικαιώσει ή να κάνει φανερό ότι τόν άδίκησες.

Τούτη τήν ευθύνη τής άναστήλωσης τήν έχει νιώσει βαθιά του ό Δημοσθένης Ζαδές καί με όλο τό δέος καί τήν έμπειρία του καταπιάστηκε νά τόν περάσει στην άθανασία, γιατί τοῦ άρμοζε σαν ένας νεοέλληνας κλασικός ποιητής καί πεζογράφος τής Τριφυλίας, πού ήταν καί δίκαια τόν όνοματίζει έτσι ό Δημοσθένης Ζαδές.

Τόν "Αριστο Σταθόπουλο, τόν είχα γνωρίσει τότε πού συνεργαζόμαστε στην «Πελοποννησιακή Πρωτοχρονιά» καί είχα εκτιμήσει πολύ τό ταλέντο του. Σήμερα με τό βιβλίο πού κρατώ στα χέρια μου τόν βλέπω ολοζώντανο μπροστά μου να σκύβει στα γραφτά του έτσι μέσα στη σιωπή του καί τά ένθυμημάτα του. Γιατί ό "Αριστος Σταθόπουλος ύπήρξε ένας άναχωρητής, ένας κλεισιμένος στον έαυτό του, ένας νεώτερος Παπαδιαμαντής, τηρουμένων βέβαια τών άποστάσεων. Καί για κείνη τή μοναξιά του, θα γράψει ό "Αρσένης Γεροντικός, ό δάσκαλός του: «Ό Σταθόπουλος έχει μόνον τόν έαυτό του, τόν τόσο πλούσιο από χυμώδη βιώματα τής παιδικής ηλικίας καί έφηβείας του». Κρίνοντας τήν ποιήσή του εξάλλου ό κ. Ζαδές, θα μάς πεί: «Η τεχνική τοῦ στίχου άφογη, προσοχή στις άντιποιητικές χασμωδίες κι ό δεκαπεντασύλλαβος ξεκούραστος με τις πλούσιες κι άστραφτερές εικόνες». Για τήν πεζογραφία του, μάς λέει ότι: «Μας δίνει διηγήματα καί κατέχει θαυμάσια τήν τεχνική καί τήν αρχιτεκτονική... δίνουμε μιά γοητεία καί μιάν άτμόσφαιρα πού

κρατούνε τὸν ἀναγνώστη ἀνάμεσα στὸ θαυμασμό καὶ τὴ μαγεία».

Ἄς μοῦ ἐπιτραπῆ νὰ κλείσω μὲ τὶς σκέψεις αὐτές. Βέβαια ὁ Ἄριστος Σταθόπουλος ἦταν ἕνας δεξιοτέχνης τοῦ ἀφηγήματος ιδιαίτερα, κι ἔπειτα ποιητῆς καὶ πάλι σὲ περιορισμένο χῶρα, παρὰ τὶς καλὲς κριτικές, ποῦ πήρε ἀπὸ τὴν ἐπίσημη κριτική. Τώρα ὁ Δημοσθένης Ζαδὲς τὸν ἀπλώνει στὸν πανελλαδικό χῶρο, τὸν κρίνει ὀρθά, ἐδραιώνει τὴν καλὴ του γνώμη γιὰ τὸ ἔργο τοῦ τόσο γρήγορα φευγάτου Μωραϊτῆ πεζογράφου καὶ ποιητῆ, τὸν καταξιώνει καὶ τὸν τοποθετεῖ ἀνάμεσα στὶς δυνατές πνευματικὲς παρουσίες.

ΝΤΙΝΟΣ ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ

Δ η μ . Κ . Β α κ ἄ λ η : «ΖΗΤΗΜΑΤΑ
ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΑΓΩΓΗΣ» Α', Ἰωάννινα
1981.

Τὸ μεγάλο πρόβλημα τῆς ἐποχῆς μας εἶναι τὸ πρόβλημα τῆς ζωῆς καὶ τῆς ὀρθῆς ἀγωγῆς τῶν νέων μας. Εἶναι μεγάλο τὸ πρόβλημα, διότι ἡ ἐποχὴ μας εἶναι ἡ πλέον κρίσιμος τῆς ἱστορίας μας καὶ γιὰ τὰ πλέον προβλήματα καὶ ἀγωνιώδη ἐρωτηματικά. Ἡ κρίσις τῆς εἶναι τόσο μεγάλη, ὥστε δὲν εἶναι ὑπερβολὴ ἐὰν εἴπωμεν ὅτι σήμερον κρίνεται αὐτὴ ἡ ζωὴ καὶ ἡ ὑπόστασις τῆς ἀνθρωπότητας. Τὸ χροῖος ἐπομένως ὄλων τῶν ἡγίων πνευματικῶν δυνάμεων σήμερον εἶναι νὰ συμβάλουν εἰς μίαν εὐγενῆ προσπάθειαν διὰ τὴν ἐπαναφορὰν τοῦ κόσμου εἰς τὸν ὀρθὸν δρόμον. Σοβαρὰν καὶ ἐπιαντιὴν συμβολὴν εἰς τὴν προσπάθειαν αὐτὴν, ἀλλὰ καὶ ἀξιόλογον προσφορὰν εἰς τὴν σύγχρονον Παιδαγωγικὴν ἀποτελεῖ καὶ ἡ μελέτη τοῦ λαμπροῦ, τοῦ σεμνοῦ ἐκπαιδευτικοῦ καὶ ἐξαιρετοῦ παιδαγωγοῦ κ. Δημ. Βαζάλη, Ἐπιθεωρητοῦ τῆς Δημοτικῆς Ἐκπαιδύσεως, ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ζητήματα ζωῆς καὶ ἀγωγῆς».

Ἡ μελέτη, ποῦ φαίνεται ὅτι εἶναι ἡ πρώτη εἰς τὴν σειράν καὶ ἄλλον μὲ τὸ αὐτὸ θέμα μελετῶν, δίδει ἀπάντησιν εἰς καινὰ καὶ ἀγωνιώδη ἐρωτήματα, ποῦ προ-

βάλλονται ἔντονα ἀπὸ τὸν σύγχρονον ἄνθρωπον καὶ εἶναι καὶ αἰτήματα τῶν καιρῶν μας, ὅσον καὶ ἂν πιστεύομεν ὅτι τὸ ἄλλας ἐμοφάνθη, Ὁ κ. Βαζάλης, μὲ μακρὰν ἐκπαιδευτικὴν πείραν, μὲ γονιμοτάτην συγγραφικὴν δρασίαν, διδάσκαλος «τύπος ἐν πᾶσι», μὲ ὑγιεῖς ἀρχάς, ἀγωνιστῆς θαρραλέος εἰς τὴν διεξαγομένην εἰρηρικὴν μάχην διὰ τὴν ἐπιζούτησιν τῶν ἑλληνοχριστιανικῶν ἰδεῶν εἰς τὴν Παιδείαν μας, μὲ τὴν παιδαγωγικὴν κατάρτισιν, ἔρχεται νὰ δώσῃ ἀπάντησιν εἰς ὀρισμένα ἐκ τῶν πλῆθους τῶν προβλημάτων καὶ ἐρωτημάτων, ποῦ ἀναφέρονται εἰς τὴν ἀγωγήν τῶν παιδιῶν μας. Καὶ τὰ ἐρωτήματα τοῦ συγγραφέως, εἰς τὴν λύσιν τῶν ὁποίων χωρεῖ εἰς τὴν μελέτην του, δύνανται νὰ συνομωθῶν εἰς τὰ ἑξῆς δύο χαρακτηριστικά: Πῶς θέλει ἡ σημερινὴ κοινωνία τὸ Σχολεῖον; Ἀνταποκρίνεται τοῦτο εἰς τὰ σύγχρονα αἰτήματα τῶν γονέων καὶ τῆς κοινωνίας γενικότερον καὶ διατί; Τὴν ἀπάντησιν δίδει, κατὰ τὸν συγγραφέα, τὸ πλεῖστον τῶν γονέων, ποῦ ζητοῦν ἀπὸ τὸ Σχολεῖον «νὰ προσέξῃ περισσότερο τὸ ἦθος τῶν μαθητῶν, τὴν συμπεριφορὰν τῶν παιδιῶν, τὴν ποιότητα τῶν συναστροφῶν ποῦ δημιουργοῦν». Ἀκόμη πιστεύουν, ὅτι «τὸ Σχολεῖον ὀφείλει νὰ καλλιέργησιν τὶς ἀρετές... νὰ διαπλάσῃ τὸν χαρακτῆρα καὶ νὰ διομορφώσῃ τὴν προσωπικότητα τοῦ παιδιοῦ. Νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ μορφομένου τὰ Ἑλληνοχριστιανικά Ἰδεώδη, διὰ νὰ τὸν ἀναδείξῃ ἄνθρωπον καὶ καλὸν Ἕλληνα». Καὶ πράγματι, τὸ Σχολεῖον, συνεχίζει, «ἤμπορεῖ νὰ διαμορφώσῃ ἀνθρώπους μὲ χαρακτῆρα ἰσχυρὸν καὶ ἠθικὸν, νὰ καλλιέργησιν τὰς ἀρετάς... νὰ φοιτῆ τὸν νοῦν, νὰ θεμελιῶν τὸ φρόνημα, νὰ πλουτήσῃ τὸν κόσμον τῆς καρδίης... Ἡμπορεῖ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν λεπτὴν ἐκείνην καλλιέργειαν τῆς ψυχῆς, τὴν ὁποῖαν ἀποκαλοῦμεν Παιδείαν».

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω διαπιστοῦται, ὅτι ὁ συγγραφεὺς λίαν εὐστόχος διακηρύσσει ὅτι ἡ Παιδεία δὲν προσφέρει μόνον ξηρὰν γνώσιν, δὲν ἀποβλέπει νὰ προετοιμάσῃ βιομηχανικοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ στοχεύει πρωτίστως εἰς τὴν ψυχὴν, εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ ἔσω ἀνθρώπου. Δίδει ἔτσι διὰ

της μελέτης του ό κ. Βαζάλης κατηγορηματικὴν ἀπάντησιν πρὸς τοὺς ψευδοδιανοούμενους τοῦ καιροῦ μας, ποὺ λέγουν ὅτι ἡ σύγχρονος Παιδεία πρέπει νὰ μάθῃ τὸν νέον νὰ σκέπτεται, νὰ γίνῃ καλῶς ἐπιστήμων, χρήσιμος εἰς τὴν κοινωνίαν, τὴν δὲ προσπάθειαν διὰ τὴν καλλιέργειαν τοῦ ἔσω ἀνθρώπου ὀνομάζουσι στείρον συντηρητισμόν. Ἐὰν λείψῃ ὁμοῦς ὁ ἄνθρωπος μετὰ τὴν ψυχὴν, μετὰ τὴν ἀγάπην, ὅλα εἶναι μάταια. Πρὸς πραγμάτωσιν ὅμως τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ χρειάζονται καὶ ἀληθεῖς διδάσκαλοι, «ὄλοκληρομένοι ἄνθρωποι με ἀνεπίληπτον ἦθος καὶ χαρακτηριστὰ καὶ με συναισθησὶν τῆς ἀποστολῆς των, ἄνθρωποι ἐμπνόμενοι καὶ οἰστορηλατούμενοι ἀπὸ τὰ ἀθάνατα ἰδανικά τοῦ τόπου μας». Ἐπομένως, ἡ σύγχρονος κοινωνία, παρὰ τὴν προσπάθειαν τῶν ἰλιτιστῶν ρευμάτων τῆς ἐποχῆς νὰ κλονίσουν αἰωνίαν ἀξίαν, ζητᾷ ἀπὸ τὸ Σχολεῖον καλλιέργειαν ἀρετῆς, ποὺ μόνον φωτεινοὶ διδάσκαλοι ἠμποροῦν νὰ προσφέρουν. Καὶ τὸ ἔθνος μας τοῦλάχιστον τὴν ζωὴν καὶ τὸ μεγαλεῖον του τὸ ὀφείλει νυφίως εἰς τὴν Παιδείαν.

Ἄλλ' ἡ Παιδεία ἀνταποκρίνεται σήμερον εἰς τὸ αἴτημα τῆς κοινωνίας; Ὁ συγγραφεὺς, ἀφοῦ παραθέτει γνώμας κορυφαίων παιδαγωγῶν καὶ κοινωνιολόγων ποὺ ἐμφανίζουν τὴν τραγιότητα τῆς σημερινῆς Παιδείας, ἡ ὁποία ἐν πολλοῖς ὑπερεξαίρει τὸν βιομηχανικὸν ἄνθρωπον εἰς βάρος τῶν ἀνθρωπιστικῶν ἰδεωδῶν, καὶ δίδει στατιστικάς, ποὺ φανεροῦν ὅτι τὰ περισσότερα ἀδικήματα σήμερον διαπράττονται ἀπὸ μορφωμένους ἄνθρώπους, καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι, ἂν τὸ Σχολεῖον δὲν ἀντιποκρίνεται πλήρως σήμερον εἰς τὴν ἀποστολήν του, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν πολιτιστικὴν νόσον τῆς ἐποχῆς, εἰς τοὺς ἐξοφθοροποιὺς παράγοντας, ποὺ «ἀποδυναμώνουν καὶ ἐποβαθμίζουν τὸ σχολεῖον» καὶ μάχονται κατὰ τῶν αἰωνίων ἀξιών. Χρὸς λοιπὸν τῶν πνευματικῶν δυνάμεων νὰ φωτίσουν τοὺς νέους.

Πιστεύομεν ὅτι ὁ κ. Βαζάλης θὰ συνεχίσῃ τὴν ἔρευνάν του, ὥστε νὰ ὀλοκληρώσῃ τὴν μελέτην του. Τὰ ἐφόδια δὲν τοῦ λείπουν. Διακονεῖ δεκαετίας τὴν Παιδείαν καὶ με πάθος ἐργάζεται. Εἶναι ὁ φωτισμέ-

νος διδάσκαλος καὶ με ἔργον θετικόν. Ἡ μελέτη του μετὰ τὴν πλουσίαν βιβλιογραφικὴν τεκμηρίωσίν της, με νοήματα πικρὰ, με γλῶσσαν ρέουσαν, φανεροῦν φωτισμένον παιδαγωγόν. Τοῦ ἀνήκει ὁ ἔπιναος.

ΘΕΜ. ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

Β α σ ί λ η Ε ὑ α γ γ ἔ λ ο υ - Γ α ζ ῆ :
«Ο ΔΕΣΜΟΤΗΣ ΤΟΥ ΒΡΑΧΟΥ».

Ἐνα θεατρικὸ ποιητικὸ ἔργο μετὰ τὰ γνωρίσματα μιᾶς ἀξιόλογης καὶ καλοπροσεγμένης πνευματικῆς δουλειᾶς εἶναι τὸ βιβλίον «Ὁ Δεσμότης τοῦ Βράχου» τοῦ ἐκλεκτοῦ πεζογράφου, ποιητῆ καὶ θεατρικοῦ συγγραφέα Βασ. Εὐαγγέλου - Γαζῆ. Ἐνα θεατρικὸ ἔργο σὲ ἔμμετρο διάλογο ὅπου οἱ εἰκόνες καὶ τὰ νοήματα σὲ μιὰ ποιικιλία ποιητικῶν ἐκφραστικῶν χρωμάτων ἀντοποκρίνονται τέλεια στοὺς στόχους τοῦ συγγραφέα, ποὺ ἀποβλέπει στὴν σὲ βάθος ἀνάλυση τῶν ψυχολογικῶν ἀντιδράσεων τοῦ ἀνθρώπου ποὺ βρίσκεται ἐκτεθειμένος καὶ ἀνυπεράσπιστος μπροστὰ στὶς πελώριες καὶ ποικίλες καταστρεπτικὲς δυνάμεις τῆς ἐποχῆς. Σ' αὐτὲς τὶς δυνάμεις ποὺ ζητοῦν μετὰ ἀνήθικα ἀνταλλάγματα καὶ προδοτικὲς ὑποσχέσεις νὰ αἰχμαλωτίσουν τὶς σκέψεις καὶ τὶς θελήσεις του στερώντας του τὴν ἠθικὴ καὶ τὴν προσωπικὴ του ὑπόστασιν καὶ ὀδηγώντας του σὲ πράξεις ἀπάνθρωπες καὶ ἐγκληματικές.

Χωρὶς νὰ ἀποχωρίζεται τὸ ἰδιόμορφον ἐκφραστικὸ του ὕφος, ὁ Βασ. Εὐαγγ. - Γαζῆς δημιουργεῖ τὶς κατάλληλες προϋποθέσεις μέσα στὸ χωρὸ μιᾶς ὑπερβαστικῆς ἀτμόσφαιρας, νὰ κινηθοῦν μετὰ ἐποικοδομητικὴ ἄνεσιν τὰ πρόσωπα, ποὺ ἄλλοτε συμβολικὰ καὶ ἄλλοτε φιλοσοφικὰ διαδραματίζουν μετὰ τὸν ρόλο τους τὰ γεγονότα ποὺ προκαλοῦν τὴν σύγκρουσιν τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν ἠθικῶν ἀντιλήψεων καὶ ἐπιβραβεύουν τὴν πίστη καὶ τὴν αὐταπάρνησιν τοῦ ἀνθρώπου στὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς. Μακρὰ ἀπὸ ἐπικίνδυνους ἐκφραστικὸς πειραματισμούς, ἀλλὰ καὶ ἀπαλλαγμένος ἀπὸ φόρ-

μες παραδοσιακές ὁ συγγραφέας καὶ χρησιμοποιοῦντας τὴν προσωπικὴ του ἔκφραση καὶ ἐμπειρία, καλλιιεργεῖ μὲ βάση τὸ ἀπελευθερωμένο πνεῦμα πάνω στὸ γόνιμο ἔδαφος τῆς φαντασίας τὶς προϋποθέσεις γιὰ μιὰ θαυμάσια εὐκαιρία δημιουργικῶν προβληματισμῶν.

Ρωξάνης Παυλέα: «ΓΛΥΠΤΗ ΣΚΙΑ»

Ἡ Ρωξάνη Παυλέα, μὲ τὸ δεύτερο κίβλο βιβλίου της, ἐπιβεβαιώνει τὴ θετικὴ παρουσία της στὸ χῶρο τῆς ποίησης καὶ ἀποδεικνύει μὲ τοὺς θαυμάσια ἐπεξεργασμένους στίχους της, τὴν ἀλματώδη ἐξέλιξή της.

Τὰ ποιήματά της στὴ συλλογὴ «ΓΛΥΠΤΗ ΣΚΙΑ», πλημμελισμένα ἀπὸ μουσικότητα καὶ ρυθμὸ, κρύβουν νοήματα βαθιά καὶ ἀνθρωπιστικά καὶ οἱ σκέψεις της διαγράφουν ἓνα ρεαλιστικὸ κίβλο γύρω ἀπὸ τὰ ψυχολογικὰ προβλήματα ποὺ βασανίζουν τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν ὀδηγοῦν στὴν κατάθλιψη καὶ τὴν μοναξιά. Ἡ ἔκφρασή της, ἑναρμονισμένη μὲ τὴν ἀπεγνωσμένη ἀναζήτηση, μορφοποιεῖ τὴν ἀγωνιστικὴ στάση καὶ τὸ πείσμα γιὰ τὴν ἀνάκληση τῶν αἰτιῶν γιὰ τὴν ἠθικὴ κατάπτωση καὶ τοῦ τρόπου μὲ τὸν ὁποῖο ὁ ἄνθρωπος θὰ ξανάβρῃ τὸν δρόμο τῆς ἰερωῆς καὶ δημιουργικῆς του ἀποστολῆς.

— Τὸ πλοῖο τοῦ νοῦ ἄραξε.— Τὸ κρῖο γεμίζει τὴ νύχτα μὲ δέος.—

Ἔτσι ἀνάμεσα στὴν ἀπογοήτευση καὶ τὴν αἰσιοδοξία, διατηρεῖ τὴν ἰσορροπία τῶν δυνάμεων καὶ ἀφῆνει νὰ ξεπηδήσει ἀπὸ μόνη της ἡ ἀλήθεια.

— Στολίδια στὸ κέντημα τῆς ζωῆς μου — τὰ γεγονότα ποὺ εἶδα —

Ψάχνοντας στὶς οἴξες τῆς ζωῆς γιὰ τὸ μεγαλεῖο τῆς ἀνθρώπινης ὑπαρξης, ἀνακαλύπτει μέσα στὴν ἐπιφανειακὴ ἐξουσία τῆς ἀσυνειδησίας τὴν ἀγνότητα καὶ τὴν ἀπελευθερώνει, γιὰ νὰ διαφανεῖ σὲ ὅλην του τὴν ἔκταση τὸ ἀγνὸ καὶ δημιουργικὸ περιεχόμενο τῆς σκέψης καὶ τῆς ψυχῆς.

— Ξέρετε ποῦ κατοικεῖ ἡ χαρά; — Λαμ-

πρὰ κι ἄσπρα σαλιὰ σὰν ἀνεβεῖ — ψηλά σὲ ἄγνωστο ὕψος —

Σαράντου Παυλέα: «ΑΛΕΚΤΡΟΦΩΝΙΑ ΚΑΙ ΑΡΧΑΪΚΟ ΜΕΙΔΙΑΜΑ».

Τὸ ποιητικὸ ἔργο τοῦ Σαράντου Παυλέα, κατέχει ἀναμφισβήτητα μιὰ ξεχωριστὴ θέση στὰ σύγχρονα Ἑλληνικὰ γράμματα. Καὶ τὴν ἀποψη αὐτή, τὴν ἐπιβεβαιώνει ἡ πλούσια σὲ ποιότητα καὶ σὲ ποσότητα ποιητικὴ του προσφορά καθὼς καὶ ἡ ἰδιόμορφη, ἀνανεωτικὴ, φιλοσοφικὴ ἔκφραση ποὺ χαρακτηρίζει τὶς ποιητικὲς συνθέσεις του.

Ξέχωρα ἀπὸ τὰ στοιχεῖα αὐτά, οἱ ἐμπνεύσεις τοῦ ποιητῆ, δημιουργοῦν τὶς πλέον κατάλληλες προϋποθέσεις γιὰ μιὰ προβληματικὴ, ποὺ ἐνῶ τὰ κεντρίσματα τῶν ἐρεθισμῶν προέρχονται ἀπὸ ἀρχαϊκὲς ποιητικὲς ἀφετηρίες, ἀνταποκρίνονται μὲ μιὰ παράλληλη νοηματικὴ ἀντιμετώπιση, στὰ ψυχολογικὰ φαινόμενα καὶ τὶς ἀνάγκες τῆς ἐποχῆς.

Στὸ ποιητικὸ ἔργο «Ἀλεκτροφωνία καὶ ἀρχαϊκὸ μειδίαμα», ποὺ ἡ συμπυκνωμένη ἔννοια τοῦ στίχου, σὲ ἀπλοποιημένη ἔκφραστικὴ μορφή, βοηθᾷ τὴν ἀφομοιωτικὴ τοῦ βαθύτερου περιεχομένου, τονίζεται ἰδιαίτερα ἡ ἔλλειψη ἰκανότητας νὰ ἀντιδράσει ὁ ἄνθρωπος στὴν ἐκμεταλλευτικὴ τακτικὴ καὶ νὰ ἀντιληφθεῖ τὸ πρακτικὰ ἀνεφάρμαστο περιεχόμενο, θρησκευτικῶν ἢ ἰδεολογικῶν θεωριῶν, ποὺ τὸν δεσμεύουν ψυχολογικὰ καὶ τοῦ στεροῦν τὸ δικαίωμα τῆς διεκδίκησης τοῦ ἐλέγχου καὶ τῆς ἐπέμβασης, σὲ θέματα ποὺ τὸν ἀφοροῦν ἄμεσα καὶ θέτουν σὲ κίνδυνο τὴν πνευματικὴ του ὑπόσταση καὶ τὴν προσωπικὴ ἀξιοπρέπειά του.

— Τί θὰ γίνουμε, τί θὰ κάνει ὁ κόσμος — ὅταν χάσουμε τὸν Κύριό μας κι ἀπαλλαγούμε ἀπὸ τὴν καθημερινὴ — τὴν κυριαρχία του, τὸ σκοτεινὸ τὸ φέμμα του — καὶ τὴν καθημερινὴ, τὴν τακτικὴ ὑποδούλωσή μας.

Όλγας Κανελλοπούλου -
Ντινοδήμου: «ΣΤΙΓΜΙΑΙΕΣ
ΕΙΚΟΝΕΣ».

Μετά την ποιητική συλλογή ΜΙΚΡΕΣ ΖΩΕΣ ΜΕΓΑΛΕΣ ΠΝΟΕΣ, ή Όλγα Κανελλοπούλου Ντινοδήμου έρχεται με το καινούριο ποιητικό της έργο ΣΤΙΓΜΙΑΙΕΣ ΕΙΚΟΝΕΣ, να κάνει πάλι αισθητή την παρουσία της στη σύγχρονη έλληνική ποίηση και να θεμελιώσει τη θέση της στον πνευματικό της χώρο.

Τα ποιήματα της Ο.Κ.Ν. στο βιβλίο αυτό, είναι έπεξεργασμένα -- στο μεγαλύτερο μέρος τουλάχιστον -- με μιá ιδιαίτερη προσοχή και ή λογική της άνεση την βοηθά τόσο στην εκδήλωση των εικονικών και ανθρωπιστικών της άνησυχιών όσο και στη σωστή τοποθέτηση των σγλορισμών της πάνω στα κατά προβλήματα της εποχής, χωρίς να μειώνεται ή μουσικότητα του στίχου.

Μάταια ζητώ το γάργαρο νερό της πηγής, -- όλα νερά έφρηνες κι εφρήματα. --

Η ανάγκη της ποιήτριας να εξορίσει την πανανθρώπινη οδύνη, την οδηγεί σε αδιάξεδα συμπεράσματα.

Η Οίσομένη, ή επιστήμη, ή ύπαρξη - άκατάλητη ροή ερεθισμών ανεξτίμητα δώρα -- φαινόμενα που πάντα προβαλλούν για έξουσία -- Άλλόζοτες, τρομοκρατικές έξουσίες -- που κριοαγοούν σχεδόν σε κάθε χώρα.

Άν όμως στην ποίηση της Όλγας Κανελλοπούλου-Ντινοδήμου, μπορεί κάποιος να διακρίνει κάποια κενά που οποσδήποτε με τη συνέλεια που τη διακρίνει σύντομα θα καλύψει, στο σημαντικό έργο της ΕΝΤΕΧΝΗ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ -- έποχές και μουσουργοί -- θα σταθεί με δέος και θαυμασμό, γιατί πρόκειται για μιá ογκώδη μελέτη πάνω στα μουσικά ένδιαφέροντα που περιλαμβάνουν λεπτομερειακά την εξέλιξη της ευρωπαϊκής μουσικής, με ιστορικά στοιχεία που αναφέρονται στο βιογραφικό και την πορεία των κορυφαίων της κλασικής μουσικής, οι όποιοι με το έργο τους έχουν εξηλώσει τον ευρωπαϊκό και γενικά τον παγκόσμιο πολιτισμό.

Όποσδήποτε ή ζοιτική ανάλυση και ή ποιητική και ιστορική αξιολόγηση ενός τέτοιου έργου από άνθρωπο χωρίς ειδικές γνώσεις δεν μπορεί να έχει την ανάλογη βαρύτητα. Νομίζουμε όμως πως άσχετα με τους ειδικούς, ό αναγνώστης που θα διαβάσει το έργο αυτό, έχει πολλά να ωφεληθεί, γιατί παράλληλα με τις γνώσεις που ή αποκτήσει θα έχει και την εντύπωση με την λογοτεχνική ανάλυση και επεξεργασία των μουσικών θεμάτων, στα όποια αναφέρεται ή Όλγα Κανελλοπούλου-Ντινοδήμου, να ζήσει μέσα σε μιá ατμόσφαιρα άναμφίβολα όμοια και ιστορικά συγκλονιστική.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ Χ. ΚΡΑΝΗΣ

Φοίβου Δέλφη: «ΗΛΙΟΛΟΓΟΣ».

Ό «Ηλιόλογος» είναι σαν άνεμοστρόβιλος, σαν δρύση που τρέχει, σαν άνεμος αισιοδοξίας κι έτσι διαβάζοντας αισθάνεται κανείς ελεύθερος' ό θάνατος έμας δεν μάς άγγίζει, θα μείνουν αυτά τα ηλεκτρικά κύματα που έκπέμπει με την ποίησή του, και εκείνοι που μισήσαν την πορεία μας, άποδείχτηκαν μικροί και άνάξιοι. Κάνω την δουλειά μου τίμια, δημιουργώ την γλυπτική, την φόρμα, το σχέδιο, την ιδέα χωρίς να προσπαθώ να πείσω κανέναν, ήδη πειστήκανε μόνοι τους αυτοί που μάς κυνηγούσανε, αυτοί που μικροί και άσήμαντοι δεν μάς θέλανε μεγάλους αλλά το φώς τους καίει την όραση. Γονατίζουν όλοι μπροστά στην τέχνη. Αυτοί προσπαθούν να κοιτάξουνε πίσω από το τζάμι, μα εδώ ή δουλειά άποκρίνεται, είναι θάλασσα καθάρια. Δεν υπάρχει άσβέστης, πάνω στην πέτρα, δεν υπάρχει λάσπη, είναι ή πέτρα καθαρή και το σχήμα της λαμπερό.

Και έτσι έχει κάποιο νόημα ή ζωή και νιώθεις την μελωδία, προχωρείς στην ώρα των νυχτερινών γισσεμιών και της έπιτάφιας βιολέτας μόνος, μα σίγουρος, σαν ένα δέντρο που ό άνεμος δεν το λυγίζει, που άναπνέει μες την καταιγίδα,

που ή επιδημική νόσος δεν τὸ προσβάλλει, που ὁ ἥλιος τ' ἀγκαλιάζει καὶ τὸ φτιάχνει. ἄγαλμα, εἶδωλο, ἄερα καλοτάξειδο.

MARA PIERO BELLACCI

(Μετάφρ. Φ. Δέλφη)

Ἐσθῆρ Μονακῖνο: «Ο ΚΑΤΑ-
ΚΟΡΥΦΟΣ ΟΡΙΖΟΝΤΑΣ».

Ἡ Ἐσθῆρ Μονακῖνο εἶναι μιὰ νέα ἀξιό-
λογο ποιήτρια, αὐτὸ λέει τὸ νέο ποιητικὸ
ἔργο της: «Ὁ κατακόρυφος ὁρίζοντας». Νομίζω πὸς ὁ τίτλος αὐτὸς θὰ πρέπει νὰ
εἶναι τὸ σῆμα της. Δηλαδή τὸ ποῦ σημα-
δεύει. Κι' εἶναι τὸ ποῦτο ἀναγνωριστικὸ
σημεῖο, ποῦ μᾶς προειδοποιεῖ γιὰ τὴν δύ-
σκολη πορεία. Μὲ σηματολόγιο ἄρχισε ἡ
πρώτη ἀνθρώπινη γλώσσα, ἀπ' τὴν συνε-
νόηση γιὰ νὰ καταλήξει στὴν σύγχρονη ἀ-
συνεννόηση. Μὲ σημάδια ἀρχίσαμε τὴν ἀν-
θρώπινη πορεία μας πρὸς τὸ ἄγνωστο. Καὶ
τὴν ἐξακολουθοῦμε. Μὲ σύμβολα καὶ μὲ
σήματα, μὲ συμβολικὲς παρουσιάσεις ἢ ἀ-
πειρονίσεις τοῦ καθημερινοῦ μας βίου, ἀλ-
λὰ καὶ τοῦ ὁμαδινοῦ ἢ τοῦ κοινωνικοῦ. Τὰ
σημεῖα εἶναι ἡ γλώσσα ἢ οἱ εἰζόνες. Ἄλλ' ὅταν
ἐφευρέθηκε ἡ γλώσσα, ἡ ἀρθρωση, τὰ
γράμματα ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔκανε μεγά-
λη χρήση ἀπ' αὐτὰ. Δὲν ἔφθω γιατί ὁ τί-
τλος μοῦ θυμίζει τόσο ἔντονα τὸν στροβί-
λο. Κι' εἴμαστε στὴν περιοχὴ τοῦ περιδινού-
μενου σώματος καὶ τοῦ νοῦ, ἀρπαγμένοι
ἀπ' τὴν δίνη (VORTICE) τοῦ καιροῦ
μας, τοῦ ἀνελέητου καιροῦ. Κι' ὁ λόγος μας
εἶναι στροβιλιστὸς (LOGOS VORTICO-
SO). Πὼς θὰ γροῦμε ἀπ' αὐτὴ τὴ θανά-
σιμη δίνη κανένας δὲν ξέρει. Κι' αὐτὸ θέ-
λει, νομίζω, νὰ ἐκφράσει ἡ ποιήτρια στὸ
ῥοαίό της ποιήμα: «Ὁ χορὸς τῶν μελλο-
γέννητων». Σύγχυση γλωσσῶν καὶ φρε-
νῶν. Μᾶς βασιάνει τ' ὄνομα, κι' ἡ κατά-
σταση παρουσιάζει ἀμετάβλητη. Τὸ χθὲς θὰ
εἶναι πάντα τὸ σήμερον καὶ τὸ αἶσιον. «Κι'
ὄλας θορνέι, μέσ' στὴν φοβιὰ της / τοῦ
ζώνειον, ἡ μοναξιά μας». Κατάσταση ἀν-
θρώπινη ἀμετάβλητη. «Μέσ' στὸ ῥόδο μὲ
τὰ νύχια / ξαναβρίσκομε τοὺς ἑαυτοὺς
μας καὶ τὴν δυστυχία».

Τὸ ποιητικὸ ἔργο παρουσιάζει ἡ MARIA

LUISA SPAZIANI' καὶ ἐπισημαίνει ὁ AL-
FONSO ZACCARIA μὲ δευδρόζεια. Ἡ
Σπατσιάνι μιλάει γιὰ ταλέντο καὶ γιὰ τὴν
ἐλληνικότητά της. «Βέβαια ἐρωτευμένη μὲ
τὸν ἐλληνικὸ κόσμο, ἡ Ἐσθῆρ Μονακῖνο
συνεχίζει μὲ μιὰ πρωτοτυπία ὅλη δική της
ἕνα μεσογειακὸ λόγο...» Ἔχει καὶ γὰρ
τὸ νεοκλασικὸ ὁ ῥοαίος της λόγος.

Ὁ ποιητὴς μπορεῖ νὰ μιλάει μὲ σύμβο-
λα: «Μόνον ἡ πεταλούδα ἔχει μέσ' στὰ φτε-
ρὰ τὸ σύμβολο τοῦ αἰώνιου».

Γιὰ νὰ καταλάβουμε τὴν ποίηση τῆς Μ.
θὰ πρέπει νὰ ἐννοήσουμε μερικὲς λέξεις -
κλειδιά καὶ σύμβολα τοῦ ἔργου της, ὅπως
Κί ο ρ η (στιγμὴ τῆς μεταμόρφωσης),
π ε τ α λ ο ὕ δ α (συμβολίζει τὸ αἰώνιο
εἴθροναστο ἢ τὴν αὐταπάτη τῆς στερεότη-
τας ἢ τὴν αὐταπάτη τῆς μεταμόρφωσης σὲ
μαγεία ἐνὸς σκληροῦ κόσμου) τὸ κ ὄ ν
ε ι ο (τῆς διάρκειας καὶ τῆς μοναξιάς),
τὰ ἴ π ο χ θ ὀ ν ι α ποτᾶμια (=οἱ
ὑποχθόνιοι ἄνθρωποι ποὺ ξεχειλίζουν μο-
ρολογία) καὶ λοιπὲς λέξεις.

Ἐνας ἄλλος στίχος ὄχι ἐξ ἴσου ἀνι-
γματικὸς, ὅπως ὁ προηγούμενος, ποῦ ἀνα-
φέρει, μᾶς δοκιμάζει. «Ἡ γλώσσα μου ἔ-
χει τὴν μέρα πάνω στὶς πλάτες». Ἐδοῦ ἡ
γλώσσα γίνεται τὸ τυραγνισμένο σῶμα
τῶν λέξεων, ποῦ ἔχει τὴν μέρα πάνω στὶς
πλάτες. Δηλαδή τὶς καθημερινὲς ἔγνοιες
καὶ τ' ἀνθρώπινα βασανια, αὐτὸ τὸ βάρος
γιὰ τὶς ἀδύνατες πλάτες μας. Φέρνουμε
στὶς πλάτες σὰν ἕνα φορτίο τὴν βαρὴ κα-
θημερινότητα, ἢ τὴν καθημερινότητα ποῦ
μᾶς βασιάνει.

Τὸ «Εἴμαστε καὶ δὲν εἴμαστε σὰν τὸ γα-
λάζιο τ' οὐρανοῦ», εἶναι ὁ Ἡρακλείτειος
λόγος, ποῦ σημαίνει τὴν ἀρχὴ καὶ τὸ τέ-
λος τῆς μεταμόρφωσης, ὅταν γάνουμε τὴν
ἀνθρώπινη μορφή μας. Λέει ἀκόμα: «Μέσ'
στὸ ῥόδο μὲ τὰ νύχια / ξαναβρίσκομε
τοὺς ἑαυτοὺς μας καὶ τὴν ἀθλιότητα». Πολλὰ
εἶναι τὰ σημεῖα τὸν ζητοῦν ἀπο-
κωδικοποίηση ἢ ἀποκρυπτογράφηση. Κι' εἶ-
ναι στιγμὲς ποῦ ἡ ποιήτρια ἀποκρυπτογρα-
φεῖται καὶ ἐκδηλώνεται. Ἐκδηλώνεται σὲ
οὐσιαστικὲς θέσεις, ποῦ ὑποστηρίζει, τὶς
κοινωνικὲς, ποῦ ὑπερασπίζεται τοὺς ἀπο-
κλεισμένους ἀπ' τὰ ὀφίτσια, ὅπως στὸ ποί-
ημα «Στὸν Ντόν Μιλάνι». Τὸ μάτι τῆς

ἀετίννας, ἐρευνάει τὸν κόσμον καὶ μᾶς τὸν παρουσιάζει μ' εἰκόνας, πολὺ δυνατές. Εἶναι μιὰ ἔφεση γιὰ ποίηση εἰλιζονή τοῦτη ἢ διχοτομημένη κοινωνία, ἢ ἀξέφαλη θάλασσα. Ἡ ζωὴ μᾶς παρουσιάζεται μὲ τὴν μορφὴ ἑνὸς ἄφρονος καὶ ἑνὸς τραγοῦ, ποὺ κάθονται μέσ' στὸ βράδυ. Ἀναζητοῦν καὶ ἔχουν τοσομερὰ δράματα. Εἴμαστε ὁ χορὸς τῶν φραγίων μέσ' στὰ ἀνελέτητα δίχτυα τῆς Ἀνάγκης, θὰ μᾶς πῆ. Ὁ τραγικός χορὸς. «Τώρα εἶναι ὁ καιρὸς τοῦ φραγῶ: / ζοῦμε γιὰ νὰ θρῆφουμε τὸν θάνατο». Πιζρὸς στοχασμὸς, ἀλλὰ αὐτὴ εἶναι ἡ παρὼ ἀλήθεια, ἢ ἡ γεμάτη μ' αὐταπάτες ζωὴ. Ὑπάρχει ὡστόσο ἡ Κίρση τῆς ὑπαρξῆς, ποὺ τὰ μεταβάλλει ὅλα μὲ τὸ ραβδί της, σύμφωνα μὲ μιὰ βούληση. Ὑπάρχουν στίχοι μὲ βαθιὰ σέψη ποὺ ἀπτονται τ' ἀνθρώπινον. Τὸ «Ταξίδι στοὺς Δελφούς» εἶναι ἡ ἰδέα ποὺ εἶναι μέσ' στὸ ταξίδι, μέσ' στὴν δοκιμασία (γιατὶ τὸ ταξίδι εἶναι ἐκεῖνο τῆς ζωῆς καὶ φυσικά τῶν ἀπόροπτων), ἀπόλυτη ἰδέα. Κι' ὑπάρχει ἕστερα ἡ διχοτομηση τῆς κατατομῆς τῆς Κίρσης ὀδοιπόρου τῆς ὑπαρξῆς, ποὺ ἀναγκάζει γιὰ τὴν σφραγίδα τοῦ χρησιμοῦ. Εἶναι ἕνα «ταξίδι χωρὶς τόπο» ἕστερα, καὶ ἕνα «ταξίδι μὲ τὸν Ὀδυσσεά», σὲ μεταμόρφωση μεριστοφυλική. Ὅποτε τὸ ταξίδι δὲν εἶναι παρὰ ἕνας βόμβος ἀπόνα ἔντομο κλεισμένο μέσ' στὴν χούφτα. (Ταξίδι μὲ ἔντομο). Τὸ ταξίδι τῆς Μονακίνο δὲν εἶναι οὔτε ἐκεῖνο τοῦ Τζούς, ὅπως εὐστοχα παρατηρεῖ ὁ κοιτιζὸς τῆς ZACCARIA. Ταξίδι ἀπόγνωσης θὰ τὸ νόμιζα καὶ τραγικῆς γνώσης. Δὲν εἶναι οὔτε ἐκεῖνο τῆς Ἰθάκης μὲ τοὺς ἀκατανόμαστους σοκολοὺς ἢ προοισμοὺς, δὲν εἶναι γλυκιά καὶ περιπαθῆς ἀναμονή, ἀλλὰ δοκιμασία, ἀπόλυτη ἰδέα. Ὁ Καβάφης στὴν Ἰθάκη του συμπίπτει μὲ τὸν πολὺ προηγούμενό του καὶ φυσικά πολὺ μεγαλύτερό του ποιητὴ GIACOMO LEOPARDI. Γιατὶ σχολὸς δὲν εἶναι ἡ Ἰθάκη, τὸ γτάσιμο, ἀλλ' ἡ ἀκατάπαυστη ἀναμονή. Μοῦ φαίνεται, πὼς τὸ ποίημα τοῦ LEOPARDI, ποὺ ὑπῆρξε τὸ προσχέδιο τοῦ Καβάφου ἔχει τὸν τίτλο Σαββατοκύριακο. Ὁ ENZO DI MARCO στὴν ὀραία μελέτη του γιὰ τὸν LEOPARDI γράφει: «Ἡ ἠδονὴ εἶναι στὴν ἀναμονὴ καὶ στὸ ἐνθίμο

καὶ αὐτὸ ἐπίσης εἶναι μιὰ αὐταπάτη». Ἡ οὐσία εἶναι πὼς ἡ εὐχαρίστηση βρῆσεται στὴν ἀναμονή, τὸ τέρμα σβήνει κάθε ἱκανοποίηση. Ἐνῶ στὴν ποιητικὰ μας στὴν δοκιμασία καὶ τὴν ἀπόλυτη ἰδέα. Θὰ τελειώσω ἐδῶ. Ἡ φωνὴ τῆς Ἐσθῆρ Μονακίνο εἶναι μιὰ ἐλπιδοφόρα (PROMETTENTE), γυναικεῖα φωνή, ποὺ ἀξίζει νὰ τὴν περιβάλλουμε μὲ ἀνυπόκριτη ἀγάπη καὶ νὰ τὴν ἐνθαρρύνουμε. Ἐπιτέλους εἶναι μιὰ ἀληθινὴ φωνή, ποὺ ἔρχεται νὰ μιλήσει στοὺς δύσκολους αὐτοὺς καιροὺς.

ΦΟΙΒΟΣ ΔΕΛΦΗΣ

Δ η μ . Κ ό κ κ ι ν ο υ : «Ο ΠΑΛΑΙΟΣ ΤΩΝ ΗΜΕΡΩΝ».

Πρέπει νὰ ἐνδυθεῖς τὰ ὅμοια καὶ ν' ἀκολουθήσεις καὶ πάλι ἀμετανόητος, τὰ ἔμοια ποὺ μᾶς βασανίζουν πάνω στὸν πλάνητα βίο καὶ στὸ συσφίο ὀδοιπορικὸ γιὰ ν' ἀγγίσεις ἐπὶ τέλους αὐτὸν τὸν περιλειπόμενο τῆς γενεᾶς τοῦ Δ. Κόκκινου ποὺ μᾶς φωτοσημαίνει ἴσως γρήγορα, τὴν πρόσκληση γιὰ κοινὴ ἐξομολόγηση καὶ συμμετοχὴ στὸ ὅμοιο δοκιμαστικὸ τῆς ἐξουσίας, τοῦ ἀνέμου, τοῦ φωτὸς καὶ τοῦ φθόγου. Καὶ τὸ εἰκόνημα αὐτὸ τῆς ἐργήγησης εἶναι καὶ μιὰ ἀποκάλυψη ἀπὸ τὸ μηδὲν καὶ τὸ ἄπειρο, ἀπὸ τὴ θέση καὶ τὴν ἄρνηση καὶ ἀπὸ τὸ παλαιὸ καὶ τὸ καινούργιο. Ὁ Δ. Κ. μέσα ἀπὸ μιὰ γενικὴ θέωση στὴ μεταφυσικὴ ἐνοιολογία τῆς ὑπαρξιακῆς ἀναζήτησης καὶ σύμφωνα μὲ τὴν ἱστορικὴ ἀναγκαιότητα τῆς ἀνάμνησης, φτιάχνει καὶ συνταιριάζει τὴν ἐθνικὴ ἱστορία τοῦ χώρου, τῶν βασανισμῶν καὶ τῆς διαχρονικῆς ἐκείνης ἐνέδρας μὲ τὸ ζηρημένο χόρτο (Σ. 43).

Ἡ τεχνικὴ τῆς ποιητικῆς ἀνθρωποποιεῖται ἐδῶ σὲ μιὰ παρουσία θεατρικοῦ διαλόγου κι ὅπου τὸ πρῶτο, τὸ δεύτερο καὶ τὸ τρίτο πρόσωπο εἶναι καὶ τὸ ἐμεῖς κι' ἐσεῖς.

Μιὰ κίνηση σοφίας μὲ διαδοχικὲς σημειώσεις κάποιος φλεγόμενης μοναδικότητας πάνω στὰ ἴχνη τῆς ἀμφισβήτησης καὶ μιὰ κοινὴ καὶ ταυτόσημη καινούργια ὅμως ὄψη τοῦ ὁμοίου τῆς Μοίρας καὶ τοῦ

περιλειπόμενου. Καί πάντα μέσα σ' αυτό το φάσμα τῆς παλλόμενης διεργασίας νά ὑπάρχει ἐκεῖνη ἡ ἀστείρευτη διακίνηση τῆς λυρικής εὐαισθησίας.

Ἄν κάποτε σάν ὄντα τοῦ βασανισμοῦ τοῦ θανάτου καί τῆς ὑπαρξιακῆς ἀβλιότη-
τας ἀρχίσουμε καί σκεφτόμασθε τὸ μέγα ἀνθρώπινο ὅσο ὑπάρχει, καί τὸ μέγιστο τῆς Μοίρας ποῦ ὑπάρχει, τότε ἡ ἐπὶ κλήση καί ἡ προσευχή πρὸς τὴν ἀλήθεια πρέπει νά εἶναι τὰ λόγια τοῦ Δ. Κόκκινου.

— Ἄγιοι Πατέρες

— Πρέπει νά εὐλογήσουμε τοὺς ληλατο-
μένους καί νά κρεμάσουμε λίγα πα-
ράσημα στὸ στήθος τους

— καί μιὰ ζώνη μὲ ὑάκινθους

— σ' ἓνα κίτρινο σύννεφο πάνω στὸ γα-
λάζιο πέλαγος

Προσεύχεται γιὰ ὅλους μας μὲ τὸν ΠΑ-
ΛΑΙΟ ΤΩΝ ΗΜΕΡΩΝ ἐδῶ ὁ Δ. Κόκκινος.
Ἴσως νά μὴ τοῦ ἔδωσε κανεὶς αὐτὸ τὸ
δικαίωμα, αὐτὴ τὴν ἀποδέσμευση ἀπὸ τὸ
καθιερωμένο. Ἴσως καί νά εἶναι νωρὶς
ἀκόμα. Ὅμως εἶναι ἡ ἔμπνευση, εἶναι ἡ
εὐαισθησία, εἶναι ἡ ψυχὴ, εἶναι τέλος καί
τὸ καθαρὸ μάτι τῆς τέχνης τοῦ παράλο-
γου ποῦ σήμαναν γιὰ τὸν ποιητὴ τὸ χρέ-
ος στὸ νά χαράξει ἔστω καί μ' αὐτὸν τὸν
τρόπο τὸ ὁδοιπορικὸ τῆς φλεγόμενης βά-
του.

Μιὰ ἐπικοινωνία στὴ θέση καί στὴν ὄρ-
νηση μ' αὐτὴν τὴν προσευχή.

Γι ὠ ρ ο υ Πα π ἄ: «ΟΡΑΜΑΤΙ-
ΚΟΝ».

Ὁ ποιητικὸς προβληματισμὸς τοῦ Γ.
Παπᾶ ἔχει τὴν φωτεινότητα τοῦ καθα-
ροῦ λόγου.

— Καταμεσῆς στὴν ἀσιτία τοῦ τοῖου σὲ
ζύχλους τοῦ πλατάνου τραγικᾶ

Σ. 76

Ἄν ὑπάρχει πιά προσποίηση γιὰ τὴν
ἐλεγχόμενη ματαιότητα.

— Καὶ προιμένον καὶ προιμένον στὴν ἄ-
γωνη πέτρα

στοὺς ἄγνωστος ὁρίζοντες
καὶ προιμένον ἀδῶνες

Σ. 88

Ἄν ὑπάρχει ἀζόμα ὑποχρῆσι

— Πῶς. Πῶς νά σὲ συλλογιστῶ θάνατε
τραγικῆ φωνῆ τῶν σπασμένων ἀγαλιμά-
των, μεγάλε στεναγμέ.

Σ. 42

Ὁ Γ.Π. φιλοσοφεῖ μέσα στὴν ὑπαρξια-
κὴ ἐννοιολογία τῆς ἀναζήτησης γι' ὅπου
τὰ πολλὰ πρόσωπα τῆς ζωῆς δὲν εἶναι τί-
ποτα ἄλλο, παρὰ ἡ γνώση τοῦ ἀσχιζοῦ
πρότυπου πάνω στὴν οὐσία καί στὴν δομὴ
τῆς ἀσυνέχειας τοῦ φανταστικοῦ.

Ἔτσι γίνεται ἐδῶ μιὰ ἀναγκαστικὴ προ-
σέγγιση στὸ ὀραματικὸ μὴς μοναδικότη-
τας σάν εἴνοια πρὸς τὸ ἀσήμαντο καὶ τὸ
γυοιστιῶ.

— Μνήμες ἀνηφορικῆς π' ἀνασταίνετε τὰ
πεθαμένα μου ἄνθη

Σ. 43

Πιστεύουμε ὅτι ὁ Γ.Π. συνεχίζει ζυ-
ταγμένος μὲ τὴν σφαιρικὴ θέσωση νά πο-
ρεῖται ἀνάμεσα στὸ ἀνθρώπινο τῆς Λίξης
τοῦ Κάγκα καί στὸ ἀπάνθρωπο τοῦ Πύ-
γου τοῦ Κάγκα.

Ἡερίπωση τῆς πνευματικότητος τοῦ
Γ. Παπᾶ εἶναι μιὰ βουλμητικὴ προσπά-
θεια προσολικῆς ἐποποιίας γιὰ τὰ συμ-
ποντικὰ καὶ τὰ οἰζουρικὰ διατεταγμένα
τῆς ὑπαρξῆς... Ὅμως παρὰ τὴν παρά-
θεση τοῦ ἔξοχου μνηυματικοῦ καὶ τῆς ἐπι-
γραμματικότητος, ὁ στίχος ἐδῶ ἀναγκά-
ζεται πολλὰ φορὲς νά θάσεται γάτω
ἀπὸ αὐτὸ τὸ φοβερὸ βάρος τῆς ἀνακαλυ-
πτόμενης συνέχειας μὲ συνέπεια νά γάνει
τὸ οὐθμὸ τῆς πλαστικότητος στὴν ἀναμε-
τάδοση καὶ στὴν ἐπιζοικονία.

Γι ἄ ν ν η Κ α ρ α λ ῆ: «ΑΔΕΙΑ ΤΑ-
ΦΗΣ».

Ὁ κ. Γιάννης Καραλῆς διακεκριμένος
πλέον δημοσιογράφος, κατορθώνει τώρα
χάρη στὸ προσωπικὸ καί ιδιόρρυθμο πολ-
λὲς φορὲς, ταλαντούχο λυρικὸ δεδομένο
του, νά μᾶς δώσει καί σάν δόκιμος συγ-
γραφέας, μιὰ ζωντανὴ πεζογραφία μὲ τὴν
Ἄδεια ταφῆς. Καί παρὰ τὴν χρησιμο-
ποίηση ἐδῶ τῶν ἀφηγηματικῶν στοιχείων
ποῦ δὲν συνηθίζονται πιά στὴ σύγχρονη
πεζογραφία, βρισκόμαστε μπροστὰ σὲ μιὰ
ἀξιόλογη γραφὴ καί μὲ πολλὰς ὁμοιότητες
ἀπὸ τὴν παράδοση τοῦ ὕψους καί τῆς

τεχνικής τής καταξιωμένης κλασσικής πλέον πεζογραφίας και ιδιαίτερα εκείνης του Μαγκλή.

Η λογοτεχνική προσφορά του Γ. Καραλή άρχισε το 1957 με το θαυμάσιο ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟ του, πέρασε από την άμεσότητα μιās κοινωνικής μυθιστορίας με το όνειρο τής Μεγάλης Στιγμής το 1963 για να παρουσιάσει το 1981 το ΑΔΕΙΑ ΤΑΦΗΣ. Ένα κοινωνικό και καυτό προβληματισμό ανθρώπινης διαμαρτυρίας και σαρκασμού.

Εύρηματικός στην ποίηση τής καταγραφής παρουσιάζει συνέχεια ο Γ.Κ., ένα δικό του σκηνικό από χτυπημένες ανθρώπινες φιογούρες που άποζητούν την ύπαρξιακή προσδοκία. Κι αυτή την παράθεση ο Γ.Κ., παρ' όλο ότι άρχικά άνηκει άποκλειστικά στον ρεαλισμό, τήν τοποθετεί δημιουργικά κάτω από τīs διαφάνειες μιās τραγικότητας από ανθρώπινες καταστάσεις και από ένα αυτοσχεδιασμό μιās ισόμετρης έναλλαγής μαύρου και άσπρου.

Έτσι ή ΑΔΕΙΑ ΤΑΦΗΣ, μās έρχεται γνήσια και ζωντανή στην πρωτοκολλημένη μεταβίβασή τής για μιā γενικότερη και εφαρμοσμένη, άλλοιμονο, έποπτεία. Προσωπικά το είδος τής γραφής τής πεζογραφίας του διβλίου, το τοποθετούμε σε μιαν άλλη εποχή.

Όστόσο είμαστε ύποχρεωμένοι έδω, να έπισημάνουμε το είδοποιό μήνυμά του, ότι το καλό γράψιμο ξεπερνάει τον χρόνο, και πώς ή καθαρότητα των λογοτεχνικών προσόντων αυτού του διβλίου, το καταξιώνουν και το αξιολογούν για μιā έπίσημη διάκριση.

Γι ώργου Οϊκονόμου: «ΘΕΡΜΟΚΗΠΙΟ».

Συγγραφέας του παράλογου τόσο στη φόρμα όσο και στον προβληματισμό τής αναζήτησης, ο Γεώργιος Οϊκονόμου έχει αναφερθεί θετικά σε μιā προσωπική και πρόσφατη θεώρησή μας πάνω σε θέματα τής σύγχρονης έλληνικής πεζογραφίας. Τώρα ο Γ. Οϊκονόμου με το ΘΕΡΜΟΚΗΠΙΟ κατορθώνει όλες αυτές τīs διεργασίες να τīs παρουσιάζει δεμένες σε μιā

ζωνή παράθεση ξυμομένης φράσης με τον συμβολισμό.

Έτσι έχουμε έδω μιā πεζογραφία που μās θυμίζει έντονα τά βασικά χαρακτηριστικά τής Λατινοαμερικάνικης λογοτεχνίας, όμοιότητα όμως που τήν κρίνουμε έπιτυχημένη.

Παραμύθι — κείμενο που προσφέρει σύμμεικτα τή θεώρηση τής μεταφυσικής με τīs αναδρομές και του όνειρικού αλλά και που δέν παύει να είναι λαϊκίστικη στη βάση τής έπιζοιωνίας. Στη δεξιοτεχνία του συγγραφέα ξεχωρίζουμε τήν διπλή ή τριπλή όμοια λέξι που σημαίνει τήν συνέχεια κάποιας έντασης όπως και προσέξαμε τή ανωότητα τής γραφής στις σελίδες 38—39—40, 41, 42, 52, 53, 54, 55, 56, 57. Τά λέντε ποιήματα που ακολουθούν παρά το άνορθόδοξο τρόπο τής δημοσιεύσεως, τά κρίνουμε σάν παραπληρωματικά στην όλη έντύπωση του Θερμοκηπίου. Δηλαδή το ίδιο αξιόλογα κι' αυτά.

Μ. ΠΡΑΤΣΙΚΑΣ

Β α σ. Σ υ κ ι ώ τ η: «ΟΙ ΤΥΨΕΙΣ ΤΟΥ ΛΥΚΟΦΩΤΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΣΩΠΙΔΕΣ», Ποιήματα, Αθήνα 1980.

Η μικρή τούτη συλλογή στίχων του κ. Βασ. Συκιώτη έχει σίγουρα τή θέση τής στην πρόσφατη λογοτεχνική μας βιβλιογραφία. Τά κυρίως λιγόλογα κι έλεύθερα 25 ποιήματα τής έργασίας αυτής του συγγραφέα δε στερούνται, πράγματι, ώρισμένων συχνά προσόντων, που στις εύτυχέστερες περιπτώσεις συνθέτουν όμορφα ποιητικά κομμάτια (σελ. 13, 31, 15, 26, 27). Κάτι έπίσης που δίχως άλλο άποτελεί κέρδος για το διβλίο τούτο, είναι και μιā δραματική περιγραφικότητα (σελ. 8, 15, 17, 28), που άσφαλώς άνεβάζει και το ποιόν τής συλλογής. Δραματικότητα, βέβαια, που πηγάζει κι έχει τή βάση τής στην προβληματική του π. Μιā προβληματική ώστόσο, που παρότι πικρόχολη και ανανήπτουσα, δέν παύει, όρθια και ζώσα, να κοιτά προς το στίγμα κάποιου ζεστου και φιλόφθρου φωτός. Ός προς τή μορφή τώρα των στίχων ο συγγραφέας

γνωρίζει να είναι αρκετά λιτός κι επιγραμματικός, να κλείνει επίσης αιφνίδια ωραία πολλές φορές τους μικρούς ποιητικούς του κύκλους, όμως πρέπει να τονίσουμε από την άλλη μεριά, πώς ώριμες λεκτικές ακρότητες και κοινοτυπες εκφράσεις βιάζονται το έν γένει ώριμο και προσεγμένο τουτο κείμενο. Το ίδιο θα πρέπει να πούμε και για τις περιπτώσεις εκείνες, όπου σκέψεις και προβληματισμοί, καθώς δε φτάνουν να ντυθούν τη θαυμαστή εκείνη έμμεσότητα της τέχνης, καταντούν άπλες προτροπές ή γυμνές διαπιστώσεις. Π.χ. στις σελίδες 10, 14, 25. Μια άλλη αδυναμία επίσης τής συλλογής είναι και η κάπως συχνά ανεπιτυχής επιλογή τών επιθέτων, που παρατηρείται. Μ' όλα ταύτα το βιβλίο τουτο γενικά συνιστά χωρίς άμφιβολία κάτι το θετικό στον από καιρό πιά χειμαζόμενο άνουσιο «ποιητικό» μας χώρο.

Τ ζ έ ν η ς Πα πα ι ώ ά ν ν ο υ : «ΜΑ-ΚΡΥΝΟΙ ΑΝΤΙΛΑΛΟΙ», Ποιήματα, 'Αθήνα 1981.

Το βιβλίο τουτο είναι το τέταρτο κατά σειρά τής συγγραφής. Χαρακτηριστικό από πλευράς περιεχομένου τής μικρής αυτής ποιητικής συλλογής είναι μία άδολη φροσολογία και μία θετική γενικά ένατένιση τών ανθρώπινων πραγμάτων. Το κείμενο είναι άρκετά φορτισμένο μ' έναν υπερβάλλοντα ιδεαλισμό, μία σχεδόν πεποίθηση για τη βασική καλοπροαίρετη φύση του πλυσίου και μία πίστη επίσης προς την κατάκτηση κάποιας ποθητής 'Εδέμ, όπου ή δεινοπαθοῦσα ανθρωπότητα δίχως άλλο θα βρει ξανά τόν άπολεσθέντα καλόν έαυτό της. Κι' όλα τουτα καταξιώνονται μέσα μας, καθώς μάλιστα δίνονται ὄλως άπροσποίητα και με την τραγερότητα ενός μωρού εκπληκτου παιδιού, που για πρώτη φορά θεωρεί τόν κόσμο... 'Η έν γένει τώρα καλλιεργημένη και σχετικῶς πλούσια γλῶσσα του, οί συχνά ὁμορφες εικόνες και πετυχημένες παρομοιώσεις βελτιώνουν ὁποσδήποτε τήν ποιότητα του βιβλίου τουτου (σελ. 10, 14, 24, 25, 26). 'Υπάρχει επίσης — και περισσότερο στα

ἐλευθερόστιχα κομμάτια τής συλλογής — μία περιοριστική άπλότητα, που μās δείχνει πῶς ή γ. Παπαϊωάννου διαθέτει δίχως άλλο προσόντα, που θα τής φέρουν ὁποσδήποτε στήν κατάκτηση μās περισσότερον οἰοασιατικής ἔκφρασης. Κάτι βέβαια, που δε μπορούμε να πουμε για τὰ παραδοσιακής μορφής ποιήματά της. 'Εδῶ, κυρίως, συχνά παρατηρείται να πεζολογεί και ἄλλοῦ ἀκόμη να ἐκφράζεται ἐντελῶς κοινοτυπα (σελ. 12, 15, 16, 18, 19, 23). Οί χασμοδίες ἐξάλλου είναι ἀρκετές στους ἔμετρους στίχους του βιβλίου. 'Ετσι, ποιήματα ὡς τῶν σελίδων 12, 18, 31, για να περιοριστοῦμε σέ μερικά μόνο, δέν ἔχουν τίποτε να μās πουν ἀπό πλευρᾶς ποιότητος. Γενικά, ὁ λόγος του βιβλίου είναι ἀνόημα. 'Ὡστόσο ή Π. δέν ἐξοστίασεν ἐπιματῶ. Γιατί ὑπάρχουν, είναι ἀλήθεια, μέσ στή συλλογή τούτη και στίχοι ὄντως ὁμορφοι, που στίς καλύτερες περιπτώσεις πλέκουν καλοζαωμένα, μπορούμε να πουμε, σύνολα, που σέ σταματοῦν (σελ. 10, 14, 24, 40, 16) και ἐπιβεβαιώνουν σὺν τοῖς ἄλλοις τῆς δυνατότητες τής Π. να γράσει σέ πῶ δύσκολους μὰ ἰσχυρότερους ὁρανοῦς.

B. ΜΑΡΓΑΡΗΣ

Γ ι ά ν ν η Κ α ρ α λ ῆ : «ΑΔΕΙΑ ΤΑ-ΦΗΣ» (διηγήματα), Πάτρα 1980.

Τουτα τὰ διηγήματα του Γιάννη Καρλή είναι μία πεζογραφία που θαθαίνει με ποίηση, κάτω από διαρκέουσα θερμήν ύγρασία, χωρίς διαταράξεις στην επιφάνεια. 'Αποτελεί πραγματική ανανέωση στην αισθητική της σύγχρονης εκφραστικής και, με τὰ αισθήματα, συναρτημένα με τὰ σκηνικά τής ανθρώπινης αἴσθησης, συλλαμβάνει το διαφεύγον εκείνο ρίγος και δίνει τόν σπινθήρα που ελευθερώνει τή ζωή ἀπ' τήν χοϊκή της υπόσταση. 'Ετσι, στην εποχή μας, που παγιδεύει τήν υπαρξιακή άνίχνευση και φράζει με στεγανά τραγικής μοναξιάς τήν καθημερινότητα, ανάκωπει ή ανάγκη να καταδυθούμε στον έσωτερικό χώρο, για να μην μένουμε άνέστιοι και φερέοικοι ψυχικά. Καί, ακριβῶς, τὰ

διηγήματα του Γιάννη Καραλή (απ' τους πιο προικισμένους λογοτέχνες της ελληνικής επαρχίας, που μᾶς ἔδωσε καὶ ἄλλα δυὸ βιβλία, ἓνα ταξιδιωτικὸ τὸ 1957 καὶ ἓνα μυθιστόρημα τὸ 1963), κρατοῦν αὐτὸ τὸ βάρος καὶ δίνουν μὴ νέα κατάκτηση στὴ σύγχρονη πεζογραφία. Γιατί, χωρὶς ἀμφίβολος λεκτικές κατασκευές, ἔχουν μὴν ἐκδοθεὶν διεύρυνση, ὑποβλητικὴ διάχυση εἰκότων ποὺ διαποτίζονται μ' ἐκεῖνο τὸ ἄρωμα τῆς εὐαισθησίας ἀπ' τὸν πόνο ποὺ ἐξαγιαζεται στὴ χριστιανικὴ συνείδηση. Κι' ἔτσι, μὲ κάποιον θάμβος ποὺ ἀπορρέει ἀπὸ ἓναν ποιητικὸ παγανισμό, οἱ λέξεις κρατοῦν μὴν θελκτικὴ μουσικὴ ποὺ ρευστοποιεῖ τὴν ἐκλυση τῶν αἰσθημάτων τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης σὲ μὴ διάσταση ἡρεμῆς ἐνατένισης, πρᾶγμα ποὺ κάνει τὴν συμμετοχὴ τοῦ ἀναγνώστη ὄχι μονάκι ἐφικτὴ, ἀλλὰ φυσικὸ παρεπόμενον. Ἄκόμα, ἡ γραφὴ τοῦ Γ.Κ., ἀποφλειωμένη ἀπ' τὶς σχηματικὲς ἀναζητήσεις, ἔχει καθαρὴ ἄρδευση συγκίνησης, ζωντανὸ γλωσσικὸ αἰσθητήριον καὶ πλαστικότητα περιεχομένου, δηλαδὴ καθαρὲς λογοτεχνικὲς ἀξίες. Γι' αὐτὸ, νομίζουμε πὼς δὲν θὰ πρέπει νὰ περάσει, τὸ βιβλίον τοῦτο, δίχως τὴν ἀξιολόγησιν, ἀπ' τὴν κριτικὴ τῆς πεζογραφίας μας, ποὺ δικαιούται. Εἶναι μὴν προσφορὰ ποὺ τιμᾶει, ὄντως, τὸν διακεκριμένον πνευματικὸν ἄνθρωπον καὶ κορυφαίον δημοσιογράφον τῆς Πάτρας, ὁ ὁποῖος τόσα πολλὰ προσφέρει, ἀπ' τὸν τόπον τῆς ἐπαρχίας, γιὰ τὴν λογοτεχνία καὶ τοὺς λογοτέχνες τῆς ἐπαρχίας.

Γ ε ρ . Χ υ τ ῆ ρ η: «ΑΓΟΝΑΤΟΙ ΚΑΙ ΡΟΙ» (ποιήματα), 1980.

Ποίηση λιτή, ἀρθρωμένη μ' ἓναν αἰχμηρὸ λόγον, ποὺ ἀναδέχεται ἀπὸ ζωνεμένο ἱστοροῦμα, ὅπου οἱ ἔντονοι ἀνακλάσεις ἀπ' τὰ βαθύτερα τραύματα ἔληξαν μὲ τὴν πιρὴ γνώση. Καί, χωρὶς νὰ χάσουν τὴν μουσικὴ διάθλαση καὶ τὴν λυρικὴν ἡγυσία, ἀνοίγουν ἓναν ἐσωτερικὸν χῶρον, γιὰ νὰ πάρομε συνείδηση, περπατώντας πάνω στὴν ἔρημον. Ἄπ' αὐτὴν τὴν ἐγκαταβίωση τοῦ

λόγον, ὁ ποιητὴς Γεο. Χυτήρης, ἓνας Ὀδυσσεὺς ποὺ ἔγινε ἀσκητὴς, γιὰ νὰ συνθέσει τὸν σύγχρονον ἄνθρωπον μὲ τὴν ἱστορικὴν ἀγωνία καὶ τὰ θραύσματα πάνω σὲ μὴ σχέδια ἀπ' τὴν Κολχίδα. Γι' αὐτὸ, οἱ λέξεις του εἶναι ποτισμένες μὲ ἀλὴ καὶ δνεῖσα γιομάτες ἀπὸ τὴν φρόνητα καὶ ζορτημένες μὲ περὶσσεφῆ, σ' ἓναν χῶρον ἡρεμῆς θεώρησης. Ἔτσι, τὰ ποιήματά του, ἀναδέχονται μὴν ἀρχαιογένεια μνήμης καὶ δίνουν, μὲ στέφει περὶσσεφῆματα, τὴν μουσικὴν ἐκείνη ρευστότητα, ποὺ διαστρώνει εἰζόντες σπάνιας λεκτικῆς πλαστικότητος καὶ τιθασσόμενης θερμοκρασίας. Ἄκόμα, τὸ μεγάλο ἔνθος τῆς ἐποπτείας καὶ ἡ ἀπόσταση τῆς προοπτικῆς ποὺ διαθέτει, τοῦ ἐπιτρέπουν νὰ διεισδύει στὴν ἀθέατη πλευρὰ τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, νὰ διηλίζει τὸ πάθος, νὰ ἀπορροφῆει τίς πλῆνες ἀσχητόρες, γιὰ νὰ ἀγγίξει τὴν ἀπόφαση ὄχθη. Κι' αὐτὴ ἡ κατάκτηση, ποὺ ἐξέροεται ἀπ' τὴν αἰχμηρὴσία τῆς λογικῆς ἀποτίμησης, ξεχωρίζει τὸν Γεο. Χυτήρη, ὡς ποιητὴ καὶ ὡς διανοοῦμενον φιλόσοφον, ποὺ προσφέρει, στὴν αἰχμηρὴν αὐτιπᾶτη τῆς ἐποχῆς μας, ἓνα πραγματικὸ ἀντίζωον, ἀνάμεσα στὰ δάνεια θάμβη τῆς σύγχρονης πνευματικῆς προβολῆς. Ἡ ἑλληνικὴ ἐπαρχία, ὅπου ὁ Γεο. Χυτήρης, ἀπ' τὴν ἐπαλξὴ τῆς Κρόζουας, θητεῖ τόσον ἀθροῦμα, σεμνύνεται γι' αὐτὸν τὸν σεμνὸν ἄξιον πνευματικὸν ἄνθρωπον. Καὶ περιμένει, βέβαια γιὰ τὴν πολυσημαντὴ προσφορὰ του (τόσον στὴν ποίησιν καὶ τὴν πεζογραφία, ὅσον καὶ στὴν δοκιματικὴ χρονογραφία καὶ τὴν ἱστορικὴ ἀναδιόρθωσιν ποὺ ἀποταμῆνει, στὰ «Κεραυρακὰ Χρονικά» καὶ στὰ «Κεραυρακὰ Νέα» τοῦ Κόστα Δαμνῆ — ποὺ σονιστὰ πραγματικὰ μοναδικὸ πνευματικὸν μέγεθος στὸ χῶρον τῶν Ἰονίων —).

Μέδουσα σζαλιστὴ στὴν πέτρα ἡ μου
 (ναξιά

μὲ τ' ἄδεια μάτια της μὲ κατοπτεῖ.

Ἐσὺ, μ' ἓνα κλαροτὸ ζεφαλομάντηλο
 γυμνολοδὴ κατηφορίζει τὸ λόγον σου
 μ' ἓνα τριγυρὸ τοῦ σζόλεισθ
 διόχνει τὴν ποσὴν ὀμίλη.

ΔΗΜΟΣΘ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

ΤΕΧΝΟΚΡΙΤΙΚΑ

ΜΙΑ ΠΡΩΤΗ ΑΠΟΠΕΙΡΑ ΑΙΣΘΗΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ ΣΤΟ ΖΩΓΡΑΦΙΚΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΑΓΓΕΛΟΥ

Η φυσική πραγματικότητα ενσπαιρόνει τη χάριση της 'Αλήθειας που μορφή της — ίσως ή πιο διάχυτη στην ανθρώπινη ψυχή — είναι ή ό μ ο ρ φ ι ά. 'Η ιδέα της όμορφιάς προκύπτει από τη λειτουργία των άρμονικών αντιθέσεων στην αίσθητη φύση κι άπ' την επίδρασή τους στο συναισθηματικό χώρο της ψυχής. Έχει, συνεπώς, κάθε αίσθητο αντικείμενο, την α ί σ θ η τ ι κ ή του, δηλαδή τη δική του ειδική συμμετοχή στην έννοια του όμορφου, εκείνο που κοινώς λέμε: την όμορφιά του.

Ο άνθρωπος, έννοώντας και συμμετέχοντας στην αίσθητη φύση κι έπειτα άπ' την πειθώ μιάς γενικότερης πολιτιστικής αναγκαιότητας, άποπειράθηκε από γεννησιμιού του να συμμετάσχει και στη λειτουργία της όμορφιάς όχι μόνο σά δέκτης (παθητικά) μά και σαν έκφραστής. Ο τρόπος που θα εκφραστεί δέν είναι παρό ή μ ί μ η σ η της εφύοιατης φυσικής αίσθητικης. Έτσι μπήκε μπροστά ή δραστηριότητα της Τέχνης και μαζί μ' αυτή ή άδιάφορη άπ' τις έκάστοτε χωροχρονικές συνθήκες, σολοπιότητα της. Έξηγοίμα: Μπορεί σύμφωνα με τις μεταβολές των συνθηκών της ζωής, ή Τέχνη να μεταβάλλει ύφος και μέσα. Πράγματι τέτοιες διαφοροποιήσεις περιγράφει ή 'Ιστορία της Τέχνης, με λεπτομερειακή χρονική τάξη και φαινομενολογική συνέπεια πράγμα που μάς παρέχει την άπλή δυνατότητα να γνωρίζουμε την εξέλιξη του πνευματικού πολιτισμού, μέσα άπ' το διάγραμμα της Έστορίας δέν είναι δεσμευτικά προοιμενόν ό καλλιτέχνης να εκλέξει τό στυλ του καλλιτεχνικού του δρόμου άφοϋ ή εκλογή αυτή είναι τόσο ελεύθερη και τόσο άδέσμευτη όσο άδέσμευτη είναι και ή ανθρώπινη βούληση. Άν είναι άπαράτητο, ό δημιουργός, να περιστρέφει τη μορφολογία της Τέχνης του, σώνει και καλά, στην εποχή του. Πολύ περισσότερο δέν πρέπει να ύποτάσσει την Τέχνη του, στα όποια βιομηχανικά, οικονομικά ή έξουσιαστικά καθέκαστα της εποχής του. 'Η Τέχνη που έτσι κι άλλωδως θ' άκολουθήσει τις επιταγές του ιστορικού λόγου, όφείλει έντούτες στο παρόν της να μένει άνεξάρτητη άπ' τις ανάγκες μιάς συγκεκριμένης χρονικής δράσης. Κι ό καλλιτέχνης ζοίνεται σύμφωνα με τό τί έ π α ν α φ έ ρ ε ι στην εποχή του άπ' τό παρελθόν της ανθρώπότητας και από τό τί π ο ο σ δ ο ζ ά στην εποχή του από τό μέλλον. Κοίνεται άπ' τό πόσο έχει τη δυνατότητα να έντιμά τη χρονική ένότητα της Τέχνης, μέσα του έργο του. Και ζοίνεται τελειόδικα, από τό ύφος και τον τόνο συμμετοχής του έργο του στην ανθρώπινη συγκίνηση όπου τούτη δέ γνωρίζει εποχιακές έναλλαγές καθός είναι μ ί α για όλους τους ανθρώπους και τους καιρούς.

Όταν ό ιστορικός διατηρόνει την άποψη πως: «τό τάδε έργο είναι έξω από τον προβληματισμό της εποχής του» έχει ήδη πέσει στο λάθος να ύποτιβάσει την πνευματική δημιουργία, στη ρουτίνα της μόδας άκριβώς, γιατί θέτει τον εποχιακό παράγοντα ονθμιστή της έκτασης του προβληματισμού. Έξω από τον προβληματισμό της εποχής του, θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε ένα λογονάριο «φιλοσοφικό σύστημα» που από τη φύση του άποσκοπεί στην εξέλιξη και την άναπροσαρμογή της γνώσης. Τό έργο της Τέχνης, έκφράζοντας ή όχι μά συγκεκριμένη προβληματική, έχει άλλο σολό.

Πιστεύεται πως ή εικαστική «άφαίρεση» έκφράζει την προβληματική του 20ού αιώνα: Έγώ έχω και λόγους να τό πιστέω. Έξοστε όμως πως έκφράζει και την προβληματική μιάς εποχής που βούσζεται πολύ πιο πίσω άπ' τον 20ό αιώνα; Έξοστε πως ή γένεση των γραμμάτων της άλφαβήτου άποτελεί την άφηρημένη εικαστική μιάς άοχέγονης πραγματικότητας;

Κι όμως: την απόφαση τη θεωρούμε υπόθεση «ιοντέρονα» ενώ είναι παμπάλαιη. Τι σημαίνουν αυτά;

Μήπως το «ιοντέρονο» και το «παλιό» στην Τέχνη, εκτός του ότι είναι αδόκιμοι τύποι, είναι και πολύ σχετιζοί; Πόσοι, συνεπώς, βέβαιη κι ξεγνοη είναι ή αξιολόγηση των έργων της Τέχνης, με βασικό — αν όχι μοναδικό — κριτήριο την εποχιακή παραγωγή;

Η τεχνική και τα θέματα, διακρίνουν τις καλλιτεχνικές εποχές αλλά δεν αποτελούν αξιολογικό στοιχείο του έργου. Κάποιο έργο παραδοσιακής ή όχι μορφής έχει άξια άντιζέμενιζή ή φόσον ανάδιδει άρμονία στίς σηματοποιές αντίθέσεις κι έχει άζομα άξια ύποζέμενιζή, φόσον συγανεί. "Όλα τ' άλλα είναι μέν δευτερεύοντα ένισχυτικά της καλλιτεχνικής άξια: άλλ' όχι και καθοριστικά της.

Με τέτοιες αξιολογικές προθέσεις, προσεγγίζουμε τη ζωγραφική του ΑΓΓΕΛΟΥ σαν θεματογραφική όργάνωση, σαν εκδήλωση συμμετοχάς γεωμετρικών έννοιων και κυρίως σαν ιδεολογική εικαστική ένταίνιση.

Τό ότι ή ζωγραφική του Άγγελου φάνεται έπιηρασμένη από τό αναγεννησιακό καλλιτεχνικό πνεύμα (πού μέ τό δίε διαμορφωθεί στή βάση της άρχαιοελληνικής και λατινικής τέχνης και διανόησης) δεν χωράει καμμιά άμφιβολία.

Τό ότι ιδιαίτερα τόν συνεπάρχει ό Καραβάτζιο, αυτό πιά άφορά τόν ίδιο τό δημιουργό πού μ' εθότητα άλλωστε τό όμολογει μιάς και δεν έχει λόγο νά τό άποζήρει.

Τό ότι όμως, ή ζωγραφική του άποκτά μιά άξιοσημείωτη σπουδαιότητα μέσα στά σύγχρονα καλλιτεχνικά δεδομένα, τούτο είναι κάτι πού θέ πρέπει νά τό αναπτύξουμε.

Ό Άγγελος διανεί σήμερα, τό τέλος της τέταρτης δεκαετίας της νιότης του. Άκουμπάει δηλαδή πάνο σέ μιά άνοητά ώριμη δημιουργική ήλικία. Άν είναι ό νεαρός πού ψάχνει τόν καλλιτεχνικό του δρόμο, ούτε ό ήλιζιούμενος πού... άκαδημαϊστί άπολαβάνει τίς δάφνες του.

Σαν τέλειωσε τίς σπουδές της Άνώτατης Σχολής Καλών Τεχνών, έφυγε στην Εθώπη για εφύτερές μελέτες. Συνήθως έμεις οί νέοι όταν σπουδάζουμε την Τέχνη στο έξωτερο — ίδίως στα Παρίσια — φέρνουμε στο γυρισμό την «δογμαμένη ζωή» και την «ελευθερία», τις «νέες τάσεις» και τις «διαμαρτυρίες», υπόλιξη «μυνηεστομάνια» και πότερη θεωρία από πραγματική άσκηση πού στο τέλος — τέλος αυτή ή τελευταία — κάνει τό ζωγράφο δημιουργό και έπότη της Τέχνης κι όχι ή θεωρία και μάλιστα ή... κοινωνική!

Ό Άγγελος διανεί σήμερα τό τέλος της τέταρτης δεκαετίας της νιότης του. Άκουμπάει θέληση για λιγοστό, σχεδόν άνέπαχο θάνατο, και πολλή δουλειά.

Έπιδόθηκε στην παραστατική ζωγραφική για λόγους ύποζέμενιζής — άπόλυτα δικαιωματικής — έλλογής. Έξοικειώθηκε ψυχικά με τ' άργαστήρι της Άναγέννησης και μέσα άπ' τό πρότυπο κλασσικό ύφος πού ιστορικά άναζητούν την εποχή τους τόσο και τόσο επιφανείς της Τέχνης άντλώντας άπ' τό ύφος περασμένων ρεγμάτων. "Όπως άναζητήσε τόν «Έρωτικό Λόγο» του ό Σεφέρης μέσα άπ' τούς ρυθμούς του λαμβικού δεκαπεντασύλλαβου και της πλεχτής όμοιοκαταληξίας. Γιατί ένόσω τό συναίσθημα της όμορφιάς βρίσεται πάνο άπ' τό φυσικό νόμο, δεν ύπάρχει άπέναντι στή φιλοσοφική θεώρηση της δημιουργίας, κενή τεχνολογία και ζωντανή τεχνολογία.

Ό Άγγελος μιλάει με τό έργο του στην εποχή του και μιλάει με γλώσσα άμεση και άποτάδιαστη. "Όσο κι αν έπότες ό άφορισμός φαίνεται παράδοξος, όσο κι αν διαμαρτυρηται μέσα μου (σ' έμένα πού τά γράφω αυτά) ή φωνή του άπαδο της «αφάφησης», έντοτύπος ίσχύει ή αντίκειμενιζότητα τών αντίληφων και τών πραγμάτων πού δείχνει πός ή παραστατική ζωγραφική και, ιδιαίτερα, ή άνθροποζέμενιζή παρουσιάζει από την εικόνα τού άντικείμενον, μιά ένφολογική πικρότητα φανερή μόνο στα «μάτια της ψυχής», ύποβλητική και συχνά συγκλονιστική. Κυτάζετε τόν «Άγιο Σεβαστιανό» του. Τό έργο έχει τεράστιες συγκριτικές διαφορές με τ' άνάλογα της Άναγέννησης. Είναι προσωποπικό. Άνήκει στον Άγγελο και στην εποχή του. Άν έξιαφεί κανείς τόν «Άγιο Σεβαστιανό»

του Τιτσιάνο με το «μυθικό» στυλ, όλοι οι άλλοι γνωστοί «Άγιοι Σεβαστιανόι» των Φόλπα, Μπιοτιτσέλλι, Μαντένια, Πολλαγιουόλο, άποτελούν το επίκεντρο πλουραλιστικών εικόνων — συλλήψεων με όλο το φυσικό κι αρχιτεκτονικό χαρακτήρα της «άγιας Εφορίας». Ή μορφή του θαυμαστού μάρτυρα — μορφή άθωα, παιδική, σχεδόν θηλυκή — δέν έχει τη σύσπαση του φοιχτού πόνου ενώ αντίθετα λούζεται με τη γαλήνη του άγνου πού τον θέλει ο παράδεισος. Χαράζονται 'δώ οι «γραμμές» μιας Τέχνης άγιογραφικής πού δέχεται, μέσα στους αισθητικούς στόχους της, τον ανθρώπινο έξαγνισμό άφού πεντακάθαρα γίνεται αντιληπτό πώς ή σχέση των στοιχείων του θέματος κάθε άλλο παρά πραγματική είναι.

Άλέναντι, ό «Άγιος Σεβαστιανός» του Άγγελου, μοναδική κορστάλλινη φιογούρα μέσα σέ κατάσκουρο φόντο, είναι ό άρρενωπός, ό νευρώδης νέος της εποχής μας. Πλούσια κορακάτια μαλλιά, έξαφραση προσώπου ανάκατα ήδονική και τραγική μαζί. Δέν είναι «άγιος». Είναι το παιδί μιας ηνυχός εποχής, γιομάτης όγνη κι άδιαλλαξία πού πονά δυνατά μά πασχίζει νά ξεπετάξει από μέσα του την αίτία του πόνου.

Αυτόν τον νέο, τον βλέπουμε καθημερινά γύρω μας, γυμνό νά παίζει τέχνis στην παραλία ή ν' άνεβάξει το μπετόν στην οικοδομή. Είναι διζός μας. Είμαστε' έμεις, τό παιδιά μας, είναι αήτη ή ίδια κι άπαράλλαχτη εικόνα του καιρού μας. Σύγχρονο είκαστικό πάμμορφημα, ή ζωγραφική του Άγγελου παρά τίς έπιρροές της, δέν συγχέεται με καμιά τέχνη άλλοτινης εποχής.

Τό ότι ή παγζόσμια φιλοσοφική σκέψη ταυτίστηκε άνέκαθεν με τό δν ἄ ν θ ο ω π ο ρ ε είναι κάτι γνωστό κι άναμφίβολο. Έάν όμως αναλογιστούμε ότι ή σωματική διάπλαση του ανθρώπου θεοοήθηκε σαν ή αισθητική εκδήλωση ενεργειακών ή μεταφυσικών δυνάμεων πού συνθέτουν τη ζωή και ριθμίζουν την χωροχρονική πορεία της ύπαιξης, τότε θα πρέπει σαφώς νά αιτιολογήσουμε τό γιατί ή κάθε ανθρώποκεντρική άνατομική τέχνη άποκτά ιδιαίτερη πνευματική και πολιτισμική σπουδαιότητα τόσο για τον δημιουργό όσο και για τον άποδέκτη της κάθε εποχής. Ή ζωγραφική άπόδοση της ανθρώπινης σωματικής τελειότητας είναι έργο πού κλείνει μέσα του — άπ' την ίδια τη φύση του θέματος του — σοφία. Ή όρατή χάρη εκπορεύεται έσωτερικά και κατεβθύνεται έσωτερικά. Συνδέεται με την πνευματική συγκρότηση της ζωής. Ή παρορμηγία της χάρης αυτής ίσοδυναμεί με άγνοια ή με δειλία ή με δολιότητα ή και με τά τρία μαζί!

Ή ζωγραφική του Άγγελου άνιχνεύει την όρατή χάρη πρώτα - πρώτα με μια τέλεια άνατομική σύλληψη κι έπειτα — τό και σημαντικότερο — με πλαστική συμμετρία γραμμών, επιπέδων και όγκων πού ώθοούν τό συγκεκριμένο στό χώρο της φαντασίας και του όρατισμοϋ. Κι αυτό θα 'πει είκαστική δημιουργία. Τό έάν ό καλλιτέχνης διαθέτει δεξιοτεχνία στό χέρι κι έχει έξασσημένο μάτι κι έχει «ταλέντο» κλπ. είναι πράγματα πού έξυπαζούνται. Έξεινο πού δέν έξυπαζούεται αλλά προκύπτει μετά από βαθειά είσδυση και συμμετοχή στό έργο του, είναι ότι ό ζωγράφος διακατέχεται από ήμνητη πνευματική ξαγρόνια πράγμα άλλωστε πού «μοιραίος ή λεληθότος» έξαράζει κι όταν δέν δημιουργεί άλλ' άπλώς μιλάει για την Τέχνη και τά νοήματά της.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΑΝΔΡΕΟΥ

ΙΖ' ΔΩΔΩΝΑΙΑ 1981

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ: «ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ»

Δέν θα έλανελάβουμε τις άπόψεις μας, σχετικά με την δυνατότητα άναβίωσης της άρχαίας τραγωδίας, πού εκθέσαμε πολλές φορές. Θα σημειώσουμε, μονάχα, πώς, όσο περνάει ό καιρός, τόσο καθαρότερα γίνονται τό πρόβλημα τούτο, πού προσπαθούμε, με έντυπωσιακά εφόρματα και άνορθόδοξους αυτοσχεδιασμούς, νά έξοικονομήσουμε κάποιο «πέρασμα», για νά μην άκρωθοούν οι έπιτεΐξεις μας. Έν τούτοις, ή δυσκολία νά προχωρήσουμε, γίνεται τώρα

ρα άζόμια πιά όρατή, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις άρχαίων δράματος, αυτήν την ελοχή, στά άρχαία μας θέατρα.

Ξεκινώντας, άριθώς, ζάτω από πρίσμα ένός τέτοιοι προβληματισμοϋ, δέν θά είχαμε νά άναλυόξουμε, γιά τήν πρόσφατη παράσταση τοϋ Έθνιζοϋ Θεάτρον στην Αωδώνη, παρά μονάχα κάποιες συμβατικές παρατηρήσεις, πού, όποσδήποτε, δέν προσφέρουν τίποτε τό καινούργιο.

Έτσι, ό 'Αλ. Μινωτήρ, πού σκηνοθέτησε τό έργο και πού ζούτησε τόν ρόλο τοϋ πρωταγωνιστή (Φιλοζότητηρ), άσχισσε νά στήσει τήν παράσταση, μέσα στον χώρο τοϋ πελατημένον, ρίχνοντας περισσότερο βάρος στό θέαμα και ζινώντας, μέ προσοικη έμπνευση, έναν πολυπρόσωπο χορό. 'Αζόμια, ύπερότνισε τίς χειρονομίες, βάθυνε ζάπως τήν μουσική επένδυση και, φυλάγοντας τήν άρχαία έμφάνιση στά κοστούμια, κατορθώωσε νά έξοικονομήσει ένα κλίμα, χωρίς νά λήσει, όστούσο, τό πρόβλημα τής άνάδειξης τοϋ ποιητιζοϋ λόγον, Κινήθηξε, δηλαδή, μέ πνεύμα ενόθνης και δέν άναζήτησε τήν άφορίζη εντύπωση, όπως γίνεται τελειταία, γιά νά σώσει τήν φουρονομία τής τραγωδίας μέ άντιμεταθέσεις και τίς επίζήμες ξεκείνες προσμίξεις πού δλεάζον άζόμια και σκηνοθέτες δοκιμασμένους, προκειμένου νά φέρον ζάτι — πολλές φορές χωρίς κανένα αντίζοισμα — ένόπιον τοϋ άδειζόδου.

Έν τοίτοις, όμως, τό άποτέλεσμα ζι' έδω, ήταν τό ίδιο πενιζοϋ και ή σχηματική αυτή επιτυχία, πού έδωσε, πράγματι, προσβάσεις γιά πλατύτρωση συμμετοχή, στάθηκε στά έλίπεδα τής άξίας τοϋ νεότερον θεάτρον.

Γι' αυτό, δέν μπορούμε νά πούμε πώς, και ό ίδιος, όρ Φιλοζότητηρ, ξεφανε άπ' τόν άνθρωπο τής σύγχρονης καθημερινότητας, προκειμένου νά ένσυναζώσει έναν άπό τούς όμηριζούς ήρωες. 'Αναγνωρίζουμε, βέβαια, τά προσόντα, τήν ύψηλή ζατάριση και τήν σπάνια καλλιτεχνική προίκιση, αλλά, όμως, τά μέτρα τής τραγωδίας, πού ξεκινάει άπ' τήν μυθολογία, δέν τόν αφήνουν νά τραβήξει πέρ' άπ' τά όσια τής ανθρώπινης παρουσίας.

Τά ίδια θά είχαμε νά γράφομε, περίπου, και γιά τόν Στέλιο Βόζοβιτς στον ρόλο τοϋ 'Οδυσσεά, πού επέτυχε νά δώσει, μέ ζαθαση άσθροση και ζαόμια στό λόγο του, τόν πολυμήχανο ήρωα, μέσα στα όσια, φυσικά, τής δυνατότητας ένός καλοϋ ήθοποιοϋ τής νεότερης σκηνηζής αντίληψης.

Έξ άλλον, ό Χρήστος Πάολας, ζαούτησε τό δύσζολο βάρος τοϋ Νεοπτόλειον, πού, χωρίς άζοπιη πρωτοβουλία, κατορθώωσε ν' άγγίξει τά σύνορα άνάμεσα στον άνθρωπο και στο ζορό, πράγμα πού πιστεύομαι άνάδειξε καλύτερα τίς δυνατότητές του.

Γιά τόν Θόδωφο Μορίδη και τόν Βασίλη Κανάκη, στους αντίστοιζους ρόλους τοϋ έμπορον και τοϋ 'Ηρακλή, λαμβάνοντας ύπ' όφει τήν γενιζότερη δομή και ζίνηση τής παράστασης, ίσως δέν θά είχαμε νά αναφέρουμε ζάτι ιδιαίτερο, έξον άπ' τήν δοκιμασία τοϋ δεύτερον νά γίνει, έστω και μέσα στην άλω τοϋ προβολέα, μιá θεική όντότητα, πράγμα πού είναι άνέφικτο γιά τήν ανθρώπινη κλίμακα και πού, γι' αυτό, άριθώς, θά έπρεπε νά είχε άποφενχθεί και γιά τόν Προμηθέα και γιά τόν Λίαντα και γιά τόν Οιδίποδα και γιά τόν 'Ηρακλή. Προζεται γιά άθλημα πού εξαργύγει, άζόμια και όρ εικόνα και όρ παράσταση, άπ' τίς άναλογίες τής διζής μας αίσθησης, τραυτασθήτε, λοιπόν, τόν 'Ηρακλή, στην "Αλζηστη, νά είναι ένας κοινός άνθρωπος, όχι άνω από τό μέτρο άνάστημα, τήν ώρα πού προζαλει τόν ζάρο ή τόν Προμηθέα, νά μην διαφέρει άπ' τούς θεατές τής ζερζίδας, τήν ώρα πού είναι δεμένος στον Κούζασο. Και, γι' αυτό, ίσως, θά έπρεπε νά μην έμφανίζετα ζαθόλου επί σκηνηζής.

Τέλος, ό χορός, μέ πρώτο ζορζαίο τόν Κώστα Κόζζαλη (Γ. Γεωργίου, Κώστας Γαλανάκης, Τρύφων Καφατζάς, Μηνζς Χατζησάββας, Κώστας Καγζίδης, Γ. Βουτινός, Θάνος Καληώρας, Τάσος Χαζιάς, Δημ. 'Αθανασόπουλος, Γ. Παρσαλάκης, Χρ. Κωνσταντόπουλος, Φώτης Γκαβέρας, Κώστας Κοντογιάννης και Σπ. Μαββίδης), πού δέν όστέρησε ζαθόλον σέ πειθαζία και όμαδιζή άπόδοση, ζατάφερε νά μην πέσει στην μηχανική επέτλεση και νά προσφέρει, ίδίως στην τελειταία εικόνα, μιá καλή αισθητική έννοζήστροψη

πού, με την βοήθεια της μουσικής, ξεχώρισαν άσπρὰ ἀπ' τὴν ἀίχμηλοσύνη τῆς κριζολογικῆς ἀναπαράστασης.

Τὰ ζωστούμια τοῦ Ἀντόνη Φωκᾶ, σύμφωνα μὲ τίς ἀπαιτήσεις τῆς σκηνοθεσίας, ἐνὸς τὰ σκηνακὰ τοῦ Βασίλη Βασιλειάδη, ὁμολογοῦμενός, εἶχαν γὰρ τὸ ἀρχαῖο, τόσο πολὺ σήμφονο μὲ τὸ λιτὸ ἐπιζὸ πνεῦμα τῆς ὁμηρικῆς ἀναφοράς, πού ἔδωσαν διαστάσεις τραγωδιακῆς ποιήσεως στὴν ἀπαγγελία τοῦ Μινωτῆ, τὴν ὥρα πού ἀποχαιρετοῦσε τὴν «κρηματοῦσθη Λήμνο». Ἡ χορογραφία τῆς Μαρίας Μ. Χόου, σχετικὰ ἐξισοτημένη ἀπὸ τὴν ὅλη δομὴ τῆς σκηνοθεσίας, καὶ ἡ μουσικὴ τῆς Ἑλλῆς Νιζολαΐδη, βοήθησε, στὰ σημεῖα τῆς χαμηλῆς κλίμακας καὶ τοῦ ἁσμάτος τῆς ὑποβολῆς τοῦ χρόνου, ἰδίως μὲ τὴν καθαρότητα καὶ τίς μελωδικὰς ἐξάρσεις.

Καί, γὰρ νὰ κλείσουμε, ἀναφέρουμε τὸν βοηθὸ σκηνοθέτη Γιῶργο Μεσσάλα, πού ἔδωσε τὴν συνοχὴ τῆς παράστασης, χωρὶς νὰ ὑποφέρει ἡ λειτουργικότητά τῆς σκηνῆς, ἀξιοποιώντας τίς δυνατότητες πού εἶχε στὴ διάθεσή του.

Ἐξὸ ἀπὸ τὴν κριτικὴ ἀξιολόγηση τῆς παράστασης, θὰ θέλαμε νὰ ἐξάγουμε τὴν ἀφογὴ ὁργάνωση, τόσο στὴν προετοιμασίαν καὶ στὴν διεκτέλεση τῶν θεατῶν, ὅσο καὶ στὴν ὑποδειγματικὴ διακίνηση, τὴν τάξη καὶ τὴν ῥόθμιση τῆς κίνησεως ἐν γένει, ἐπιτεύγματα πού δίδουν, ὅπως κἀπε χρόνον, τὸν ἔπαινο στὴν Ἑταιρεία Πειρατικῶν Μελετῶν, ἡ ὁποία εἶχε καὶ τὴν εὐθύνη τῆς διοργάνωσης τῶν Λαδοναίων. Καί, πρὸ παντός, γιὰ τὸ γεγονός αὐτῶν τῶν ἑορτῶν, κατάρθρωσε νὰ τὸ ἀναγάγει σ' ἕνα πραγματικὸ θεσμὸ πανηπειρωτικῆς ἀκτινοβολίας.

ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΟΜΑΔΑ ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ (Π. Σπύρου: «ΕΚΛΟΓΕΣ ΣΤΟ ΜΑΥΡΟΧΩΡΙ»)

Στὶς 14 Ἰουνίου ἡ θεατρικὴ ὁμάδα τοῦ Πνευματικοῦ Κέντρου Ἡλιουπόλεως (ἕνας ἀξιόλογος θίασος πού ἰδρύθηκε τὸν Μάρτη τοῦ 1980 καὶ ἔχει δώσει ὡς τώρα πάνω ἀπὸ 25 παραστάσεις, ἐνὸς ἔλαβε μέρος καὶ στὰ φεστιβάλ Θεσσαλίας καὶ Φωκιάς), προσκεκλημένη ἀπ' τὴν Ἀδελφότητα Ἑφομνήμης Ἰωαννίνων στὴν Ἀθήνα, ἔδωσε μιὰ πολὺ ἐπιτυχημένη παράσταση στὸ χορὸ Ἑφομνήμη, πού παρηγόριζε τότε (κρηστὴ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος). Ἐτσι, δόθηκε ἡ εὐκαιρία νὰ κἀμει, τὸ Παχτούρι Τοιζάλον, μιὰ ἐντυπωσιακὴ παρουσία στὴν Ἠπειρο, ἀφοῦ, τόσο τὸ ἔργο «Ἐκλογὲς στὸ Μαυροχῶρι», ὅσο καὶ οἱ βασικοὶ ἥρωες αὐτῆς ὄντως κωμικῆς ἠθογραφικῆς σάτιρας, εἶναι ὅλοι Παχτουριώτες. Πρόκειται γὰρ μιὰ ἐμφάνιση ἀξιώσεων, πού νομίζουμε πὸς θὰ μποροῦσε, μὲ τὴν φροντίδα καὶ ἄλλον Ἀδελφότητων τῶν ὄρεινῶν χωριῶν τῆς περιοχῆς μας, νὰ ἀξιοποιηθῆ καλύτερα, τὴν καὶ τὸν κλοζαῖοι, μὲ τὴν ἐγκαταστῆ τῶν πανηρυῶν καὶ τῆς περυσιακῆς ἀνθησεως τῆς ζωῆς ἐκεῖ. Γιὰ τὴν αὐτὸν τὸν τρόπο, θὰ δημογραφηθῆ, μὲ ντόπιες δυνάμεις, κάποιον ἀσπρηθῶ καὶ θὰ δοθεῖ ἡ ἀρχὴ γὰρ γὰρ πὸς εὐρύτερο, προκειμένου νὰ ἐπιτελεθῆ μιὰ γέφυρα ἐνότητος, τόσο ἀπαράτητης στὶς μέρες πού κρημαροῦν οἱ ἀποσυνδέσεις ἀπ' τὴν παράδοση καὶ ἡ ἀποξένωση μετὰξὺ μας.

Ἀπ' τὴν παράσταση, πού εἶδαμε στὴν Ἑφομνήμη, ὅπου πήγαμε μὲτὶ μὲ τὸν λόγιο, γνωστὸ καὶ πολὺ ἀγαπητὸ, Στάστον Κατσιλάμπρον, μείναμε πολὺ ἱκανοποιημένοι. Γιὰ τὴν γνησιότητα τῶν θεατρικῶν τύπων, γὰρ τὸν ἀέρα καὶ τὸ κλίμα τῶν διαλόγων (ἐξάρσεις ἀποτελοῦν μονάχα κάποιες ἐλευθεριότητες πού θυμίζουσι λαϊκῶν Ἀριστοφάνη) πού ἀποτυπώνουν ἐκτός ἀπ' τὸν πνευματικὸν λαϊκὸ χαρακτήρα τῆς ἠθογραφικῆς σάτιρας, πού ξεχωρίζει γὰρ ζωντανῶς εἰκόνας ἀπ' τὴν ζωὴ καὶ τὴν κοινοτικὴ «βουλὴ» τοῦ κρημενίου τοῦ χορῶ. Καί, μετῆθενοντας κάπως τίς δεδομένες διαστάσεις, παρουσιάζει μιὰ σπάνια ἀνατομία τῶν παραδοσιακῶν παραγόντων στὶς ἐκλογικὰς διαμάχες, στὰ τεστῆλια καὶ στὶς ἀπίθανες μηχανο-

ραμίες, που γιομίζουν από χρώμα και άβυσσο νέφι τις έσωτερικές σκηνές του έργου, πράγμα που δίνει, κοντά στ' άλλα, κι έναν ιδιαίζοντα χαρακτήρα, που στεροφόντα ικόμα και τὰ επιτυχημένα θεατρικά έργα αυτής της κατηγορίας. Έτσι, μπορούμε να πούμε, ότι η σκηναϊκή αυτή δημιουργία, που τόσο κοντά είναι στον άνθρωπο που δεν απομακρύνθηκε ή που δεν ξέχασε, προσφέρει όχι μονάχα την δυνατότητα, αλλά και τις αναγκαίες προσβάσεις για την αθόρυπη συμμετοχή του κοινού, για την άκτινογραφική περίπου θεώρηση μιας άθραυτης πλευράς της καθημερινότητας, χωρίς το κήρυγμα και την έγχεραλική προπαγάνδα. Κι' αυτό, στην έποχή μας, που καλύπτεται απ' τις ανταύγειες των λεζτιζών προσοπίων και την παραπλανητική φρασσεολογία, με την απλοϊκότητα και το πρώιμη κατορθώνεται κι' ένα σημαντικό αποτέλεσμα: να χωρεί, το κοινό, την αλήθεια και τον πλούτο της ήθογραφίας, χωρίς την ψευμύθωση και τις άσπιζες εκείνες κατασκευές που έμποδίζουν τον απλό άνθρωπο να ζήσει, μαζί την σκηνη, μια πραγματικότητα που δεν έγινε άκόμα άνάμνηση.

Θεωρούμε αναγκαίο να σημειώσουμε, σχετικά με την παράσταση τούτη, που έγινε με σκηνοθεσία και διδασκαλία του αλημονήτου Νάσου Κεδράκα, με σκηναϊκό του Δημήτρη Άσβεστά, με κοστούμια της Νίτσας Λιώρη και με μουσική του Δημήτρη Παπα, ότι το κίριο βάρος το έπομίστησαν τὰ πρόσωπα που υποδήθηκαν τους ήρωες της κομωδίας. Γιατί, όπως είπαμε, οι «Έκλογές στο Μανροχώρι» (τίτλος της κομωδίας) είναι, προ παντός, μια πολυπρόσωπη ήθογραφία, που την συγκροτούν κυρίως οι θεατρικοί τύποι. Κι' εκεί, άκριβώς, έγκριται και η ξεχωριστή αξία που χαρακτηρίζει, τόσο την όλη άτμόσφαιρά της, όσο και τις άμοιόμοιες γραμμοζότητες που έχει για την έπιζουονία της με το ενόρτερο κοινό. Έτσι, ο Θανάσης Μπαρλάς, ως Φασούλας και ο Δημήτρης Βασιλόγας, ως Κοροζούτας, έδωσαν αθθεντικούς τύπους παραδοσιακής έποχής, χωρίς να χάσουν τον άερα και το χρώμα στους διαλόγους. Και ο Χάρης Βασιλόπουλος, στον όλο του παπα του χωριού, υπήρξε πειθαρχημένος και δημιούργησε μια πραγματική οντότητα με ιδιαίτερο τόνο, ενώ ο Πάνος Σπύρος (ο συγγραφέας) και ο Δημ. Χρηστάκης, ο πρώτος Νάσιος Μακρουπένας και ο δεύτερος ο Γιάνκος Μακρουζιλίτσας — πρέπει να σημειωθεί πως, ο συγγραφέας, θέλησε και με τὰ όνόματα να υποδηλώσει την φρασιονομία της κομωδίας — έδωσαν την έσωτερική δομή με λαογραφικό λεζτιζό πλούτο και με άνετη διακίνηση των ύπαινωμών. Ο Γιώργος Ζουότος, στον όλο του άγροφύλακα Ζαγάρα, τόνησε θαυμάσια την παρουσία και την αναγκαϊότητά του για την λειτουργία της μικρής κοινότητας. Έπίσης, οι Χρήστος Μάρκου, Κώστας Εδριώτης, Δημ. Νιζολάου και Χρήστος Λάκκας (στούς αντίστοιχους όλους των Φονταρά, Ζήκα και Ληά), έστησαν στην σκηνη χαριτωμένους και χαρακτηριστικούς τύπους με όλη την γραμμοζική εικόνα που ζητούσε το κείμενο. Και, άκόμα, οι γυναίκες Έλενθ. Κούτσιου, Θεσσαλία Οϊζονόμου και Άσπασία Φωτάκη (Μητρούλα, Μόρφω και Θιμουύλα) στάθηκαν με άνεση και κινήθηκαν με πρωτοβουλία, πράγμα που προσγράφεται και ως ξεχωριστή απόδοση και για τούς Δημ. Ντοντζιράκη και Λεων. Οϊζονόμου (Α' και Β' Παστρικόζ) στην κεντρική εικόνα της σκηνης του κερφενίου του χωριού. Τέλος, με εύασθησία, οι Φώτης και Δημ. Βασιλόγας πλούτισαν το κλίμα της κομωδίας κι' έδωσαν ανήμη και ποιητικό βάθος με μια θαυμάσια έπιλογή δημοτικής μουσικής που έδωσε όλη την παράσταση. Και, για να δώσουμε τον κορμό της θεματογραφίας, που θα βοηθήσει να συγκροτήσει ο αναγνώστης μιάν ολοκληρωμένη άποψη, αντιγράφουμε, απ' το πρόγραμμα, τὰ παρακάτω: «Στο Μανροχώρι από πολλά χρόνια κυριαρχεί το κατεστημένο του κερφεζή και κοινωτικού γραμματέα Νάσιου Μακρουπένα. Από την καταπίεση και έμμετάλλερση των κατοίκων ξεπηδάει η δίκαιη αντίδραση του προδεντικού ύποληφίου στίς κοινωτικές εκλογές, του Μητρούκη Πάστρα, που ξεσκεπάσει την εκλογική νοθεία. Έτσι ο λαός του Μανροχωριού έχει το λόγο για τις επαναληπτικές εκλογές, και για τον ένοχο Μακρουπένα ο νόμος».

ΕΚΚΛΗΣΗ

ΣΤΟΥΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΥΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΜΑΣ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΧΑΡΤΟΥΜ

Ἡ Ἑλληνική Κοινότητα Χαρτούμ ἀπὸ καιρὸ ἔχει συγκροτήσει μιὰ μικρὴ βιβλιοθήκη, πού ἐξυπηρετεῖ κατὰ τρόπο βέβαια στοιχειώδη, τὶς ἀνάγκες τῆς ὁμογενείας τοῦ Σουδάν. Γιὰ νὰ ἐμπλουτίσει μὲ νέα βιβλία τὴ βιβλιοθήκη τῆς, ἡ Κοινότητα κάνει ἔκκληση στοὺς λογοτέχνες καὶ γενικώτερα στοὺς πνευματικούς ἀνθρώπους τῆς χώρας μας, νὰ τὴ συμ- παρασταθοῦν σ' αὐτὴ τῆς τὴν προσπάθεια, μὲ τὸ νὰ προσφέρουν ἀντίτυπα ἀπὸ τὰ ἔργα τους. Τὰ βιβλία μποροῦν νὰ ἀποστέλλονται εἴτε στὴ διεύθυνση τῆς Κοινότητας: THE HELLENIC COMMUNITY — P.O.BOX 77 — KHARTOUM — SUDAN, εἴτε στὸν ὁμογενὴ ἀπὸ τὸ Σουδάν κ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ — Βεῖκου 60 Α — Ἀθήνα (401) — Τηλ. 922.61.28, ὁ ὁποῖος ἔχει ἀναλάβει νὰ τὰ προωθήσει στὸν προορισμό τους. Ἡ Ἑλληνική Κοινότητα Χαρτούμ, προκαταβολικά, εὐχαριστεῖ θερμὰ ὅσους ἀνταποκριθοῦν στὴν ἔκκλησή τῆς.

BIBLIA KAI PERIODIKA POU LABAME

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΓΙΑΝΝΗ ΚΟΦΙΝΗ: «Ἡ φωνὴ τῆς Πατρί-
δας» (ποιήματα), σχ. 8ον, σελ. 232, Ἀθήνα
1979.

ΓΙΑΝΝΗ ΛΥΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΥ: «Ἡ γοῦρνα
πὸ κόχλαζε», σχ. 8ον, σελ. 202, Ἀθήνα
1980.

ΓΙΩΡΓΟΥ Ε. ΓΙΩΡΓΑΚΗ: «Δίχως Μ506»
(δοκίμια), σχ. 8ον, σελ. 112, Ἀθήνα 1981.

ΜΑΘΗΤΩΝ ΓΙ Β' ΛΥΚΕΙΟΥ ΛΑΡΙΣΗΣ:
«Προσπάθειες», σχ. 8ον, σελ. 38, Λάρισα
1981.

ΣΤΑΥΡΟΥ ΙΝΤΖΕΓΙΑΝΝΗ: «Σὲ πρῶτο πρό-
σωπο (χρονογραφήματα)», σχ. 8ον, σελ. 112,
Πάτρα 1979.

ΣΤΑΥΡΟΥ ΙΝΤΖΕΓΙΑΝΝΗ: «Ἀγάπη μου
ἐπικαιρότητα» (χρονογραφήματα), σχ. 8ον,
σελ. 112, Πάτρα 1980.

ΒΑΣΙΛΗ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ: «Λιχνίσμα-
τα» (ποιήματα), σχ. 8ον, σελ. 96, Ἀθήνα
1981.

ΤΑΚΗ ΔΟΞΑ: «Δοκίμια», σχ. 8ον μεγ.,
σελ. 232, Ἀθήνα 1981.

ΚΓΗΡΟΥ ΧΡΥΣΑΝΘΗ: «Παγκυπριονίκες»
(ποιήματα), σχ. 8ον μεγ., σελ. 52, Λευκο-
σία 1980.

ΤΑΚΗ ΣΚΑΝΑΤΟΒΙΤΣ: «Οἱ λέξεις κι ὁ
βोधός μου» (ποιήματα), σχ. 8ον, σελ. 48,
Ἀθήνα 1981.

ΑΙΣΧΥΛΟΥ (μετάφραση: Ἥλια Βασιλά):
«Χοιφάροι», σχ. 8ον μεγ., σελ. 56, Θεσα-
λονίκη 1980.

ΓΙΑΝΝΗ ΜΗΑΡΜΠΑΓΙΑΝΝΗ - ΠΡΟΣΗ-
ΛΙΟΥ: «Ἐσσηφώτιστα» (ποιήματα), σχ. 8ον,
σελ. 80, Πειραιῆς 1981.

ΓΙΑΝΝΗ ΜΗΑΡΜΠΑΓΙΑΝΝΗ - ΠΡΟΣΗ-
ΛΙΟΥ: «Σταχυολογήματα» (διηγήματα), σχ.
8ον, σελ. 80, Πειραιῆς 1981.

ΘΥΜΙΟΥ ΧΡΥΣΤΟΠΟΥΛΟΥ: «Ὁ κανιγλα-
κότης» (διηγήματα), σχ. 8ον μεγ., σελ. 32,
Δελφοί 1980.

ΓΙΑΝΝΗ ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ: «Ρωγμές»
(ποιήματα), σχ. 8ον, σελ. 48, Πύργος 1981.

ΝΙΚΟΣ ΔΙΕΤΑΣ ΔΟΥΚΑΡΙΣ: «BOLOGNA
CITTA ASSEDIATA» (ποιήματα), σχ. 8ον,
σελ. 104, BOLOGNA 1981.

ΓΙΩΡΓΟΥ ΤΙΝΤΟΥ: «EROTICA—1» (ποι-
ήματα), σχ. 8ον, σελ. 36, Ἀθήνα 1980.

ΚΓΗΡΟΥ ΧΡΥΣΑΝΘΗ: «Ἀπὸ τὴς ἀφηγή-
σεις ἐνὸς Κυπρίου αἰχμαλώτου» (νουβέλλα),
σχ. 8ον μεγ., σελ. 54, Λευκωσία 1980.

ΠΟΤΗ ΚΑΤΡΑΚΗ: «Ἀποκάλυψη» (ποι-
ήματα), σχ. 8ον μεγ., σελ. 40, Πειραιῆς
1981.

ΝΙΚΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ: «Κύπρος, Χρυσάν-
θος: Βιβλιογραφία (1932—1980)», σχ. 8ον
μεγ., σελ. 100, Λευκωσία 1980.

ΑΝΔΡΕΑ Γ. Τ. ΛΑΣΚΑΡΑΤΟΥ: «Αἰσθητι-
κά καὶ ἄλλα μελετήματα» (δοκίμια), σχ.

8ον, σελ. 158, Ἀθήνα 1980.

ΔΗΜ. ΕΜΜ. ΕΜΜΑΝΩΛΙΔΗ: «Γαλήνη και φῶς» (ποιήματα), σχ. 8ον, σελ. 64, Ἀθήνα 1981.

MIX. B. ΚΟΣΜΟΠΟΥΛΟΥ: «Περικλήεις» (μελέτη), σχ. 8ον, σελ. 80, Ἀθήνα 1979.

ΣΠΥΡΟΥ ΚΟΚΚΙΝΑΚΗ: «Μαθητεία προσώπων» (ποιήματα), σχ. 8ον μεγ., σελ. 88, Ἀθήνα 1981.

ΛΙΖΑΣ ΚΟΝΤΟΥ: «Ἡλιοφάνεια» (ποιήματα), σχ. 8ον μεγ., σελ. 48, Ἀθήνα 1980.

ΒΑΣΙΛΗ ΤΣΙΑΤΗ: «Ἡλιόλουστη και θαλασσοφιλήγη χώρα» (ἔδοιπορικό), σχ. 8ον, σελ. 176, Πειραιάς 1981.

N. B. ΤΥΠΑΛΔΟΥ: «Τὸ Δωδεκάροτον» (ποιήματα), σχ. 8ον, σελ. 92 1980.

ΧΡΗΣΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ: «Παιδική Μούσα» (ποιήματα), σχ. 8ον μεγ., σελ. 88, Ἀθήνα 1981.

ΧΡΗΣΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ: «Ἀγριοπούλιον» (ποιήματα), σχ. 8ον μεγ., σελ. 80, Ἀθήνα 1981.

ΓΙΑΝΝΗ ΤΣΙΠΗ: «Σιγανές φωνές» (ποιήματα), σχ. 8ον μεγ., σελ. 56, Ἀθήνα 1981.

ΒΑΣΙΛΗ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ: «Γνωριμίες» (πεζά και ποιήματα), σχ. 8ον, σελ. 104, Ἀθήνα 1981.

ΣΠΥΡΟΥ ΚΟΚΚΙΝΗ: «Ὁ καινός κήπος» 1980. (ποιήματα), σχ. 8ον μεγ., σελ. 16, Ἀθήνα.

SALV. QUASIMODO (μετάφρ. Βασ. Ίωακείμ): «11 ποιήματα», σχ. 8ον, σελ. 54, Ἀθήνα 1980.

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ: «Δέηση» (ποιήματα), σχ. 8ον, σελ. 72, Καστοριά 1980.

ΗΛΕΚΤΡΑΣ ΣΚΡΙΒΑΝΟΥ - ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΟΥ: «Ἀστροσάβες» (ἑμιλίες), σχ. 8ον, σελ. 48, Ἀθήνα 1981.

ΔΙΟΝ. ΜΙΤΑΚΗ: «Αἰσθαντικὲς στιγμές» (ποιήματα), σχ. 8ον, σελ. 72, Πάτρα 1981.

ΜΙΛΤ. ΖΑΚΚΑ: «Οἱ ὁρόμοι τοῦ ἡλίου» (ποιήματα), σχ. 8ον, σελ. 88, Ἀθήνα 1981.

ΒΙΚΥΣ ΖΑΓΚΑΒΙΕΡΟΥ - ΒΟΥΡΒΟΥΛΗ: «Ἡ γκριζα μεμβράνη» (ποιήματα), σχ. 8ον μεγ., σελ. 32, Ἀθήνα 1980.

ΜΑΙΡΗΣ ΚΟΛΙΟΥ: «Ἐνα μπουκέτο χαιρετίσματα» (νουβέλλα), σχ. 8ον, σελ. 134, Γιάννινα 1981.

DOMENICO DELELICE: «CANTI D' AMORE DELL' UOMO FEROCO», ROMA 1973.

DOMENICO DELELICE: «FRANCO SACCA' POETA ECOLOGICO (SAGGIO CRITICO)», ROMA 1980.

DOMENICO DELELICE: «LA MORTE E IL SUD», ROMA 1971

ΞΑΝΘΟΥ ΛΥΣΙΩΤΗ: «Προσευχές» (ποιήματα), σχ. 8ον μεγ., σελ. 22, Λευκωσία 1981.

ΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΠΑΓΛΟΠΟΥΛΟΥ: «Ἡγέννα μέσα στοῦ ὄρατο» (ποιήματα), σχ. 8ον μεγ., σελ. 60, Ἀθήνα 1980.

ΓΙΩΡΓΟΥ ΔΑΚΟΠΟΥΛΟΥ: «Τελευταία προειδοποίηση» (ποιήματα), σχ. 8ον, σελ. 32, ἠθήνα 1981.

ΛΕΥΤΕΡΗ Δ. ΚΑΡΒΕΛΑ: «Μετέωρη φλόγα» (ποιήματα), σχ. 8ον μεγ., σελ. 64, Ἀθήνα 1981.

ΝΙΚΟΥ ΣΤΑΦΥΛΟΠΑΤΗ: «Ποιήματα» (έκλογή 1940—1980), σχ. 8ον μεγ., σελ. 80, Ἀθήνα 1980.

ΛΙΖΑΣ ΚΟΝΤΟΥ: «Βαβυλωνία» (ποιήματα), σχ. 8ον μεγ., σελ. 48, Ἀθήνα 1978.

ΛΕΩΝΙΔΑ ΜΑΡΓΑΡΙΤΗ: «Σελίδες σὲ δύο ἀποχρώσεις» (ποιήματα), σχ. 8ον μεγ., σελ. 64, Ἀθήνα 1981.

ΝΙΚΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ: «Ἡ εἰσβολή μέσα ἀπὸ τὴν Κύπριακή λογοτεχνία», σχ. 8ον μεγ., σελ. 12, Λευκωσία 1980.

ΦΑΙΔΡΑΣ ΖΑΜΠΑΣΑ - ΠΑΓΟΥΛΑΤΟΥ: «Ἡ πολιτεία πεθαίνει κι ἀπόψε» (ποιήματα), σχ. 8ον μεγ., σελ. 64, Ἀθήνα 1981.

ΓΑΛΑΤΕΙΑΣ ΣΑΡΑΝΤΗ: «Ρωγρές» (μυθιστόρημα), σχ. 8ον, σελ. 322, Ἀθήνα 1979.

ΠΑΝΟΥ Ν. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΓΝΗ: «Διώνυσος πάσχων» (ποιητική σύνθεση), σχ. 8ον μεγ., σελ. 160, Ἀθήνα 1980.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΥ ΟΜΙΛΟΥ ΚΥΠΡΟΥ: «Φιλολογική Κύπρος» 1980, σχ. 8ον μεγ., σελ. 216+100, Λευκωσία 1980.

ΠΑΝ. Κ. ΚΑΤΣΙΡΕΛΟΥ: «Ζωντανό!» (μυθιστόρημα), σχ. 8ον, σελ. 160, Βόλος, 1981.

ΖΩΗΣ ΣΑΒΙΝΑ: «Χωρίς ἀρχαγγέλους» (ποιήματα), σχ. 8ον μεγ., σελ. 88, Ἀθήνα 1980.

ΘΑΛΗ ΡΗΤΟΡΙΔΗ: «Σφενδονίες» (ποιήματα - τέμνο Β' και Γ'), σχ. 8ον, σελ. 32 και 32, Ρόμη 1980.

ΤΖΕΝΗΣ ΠΑΠΑΓΩΑΝΝΟΥ: Μακρινή αντίλαλος (ποιήματα), σχ. 8ον μεγ., σελ. 64, 'Αθήνα 1981.

ΑΑΚΗ ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ: 'Η συνέλευση (διηγήματα), σχ. 8ον, σελ. 118, 'Αθήνα 1980.

ΕΚΔΟΣΗ Κ. ΣΠΑΝΟΥ και Δ. ΑΓΡΑΦΙΩΤΗ: «Θεσσαλική Ήμερολόγιο» (τόμος Β'), σχ. 8ον μεγ., σελ. 200, Λάρισα 1981.

ΚΩΣΤΑ ΜΙΧΑΗΛ: "Ήλια γιατί" (ποιήματα), σχ. 8ον μεγ., σελ. 48, 'Αθήνα 1980.

ΚΩΣΤΑ ΜΙΧΑΗΛ: Στιές στο ψῶς (ποιήματα), σχ. 8ον, σελ. 72, 'Αθήνα 1980.

ΕΤΑΙΡ. ΛΟΓΟΤΕΧΝΩΝ ΝΟΤΙΟΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ: «Λογοτεχνικά κείμενα», σχ. 8ον μεγ., σελ. 132, Πάτρα 1980.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΠΑΣΤΑΜΟΥ: «Ναπολέον Παπαγεωργίου (δοκίμιο), σχ. 8ον, σελ. 78, 'Αθήνα 1980.

ROLANDO CERFA (μετάφρ. Φ. Δέλφα): «Καταλία (ποιήματα), σχ. 8ον, σελ. 32, 'Αθήνα 1978.

ΓΙΑΝΝΗ ΚΑΡΑΗ: «Άδεια ταφής» (διηγήματα), σχ. 8ον, σελ. 120, Πάτρα 1980.

ΒΑΣΙΛΗ ΦΡΑΓΚΟΥ: «Διαλεκτικές οντολογικές περσοναλισμός» (δοκίμιο), σχ. 8ον μεγ., σελ. 16, 'Αθήνα 1981.

ΔΗΜ. ΠΑΝΟΥ: Στοιχαρισμοί (ποιήματα), σχ. 8ον, σελ. 80, 'Αθήνα 1980.

ΠΑΙΑ ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΥ: Σμαφόροι (ποιήματα), σχ. 8ον μεγ., σελ. 56, 'Αθήνα 1980.

Γ. ΒΑΛΕΤΑ: Δύο ανέκδοτα προδρομικά έργα του νεοελληνικού θεάτρου» (κείμενα - εισαγωγή - σχόλια), σχ. 8ον μεγ., σελ. 40, 'Αθήνα 1979.

ΓΙΩΡΓΗ ΜΑΝΟΥΣΑΚΗ: 'Οδοιπορικό των Σφαίων (οδοιπορικό), σχ. 8ον, σελ. 72, 'Αθήνα 1980.

ΔΗΜΟΣΘ. ΚΟΚΚΙΝΟΥ: 'Ο παλαιός των ημερών (ποιήματα), σχ. 8ον, σελ. 72, 'Αθήνα 1980.

ΓΙΑΝΝΗ ΜΗΑΡΜΗΓΙΑΝΝΗ - ΠΡΟΣΗΛΙΟΥ: «'Η φλογέρα του Τυάγερου» (ποιήματα), σχ. 8ον, σελ. 80, Πειραιάς 1980.

ΣΑΡΑΝΤΟΥ ΠΑΓΓΕΛΑ: «Ποιητικοί συνειδησιακοί διάλογοι» (ποιήματα - τόμοι πρώτος και δεύτερος), σχ. 8ον μεγ., σελ. 277 και 181, Θεσσαλονίκη 1981.

ΓΙΑΝΝΗ ΚΑΡΑΒΙΔΑ: 'Ο Δημοσθένης Ζαδές» (δοκίμιο), σχ. 8ον, σελ. 21, 'Αθήνα 1980.

ΓΙΑΝΝΗ ΣΑΚΕΛΑΙΩΝΑ: «'Ο Έλληνοεβραϊός ποιητής ΓΙΟΣΕΦ ΕΛΙΓΙΑ» (δοκίμιο), σχ. 8ον μεγ., σελ. 32, Θεσσαλονίκη 1981.

ΦΟΥΛΑΣ ΛΑΜΠΕΛΕ: «Πλανάρια» (πεζογραψία), σχ. 8ον, σελ. 80, Θεσσαλονίκη 1981.

Β. ΣΤΑΘΑΚΗ: «Πολιτικοί στοχασμοί Άλεξ. Τσιρινπάνη (μελέτη), σχ. 8ον μεγ., σελ. 20, 'Αθήνα: 1980.

ΝΙΜΑΣ ΚΟΚΚΑΛΙΔΟΥ - ΝΑΧΜΙΑ: «'Η παρέα (παυδικά διηγήματα), σχ. 8ον, σελ. 80, Θεσσαλονίκη 1980.

ΒΑΣΟΥ ΑΥΣΣΑΡΙΔΗ (προλεγόμενα): «'Απροσκήνιστοι» (χρονικά), σχ. 8ον, σελ. 188, Θεσσαλονίκη 1981.

EDITH SODERGRAN (μετάφραση - προλεγόμενα: Μεσημέρινός): «Ποιήματα (Β' έκδοση), σχ. 22ον, σελ. 80, Θεσσαλονίκη 1980.

ΣΤΕΛΙΟΑ ΝΤΟΜΑΛΗ: «'Εξέγερση (πεζογραψήματα), σχ. 8ον μεγ., σελ. 66, Λάρισα 1981.

ΔΗΜ. Κ. ΒΑΚΑΛΗ: «Ζητήματα ζωής και άγωγής» (δοκίμιο), σχ. 8ον, σελ. 32, 'Ιωάννινα 1981.

ΔΙΟΝ. Β. ΚΟΥΑΝΤΙΑΝΟΥ: «Στο ζῶδιο των Διδύμων» (ποίηση), σχ. 8ον, σελ. 10, Καρυλλός 1981.

MENEΛ. Π. ΑΕΒΕΝΤΗ: «'Ενδοσκόπηση» (ποιήματα), σχ. 8ον, σελ. 88, 'Αθήνα 1981.

ΦΡΙΞΟΥ ΦΖΙΟΒΑ: «Χρονικό της Δόδρας (1856—1959)», σχ. 8ον, σελ. 128, Γιάννινα 1981.

ΘΩΔΩΡΗ ΒΛΑΧΟΔΗΜΗΤΡΗ: «Κωστής Παλαμής» (κριτική), σχ. 12ον, σελ. 72, 'Αθήνα 1973.

ΘΩΔΩΡΗ ΒΛΑΧΟΔΗΜΗΤΡΗ: «Πέτρινη χόρα» (ποιήματα), σχ. 8ον, σελ. 48, 'Αθήνα 1973.

ΘΩΔΩΡΗ ΒΛΑΧΟΔΗΜΗΤΡΗ: «Πέτρινη χόρα (ποιήματα), σχ. 8ον, σελ. 72, HAMBURG 1975.

ΘΩΔΩΡΗ ΒΛΑΧΟΔΗΜΗΤΡΗ: «Θεωρία δημιουργικής κριτικής» (δοκίμιο), σχ. 12ον, σελ. 64, 'Αθήνα 1975.

ΘΩΔΩΡΗ ΒΛΑΧΟΔΗΜΗΤΡΗ: «'Ο γυρισμός του Τερεσία» (ποιήματα), σχ. 8ον μεγ., σελ. 24, 'Αθήνα 1977.

ΘΩΔΩΡΗ ΒΛΑΧΟΔΗΜΗΤΡΗ: «'Ανθρώπινο

μέγεθος (ποιήματα), σχ. 8ον, σελ. 52, 'Αθήνα 1978.

ΘΩΔΩΡΗ ΒΛΑΧΟΔΗΜΗΤΡΗ: Κύμβαλα (ποιήματα), σχ. 8ον, σελ. 68, 'Αθήνα 1978.

ΘΩΔΩΡΗ ΒΛΑΧΟΔΗΜΗΤΡΗ: «Ο άλλος δρόμος» (ποιήματα), σχ. 8ον, σελ. 61, 'Αθήνα 1980.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

THEOPHILE CORDALEE: «OUVRES PHILOSOPHIQUES (TOME 1): «INTRODUCTION A LA LOGIQUE» (προσέγγιση εις Λογικήν), σχ. 8ον, σελ. 274, BUCAREST 1970.

(Έκδοσις: ASSOC. INTERN. D' ETUDES DU SUB-EST EUROPEEN COMITE NATIONAL ROUMAIN).

Η. Δ. ΜΑΣΤΡΟΔΗΜΗΤΡΗ: «Βιογραφία - σπουδές», σχ. 8ον μεγ., σελ. 56, 'Αθήνα 1980.

ΝΙΚΟΙ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ: «Αποδελτίωση των διδασκαριών περιρικού Πνευματικού Κύπρου» (έτων 1960-1980), σχ. 8ον μεγ., σελ. 32, Λευκωσία 1980.

Φιλοσοφικής Σχολής Παν. 'Ιωαννίνων «ΔΩΔΩΝΗ» (έπιστημονική έπετηρίδα — τόμος 8γδός), σχ. 8ον μεγ., σελ. 182, 'Ιωάννινα, 1979.

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Μ. ΚΟΡΔΑ: «Οί Προφήται εις τὸ χρονικόν τῆς ἀλώσεως τοῦ Δούνα», σχ., 8ον μεγ., σελ. 68, 'Αθήνα, 1981.

ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΑΝΔΡΕΑ ΔΟΝΟΥ: «Υγειονομικά Μικροβιολογικά έξετάσεις τροφίμων, γάλακτος, υδάτων», σχ. 8ον, σελ. 138, 'Ιωάννινα, 1979, (έκδοσις Πανεπιστημίου 'Ιωαννίνων).

ΑΛΕΚΟΥ ΜΑΡΑΣΛΗ: «Γιατρικοί και γιατροί στην Πάτρα» (έραβείον 'Ακαδημίας 'Αθηνών), σχ. 8ον μεγ., σελ. 424, 'Αθήνα, 1978.

ΑΝΔΡΕΑ ΔΟΝΟΥ: «Η φυσιολογία του πεπτικού συστήματος», σχ. 8ον μεγ., σελ. 174, 'Ιωάννινα, 1980.

ΑΝΔΡΕΑ ΔΟΝΟΥ: «Έργαστ. διαγνωστική νοσημάτων, προϊόντων πτηνοτροφίας και πτηνοτροφών», σχ. 8ον μεγ., σελ. 334, 'Ιωάννινα 1981.

ΘΕΟΛΟΓΙΑ

ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΡΕΙΤΟΥ: (έπι-

μέλεικ Η. Σωτήργου): «'Οδηγός 'Ορθόδοξίας», σχ. 8ον μεγ., σελ. 288, 'Αθήνα, 1981.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΟΡ. ΚΑΛΟΓΗΡΟΥ: «Βασιλείας», σχ. 8ον μεγ., σελ. 38, Θεσσαλονίκη, 1979.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΟΡ. ΚΑΛΟΓΗΡΟΥ: «Γ' 'Όλομέλεικ επί τοῦ διαλόγου μεταξὺ τῶν ἐκκλησιῶν», σχ. 8ον μεγ., σελ. 88, Θεσσαλονίκη, 1979.

INST. FRANCAIS D' ETUDES BYZANTINES: «REVUE DES ETUDES BYZANTINES» (TOME 39), PARIS, 1981.

Ι. ΟΡ. ΚΑΛΟΓΗΡΟΥ: «Η Πνευματικότητα τῆς 'Ορθοδόξου Πατερικῆς Παραδόσεως εις τὴν Οἰκουμενικὴν αὐτῆς ἐπικαιρότητα», σχ. 8ον μεγ., σελ. 64, Θεσσαλονίκη, 1981.

ΙΣΤΟΡΙΑ — ΛΟΓΟΓΡΑΦΙΑ

ΚΙΤΣΟΥ Α. ΜΑΚΡΗ: «Έλληνική Καλλιτεχνική Παράδοση καὶ Σύγχρονη Χειροτεχνία», σχ. 8ον, σελ. 56, 'Αθήνα, 1981.

ΚΩΝ. Ι. ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΥ: «Τὸ κάλεσμα», σχ. 8ον χεγ., σελ. 8, 'Ιωάννινα, 1980.

ΗΡΑΚΛΗ ΧΡ. ΠΑΠΑΔΗΜΟΥ: «Οί Θεσσαλοὶ Καραγιοῦνηδες», σχ. 8ον, σελ. 118, 'Αθήνα, 1980.

ΑΗΜ. ΠΑΠΑΖΗΣΗ: «ΤΟ ΜΕΤΣΟΒΟ» (ιστορικά - λογογραφικά θέματα), σχ. 8ον μεγ., σελ. 124, 'Αθήνα, 1980.

ΜΙΧ. ΕΜΜ. ΑΡΦΑΡΑ: «Βυζαντινὴ Λογικετικονική καὶ Λαϊκὴ Παράδοση», σχ. 8ον μεγ., σελ. 172, 'Αθήνα, 1980.

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Δ. ΧΑΤΖΗΣΩΤΗΡΙΟΥ: «Τὰ Λογογραφικά τῆς Μεσογαίας 'Αττικῆς», σχ. 8ον, σελ. 416, 'Αθήνα, 1980.

ΑΠΟΣΤΟΛΙΑ Σ. ΝΑΝΟΥ—ΣΚΟΤΕΙΝΙΩΤΗ: «Σελίδες ἀπ' τὴ Μαζονίτσα» (Γ' έκδοσις), σχ. 8ον, σελ. 144, 'Αθήνα, 1981.

ΑΡΗ ΣΩΤ. ΜΗΑΚΑΓΜΗ: «Τὰ 'Όντοια» (Τὸ βουνό μας), σχ. 8ον, σελ. 130, Θεσσαλονίκη, 1980.

ΣΤΥΛ. Κ. ΣΙΩΜΟΠΟΥΛΟΥ: «Πόλεμος Καίσαρα καὶ Πομπηίου στην 'Ηπειρο καὶ τὴν 'Ιλλυρία», σχ. 8ον μεγ., σελ. 92, Θεσσαλονίκη, 1981.

ΕΜΜ. ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΗ: «'Αλέξανδρος Κομμουνδοῦρος», σχ. 8ον με., σελ. 48, Καλαμάτα, 1980.

ΕΜΜ. ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΗ: «Συνεργασία Έλλήνων και Σέρβων κατά τους απελευθερωτικούς αγώνες 1804—1830», σχ. 8ον μεγ., σελ. 26, Θεσσαλονίκη, 1979.

ΕΜΜ. ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΗ: «Τὰ ἐλευθερία τῆς Δοδεκανήσου» σχ. 8ον, μεγ., σελ. 16, Ἀθήνα, 1979.

ΔΗΜ. Κ. ΑΓΡΑΦΙΩΤΗ: «Σελίδες ἀπὸ τὴν Ἐπανάσταση τοῦ 1866—67 στὴν Ἀργιθέα Καρδίτσης», σχ. 8ον μεγ., σελ. 32, Λάρισα, 1980.

ΔΗΜ. Κ. ΑΓΡΑΦΙΩΤΗ: «Ποιζίλα ἱστορικὰ ἀπὸ τὴν ἐπαρχία Ἀγιάς», σχ. 8ον μεγ., σελ. 16, Λάρισα, 1981.

ΝΙΚ. Α. ΦΟΡΟΠΟΥΛΟΥ: «Λημῆτιοις I. Θεμελιῆς — ὁ Πάτριμος ἀγωνιστὴς Φιλόζος», σχ. 8ον μεγ., σελ. 76, Ἀθήνα, 1979.

ΝΙΚ. Α. ΦΟΡΟΠΟΥΛΟΥ: «Λαυηὺ Κεραμεύς», σχ. 8ον μεγ., σελ. 76, Ἀθήνα, 1979.

ΑΛΕΚΟΥ ΜΑΡΑΣΛΗ: «Πάτρα—1900», σχ. 4ον σελ. 266, Πάτρα, 1978.

ΚΙΤΣΟΥ Α. ΜΑΚΡΗ: «Χιονιάδες Ζωγράφου» (μὲ ἀλλοπομ ἐγγυρόμοιον πινάκων), σχ. 4ον, σελ. 106, Ἀθήνα 1971.

ΧΡ. ΔΗΜ. ΓΙΑΝΝΟΥΛΗ ΛΟΓΟΘΕΤΗ: «Γενεαλογικὸ δέντρο τῆς οἰκογενείας Λογοθέτη», σχ. 8ον μεγ., σελ. 68, Γιάννινα, 1981.

ΚΩΝ. ΜΗΝΑ: «Τοπωνυμικὸ τῆς Κάσου», σχ. 8ον μεγ., σελ. 144, Ἀθήνα, 1975.

ΣΠ. Μ. ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ: «Τοπωνύμια τοῦ χωρίου Τόσσεσι (Ἀχλαδέας)», σελ. 96, Γιάννινα, 1981.

Περιοδικὰ Ἐσωτερικὸ

ΣΚΟΤΦΑΣ τ. 54—55, Ἄρτα.

ΝΕΑ ΠΑΙΔΕΙΑ τ. 15—17, Ἀθήνα.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΕΛΛΗΝΙΑΩΝ ΒΟΡΕΙΟΤ ΕΛΛΑΔΟΣ τ. 146—147, Θεσσαλονίκη.

ΒΙΟΤΕΧΝΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΑΘΗΝΩΝ, Α' ἔξαιρητο 1980.

ΑΡΜΟΛΟΓΙ τ. 10, Θεσσαλονίκη.

ΗΠΕΙΡΟΣ ἔτος Α. τ. 1, Θεσσαλονίκη.

ΘΕΣΣΑΛΙΚΗ ΕΣΤΙΑ τ. 48—51, Ἀθήνα.

ΣΕΛΙΑΔΕΣ ΑΠ' ΤΗ ΦΩΚΙΑ τ. 14—17, Ἄμφισσα.

ΕΛΛΗΝΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ τ. 279—291, Ἀθήνα.

ΜΑΛΟΓΟΣ τ. 10—11, Λεζανά.

ΑΚΤΙΝΕΣ τ. 414—423, Ἀθήνα.

ΝΕΑ ΠΟΡΕΙΑ τ. 279—314, Ἀθήνα.

ΠΑΙΔΕΙΑ τ. 15—17 Κόνιτσα.

ΝΕΑ ΣΚΕΨΗ τ. 211—221, Ἀθήνα.

ΣΤΑΘΜΟΙ τ. 53—66, Ἀθήνα.

ΚΟΝΙΤΣΑ τ. 8—17, Ἀθήνα.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ τ. 140—145, Φλώρινα.

ΘΕΟΛΟΓΙΑ τ. 51 τ. 3—4, 1980, τ. 52 τ. 1—2 1981, Ἀθήνα.

ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΙ ΑΝΤΙΛΑΛΟΙ ἔτος Α' τ. 1, Ἀθήνα.

ΙΛΙΟΣ τ. 140—143, Ἀθήνα.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ ΖΩΗ τ. 174—182, Θεσσαλονίκη.

ΓΙΑΤΙ τ. 61—73, Σέρορες.

ΚΑΜΕΙΡΟΣ τ. 22—27, Ἀθήνα.

ΚΟΡΙΝΘΙΑΚΗ ΖΩΗ τ. Ἰανουάριος — Ἰούνιος 1980, Κόρινθος.

ΣΤΥΧΡΟΝΗ ΣΚΕΨΗ τ. 40—56, Ἀθήνα.

ΣΙΦΝΑΓΓΚΗ ΦΩΝΗ τ. 176—198, Ἀθήνα.

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟ ΒΗΜΑ τ. 346—887 Ἀθήνα.

ΛΥΧΝΑΡΙ τ. 14—38, Θεσσαλονίκη.

ΤΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑ τ. 3—36 Ἀθήνα.

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ ΤΥΠΟΥ τ. 5—7, Ἀθήνα.

ISTITUTO ITALIANO DI CULTURA Ἐνημερωτικὸ δελτίο τ. 1—11, Ἀθήνα.

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ τ. 48—53, Ἀθήνα.

ΔΙΟΛΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ τ. 58—63, Ἀθήνα.

ΦΙΛΙΑΤΡΑ τ. 94—97, Ἀθήνα.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ἔτος 1980, Ἀθήνα.

ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΤΩΝ ΠΟΛΥΤΕΚΝΩΝ τ. 1—8, Ἀθήνα.

ΦΘΙΩΤΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ τ. 1—16 (1970) τ. 17 (1981), Ἀθήνα.

ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΙ ΑΝΤΙΛΑΛΟΙ τ. 70, Ἀθήνα.

ΤΡΙΦΥΛΛΙΑΚΗ ΕΣΤΙΑ τ. 34—40, Ἀθήνα.

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ τ. 129—133, Πάτρα.

ΦΟΙΤΗΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ τ. 17—19, Θεσσαλονίκη.

ΣΚΙΑΘΟΣ τ. 17—18 (1970), Ἀθήνα.

ΕΥΘΥΝΗ τ. 103—115, 'Αθήνα.
ΚΡΗΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ τ. 258—265, 'Αθήνα.

ΣΜΥΡΝΑ τ. 143—145, 'Αθήνα.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΠΑΛΑΜΑΣ τ. 677—679, Θεσσαλονίκη.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ (Βιβλιογραφικό Δελτίο) Βιβλιοπωλείου της ΕΣΤΙΑΣ τ. 2—25, 'Αθήνα.

ΗΛΕΙΑΚΑ τ. 15—17, Νιοχώρι 'Ηλείας.

Η ΛΕΞΗ τ. 1, 'Αθήνα.

ΑΠΑΝΕΜΙΑ τ. 20—31, 'Αθήνα.

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ τ. 551—561, 'Αθήνα.

ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ (Γανουάριος 1981), 'Αθήνα.

ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ (Συλλόγου Κοινοπολιτών) τ. 39—40, 'Αθήνα.

ΙΣΡΑΗΛΙΝΑ ΝΕΑ τ. 140—145, 'Αθήνα.

ΕΠΙΛΑΞΕΙΣ έτος 7ον άρ. 88—92, 'Αθήνα.

ΧΡΟΝΙΚΑ Μάρτιος 1981, 'Αθήνα.

ΑΝΤΙΑΛΛΟΙ ΓΩΝ ΣΠΗΤΙΩΝ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ 'Απρίλιος 'Ιούνιος 1981, Καστοριά.

ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΘΕΩΡΗΣΗ τ. 3 1980, 'Αθήνα.

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΔΟΣ τ. 273—281, 'Αθήνα.

ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΠΝΕΥΜΑ τ. 37—40, Γιάννινα.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ 'Γανουάριος Σ)6ριος 1980, 'Γαν. - Αύγουστος 1981, 'Αθήνα.

ΔΕΛΤΙΟ ΕΜΠΟΡΙΚΟΥ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΟΥ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΙΚΗΣ ΛΔ (1980), τ. 5—17, ΔΕ (1981), τ. 14, Θεσσαλονίκη.

ΘΡΑΚΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ τ. 36 1980—81, Ξάνθη.

ΤΟ ΖΑΓΟΡΙ ΜΑΣ τ. 34—39, 'Γοάννινα.

ΚΑΣΤΑΛΙΑ τ. 61—63, 'Αθήνα.

ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ τ. 64—65 (1980), 1981 (66—69), 'Αθήνα.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΡΟΤΜΕΛΗ τ. 4—5, Λαμία.

ΔΕΛΤΙΟ ΒΙΟΤΕΧΝΙΚΟΥ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ τ. 187—196, 'Αθήνα.

ΕΛΙΚΩΝΑΣ τ. 22—32, Πειραιάς.

ΦΥΣΙΟΛΑΤΡΗΣ τ. 381—384, 'Αθήνα.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ τ. 48—55, 'Αθήνα.

ΑΓΙΑ ΛΤΔΙΑ τ. 91—102, Θεσσαλονίκη.
ΠΕΙΡΑΤΙΚΗ ΠΑΤΡΑΤΙΚΗ τ. 192 / 194, 'Αθήνα.

ΣΠΗΤΙΚΟ 80 (έξδ. Πειραϊκής — Πατραϊκής), 'Αθήνα.

ΛΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟ ΒΗΜΑ.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ 'Γαν. - 'Ιούλιος 1981, 'Αθήνα.

ΔΕΛΤΙΟ ΝΟΜΑΡΧΙΑΣ ΓΩΑΝΝΙΝΩΝ 'Ιούλιος - Σ)6ριος 1980, 'Γοάννινα.

ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ τ. 331—340, Θεσσαλονίκη.

ΔΙΩΝΗ τ. 1—2, 'Γοάννινα.

Περιοδικά 'Εξωτερικού

HISTORICAL ABSTRACTS τ. 25—26, USA.

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΚΤΗΡΟΣ τ. 'Γαν. - Δ)6ρης 1981, Λευκωσία.

ΑΝΑΠΗΡΙΚΟ ΒΗΜΑ τ. 42—44, Λευκωσία.

ΒΟΜΟΣ ΤΕΧΝΗΣ τ. 9—15, ROMA.

BULLETIN D' INFORMATION τ. 13—15 BRUXELLES.

LA CULTURA NEL MONDO τ. 4 (1970), τ. 1. (1981), ROMA.

CITTA DI VITA τ. 5. (1979), τ. 4—6 (80), τ. 1 (1981), FIRENZE.

ΚΡΙΚΟΣ τ. 322, LONDON.

REVUE ROUMAINE τ. 4—5 (1978), τ. 6 (1980), BUCAREST.

IL FUNTO FEBBRAIO 1980 τ. 1, FEBBRAIO 1981, τ. CROTONE—PALERMO.

UNGARISCHES REISEMAGASIN τ. 1980, 1981 BUDAPEST.

UNGARIA TRAVEL MAGAZIN SPRING 1978, BUDAPEST.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΤΗΡΟΣ τ. 246—247, Λευκωσία.

L' ECONOMICA AMERICANA τ. 374, PARIS.

VUE TOURISTIQUE (REVUE INTERNATIONALE DU VOTAGE) BELGIQUE, FRANCE, SUISSE, ITALIE.

ROUMANIA LITERARA τ. 1—26 (1971), BUCAREST.

Η Ε.Τ.Β.Α. ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΣΕ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ

**Ύπό την έκθεση του Διοικητού τής ΕΤΒΑ κ. Γ. ΣΠΕΝΤΣΑ
κατά την έτησία Γενική Συνέλευση τών Μετόχων**

Συνθήκες ιδιαίτερα εύνοϊκές γι' αυτούς που θέλουν να επιδοθούν σε νέες επιχειρηματικές δραστηριότητες επικρατούν σήμερα στην Ελλάδα, υπογράμμισε ο Διοικητής τής Έλληνικής Τραπεζής Βιομηχανικής ανάπτυξης κ. Γεώργιος Σπέντσας, μιλώντας στην έτήσια τακτική γεική συνέλευση τών μετόχων τής Τραπεζής.

Ο κ. Διοικητής τόνισε ότι η ΕΤΒΑ έχει συνειδητοποιήσει την αξία της παραγωγικότητας και εργάζεται για την βελτίωσή της. Πιστεύει ότι η διεύρυνση τών οικονομικών ελληνικών συνόρων μετά την ένταξη, ή μεγάλη ρευστότητα τής διεθνούς κεφαλαιαγοράς, ή αποφασιστική προσθήκη νέων χρηματοδοτικών πηγών (Ευρωπαϊκή Τράπεζα Έπενδύσεων και τὰ διάφορα Ταμεία τής Κοινότητας), οί όροι που μπορεί να επιτύχει κανείς (και τὸ ἔχει επιτύχει ἤδη ἡ ΕΤΒΑ) ἀπὸ τοὺς ξένους προμηθευτὲς κεφαλαιουχικὸ ἔξοπλισμὸ, ἐπιδοτήσεις ἐπιτοκίων, πρόσθετες ἐπιδοτήσεις γιὰ τὴν ἐγκατάσταση σὲ Βιομηχανικές Περιοχές καὶ ἀκόμη ἡ δωρεὰν παροχὴ τμήματος τοῦ κεφαλαίου τοῦ Ν. 1116, δημιουργοῦν στὴν Ἑλλάδα εὐνοϊκὸ ἐπενδυτικὸ κλίμα.

Ἡ ΕΤΒΑ, ἀνέφερε ὁ κ. Σπέντσας, συμβάλλει σημαντικὰ στὴν προώθηση ἐπενδυτικῶν προγραμμάτων. Παλαιοὶ καὶ νέοι ἐπενδυτὲς, Ἕλληνες καὶ ξένοι, συνέχισε, μποροῦν νὰ εἶναι θέβαιοι ὅτι ἡ ΕΤΒΑ εἶναι σὲ θέση τῶρα νὰ τοὺς συμπαρασταθεῖ ἀποτελεσματικότερα σὲ κάθε δημιουργικὴ τους προσπάθεια.

Ο κ. Διοικητής ἀναλύοντας ἀκολούθως τὴν δραστηριότητα τής ΕΤΒΑ κατὰ τὸ 1980 τόνισε, μεταξύ ἄλλων, τὰ ἑξῆς:

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ

Οί στόχοι τοῦ προγράμματος τής Τρα-

πέζης γιὰ τὸ 1980 εἶχαν καθοριστεῖ σύμφωνα μὲ τὶς βασικὲς κατευθύνσεις πού ἀκολουθεῖ τὸ Ἴδρυμα τὰ τελευταῖα χρόνια καὶ πού ἀνταποκρίνονται στὶς μακροχρόνιες ἐπιδιώξεις τής ἐθνικῆς πολιτικῆς οικονομικῆς ἀναπτύξεως.

Ο ἰκατευθύνσεις αὐτὲς συνοψίζονται στὰ ἀκόλουθα:

● Ὁλοκλήρωση τής βιομηχανικῆς ὑποδομῆς καὶ προώθηση τής περιφερειακῆς ἀναπτύξεως μὲ προσπάθειες πού νὰ διευκολύνουν τὴν βιομηχανικὴ ἀποκέντρωση.

● Ὑποβοήθηση τών βιομηχανικῶν μονάδων στὶς προσπάθειές τους νὰ ἀποκτήσουν διεθνή ἀνταγωνιστικότητα.

● Ἀξιοποίηση τοῦ ὀρυκτοῦ καὶ μεταλλευτικοῦ πλοῦτου τής χώρας μὲ τὴ δημιουργία, ὅπου εἶναι ἐφικτὸ καὶ σκόπιμο, μονάδων κάθετης ἐκμεταλλεύσεως.

● Συμβολὴ στὴν ἐπέκταση τοῦ ἐξαγωγικοῦ δυναμικοῦ τής χώρας καὶ προώθηση τής δημιουργίας νέων μονάδων πού νὰ προάγουν τὸ τεχνολογικὸ τῆς ἐπίπεδο.

Μέσα σ' αὐτὸ τὸ πλαίσιο ἡ Τράπεζα συνέχισε τὴ δραστηριότητά της τὸν περασμένο χρόνο προσαρμόζοντας τοὺς στόχους της καὶ πρὸς τὶς δυσμενέστερες γενικὲς συνθήκες στὴν οικονομία, πού εἶχε ὑποστῆ ἰσχυρὸ ἀντίκτυπο ἀπὸ τὴ μεταβολὴ τών διεθνῶν συνθηκῶν μετὰ τὴ δεύτερη κρίση τοῦ πετρελαίου τοῦ 1979. Ἡ ἔξαρση τοῦ πληθωρισμοῦ, πού ἐπέβαλλε ἀκόμη πιὸ αὐστηρὴ ἀντιπληθωριστικὴ πολιτικὴ, περιορίσε τὰ περιθώρια γιὰ ἐπενδύσεις. Ἡ Τράπεζα προσπάθησε νὰ χρησιμοποίησει τοὺς διαθέσιμους πόρους μὲ κατανομή στὶς διάφορες δραστηριότητές της βάσει τής σειρᾶς προτεραιότητας πού ἐπέβαλλε ἡ σημασία τών ἔργων γιὰ τὴν προώθηση τής ἀναπτύξεως ὑπὸ τὶς δεδομένες δύσκολες συνθήκες.

Ἀπὸ τὰ ἔργα αὐτὰ στὴν πρώτη σειρά

βρίσκονται ή ολοκλήρωση τής ύποδομής στις Βιομηχανικές Περιοχές και ή πρόωθηση τής πραγματοποιήσεως τών μεγάλων αναπτυξιακών έργων που είχαν προγραμματισθεί ή αρχίσει να εκτελούνται. Παράλληλα, μέσα στα περιθώρια που απόμειναν συνεχίστηκε ή δραστηριότητα τής Τραπεζής στον τομέα χρηματοδοτήσεως ιδιωτικών πρωτοβουλιών, με αυστηρότερη επίλογή τών περιπτώσεων και με κατεύθυνση τή συγκέντρωση τών δανειοδοτήσεων —αυτό όσον αφορά τις άλλες περιοχές τής χώρας εκτός από τις παραμεθόριες— σε μεγαλύτερα επενδυτικά σχέδια ώστε να αποφευχθεί διασπορά τών περιορισμένων διαθέσιμων πόρων σε πολυάριθμα μικρά δάνεια για επενδύσεις χωρίς αξία λόγου συμβολή στη βιομηχανική ανάπτυξη. Με ειδικά κριτήρια πάντοτε εξακολούθησε να γίνεται ή χρηματοδότηση στις παραμεθόριες περιοχές.

ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ (Ο ΤΟΜΕΑΣ ΤΗ ΣΥΠΟΔΟΜΗΣ)

● Βιομηχανική ύποδομή.

Το πρόγραμμα κατασκευής και όργανώσεως ενός πλήρους και χωροταξικά άρτιου δικτύου Βιομηχανικών Περιοχών, που το έχει αναλάβει και έχει αρχίσει να το εκτελεί ή ΕΤΒΑ, έχει άποφασιστική σημασία για τή βιομηχανική ύποδομή και τήν περιφερειακή ανάπτυξη τής χώρας.

Ή πρόοδος που σημειώνει τα τελευταία χρόνια στην εξέλιξη του προγράμματος αυτού είναι πολύ μεγάλη. Αυτό φαίνεται από το γεγονός ότι ενώ ως το 1976 ήταν δυνατή ή εγκατάσταση βιομηχανιών μόνο στις τρεις ΒΙ.ΠΕ. που υπήρξαν και είχε ήδη αρχίσει ή λειτουργία τους, σήμερα, με τήν ίδρυση σειράς νέων Βιομηχανικών Περιοχών και με το εφαρμοζόμενο σύστημα τής παράλληλης εγκαταστάσεως, υπάρχει ή δυνατότητα άμεσης διαθέσεως γηπέδων και εγκαταστάσεως βιομηχανιών σε 10 Βιομηχανικές Περιοχές, ενώ στους προσεχείς μήνες ολοκληρώνονται οι διαδικασίες για τήν εφαρμογή του συστήματος και σε άλλες 4.

Για να πραγματοποιηθούν αυτά όλα χρειάστηκε να δαπανηθούν για το πρόγραμμα τών ΒΙ.ΠΕ. 3.378 εκ. δραχμές κατά τήν περσοδο 1976—1970, ποσό που αντιπροσωπεύει το 80% τής συνολικής δαπάνης για τις ΒΙ.ΠΕ. από το 1965 ως το τέλος του 1980. Ακόμη περισσότερο αξίζει να σημειωθεί ότι για το 1980 ή επιτάχυνση του ρυθμού ήταν ιδιαίτερα έντυπωσιακή, με αποτέλεσμα να πραγματοποιηθούν όλοι οι στόχοι του έτησιου προγράμματος και να δαπανηθούν συνολικά 1,3 δισ. δραχμές για τή χρηματοδότηση μελετών και έργων και τήν αγορά εκτάσεων σε περισσότερες από 20 περιοχές. Ή δαπάνη αυτή του 1980 ήταν διπλάσια από τήν αντίστοιχη του 1979 και δεκαπλάσια από του 1976.

Με τις νομοθετικές μεταρρυθμίσεις και τις οργανωτικές βελτιώσεις που έγιναν, με τήν ίδρυση τής ΒΙΠ—ΕΤΒΑ, και με τήν πείρα που έχει αποκτηθεί στο μεταξύ, είναι τώρα δυνατόν να επιταχυνθεί ο ρυθμός ακόμα περισσότερο, όπως φαίνεται ήδη από το πρόγραμμα του 1981, που έχει ύψος 4 δισ. δραχμές, ποσό περίπου ίσο με όσα δαπανήθηκαν για τήν ανάπτυξη του εθνικού δικτύου τών Βιομηχανικών Περιοχών από το 1965 μέχρι σήμερα.

Όσον αφορά το γενικότερο πρόγραμμα ανάπτυξεως τών Βιομηχανικών Περιοχών, σημειώνεται ότι ως το τέλος του 1980 από τις 29 νομοθετημένες Βιομηχανικές Περιοχές, έχουν χωροθετηθεί 23, σε 19 έχουν ανατεθεί μελέτες έργων, και σε 8 εκτελούνται έργα ύποδομής.

Τέλος, για να γίνει αντιληπτή ή σημασία και το μέγεθος του όλου προγράμματος, αξίζει να αναφερθεί ότι, μετά τήν πλήρη ολοκλήρωσή του, προβλέπεται να έχουν εγκατασταθεί, στο σύνολο του υπό κατασκευήν σήμερα εθνικού δικτύου τών Βιομηχανικών Περιοχών, περίπου 5.500 μονάδες, και να δημιουργηθούν 250.000 θέσεις εργασίας.

Πρέπει να αναφερθεί ότι το όλο πρόγραμμα βιομηχανικής ύποδομής, λόγω του άκρως αναπτυξιακού χαρακτήρα του, χρηματοδοτείται άμεσα με ευνοϊκούς όρους

τόσο από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Έπενδύσεων, όσο και από το Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης της ΕΟΚ.

ρική Έταιρεία Συστημάτων Πληροφορικής ΣΕΖΑ ΕΛΛΑΣ Α.Ε.

ΒΙΟΤΕΧΝΙΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ

Σε συνδυασμό με το έργο της στις Βιομηχανικές Περιοχές, το ενδιαφέρον της Τραπεζής εκδηλώθηκε έντονα τα τελευταία χρόνια και στον τομέα της βιοτεχνικής υποδομής. Το ειδικότερο αυτό πρόγραμμα προωθείται με επιταχυνόμενους ρυθμούς και προβλέπει: α) αυτοστέγαση των βιοτεχνιών μέσα σ' όλες τις Περιοχές, β) ανέγερση τυποποιημένων βιοτεχνικών κτιρίων, εκτός από τις ΒΙ.ΠΕ. της Θεσσαλονίκης (Α' και Β' συγκρότημα) και του Ήρακλείου, και σε άλλες Περιοχές, και γ) ανέγερση πολυώροφων βιοτεχνικών κτιρίων σε άστικές περιοχές.

● Ο τομέας των αναπτυξιακών πρωτοβουλιών.

Η δραστηριότητα για την πραγματοποίηση των μεγάλων αναπτυξιακών έργων που έχει αναλάβει η Τράπεζα, και που βρίσκονται σε διάφορα στάδια, συνεχίστηκε και το 1980. Συγχρόνως εκδηλώθηκαν νέες σημαντικές πρωτοβουλίες, με τις οποίες εισάγεται για πρώτη φορά στη χώρα ύψηλη τεχνολογία: ιδρύθηκαν δύο εταιρείες: η Βιομηχανική Έλληνική Έταιρεία Ηλεκτρονικών ΒΕΛΕΚΤΡΑ Α.Ε., και η Ανώνυμη Βιομηχανική και Έμπο-

ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΕΙΣ

Η Τράπεζα έχει συμβάλει στην πραγματοποίηση ιδιωτικών επενδυτικών σχεδίων με μεγάλη διεύθυνση της χρηματοδοτικής της δραστηριότητας από το 1975 έως σήμερα. Οί ετήσιες χορηγήσεις των δανείων παρουσιάζουν μεταξύ 1975 και 1970 αύξηση μαγευτικότερη από το τετραπλάσιο.

Επίτευγμα της τελευταίας διετίας από την άποψη αυτή είναι ότι αυξήθηκε η αναλογία της βιομηχανίας στη συνολική χρηματοδότηση, ενώ παράλληλα σημειώθηκε θεαματική αύξηση των δανείων σε επιχειρήσεις της Ε' Περιοχής.

ΣΥΜΜΕΤΟΧΕΣ

Η Τράπεζα συνέχισε και το 1980 να εφαρμόζει πολιτική αναδιάρθρωσης του Χαρτοφυλακίου της. Με τους κατάλληλους χειρισμούς στα περιουσιακά της στοιχεία θα διεκδικούνται και οι δυνατότητες της χρηματοδοτήσεως επενδυτικών προγραμμάτων. Οί προσπάθειές της στον τομέα των συμμετοχών, παρά το δυσμενές κλίμα τα τελευταία χρόνια, έχουν ήδη αποδώσει αξία λόγου αποτελέσματα.

Συγκριτικός πίνακας της εξέλιξης των εργασιών της Ε.Τ.Β.Α.
και της δυνάμεως του προσωπικού στα χρόνια 1976—1980
(Τα ποσά σε εκατομύρια δραχμές)

Έτη	Χρημ)ση Χορηγήσεις	Υποδομή Δαπάνη για βιομηχανικές περιοχές	Αναπτυξιακή δραστηριότητα Ποσά που δια- τέθηκαν σε συμ- μετοχές	Δύναμη του προσωπικού στις 31 Δεκεμβρίου
1976	1.700	140	365	673
1979	5.700	700	1.452	690*
1980	9.243	1.350	1.025	696
1 Ιανουαρίου 1981		4.000		579

(*) Διαγωνισμός προσλήψεως 20 πτυχιούχων οικονομολόγων.

ΟΙ ΡΕΥΣΤΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

Το 1980 οί εισπράξεις της Τραπέζης από χορηγημένα δάνεια και από πωλήσεις και μερίσματα μετοχών του Χαρτοφυλακίου της έφτασαν στα 4.955 εκατ. δραχμές αντί 3.445 εκατ. δραχμές του προηγούμενου έτους, σημείωσαν δηλαδή αύξηση 48,1%.

Ο ΠΟΡΙΣΜΟΣ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

Οί προσπάθειες τής Τραπέζης για τη δημιουργία υγιούς κεφαλαιακής βάσεως ώστε να μειωθεί ή εξάρτησή της από το έκδοτικό Ίδρυμα τής χώρας, συνεχίστηκαν και το 1980.

Όπως προκύπτει από τούς ισολογισμούς της πενταετίας 1976—1980, ή ανάπτυξη του Ένεργητικού τής Τραπέζης χρηματοδοτήθηκε αυτή τήν περίοδο κατά κύριο λόγο με άντληση κεφαλαίων από τήν διεθνή κεφαλαιαγορά, από τήν έγχώρια άποταμίευση με το πρόγραμμα τών τραπεζικών Όμολόγων, και με αυτοχρηματοδότηση, ενώ μειώθηκε άποφασιστικά ή εξάρτησή της από τά κεφάλαια τής Τραπέζης τής Ελλάδος.

ΚΟΙΝΩΦΕΛΕΣ ΙΔΡΥΜΑ Η Ε.Τ.Β.Α.

Το 1980 το Διοικητικό Συμβούλιο τής Τραπέζης άποφάσισε τή δημιουργία ένός Κοινωφελοϋς Ίδρύματος, στους σκοπούς του όποιου θα περιλαμβάνεται ή διατήρηση τής οικολογικής εθνικής παραδόσεως ειδικότερα τής σχετικής με τή βιομηχανία και τή βιοτεχνία και ή διαφύλαξη του φυσικού περιβάλλοντος.

Ός άρχική προικοδότηση ή Τράπεζα θα μεταβιβάσει στο Ίδρυμα το Άρχοντικό Κουρτίδη στο Σουφλί, δωρεά τής κυρίας Μαρίας Πάστρα - Κουρτίδη. Στο Άρχοντικό αυτό, που άνακαινίσθηκε με δαπάνες τής Τραπέζης και έγκαινιάστηκε το καλοκαίρι του 1980 θα λειτουργήσει

ένα μουσειο - έκθετήριο με άντικείμενο το έλληνικό μετάξι.

ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Τέλος ο κ. Διοικητής άφου ευχαρίστησε τόν μέτοχο τής Τραπέζης που έκφράζεται από τήν Έλληνική Κυβέρνηση και ιδιαίτερα τούς άρμόδιους κυρίους ύπουργούς Συντονισμού, Οικονομικών και Βιομηχανίας και Ένεργείας, τόνισε ότι ή άμέριστη συμπαράστασή τους, ή έμπιστοσύνη και ή κατανόηση που έδειξαν και δείχνουν προς τήν ΕΤΒΑ ύπήρξαν βασικοί παράγοντες για τήν πρόοδό της.

Έπίσης ο κ. Σπέντσας, άναφερόμενος στο πρόγραμμα τής ΕΤΒΑ ανέφερε ότι στις άρχές του φετεινού χρόνου διατυπώθηκε το πρόγραμμα δράσεως για το 1981, που είναι και ο πρώτος χρόνος συμμετοχής μας στην Ε.Ο.Κ., δηλαδή ο πρώτος χρόνος μίος νέας φάσεως στη μακροχρόνια εξέλιξη τής οικονομίας μας. Ό ρόλος τής Τραπέζης ως κεντρικού φορέα τής πολιτικής προωθήσεως τής βιομηχανικής ανάπτυξεως άποκτά τώρα άκόμη μεγαλύτερη σημασία. Η ριζική μεταβολή συνθηκών που θα σημειωθεί μέσα στην προσεχή πενταετία επιβάλλει ευρύτερες και άμεσα άποδοτικές προσπάθειες για τήν διευκόλυνση τής άναπροσαρμογής στον τομέα έκείνον που ιδιαίτερα μας άφορά: τή βιομηχανία. Η ένταξη στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα προσφέρει όμως και νέες δυνατότητες για τήν έκπλήρωση του προορισμού μας, που έπιτακτικά επίσης επιβάλλεται να άξιοποιηθούν στο μέγιστο δυνατό βαθμό. Η Τράπεζα θα ένισχύσει κάθε προσπάθεια που έκδηλώνεται από τήν ιδιωτική πρωτοβουλία για τήν άνάπτυξη βιώσιμης παραγωγικής δραστηριότητας. Άλλά συγχρόνως θα επιδιώκει και τή συμπλήρωση τής ιδιωτικής πρωτοβουλίας, εκεί όπου αυτή θα δείχνει διστακτικότητα έπηρεασμένη και από τού δυσμενές σήμερα κλίμα του δεθνούς και του έσωτερικού πληθωρισμού.

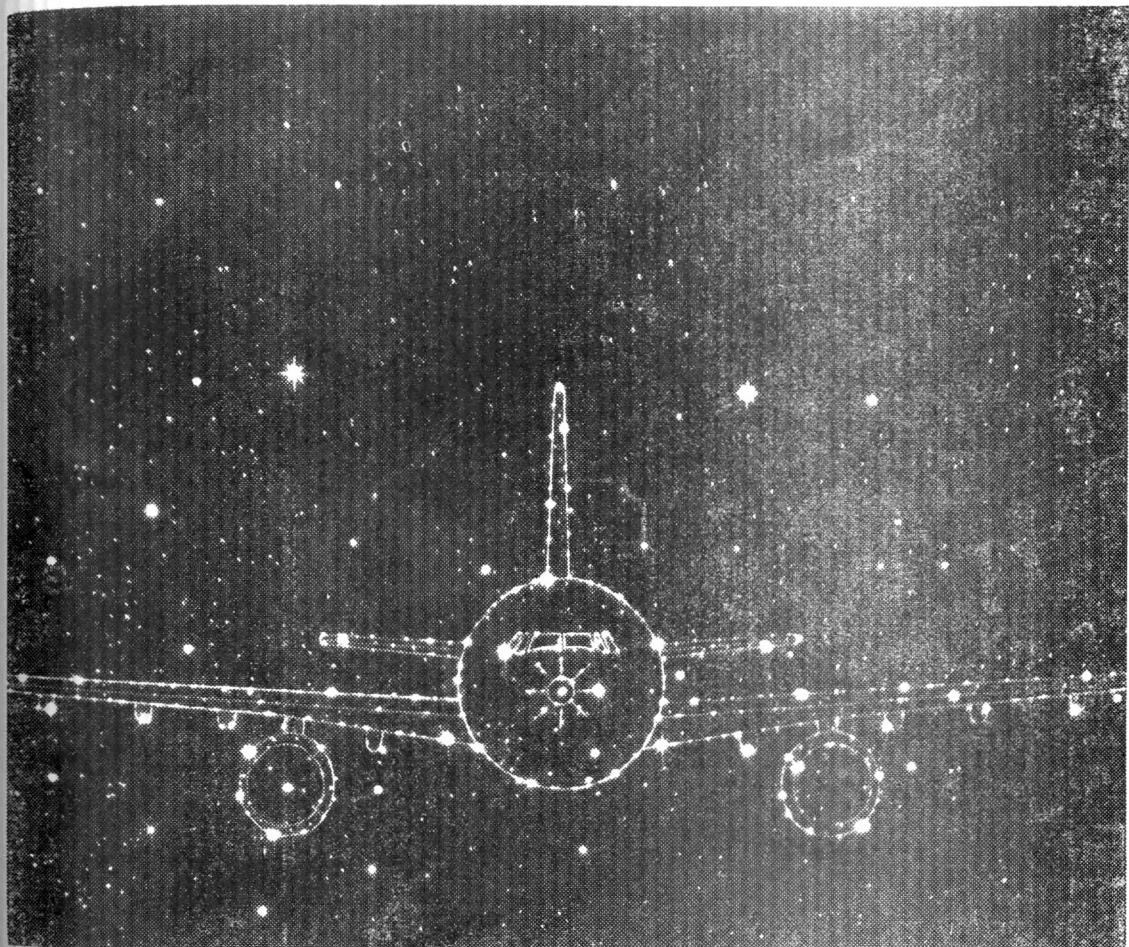
μεγαλύτερο
ΤΟΚΟ
δίνει
ή Α.Τ.Ε.

•Με καταθέσεις
στην **ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ**
κερδίζετε περισσότερα

•Απόλυτη εξασφάλιση
του μόχθου σας.
•Με την εγγύηση
του κράτους.

•Σιγουριά και κέρδος
για όλους.

Ἡ Ὀλυμπιακή κατακτά τοὺς αἰθέρες μὲ νέο στυλ

Ἀπολαῦστε ἓνα πραγματικά
μοντέρνο ταξίδι μὲ τὰ AIRBUS A300
τῆς Ὀλυμπιακῆς Ἀεροπορίας.

Ἄπλετος χώρος γιὰ σᾶς καὶ τὶς
ἀποσκευές σας. Λιγότερος θόρυβος.

Πολυτέλεια. Ἄν προσθέσετε
καὶ τὴν Ὀλυμπιακή φιλοξενία,
καὶ τὴν ἄνεση ἑνὸς ἀποκλειστικὰ
δικοῦ μας ἀεροσταθμοῦ στὴν Ἀθήνα,

γιὰ τὶς ἄμεσες ἀνταποκρίσεις σας
ἐσωτερικοῦ-ἐξωτερικοῦ, ἔχετε ἓνα
τελείως διαφορετικὸ ταξίδι.

Γιὰ δουλειὰ ἢ γιὰ ἀναψυχή, ὁ ἐπι-
βάτης μας, πρώτης ἢ οἰκονομικῆς θέ-
σεως, ἔχει μίᾳ ἀξέχαστη ἐμπειρία,
εἴτε πετᾷε στὸ ἐσωτερικό, εἴτε πρὸς
τὰ μεγάλα κέντρα τῆς Εὐρώπης.

ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ Airbus A300
ΑΕΡΟΠΟΡΙΑ